

**Vlada Crne Gore
Kabinet predsjednika
Kancelarija za evropske integracije**

**I PRILOG
IZVJEŠTAJU EVROPSKE KOMISIJE
O CRNOJ GORI 2022
koji se odnosi na period od 15. VI 2021. do 20. III 2022.**

Podgorica, april 2022.

Sadržaj

UVOD	3
REZIME I PRILOGA IZVJEŠTAJU EVROPSKE KOMISIJE O CRNOJ GORI 2022..4	
ODNOSI CRNE GORE I EVROPSKE UNIJE.....	13
AKRONIMI.....	15
KLASTER 1: TEMELJNA POGLAVLJA.....	19
KLASTER 2: UNUTRAŠNJE TRŽIŠTE.....	152
KLASTER 3: KONKURENTNOST I INKLUZIVNI RAST.....	211
KLASTER 4: ZELENA AGENDA I ODRŽIVA POVEZANOST	279
KLASTER 5: RESURSI, POLJOPRIVREDA I KOHEZIJA	308
KLASTER 6: VANJSKI ODNOSI	336
Prilozi	359

UVOD

U skladu s utvrđenom praksom, u okviru praćenja i analize stanja u procesu evropske integracije, Crna Gora najmanje dva puta godišnje formalno informiše Evropsku komisiju o ukupnim aktivnostima koje se realizuje na ovom planu.

Struktura Priloga prati koncept posljednjeg Izvještaja Evropske komisije za Crnu Goru iz 2021, na način da je usklađena sa revidiranom metodologijom proširenja EU i klusterskim pristupom koji grupiše srodna poglavlja u 6 tematskih cjelina. Svakako ostaje zastupljen princip da se na detaljan način prikaže stanje pregovora u oblasti političkih i ekonomskih kriterijuma, te reforme javne uprave, kao i stanje u pogledu preuzimanja obaveza iz članstva za 33 poglavlja pravne tekovine EU, samo su ove informacije grupisane iz perspektive klastera.

Prilog koji dostavlja Crna Gora, stoga, predstavlja značajnu polaznu osnovu Evropske komisije prilikom izrade njenog godišnjeg Izvještaja za Crnu Goru u kojem se konstatuju ostvareni rezultati i daju preporuke za dalji rad.

Prema ustaljenom ciklusu izvještavanja koji je zahtijevan od strane Evropske komisije, **I prilog Izvještaju Evropske komisije o Crnoj Gori 2022. obuhvata sljedeći izvještajni period:**

1. Izvještajni period za realizovane aktivnosti koje se odnose na strategijski i zakonodavni okvir, primjenu pravne tekovine i druge rezultate od značaja za proces pregovora je **15. VI 2021 - 20. III 2022;**
2. Izvještajni period za statističke podatke koji se odnose na tabele bilansa, administrativne kapacitete, ekonomsko-finansijske pokazatelje i slična izvještavanja koja se rade na kvartalnom ili polugodišnjem nivou je 1. I 2021. - 31. XII 2021.

Kad je u pitanju **metodologija izrade**, proces pripreme Priloga odvijao se uz centralnu koordinaciju od Strane Kancelarije za evropske integracije preko radnih grupa za pregovore u pojedinačnim poglavljima pravne tekovine EU, u

okviru kojih su od nadležnih resora i institucija obezbijeđene relevantne informacije i statistički podaci

Kancelarija za evropske integracije je usmjeravala rad na izradi Priloga kroz izradu odgovarajućih Smjernica, obradila prikupljene informacije za izvještajni period od svih radnih grupa za pregovore shodno formatu izvještavanja i interesovanju Evropske komisije iskazanom u komunikaciji s crnogorskom stranom i dostavila Vladi na razmatranje i usvajanje u vidu I priloga Izvještaju Evropske komisije o Crnoj Gori 2022.

REZIME I PRILOGA IZVJEŠTAJU EVROPSKE KOMISIJE O CRNOJ GORI 2022.

Klaster 1 - Temeljna poglavlja

U okviru **poglavlja 23 - Pravosuđe i temeljna prava**, nastavljene su reformske aktivnosti u oblasti **pravosuđa** i u tom cilju Vlada je donijela novi Akcioni plan za implementaciju Strategije reforme pravosuđa 2021-2022. Kada su u pitanju imenovanja u pravosuđu, imenovano je pet novih članova TS u decembru 2021, što je omogućilo TS da nastavi sa radom, takođe jednoglasnim imenovanjem novog vršioca dužnosti vrhovnog državnog tužioca od strane TS, imenovanjem novog glavnog specijalnog tužioca i imenovanjem od 11 sudija VS, napravljen je pozitivan iskorak. U oblasti **borbe protiv korupcije**, nastavilo se s radom na izradi Nacrta zakona o izmjenama i dopunama Zakona o oduzimanju imovinske koristi stečene kriminalnom djelatnošću. Takođe, nastavilo se s konsolidacijom bilansa rezultata, u publikaciji OECD koja mjeri konkurentnost zemalja Jugoistočne Evrope, uključujući Crnu Goru, kroz posebnu antikorupcijsku dimenziju, konstatuje se da je Crna Gora u oblasti antikorupcije ostvarila najbolji rezultat u svim indikatorima, u poređenju s ostalim zemljama regiona Zapadnog Balkana. Na represivnom planu, nadležno tužilaštvo je nastavilo s pokretanjem krivičnih istraga, finansijskih istraga, podizanja optužnica u oblasti visoke korupcije, a u predmetima koji su riješeni osuđujućim presudama (četiri), tri presude su postale pravosnažne. U oblasti **slobode medija**, formirana je Radna grupa za medijske zakone, konkretno za Zakon o medijima, Zakon o Nacionalnom javnom emiteru RTCG i Zakon o audiovizuelnim medijskim uslugama, kako bi se osigurala njihova usklađenost, učinkovitost i obezbijedio dosljedniji razvoj zakonodavnog okvira. Takođe, u martu 2022. usvojena je i Informacija o procesu izrade Medijske strategije Crne Gore 2022- 2026. Ovom Strategijom jasno će se definisati ciljevi, pravci razvoja i budući planovi kako bi se obezbijedilo povoljno okruženje za slobodu informisanja, protok ideja i mišljenja u ostvarivanju javnog interesa, kao i za uređeno medijsko tržište.

U okviru **poglavlja 24 - Pravda, sloboda i bezbjednost**, Vlada je usvojila Informaciju u vezi sa statusom lica iz Ukrajine u Crnoj Gori i donijela Odluku o odobravanju privremene zaštite licima iz Ukrajine koja se ne mogu vratiti u zemlju svog porijekla, a koju su bili prisiljeni da napuste zbog oružanih sukoba, na period do jedne godine. Takođe, Vlada je donijela Strategiju o migracijama

i reintegraciji povratnika u Crnu Goru za period 2021-2025, s godišnjim Akcionim planom za 2021. i 2022. Aktivnost se vezuje za ispunjenje jednog privremenog mjerila u poglavlju 24. Upravni odbor Evropske mreže za migracije (EMN) jednoglasno je podržao prijedlog da se Crna Gora pridruži EMN-u u svojstvu posmatrača i usvojio odluku o pokretanju formalne procedure sa strane Evropske komisije. Članstvo u EMN-u u svojstvu posmatrača je za Crnu Goru značajno u kontekstu tzv. „mjera rane integracije“, na koje Nova metodologija pristupanja EU stavlja naročit fokus, a predstavnik MUP-a je učestvovao na dva sastanka EMN-a održana u martu 2022.

U oblasti borbe protiv organizovanog kriminala, Skupština je donijela Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o unutrašnjim poslovima, s ciljem minimiziranja rizika od politizacije procesa imenovanja i razrješenja direktora UP. Vlada je donijela Strategiju za prevenciju i suzbijanje terorizma, pranja novca i finansiranja terorizma za period 2022-2025, s Akcionim planom za 2022-2023, kojom je na cjelovit način prikazana nacionalna politika u oblasti prevencije i suzbijanja terorizma, pranja novca i finansiranja terorizma, definisan okvir djelovanja s ciljem unapređenja postojećih i razvoja novih mjera, mehanizama i instrumenata, a sve u funkciji stabilnosti i bezbjednosti Crne Gore, kao i Strategiju sajber bezbjednosti Crne Gore za period 2022-2026, s Akcionim planom za period 2022-2023, kojom je, između ostalog, predviđeno i uspostavljanje novog tijela - Agencije za sajber bezbjednost, kako bi se postigla centralizacija sajber ekspertize, smanjio odliv stručnog kadra, omogućio efikasniji odgovor na sajber napade i zaštitila kritična informatička infrastruktura. Biro za operativnu koordinaciju je 24. III 2022. usvojio Procjenu opasnosti od teškog i organizovanog kriminala u Crnoj Gori (SOCTA), kojom su targetovane organizovane kriminalne grupe i prijetnje po nacionalnu bezbjednost. Navedene aktivnosti se vezuju za ispunjenje jednog privremenog mjerila u poglavlju 24. U cilju poboljšanja kapaciteta organa za sprovođenje zakona da se efikasno bore protiv teškog i organizovanog kriminala, uspostavljena je i puštena u rad tzv. interoperabilnost informacionih sistema (omogućen je pristup agencija za sprovođenje zakona ključnim bazama podataka u smislu automatske razmjene podataka). Navedeno se vezuje za realizaciju tri privremena mjerila u poglavlju 24.

U okviru **poglavlja 5 - Javne nabavke**, Vlada je 14. X 2021. usvojila Strategiju unapređenja politike javnih nabavki i javno-privatnog partnerstva u Crnoj Gori za period 2021-2025, kao i Akcioni plan za njeno sprovođenje za period II polovina 2021-2022. Strateški akt je podijeljen na dva dijela, odnosno

oblasti za koje se kreira politika – javne nabavke i javno-privatna partnerstva. Oblast javno-privatnog partnerstva je po prvi put uvrštena u strateški dokument, čime su utvrđeni pravci razvoja ove značajne politike, kao i aktivnosti koje su preduslov za stvaranje stabilnog okruženja za buduće investicione projekte.

U okviru **poglavlja 18 - Statistika**, Vlada je usvojila Godišnji plan zvanične statistike za 2022, kao i Predlog Zakona o popisu stanovništva, domaćinstava i stanova. Zakonom o budžetu ukupan odobreni budžet Uprave za statistiku iznosi 4.643.779,42 eura, kao i 392.806,16 eura za potrebe objedinjenih javnih nabavki Uprave za statistiku, a koje su u nadležnosti Uprave za katastar i državnu imovinu. Od ukupno odobrenih sredstava za Aktivnost Popisa stanovništva predviđeno je 3,276,184.99 eura. Ostvaren je napredak i u proizvodnji podataka kvartalnog BDP-a objavljivanjem rezultata obračuna kvartalnog BDP-a.

U okviru **poglavlja 32 - Finansijski nadzor**, u cilju postizanja pune harmonizovanosti s regulativom EU/ECB, Savjet Centralne banke Crne Gore je 22. XI 2021. donio Odluku o izmjenama i dopunama Odluke o provjeri podobnosti i autentičnosti i vraćanju u opticaj euro novčanica i kovanog novca („Sl. list CG“, broj122/21), koja je u potpunosti harmonizovana s Odlukom (EU) 2019/2195 ECB od 5. XII 2019. o izmjeni Odluke ECB/2010/14 o provjeri podobnosti i autentičnosti euro novčanica i njihovom vraćanju u opticaj (ECB/2019/39).

U okviru **ekonomskih kriterijuma**, uprkos negativnim efektima pandemije COVID-19 i padu bruto domaćeg proizvoda od 15,3% u 2020, crnogorska ekonomija je u 2021. zabilježila snažan oporavak, prevashodno kao rezultat uspješno realizovane turističke sezone, napretka u vakcinaciji i politike otvorenih granica, kao i efekata veće poreske discipline i primjene elektronske fiskalizacije. Na osnovu kvartalnih podataka, realni rast crnogorske privrede u 2021. iznosio je 12,4%.

Turizam je ostvaren na nivou od oko 70% ostvarenih prihoda u 2019, što je u skladu s planom i očekivanjima Vlade. Crnu Goru je u 2021, prema preliminarnim podacima Monstat-a, posjetilo ukupno 1,67 miliona turista, što je za 276,27% više u odnosu na prethodnu godinu i ostvareno je 9,87 miliona noćenja, što je za 281,58% više nego u prethodnoj godini. U prva dva mjeseca 2022. zabilježen je rast dolazaka turista od 56.6% i noćenja od 80.1% u poređenju s istim periodom prethodne godine.

Prosječna zarada u Crnoj Gori u 2021. iznosila je 793 eura i u odnosu na 2020. porasla je za 1,28%, dok je prosječna zarada bez poreza i doprinosa iznosila 532 eura, i porasla je za 1,53% u uporednom periodu. Prosječna zarada u Crnoj Gori je, prema podacima MONSTAT-a, u periodu januar-februar 2022. iznosila 882 eura, dok je prosječna zarada bez poreza i doprinosa iznosila 697 eura. Bruto zarada je u odnosu na prva dva mjeseca 2021. porasla 11.6%, dok je neto zarada porasla za 31,5%, prevashodno zbog primjene nove kalkulacija zarada regulisanih setom zakona „**Evropa sad**“.

Ukupan državni dug (bez depozita), na kraju IV kvartala 2021, iznosio je 4.090,02 miliona eura, ili 83,27 % BDP-a. **Ukupan državni dug sa depozitima**, na dan 31. XII 2021. iznosi 3.625,19 miliona eura ili 73,81% BDP-a. **Spoljni dug** iznosio je 3.688,48 miliona eura, odnosno 75,10 % BDP-a, dok je unutrašnji dug iznosio 401,54 miliona eura, odnosno 8,18% BDP-a. U odnosu na kraj 2020, došlo je do smanjenja državnog duga u ukupnom iznosu od 240,81 miliona eura, što je rezultat smanjenja spoljnog duga za 146,79 miliona eura, i smanjenja domaćeg duga za 94,02 miliona eura.

U oblasti **političkih kriterijuma**, sprovedeni su lokalni izbori u opštinama Cetinje, Mojkovcu i Petnjici, kao i u opštinama Berane i Ulcinj. Izbori su protekli mirno, bez većih prigovora na tok izbora i izborni proces. Raspisani su prijevremeni lokalni izbori u opštinama Tivat i Budva, koji će biti održani 5. VI 2022. Skupština je usvojila Odluku o izmjeni Odluke o obrazovanju Odbora za sveobuhvatnu izbornu reformu, kojom je omogućeno Odboru da pripremi i podnese Skupštini na usvajanje predloge za izmjenju i dopunu zakona i drugih akata do 31. VII 2022. Nastavljeno je puno usklađivanje sa Zajedničkom vanjskom i bezbjednosnom politikom EU i učešće Crne Gore u regionalnim inicijativama.

Klaster 2 - Unutrašnje tržište

U okviru **poglavlja 1 - Sloboda kretanja robe**, Skupština je 29. XII 2021. donijela Zakon o standardizaciji i Zakon o potvrđivanju konvencije o osnivanju međunarodne organizacije za zakonsku metrologiju, čime je osnažen zakonodavni okvir u dijelu horizontalnih mjera. Takođe, Vlada je 29. XII 2021. usvojila Informaciju o izvršavanju obaveza vezano za članove 34-36 Ugovora o funkcionisanju Evropske unije (TFEU), što je u skladu sa obavezom koja proističe po osnovu ispunjenja trećeg završnog mjerila. Na liniji operativnog zaključka s Pododbora za trgovinu, industriju, carine i poreze (5. X 2021), Institut za standardizaciju je 29. XII 2021. aplicirao za punopravno članstvo u evropskim organizacijama za standardizaciju CEN/CENELEC. U oblasti akreditacije, u novembru 2021. realizovano je predocjenjivanje Akreditacionog

tijela Crne Gore za potrebe budućeg potpisivanja multilateralnog sporazuma s Evropskom kooperacijom za akreditaciju (tzv. EA MLA Sporazum).

U okviru **poglavlja 2 - Sloboda kretanja radnika**, Crna Gora je 29. XII 2021. donijela Zakon o zaštiti zaposlenih građana Crne Gore koji se upućuju na rad u inostranstvo. U okviru Programa „Evropa sad“ krajem 2021. izvršene su izmjene i dopune Zakona o radu povećanjem iznosa minimalne zarade s 250 na 450 eura. Vlada je, na osnovu člana 76 Zakona o strancima, 1. XII 2021. donijela Odluku o utvrđivanju godišnjeg broja dozvola za privremeni boravak i rad stranaca za 2022. Crna Gora je 23. IX 2021. donijela Strategiju o migracijama i reintegraciji povratnika u Crnoj Gori, za period 2021-2025, s Akcionim planom za 2021. i 2022. Crna Gora je 29. XII 2021. donijela Nacionalnu strategiju zapošljavanja 2021-2025. sa Akcionim planom zapošljavanja za 2021, kao i Akcioni plan zapošljavanja za 2022. Dopunjen i izmijenjen Zakon o obaveznom zdravstvenom osiguranju donijet je 31. XII 2021.

U okviru **poglavlja 3 - Pravo osnivanja preduzeća i sloboda pružanja usluga**, Vlada je 31. III 2022. usvojila Informaciju o uspostavljanju Jedinstvene kontakt tačke za usluge i pristupanju Informatičkom sistemu unutrašnjeg tržišta (IMI sistem). Sastavni dio Informacije čini i revidirani Akcioni plan za uspostavljanje JKT za usluge, koji pored presjeka realizovanih aktivnosti, obuhvata i aktivnosti koje je neophodno sprovesti u cilju uspostavljanja JKT za usluge.

U okviru **poglavlja 4 - Sloboda kretanja kapitala**, Skupština je 29. XII 2021. donijela Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o platnom prometu, kojim će se u pravni sistem Crne Gore u potpunosti implementirati Direktiva EU 2015/2366 o platnim uslugama na unutrašnjem tržištu (PSD2). Takođe, Skupština je 17. VI 2021. donijela Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorizma. Zakon je izrađen u cilju usklađivanja s novim Zakonom o unutrašnjim poslovima kojim se UP definiše kao organ u sastavu Ministarstva. S obzirom da je Finansijsko obavještajna jedinica (FOJ) integralni dio UP, navedenim izmjenama vodilo se računa da se sačuva nezavisnost i samostalnost shodno relevantnim preporukama FATF-a i standardima i principima Egmont grupe.

U okviru **poglavlja 6 - Privredno pravo**, planirano je da se kroz izmjene i dopune Zakona o privrednim društvima obezbijedi potrebno usklađivanje s pravnom tekovinom EU (Direktiva (EU) 2019/1151, Direktiva (EU) 2019/2121 i dio Direktive (EU) 2017/828). U dijelu aktivnosti Komisije za tržište kapitala, uspostavljen je sistem Centralnog registra propisanih informacija (CRPI) kao

zvaničnog mehanizma za prikupljanje, čuvanje, kontrolu i objavljivanje propisanih informacija, a Komisija takođe radi na reziviji Kodeksa korporativnog upravljanja, što predstavlja jednu od ključnih obaveza u toku 2022. Kada je u pitanju oblast računovodstva, Skupština je 29. XII 2021. donijela Zakon o računovodstvu, a u toku su aktivnosti na izmjeni Pravilnika o sadržini i formi obrazaca finansijskih iskaza za privredna društva i druga pravna lica.

U okviru **poglavlja 7 - Pravo intelektualne svojine**, Skupština je 29. XII 2021. donijela Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o autorskom i srodnim pravima („Sl. list CG“, broj 145/21), Zakon o zaštiti poslovne tajne („Sl. list CG“, broj 145/21), Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o patentima („Sl. list CG“, broj 146/21), Zakon o potvrđivanju Marakeškog ugovora za olakšanje pristupa objavljenim djelima za osobe koje su slijepo, slabovide ili imaju druge poteškoće u korišćenju štampanih materijala („Sl. list CG - Međunarodni ugovori“, broj 6/21) i Zakon o potvrđivanju Konvencije o priznavanju evropskih патената (Konvencija o evropskom patentu) od 5. X 1973, s izmjenama člana 63 Konvencije o evropskom patentu od 17. XII 1991. i izmjenama od 29. XI 2000. („Sl. list CG - Međunarodni ugovori“, broj 6/21).

U okviru **poglavlja 8 - Konkurencija**, Skupština je donijela Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o zaštiti konkurencije („Sl. list CG“, broj 145/21). Ovim zakonom je usklađeno poslovanje Agencije za zaštitu konkurencije sa Zakonom o državnoj upravi u smislu da su organizaciona i ostala pitanja opšteg poslovanja usaglašena sa poslovanjem ostalih državnih agencija pri čemu je ostala zagwarantovana nezavisnost u postupcima procjene iz oblasti zaštite konkurencije i kontrole državne pomoći. Takođe su stvoreni uslovi za jačanje administrativnih kapaciteta u ovoj oblasti, na način što su izmjenjeni uslovi za imenovanja rukovodećih lica Agencije i previđeni rokovi za imenovanja shodno novim propisanim uslovima.

U okviru **poglavlja 9 - Finansijske usluge**, u izvještajnom periodu CBCG je donijela još dva seta mjera u cilju ublažavanja negativnih uticaja pandemije COVID-19 na finansijski sistem. U navedenom periodu je sprovedena procjena kvaliteta aktive, čiji su rezultati potvrdili stabilnost bankarskog sektora Crne Gore, zadovoljavajući kvalitet aktive i kapitalne adekvatnosti domaćeg bankarskog sistema, a pored toga CBCG radi na dodatnom usaglašavanju Zakona o sanaciji kreditnih institucija sa Direktivom 2019/879/EU i Direktivom 98/26/EZ (BRRD II).

U okviru **poglavlja 28 - Zaštita potrošača i zdravlja**, Skupština je donijela Zakon o medicinski potpomognutoj oplodnji („Sl. list CG“, broj 145/21).

Osnovni cilj donošenja ovog Zakona je obezbjeđivanje mogućnosti za dobijanje potomstva bračnim i vanbračnim supružnicima koji, s obzirom na iskustva medicinske struke i preduzete načine liječenja, ne mogu očekivati da će doći do trudnoće prirodnim putem i drugim postupcima liječenja, kao i u slučaju kada se ovim postupkom može spriječiti prenos teške nasljedne bolesti na dijete. Takođe, Crna Gora je od 30. XII 2021. počela sa izdavanjem EU COVID potvrda za građane Crne Gore, koja državljanima olakšava slobodu kretanja u zemlji i inostranstvu jer potvrđuje da je osoba vakcinisana, testirana ili je prebolovala COVID 19.

Klaster 3 - Konkurentnost i inkluzivni rast

U okviru **poglavlja 10 - Informatičko društvo i mediji**, Skupština je donijela Zakon o korišćenju fizičke infrastrukture za postavljanje elektronskih komunikacionih mreža velikih brzina. Saglasno Sporazumu o smanjenju cijena usluga rominga na regionalnom nivou (WB6), druga faza, „roaming like at home”, ili „roming kao kod kuće“, primjenjuje se od 1. VII 2021. Strategija digitalne transformacije Crne Gore 2022-2026. sa Akcionim planom za 2022-2023. je donijeta 23. XII 2021. U decembru 2021. je usvojen Program za privlačenje digitalnih nomada u Crnoj Gori do 2025. sa Akcionim planom za 2022. Strategija sajber bezbjednosti 2022-2026. sa Akcionim planom za 2022-2023. je usvojena 29. XII 2021. Crna Gora je 23. XII 2021. usvojila Mapu puta za uvođenje 5G mobilnih komunikacionih mreža, u cilju podsticanja realizacije neophodnih aktivnosti na uvođenju 5G mobilnih mreža za period do kraja 2022. Intenzivirane su aktivnosti na izmjenama i dopunama Zakona o medijima i Zakona o nacionalnom javnom emiteru Radio i Televizija Crne Gore, kao i izradi Zakona o audio-vizuelnim medijskim uslugama, čije je usvajanje planirano do kraja II kvartala 2022.

U okviru **poglavlja 16 - Porezi**, u izvještajnom periodu, Skupština je donijela set važnih zakona u okviru „Evropa sad” programa: Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o porezu na dohodak fizičkih lica, Zakon o izmjenama i dopuni Zakona o doprinosima za obavezno socijalno osiguranje, Zakon o izmjeni Zakona o objedinjenoj registraciji i sistemu izvještavanja o obračunu i naplati poreza i doprinosa, Zakon o reprogramu poreskog potraživanja, Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o poreskoj administraciji, Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o porezu na dobit pravnih lica, kao i Zakon o dopunama Zakona o porezu na dodatu vrijednost.

U okviru **poglavlja 17 - Ekonomska i monetarna unija**, 26. I 2022. usvojen je novi Program ekonomskih reformi 2022-2024, kojim se potvrđuje strateški cilj Crne Gore za naredni period, a to je osmišljavanje i implementacija

digitalno zasnovanog, zelenijeg, snažnijeg i otpornijeg ekonomskog oporavka i rasta, kroz diverzifikaciju ekonomije. Dodatno, Vlada je predložila i usvojila ambiciozan reformski paket pod nazivom „Evropa sad“, čiji su glavni ciljevi rješavanje nekih dugotrajnih strukturnih prepreka za ekonomski rast Crne Gore: povećanje životnog standarda stanovništva, povećanje zaposlenosti, smanjenje sive ekonomije na tržištu rada i poboljšanje poslovnog i investicionog ambijenta.

U okviru **poglavlja 19 - Socijalna politika i zapošljavanje**, Skupština je 29. XII 2021. donijela Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o radu u okviru Programa „Evropa sad“, kojim je povećan iznos minimalne zarade na 450 eura. Skupština je 29. XII 2021. donijela Zakon o mirnom rješavanju radnih sporova. U skladu sa Zakonom o zaštiti i zdravlju na radu, donijeti su podzakonski akti koji se usklađuju s pravnom tekovinom: Pravilnik o izmjeni pravilnika o mjerama zaštite i zdravlja na radu od rizika izloženosti hemijskim materijama, Pravilnik o mjerama zaštite i zdravlja na radu od rizika izloženosti biološkim materijama i Pravilnik o upotrebi sredstava i opreme lične zaštite na radu. Utvrđen je novi strateški okvir politike zapošljavanja, kroz Nacionalnu strategiju zapošljavanja 2021-2025, koja je usvojena 29. XII 2021. Krajem decembra 2021. usvojen je Program podrške za zapošljavanje mladih. U decembru 2021. donijet je Zakon o izmjenama dopuna Zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti, kojim je propisano pravo na dodatak za djecu za djecu do 18 godina sa početkom primjene od 1. X 2022. Zakon o socijalnoj i dječjoj zaštiti je usvojen 31. XII 2021. Krajem februara 2022, formirana je Radna grupa za izradu Nacrta Zakona o zabrani diskriminacije. Nacionalna strategija rodne ravnopravnosti (NSRR) 2021-2025. s Akcionim planom za 2021-2022. i Završni izvještaj o sprovođenju Plana aktivnosti za postizanje rodne ravnopravnosti 2017-2021. usvojeni su 30. VII 2021. U cilju prevazilaženja rodnog jaza u ekonomiji, 7. X 2021. usvojena je Strategija razvoja ženskog preduzetništva Crne Gore 2021-2024, sa Akcionim planom za sprovođenje Strategije za period 2021-2022. Strategija socijalne inkluzije Roma i Egipćana u Crnoj Gori 2021 - 2025. i Akcioni plan za sprovođenje Strategije za 2021. su usvojeni 2. IX 2021.

U okviru **poglavlja 20 - Preduzetništvo i industrijska politika**, Vlada je u procesu sprovođenja Industrijske politike, kao sastavnog dijela jedinog završnog mjerila u poglavlju, 7. X 2021. usvojila Akcioni plan za implementaciju Industrijske politike za period 2021-2022, koji je usklađen sa relevantnim EU saopštenjima o industrijskoj strategiji (COM 102/2020 i 352/2021). Na osnovu Odluke o obrazovanju Savjeta za inovacije i pametnu specijalizaciju, koju je Vlada donijela 17. VI 2021, formiran je Savjet za

inovacije i pametnu specijalizaciju, a Odlukom o osnivanju DOO „Fond za inovacije Crne Gore“ („Sl. list CG“, broj 64/21) uspostavljen je Fond za inovacije Crne Gore, kao jedan od najkrupnijih i najznačajnijih iskoraka u politici inovacija u 2021. Takođe, Vlada je 3. III 2022. utvrdila Predlog zakona o Kreditno-garantnom fondu (KGF), čije osnivanje pruža dugoročne benefite za rast i razvoj privrede. U okviru preduzetničke politike, Vlada je 7. X 2021. donijela Strategiju razvoja ženskog preduzetništva u Crnoj Gori za period 2021-2024, sa Akcionim planom za 2021-2022, dok je u dijelu pametne specijalizacije Vlada 29. XII 2021. usvojila Operativni program za implementaciju Strategije pametne specijalizacije 2021-2024, sa Akcionim planom 2021-2022. Kontinuirano sprovođenje programske podrške privredi je nastavljeno kroz tri programa: Program za unapređenje konkurentnosti privrede za 2022, Program za razvoj prerađivačke industrije i Program za razvoj i promociju zanatstva. U dijelu turizma, Vlada je 17. III 2022. donijela Strategiju razvoja turizma Crne Gore 2022-2025. sa Akcionim planom za 2022, koja će nakon prevoda biti dostavljena EK na upoznavanje. U cilju obezbjeđenja bolje koordinacije i intenzivnije saradnje unutar i između ministarstava na tehničkom i političkom nivou, u kontinuitetu se sprovodi periodično održavanje sastanaka i konsultacija MER-a, kao koordinatora Koordinacionog tijela za sprovođenje Industrijske politike sa koordinatorima Programa ekonomskih reformi i Strategije pametne specijalizacije.

U okviru **poglavlja 25 - Nauka i istraživanje**, Crna Gora je izradila neophodna podzakonska akta: Pravilnik o Registru inovacione djelatnosti („Sl. list CG“, broj 100/21), Pravilnik o bližim uslovima i postupku za odobravanje i načinu korišćenja sredstava za inovativne programe i projekte („Sl. list CG“, broj 100/21), Pravilnik o kriterijumima za imenovanje eksperata i postupku ocjene inovacionih programa i projekata („Sl. list CG“, broj 107/21) i Pravilnik o bližim uslovima za sticanje statusa korisnika podsticajnim mjerama za razvoj istraživanja i inovacija („Sl. list CG“, broj 100/21).

U okviru **poglavlja 26 - Obrazovanje i kultura** Vlada je 7. X 2021. usvojila Strategiju ranog i predškolskog vaspitanja i obrazovanja (2021-2025) sa Akcionim planom. Strateški cilj u naredne četiri godine je obezbjeđivanje jednakih mogućnosti za rani razvoj sve djece u Crnoj Gori kroz jačanje dostupnosti, kvaliteta i pravednosti predškolskog vaspitanja i obrazovanja.

U okviru **poglavlja 29 - Carinska unija**, Vlada je utvrdila Predlog Carinskog zakona, kojim je stvoren pravni osnov za carinska pravila i postupke na carinskom području Crne Gore koji su u potpunosti usklađeni s evropskim. Usvojena je Uredba o carinskoj tarifi za 2022, kojom se usklađuje visina

carinskih stopa s obavezama preuzetim u okviru Svjetske trgovinske organizacije (STO) i drugim međunarodnim ugovorima koje je zaključila Crna Gora.

Klaster 4 - Zelena agenda i održiva konektivnost

U okviru **poglavlja 14 - Saobraćajna politika**, u izvještajnom periodu usvojen je Program razvoja i uvođenja inteligentnih transportnih sistema u drumskom saobraćaju 2022 -2026, kojim je transponovana Direktiva 2010/40. Takođe, Vlada je 9. XII 2021. usvojila i Akcioni plan Strategije razvoja saobraćaja 2021-2022. s Izvještajem o realizaciji Akcionog plana Strategije razvoja saobraćaja 2019 - 2020, i istovremeno su preduzete aktivnosti u vezi sa pronalažem izvora sredstava, a time modaliteta realizacije ažuriranja Strategije razvoja saobraćaja 201-2035 u skladu s Akcionim planom Strategije pametne i održive mobilnosti za Zapadni Balkan od jula 2021, kao i za pripremu Studije razvoja intermodalnosti u Crnoj Gori, za koju je pripremljen Projektni zadatak. Nadalje, u oblasti vazdušnog saobraćaja, Skupština je 29. XII 2021. donijela Zakon o prestanku važenja zakona o ulaganju u konsolidaciju i razvoj društva za transport putnika i robe u vazdušnom saobraćaju „Montenegro Airlines“ A.D. Podgorica („Sl. list CG“, broj 145/21).

U okviru **poglavlja 15 - Energetika**, Skupština je 29. XII 2021. donijela Zakon o nadzoru nad veleprodajnim tržištem električne energije i prirodnog gasa („Sl. list CG“, broj 1/22), koji je usklađen sa Regulativom (EU) br. 1227/2011 o cjelovitosti i transparentnosti veleprodajnog tržišta energije. Cilj ovog zakona je uspostavljanje djelotvornog sistema nadzora nad veleprodajnim tržištem električne energije i prirodnog gasa, kako bi se povećala transparentnost i spriječile ili otkrile i sankcionisale zloupotrebe na ovom tržištu. U oblasti ugljovodonika, Vlada je 29. XII 2021. utvrdila Predlog zakona o mjerama sigurnosti prilikom istraživanja i proizvodnje ugljovodonika u podmorju. Predlog zakona je upućen Skupštini Crne Gore na razmatranje i donošenje. U skladu sa Zakonom o efikasnom korišćenju energije donijeto je sedam propisa kojima se bliže uređuju zahtjevi eko dizajna i označavanja energetske efikasnosti proizvoda koji utiču na potrošnju energije. Nadalje, tokom 2021. intenzivno se radilo na izradi novog strateškog okvira koji se, između ostalog, odnosi na nuklearni terorizam i druge vrste terorizma, stoga je Vlada 29. XII 2021. usvojila Strategiju za prevenciju i suzbijanje terorizma, pranja novca i finansiranja terorizma za period 2022 - 2025.

U okviru **poglavlja 21 - Trans-evropske mreže**, u oblasti trans-evropskih saobraćajnih mreža, Vlada je 9. XII 2021. usvojila Akcioni plan Strategije razvoja saobraćaja 2021-2022. sa Izvještajem o realizaciji Akcionog plana

Strategije razvoja saobraćaja 2019 - 2020. U oblasti trans-evropskih telekomunikacionih mreža, Skupština je 29. XII 2021. donijela Zakon o korišćenju fizičke infrastrukture za postavljanje elektronskih komunikacionih mreža velikih brzina („Sl. list CG“, broj 1/22). Takođe, Vlada je 23. XII 2021. usvojila Mapu puta za uvođenje 5G mobilnih mreža i razvoj širokopojasnog pristupa internetu.

U okviru **poglavlja 27 - Životna sredina i klimatske promjene**, pored velikog broja podzakonskih akata, Vlada je 28. X 2021. usvojila Izvještaj o implementaciji Akcionog plana za ispunjavanje završnih mjerila u poglavlju 27 - Životna sredina i klimatske promjene za period februar - jul 2021, shodno kojem stepen realizacije obaveza iznosi 82.1%. Vlada je 23. XII 2021. donijela Finansijsku procjenu Akcionog plana za ispunjavanje završnih mjerila u poglavlju 27 - Životna sredina i klimatske promjene, koja obuhvata period 2021-2025. koja je na nivou od 482,996,838 eura. Vlada je proglasila još два morska zaštićena područja, i to: Park prirode „Katič“ (16. IX 2021.) i Park prirode „Stari Ulcinj“ (30. XII 2021.) i donijela Odluku o stavljanju pod preventivnu zaštitu lokaliteta „Sopot“ i „Dražin Vrt“ (30. VII 2021). U toku decembra 2021. instalirana je oprema potrebna za uspostavljanje Sigurnog transevropskog servisa za telematiku između administracije (sTESTA), što predstavlja preduslov za povezivanje sa Zajedničkim sistemom za komunikaciju i informisanje u vanrednim situacijama (CECIS).

Klaster 5 - Resursi, poljoprivreda i kohezija

U okviru **poglavlja 11 - Poljoprivreda i ruralni razvoj**, nastavljene su aktivnosti utvrđene Programom pristupanja Crne Gore EU. U izvještajnom periodu, fokus je bio na izradi nove Strategije poljoprivrede i ruralnih područja 2022-2027, čije je donošenje u skladu s Programom rada Vlade za 2022. i Programom pristupanja Crne Gore EU 2022-2023. predviđeno za III kvartal 2022. Takođe, nastavljena je implementacija IPARD II programa.

U okviru **poglavlja 12 - Bezbjednost hrane, veterinarstvo i fitosanitarni nadzor**, u dijelu strateškog okvira, donešeni su Program za kontrolu populacije pasa u Crnoj Gori i Nacionalni plan za održivu upotrebu sredstava za zaštitu bilja za period od 2021. do 2026. Pored toga, donešen je i veći broj akata sekundarnog zakonodavstva, čime se obezbijedio veći stepen usklađivanja sa pravnom tekovinom EU. U pogledu implementacije, implementirani su Program mjera bezbjednosti hrane i hrane za životinje za 2021, Program obaveznih mjera zdravstvene zaštite životinja za 2021, Program fitosanitarnih mjera za 2021. s Programom kontrolnih ispitivanja proizvodnje sjemenskog i sadnog materijala. U vezi s prvim završnim mjerilom,

nastavljeno je sprovođenje Nacionalnog programa za unaprjeđenje objekata za proizvode životinjskog porijekla i objekata za nusproizvode životinjskog porijekla, kao i Nacionalnog programa za unaprjeđenje kvaliteta sirovog mlijeka sa planom za postupanje sa neusaglašenim sirovim mlijekom.

U okviru **poglavlja 13 - Ribarstvo**, u izvještajnom periodu utvrđeni su Predlog zakona o organizovanju tržišta u ribarstvu i akvakulturi i Predlog zakona o strukturnim mjerama i dodjeli državne pomoći u ribarstvu i akvakulturi. Takođe, sprovedene su aktivnosti u cilju izrade nove Strategije ribarstva Crne Gore 2023-2028. sa Akcionim planom za prenošenje, implementaciju i sprovođenje pravne tekovine EU, čije je donošenje u skladu sa Programom rada Vlade i Programom pristupanja Crne Gore EU 2022-2023. planirano za IV kvartal 2022.

U okviru **poglavlja 22 - Regionalna politika i koordinacija strukturnih instrumenata**, nastavljene su redovne aktivnosti koje se tiču programiranja i sprovođenja programa i projekata. U oblasti programiranja, nastavljeno je sa izradom i finalizacijom punih projektnih predloga za program IPA 2021. Program je krajem decembra 2021. usvojen od strane Evropske komisije i istim je predviđeno finansiranje pet akcija, ukupne vrijednosti 32,4 miliona eura. Nastavljeno je i sa izradom prvih nacрта akcionih dokumenata za program IPA 2022, kao i sa unapređivanjem nacрта Strateškog odgovora, čiji nacrti su, nakon višemjesečnih konsultacija sa svim relevantnim institucijama, upućeni Evropskoj komisiji tokom novembra 2021. Nacionalna investiciona komisija je ažurirala Jedinственu listu prioriternih infrastrukturnih projekata na sjednici održanoj 29. XII 2021. Otpočele su inicijalne aktivnosti na kreiranju prijedloga referentnih institucionalnih struktura za Evropske strukturne i investicione (ESI) fondove. Kada su u pitanju monitoring i evaluacija, nastavljene su redovne aktivnosti po ovom pitanju, u skladu s procedurama za programe i projekte IPE.

U domenu **poglavlja 33 - Finansijske i budžetske odredbe**, Skupština je 29. XII 2021. donijela Zakon o budžetu Crne Gore za 2022. („Sl. list CG“, broj 144/21), projektovan na oko 2,46 milijardi eura.

Klaster 6 - Vanjski odnosi

U okviru **poglavlja 30 - Vanjski odnosi**, Skupština je 29. XII 2021. donijela Zakon o kontroli izvoza robe dvostruke namjene, koji je usklađen s Regulativom (EU) 2021/821.

U okviru **poglavlja 31 - Vanjska, bezbjednosna i odbrambena politika**, nastavlja se trend 100% usklađenosti, odnosno Crna Gora se uskladila svaki

put kad je bila pozvana sa zahtjevima za usklađivanje sa deklaracijama, pozicijama HRVP i odlukama Savjeta o restriktivnim mjerama.

ODNOSI CRNE GORE I EVROPSKE UNIJE

U izvještajnom periodu, posebno je značajna organizacija druge po redu političke Međuvladine konferencije Evropske unije i Crne Gore, koja je održana u Briselu 13. XII 2021, a koja je važna sa aspekta snaženja političkog dijaloga sa državama članicama Evropske unije. Crna Gora je informisala o reformama i postignutim rezultatima u prethodnih godinu dana od strane Vlade, a prije svega u dijelu koji se tiče unapređenja vladavine prava, borbe protiv korupcije i organizovanog kriminala, ubrzanja strukturnih reformi u ekonomskom dijelu, kao i reforme javne uprave.

Vlada je analizom Izvještaja Evropske komisije za Crnu Goru, koji je objavljen u oktobru 2021, prepoznala potrebu za proaktivnijim pristupom i dodatnim mehanizmom praćenja realizacije obaveza koje proističu iz procesa pristupanja Evropskoj uniji, te se opredijelila da kroz Akcioni plan definiše aktivnosti koje treba da adresiraju izazove koje je EK notirala u Izvještaju. Na toj liniji, a s ciljem da pregovaračku strukturu i resore usmjeri na konkretne obaveze, Vlada je 9. XII 2021. usvojila Akcioni plan za adresiranje ključnih preporuka iz Izvještaja Evropske komisije o Crnoj Gori 2021, sa vremenskim okvirom primjene do kraja juna 2022.

U cilju dodatnog strateškog usmjerenja procesa evropske integracije, Vlada je 26. I 2022. usvojila Program pristupanja Crne Gore Evropskoj uniji 2022-2023, koji daje snažan impuls administraciji da nastavi realizaciju obaveza iz ovog krovnog strateškog dokumenta, po svim oblastima pravne tekovine. Programom pristupanja Crne Gore Evropskoj uniji 2022-2023. planirano je ukupno 580 obaveza, od čega 103 obaveze u strateškom i 477 u dijelu zakonodavnog okvira, odnosno 348 obaveza u 2022. i 232 obaveze u 2023. Takođe, Vlada je na istoj sjednici usvojila Izvještaj o realizaciji Programa pristupanja Crne Gore Evropskoj uniji 2021-2023, za 2021.

Kada su u pitanju polugodišnji izvještaji o ukupnim aktivnostima u okviru procesa integracije Crne Gore u Evropsku uniju, Vlada je 30. IX 2021. usvojila Petnaesti polugodišnji izvještaj o ukupnim aktivnostima u okviru procesa integracije Crne Gore u Evropsku uniju za period januar – jun 2021, a 8. IV 2022. Šesnaesti polugodišnji izvještaj o ukupnim aktivnostima u okviru procesa integracije Crne Gore u Evropsku uniju, za period jul – decembar 2021.

Na bazi Nove metodologije, Vlada je 1. VII 2021. usvojila Informaciju o napretku u poglavljima po klusterskom pristupu, s ciljem definisanja mjera rane integracije i stanja pregovora iz prizme 6 tematskih cjelina, kao i Informaciju o obrazovanju radnih grupa za programiranje Instrumenta pretpristupne podrške EU za period 2021-2027. Takođe, u cilju efikasnijeg praćenja sprovođenja obaveza iz pregovaračkog procesa i primjene klusterskog pristupa, Vlada je 14. X 2021. donijela Odluku o obrazovanju nove Komisije za evropske integracije, a 4. XI 2021. je imenovala šest pregovarača za vođenje pregovora o pristupanju Crne Gore Evropskoj uniji, za šest tematskih klastera u okviru kojih su svrstana 33 pregovaračka poglavlja, sve u cilju unapređenja pregovaračke strukture i jačanja koordinacije procesa pristupanja EU.

U kontekstu sprovođenja obaveza iz Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju (SSP), nastavljen je dijalog relevantnih struktura za njegovo sprovođenje:

- Četrnaesti sastanak Pododbora za industriju, trgovinu, carine i poreze, koji obuhvata poglavlja 1 - Sloboda kretanja robe, 16 - Porezi, 20 - Preduzetništvo i industrijska politika, 29 - Carinska unija i 30 - Vanjski odnosi održan je u video formatu 5. X 2021;
- Četrnaesti sastanak Pododbora za poljoprivredu i ribarstvo održan je 7. X 2021. u video formatu;
- Jedanaesti sastanak Pododbora za inovacije, ljudske resurse, informatičko društvo i socijalnu politiku održan je 8. X 2021. u video formatu;
- Četrnaesti sastanak Pododbora za ekonomska i finansijska pitanja i statistiku održan je 21. X 2021. u video formatu;
- IX sastanak Posebne grupe za reformu javne uprave održan je 19. X 2021. u video formatu;
- XI sastanak Pododbora između EU i Crne Gore za pravdu, slobodu i bezbjednost održan je 15. i 16. februara 2022. u video formatu.

XVI sastanak Zajedničkog savjetodavnog odbora između Komiteta regiona EU i Crne Gore (ZSO) održan je 3. XI 2021. u Briselu.

U formi video konferencije, 2. XII 2021. održan je dvadeseti sastanak Parlamentarnog odbora za stabilizaciju i pridruživanje (POSP). Članovi POSP-a razmatrali su pitanja koja se tiču stanja pristupnih pregovora i odnosa između Evropske unije i Crne Gore, kao i načine za podsticanje nacionalnog konsenzusa o napretku Crne Gore na putu ka EU.

Crna Gora, uz kontinuiranu podršku Evropske unije, ostaje posvećena sprovođenju opsežnih političkih i ekonomskih reformi koje proističu iz procesa

pristupanja, što je i konstatovano na jedanaestom sastanku Odbora za stabilizaciju i pridruživanje između Crne Gore i Evropske unije, koji je održan u formatu video konferencije 26. I 2022.

AKRONIMI

SS	Sudski savjet
VS	Vrhovni sud
PS	Privredni sud
TS	Tužilački savjet
VDT	Vrhovno državno tužilaštvo
SDT	Specijalno državno tužilaštvo
ODT	Osnovno državno tužilaštvo
KZCG	Krivični zakonik Crne Gore
MER	Ministarstvo ekonomskog razvoja
MFSS	Ministarstvo finansija i socijalnog staranja
MJUDDM	Ministarstvo javne uprave, digitalnog društva i medija
MPNKS	Ministarstvo prosvjete, nauke, kulture i sporta
MOD	Ministarstvo odbrane
MPLJMP	Ministarstvo pravde, ljudskih i manjinskih prava
MPSV	Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede
MEPPU	Ministarstvo ekologije, prostornog planiranja i urbanizma
MKI	Ministarstvo kapitalnih investicija
MUP	Ministarstvo unutrašnjih poslova
MVP	Ministarstvo vanjskih poslova
MZD	Ministarstvo zdravlja
SZZ	Sekretarijat za zakonodavstvo
GSV	Generalni sekretarijat Vlade
CBCG	Centralna banka Crne Gore
DRI	Državna revizorska institucija
KEI	Kancelarija za evropske integracije
UBHVFP	Uprava za bezbjednost hrane, veterinu i fitosanitarne poslove
UPC	Uprava prihoda i carina
MIF - UN	Uprava za nekretnine
MONSTA T	Uprava za statistiku
UP	Uprava policije
UIP	Uprava za inspekcijske poslove
UZK	Uprava za kadrove
UIKS	Uprava za izvršenje krivičnih sankcija
ANO	Agencija za nadzor osiguranja
ASK	Agencija za sprječavanje korupcije
AZK	Agencija za zaštitu konkurencije
AZPŽS	Agencija za zaštitu prirode i životne sredine
ACV	Agencija za civilno vazduhoplovstvo

EKIP	Agencija za elektronske komunikacije i poštansku djelatnost
AZLPSPi	Agencija za zaštitu ličnih podataka i slobodan pristup informacijama
IRF	Investiciono-razvojni fond Crne Gore
Fond PIO	Fond za penziono i invalidsko osiguranje
FZD	Fond za zaštitu depozita
FZO	Fond za zdravstveno osiguranje
ZM	Zavod za metrologiju
ZZZCG	Zavod za zapošljavanje Crne Gore
ZTK	Zavod za transfuziju krvi
ZHMP	Zavod za hitnu medicinsku pomoć
ISME	Institut za standardizaciju
CInMED	Institut za ljekare i medicinska sredstva
COSDT	Centar za obuku u sudstvu i državnom tužilaštvu
CEZAP	Centar za zaštitu potrošača Crne Gore
CRPS	Centralni registar privrednih subjekata
DKKPJN	Državna komisija za kontrolu postupaka javnih nabavki
JLS	Jedinice lokalne samouprave
KTNT	Koordinaciono tijelo za nadzor na tržištu - UIP
NCTS	Novi kompjuterizovani tranzitni sistem
NOT	Nacionalni međuresorski operativni tim za implementaciju Akcionog plana za sprovođenje Strategije suzbijanja nasilnog ekstremizma
CISZP	Centralni informacioni sistem za zaštitu potrošača
PKCG	Privredna komora Crne Gore
REGAGEN	Regulatorna agencija za energetiku i regulisane djelatnosti
KCCG	Klinički Centar Crne Gore
ATCG	Akreditaciono tijelo Crne Gore
KTK	Komisija za tržište kapitala
CGES	Crnogorski elektroprenosni sistem
BELEN	Berza električne energije
EPCG	Elektroprivreda Crne Gore
CEDIS	Crnogorski elektrodistributivni sistem
RL / IRL	Raseljena lica / interno raseljena lica
ŠAP	Šengenski akcioni plan
OKG	Organizovana kriminalna grupa
SPN/FT	Sprečavanje pranja novca i finansiranja terorizma
FOJ	Finansijsko-obavještajna jedinica
IPA	<i>Instrument for pre-accession - Instrument pretpristupne podrške</i>
IPARD	<i>Instrument pretpristupne podrške za ruralni razvoj</i>

AFCOS	<i>Anti-Fraud Coordination Service - Sistem za borbu protiv prevara</i>
BIP	<i>Border Inspection Point - Granična inspeksijska mjesta za protok robe biljnog i životinjskog porijekla</i>
CEPT	<i>European Conference of Postal and Telecommunications Administrations - Evropska konferencija poštanskih i telekomunik. uprava</i>
CoE	<i>Council of Europe - Savjet Evrope</i>
CMO	<i>Common Market Organisation - Zajednička organizacija tržišta</i>
ECS	<i>Export Control System - Sistem kontrole izvoza</i>
EMCDDA	<i>European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction - EU agencija za monitoring droga</i>
EMCS	<i>Excise Movement Control System - Sistem kontrole kretanja akcizne robe</i>
EURES	<i>European Employment Services - Evropska mreža za zapošljavanje</i>
EUROPHYT	<i>Sistem EU o notifikovanim pošiljkama bilja</i>
FADN	<i>Farm Accountancy Data Network - Sistem računovodstvenih podataka na poljoprivrednim gazdinstvima</i>
IACS/IACS	<i>Integrated Administration and Control System - Integrisani administrativni i kontrolni sistem</i>
IAEA	<i>International Atomic Energy Agency - Međunarodna agencija za atomsku energiju</i>
ICS	<i>Import Control System - Sistem kontrole uvoza</i>
INTOSAI	<i>International Organisation of Supreme Audit Institutions - Međunarodna organizacija vrhovnih revizorskih institucija</i>
ITMS	<i>Integrated Tariff Management System - Integrisani sistem upravljanja tarifom</i>
TRACES	<i>Trade Control and Expert System - Ekspertski sistem za trgovinu i kontrolu</i>
UNODC	<i>United Nations Office on Drugs and Crime (Kancelarija za drogu i kriminal UN-a)</i>
OLAF	<i>Evropska služba za suzbijanje prevara</i>
HMRC	<i>Her Majesty's Revenue and Customs (Uprava prihoda i carina UK)</i>
SELEC	<i>Southeast European Law Enforcement Center (Centar za sprovođenje zakona jugoistočne Evrope)</i>
JO COA	<i>Joint Operation Coordinated Operational Activities - Zajednička operacija Koordinirane operativne aktivnosti</i>
SC TM	<i>Standing Corps Team Members - Članovi tima stalnih snaga</i>
EUROSUR	<i>European Border Surveillance System - Evropski sistem za nadzor granice</i>
NCC	<i>National Coordination Center - Nacionalni koordinacioni centar</i>

WB-RAN	<i>Western Balkan-Risk Analysis Network - Mreža za analizu rizika na Zapadnom Balkanu</i>
AB-RAN	<i>Air Borders-Risk Analysis Network - Mreža zemalja za izradu analize rizika na vazдушnim prelazima</i>
EJN	<i>European Judicial Network in criminal matters - Evropska pravosudna mreža u krivičnim stvarima</i>
SOCTA	<i>Serious and Organised Crime Threat Assessment (Procjena opasnosti od teškog i organizovanog kriminala)</i>
PNR	<i>Passenger Name Record (Sistem evidencije imena putnika)</i>
API	<i>Advance Passenger Information (Sistem napredne informacije o putnicima)</i>
EMPACT	<i>European Multidisciplinary Platform Against Criminal Threats (Evropska multidisciplinarna platforma za borbu protiv kriminalnih pretnji)</i>
LPIS	<i>Land parcel identification system - Sistem identifikacije zemljišnih parcela</i>
SMP	<i>Single Market Programme</i>
UNDP	<i>United Nations Development Programme</i>
EMN	<i>European Migration Network - Evropska mreža za migracije</i>
EASO	<i>European Asylum Support Office - Evropska kancelarija za podršku azilu</i>
EUAA	<i>European Union Asylum Agency - Agencija Evropske unije za azil</i>
CEAS	<i>Common European Asylum System - Zajednički evropski sistem azila</i>
SEPCA	<i>Southeast Europe Police Chiefs Association - Asocijacija šefova policija zemalja Jugoistočne Evrope</i>
ICITAP	<i>International Criminal Investigative Training Assistance Program - Međunarodni program pomoći u sprovođenju obuka za kriminalne istrage</i>
PCC SEE	<i>Police Cooperation Convention for Southeast Europe - Konvencija o policijskoj saradnji u jugoistočnoj Evropi</i>
SIENA	<i>Secure Information Exchange Network Application - Mrežna aplikacija za sigurnu razmjenu podataka Europol-a</i>
ICC	<i>International Criminal Court - Međunarodni krivični sud</i>
FATF	<i>Financial Action Task Force - Radna grupa za finansijsku akciju</i>
ESW	<i>Egmont sigurna mreža - Egmont Secure Web</i>
EAG	<i>Eurasian Group on Combating Money Laundering and Financing of Ferrorism - Evroazijska grupa za borbu protiv pranja novca i finansiranja terorizma</i>
JIT	<i>Joint Investigation Team - Zajednički istražni tim</i>
GRETA	<i>Group of Experts on Action against Trafficking in Human Beings - Grupa eksperata Savjeta Evrope za borbu protiv trgovine ljudima</i>

MARRI	<i>Migration, Asylum, Refugees Regional Initiative – Regionalna inicijativa za migracije, azil i izbjeglice</i>
CND	<i>Commission on Narcotic Drugs – Komisija za opojne droge</i>
EWS	<i>Early Warning System – Sistem ranog upozoravanja</i>
WFAD	<i>World Federation Against Drugs – Svjetska federacija za borbu protiv droga</i>
WCO	<i>World Customs Organization – Svjetska carinska organizacija</i>
SIGMA	<i>Podrška za poboljšanje vladavine i upravljanja</i>
ESLJP	<i>Evropski sud za ljudska prava</i>
AIRE	<i>Advice on Individual Rights in Europe (Centar za pružanje pravne pomoći u pogledu zaštite ljudskih prava u Evropi)</i>

KLASTER 1: TEMELJNA POGLAVLJA

Izveštajni period je obilježila intenzivna aktivnost u domenu nadležnosti zakonodavnog organa, naročito tokom decembra 2021, pa je u kontekstu uspješnog ispunjavanja političkih kriterijuma, Skupština donijela Odluku o imenovanju predsjednika Državne izborne komisije. Proglašen je i TS u punom sastavu, čime je postavljen osnov za odabir ključnih imenovanja u tužilaštvu i pomak u reformi pravosuđa. Skupština je usvojila i Zakon o izmjenama i dopunama Zakonika o krivičnom postupku. U dijelu ekonomskih kriterijuma, Skupština je ne samo donijela Zakon o budžetu Crne Gore za 2022. i Fiskalnu strategiju Crne Gore za period 2021 - 2024, nego i važan paket reformskih zakona iz Programa „Evropa sad“, usmjeren na podizanje životnog standarda građana, čime je povećan iznos minimalne zarade na 450 eura uz modifikovanje poreske politike. Strateški okvir je dodatno osnažen Programom ekonomskih reformi koji je Vlada usvojila i dostavila Evropskoj komisiji krajem januara, kao dio redovnog ciklusa primjene za Evropski semestar. Zakonodavni okvir u vladavini prava je unaprijeđen utvrđivanjem Predloga zakona o obradi podataka o putnicima u vazdušnom saobraćaju, te Predloga zakona o izmjenama i dopunama Zakona o slobodnom pristupu informacijama. U dijelu reforme javne uprave, Vlada je usvojila najvažniji strateški dokument - Strategiju reforme javne uprave za period 2022-2026, čime je stvoren osnov za korištenje buduće sektorske budžetske podrške EU. U dijelu politike javnih nabavki i relevantnog uticaja na smanjenje korupcije, važno je ukazati da u izvještajnom periodu svi korisnici obuhvaćeni Zakonom o javnim nabavkama u potpunosti i neometano koriste elektronski sistem za javne nabavke. Za kvalitet statističkih podataka za razvijanje javnih politika važno je istaći i da je Vlada u izvještajnom periodu utvrdila Predlog zakona o popisu stanovništva, domaćinstava i stanova.

POGLAVLJE 23 - PRAVOSUĐE I TEMELJNA PRAVA

23.1. Pravosuđe

23.1.1. Normativni okvir

U septembru 2021. intenziviran je rad na izmjenama i dopunama Zakona o SS i sudijama. Navedene izmjene imaju za cilj unapređenje odredbi ovog zakona koje se odnose na sistem etičke i disciplinske odgovornosti sudija; izbor sudija i predsjednika sudova, upućivanje i premještanje sudija, kao i njihovo ocjenjivanje. U toku rada na izmjenama i dopunama navedenog zakona kontuiranu podršku radnoj grupi pruža Savjet Evrope kroz horizontalni program „Odgovornost i profesionalizam u pravosudnom sistemu Crne Gore“, angažovanjem renomiranih međunarodnih eksperata u ovoj oblasti.

MPLJMP je pripremio Predlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o upravnom sporu. Izmjenama se pristupilo radi prevazilaženja problema koji su se pojavili u praktičnoj primjeni ovog propisa, a koji su uticali na efikasnost upravnog spora i djelotvornost sudske zaštite. Navedene izmjene imaju za cilj povećanje djelotvornosti rada suda, posebno u pogledu stope ažurnosti i dužine trajanja postupka, kao i obezbjeđenje prava građana na suđenje u razumnom roku. Tekst ovog predloga zakona usaglašen je sa preporukama SIGMA-e i međunarodnim standardima i u oktobru 2021. je poslat Evropskoj komisiji na mišljenje, nakon čega se očekuje da predlog ovog zakona bude utvrđen na Vladi.

U toku je rad na izmjenama Zakonika o krivičnom postupku, u cilju preduzimanja konkretnih mjera kako bi se ograničila upotreba sporazuma o priznanju krivice. MPLJMP je dobilo podršku od Savjeta Evrope u cilju izrade Analize primjene sporazuma o priznanju krivice.

23.1.2. Strategijski okvir

Vlada je 9. XII 2021. donijela novi Akcioni plan za implementaciju Strategije reforme pravosuđa 2021-2022. Prilikom izrade ovog Akcionog plana uzete su u obzir najnovije preporuke relevantnih međunarodnih izvještaja pa su planirane aktivnosti usklađene s tim preporukama u cilju unapređenja reformskih rezultata u najproblematičnijim oblastima. Takođe, aktivnosti iz Akcionog plana za implementaciju Strategije reforme pravosuđa 2019-2020. koje nijesu bile realizovale, kao i djelimično realizovane aktivnosti, inkorporirane su u novi Akcioni plan, s odgovarajućim indikatorima rezultata i novim rokovima za njihovu realizaciju. Ovaj dokument je usaglašen i s preporukama EK, a sugestije EK su inkorporirane u aktivnosti koje predviđa ovaj AP. Donošenju novog Akcionog plana prethodilo je usvajanje Programa rada Vlade, kao i usvajanje Godišnjeg izvještaja o sprovođenju Akcionog plana za 2020, što je izazvalo kašnjenje u usvajanju novog Akcionog plana 2021-2022. Namjera Vlade je bila da se obezbijedi kontinuitet u sprovođenju reformi u ovoj oblasti uprkos ovim nepredviđenim okolnostima, pa je Akcioni plan 2021-2022. donijet u IV kvartalu 2021. Navedeno u značajnoj mjeri utiče na ispunjenje privremenog mjerila 2 u poglavlju 23, koje glasi: „Crna Gora usvaja i otpočinje sprovođenje nove nacionalne strategije reforme sudstva (2013-2018) i prateći Akcioni plan. Crna Gora obezbjeđuje da se kroz mehanizam nadzora kontinuirano prati uticaj različitih mjera i preuzmu korektivne mjere kada je to potrebno“.

23.1.3. Organi upravljanja

Kada je riječ o administrativnim kapacitetima Sekretarijata SS, u navedenom periodu nije bilo novih zapošljavanja.

Budžet SS za 2022. iznosi 2.094.318,72 eura, što je za 712.998,06 eura, odnosno 51,62% više u odnosu na 2021, kada je odobreni budžet iznosio 1.381.320,66 eura. Navedeno uvećanje se, uglavnom, odnosi na sredstva za izradu novog softvera za finansijsko upravljanje u SS i sudovima, nabavku licenci za postojeće servise i kompjutersku opremu u sudovima.

Budžet sudova za 2022. iznosi 26.064.745,71 eura i približno je isti kao za 2021. kada je iznosio 26.062.916,03 eura.

Kada je riječ o administrativnim kapacitetima Sekretarijata TS, od ukupno 28 sistematizovanih radnih mjesta, popunjeno je 21 mjesto. U izvještajnom periodu zaposlen je jedan službenik.

Navedeno utiče na ispunjenje privremenog mjerila 7 u poglavlju 23: *Crna Gora jača administrativne kapacitete Sudskog i Tužilačkog savjeta omogućavajući im da svoje ključne funkcije vrše profesionalno, odgovorno, transparentno i nepristrasno.*

Budžet za 2022. za potrošačku jedinicu TS koja obuhvata 17 državnih tužilaštava, TS i Sekretarijat, iznosi 9.207.899,45 eura, što je za 0,18% više u odnosu na budžet za 2021.

23.1.4. Nezavisnost i nepristrasnost

U periodu 15. VI 2021. - 20. III 2022. podnijeto je 39 molbi za pomilovanje, od kojih su tri molbe odbačene saglasno Zakonu o pomilovanju. Predsjednik donio je 14 odluka uzimajući u obzir predmete koji su prenijeti iz ranijeg izvještajnog perioda. Trenutno su u radu 26 predmeta.

U periodu 15. VI 2021. - 15. III 2022. SS je, u skladu sa Planom slobodnih sudijskih mjesta, izabrao: 18 dosadašnjih kandidata za sudije: 10 za sudije u osnovnim sudovima i osam sudija u sudovima za prekršaje; jedan sudija je u postupku dobrovoljnog trajnog raspoređivanja, raspoređen iz Osnovnog suda u Herceg Novom, u Osnovni sud na Cetinju; 10 kandidata za sudije sudova za prekršaje; 15 kandidata za sudije osnovnih sudova; četiri kandidata za sudije Upravnog suda i pet kandidata za sudije Privrednog suda.

Kandidati su upućeni na obuku u Centar za obuku u sudstvu i Državnom tužilaštvu.

SS je u martu 2022. izabrao dva predsjednika sudova i to: Osnovnog suda u Beranama i Suda za prekršaje u Budvi.

U skladu sa Planom slobodnih sudijskih mjesta, u martu 2022. u postupku napredovanja sudija izabrano je: 11 sudija VS; šest sudija Apelacionog suda i šest sudija viših sudova (Bijelo Polje i Podgorica).

U julu 2021. izabrana su tri specijalna tužioca u SDT-u, a jedan državni tužilac je trajno dobrovoljno raspoređen iz jednog u drugo ODT, odnosno u ODT u Podgorici.

U avgustu 2021. proglašeni su članovi TS iz reda državnih tužilaca i predstavnik MPLJMP, dok su krajem decembra 2021. izabrani i proglašeni članovi TS iz reda uglednih pravnika (pet članova).

U januaru 2022. održana je konstitutivna sjednica TS, a u nastavku ove sjednice 5. II 2022. TS je jednoglasno odredio vršiteljku dužnosti vrhovnog državnog tužioca iz reda državnih tužilaca odnosno određena je državna tužiteljka u Višem državnom tužilaštvu u Podgorici Maja Jovanović za v.d vrhovnog državnog tužioca.

U februaru 2022. Tužiilački savjet je utvrdio prestanak tužilačke funkcije za 12 državnih tužilaca i to za 10 državnih tužilaca ispunjenjem uslova za ostvarivanje prava na starosnu penziju, a za dva državna tužioca na osnovu podnijete ostavke.

U martu 2022. donijet je Plan slobodnih tužilačkih mjesta za naredni dvogodišnji period, a takođe raspisan je javni oglas za izbor tri državna tužioca u Više državno tužilaštvo u Podgorici.

U martu 2022. TS je izabrao glavnog specijalnog tužioca Vladimira Novovića, ranijeg sudiju Višeg suda u Podgorici i bivšeg člana SS. Tokom procesa izbora, postignut je visok stepen saglasnosti između članova TS iz reda državnih tužilaca i uglednih pravnika.

Navedeno utiče na ispunjenje privremenog mjerila 4 u poglavlju 23, koje glasi: „Crna Gora uspostavlja početni bilans ostvarenih rezultata u imenovanju sudija i tužilaca na višim instancama na osnovu transparentnog i postupka zasnovanog na zaslugama i substancijalnih pragova kvalifikovane većine gdje je uključena i Skupština”.

23.1.5. Odgovornost

U cilju jačanja administrativnih kapaciteta pravosudne inspekcije, u januaru 2022. u MPLJMP zaposlena su još dva pravosudna inspektora, tako da poslove pravosudne inspekcije trenutno obavljaju Glavni pravosudni inspektor i dva pravosudna inspektora (od ukupno pet sistematizovanih radnih mjesta).

U skladu s godišnjim planom nadzora za 2021. i 2022, pravosudni inspektori MPLJMP za period 15. VI 2021. - 20. III 2022. izvršili su inspekcijski nadzor nad poslovima sudske i tužilačke uprave u 11 osnovnih sudova, Višem sudu u Podgorici, Privrednom sudu, Apelacionom sudu, VS i Upravnom sudu, Višem sudu za prekršaje, tri suda za prekršaje i 10 odjeljenja za prekršaje, šest ODT, Višem državnom tužilaštvu u Podgorici, SDT-u i VDT-u. Postupljeno je po 19 pritužbi i predstavki građana i pravnih lica na rad pravosudnih organa. U vršenju nadzora kod sudova u 2021. nisu uočene nepravilnosti. U 2022. uočene su nepravilnosti u Osnovnom sudu u Baru (prilikom vođenja Kri upisnika) i u Osnovnom sudu u Kolašinu (prilikom vođenja upisnika za medijaciju i kontrolnika novčanih kazni, paušala, troškova krivičnog postupka i oduzimanja imovinske koristi). U vršenju nadzora u tužilaštvima nijesu utvrđene nepravilnosti u radu.

Pravosudni inspektori shodno Godišnjem planu nadzora nad zakonitošću rada javnih izvršitelja i Komore javnih izvršitelja, izvršili su redovan nadzor nad zakonitošću rada 28 javnih izvršitelja u 2021. i jednog javnog izvršitelja u 2022. Po inicijativi stranaka (po osnovu 22 predstavke) kontrolisano je postupanje javnih izvršitelja u tim predmetima i utvrđeno je da su iste neosnovane. Redovnim nadzorom nad zakonitošću rada javnih izvršitelja u 2021. nisu utvrđene nepravilnosti, dok u 2022. je utvrđena jedna nepravilnost kod jednog javnog izvršitelja koja se odnosi na upisivanje podataka u upisnik u skladu s Pravilnikom o radu javnih izvršitelja.

Takođe, u izvještajnom periodu pravosudni inspektori su izvršili ukupno 43 nadzora nad radom notara. Tokom nadzora evidentirane su tri nepravilnosti koje su se odnosile na ažurnost u vođenju „IT“ i „ZAI“ upisnika i jedna nepravilnost koja se odnosi na obračun naknade troškova. U navedenom periodu, podnijete su ukupno tri pritužbe na rad notara, koje su bile neosnovane. Na utvrđene nepravilnosti pravosudni inspektori ukazali su subjektima nadzora i naložili otklanjanje istih, tako da su pojedine nepravilnosti već otklonjene, dok će se otklanjanje drugih, zbog njihove vrste, kontrolisati tokom redovnog nadzora.

Radi dostupnosti pravosudne inspekcije građanima, na internet stranici MPLJMP objavljena je Informacija za građane o nadležnostima pravosudne inspekcije i načinu podnošenja pritužbi sa odgovarajućim obrascima.

Etička odgovornost

U periodu 15. VI 2021. - 15. III 2022. pokrenuto je četiri postupka po inicijativama za utvrđivanje povrede Etičkog kodeksa od strane sudija. U dva predmeta nije utvrđena povreda, dok su dva predmeta još uvijek u toku.

U istom periodu, podniet je jedan zahtjev za davanje mišljenja da li je neka radnja u skladu s Etičkim kodeksom sudija, a postupak je još uvijek u toku.

Na proširenoj sjednici VS od 17. III 2022. izabran je novi član Komisije za Etički kodeks.

Komisija za etički kodeks sudija je nastavila aktivnosti proaktivnog djelovanja i neposrednog obilaska sudova i promociju načela Etičkog kodeksa sudija. U septembru 2021. Komisija je obišla i održala sastanke sa sudijama osnovnih sudova Plav, Rožaje i Ulcinj, u okviru podrške HF 6 „Odgovornost i profesionalizam u pravosudnom sistemu Crne Gore” Savjeta Evrope .

Komisiji za Etički kodeks državnih tužilaca podnijeto je pet inicijativa za utvrđivanje da li je ponašanje državnih tužilaca u skladu s Etičkim kodeksom državnih tužilaca, po kojima još nije odlučeno.

Nastavljene su aktivnosti na izradi smjernica pa je u martu 2022, uz podršku eksperta Savjeta Evrope, predstavljen Nacrt smjernica o slobodi izražavanja za sudije.

Navedeno utiče na ispunjenje privremenog mjerila 9 u poglavlju 23: Crna Gora obezbjeđuje početni bilans ostvarenih rezultata u pogledu redovnih provjera rada sudija i tužilaca i osigurava da se u slučaju identifikovanih kršenja pravila efektivno primjenjuju disciplinske kazne. Crna Gora razvija sudsku praksu tumačenja disciplinskih pravila i podiže svijest među sudijama i tužiocima, kao i izmijenjeni Etički kodeks.

Disciplinska odgovornost

Tokom perioda 15. VI 2021. - 15. III 2022. podnijeto je 13 predloga za pokretanje disciplinskog postupka. U 12 predmeta predlozi su odbijeni kao neosnovani, dok je jedan predmet u toku.

23.1.6. Profesionalnost i stručnost

U periodu 15. VI 2021. - 15. III 2022. završeno je ocjenjivanje 93 sudija u postupku napredovanja (46 odličan, 46 dobar, jedan nezadovoljava).

U 2021. utvrđena je ocjena rada za četiri državna tužioca u postupku napredovanja, jednog državnog tužioca u postupku redovnog ocjenjivanja i tri državna tužioca izabrana na mandat, poslije dvije godine rada.

Prepoznajući značaj unapređenja postupka ocjenjivanja državnih tužilaca, a imajući u vidu rezultate ocjenjivanja, na predlog TS pružena je podrška od strane projekta SE i EU Horizontalni mehanizam za Zapadni Balkan i Tursku „Odgovornost i profesionalizam u pravosudnom sistemu Crne Gore“, u pravcu organizovanja ekspertske procjene sistema ocjenjivanja državnih tužilaca. Kao rezultat ove aktivnosti, u novembru 2021. prezentovan je Izveštaj o procjeni implementacije sistema ocjenjivanja državnih tužilaca u Crnoj Gori, koji predstavlja kvalitetnu osnovu za unapređenje ovog veoma značajnog postupka.

Navedeno utiče na ispunjenje privremenog mjerila 6 u poglavlju 23: Crna Gora uspostavlja inicijalni bilans ostvarenih rezultata u sprovođenju fer i transparentnog sistema unapređenja sudija i tužilaca na osnovu povremene procjene stručnog učinka (uključujući i viši nivo).

23.1.7. Kvalitet pravosuđa

Pravilnikom o izmjenama i dopunama Pravilnika o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji MPLJMP iz septembra 2021, kao posebna organizaciona jedinica ponovo je uspostavljen Direktorat za informaciono-komunikacione tehnologije pravosuđa i bezbjednost podataka.

Usljed organizacionih i kadrovskih promjena u MPLJMP, tokom 2021, s određenim zakašnjenjem u novembru 2021, formirane su Komisija i Radna grupa za implementaciju mjera iz Akcionog plana za sprovođenje Programa razvoja informaciono-komunikacionih tehnologija pravosuđa 2021-2023, kao operativna tijela za sprovođenje IKT Programa.

U cilju realizacije aktivnosti iz Programa razvoja informaciono-komunikacionih tehnologija pravosuđa 2021-2023, završena je faza modifikacije podsistema Informacionog sistema pravosuđa (ISP) za potrebe Uprave za izvršenje krivičnih sankcija (UIKS). Takođe, završena je priprema produkcije s migracijom podataka iz modula starog PRIS-a koji se koristio za zatvorski sistem, na način da su podaci migrirani u podsistem ISP za UIKS. Takođe, sprovedene su i obuke korisnika za rad u sistemu. Sistem je u produkciji od septembra 2021. U okviru projekta razvijeno je i više web servisa neophodnih za interoperabilnost sa ostalim podsistemima ISP. Navedeno utiče na ispunjavanje privremenog mjerila 13 u poglavlju 23.

23.1.8. Efikasnost

Tokom 2021. pred crnogorskim sudovima bilo je u radu 118.568 predmeta, od toga 84.143 novih predmeta, a 34,425 je neriješenih na početku 2021.

Riješeno je 80.485 predmeta, od kojih je 5.546 predmeta starijih od tri godine, iz čega se jasno vidi da je Crna Gora nastavila sa preuzimanjem konkretnih mjera u cilju smanjenja broja zaostalih predmeta, kojima je dat prioritetni status. Na kraju 2021. bilo je 3794 starih predmeta koji nijesu riješeni pred crnogorskim sudovima.

Prosječno vrijeme od predaje predmeta do odluke bilo je 172 dana na nivou svih sudova. Za osnovne sudove to vrijeme je bilo 158 dana (2020. to je bilo 150 dana); za privredne predmete 197 dana (2019. to je bilo 147 dana); za upravne predmete Vrijeme od predaje predmeta do odluke u Upravnom sudu od 538 dana (438 dana u 2021.) ostaje razlog za zabrinutost.

Što se tiče izvršenja, stopa ažurnosti i stope naplate su u porastu, a broj zaostalih predmeta izvršenja pred sudovima smanjen je sa 150.000 koliko je bio 2016. na samo oko 760 do kraja 2021. Centralizovani sistem upravljanja predmetima za izvršitelje nastavlja konzistentno da se koristi, garantujući pouzdanost podataka.

23.1.9. Bavljenje ratnim zločinima na nivou države

U jednom predmetu koji je formiran povodom ustupanja krivičnog gonjenja nadležnih pravosudnih organa BiH, protiv jednog lica, državljanina Crne Gore, zbog krivičnog djela ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz čl.142 st.1 KZ SRJ, SDT je, nakon ocjene spisa predmeta i dostavljenih dokaza, 21. X 2021. pred Višim sudom u Podgorici podiglo optužnicu protiv okrivljenog P. rođen Ć.S, zbog krivičnog djela ratni zločin protiv civilnog stanovništva iz čl.142 st. 1 KZ-a Savezne Republike Jugoslavije i predložilo određivanje pritvora. Postupajući po podnijetoj optužnici Viši sud u Podgorici je optuženom P. (Ć.) S. odredio pritvor i u postupku kontrole potvrdio navedenu optužnicu. Postupak pripreme za glavni pretres je u toku.

Građanski predmeti zbog tužbi za naknadu nematerijalne štete

Sudovi su imali ukupno u radu 30 predmeta povodom tužbi oštećenih za naknadu nematerijalne štete zbog pretrpljenih i budućih duševnih bolova zbog umanjene životne aktivnosti, pretrpljenih fizičkih bolova i pretrpljelog straha.

Od tog broja, riješeno je 27 predmeta, na način što su tužbe usvojene u potpunosti ili djelimično, a dosuđen ukupan iznos na ime naknade nematerijalne štete iznosi 196.876,66 eura.

Postupci su u toku u tri predmeta, od čega dva kod Osnovnog suda u Podgorici i jedan kod Osnovnog suda u Nikšiću. U svim predmetima, ročišta se redovno zakazuju.

Svi tužioc i su oštećena lica krivičnim djelom ratni zločin, iz predmeta Morinj.

U periodu 15. VI 2021. - 20. III 2022. u SDT-u bilo je u radu pet predmeta u kojima se sprovode postupci izviđaja u kojima se preduzimaju potrebne mjere i radnje u pravcu prikupljanja pravno relevantnih dokaza. Tako je u predmetu formiranom povodom podataka i dokaza dostavljenih od strane Kancelarije tužilaštva Međunarodnog rezidualnog mehanizma za krivične sudove u Hagu, formiran Specijalni istražni tim koji je na osnovu dostavljenih podataka i dokaza izvršio identifikaciju mogućih izvršilaca krivičnih djela ratnih zločina koji su crnogorski državljani, a koja krivična djela su izvršena na teritoriji BiH, ostvarena je intenzivna saradnja sa Kancelarijom Tužilaštva Rezidualnog Mehanizma, u pravcu obezbjeđenja zakonskih uslova da se žrtve ratnih zločina saslušaju u svojstvu svjedoka, jedno lice - žrtva ratnog zločina je saslušano u svojstvu svjedoka i Tužilaštvu BiH su upućene zamolnice za pružanje međunarodne pravne pomoći.

U izvještajnom periodu, SDT je postupalo povodom 10 zamolnica za pružanje međunarodne pravne pomoći koje su upućene od strane Tužilaštva BiH, Tužilaštva za ratne zločine R. Srbije i Okružnog javnog tužilaštva Bijeljina. Povodom navedenih zamolnica, SDT je preko Specijalnog policijskog odjeljenja prikupljalo tražene podatke i dokaze te preduzimalo istražne radnje saslušanja lica u svojstvu osumnjičenih i svjedoka.

MPLJMP u saradnji sa kancelarijom UNDP-a, započelo je proces izmjena Zakonika o krivičnom postupku na osnovu kojih će saradnja između Haškog tribunala i pravosudnih organa Crne Gore biti još efikasnija. Navedeno utiče na ispunjenje privremenog merila 19 u poglavlju 23.

23.2. Borba protiv korupcije

23.2.1 Institucionalni okvir

Agencija za sprječavanje korupcije (ASK)

Kada su u pitanju ljudski resursi u Agenciji za sprječavanje korupcije (ASK), trenutan broj zaposlenih na neodređeno vrijeme je 52 službenika, dok za dva službenika miruje radni odnos na period od dvije i četiri godine. Iako je ukupno sistematizovano 75 radnih mjesta Agenciji se, u kontinuitetu, ne odobrava raspisivanje oglasa za popunu izvršilačkih mjesta iako je isto predviđeno budžetom Agencije. Kontinuirano se ulažu napor i na unapređenju administrativnih kapaciteta uz podršku međunarodnih partnera. Tako je, uz podršku UNDP, izrađen Strateški plan ASK (2022-2024) uz prateći Akcioni plan, Metodologija za analizu propisa u cilju određivanja rizičnih oblasti od nastanka

korupcije, Metodologija za procjenu primjene antikorupcijskih mjera u oblasti planova integriteta; dok su uz podršku Savjeta Evrope i EU izrađene Smjernice za jačanje etike i integriteta visokih funkcionera izvršne vlasti, koje je Vlada usvojila u septembru 2021; organizovan je trening za ASK o kontroli nenovčanih priloga političkim subjektima i kampanjama od strane trećih lica; pripremljen je nacrt novog Zakona o lobiranju koji je upućen na konačno mišljenje eksperta Savjeta Evrope; uz podršku Američke ambasade u Podgorici, izabrana je firma koja će implementirati ISO 90001 standarde u Agenciji u narednih šest mjeseci i uz podršku Svjetske banke urađena je analiza o mogućnosti uvođenja politike otvornih podataka u ASK.

Uspješnost rada Agencije, između ostalog, ocijenjena je u publikaciji OECD „Konkurentnost Jugoistočne Evrope 2021“, koja mjeri konkurentnost zemalja Jugoistočne Evrope, uključujući Crnu Goru, kroz posebnu antikorupcijsku dimenziju. U nalazima publikacije konstatuje se da je Crna Gora u oblasti antikorupcije ostvarila najbolji rezultat u svim indikatorima, u poređenju s ostalim zemljama regiona Zapadnog Balkana. Kako se navodi, Crna Gora je posebno pohvaljena u pogledu posjedovanja zakonodavstva i metodologije za oblast donošenja i sprovođenja planova integriteta, kao i uspostavljanja stabilnog bilansa o aktivnostima na podizanju javne svijesti o prevenciji korupcije. U oblasti procjene rizika od korupcije (planovi integriteta), Crna Gora ima najveću ocjenu (4.5) u odnosu na sve druge zemlje Zapadnog Balkana, a posebno se ističe da „Crna Gora ima najnapredniji sistem podrške i monitoringa sprovođenja planova integriteta“. Takođe, u oblasti podizanja nivoa svijesti i edukativnih aktivnosti o prevenciji korupcije, Crna Gora je dobila ocjenu 4.0.

S istim ciljem, ASK je na svojoj stranici unaprijedila postojeću analitiku na način što je omogućila uvid u sve prihode i troškove koje imaju politički subjekti u toku izborne kampanje i njihovog redovnog rada. Analitika omogućava korisnicima analizu podataka po raznim kriterijumima i vremenskim periodima kako pojedinačno, tako i sumarno. Takođe, ASK je nastavila s organizacijom antikorupcijskih i informativnih kampanja, kroz distribuciju informativnih biltena, flajera, postavljanje citylight postera i emitovanje spotova.

Navedeno utiče na ispunjenje privremenog mjerila 21 u poglavlju 23: *Crna Gora uspostavlja novu Agenciju za antikorupciju s jasno definisanim mandatom i efektivnim nadležnostima. Ova Agencija treba da pokaže proaktivan stav, da ima neophodnu nezavisnost, dovoljno resursa, uključujući i zapošljavanje na osnovu zasluga kao i obučeno osoblje i treba da bude dobro povezana s drugim relevantnim institucijama (i njihovim bazama podataka).*

Crna Gora osigurava da imenovanje šefa Agencije za antikorupciju bude transparentno, obavljeno na osnovu zasluga i objektivnih kriterijuma, uključujući i stručne sposobnosti.

Nacionalni savjet za borbu protiv korupcije na visokom nivou

Vlada je 17. XI 2021. usvojila Informaciju Nacionalnog savjeta za borbu protiv korupcije na visokom nivou, o potrebi revizije rokova čuvanja registratorske građe.

Vlada je 26. IX 2021. usvojila Informaciju Nacionalnog savjeta za borbu protiv korupcije na visokom nivou u odnosu na Predlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o slobodnom pristupu informacijama i Predlog zakona o zaštiti poslovne tajne, sa ciljem preciziranja poslovnih ograničenja, poreskih i carinskih tajni, kao i intelektualne svojine, što može značajno da otežava rad istraživačkih novinara i nevladinih organizacija i učešće javnosti u borbi protiv korupcije.

Vlada je 24. I 2022. donijela Odluku o razrješenju predsjednika Nacionalnog savjeta za borbu protiv korupcije na visokom nivou, kao i Odluku o imenovanju novog predsjednika Nacionalnog savjeta za borbu protiv korupcije na visokom nivou.

Članovi Nacionalnog savjeta za borbu protiv korupcije na visokom nivou: Milan Popović, rukovodilac stručnog tima savjeta Vanja Čalović Marković i članica stručnog tima Milena Popović Samardžić, 25. I 2022. dali su ostavke.

Potpredsjednik Vlade je 26. I 2022. predložio da Vlada razriješi dužnosti člana Nacionalnog savjeta za borbu protiv korupcije na visokom nivou Steva Muka, zbog nespojivosti javnih funkcija.

23.2.2. Bilans ostvarenih rezultata

Preventivne mjere

Prema evidenciji ASK, ukupan broj organa vlasti koji su odredili menadžera integriteta od 1. I 2016. do 20. III 2022. je 714 (98,6% od ukupnog broja organa vlasti). U periodu januar -decembar 2021, 17 organa vlasti je prvi put donijelo rješenje o određivanju menadžera (i još četiri organa od 1. I do 20. III 2022). U 2021, 15 organa vlasti je prvi put usvojilo i ASK dostavilo plan integriteta u štampanoj i elektronskoj formi (i još četiri organa od 1. I do 20. III 2022). Ukupno je 711 organa vlasti ASK dostavilo plan integriteta od 1. I 2016. do 20. III 2022, čime je 98,2% organa vlasti ispunilo zakonsku obavezu usvajanja plana integriteta.

ASK su do 31. XII 2021. dostavljena ukupno 692 izvještaja o sprovođenju plana integriteta u 2020. odnosno do 20. III 2022. 85 izvještaja za 2021. Rok za podnošenje izvještaja je 15. IV 2022. Ukupno 18 organa vlasti popunilo je 2021. upitnik za procjenu efikasnosti i efektivnosti plana integriteta. U 2021. je dostavljeno 29 revidiranih planova integriteta, odnosno novih planova integriteta za naredni dvogodišnji period. Za većinu organa obaveze popunjavanja upitnika i donošenja novog plana dospijevaju 2022. ASK je izradila Izvještaj o donošenju i sprovođenju planova integriteta za 2021, koji je Savjet ASK usvojio u februaru 2022. Izvještaj sadrži analizu svih planova integriteta i izvještaja o njihovom sprovođenju, kao i preporuke za unapređenje planova integriteta. U maju i junu 2021. održan je drugi ciklus Programa obrazovanja za sticanje ključnih vještina za obavljanje poslova menadžera integriteta.

Navedeno utiče na ispunjenje privremenog mjerila 25 u poglavlju 23: U državnoj upravi, Crna Gora angažuje, promovira i imenuje javne zvaničnike na osnovu jasnih i transparentnih kriterijuma, fokusirajući se na zasluge i iskazane mogućnosti. Crna Gora jača kapacitete Inspektorata, primjenjuje metodologiju analize rizika, usvaja planove integriteta i imenuje obučene menadžere integriteta u javnoj upravi. Crna Gora obezbjeđuje inicijalni bilans ostvarenih rezultata u primjeni efektivnih sankcija u slučajevima kršenja etičkih vrijednosti.

Kada je u pitanju oblast lobiranja, od početka primjene Zakona o lobiranju u registar lobista upisano je šest fizičkih lica i jedno pravno lice. Jedno od tih fizičkih lica Agenciji nije 2021. blagovremeno podnijelo zahtjev za produženje odobrenja za obavljanje djelatnosti lobiranja pa je izbrisano iz registra lobista, dok je ostalim licima 2020. i 2021. produženo odobrenje, s rokom važenja od tri godine, pa je u registar lobista na dan 20. III. 2022. upisano pet fizičkih lica i jedno pravno lice. ASK je 2. III 2022. obrazovala Komisiju za polaganje ispita za obavljanje djelatnosti lobiranja, imajući u vidu da je prethodnoj komisiji, koja imenovana 11. II 2016, istekao mandat. Prvi poziv za prijavljivanje kandidata za polaganje ispita nakon imenovanja nove komisije objavljen je 22. III 2022. MPLJMP je u septembru 2021. obrazovalo Radnu grupu za izradu izmjena i dopuna Zakona o lobiranju, čiji su članovi i službenici ASK. ASK i predlagaču zakona obezbijedena je ekspertska pomoć u finalizaciji rješenja za izmjene normativnog okvira u ovoj oblasti, u okviru Projekta Savjeta Evrope. Prilikom izrade nacrtu posebno su uzeti u obzir nalazi iz Peer review misije koja je na temu funkcionisanja ASK održana u aprilu 2021. U periodu 29. X-18. XII 2021. sprovedena je javna rasprava o Nacrtu zakona o lobiranju.

U izvještajnom periodu, podnijeto je 115 prijava zviždača, od kojih njih 44 anonimno. Tokom izvještajnog perioda, najviše su prijavljivane nepravilnosti u vezi s kršenjem propisa iz radnih odnosa (42%), nepravilnosti u postupanju državnog organa i organa uprave (15.90%), poslovanje privatnog sektora (5.60%), nepravilnosti iz oblasti javnih nabavki (18.70%) i ostalo. Pokrenuto je šest postupaka po službenoj dužnosti, od kojih je jedan, zbog postojanja osnova sumnje da je učinjeno krivično djelo za koje se goni po službenoj dužnosti, proslijeđen nadležnom tužilaštvu; u jednom slučaju nije utvrđena osnovanost pokrenutog postupka; u dva postupka je utvrđeno postojanje ugrožavanja javnog interesa, dok su preostala dva postupka u toku. Pred ASK je bilo ukupno 175 postupaka po prijavama zviždača i po službenoj dužnosti (uključujući 54 postupka po prijavama prenesenih iz prethodne godine). ASK je okončala 23 postupka po prijavama zviždača, od kojih je u devet utvrđeno postojanje ugrožavanja javnog interesa. S tim u vezi, ASK je dala ukupno 12 preporuka zakonskim obveznicima za unapređenje transparentnosti i otklanjanje korupcijskih rizika. U izvještajnom periodu, realizovano je pet preporuka prispjelih na realizaciju, dok pet preporuka nije realizovano pa je ASK postupila u skladu s ovlaštenjima koja proizilaze iz odredbe člana 53 Zakona o sprječavanju korupcije (za dvije preporuke rok realizacije dopijeva u narednom periodu). Nadležnim tužilaštvima ustupljeno je 11 prijava zviždača, u odnosu na koje je dostavljeno obavještenje da su dvije krivične prijave odbačene, dok su ostali postupci u toku. ASK je 18 prijava zviždača prosljedila drugim nadležnim institucijama od kojih je za tri dobijena povratna informacija da je u jednom slučaju utvrđeno postojanje nepravilnosti, dok u dvije nije. Pred drugim nadležnim organima u toku je i 25 postupaka po prijavama zviždača iz prethodnog perioda.

Tokom izvještajnog perioda, podnijeta su dva zahtjeva za zaštitu zviždača. Jedan postupak je u toku, dok je za jedan predmet ocijenjeno da nema osnova za zaštitu. ASK je u izvještajnom periodu okončala jedan postupak po zahtjevu za zaštitu zviždača iz prethodnog perioda i donijela mišljenja u kojem je utvrdila da je nastala šteta po zviždača i u tom smislu dala preporuku poslodavcu o tome šta treba preduzeti da bi se nastala šteta otklonila. Navedena preporuka nije realizovana te je u tom smislu ASK postupila u skladu sa ovlaštenjima koja proizilaze iz čl. 63 Zakona o sprječavanju korupcije.

Navedeno utiče na ispunjenje privremenog mjerila 32 u poglavlju 23: Crna Gora preuzima korake za unapređenje efektivnosti sistema zaštite zviždača.

U oblasti sprečavanja sukoba interesa, ASK je, u izvještajnom periodu 15. VI 2021. - 20. III 2022, postupajući po svim primljenim zahtjevima za davanje

mišljenja, dala 139 mišljenja koja su obavezujuća za javne funkcionere. Mišljenja su se odnosila na sukob interesa i izuzeće u raspravi i odlučivanju, ograničenja u vršenju funkcija - nespojivost funkcija, članstvo u organima upravljanja, članstvo u radnim tijelima, primanje naknada, kao i na ograničenja po prestanku funkcije, zaključenje ugovora, primanje donacija, status javnih funkcionera.

ASK je periodu 1. I 2021. - 20. III 2022. pokrenula 478 upravnih postupaka, od kojih je 421 u vezi s provjerom prihoda i imovine javnih funkcionera, a 57 u vezi sa sukobom interesa i ograničenjem javnih funkcija. U istom izvještajnom periodu, donijeto je 234 odluka iz oblasti prihoda i imovine i 46 odluka za sukob interesa. Od ukupnog broja donijetih odluka u vezi s prijavom imovine u svim predmetima je utvrđeno kršenje zakona, dok je bilo 25 odluka za sukob interesa u kojima je utvrđeno kršenje, dok u 17 nije.

Na osnovu datih mišljenja, u izvještajnom periodu podnijeto je 13 ostavki javnih funkcionera. Struktura ostavki je sljedeća: osam ostavki na javne funkcije (pet odbornika, dva člana organa upravljanja javnog preduzeća, jedan član radnog tijela Vlade), jedno razrješenje sa javne funkcije člana organa upravljanja javnog preduzeća, jedna ostavka na članstvo u organu upravljanja pravnog lica/udruženja, tri ostavke na dužnosti izvršnog direktora i lica ovlašćenog za zastupanje pravnog lica - privrednog društva. Takođe, bilježi se i jedan prenos upravljačkih prava u privrednom društvu od strane javnog funkcionera, dok je kao posledica mišljenja u smislu ograničenja po prestanku javne funkcije donijeto i jedno rješenje o prestanku radnog odnosa u privrednom društvu u državnom vlasništvu.

Kad je u pitanju izricanje disciplinskih mjera, u dijelu sprječavanja sukoba interesa i ograničenja u vršenju javnih funkcija, kao i u dijelu provjere prihoda i imovine, nakon donijetih konačnih odluka organi vlasti su u izvještajnom postupku postupili u 29 predmeta: u 15 predmeta je izrečena disciplinska mjera - opomena; u jednom predmetu izrečena je disciplinska mjera - upozorenje; u jednom predmetu je izrečena disciplinska mjera - umanjenje zarade u iznosu od 20% za dva mjeseca; u jednom predmetu je izrečena disciplinska mjera - novčana kazna u iznosu 20% mjesečne zarade u jednom mjesecu; u tri predmeta javni funkcioner je podnio ostavku; u jednom predmetu se čeka odluka Upravnog suda; u jednom predmetu organ vlasti čeka odluku Upravnog suda po tužbi stranke; u jednom predmetu je organ vlasti naveo da nije nadležan jer je javni funkcioner prekršaj učinio dok je bio na drugoj javnoj funkciji; u dva predmeta organ vlasti je zaključio da nije nadležan da sprovede disciplinski postupak; u jednom predmetu organ vlasti

je dostavio predmet drugom nadležnom organu – ministarstvu; u jednom predmetu organ vlasti je obavijestio o namjeri o daljem postupanju (čekaju pravosnažnost Odluke) i u jednom predmetu organ vlasti je obavijestio Agenciju o razrješenju javnog funkcionera.

Jedan predmet je dostavljen na nadležnost SDT-u.

U izvještajnom periodu 15. VI 2021. - 20. III 2022, ASK je dostavljeno ukupno 5.542 izvještaja o prihodima i imovini koji su prošli proces softverske i administrativne provjere. Statistika dostavljenih izvještaja o prihodima i imovini u navedenom periodu je sljedeća: 1.919 redovnih godišnjih izvještaja o prihodima i imovini, 1.359 izvještaja koji se dostavljaju u roku od 30 dana od dana stupanja na funkciju, 70 izvještaja na zahtjev ASK, 527 izvještaja u slučaju uvećanja imovine preko 5.000 eura. Takođe, obrađeno je još 1.667 izvještaja o prihodima i imovini koji se podnose po prestanku javne funkcije i to 997 koji se podnosi u roku od 30 dana od dana po prestanka javne funkcije, 670 godišnjih i dvogodišnjih Izvještaja po prestanku javne funkcije.

Provjera izvještaja o prihodima i imovini se odvijala shodno Godišnjem planu provjere za 2021, koji je donijet u skladu s preporukama eksperta Savjeta Evrope. Planom je predviđeno da se u smislu tačnosti i potpunosti podataka izvrši provjera 884 izvještaja o prihodima i imovini, podnijetih po različitim osnovima. Taj broj je premašen i ukupno su u toku 2021. provjerena 974 izvještaja. Dodatno, postupajući po zahtjevima i službenoj dužnosti, Agencija je započela kontrolu 145 izvještaja od kojih je do 31. XII 2021. okončana kontrola 140 izvještaja. U periodu 1. I - 20. III 2022, ASK je u smislu tačnosti i potpunosti podataka pokrenula postupak za provjeru 25 izvještaja od kojih je izvršena provjera 11 izvještaja. U oblasti kontrole finansiranja političkih partija, dostavljena je 46 odluka o visini članarine za 2022. Dostavljeno je i pet godišnjih finansijskih izvještaja za 2021.

U izvještajnom periodu je izvršena kontrola izvještaja političkih subjekata o redovnom radu. Izvršeno je 205 kontrola tokom izborne kampanje, uključujući i 170 kontrola mjesečne potrošnje organa vlasti, četiri kontrole otpisa duga fizičkim licima za pružene komunalne usluge od strane privrednih društava, 10 kontrola zapošljavanja. Izvršeno je i 17 kontrola na terenu (devet kontrola organa vlasti i osam kontrola političkih subjekata-kontrola troškova). U dijelu iskazanih troškova izvršena je suštinska i dubinska kontrola aktivnosti političkih subjekata i njihovih prikupljenih i utrošenih sredstava u kampanji, u skladu s usvojenom metodologijom izrađenom uz ekspertsku podršku. Kontrola je obuhvatila monitoring i analizu objavljenih podataka, upoređivanje objavljenih i dostavljenih podataka i direktan uvid u dokumentaciju prilikom

terenskih kontrola. Evidentirano je i kontrolisano 53 aktivnosti političkih subjekata, 23 pružalaca usluga političkim subjektima u vrijednosti od 23.442,60 eura i izvršena analiza i provjera dostavljenih izvještaja političkih subjekata o prikupljenim i utrošenim sredstvima u kampanji. Upućeno 11 dopisa za izjašnjenje i dopunu političkim subjektima u kojima su konstatovane 46 nepravilnosti, a koje se većinom odnose na nedostavljanje tačnih ili potpunih podataka u izvještaju ili kompletne prateće dokumentacije.

Kod davaoca priloga, izvršena je kontrola 14 propisanih zabrana i s tim u vezi konstatovano da dva lica koja su dala prilog političkom subjektu nijesu bila upisana u birački spisak i pokrenut je prekršajni postupak protiv jednog političkog subjekta. Izvršena je i kontrola 2.246 lica davaoca priloga u 2021. za redovan rad i izbornu kampanju u toj godini koji se nalaze u kaznenoj evidenciji MPLJMP gdje su utvrđene četiri nepravilnosti (četiri lica se nalaze u kaznenoj evidenciji), dok je provjerom navedenog broja lica kod MUP-a, odnosno provjerom da li se lica nalaze u biračkom spisku konstatovano da se dva lica ne nalaze u biračkom spisku Crne Gore. U 2022. je izvršena provjera kaznene evidencije MPLJMP i biračkog spiska MUP-a za 19 lica davaoca priloga u izornoj kampanji, i tom prilikom je konstatovano da se dva lica ne nalaze u biračkom spisku. Nije bilo dostavljenih prigovora i sumnji u kršenje zakona.

Kad je u pitanju antikorupcijska procjena zakona, odnosno procjena podložnosti propisa korupciji, ASK je ovom periodu izradila Mišljenje na Odluku o načinu i kriterijumima za rješavanje stambenih potreba funkcionera, Mišljenje na Zakon o izmjenama i dopunama Opšteg zakona o obrazovanju i vaspitanju, Mišljenje na Zakon o PDV-u, Mišljenje na Zakon o radu, Mišljenje na Zakon o državnom tužilaštvu, Mišljenje na Nacrt zakona o visokom obrazovanju, Mišljenje na Zakon o Nacionalnom javnom emiteru Radio i Televizija Crne Gore i Mišljenje na Zakon o zdravstvenoj zaštiti. Dodatno, u izvještajnom periodu realizovano je više aktivnosti kroz učešće u radnim grupama za izradu Nacrta Zakona o lobiranju, Nacrta zakona o međunarodnim restriktivnim mjerama i Nacrta zakona o oduzimanju imovinske koristi stečene kriminalnom djelatnošću i imovine nezakonitog porijekla, gdje je ASK imao značajno više prostora da preispita suštinu pravnih akata, te da blagovremeno postupa i doprinese otklanjanju koruptivnih rizika iz samog propisa u fazi nacrta.

U cilju realizacije obaveza iz Dinamičkog plana aktivnosti koje vode do ispunjenja privremenih mjerila u Poglavlju 23 – Pravosuđe i temeljna prava sačinjena je i Analiza propisa na nivou državne uprave u cilju unapređenja rješenja sprečavanja sukoba interesa, s posebnim osvrtom na sve one grupe

zaposlenih u rizičnim područjima, kao i područjima koja su predmet posebne pažnje javnosti i medija. Predmet Analize bili su tekstovi Zakona o radu, Zakona o državnim službenicima i namještenicima, Etičkog kodeksa državnih službenika i namještenika, Zakona o javnim nabavkama, Pravilnika o evidenciji i Metodologiji analize rizika u vršenju kontrole u postupcima javnih nabavki, Pravilnika o načinu sprovođenja jednostavnih nabavki, Zakona o unutrašnjim poslovima, Kodeksa policijske etike, Zakona o odbrani, Zakona o Vojsci Crne Gore, Uredbe o Listi vojne opreme i proizvoda, postupku i načinu sprovođenja javnih nabavki u oblasti odbrane i bezbjednosti, Zakona o carinskoj službi, Zakona o poreskoj administraciji i Zakona o inspeksijskom nadzoru.

U izvještajnom periodu, zbog kršenja antikorupcijskih zakona iz svoje nadležnosti, pokrenula su 724 prekršajna postupka. Ukupan iznos novčanih kazni iznosi 83.270 eura.

Zbog kršenja Zakona o sprječavanju korupcije, pokrenuta su ukupno 619 postupka, dok je u istom periodu donijeto 596 osuđujućih rješenja, od čega su izrečene 359 novčane kazne i 238 opomene. Ukupan iznos izrečenih novčanih kazni u ovom periodu je 49.740 eura.

Zbog kršenja odredbi Zakona o finansiranju političkih subjekata i izbornih kampanja, pokrenuto je ukupno 105 postupaka, dok su u istom periodu donijeta 42 osuđujuća rješenja, od čega su izrečene 25 novčanih kazni i 17 opomena. Ukupan iznos izrečenih novčanih kazni u ovom periodu je 33.530 eura.

Represivne mjere

SDT je u izvještajnom periodu donijelo devet naredbi o sprovođenju istrage protiv 31 fizičkog i tri pravna lica i dva naredbe o proširenju istrage protiv četiri fizička i jednog pravnog lica. Istrage su obustavljene u četiri predmeta protiv četiri fizička i jednog pravnog lica. U istom periodu, Višem sudu u Podgorici je podnijeto tri optužna predloga protiv devet fizičkih lica i podignuto 10 optužnica protiv 67 fizičkih i 20 pravnih lica. U pet predmeta zaključeno je 12 sporazuma o priznanju krivice s 12 fizičkih lica, od čega je jedan sporazum usvojen odlukom suda, devet sporazuma su u postupku odlučivanja pred sudom, dok su dva sporazuma odbijena. Po sporazumu koji je usvojen sud je izrekao jednu zatvorsku kaznu i novčanu kaznu kao sporednu. U četiri predmeta donijete su naredbe o pokretanju finansijske istrage protiv 16 fizičkih i pet pravnih lica.

U izvještajnom periodu, Viši sud u Podgorici je imao ukupno u radu 53 predmeta protiv 183 okrivljenih lica (176 fizičkih i sedam pravnih lica) u oblasti

visoke korupcije. Od tog broja, sud je riješio 21 predmet protiv 44 okrivljena lica, od čega su četiri predmeta protiv četiri okrivljena lica riješena osuđujućim presudama. U dva predmeta protiv dva okrivljena lica donijete su odbijajuće presude, dok je 16 predmeta protiv 36 okrivljenih lica riješeno na drugi način (obustava postupka ili utvrđena nadležnost drugog suda). U preostalim predmetima postupci su u toku.

U predmetima, koji su riješeni osuđujućim presudama (četiri), tri presude su postale pravosnažne u izvještajnom periodu. U dva predmeta protiv dva okrivljena lica donijete su presude na osnovu sporazuma o priznanju krivice, dok su protiv dva okrivljena lica donijete presude u redovnom krivičnom postupku. U predmetima, koji su okončani sporazumom o priznanju krivice zbog krivičnog djela zloupotreba službenog položaja iz čl. 416 st. 2 u vezi st. 1 i čl. 23 KZ CG, okrivljenom je izrečena kazna zatvora u trajanju od šest mjeseci i izrečena novčana kazna u iznosu od 3.000 eura, dok je u drugom predmetu zbog krivičnog djela zloupotreba službenog položaja iz čl. 416 st. 1 KZ CG izrečena kazna zatvora u trajanju od 75 dana koja se izdržava u prostorijama za stanovanje.

U predmetima, koji su riješeni u redovnom krivičnom postupku, pravosnažnom presudom je okrivljeno lice osuđeno na kaznu zatvora u trajanju od šest mjeseci zbog krivičnog djela zloupotreba ovlašćenja u privredi u pokušaju iz čl. 276 st. 2 u vezi st. 1 u vezi čl. 20 KZ CG, dok je u drugom predmetu zbog krivičnog djela zloupotreba službenog položaja iz čl. 416 st. 1 KZ CG okrivljenom izrečena uslovna osuda nepravosnažnom presudom.

Prema podacima UP u 2021. otkriveno je i procesuirano 67% više koruptivnih krivičnih djela iz nadležnosti SDT-a. SDT-u je podnijeto 13 (u 2020. podnijeto 11) krivičnih prijava i dopuna krivičnih prijava (od kojih je jedna imala elemente organizovanog kriminala), protiv 66 (u 2020. protiv 50) fizičkih i tri (u 2020. protiv sedam) pravna lica, zbog počinjenih 80 (u 2020. zbog počinjenih 48) koruptivnih krivičnih djela. Ukupna materijalna šteta prouzrokovana koruptivnim krivičnim djelima iznosi 141.140,467 eura (u 2020. - 47,787.168 eura), što je gotovo dvostruko više. Materijalna šteta obuhvaćena krivičnim prijavama podnesenim SDT-u iznosi 139,302.763 (2020. - 46,000.000) eura, od čega na štetu budžeta Crne Gore oko 130 (šest) miliona eura. U javnom sektoru je otkriven 41 slučaj korupcije i prijavljeno 101 fizičko i jedno pravno lice, od kojih 17 (u 2020. - tri) javnih funkcionera.

Oduzimanje imovinske koristi stečene kriminalnom djelatnošću

Vlada je 29. XII 2021. usvojila Informaciju o postupku izrade Nacrta zakona o izmjenama i dopunama Zakona o oduzimanju imovinske koristi stečene kriminalnom djelatnošću. Predlogom zakona uređuju se finasijska istraga i uslovi za oduzimanje imovinske koristi, stečene kriminalnom djelatnošću i imovine nezakonitog porijekla.

Radi očuvanja imovinske koristi stečene kriminalnom djelatnošću i radi mogućeg naknadnog oduzimanja imovinske koristi, SDT je podnijelo Višem sudu u Podgorici predloge za određivanje privremenih mjera obezbjeđenja, zabrane raspolaganja korišćenja pokretne i nepokretne imovine u dva predmeta, koji su usvojeni od strane Višeg suda.

U jednom predmetu privremena mjera se odnosi na sledeće nepokretnosti: stambeni prostor 5.106m², stambeno poslovna zgrada 110m², zgrada 659m², poslovni prostor 850m², livada 5.950m², šuma 1.366m², zemljište 9.752m², garaža 69m², podrum 20m², njiva 5.420m², pašnjak 1.093m², dvorište 1.488m², objekat u izgradnji 30m², posebni djelovi zgrade 24m², bazen 43m², pomoćna zgrada 239m², zgrada 788m² i put 248m².

Navedenom mjerom je privremeno oduzeta pokretna imovina - osam putničkih motornih vozila i jedan motocikl. Izvršena je blokada novčanih sredstava u iznosu od 6.470.958,40 eura i privremeno su oduzeta novčana sredstva u iznosu od 4.340,00 eura.

U drugom predmetu privremena mjera se odnosi na sledeće nepokretnosti: stambeni prostor 604m², nestambeni prostor 41m², poslovni prostor 709m², garaža 20m², ruševina raznog objekta 84m², dvorište 951m², livada 11019m², neplodno zemljište 8992m², pašnjak 94707m², voćnjak 2644m², šuma 371442m², krš 404993m² i ostale nepokretnosti 17852m².

U izvještajnom periodu, na osnovu Zakona o oduzimanju imovinske koristi stečene kriminalnom djelatnošću, Viši sud u Podgorici je u jednom predmetu zbog krivičnih djela zloupotreba službenog položaja iz čl. 416 st. 3 u vezi st. 1 KZ CG i zloupotreba položaja u privrednom poslovanju iz čl. 272 st. 3 u vezi st. 1 KZ CG protiv tri okrivljena lica odredio privremenu mjeru obezbjeđenja - zabranu otuđenja i opterećenja nepokretnosti na kojoj je upravljeno potraživanje uz upis zabrane u katastru nepokretnosti, a koja mjera se odnosi na više nepokretnosti na području kat. opština Tivat i Herceg Novi (predmet Navar).

23.3. Temeljna prava

23.3.1. Usklađivanje s pravnom tekovinom EU i međunarodnim standardima

Saradnja s Evropskim sudom za ljudska prava

Crna Gora je u izvještajnom periodu i dalje zadržala vodeću poziciju u odnosu na zemlje regiona kada je u pitanju izvršenje presuda Evropskog suda. U tom smislu, nijedan predmet se nije našao pod posebno pojačanim nadzorom Komiteta ministara, kao nadzornog tijela nadležnog za praćenje izvršenja presuda Evropskog suda.

Nastavljeno je aktivno učešće VS u Mreži najviših sudova pri Evropskom sudu za ljudska prava. Mjesečni izvještaji o praksi Evropskog suda za ljudska prava su se i tokom 2021. redovno dostavljali sudijama VS i predsjednicima svih sudova.

U II kvartalu 2021. VS je izradio Analizu presuda Evropskog suda za ljudska prava u odnosu na Crnu Goru za 2020. i predstavio je javnosti. Takođe, izrađen je polugodišnji Izvještaj o praksi Evropskog suda za ljudska prava.

23.3.2. Djelotvorna primjena ljudskih prava

U periodu 1. I 2021. - 31. XII 2021. Zaštitnik je imao u radu ukupno 1.123 predmeta po individualnim pritužbama. U odnosu na ovaj broj, Zaštitnik je u 114 predmeta dao 343 preporuke različitim organima. U cilju unapređenja položaja lica sa invaliditetom, Centar za obuku u sudstvu i državnom tužilaštvu je u saradnji sa HELP Programom Savjeta Evrope za Zapadni Balkan i Tursku (Evropski program za obrazovanje pravnika u oblasti ljudskih prava), u okviru regionalnog projekta koji je dio zajedničkog programa Evropske unije i Savjeta Evrope, pod nazivom „Horizontalni mehanizam za Zapadni Balkan i Tursku 2019-2022”, a u cilju dalje obuke nosilaca pravosudne funkcije u oblasti ljudskih prava sproveo dvije aktivnosti.

U saradnji s AIRE centrom iz Londona, sprovedeno je šest obuka posvećenih unapređenju znanja nosilaca pravosudne funkcije o Evropskoj konvenciji o ljudskim pravima i praksi Evropskog suda za ljudska prava.

Nadalje, u saradnji sa AIRE Centra iz Londona (Centar za pružanje pravne pomoći u pogledu zaštite ljudskih prava u Evropi) osnovana je Mreža mladih sudija (25. X 2021), koja okuplja sudije izabrane po novom sistemu izbora koji funkciju obavljaju manje od četiri godine.

Navedeno utiče na ispunjenje privremenog mjerila 34 u poglavlju 23, koje glasi: „Crna Gora dalje usklađuje svoj pravni okvir (naročito Zakon o zaštitniku ljudskih prava) s pravnom tekovinom EU i međunarodnim standardima. Crna Gora jača nezavisnost, profesionalnost i institucionalni kapacitet Ombudsmana (i kroz uspostavljanje Nacionalnog mehanizma za prevenciju mučenja). Crna Gora garantuje efektivnu primjenu ljudskih prava – uključujući prava djeteta i prava lica s invaliditetom – kroz sudski sistem i druge organe i obezbjeđuje dovoljnu obuku u ovom smislu“.

Sprečavanje mučenja i nečovječnog postupanja

Unutrašnja kontrola

Preporuka 3.3.7 u Akcionom planu za poglavlje 23 koja glasi: „Sprovoditi istrage po prijavama zbog prekoračenja policijskih ovlašćenja i nezakonite upotrebe sredstava prinude u policijskim prostorijama“, a za koju je nadležan MUP, je ujedno i preporuka iz Izvještaja CPT-a za 2008. Na tom planu Odjeljenje za unutrašnju kontrolu policije sačinilo je Godišnji izvještaj o radu za 2021. u I kvartalu tekuće godine, koji je objavljen na sajtu MUP-a. U periodu 15. VI 2021. - 20. III 2022. bila je 31 pritužba građana na postupanje službenika UP. U istom periodu izvršeno je 57 kontrola po službenoj dužnosti.

Što se tiče broja prijave od strane građana koje se odnose na prekoračenja policijskih ovlašćenja i nezakonite upotrebe sredstava prinude u policijskim prostorijama protiv službenika UP, u periodu 15. VI 2021. - 20. III 2022. Odjeljenju za unutrašnju kontrolu policije podnijete su dvije prijave. U sprovedenim postupcima kontrole povodom predmetnih pritužbi nijesu utvrđene činjenice i dokazi koji bi ukazivali na prekoračenje policijskih ovlašćenja i nezakonitu upotrebu sredstava prinude. Osim navedenih slučajeva, u izvještajnom periodu Odjeljenje za unutrašnju kontrolu policije je okončalo dva postupka kontrole povodom operativnih i drugih saznanja koja su ukazivala na postojanje sumnje u prekoračenje policijskih ovlašćenja i nezakonitu upotrebu sredstava prinude van policijskih prostorija. U ovim slučajevima, izvještaji o izvršenim kontrolama, sa spisima predmeta, dostavljeni su direktoru UP na dalji postupak, u cilju pokretanja disciplinskog postupka protiv pet policijskih službenika, zbog osnovane sumnje da su nezakonitom upotrebom sredstava prinude prema građanima počinili teže povrede službene dužnosti iz čl.95 st.1 t.4 Zakona o državnim službenicima i namještenicima. U oba slučaja nadležna državna tužilaštva su podigla optužne predloge protiv pet policijskih službenika zbog krivičnog djela zlostavljanje iz čl.166a st.2 u vezi st.1 KZ-a Crne Gore, po kojima su krivični postupci u toku.

Kao što je prethodno navedeno, u periodu 15. VI 2021 - 20. III 2022. Odjeljenje za unutrašnju kontrolu policije je u dva slučaja izvještaje o izvršenim kontrolama, sa spisima predmeta, dostavilo direktoru UP na dalji postupak, u cilju pokretanja disciplinskih postupaka protiv pet policijskih službenika, zbog osnovane sumnje da su nezakonitom upotrebom sredstava prinude van policijskih prostorija počinili teže povrede službene dužnosti. Disciplinski postupci u ovim slučajevima su u toku.

Pravilnik o bližim karakteristikama oznaka na posebnoj opremi policijskih službenika, kojim se na još transparentniji i efikasniji način uredilo označavanje uniformi i opreme specijalnih jedinica UP je stupio na snagu 9. IV 2022.

Preporuka 2.1.7.15. u Akcionom planu za poglavlje 23 koja glasi: „Sprovoditi unutrašnju kontrolu rada UP“, za čije sprovođenje je nadležan MUP, realizuje se u kontinuitetu. U izvještajnom periodu u devet slučajeva su izvještaji o izvršenim kontrolama, sa spisima predmeta, dostavljeni direktoru UP na dalji postupak, u cilju pokretanja disciplinskih postupaka protiv ukupno 16 policijskih službenika (protiv 14 policijskih službenika - zbog osnovane sumnje da su počinili teže povrede službene dužnosti i protiv dva policijska službenika - zbog osnovane sumnje da su počinili lakše povrede službene dužnosti).

U periodu 15. VI 2021 - 20. III 2022, na osnovu izvještaja (krivične prijave) koji je Odjeljenje za unutrašnju kontrolu policije dostavilo nadležnom državnom tužilaštvu u prethodnom periodu (u toku 2020), postupajuće državno tužilaštvo je informisalo da je podiglo optužnice protiv: protiv šest policijskih službenika, zbog krivičnih djela zloupotreba službenog položaja iz čl.416 st.1 KZ-a Crne Gore; protiv šest građana, zbog krivičnih djela zloupotreba službenog položaja putem podstrekavanja iz čl.416 st.1 u vezi čl.24 KZ-a Crne Gore i protiv jednog građanina, zbog krivičnog djela davanje mita iz čl.424 st.1 KZ-a Crne Gore.

Bilans rezultata

U periodu 15. VI 2021 - 20. III 2022. formirano je ukupno 29 predmeta, protiv 36 poznatih i više za sada neidentifikovanih lica, zbog krivičnih djela mučenje iz čl.167 st.2 u vezi st.1 KZ CG, zlostavljanje iz čl. 166 a st.2 u vezi st.1 KZ CG, iznuđivanje iskaza iz čl. 166 st.1 KZ CG, laka tjelesna povreda iz.čl.152 st.2 KZ CG i tjelesna povreda iz čl. 151. st.1 KZCG, krivičnog djela zloupotreba službenog položaja iz čl.416 KZ CG, protivzakonito pretresanje iz člana 170 KZCG, proganjanje iz čl.168a, ugrožavanje sigurnosti iz člana 168 KZ CG i pomoć učiniocu poslije učinjenog krivičnog djela iz čl. 387 KZCG, izvršenih od

strane policijskih službenika, dok su formirana dva predmeta u odnosu na četiri službenika UIKS.

Optužni predlog je podignut pred nadležnim sudovima protiv sedam lica, u četiri predmeta. U jednom predmetu je donijeta presuda kojom se okrivljeni oglašava krivim i osuđuje na kaznu zatvora u trajanju od 40 dana. U jednom predmetu je donijeta presuda kojom se okrivljeni oglašava krivim i kojom se osuđuje na kaznu zatvora u trajanju od četiri mjeseca, koja će se izvršiti tako što će okrivljeni istu izdržavati u prostorijama u kojima stanuje, u odnosu na koju presudu je tužilaštvo izjavilo žalbu, po kojoj žalbi je postupak u toku.

Rješenje o odbačaju krivične prijave je donijeto u pet predmeta, protiv sedam lica, a pet predmeta je arhivirano jer je ocijenjeno da u radnjama bilo kojeg lica nema elementa bića krivičnog djela za koje se goni po službenoj dužnosti.

Izviđaj je u toku protiv 16 poznatih i više neidentifikovanih lica u deset predmeta. Istraga je u toku protiv dva lica u jednom predmetu.

Zaštitnik ljudskih prava i sloboda

U izvještajnom periodu, Zaštitnik je od više lica primio navode o fizičkoj sili prema zatvorenicima. U dva slučaja, Zaštitnik je utvrdio povredu. U odnosu na postupanje policijskih službenika za vrijeme javnih okupljanja na Cetinju, Zaštitnik je formirao 27 predmeta.

U periodu do 30. XII 2021. obavljena su 32 obilaska, u kojima je tim Nacionalnog preventivnog mehanizma (NPM) obišao Centre i Odjeljenja bezbjednosti policije, klinike za psihijatriju u Dobroti, Nikšiću i Bijelom Polju, Prihvatilište za strance u Spužu, pojedina odjeljenja u Zatvoru za duge kazne i maloljetnički zatvor. Ovi obilasci su realizovani shodno Planu obilazaka za 2021.

U periodu 1. I - 20. III 2022. tim NPM obavio je sedam obilazaka. Tim Nacionalnog preventivnog mehanizma (NPM) obišao je Centre i Odjeljenja bezbjednosti policije, Prihvatilište za strance, JU Centar Ljubović, Dom za stare u Bijelom Polju. Ovi obilasci su realizovani shodno Planu obilazaka za 2022.

U prvom kvartalu 2022, prema preliminarnim podacima Zaštitnik je formirao 30 predmeta. Podnosioci pritužbe su većinom zatvorenici. Pritužbe se odnose na pravo na zdravstvenu zaštitu, radno angažovanje, mogućnosti uslovnog otpusta, reklasifikaciju i druge benefite u zatvoru. Postupak je u toku u 15 predmeta.

I dalje prostorije za zadržavanje UP nijesu u skladu sa standardima CPT u pogledu kvadrature, međutim, primijećen je napredak u pogledu higijenskih uslova.

U izvještajnom periodu, pokrenuto je 13 disciplinskih postupaka zbog povrede službene dužnosti, a u jednom slučaju pokrenut je disciplinski postupak zbog sumnje u povredu službene dužnosti zbog nasilničkog i nedoličnog ponašanja prema licu lišenom slobode.

Navedeno utiče na ispunjenje privremenog mjerila 34 u poglavlju 23, koje glasi: „Crna Gora dalje usklađuje svoj pravni okvir (naročito Zakon o zaštitniku ljudskih prava) s pravnom tekovinom EU i međunarodnim standardima. Crna Gora jača nezavisnost, profesionalnost i institucionalni kapacitet Ombudsmana (i kroz uspostavljanje Nacionalnog mehanizma za prevenciju mučenja). Crna Gora garantuje efektivnu primjenu ljudskih prava – uključujući prava djeteta i prava lica s invaliditetom – kroz sudski sistem i druge organe i obezbjeđuje dovoljnu obuku u ovom smislu“.

Reforma zatvorskog sistema

Skupština je 29. XII 2021. donijela Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o izvršenju kazni zavora, novčane kazne i mjera bezbjednosti, u dijelu službeničkih odnosa i prestanka radnog odnosa na lični zahtjev službenika, uz mogućnost ostvarivanja prava na penziju zaposlenih u UIKS-u izuzetno od uslova propisanih zakonom kojim se uređuje penzijsko i invalidsko osiguranje.

Donijet je i Pravilnik o bližem načinu vršenju poslova obezbjeđenja i primjeni ovlašćenja u vršenju tih poslova u Upravi za izvršenje krivičnih sankcija.

U skladu s EU standardima urađene su operativne procedure za službenike obezbjeđenja i tretmana.

U saradnji sa ZOPT-om realizovana je obuka za dva zatvorenika za zanimanje pomoćni kuvar i šest varioca RAI populacije, nakon čega su polaznici dobili sertifikate.

U organizaciji Njemačke NVO HELP, realizovana je obuka četiri zatvorenika za zanimanje pomoćni radnik u kuhinji nakon čega su uručeni sertifikati zatvorenicima.

Urađen je košarkaški teren sa dva koša u Poluotvorenom odjeljenju Zatvora za duge kazne, a radovi su finasirani iz donacije koju je Uprava za izvršenje krivičnih sankcija dobila od NVO „Funeral Malesia“.

U Upravi za izvršenje krivičnih sankcija je kroz projekat Savjeta Evrope od strane službenika Odsjeka za izvršena standardizacija sljedećih programa: program za počiniocce krivičnih djela sa elementima nasilja, program za počiniocce krivičnih djela nasilje u porodici, specijalizovani program za grupni rad sa zavisnicima od PAS-narkotici, specijalizovani program za grupni rad sa zavisnicima od alkohola, program za počiniocce seksualnih delikata, program za maloljetnike, program za duge kazne, predotpusni program - u okviru programa uradjen nacrt informatora-Kako naći posao nakon zatvora i trening socijalnih vještina.

Krajem 2021. donijeta je Odluka o raspodjeli sredstava za finansiranje projekata i programa NVO u oblasti zaštite i promovisanja ljudskih i manjinskih prava u CG u 2022.

Unapređenje infrastrukture se ralizuje kroz sljedeće kapitalne projekte:

Što se tiče projekta „Izgradnje Specijalne zdravstvene ustanove, nove prijavnice, zatvora otvorenog tipa i multifuinkcionalnog objekta“, u izvještajnom periodu završena je izrada i revizija glavnog projekta za četiri objekta (Specijalna zdravstvena ustanova, prijavnica, zatvor otvorenog tipa i multifuinkcionalni objekat). 2. XII 2019. stupio je na snagu Finansijski sporazum za IPA 2018 između Evropske komisije i Crne Gore, kojim je za Projekat „EU za poboljšanje pristupa pravdi i temeljna prava“ opredijeljeno 13.516.733 eura, u okviru kojeg će se u Upravi za izvršenje krivičnih sankcija, u iznosu od 4.378.311,00 eura, finansirati gradnja četiri objekta (Specijalna zdravstvena ustanova, Prijavnica, Multifunkcionalni objekat i Otvoreni zatvor). Izgradnja Specijalne zdravstvene ustanove prepoznata je kao prioritetan infrastrukturni projekat u sektoru društvenih djelatnosti i kao takav, dio je Projekta „Izgradnja Specijalne zdravstvene ustanove, Prijavnice, Multifunkcionalnog objekta i Otvorenog zatvora u okviru kompleksa UIKS-a u Spužu“, koji se nalazi na Jedinstvenoj listi prioriternih infrastrukturnih projekata 2019. Očekivani početak radova je decembar 2022. Očekivano trajanje radova je 24 mjeseca. Vlada je 16. XII 2021. usvojila Informaciju o kapitalnim infrastrukturnim projektima u sektoru pravde koji se ostvaruju uz instrument pretpristupne podrške, tako da će nedostajuća sredstva u iznosu od 8.621.689 eura biti planirana prilikom pripreme Predloga zakona o budžetu Crne Gore za 2022, 2023. i 2024, a shodno dinamici realizacije projekta.

U izvještajnom periodu, izrađena je tehnička dokumentacija u okviru projekta „Izgradnja zatvora za sjevernu regiju Crne Gore u Mojkovcu“, koji je finansiran iz granta Investicionog okvira Zapadnog Balkana (WBIF) u iznosu od 1.200.000

eura. Ovu tehničku pomoć realizovao je konzorcijum WBIF Infrastructure Project Facility 7 (IPF7), a period realizacije je novembar 2019 – novembar 2021. Izgradnja Zatvora za sjevernu regiju Crne Gore u Opštini Mojkovac će se finansirati sredstvima kredita Banke za razvoj Savjeta Evrope (CEB-a) u iznosu od 15.000.000 eura i grant sredstvima WBIF u iznosu od 1.200.000 eura (ukupno 16.200.000,00 eura). Naime, Odlukom o zaduživanju Crne Gore za 2021. predviđeno je da se Crna Gora zadužuje kod Banke za razvoj Savjeta Evrope (CEB), za potrebe MPLJMP za izgradnju kapitalnog objekta - Zatvor u Mojkovcu, u iznosu do 15.000.000 eura. Takođe, u oktobru 2021. MPLJMP je data saglasnost na idejno arhitektonsko rješenje. Prezentacija glavnog projekta bila je 10. XI 2021.

Sloboda izražavanja

MJUDDM je 11. III 2022. dalo na javnu raspravu Nacrt medijske strategije Crne Gore 2022-2026. i Akcioni plan 2022-2023, a javna rasprava je trajala 20 dana. Vlada je 31. III 2022. usvojila Informaciju o procesu izrade Medijske strategije Crne Gore 2022- 2026. Ovom Strategijom jasno će se definisati ciljevi, pravci razvoja i budući planovi kako bi se obezbijedilo povoljno okruženje za slobodu informisanja, protok ideja i mišljenja u ostvarivanju javnog interesa, kao i za uređeno medijsko tržište. Na ovaj način žele se stvoriti uslovi za rad, koji će doprinijeti unapređenju ambijenta za slobodno i profesionalno novinarstvo, odnosno da građanima bude omogućeno pravo na istinitu, pravovremenu i cjelovitu informaciju.

Skupština je 29. XII 2021. donijela je Zakon o izmjenama i dopunama Krivičnog zakonika Crne Gore kojim je ojačana krivičnopravna zaštita novinara.

Prva konstitutivna sjednica Radne grupe za izradu medijskih zakona održana je 17. XII 2021. Set medijskih zakona odbuhvata: Zakon o medijima, Zakon o Nacionalnom javnom emiteru Radio i Televizija Crne Gore i Zakon o audio-vizuelnim uslugama.

Vlada je 10. III 2022. usvojila Izveštaj o radu Komisije za praćenje postupanja nadležnih organa u istragama slučajeva prijetnji i nasilja nad novinarima, ubistava novinara i napada na imovinu medija za period 4. X 2021. - 10. II 2022. U Izveštaju se navodi da je Komisija usvojila plan rada do kraja 2022. gdje su prioriteti ostali nepromijenjeni - najteži i najozbiljniji slučajevi napada na novinare i njihovu imovinu, oni kojima u skorijoj budućnosti prijeti zastara, a koji su bili predmet rada prethodnih saziva Komisije, kao i novoformirani predmeti u vezi s napadima na predstavnike medija. U izvještajnom periodu, Komisija je razmotrila 12 slučajeva napada ili prijetnji novinarima na štetu 17

novinara i dva napada na imovinu na štetu jednog novinara i jednog medija. Nadležni organi u dva slučaja, prema dostupnoj dokumentaciji, su u potpunosti sproveli sve potrebne mjere i radnje na rasvjetljavanju napada na novinare. U nekoliko slučajeva, Komisija smatra da nijesu do kraja rasvijetljeni napadi, odnosno preduzete sve mjere i radnje. Tim povodom, zadužen je Generalni sekretarijat Vlade da Izvještaj o radu Komisije dostavi VDT na upoznavanje.

Bilans rezultata - napadi na novinare

Prema podacima VDT-a, u periodu 15. VI 2021. - 20. III 2022. bilo je 12 predmeta formiranih povodom napada na novinare, prijetnji novinarima i napada na njihovu imovinu. Od navedenog broja, četiri predmeta su riješena podnošenjem optužnih akata nadležnim sudovima, u jednom predmetu podnesen je predlog za pokretanje prekršajnog postupka nadležnom sudu za prekršaje, dok je u pet predmeta izviđaj u toku. Konačno, dva predmeta su riješena odbacivanjem krivične prijave.

U nastavku slijede detaljni podaci o svim navedenim predmetima:

1. Predmet Kt.br. 571/21 formiran po krivičnoj prijavi UP CB Nikšić od 10. XII 2021. protiv R.D. zbog krivičnog djela ugrožavanje sigurnosti iz čl. 168 KZ-a Crne Gore, a u kojem predmetu je oštećeni novinar D.S. Nakon sprovedenog postupka izviđaja 31. XII 2021. Osnovnom sudu Nikšić podnesen je optužni predlog protiv R.D., zbog krivičnog djela ugrožavanje sigurnost iz čl. 168 st. 1 KZ-a Crne Gore. Glavni pretres pred nadležnim sudom je u toku;
2. Predmet Kt.br. 27/22, formiran po krivičnoj prijavi UP CB Nikšić od 20. I 2022, protiv Š.O. zbog krivičnog djela prinuda u pokušaju iz čl. 165 st. 3 u vezi st. 2 i 1 u vezi čl. 29 KZ-a Crne Gore CG, u kojem predmetu je oštećen novinar D.S. Nakon sprovedeog postupka izviđaja 31. I 2022. Osnovnom sudu Nikšić podnesen je optužni predlog protiv Š.O., zbog krivičnog djela prinuda u pokušaju iz čl. 165 st. 3 u vezi st. 2 I 1 u vezi čl. 29 KZ-a Crne Gore. Glavni pretres pred nadležnim sudom je u toku;
3. Kod ODT-a Nikšć formiran je i predmet Ktr.br. 28/22 a povodom prijetnje koja je upućena putem aplikacije " Viber" novinaru D.G., 1. II 2022. U ovom predmetu je izviđaj u toku;
4. Predmet Kt. Br. 530/21 formiran je protiv F.B. iz Budve, zbog izvršenja krivičnog djela ugrožavanje sigurnosti iz člana 168 stav 1 KZ-a Crne Gore, izvršenog na štetu novinarku M.T.M. Krivičnom prijavom je prijavljenom stavljeno na teret da je 16. VIII 2021. oko 20:00 časova iz ugostiteljskog objekta „Kesa” u Petrovcu, Opština Budva, ugrozio sigurnost M.T.M. na

način što je uputio više prijetnji. Osumnjičeni je lišen slobode, nakon čega je saslušan od strane dežurnog državnog tužioca, koji mu je odredio zadržavanje i sudiji za istragu Osnovnog suda u Kotoru podnio predlog za određivanje pritvora, čiji predlog je usvojen. Saslušana je svjedok-oštećena M.T.M. Okrivljeni je u svojoj odbrani negirao izvršenje krivičnog djela. 2. IX 2021. Osnovnom sudu u Kotoru je podniet optužni predlog protiv okrivljenog sa predlogom za produženje pritvora. 6. X 2021. je donijeta presuda kojom je okrivljeni oglašen krivim i osuđen je na kaznu zatvora u trajanju od tri mjeseca. Istovremeno okrivljenom je produžen pritvor. Protiv presude žalbu je izjavio branilac okrivljenog;

5. Predmet Kt. 406/21 formiran je protiv M.S. iz Budve, zbog krivičnog djela ugrožavanje sigurnosti iz člana 168 stav 2 u vezi stava 1 KZ-a Crne Gore, učinjenog na štetu Š.D. i B.D. Naime, 3. VI 2021. na inicijativu UP Sektora za borbu protiv kriminala — Odsjek za suzbijanje teških krivičnih djela, ovo tužilaštvo je sudiji za istragu Osnovnog suda u Kotoru, stavilo zahtjev za donošenje naredbe za pretresanje stana i dugih prostorija i pokretnih stvari koje koristi M.M. i njegov sin M.S. iz Budve, u cilju izuzimanja personalnih računara, laptopova, mobilnih uređaja, kao i svih drugih uređaja za smještanje digitalnih podataka (USB memorije, CD/DVD diskovi, eksterni hard diskovi i dr.), nakon čega je sudija za istragu istog dana donio naredbu za pretresanje. 29. VI 2021. Osnovnom sudu u Kotoru je podniet Optužni predlog protiv M.S, zbog krivičnog djela ugrožavanje sigurnosti iz člana 168 stav 2 u vezi stava 1 KZ-a Crne Gore. 5. VIII 2021. donijeta je presuda kojom je okrivljeni oglašen krivim i izrečena mu je uslovna osuda — mjesec zatvora sa rokom provjeravanja od dvije godine. Na presudu je žalbu izjavio državni tužilac zbog odluke o krivičnoj sankciji;
6. Predmet Ktr. br.176/21, formiran je po dopisu novinarskog udruženja „Safe Journalist“ od 5. IX 2021, dostavljenom tom tužilaštvu na nadležnost od strane VDT-a 6. IX 2021, kojim se ukazuje da je ekipa televizije „NI“ iz Bosne i Hercegovine, napadnuta tokom izvještavanja sa protesta u Cetinju 5. IX 2021. S tim u vezi, tužilaštvo je 9. IX 2021. stavilo zahtjev UP - Odjeljenju bezbjednosti Cetinje, u cilju utvrđivanja identiteta lica koja su zabilježena na predmetnom video snimku, a potom su zamolbenim putem, pred nadležnim pravosudnim organom Republike Bosne i Hercegovine, saslušani oštećeni. Nadalje, postupajući tužilac je od UP - Odjeljenja bezbjednosti Cetinje zatražio da, ponovnim pregledom video zapisa, imajući u vidu iskaze oštećenih, identifikuju počinioce predmetnog krivičnog djela. 8. II 2022. predmetni spisi ovog tužilaštva poslovne oznake Ktr.br.176/21, prevedeni su u "KTN" evidenciju i formiran je krivični predmet poslovne

oznake Ktn.br.6/22, protiv NN lica, zbog krivičnog djela nasilničko ponašanje iz čl.399 KZ-a Crne Gore, izvršenog na štetu ekipe televizije "NI" iz Bosne i Hercegovine. U navedenom predmetu, izviđaj je u toku, te će se nadalje preduzimati sve mjere i radnje u cilju identifikacije počinitelaca navedenog krivičnog djela;

7. U predmetu poslovne oznake Utp.br.19/21, ODT u Cetinju podnijelo je zahtjev za pokretanje prekršajnog postupka Sudu za prekršaje Podgorica, Odjeljenju u Prijestonici Cetinje, protiv M.P. i V.M, oba iz Cetinja, zbog prekršaja iz čl.7 st.2 Zakona o javnom redu i miru, koji je izvršen na štetu Lj.M, novinarku TV "Vijesti" i D.M, kamermana TV "Vijesti", 22. VIII 2021. u Cetinju. Po navedenom zahtjevu za pokretanje prekršajnog postupka, Sud za prekršaje Podgorica, Odjeljenju u Prijestonici Cetinje, 13. X 2021. donijelo je rješenje br.PP.br.691/21-2, kojim se okrivljeni M.P. i V.M, oba iz Cetinja, osuđuju na novčanu kaznu u iznosu od po 300,00 eura;
8. U vezi istog događaja, formiran je predmet poslovne oznake KTN.br.69/219 protiv za sada NN lica, zbog krivičnog djela ugrožavanje sigurnosti iz čl. 168 st. 1 KZ-a Crne Gore, izvršenog na štetu D.M, kamermana TV "Vijesti", jer iz iskaza svjedoka D.M. proizilazi da ga je kritične prilike okružila grupa od 10-12 muških lica, koji su ga gurkali, te da mu je lice koje on nije vidio uputilo prijetnju. Lice za koje je u toku postupka utvrđeno da se zove M.P. nije dio te grupe, kao i da lice za koje je u toku postupka utvrđeno da se zove V.M, takođe nije postupao u grupi sa ovim licima, pri čemu identitet tih lica iz pribavljenih dokaza i podataka u spisima predmeta nije utvrđen, te ja naloženo UP - Odjeljenju bezbjednosti Cetinje da preduzmu hitne radnje u cilju utvrđivanja identiteta ovog lica. U navedenom predmetu, izviđaj je u toku;
9. Po krivičnoj prijavi novinarku N.Ć. kojom je predstavljeno da je u periodu od januara do septembra mjeseca 2020. bila praćena i prisluškivana od strane pripadnika policije, formiran je krivični predmet Ktr. br.994, koji se nalazi u fazi izviđaja;
10. Po krivičnoj prijavi T.Š. kojom je predstavljeno da je fizički napadnuta, omalovažavana i vrijeđana ispred Cetinjskog manastira 1. IX 2021. formiran je krivični predmet Ktr. br.1473/21, koji je 30. IX 2021. preveden u Ktn. upisnik pod brojem Ktn. br.217/21, a 10. XII 2021. u Kt. upisnik pod brojem Kt. br. 1838/21, protiv S.V.J.R, M.N. i R.D, u kojem je donijeto rješenje o odbacivanju krivične prijave;
11. Napad na novinara G.R. Predmet formiran protiv nepoznatog učinioca zbog krivičnog djela ugrožavanje sigurnosti iz čl.168 KZ-a Crne Gore. 28. X

2021. predmet je preveden u Kt. upisnik pod brojem Kt. br.1588/21 protiv N.M. zbog krivičnog djela iz čl.168 KZCG. Predmet je u fazi izviđaja;

12. Predmet poslovne oznake Ktr. br.1127/21 formiran je povodom prijetećeg pisma upućenog novinarki J.J. od strane M.M. 19. X 2021. predmet je preveden u Kt. upisnik pod brojem Kt. br.1527/21, u kojem je donijeto rješenje o odbacivanju krivične prijave.

U periodu 1. I - 31. XII 2021. u evidencijama UP, registrovano je ukupno 23 događaja, napada na novinare i/ili medijske kuće, koji su za posljedicu imali njihovo profesionalno angažovanje. Od navedenog broja, nadležni državni tužilac je osam događaja, kvalifikovao kao krivično djelo koje se goni po službenoj dužnosti, sedam događaja je rasvijetljeno i izvršiocu procesuirani, dok je jedan događaj nerasvijetljen. Takođe, u pet događaja, ovlašćeni policijski službenici su, analizirajući spise predmeta, cijenili da se u radnjama prijavljenih lica stiču elementi izvršenja prekršaja iz Zakona o javnom redu i miru, u svim slučajevima su pokrenuti prekršajni postupci protiv izvršioca prekršaja. U četiri događaja, nadležni državni tužilac je cijenio da u prijavljenim događajima nema elemenata izvršenja krivičnog djela koje se goni po službenoj dužnosti, pet predmeta sa formiranim spisima su dostavljeni tužiocu na ocjenu, odlučivanje i pravnu kvalifikaciju, dok je u jednom predmetu izrečena mjera upozorenja.

Procesuiranje napada na novinare direktno se tiče ispunjenja privremenog mjerila 36 u poglavlju 23, koje glasi: „Crna Gora obezbjeđuje unapređenje slobode izražavanja i medija u zemlji i primjenjuje nultu stopu tolerancije u pogledu prijetnji i napada na novinare i određuje prioritete krivičnih istraga ukoliko do njih dođe. Crna Gora uspostavlja Komisiju za praćenje aktivnosti nadležnih organa u istrazi starih i novijih slučajeva prijetnji i nasilja nad novinarima, uključujući i slučaj ubistva. Crna Gora obezbjeđuje inicijalni bilans ostvarenih rezultata u napretku postignutom u istrazi, efektivnom gonjenju i odvratajućim sankcijama za počinioce ovih djela“.

Prava žena i rodna ravnopravnost

Crna Gora je 13. XII 2021. potpisala Protokol 16 uz Evropsku konvenciju za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda. Protokolom se jača nacionalni sistem zaštite ljudskih prava na način što se daje mogućnost da se najviše nacionalne sudske instance u fazi rada na predmetu obrate sudu za savjetodavno mišljenje, što će doprinijeti efikasnijoj zaštiti prava crnogorskih građana koja se štite Konvencijom.

MPLJMP je pristupilo izradi novog Zakona o zabrani diskriminacije početkom marta 2022, jer dosadašnji nije bio potpuno usklađen sa pravnom tekovinom EU, nije pravio jasnu distinkciju između područja (oblasti), oblika i osnova diskriminacije, kaznena politika nije usaglašena sa drugim relevantnim zakonima.

Zaštitnik ljudskih prava i sloboda ističe da je pandemija COVID-19 različito uticala na žene i muškarce i produbila već postojeću neravnopravnost. Žene na javnim funkcijama i druge čiji je angažman prepoznat u javnosti bile su meta brutalnih i mizoginih napada, najčešće u onlajn prostoru pa se Zaštitnik oglašavao u medijima kada su i ove teme u pitanju i kao sagovornik dao doprinos jačanju kulture dijaloga, tolerancije i borbi protiv govora mržnje.

Vlada je 30. VII 2021. donijela Nacionalnu strategiju rodne ravnopravnosti 2021-2025. sa Akcionim planom za 2021-2022. i usvojila Završni izvještaj o sprovođenju Plana aktivnosti za postizanje rodne ravnopravnosti 2017-2021. Nacionalna strategija rodne ravnopravnosti 2021-2025. sa Akcionim planom za 2021-2022, četvrti je po redu nacionalni strateški dokument za rodnu ravnopravnost u Crnoj Gori, koja ima za cilj podizanje višeg nivoa rodne ravnopravnosti u Crnoj Gori, kroz unapređenje primjene normativnog okvira i primjenu mjera kojima se jačaju kapaciteti institucionalnih mehanizama za sprovođenje zakonskih odredbi za zaštitu od diskriminacije, uspostavljanje efikasnije i efektivnije koordinacije, nadzora nad sprovođenjem i izvještavanjem. Strategijom su definisana tri operativna cilja.

U novembru 2021. obrazovana je Komisija za praćenje sprovođenja Nacionalne Strategije rodne ravnopravnosti 2021-2025. sa Akcionim planom 2021-2022, sastavljena od 24 predstavnika/ce relevantnih institucija i NVO.

Direkcija za rodnu ravnopravnost je u saradnji sa Misijom OSCE u decembru 2021. pripremila Analizu orodnjenosti 26 javnih politika i kreirala Instrument za procjenu stepena orodnjenosti strateških dokumenata - Standardizovana uputstva za procjenu orodnjenosti strategija i zakona.

MPLJMP raspisalo je 27. IX 2021. Javni konkurs za finansiranje projekata/programa NVO u oblasti rodne ravnopravnosti za pod nazivom „Crnogorsko društvo u znaku rodne sinergije“. U 2021. je za ovu svrhu opredijeljeno 250.000 eura. U decembru 2021. donijeta je Odluka da se podrži 21 projekat nevladinih organizacija koji su usmjereni na realizaciju ciljeva Nacionalne strategije rodne ravnopravnosti 2021-2025.

U okviru projekta IPA 2018 „Komuniciranje rodne ravnopravnosti“, koji partnerski realizuju MPLJMP i UNDP u Crnoj Gori, urađena je analiza pravne regulative iz oblasti medija iz rodne perspektive, sprovedena analiza medijskog izvještavanja iz rodne perspektive koja je obuhvatila deset različitih medija sa najvećim brojem pregleda/čitanosti/dosega, urađena po metodologiji GMMP (Gender Media Monitoring project), kao i sprovedeno je istraživanje o kulturnim sadržajima i narativima u javnom diskursu iz rodne perspektive.

Vlada je 23. IX 2021. usvojila III Periodični izvještaj o sprovođenju CEDAW konvencije i isti je prosljeđen CEDAW Komitetu na dalju proceduru.

U decembru 2021. pokrenuta je kampanja „Ne dijelimo stereotipe, mi dijelimo obaveze“, koja je bila usmjerena na promjenu stavova o rodnim ulogama, odgovornostima i očekivanom ponašanju žena i muškaraca u porodici. Izrađena su tri video spota koji su bili emitovani na Javnom servisu i privatnim televizajama, kao i objavljeni i na društvenim mrežama.

MUP i Uprava za kadrove su održali šest obuka za 60 policijskih službenika na temu rodna ravnopravnost u policiji.

Centar za obuku u sudstvu i državnom tužilaštvu - Program inicijalne obuke za kandidate za sudije i kandidate za državne tužioce, u periodu 15. VI 2021. - 20. III 2022. sprovedeno je ukupno 57 dana teorijske obuke, i to 12 dana iz vladavine prava (od čega su dva posvećena rodnoj ravnopravnosti), 29 dana iz EKLJP i prakse ESLJP i 16 dana iz prava EU.

Nasilje u porodici

MPLJMP je krajem 2021. objavilo poziv zainteresovanoj javnosti kao i poziv NVO za učešće u Radnoj grupi za izmjene Zakona o zaštiti od nasilja u porodici. Radna grupa za izradu Nacrta zakona o izmjenama i dopunama Zakona o zaštiti od nasilja u porodici formirana je u februaru 2022. Programom rada Vlade kao i Programom pristupanja CG planirano je da Predlog zakona bude utvrđen u IV kvartalu 2022.

Tokom 2021. nadležnim tužiocima podnijete su 311 krivične prijave za 294 krivična djela nasilje u porodici ili porodičnoj zajednici, iz člana 220 KZ-a Crne Gore, protiv 325 lica, od kojih je 288 muškog pola (osam maloljetna lica), a 37 ženskog pola (jedno maloljetno lice).

Žrtve izvršenih krivičnih djela nasilja u porodici su 373 oštećeno lice, od kojih su 135 muškog i 238 ženskog pola. Od ukupnog broja oštećenih, 54 su maloljetna lica (26 muškog i 28 ženskog pola).

U istom periodu, UP je podnijela 1.454 prekršajnih prijava zbog 1.744 izvršenih prekršaja iz Zakona o zaštiti od nasilja u porodici, protiv 1.518 lica, od kojih je 1.215 muškog pola (19 maloljetnih lica), a 303 ženskog pola (četiri maloljetna lica).

Sudovi su tokom 2021. imali ukupno u radu 282 predmeta protiv 302 okrivljena lica zbog krivičnog djela nasilje u porodici ili porodičnoj zajednici iz čl. 220 KZ CG. U ukupno 132 pravosnažno riješenih predmeta protiv 138 lica, donijeto je 133 osuđujućih presuda, tri oslobađajuće presude i dva rješenja kojima je postupak obustavljen.

Sudovi za prekršaje su imali ukupno u radu 2.176 predmeta iz oblasti Zakona o zaštiti od nasilja u porodici. Ukupno je završeno 1.539 predmeta, odnosno 70,73%. Donijeto je ukupno 968 osuđujućih odluka i 344 oslobađajućih odluka, dok je preostalih 227 predmeta riješeno na drugi način (odbačaji, obustave, itd.). Ukupno je izrečeno 426 zaštitnih mjera.

Zakonom o budžetu Crne Gore za 2022. predviđeno je 200.000 eura za stabilno finansiranje licenciranih pružaoca usluga za žrtve nasilja u porodici, prije svega za prihvatilišta-skloništa.

Za finansiranje projekata nevladinih organizacija iz oblasti zaštite od nasilja nad ženama i nasilja u porodici opredijeljeno je 140.000 eura.

Navedene aktivnosti utiču na ispunjenje privremenog mjerila 37 u poglavlju 23: Crna Gora nastavlja sa sprovođenjem Strategije zaštite od porodičnog nasilja, uključujući podizanje svijesti o prevenciji porodičnog nasilja i obezbjeđivanje neophodne zaštite žrtvama.

Prava djeteta

Skupština je 29. XII 2021. donijela Zakon o izmjenama i dopunama Krivičnog zakonika Crne Gore, kojim su pooštreni kazneni rasponi za krivična djela protiv polne slobode u cilju zaštite djece i maloljetnih lica.

Otvorena je SOS linija za žrtve trgovine ljudima, tokom prošle godine pozivi prema SOS liniji za žrtve trgovine ljudima uvećani su za 400%, od čega je najveći broj poziva bio informativnog karaktera, dok je zabilježeno i nekoliko poziva potencijalnih žrtava.

Centri za socijalni rad su nastavili sa organizovanjem dana otvorenih vrata na teme nasilja u porodici sa akcentom na fizičko kažnjavanje djece i na temu hraniteljstva, sa akcentom na hraniteljstvo za djecu sa smetnjama u razvoju.

Radnička i sindikalna prava

Iz nadležnosti MFSS-a do kraja 2021. uspješno je realizovano 14 projekata nevladinih organizacija, koji su sa realizacijom počeli krajem 2020. Konkurs za raspodjelu sredstava nevladinim organizacijama u oblasti zaštita lica sa invaliditetom u 2021. je raspisan 30. X 2021. Odluka o dodjeli sredstava donijeta i objavljena je 28. XII 2021. Raspodijeljeno je 379.819,14 eura za 14 prvorangiranih projekata nevladinih organizacija u oblasti zaštite lica sa invaliditetom.

Kao jedan od najznačajnijih projekata u cilju unapređenja položaja osoba sa invaliditetom je i projekat „Jedinstveno tijelo vještačenja“, koje sprovodi MFSS u saradnji s UNDP-em. Cilj reforme je uspostavljanje jedinstvenog tijela za utvrđivanje invaliditeta i jedinstvenih nacionalnih kriterijuma/metodologije za utvrđivanje invaliditeta. Radi se o kompleksnom reformskom poduhvatu koji uključuje pet resora (socijalna zaštita, zapošljavanje, penzijsko invalidska i boračka zaštita i prosvjeta), bez čije realizacije nije moguće zaokružiti reformu sistema socijalnog staranja. Od sistema utvrđivanja invaliditeta direktno zavisi korišćenje raznih prava za oko 50.000 građana i njihovih porodica. Ova lica će uspostavljanjem novog sistema pravednije i lakše ostvarivati prava. Reformom treba da se suspenduje oko 30 postojećih komisija i uspostavi jedinstveno tijelo (Zavod) koje bi vještačilo po novoj, jedinstvenoj, nacionalnoj metodologiji za sve resore. Radna grupa je donijela nacrt Zakona o jedinstvenom tijelu vještačenja i potrebno je dodatno usaglašavanje članova radne grupe.

Kada je u pitanju pristupačnost objekata socijalne i dječije zaštite osobama sa invaliditetom je opredijeljeno 650.000 eura kao donacija od strane Delegacije Evropske unije u Crnoj Gori. U trećem kvartalu 2021. projektant je izvršio prva snimanja na terenu, dao procjenu troškova za adaptaciju objekata i završio izradu glavnog projekta. U četvrtom kvartalu 2021. je završena revizija glavnog projekta za svih 19 objekata. U prvom kvartalu 2022. je raspisan tender za dostavljanje ponuda na koji se niko nije prijavio, zbog čega je potrebno ponoviti tender.

Socijalno ugroženi i lica s invaliditetom

Vlada je 31. III 2022. usvojila Završni izvještaj o realizaciji Strategije za zaštitu lica s invaliditetom od diskriminacije i promociju jednakosti 2017-2021.

U decembru 2021. je usvojen novi Zakon o obaveznom zdravstvenom osiguranju, a izmjena Zakona o zdravstvenoj zaštiti je planirana za treći kvartal 2022. Kada je u pitanju ostvarivanje prava osoba sa autističnim spektrom, omogućen je rad druge smjene centrima za podršku djece sa smetnjama u razvoju u Bijelom Polju, koji će takođe biti kadrovski ojačan.

MPLJMP u koordinaciji s organima državne uprave, Zajednicom opština Crne Gore, Institucijom Zaštitnika ljudskih prava i sloboda, međunarodnom zajednicom i nevladinim organizacijama a uz podršku UNDP priprema novu Strategiju za zaštitu lica sa invaliditetom od diskriminacije i promociju jednakosti za period 2022-2027. s Akcionim planom za 2022-2023. Usvajanje ovog dokumenta planirano za II kvartal 2022.

Vlada je 9. XII 2021. donijela Odluku o formiranju Savjeta za prava lica sa invaliditetom.

MPLJMP je 30. XII 2021. donijelo Odluku o finansiranju projekata/programa NVO organizacija u oblasti zaštite lica sa invaliditetom od diskriminacije i promociju jednakosti za 2021. Podržano je 19 projekata, ukupne vrijednosti 388.301,35 eura.

MFSS do kraja 2021. je uspješno finalizovalo 14 projektata nevladinih organizacija, koji su sa realizacijom počeli krajem 2020. Konkurs za raspodjelu sredstava nevladinim organizacijama u oblasti zaštita lica sa invaliditetom u 2021. je raspisan je 30. X 2021. i raspodijeljeno je 379.819,14 eura za 14 prvorangiranih projekata nevladinih organizacija u oblasti zaštite lica sa invaliditetom.

MEPPU je nastavilo sa radom na realizaciji aktivnosti Akcionog plana prilagođavanja objekata u javnoj upotrebi za pristup, kretanje i upotrebu licima sa invaliditetom i licima smanjene pokretljivosti te je tri objekta prilagođeno za pristup, kretanje i upotrebu licima sa invaliditetom i licima smanjene pokretljivosti. Radovi na prilagođavanju ostalih objekata su u toku. Za objekte: stara zgrada Vlade u Podgorici, zgrada Uprave carina u Podgorici, zgrada državnih organa u Mojkovcu, zgrada Direkcije za saobraćaj u Podgorici, zgrada Ministarstva kulture na Cetinju urađen je i revidiran glavni projekat prilagođavanja. Za objekte Uprava carina u Podgorici i zgrada državnih organa u Mojkovcu raspisano je i javno nadmetanje za izbor izvođača radova. S

obzirom da na navedeno javno nadmetanje nije pristigla nijedna ponuda, tenderska procedura je ponovljena i ista je u toku.

Objekat stara zgrada Vlade uvršten je u projekat „Unaprijeđenje pristupa javnim ustanovama i centrima za socijalni rad u Crnoj Gori“, koji se finansira iz IPA 2018 godišnjeg akcionog programa za Crnu Goru, u okviru akcije „Podrška vladavini prava i sektora temeljnih prava“, i realizuje se preko Delegacije Evropske unije u Crnoj Gori. U toku su aktivnosti za raspisivanje tendera za izbor najpovoljnijeg izvođača radova.

Za zgradu Predsjednika Crne Gore, urađeno je Idejno rješenje i dostavljeno Upravi za katastar i državnu imovinu, kao korisniku, na saglasnost. Nakon dobijanja mišljenja i saglasnosti na Idejno rješenje pristupit će se izradi Glavnog projekta.

Navedene aktivnosti utiču na ispunjenje privremenog mjerila 34 u poglavlju 23, koje glasi: „Crna Gora dalje usklađuje svoj pravni okvir (naročito Zakon o zaštitniku ljudskih prava) s pravnom tekovinom EU i međunarodnim standardima. Crna Gora jača nezavisnost, profesionalnost i institucionalni kapacitet Ombudsmana (i kroz uspostavljanje Nacionalnog mehanizma za prevenciju mučenja). Crna Gora garantuje efektivnu primjenu ljudskih prava – uključujući prava djeteta i prava lica s invaliditetom – kroz sudski sistem i druge organe i obezbjeđuje dovoljnu obuku u ovom smislu“.

Homoseksualci, biseksualci, transrodne osobe i interseksualci (LGBTI)

Donošenje Zakona o životnom partnerstvu lica istog pola kojim se pravno prepoznala i uredila zajednica života između dva lica istog pola predstavlja veliki korak naprijed u kontekstu uvažavanja prava LGBTIQ osoba i unaprjeđenja pravnog i društvenog položaja ove populacije. 15. VII 2021. započeta je primjena Zakona o životnom partnerstvu lica istog pola („Sl. list CG“, broj 67/20). Ovim zakonom normirano je izdržavanje između partnera, kao jedna od najvažnijih posljedica partnerstva, zatim su detaljno regulisani imovinski odnosi partnera i njihov poreski status, u smislu olakšica. Takođe, partneri su u pogledu prava i obaveza u sistemu zdravstvenog osiguranja i zdravstvene zaštite izjednačeni sa pravima drugih osiguranika, a isto tako i u pogledu prava iz socijalne i dječije zaštite i nizu drugih prava, ali i obaveza koje proizilaze iz zajedničkog života. Do sada je u Crnoj Gori zaključeno osam životnih partnerstava.

Vlada je 3. III 2022. utvrdila Predlog zakona o izmjenama i dopuni Zakona o obligacionim odnosima, Predlog zakona o izmjenama Zakona o parničnom postupku i Predlog zakona o izmjenama Zakona o vanparničnom postupku. Predloženim izmjenama se ovi zakoni usaglašavaju sa Zakonom o životnom partnerstvu lica istog pola, čime će se stvoriti svi neophodni uslovi za njihovu nesmetanu primjenu nakon što stupe na snagu, što je posebno važno s obzirom na to da se radi o povezanim zakonskim propisima za koje je nužno obezbijediti međusobnu konzistentnost.

U pogledu ostvarivanja prava na zdravstvenu zaštitu poseban razlog za zabrinutost predstavlja nestašica hormonske terapije za trans žene. Kontinuirana hormonska terapija je neizostavni dio terapije, pa je iz tog razloga neophodna redovna snabdjevenost hormonima.

Nakon kreiranja potrebnih podzakonskih akata i obrazaca neophodnih za primjenu Zakona o životnom partnerstvu lica istog pola, zaključena su prva životna partnerstva u Crnoj Gori i to u: Podgorici (dva), Baru (jedan), Budvi (četiri), Herceg Novom (jedan).

Prema elektronskoj evidenciji, u periodu od 1. I do 12. XII 2021. Upravi policije podnijeto je 55 prijava protiv ukupno 57 lica povodom uvredljivih i diskriminatornih komentara upućenih putem „Fejsbuka” na račun LGBTI osoba. Po svakoj prijavi policijski službenici su postupili i obavijestili nadležne tužioce. Kako nije bilo elemenata krivičnog djela, policijski službenici su postupili po prekršaju i protiv pet lica su podnijete prekršajne prijave, dok je rad na ostalim predmetima u toku.

Vlada je 30. VII 2021. donijela Akциони plan za sprovođenje Strategije za unapređenje kvaliteta života LGBTI osoba u Crnoj Gori za period 2019-2023. za 2021, kao i Izvještaj o realizaciji Akcionog plana za 2020.

UP je dala značajan doprinos u pripremi plana i sprovođenju preventivnih aktivnosti za bezbjedno održavanje devete Parade ponosa, koja je održana 16. X 2021. u Podgorici.

Shodno Zakonu o nevladinim organizacijama, MPLJMP je u 2021. raspodijelilo 174.897,05 eura nevladinim organizacijama kroz finansiranje devet projekata NVO u oblasti zaštite i promovisanja ljudskih i manjinskih prava - zaštita i unapređenje ljudskih prava LGBTI osoba. Ovaj iznos je za oko 45.000,00 eura veći u 2021. u odnosu na 2020.

Navedene aktivnosti utiču na ispunjenje privremenog mjerila 38 u poglavlju 23: Crna Gora nastavlja sa sprovođenjem Strategije za unapređenje statusa

pripadnika LGBTI, radi na podizanju svijesti o pravima LGBTI lica i preduzima odgovarajuće mjere protiv djela diskriminacije na osnovu seksualne orijentacije.

Zaštita manjina

Vlada je 15. VII 2021. usvojila: Informaciju o zastupljenosti manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica u organima lokalne samouprave, privrednim društvima i javnim ustanovama, čiji je osnivač Glavni grad, Prijestonica ili Opština; Izvještaj o razvoju i zaštiti prava manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica u 2020, kao i Akcioni plan za sprovođenje Strategije manjinske politike 2019-2023. za period 2021-2022.

Pored navedenog, MPLJMP je u 2020. na osnovu Zakona o NVO, a shodno Javnom konkursu pod nazivom „Zaštita i promovisanje prava manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica“, opredijelilo sredstva za realizaciju projekata/programa u iznosu od 177.352,16 eura. Realizacija podržanih projekata uslijedila je u 2021.

MPLJMP na osnovu Odluke o raspodjeli sredstava za finansiranje projekata i programa nevladinih organizacija u oblasti razvoja i unapređenja prava manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica u 2021, a u vezi s Javnim konkursom „Afirmacija građanskog društva i promovisanje različitosti“, podržalo je finansiranje 19 projekata/programa NVO u ukupnom iznosu 249.790,64 eura čija se realizacija očekuje tokom 2022.

Romi i Egipćani

Strategija socijalne inkluzije Roma i Egipćana u Crnoj Gori 2021 - 2025. i Akcioni plan za sprovođenje Strategije za 2021. su usvojeni 2. IX 2021. Ključni cilj Strategije socijalne inkluzije Roma i Egipćana 2021-2025. je poboljšanje socio-ekonomskog i pravnog položaja Roma i Egipćana u Crnoj Gori, kroz izgradnju inkluzivnog i otvorenog društva zasnovanog na borbi i eliminisanju svih oblika diskriminacije, anticiganizma i siromaštva. Strategija je usklađena i sa EU Roma strateškim okvirom za jednakost, inkluziju i učešće za 2020-2030. i sa ciljevima iz Deklaracije partnera zapadnog Balkana o integracija Roma/Romkinja u sklopu procesa proširenja Evropske unije.

MPLJMP je na osnovu Odluke o raspodjeli sredstava za finansiranje projekata/programa nevladinih organizacija u oblasti zaštita i promovisanje ljudskih i manjinskih prava, zaštita prava Roma/Romkinja i Egipćana/Egipćanki u 2021. finansirano je ukupno 21 projekat/program u ukupnom iznosu od 319.850,00 eura. Projekti će se realizovati do kraja 2022.

Finansirani su projekti u cilju unapređenja položaja Roma i Egipćana u Crnoj Gori, od strane Fonda za zaštitu i ostvarivanje manjinskih prava. U 2021. podržano je ukupno 185 projekata sa iznosom od 1.066,000 eura. Ovom raspodjelom obuhvaćeno je 13 projekata koji se odnose na romsku nacionalnu zajednicu (7%), sa ukupnim iznosom od 93.200,00 eura (9%).

Help - Hilfe zur Selbsthilfe je sproveo projekat gdje su obučena 43 saradnika u socijalnoj inkluziji u oblasti zapošljavanja, socijalnoj i zdravstvenoj zaštiti, a angažovano je njih 34 na 12 mjeseci. Saradnici su uključeni u rad institucija na lokalnom nivou (Biro za zapošljavanje, Centar za socijalnu zaštitu i Dom zdravlja).

Broj uključene djece u školskoj 2021-2022. u predškolskom vaspitanju iznosio je 192. U osnovnim školama upisano je 1.856 učenika/učenica romske i egipćanske zajednice. U školskoj 2021-2022. upisano je 207 srednjoškolaca. Broj studenata romske i egipćanske zajednice u akademskoj 2021/2022. godini, prema konačnoj rang listi koji su se prijavili na konkursu je 12.

U skladu s Akcionionim planom za sprovođenje Strategije socijalne inkluzije Roma i Egipćana u Crnoj Gori 2021-2025, MPNKS je raspisala konkurs za školsku i akdemsku 2021/2022. za dodijelu stipendija srednjoškolcima/kama i studentima/kinjama Romske i Egipćanske zajednice. Konkurs je trajao od 1. IX do 18. X 2021. Na konkursu je prijavljeno 186 učenika/učenica, a kriterijume za dodjelu stipendija je ispunilo njih 180, dok je na konkursu za studente prijavljeno 12 studenata/kinja a kriterijume za dodjelu stipendija je ispunilo svi 12 prijavljenih. Mjesečni iznos stipendije za srednjoškolce iznosi 60 eura, dok mjesečni iznos za studente iznosi 150 eura.

Ukupan iznos sredstava za stipendiju srednjoškolaca iznosio je: 108,000.00 eura. Ukupan iznos sredstava za stipendije studenata iznosio je: 18.000. 00 eura.

MPNKS je za školsku 2021/2022.obezbjedilo udžbenike za sve učenike osnovnih škola.

Angažovana su 22 saradnika (medijatora) u osnovnim školama: u Podgorici, Nikišiću, Baru, Beranama, Ulcinju, Herceg Novom i Tivtu.

Na evidenciji Zavoda za zapošljavanje na dan 31. XII 2021. nalazilo se 1.413 nezaposlenih lica iz romske i egipćanske zajednice (803 žena ili 56,83%), što čini učešće od 2,46% u ukupnom broju nezaposlenih na isti dan.

U osam programa javnog rada društveno korisnih sadržaja, u trajanju od tri mjeseca, zaposleno je 17 nezaposlenih građana romske i egipćanske populacije. Podstaknuto je zapošljavanje na sezonskim poslovima za tri nezaposlena lica pripadnika romske i egipćanske populacije kroz program subvencioniranog zapošljavanja.

U oktobru 2021. formirana je Kancelarija za bavljenje pitanjima romske i egipćanske populacije, u sklopu Sekretarijata za socijalno staranje (Glavni grad Podgorica). Budžetom za 2022. predviđeno je zapošljavanje jedne osobe u Kancelariji.

U saradnji sa Savjetom za regionalnu saradnju (RCC) izvršeno je mapiranje 26 romskih naselja u Crnoj Gori u 11 Opština, Prijestonici Cetinje i Glavnom gradu Podgorica. Mapiranjem romskih naselja u Crnoj Gori stvoreni su uslovi za pisanje IPA III projekata

Navedene aktivnosti utiču na ispunjenje privremenog mjerila 42 u poglavlju 23: Crna Gora sprovodi Strategiju unapređenja statusa Roma i Egipćana u Crnoj Gori, olakšava njihov pristup ličnim dokumentima i registraciju kao i njihov pristup obrazovanju, zapošljavanju, zdravstvenoj zaštiti i socijalnom smještaju, uključujući i alokaciju dovoljnih resursa. Crna Gora takođe promovise integraciju u oblasti kulture, obrazovanja, lokalne samouprave, medija i socio-ekonomskih prava i preduzima konkretne korake za smanjanje stope napuštanja škole kod djece koja pripadaju romskoj populaciji.

Interno raseljena lica (IRL)

Početakom 2021. ukupan broj raseljenih i interno raseljenih lica, kojima je trebala podrška je bio 320. Ukupan broj od 320 raseljenih i interno raseljenih lica, koji je korišćen kao broj lica kojima i dalje treba pomoć, smanjen je na 197 lica, od kojih je kod 111 lica zahtjev za status stranca i dalje u radu kod MUP-a, dok je 86 lica steklo status stranca sa privremenim boravkom do tri godine, ili do sticanja putne isprave zemlje porijekla.

U toku 2021. Tim za formalnu identifikaciju je sproveo postupak formalne identifikacije u odnosu na 11 lica i za pet lica dodijelio status žrtve trgovine ljudima (četiri ženskog i jedan muškog pola). Sva lica kojima je dodijeljen status žrtve trgovine ljudima bila su maloljetna, od tog broja dva lica ženskog pola su identifikovana kao žrtve trgovine ljudima u svrhu sklapanja nedozvoljenog braka, jedno lice ženskog pola žrtva trgovine ljudima u svrhu seksualne eksploatacije, dva lica (jedno muškog, jedno ženskog pola) žrtve trgovine ljudima u svrhu prosjačenja. Od strane UP podnijete su četiri krivične

prijave u odnosu na krivično djelo trgovina ljudima iz čl. 444 KZ a, u odnosu na pet lica.

U 2021. donijeta je jedna pravosnažna presuda kojom je izrečena kazna zatvora od dvije godine jednom licu za krivično djelo trgovina ljudima na štetu jednog maloljetnog ženskog lica (sklapanje nedozvoljenog braka).

Navedene aktivnosti utiču na ispunjenje privremenog mjerila 43 u poglavlju 23: Crna Gora unapređuje kvalitet životnih uslova za raseljena lica, uključujući i pojednostavljivanje njihove registracije kao i pristup obrazovanju, zdravstvu, zapošljavanju i socijalnom smještaju.

Zaštita ličnih podataka

U periodu 15. VI 2021. - 20. III 2022. ukupno je izvršeno 78 nadzora. Od tog broja, osam se odnosi na redovan nadzor, dok se 53 odnosi na vanredan nadzor. Od 53 vanrednih nadzora, po osnovu podnijetih zahtjeva za zaštitu prava sprovedeno je ukupno pet nadzora, dok je preostalih 48 izvršeno po osnovu podnijete inicijative. Provjera postupanja po zapisniku (kontrolni nadzori) je izvršeno 17.

NADZORI	Redovni nadzor	Po osnovu zahtjeva za zaštitu prava	Po osnovu inicijative	Kontrolni nadzor
78	8	5	48	17

U izvještajnom periodu, ukupno je izdato deset saglasnosti za uspostavljanje zbirke ličnih podataka odnosno za uvođenje video nadzora. Savjet Agencije je utvrdio šest mišljenja u vezi s primjenom Zakona o zaštiti podataka o ličnosti, a upućeno je 45 dopisa kojima je Agencija, tumačeći odredbe Zakona o zaštiti podataka o ličnosti, bila u funkciji saradnje sa rukovodocima.

Slobodan pristup informacijama

U periodu 15. VI 2021. - 20. III 2022. u Agenciji su zaprimljene ukupno 3382 žalbe. Agencija je na dan 31. XII 2021. razdužila ukupno 2105 predmeta. Skupština je 29. XII 2021. donijela Odluku o razrješenju predsjednika Savjeta Agencije i Odluku o razrješenju jednog člana Savjeta Agencije, čime je blokiran rad Savjeta Agencije. Savjet Agencije, u skladu sa Zakonom o zaštiti podataka o ličnosti, između ostalog, donosi odluke po prigovoru na zapisnik o izvršenom

nadzoru, odlučuje u skladu sa zakonom kojim se uređuje slobodan pristup informacijama, donosi mišljenja u vezi s primjenom ovog zakona, mišljenja u slučaju kad postoji sumnja da li se određeni skup ličnih podataka smatra zbirkom u smislu ovog zakona, mišljenja da li određeni način obrade ličnih podataka ugrožava prava i slobode lica, daje saglasnosti na uspostavljanje zbirke ličnih podataka, daje saglasnosti za iznošenje podataka van Crne Gore i dr.

POGLAVLJE 24 - PRAVDA, SLOBODA I BEZBJEDNOST

24.1. Migracije

Privremena zaštita lica iz Ukrajine

Vlada je 10. III 2022. usvojila Informaciju u vezi statusa lica iz Ukrajine u Crnoj Gori i donijela Odluku o odobravanju privremene zaštite licima iz Ukrajine koja se ne mogu vratiti u zemlju svog porijekla, a koju su bili prisiljeni da napuste zbog oružanih sukoba, na period do jedne godine. Ova Odluka korespondira s EU Direktivom o privremenoj zaštiti, koja je takođe po prvi put primijenjena i na tlu EU. U skladu s Odlukom, Vlada je zadužila MUP i UP da iz humanitarnih razloga omoguće ulazak u Crnu Goru državljanima Ukrajine koji ne posjeduju važeću putnu ispravu, dok je MFSS zadužila da, u saradnji s MUP-om, Crvenim krstom i UNHCR-om obezbijedi smještajne kapacitete za primjeren smještaj stranaca pod privremenom zaštitom, neophodnu pomoć i osnovna sredstva za život. U ovom kontekstu, važno je istaći kako je Crna Gora prva država na Zapadnom Balkanu koja je usvojila odluku ovakvog tipa i da je ponudila dijeljenje svojih iskustava i ekspertize u ovoj oblasti ostalim zemljama regiona.

Vlada je 31. III 2022. donijela Odluku o obrazovanju Koordinacionog tijela za vršenje nadzora nad sprovođenjem Odluke o odobravanju privremene zaštite licima iz Ukrajine. Odlukom je definisano da Koordinaciono tijelo prati i koordinira aktivnosti i mjere koje preduzimaju nadležni organi i institucije u cilju sprovođenja Odluke, odnosno radi ostvarivanja prava lica iz Ukrajine na smještaj, zdravstvenu zaštitu, osnovno i srednje obrazovanje, informacije o pravima i obavezama, rad, spajanje porodice, isprave i pravo na podnošenje zahtjeva za međunarodnu zaštitu, kao i saraduje s međunarodnim organizacijama koje se bave pravima izbjeglica i migranata i Crvenim krstom. Jedan od ključnih zadataka Koordinacionog tijela je izrada novog Plana u slučaju mogućeg većeg priliva migranata (*Contingency Plan*), koji se radi uz podršku EUAA i UNHCR-a. S tim u vezi, Vlada je odobrila preusmjeravanje

sredstava s potrošačke jedinice MFSS na potrošačku jedinicu MUP u iznosu do 2.000.000,00 eura za sprovođenje Odluke o odobravanju privremene zaštite licima iz Ukrajine.

Dodatno, Vlada je 8. IV 2022, kako bi se Crna Gora, kao zemlja kandidat za članstvo u EU, u potpunosti uskladila sa Zajedničkom vanjskom i bezbjednosnom politikom EU i pridružila odlukama Savjeta EU, donijela: Odluku o uvođenju međunarodnih restriktivnih mjera utvrđenih odlukom Savjeta Evropske unije 2022/266/ZVBP od 23. II 2022, kao odgovor na priznavanje područja ukrajinskih regija Donjecka i Luganjska koje nijesu pod kontrolom Vlade Ukrajine i na naredbu ruskim snagama da stupe na ta područja, Odluku o izmjenama i dopuni Odluke o uvođenju međunarodnih restriktivnih mjera utvrđenih odlukama Savjeta Evropske unije u odnosu na djelovanja koja podrivaju ili ugrožavaju teritorijalni integritet, suverenitet i nezavisnost Ukrajine i Odluku o izmjenama i dopunama Odluke o uvođenju međunarodnih restriktivnih mjera utvrđenih odlukama Savjeta Evropske unije s obzirom na djelovanja Rusije kojima se destabilizuje situacija u Ukrajini.

Evropska mreža za migracije (EMN)

Upravni odbor Evropske mreže za migracije jednoglasno je podržao prijedlog da se Crna Gora pridruži EMN-u u svojstvu posmatrača i usvojio odluku o pokretanju formalne procedure sa strane Evropske komisije. MUP je 4. II 2022. uputilo zvaničan zahtjev za dobijanje statusa države posmatrača u okviru Evropske mreže za migracije. Priprema Radnog aranžmana o saradnji u okviru Evropske mreže za migracije između Evropske komisije i MUP-a Crne Gore je u toku. Nakon završetka zakonodavne procedure, Crna Gora bi zvanično dobila status posmatrača, što bi nam omogućilo da aktivno učestvujemo u razmjeni informacija u oblasti migracija i azila i koristimo ekspertizu EMN-a u daljem razvoju sistema upravljanja migracijama. Takođe, članstvo u EMN-u u svojstvu posmatrača je za Crnu Goru značajno u kontekstu tzv. „mjera rane integracije“, na koje Nova metodologija pristupanja EU stavlja naročit fokus.

U međuvremenu, predstavnik MUP-a je učestvovao na dva sastanka EMN-a održana u martu 2022.

24.1.1. Strateški okvir

Vlada je 23. IX 2021. usvojila Strategiju o migracijama i reintegraciji povratnika u Crnu Goru za period 2021-2025, s godišnjim Akcionim planom za 2021. i 2022. Strategija se odnosi na mješovite migracije, odnosno kretanja ljudi koji putuju zajedno, uglavnom na neregularan način, i pored ostalog, teži da osigura da politika upravljanja migracijama, praksa i diskusije uzimaju u

obzir međunarodne obaveze Crne Gore u zaštiti lica koja traže međunarodnu zaštitu, izbjeglica i apatrida, kao i da prepozna uspostavljeni pravni okvir za njihovu zaštitu. Aktivnost u manjoj mjeri utiče na ispunjenje privremenog mjerila 2 u poglavlju 24 – *Pravda, sloboda i bezbjednost*. Crna Gora sprovodi sveobuhvatnu procjenu svojih pravnih, institucionalnih, tehničkih potreba, kao i potreba za obukama u oblasti legalnih migracija.

24.1.2. Normativni okvir

U izvještajnom periodu, donijeti su sljedeći podzakonski akti: Pravilnik o dopunama Pravilnika o obrascima, bližim uslovima i načinu izdavanja dozvole za privremeni boravak i dozvole za privremeni boravak i rad („Sl. list CG“, broj 120/21); Pravilnik o dopuni pravilnika o pravilima boravka i kućnom redu u Centru za prihvrat („Sl. list CG“, broj 114/21) i Pravilnik o izmjeni pravilnika o pravilima boravka i kućnom redu u Prihvatilištu za strance („Sl. list CG“, broj 1/22).

Readmisija

U izvještajnom periodu nije zaključen nijedan protokol o readmisiji s državama članicama EU. Crna Gora je 3. XI 2021. obnovila inicijativu za pokretanje postupka o usaglašavanju i zaključivanju implementacionih protokola s Francuskom, Švedskom, Danskom, Finskom, Kiprom, Portugalom, Rumunijom, Irskom, Litvanijom i Letonijom.

Crna Gora i Gruzija su 7. X 2021. u Tbilisiju potpisale Sporazum između Vlade Crne Gore i Gruzije o readmisiji lica koja su bez dozvole boravka, u cilju kontrole i sprečavanja ilegalnih migracija. Takođe, pokrenut je postupak elektronskog usaglašavanja Sporazuma između Vlade Crne Gore i Vlade Ukrajine o readmisiji lica koja su bez dozvole boravka, kada će se nakon dostavljenih komentara na navedeni nacrt, pristupiti organizovanju video-konferencije u cilju zaključivanja sporazuma.

U izvještajnom periodu, Crna Gora nije zaključila nijedan sporazum s ključnim zemljama porijekla neregularnih migranata. U tom smjeru, MUP je posredstvom MVP obnovilo inicijativu za vođenje pregovora u cilju zaključivanja sporazuma sa zemljama porijekla neregularnih migranata, prije svega s Pakistanom, Marokom, Iranom, Irakom, Alžirom i Bangladešom. Diplomatski naponi na zaključivanju sporazuma su intenzivirani i putem uključivanja Misije Crne Gore pri EU u proceduru.

Navedene aktivnosti u značajnoj mjeri utiču na ispunjenje privremenog mjerila 5 u poglavlju 24 – *Pravda, sloboda i bezbjednost*. Crna Gora pregovara i

preduzima korake za zaključenje sporazuma o readmisiji s trećim zemljama i nastavlja s nesmetanim sprovođenjem sporazuma o readmisiji s EU.

24.1.3. Statistika - readmisija

Prema podacima UP, u periodu 1. I – 31. XII 2021, shodno sporazumima o readmisiji u skraćenom postupku, od Granične policije Hrvatske prihvaćeno je šest lica (2020: 32), od Granične policije Srbije 28 lica (2020: dvoje lica), dok je od Granične policije Bosne i Hercegovine prihvaćeno 50 lica (2020: 252 lica). Predata su tri lica Graničnoj policiji Srbije (2020: jedno), 21 lice Graničnoj policiji Albanije (2020: 208), dok Kosovu nije bilo predatih lica (2020: devetoro lica). Takođe, u skladu sa Sporazumom o readmisiji s Bosnom i Hercegovinom, nije bilo tranzita preko teritorije Crne Gore (2020: 22 lica).

Organizacione jedinice Granične policije dale su saglasnost za privremeni boravak u odnosu na 20.289 zahtjeva (2020: 17.368 uvećanje¹ za 16,81%), odnosno 15.955 saglasnosti za produženje privremenog boravka stranim državljanima (2020: 17.019 – smanjenje za 6,25%).

Smanjuje se broj crnogorskih državljana za koje se traži saglasnost za vraćanje u Crnu Goru, tako da je u 2016. zaprimljen zahtjev za readmisiju za 965 lica, u 2017. za 756 lica, u 2018. zaprimljen zahtjev za readmisiju za 619 lica, dok je u 2019. zaprimljen zahtjev za readmisiju za 392 lica, tokom 2020. zaprimljen je zahtjev za readmisiju 315 lica, dok je tokom 2021. zaprimljen zahtjev za readmisiju 238 lica.

CG - EU

Postupajući po sporazumima o readmisiji, u periodu 1. I – 31. XII 2021, od strane država EU primljena su ukupno 153 zahtjeva za readmisiju koji su se odnosili na prihvata ukupno 238 lica, od čega je pozitivno riješeno 78 zahtjeva, odnosno data je saglasnost za prihvatanje ukupno 125 lica, a negativno je riješeno 75 zahtjeva, odnosno nije data saglasnost za prihvatanje ukupno 113 lica.

CG - susjedne države - redovan postupak readmisije

U periodu 1. I – 31. XII 2021, od strane država s kojima se Crna Gora graniči primljena su ukupno 24 zahtjeva za readmisiju, koji su se odnosili na prihvata ukupno 27 lica. Od broja primljenih zahtjeva pozitivno je riješeno 17 zahtjeva, odnosno data je saglasnost za prihvatanje ukupno 20 lica. Negativno je riješeno sedam zahtjeva, odnosno nije data saglasnost za prihvatanje sedmoro lica.

¹ Tokom 2021.

U istom periodu, u redovnom postupku, u države s kojima se Crna Gora graniči vraćeno je ukupno 36 lica.

24.1.4. Statistika - raseljena i interno raseljena lica (RL/IRL)

U periodu od 7. XI 2009. (datum stupanja na snagu Zakona o dopunama Zakona o strancima), zaključno s 20. III 2022, raseljena lica i interno raseljena lica su podnijela ukupno 15.259 zahtjeva za odobravanje stalnog nastanjenja i privremenog boravka do tri godine. Od ovog broja riješeno je 15.138 zahtjeva, dok je po 121 zahtjevu postupak u toku.

Od 15.138 riješenih predmeta, za 12.401 lice zahtjev je usvojen i odobren je stalni boravak ili privremeni boravak do tri godine, 297 zahtjeva je odbijeno, dok je 2.440 predmeta odbačeno/obustavljeno (u pitanju su dupli ili nepotpuni zahtjevi).

Tokom 2020, raseljena lica i interno raseljena lica su podnijela ukupno 14 zahtjeva za odobrenje stalnog nastanjenja i privremenog boravka do tri godine. Od ovog broja riješeno je 13 zahtjeva, dok je po jednom zahtjevu postupak u toku.

Od 13 riješenih predmeta, za 11 lica zahtjev je usvojen i odobren je stalni boravak ili privremeni boravak do tri godine, jedan zahtjev je odbijen, dok je jedan predmet odbačen/obustavljen (u pitanju su dupli ili nepotpuni zahtjevi).

Tokom 2021, raseljena lica i interno raseljena lica su podnijela ukupno šest zahtjeva za odobrenje stalnog nastanjenja i privremenog boravka do tri godine. Od ovog broja riješeno je pet zahtjeva, dok je po jednom zahtjevu postupak u toku.

Od pet riješenih predmeta, za četvero lica zahtjev je usvojen i odobren je stalni boravak ili privremeni boravak do tri godine, dok je jedan predmet odbačen/obustavljen (u pitanju su dupli ili nepotpuni zahtjevi).

Što se tiče interno raseljenih i raseljenih lica, smanjuje se broj lica čiji je status ostao neriješen ili je u radu. Shodno Zakonu o strancima („Sl. list CG“, br. 82/08, 72/09, 32/11, 53/11, 27/13 i 61/13) tj. članu 220, interno raseljenim i raseljenim licima kojima su do stupanja na snagu Zakona izdata dozvola za privremeni boravak do tri godine, shodno članu 105a st. 1 i 2 Zakona o strancima, izdaće se dozvola za stalni boravak ako u roku važenja te dozvole pribavi putnu ispravu države porijekla i podnese zahtjev za izdavanje dozvole za stalni boravak, u skladu s ovim zakonom.

Interno raseljena lica

Zaključno s 20. III 2022, interno raseljena lica su podnijela ukupno 8.583 zahtjeva za odobravanje stalnog nastanjenja. Od ovog broja riješeno je 8.543 zahtjeva, dok je po 40 zahtjeva postupak u toku. Od 8.543 riješenih predmeta, za 7.364 lica zahtjev je usvojen i odobren im je stalni boravak, 252 zahtjeva je odbijeno, dok je 927 predmeta odbačeno/obustavljeno (u pitanju su dupli ili nepotpuni zahtjevi).

Raseljena lica

Zaključno s 20. III 2022, raseljena lica su podnijela ukupno 4.737 zahtjeva za odobravanje stalnog nastanjenja. Od ovog broja, riješeno je 4.736 zahtjeva, dok je po jednom zahtjevu postupak u toku. Od 4.736 riješenih predmeta, za 4.352 lica zahtjev je usvojen i odobren im je stalni boravak, 24 zahtjeva je odbijeno, dok je 360 predmeta odbačeno/obustavljeno (u pitanju su dupli ili nepotpuni zahtjevi).

Privremeni boravak do tri godine - Interno raseljena lica

Zaključno s 20. III 2022, interno raseljena lica su podnijela ukupno 1.543 zahtjeva za odobravanje privremenog boravka do tri godine. Od ovog broja, riješeno je 1.471 zahtjeva, dok je po 72 zahtjeva postupak u toku. Od 1.471 riješenog predmeta, za 445 lica zahtjev je usvojen i odobren im je privremeni boravak, 17 zahtjeva je odbijeno, dok je 1.009 predmeta odbačeno/obustavljeno (u pitanju su dupli ili nepotpuni zahtjevi).

Privremeni boravak do tri godine - Raseljena lica

Zaključno s 20. III 2022, raseljena lica su podnijela ukupno 320 zahtjeva za odobravanje privremenog boravka do tri godine. Od ovog broja, riješeno je 315 zahtjeva, dok je po pet zahtjeva postupak u toku. Od 315 riješenih predmeta, za 171 lice zahtjev je usvojen i odobren im je stalni boravak, tri zahtjeva su odbijena, dok je 141 predmet odbačen/obustavljen (u pitanju su dupli ili nepotpuni zahtjevi).

Član 220 novog Zakona o strancima

Shodno članu 220 novog Zakona o strancima, raseljena lica i interno raseljena lica su podnijela ukupno 76 zahtjeva za odobravanje stalnog nastanjenja. Od ovog broja riješena su 73, dok je po tri zahtjeva postupak u toku. Od 73 riješena predmeta, za 69 lica zahtjev je usvojen i odobren im je stalni boravak, jedan zahtjev je odbijen, dok su tri predmeta odbačena (u pitanju su dupli ili nepotpuni zahtjevi).

Nedozvoljen prelazak državne granice (čl. 405 KZ)

Prema podacima UP, u periodu 1. I – 31. XII 2021, u Crnoj Gori registrovano je 3.405 migranata (2020: 3.149), od čega 3.176 u unutrašnjosti (2020: 2.506) i 229 na granici (2020: 643), što je za 8% više u odnosu na 2020, a najviše s područja: Avganistana – 1.929, Maroka – 448, Irana – 316, Bangladeša – 315, Pakistana – 82, Alžira – 65, Kube – 48 i Turske – 40. Boravak je prijavilo 1.588.215 stranaca (284% manje u odnosu na 2020). Od ukupnog broja registrovanih migranata 3.342 je izrazilo namjeru za međunarodnu zaštitu (2020: 2.829).

Radom Granične policije u nezakonitom prelasku državne granice spriječeno je i procesuirano 385 lica (2020: 293), od čega 239 lica van graničnih prelaza (2020 godine: 229) i 146 lica na graničnim prelazima (2020: 64), dok je od nezakonitog prelaska državne granice na ulasku u Crnu Goru odustalo 4.018 lica (2020: 3.858). Korišćenjem sistema elektronskog nadzora državne granice detektovano je 177 nezakonitih prelazaka državne granice (2020: 129).

U periodu 4. VIII – 10. XI 2021. na obezbjeđenju državne granice prema Albaniji bili su angažovani pripadnici Vojske, shodno odluci Savjeta za odbranu i bezbjednost i na osnovu Tehničkog sporazuma o realizaciji aktivnosti zaštite državne granice od nezakonitih migracija.

Na osnovu Memoranduma o razumijevanju između Ministarstva unutrašnjih poslova Austrije i Ministarstva unutrašnjih poslova Crne Gore o jačanju saradnje u oblasti unutrašnje bezbjednosti, 6. XII 2021. je započeo zajednički rad predstavnika austrijske i crnogorske policije na crnogorskoj granici. U okviru zajedničkog rada započete su misije vazdušnog multisenzornog osmatranja državne granice Crne Gore prema Albaniji i Kosovu upotrebom dronova austrijske policije, kao i zajedničke patrole korišćenjem savremenih tehničkih sredstava za dnevno i noćno osmatranje, s posebnim akcentom na suzbijanju nezakonitih migracija.

Novouspostavljena jedinica NCC Podgorica nastavila je s radom na privremenoj lokaciji u Zagoriču. Poseban iskorak NCC Podgorica je napravio koordinacijom vazdušnog multisenzornog osmatranja crnogorskog priobalja i akvatorija Jadranskog mora upotrebom letjelica (Frontex-ovog FSA-a i italijanskog *Guardia di Finanza* helikoptera HELO) u sklopu Frontex-ove Zajedničke operacije – JO Montenegro – Maritime. U periodu 15. VI – 20. III 2022, nije bilo konkretnih rezultata učestvovanja Frontex-ovih letjelica.

U periodu 1. I – 31. XII 2021, u cilju suzbijanja nezakonitih migracija i sprečavanja krijumčarenja roba na državnoj granici realizovano je 785 akcija (2020: 767), od čega samostalno 686 akcija (2020: 658), kao i 52 zasjede (2020: 62).

Granična policija postigla je odlične rezultate na planu suzbijanja prekograničnog kriminala u 2021, a posebno u dijelu krijumčarenja narkotika i akciznih roba. Narkotika i cigareta pronađeno je više nego 2019. i 2020. zajedno. Ukupno je, samostalno i u saradnji s partnerima, pronađeno: 2.319,104 kg marihuane-skanka (2020: 563,23 kg), 3.313 stabljika marihuane, 37,351 kg kokaina (2020: 0,210 kg), 11,506 kg heroina, 53 kg hašiša, 2.343 kg duvana (2020: 3.544 kg), 24.731 šteka cigareta (2020: 844 šteke), 246 l alkoholnog pića (2020: 1.482 l), 8.583 l bezalkoholnog pića (2020: 17.439 l), 217.142 eura (2020: 52.670 eura), 1.064 kg ribe (2020: 783 kg), 2.160 kg kafe i dr.

Nadzor plave i zelene granice

U periodu 1. I – 31. XII 2021, na poslovima nadzora državne granice bilo je angažovano 16.801 patrola, od čega na kopnu 13.814 (2020: 15.092) i 2.987 na vodi (2020: 2.977).

U periodu 1. I – 31. XII 2021, shodno potpisanim protokolima i sporazumima o saradnji sa susjednim državama, zbog pandemije COVID-19 smanjen je broj zajedničkih patrola. Realizovana je 341 zajednička patrola s Albanijom (2020: 570), nijedna sa Srbijom (2020: 43), 51 s Bosnom i Hercegovinom (2020: 92), 36 s Kosovom (2020: 13) i devet zajedničkih patrola na Jadranskom moru s Hrvatskom na Prevlaci (2020: pet).

Posredstvom Zajedničkog centra za policijsku saradnju u Trebinju razmijenjeno je 736 informacija, dok je posredstvom Zajedničkog centra za policijsku saradnju u Plavu razmijenjeno 236 informacija (2020 godine: 112).

Nije dozvoljen ulazak u Crnu Goru za 946 lica (2020: 556 lica).

U periodu 1. I – 31. XII 2021, provjerama na graničnim prelazima pronađeno je 1.034 lica (2020: 544 lica), od čega 133 lica po nacionalnim potjernicama (2020: 114 lica) i poklapanje za 901 lice po potjernicama Interpol-a (2020: 430 lica). Takođe, po potjernici Interpol-a pronađeno je 81 motorno vozilo (2020: 22) i 219 dokumenata (2020: 99).

Prihvatilište za strance

U periodu 1. I – 31. XII 2021, u Prihvatilištu za strance bilo je smješteno 104 lica (2020: 418 lica).

24.2. Azil

Crna Gora je posvećena razvoju sistema za elektronsku identifikaciju i registraciju migranata koji će u potpunosti biti usklađen s Eurodac-om. U tom cilju kroz projekat IPA II uz podršku Frontex-a razvijen je Master plan za

implementaciju navedenog sistema koji obuhvata: Izvještaj o ocjeni postojećeg stanja i Izvještaj o ciljnom stanju. Izrađena su i sljedeća dokumenta, čime je okončana izrada Master plana: predložena rješenja, implementacioni plan i funkcionalni i nefunkcionalni zahtjevi. Prema trenutnim informacijama, implementacija sistema elektronske identifikacije i registracije migranata sa većim dijelom biti finansirana od strane Evropske komisije, dok će jedan dio sredstava biti u obavezi da obezbijedi Crna Gora.

24.2.1. Normativni okvir

U izvještajnom periodu, donijet je Pravilnik o dopuni Pravilnika o pravilima boravka i kućnom redu u Centru za prihvata („Sl. list CG“, broj 114/21). Predmetna dopuna se odnosi na postupanje u slučaju smrti stranca u Centru za prihvat.

Mapa puta za saradnju između Crne Gore i Evropske kancelarije za podršku azilu (EASO; u međuvremenu transformisane u Agenciju EU za azil – EUAA) za period 2022-2023, potpisana je 2. XII 2021. i istom je dodatno precizirana podrška EUAA u jačanju sistema azila i prihvata u skladu s CEAS-om i standardima EU.

24.2.2. Statistički podaci

Direkcija za azil

U periodu 15. VI 2021 – 20. III 2022, podnijeto je 148 zahtjeva za međunarodnu zaštitu. U istom periodu, donijeto je 87 rješenja o obustavi postupka po zahtjevu za međunarodnu zaštitu, sedam rješenja o odbijanju zahtjeva kao neosnovanog, odobreno šest međunarodnih zaštita (pet statusa azilanta i jedna supsidijarna zaštita), dok su ostali zahtjevi u postupku odlučivanja. U odnosu na zahtjeve podnijete u periodu 15. VI 2021 – 20. III 2022, podnijete su četiri tužbe Upravnom sudu protiv odluka MUP-a – Direkcije za azil.

Uspostavljena je praksa da se odluke po zahtjevima za međunarodnu zaštitu donose u rokovima kraćim od šest mjeseci, osim u složenim slučajevima koji zahtijevaju utvrđivanje složenog činjeničnog stanja, odnosno razjašnjenja složenih pravnih pitanja. U tom kontekstu, tokom 2021, Direkcija za azil je donijela 92 odluke po zahtjevima koji su u postupku odlučivanja bili duže od šest mjeseci, od čega je 57 odluka u meritumu kojima je odobreno 10 zaštita i odbijeno 47 zahtjeva, dok su 34 postupka obustavljena. U februaru 2022. bila su neriješena četiri zahtjeva kojima je istekao rok od šest mjeseci a koji iziskuju utvrđivanje složenog pravnog stanja. Ne postoji nijedan zahtjev kojem je protekao krajnji zakonski rok za odlučivanje, odnosno 21 mjesec.

Direkcija za prihvata i smještaj stranaca koji traže međunarodnu zaštitu (Centar za prihvata)

U periodu 15. VI 2021 – 20. III 2022, u Direkciji za prihvata stranaca koji traže međunarodnu zaštitu na prihvata je primljeno ukupno 1.677 lica, od čega: 1.046 punoljetnih muškaraca (od čega: 771 u Odsjeku za prihvata – Spuž, 275 u Odsjeku za prihvata – Božaj); 215 maloljetnih muškaraca s pratnjom (od čega: 213 u Odsjeku za prihvata – Spuž, dva u Odsjeku za prihvata – Božaj); šest maloljetnih muškaraca bez pratnje (svi u Odsjeku za prihvata – Spuž); 203 punoljetne žene s pratnjom (od čega: 201 u Odsjeku za prihvata – Spuž, dvije u Odsjeku za prihvata – Božaj); 22 punoljetne žene bez pratnje (od čega: 21 u Odsjeku za prihvata – Spuž, jedna u Odsjeku za prihvata – Božaj); 185 maloljetnih žena, sve s pratnjom (od čega: 180 u Odsjeku za prihvata – Spuž, pet u Odsjeku za prihvata – Božaj).

Direkcija za integraciju stranaca s odobrenom međunarodnom zaštitom i reintegraciju povratnika po readmisiji

U periodu 15. VI 2021 – 20. III 2022, prema evidenciji Direkcije za integraciju stranaca s odobrenom zaštitom i reintegraciju povratnika po readmisiji, ukupno je bilo 54 stranaca s odobrenom međunarodnom zaštitom. Od tog broja je 37 stranaca s odobrenim statusom azilanta, dok je 17 stranaca s odobrenom supsidijarnom zaštitom.

Od navedenog broja, 35 stranaca s odobrenom zaštitom je ostvarivalo pravo na pomoć u integraciji, dok je za 19 lica protekao period od tri godine tokom kojeg se pruža pomoć prilikom integracije u crnogorsko društvo. Pomoć u integraciji u društvo obuhvata izradu plana integracije s obzirom na njegove individualne potrebe, znanja, sposobnosti i vještine, pružanje pomoći radi realizacije izrađenog plana integracije i praćenje realizacije plana integracije. Preostalom broju stranaca s odobrenom međunarodnom zaštitom kojima je istekao period od tri godine za koji se donosi plan integracije pruža se određena pomoć u procesu dalje integracije u crnogorsko društvo, shodno njihovim individualnim potrebama, znanju, sposobnostima i vještinama.

24.3. Vizna politika

24.3.1. Normativni okvir

U pogledu zakonskih rješenja u oblasti vizne politike, Odluke o privremenom oslobađanju od dobijanja vize za državljane Republike Jermenije i Republike Kazahstan („Sl. list CG“, broj 29/21) usvojene su 3. III 2022.

U 2022. nije usvojena Odluka o privremenom oslobađanju od dobijanja vize za državljane Ruske Federacije.

Izmjene Uredbe o viznom režimu („Sl. list CG“, br. 33/19 i 67/20), u smislu brisanja člana 8 Uredbe koji se odnosi na rezidente Ujedinjenih Arapskih Emirata, još uvijek su u proceduri međuresornog usklađivanja.

24.3.2. Prikaz statističkih podataka

U periodu 15. VI 2021 - 20. III 2021, na graničnim prelazima nije bilo izdatih viza. Navedeno utiče na ispunjenje privremenog mjerila 11 u poglavlju 24 - *Pravda, sloboda i bezbjednost*: Crna Gora prestaje s izdavanjem viza na granicama, osim u slučajevima definisanim pravnom tekovinom EU.

24.3.3 Vizni informacioni sistem (VIS)

U periodu 15. VI 2021 - 20. III 2021, Vizni informacioni sistem (VIS) nije instaliran na novim lokacijama.

24.4. Vanjske granice i Šengen

Vlada je 16. XII 2021. usvojila Analizu realizacije Šengenskog akcionog plana (ŠAP) u periodu 2017-2020 koja predstavlja strateški pregled potrebnih izmjena kojim će se pristupiti prilikom revizije ŠAP-a. Konstatovano je da u narednom periodu treba dodatno unaprijediti administrativne, infrastrukturne i tehničke kapacitete, nastaviti napore na jačanju kapaciteta ljudskih resursa unutar Granične policije i Uprave prihoda i carina, u cilju sprečavanja i otkrivanja svih vidova prekograničnog kriminala. Imajući u vidu trenutni status stepena realizacije ŠAP-a, definisane su konkretne mjere koje je potrebno preduzeti u pristupnim pregovorima za članstvo u EU i za dalje usaglašavanje sa zahtjevima Šengena. Aktivnost u značajnoj mjeri utiče na ispunjenje privremenog mjerila 12 u poglavlju 24 - *Pravda, sloboda i bezbjednost*: Crna Gora usvaja Šengenski akcioni plan.

Vlada je 31. III 2022. donijela Akcioni plan za sprovođenje Strategije integrisanog upravljanja granicom za 2022. i Akcioni plan za sprovođenje Šengenskog akcionog plana za 2022. Navedene aktivnosti u značajnoj mjeri utiču na ispunjenje privremenog mjerila 12 u poglavlju 24 - *Pravda, sloboda i bezbjednost*: Crna Gora usvaja Šengenski akcioni plan; kao i na ispunjenje privremenog mjerila 13 u poglavlju 24 - *Pravda, sloboda i bezbjednost*: Crna Gora usvaja i sprovodi izmijenjenu i dopunjenu Strategiju za integrisano upravljanje granicama u skladu s EU konceptom integrisanog upravljanja granicama. Takođe, Granična policija sačinila je sveobuhvatnu analizu postojeće opreme u njihovom posjedu na teritoriji čitave Crne Gore.

Na kraju, u cilju adresiranja preporuka saglasno ŠAP-u u smislu nedostajućeg broja graničnih policajaca Predlogom pravilnika o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji MUP-UP koji je sačinjen i na čekanju je za usvajanje predviđeno je uvećanje u Sektoru granične policije. Tabelarni prikaz planiranog uvećanja je u nastavku:

Linija rada	Trenutni broj	Projektovani broj	Uvećanje za
SEKTOR GRANIČNE POLICIJE	1.345	1.529	184

Predlogom pravilnika o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji Sektor granične policije planirao je povećanje broja radnih mjesta za 184 u odnosu na važeći, sve u cilju pomenutog dostizanja broja službenika definisanog ŠAP-om koji predviđa uvećanje za čak 650 graničnih policajaca. U najvećem broju radi se o radnim mjestima policajac u lokalnim stanicama Granične policije (RC GP Sjever + 50, RC GP Centar + 53, RC GP Jug + 49).

Pored toga, predviđeno je povećanje kapaciteta Prihvatišta za strance (+12), Mobilne jedinice (+osam) i Nacionalnog komunikacionog centra (+11). Takođe, planirano je formiranje Odsjeka za logistiku i podršku radi bolje koordinacije opremom i razvoja elektronskih sistema (10 radnih mjesta), kao i Grupe za suzbijanje krijumčarenja ljudi i prekograničnog kriminala u Odsjeku za operativni rad i analizu rizika (tri radna mjesta).

Borba protiv korupcije na granici

Odjeljenje za unutrašnju kontrolu policije je u periodu 15. VI 2021 – 20. III 2022. sprovelo četiri postupka unutrašnje kontrole u Graničnoj policiji (dvije kontrole po pritužbama građana i dvije kontrole po službenoj dužnosti). U jednom od ovih slučajeva (postupak unutrašnje kontrole sproveden po službenoj dužnosti), utvrđene su činjenice i dokazi o postojanju osnovane sumnje da je jedan policijski službenik Granične policije počinio težu povredu službene dužnosti iz čl. 95 st. 1 t. 1 Zakona o državnim službenicima i namještenicima (neizvršavanje ili nesavjesno ili neblagovremeno ili nemarno vršenje službenih obaveza), usljed čega je izvještaj o izvršenoj kontroli, sa spisima predmeta, dostavljen direktoru UP na dalji postupak, u cilju pokretanja disciplinskog postupka protiv policijskog službenika.

U periodu 15. VI 2021 – 20. III 2022. nije bilo slučajeva podnošenja pritužbi građana Odjeljenju za unutrašnju kontrolu policije koje se odnose na korupciju u Graničnoj policiji.

Navedene aktivnosti u značajnoj mjeri utiču na ispunjenje privremenog mjerila 15 u poglavlju 24 – *Pravda, sloboda i bezbjednost*. Crna Gora se bavi dvostrukim prijetnjama korupcije i organizovanog kriminala na svojim granicama kroz sprovođenje namjenskog antikorupcijskog plana. Crna Gora obezbjeđuje početni bilans ostvarenih rezultata odgovarajućeg praćenja otkrivenih slučajeva.

Pregovori o zaključivanju Protokola o određivanju tromeđne granične tačke između Crne Gore, Bosne i Hercegovine i Republike Hrvatske

MUP je 3. II 2021. uputilo hrvatskoj strani Inicijativu za usaglašavanje i pripremu za potpisivanje Protokola o određivanju tromeđne granične tačke između Crne Gore, Republike Hrvatske i Bosne i Hercegovine.

Crnogorska strana je obavijestila hrvatsku stranu da je prihvatljiva radna verzija Protokola koju je dostavila hrvatska strana. Sastanak na temu parafiranja Protokola i sprovođenja unutrašnjih pravnih procedura potrebnih za potpisivanje ovog Protokola u sve tri države još uvijek nije održan, zbog pandemije COVID-19.

Određivanje graničnih prelaza i utvrđivanje režima pograničnog saobraćaja sa susjednim državama, zarušavanje alternativnih puteva Bosna i Hercegovina

MUP je 20. IX 2021. dostavilo bosanskohercegovačkoj strani Inicijativu za održavanje sastanka predstavnika komisija Crne Gore i Bosne i Hercegovine za granicu. U cilju sprovođenja utvrđenog režima pograničnog saobraćaja između dvije države, 26. X 2021. je bosanskohercegovačkoj strani dostavljen strani specimen pogranične propusnice, kako bi se mogao utvrditi termin početka izdavanja pograničnih propusnica. Izvršena je razmjena informacija o pripremama za uspostavljanje zajedničke granične kontrole na graničnim prelazima na teritoriji Bosne i Hercegovine, na Klobuku i Zupcima, kao i u Šćepan Polju, na teritoriji Crne Gore.

Republika Kosovo

MUP je 6. IV 2021. uputilo Ministarstvu unutrašnjih poslova Republike Kosovo Inicijativu za sprovođenje ranije potpisanog Elaborata za zaprečavanje puteva pogodnih za nezakonite prelaske državne granice između dvije države, s ciljem

sprečavanja i otkrivanja svih oblika prekograničnog kriminala i unapređenja bezbjednosnih sistema ove dvije države.

Krajem jula 2021. realizovana je izrada i usaglašavanje elaborata za zatvaranje sporednih puteva za nezakonite prelaskе državne granice prema prema Kosovu. U toku su obilasci terena od strane zajedničkih timova, u cilju eventualnih dopuna i izmjena Elaborata.

U Prištini je 4. XI 2021. potpisan Elaborat za zaprečavanje puteva pogodnih za nezakoniti prelazak državne granice između Crne Gore i Republike Kosova. Ovim je Elaborat za zaprečavanje puteva pogodnih za nezakoniti prelazak državne granice između Crne Gore i Kosova iz novembra 2015. stavljen van snage. Izmjena je nastupila na osnovu ukazanih potreba o stanju na terenu, gdje su se dogodile određene promjene koje su se od strane predstavnika graničnih policija, nakon neposrednog uvida, ocijenile kao značajne.

Saradnja s Frontex-om

U periodu 15. VI 2021 – 20. III 2022, saradnja s Frontex-om sprovodila se na osnovu Radnog aranžmana između UP i Frontex-a o uspostavljanju operative saradnje i Sporazuma o statusu između Crne Gore i Evropske unije o aktivnostima koje Evropska agencija za graničnu i obalsku stražu (Frontex) sprovodi u Crnoj Gori.

Na osnovu Radnog aranžmana na tzv. Koordinacionim tačkama (KT) realizuje se Zajednička operacija Koordinirane operative aktivnosti (JO COA). Ove aktivnosti sprovode se na drumskim graničnim prelazima „Sukobin-Murićani“, „Božaj“, „Dobrakovo“ i „Kula“, kao i na aerodromskom graničnom prelazu „Podgorica“, raspoređivanjem članova tima stalnih snaga (*Standing Corps Team Members* – SC TMs), bez izvršnih ovlašćenja (u svojstvu posmatrača). Trenutno su aktivne Koordinacione tačke „Sukobin“, „Božaj“ i „Dobrakovo“. Na KT „Sukobin“ je u martu od strane raspoređenih stranih eksperata sprovedena i obuka na temu otkrivanja vozila koja su predmet izvršenja krivičnog djela, a planirano je da se takva obuka sprovede i na KT „Božaj“.

MUP je 3. XI 2021. uputilo inicijativu, posredstvom Delegacije Evropske unije u Podgorici, a čiji je predmet izmjena ili potpisivanje novog Sporazuma o statusu između Crne Gore i Evropske unije o aktivnostima koje Evropska agencija za graničnu i obalsku stražu (Frontex) sprovodi u Crnoj Gori, u skladu s važećom Uredbom EU 2019/1896, čime bi se obezbijedilo da službenici Frontex-a imaju ovlašćenja duž čitave granice Crne Gore, a ne samo na onim djelovima gdje se Crna Gora graniči s članicama EU.

Nastavljene su aktivnosti na daljem razvoju NCC Podgorica, a u cilju dostizanja standarda Eurosur-a. U julu 2021. realizovana je petodnevna studijska posjeta eksperata Frontex-a NCC-u Podgorica i regionalnim koordinacionim centrima, nakon čega su od eksperata dobijene preporuke za dalje unapređenje i razvoj NCC-a.

Od strane Frontex-a započeta je evaluacija sistema granične bezbjednosti Crne Gore, koja u krajnjem ima za cilj sagledavanje trenutnog stanja i dobijanje preporuka za dalji razvoj sistema granične bezbjednosti. Prva aktivnost je evaluacija poslova graničnih provjera, uključujući normativni okvir, materijalne i ljudske resurse, infrastrukturu, standardne operativne procedure (SOP) i sistem obučavanja službenika. Navedena aktivnost je sprovedena kroz online radne sastanke, popunjavanje odgovarajućeg Frontex upitnika, zajedničke analize dostavljenih odgovora i u februaru realizacijom petodnevne studijske posjete eksperata Frontex-a Sektoru granične policije, Regionalnim centrima, određenom broju Stanica granične policije i značajnijim graničnim prelazima. Nacrt ocjene stanja i preporuka će biti dostavljen na konsultacije.

Na osnovu Sporazuma o statusu između Crne Gore i EU o aktivnostima koje Evropska agencija za graničnu i obalsku stražu (Frontex) sprovodi u Crnoj Gori, koji je stupio na snagu 1. VII 2020, Zajednička operacija Crna Gora (JO Montenegro) se sprovodi na Fokalnoj tački GP „Debeli Brijeg“ i na operativnom području na moru. Na FP „Debeli Brijeg“ se u kontinuitetu raspoređuju SC TMs s izvršnim ovlaštenjima, iz sve tri kategorije, dok se aktivnost na moru sprovodi elektronskim nadzorom operativnog područja sredstvima iz vazduha i raspoređivanjem SC TMs na GP „Luka Bar“. Za Lokalni koordinacioni centar (LCC), shodno operativnom planu JO Montenegro 2022, određen je NCC Podgorica. Tokom elektronskog nadzora mora obezbijeđen je onlajn prenos slike u realnom vremenu do NCC Podgorica i Frontex-ovog koordinacionog centra u Varšavi, u kojem se redovno raspoređuje po jedan službenik NCC Podgorica kao koordinator aktivnosti, dok se u okviru LCC-a u kontinuitetu raspoređuju SC TMs.

U januaru 2022, u radnoj posjeti raspoređenim SC TMs i zemlji domaćinu, bila su dva službenika iz Kancelarije Frontex-a za nadgledanje usklađenosti aktivnosti Frontex-a s ljudskih pravima (tzv. *Fundamental Rights Office Monitors* – FROMs).

Nastavljeno je aktivno učešće u okviru WB-RAN i AB-RAN, kroz redovno dostavljanje statističkih podataka Frontex-u, u vezi s prekograničnim kriminalom, nezakonitim migracijama i vatrenim oružjem, kao i dobijanjem analitičkih produkata od Frontex-a.

Dva službenika Sektora granične policije su 16. XI 2021. učestvovala na sastanku visokog nivoa, koji je Frontex organizovao za rukovodioce graničnih policija država Zapadnog Balkana. Na sastanku su predstavnici EK, odnosno Frontex-a, saopštili da se u I kvartalu 2022. očekuje izrada novog modela Sporazuma o statusu, kao i dostavljanje nacrtu novog Radnog aranžmana državama Zapadnog Balkana na konsultacije. Cilj navedenih aktivnosti je donošenje i zaključivanje Sporazuma o statusu i Radnog aranžmana, usklađenih s EU Uredbom 2019/1896.

Navedene aktivnosti u značajnoj mjeri utiču na ispunjenje privremenog mjerila 14 u poglavlju 24 - *Pravda, sloboda i bezbjednost*: Crna Gora ostvaruje dobar napredak u modernizaciji infrastrukture i opreme na graničnim prelazima i između njih, kao i duž pomorske granice. Crna Gora preduzima korake u cilju zatvaranja alternativnih puteva sa susjednim državama.

24.5. Pravosudna saradnja u građanskim i krivičnim stvarima

24.5.1. Normativni okvir

U toku je prva faza pripreme Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o pravosudnoj saradnji u krivičnim stvarima s državama članicama EU i sprovodi se analiza devet akata pravne tekovine Evropske unije s kojima je potrebno vršiti usklađivanje. Navedena aktivnost u značajnoj mjeri utiče na ispunjenje privremenog mjerila 18 u poglavlju 24 - *Pravda, sloboda i bezbjednost*: Crna Gora sprovodi analizu administrativnih kapaciteta, budžeta i potreba za obukom koji su neophodni za sprovođenje pravne tekovine na polju pravosudne saradnje u krivičnim stvarima. Crna Gora precizno definiše korake u cilju potpunog usklađivanja s pravnom tekovinom u ovoj oblasti, između ostalog i u pogledu Evropskog naloga za hapšenje.

Inicirane su aktivnosti u pravcu formatiranja saradnje s Kosovom u pogledu uspostavljanja bilateralne pravosudne saradnje. Međutim, dinamika je usporena usljed nepredviđenih okolnosti povezanih s krizom izazvanom izbijanjem pandemije COVID-19 i određenih promjena unutar izvršne vlasti. Navedene aktivnosti u značajnoj mjeri utiču na ispunjenje privremenog mjerila 20 u poglavlju 24 - *Pravda, sloboda i bezbjednost*: Crna Gora obezbjeđuje početni bilans ostvarenih rezultata uspješne obrade zahtjeva za međunarodnu pravosudnu saradnju i primjene bilateralnih sporazuma o pravosudnoj saradnji s ostalim državama u regionu.

24.5.2. Bilans ostvarenih rezultata

U periodu 1. I – 31. XII 2020, u građanskoj materiji evidentiran je 671 predmet međunarodne pravne pomoći (322 ulazna i 349 izlaznih), dok su u krivičnoj materiji evidentirana 783 predmeta (344 ulazna i 439 izlaznih).

U periodu 1. I – 31. XII 2021, u građanskoj materiji evidentiran je 701 predmet međunarodne pravne pomoći (355 ulaznih i 346 izlaznih), dok su u krivičnoj materiji evidentirana 843 predmeta (372 ulazna i 471 izlazni).

U periodu 1. VI 2021 – 20. III 2022, u građanskoj materiji evidentirano je 498 predmeta međunarodne pravne pomoći (199 ulaznih i 240 izlaznih), dok su u krivičnoj materiji evidentirana 663 predmeta (288 ulaznih i 375 izlaznih).

U periodu 1. I – 31. XII 2021, u građanskoj materiji evidentiran je 701 predmet međunarodne pravne pomoći (355 ulaznih i 346 izlaznih), dok su u krivičnoj materiji evidentirana 843 predmeta (373 ulazna i 470 izlaznih).

U periodu 1. I – 31. III 2022, u građanskoj materiji evidentirano je 176 predmeta međunarodne pravne pomoći (87 ulaznih i 89 izlaznih), dok je u krivičnoj materiji evidentirano 246 predmeta (124 ulazna i 122 izlazna).

24.5.3. Međunarodna i regionalna saradnja

Crna Gora je nastavila kontinuirano dobru saradnju s Eurojust-om. U odnosu na ranije godine, u 2021. povećan je broj predmeta (82 predmeta) u kojima je posredstvom Eurojust-a ostvarena komunikacija s predstavnicima država članica Evropske unije i trećih država. Saradnja je ostvarena u predmetima koji su formirani povodom izvršenih krivičnih djela stvaranja kriminalne organizacije, ubistva, pranja novca i dr.

Nastavljena je saradnja s EJN-om kroz imenovanje nove kontakt tačke.

24.6. Policijska saradnja i borba protiv organizovanog kriminala

Skupština je 17. VI 2021. usvojila Zakon o unutrašnjim poslovima („Sl. list CG“, broj 70/21), kojim je, između ostalog, UP definisana kao organ u sastavu MUP-a, te Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o sprječavanju pranja novca i finansiranja terorizma („Sl. list CG“, broj 70/21), kojim je izvršeno usklađivanje Zakona o sprječavanju pranja novca i finansiranja terorizma s novinama predviđenim Zakonom o unutrašnjim poslovima.

Skupština je 19. XI 2021. usvojila Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o unutrašnjim poslovima („Sl. list CG“, broj 123/21), s ciljem minimiziranja rizika od politizacije procesa imenovanja i razrješenja direktora UP.

Skupština je 29. XII 2021. usvojila Zakon o izmjenama i dopunama Zakonika o krivičnom postupku („Sl. list CG“, broj 145/21), kojim su u pravni sistem ponovo uvedene određene specijalne istražne metode (SIM) od značaja za borbu protiv organizovanog kriminala.

Biro za operativnu koordinaciju je 24. III 2022. usvojio Procjenu opasnosti od teškog i organizovanog kriminala u Crnoj Gori (SOCTA), kojom su targetovane organizovane kriminalne grupe i prijetnje po nacionalnu bezbjednost. SOCTA je sačinjena u skladu s metodologijom Europol-a i EMPACT prioritetima.

24.6.1. Međunarodna saradnja

U periodu 1. VII – 31. XII 2021, u sklopu obrađivanih predmeta, ostvareno je 41.599 komunikacija, od čega 34.014 komunikacija s Interpol-om (najčešća saradnja ostvarena s Njemačkom, Belgijom, Rumunijom, Rusijom, Moldavijom); 2.046 komunikacija s drugim organima i institucijama u Crnoj Gori (MUP, Državno tužilaštvo, MPLJMP, sudovi); 227 komunikacija s inostranim policijskim oficirima za vezu (najviše s Njemačkom, Austrijom, Španijom, Italijom, Turskom); 340 s inostranim policijskim organizacijama i inostranim ambasadama (najviše s Njemačkom, Kosovom, Bosnom i Hercegovinom), 1.334 komunikacija s Europol-om.

U periodu 1. I – 28. II 2022, u sklopu obrađivanih predmeta, ostvarene su 10.973 komunikacije, od čega 8.700 komunikacija s Interpol-om (najčešća saradnja ostvarena s Njemačkom, Belgijom, Rumunijom, Poljskom, Sjedinjenim Američkim Državama), 513 komunikacija s drugim organima i institucijama u Crnoj Gori (najčešća saradnja ostvarena s MUP-om, MPLJMP, Državnim tužilaštvom, sudovima), 99 komunikacija s inostranim policijskim oficirima za vezu (najviše s Njemačkom, nordijskim državama, Bosnom i Hercegovinom); 125 s inostranim policijskim organizacijama i inostranim ambasadama (najviše s Njemačkom, Kosovom, Bosnom i Hercegovinom); 375 komunikacija s Europol-om.

Asset Recovery Office - ARO

U periodu 1. VII – 31. XII 2021, obrađena su 43 zahtjeva za identifikaciju imovine stečene kriminalnom aktivnošću, kojima su tražene provjere za 194 fizičkih i 15 pravno lice. Od inostranih partnera zaprimljeno je 40 zahtjeva kojima su tražene provjere za 183 fizičkih lica i 15 pravnih lica. Od organizacionih jedinica UP zaprimljena su tri zahtjeva za identifikaciju imovine u inostranstvu stečene kriminalnom djelatnošću, kojima su tražene provjere za 11 lica.

U periodu 1. I – 28. II 2022, obrađeno je devet zahtjeva za identifikaciju imovine stečene kriminalnom aktivnošću, kojima su tražene provjere za 68 fizičkih lica. Od inostranih partnera zaprimljeno je devet zahtjeva kojima su tražene provjere za 68 fizička lica. Od organizacionih jedinica UP nije bilo zaprimljenih zahtjeva.

Tokom 2021, od inostranih partnera zaprimljeno je 50 zahtjeva (2020: 64 zahtjeva) kojima su tražene provjere za 254 fizička i 19 pravnih lica (2020: 363 fizička i 44 pravna lica). Zaprimljeno je sedam zahtjeva na nacionalnom nivou za identifikaciju imovine u inostranstvu stečene kriminalnom djelatnošću, kojima su tražene provjere za 114 fizičkih i dva pravna lica (2020: 20 zahtjeva za provjeru 59 fizičkih lica), na koji način su s nacionalnog nivoa zatražene provjere za gotovo dvostruko više lica.

Navedene aktivnosti u značajnoj mjeri utiču na ispunjenje privremenog mjerila 32 u poglavlju 24 – *Pravda, sloboda i bezbjednost*. Crna Gora usvaja novo zakonodavstvo o povraćaju imovine, uspostavlja Kancelariju za povraćaj imovine, angažuje rukovodstvo Kancelarije, te obezbjeđuje početni bilans ostvarenih rezultata povećanog broja slučajeva i većih suma konfiskovanih prihoda stečenih kriminalom, uključujući u slučajevima organizovanog kriminala i pranja novca.

Ciljane potrage

U periodu 1. VII – 31. XII 2021. realizovana je jedna aktivna i pet pasivnih ciljanih potraga. Po osnovu međunarodnih potjernica raspisanih od strane NCB Interpol-a Podgorica u inostranstvu je lišeno slobode 18 lica (od kojih su troje pripadnici organizovanih kriminalnih grupa – OKG), dok je po osnovu međunarodnih potjernica raspisanih od strane inostranih NCB Interpol-a u Crnoj Gori lišeno slobode 27 lica (od kojih je troje pripadnika OKG).

Od ovog broja, realizacijom jedne aktivne ciljane potrage lišeno je slobode jedno lice u inostranstvu (pripadnik OKG), kao i pet pasivnih ciljanih potraga kojom prilikom je lišeno slobode petoro lica na teritoriji Crne Gore po međunarodnim potjernicama (od kojih su troje pripadnici OKG).

Ističemo rezultate aktivne ciljane potrage kojom prilikom je lišeno slobode jedno lice zbog krivičnog djela stvaranje kriminalne organizacije. Ovo lice se sumnjiči da je povezano s krijumčarenjem 840 kilograma kokaina koji je zaplijenjeno na katamaranu „Florida II“ u portugalskoj luci Horta u septembru 2018.

U toku 2022. ističe se rezultat aktivne ciljane potrage kojom prilikom je u Beogradu lišeno slobode jedno lice, državljanin Federacije Bosne i Hercegovine, za kojim je NCB Interpol Podgorica raspisao međunarodnu potjernicu u cilju njegovog izručenja zbog izvršenja krivičnog djela - Razbojništvo sa smrtnom posljedicom. Do rezultata se došlo efikasnom razmjenom operativnih informacija crnogorske policije s partnerskom službom iz Srbije.

U 2021, realizacijom šest aktivnih ciljanih potraga (2020: 19) lišeno je slobode petoro lica u inostranstvu i jedno lice u Crnoj Gori, od kojih je petoro pripadnika OKG (2020: 16 lica od kojih 13 pripadnika OKG), kao i 15 pasivnih ciljanih potraga (2020: osam pasivnih ciljanih potraga) kojom prilikom je lišeno slobode 15 lica na teritoriji Crne Gore po međunarodnim potjernicama (od kojih su četvoro pripadnici OKG) (2020: sedmoro lica od kojih su troje pripadnici OKG).

INICIJATIVE - PROJEKTI - AKCIJE

Saradnja s Interpol-om

NCB Interpol Podgorica nastavlja da bude aktivan partner Generalnom sekretarijatu Interpol-a u svim projektima, inicijativama i aktivnostima koje se sprovode na regionalnom i globalnom nivou: INFRA RED u vezi s ciljanim potragama, ISON u vezi s krijumčarenjem migranata; NEXUS u vezi sa stranim terorističkim borcima; VENNLING u vezi s terorizmom; Arms u vezi s krijumčarenjem oružja, ILLICIT MARKETS ANALYSIS FILE u vezi s ribarstvom, šumarstvom, zagađenjem, ilegalnim rudarstvom, ilegalnim robama i globalnim zdravstvenim pitanjima; FINCAF posvećen vršenju provjera vezanim za finansijski kriminal, u cilju razmjene informacija i operativnih saznanja za strateške i operativne ciljeve; PANGEA XIII (sprječavanje krijumčarenja i nelegalne distribucije farmaceutskih proizvoda) i OPSON IX (zajednička operacija Interpol-a i Europol-a protiv falsifikovanih prehrambenih proizvoda i/ili pića koji ne ispunjavaju minimalne kvalitativne uslove), u saradnji s Upravom prihoda i carina.

Kao nastavak pilot projekta „Hotspot“ koji je realizovan 2019, na teritoriji Crne Gore sprovedena je Interpol-ova operacija pod nazivom „Hotspot WB 21“. Tokom trajanja operacije, u objektima Prihvatilište za strance i Centar za primjenu blažih mjera, te Centrima za azil u Spužu i u blizini graničnog prelaza Božaj, upotrebom specijalizovanih „BIOSLED“ uređaja, daktiloskopirano je 26 lica iz različitih država porijekla, mahom iz Iraka, Avganistana, Maroka, Sirije, Kine, Indije i s Kosova, te u realnom vremenu, s lica mjesta, izvršena je

unakrsna provjera prikupljenih podataka u Interpol-ovim bazama podataka, prilikom čega nije bilo poklapanja. Navedene aktivnosti sprovedene su, pored Crne Gore, u još tri države regiona: Srbiji, Albaniji i Sjevernoj Makedoniji.

Korišćenjem „FIND“ sistema na graničnim prelazima u Crnoj Gori, u periodu 1. VII – 31. XII 2021, izvršene su 7.468.553 provjere u Interpol-ovoj bazi traženih lica, pri čemu je došlo do poklapanja u 1.553 slučaja, od čega je lišeno je slobode 27 lica (na graničnim prelazima). Korišćenjem „FIND“ sistema na graničnim prelazima u Crnoj Gori, izvršeno je 7.188.547 provjera u Interpol-ovoj bazi krađenih i izgubljenih putnih isprava, od čega 7.122.339 „FIND“ provjera, 66.208 provjera „FIND“ linka, pri čemu je došlo do poklapanja u 290 slučajeva, dok je 51 provjera rezultirala pozitivnim pogotkom u „FIND“ link bazi. S graničnih prelaza u Interpol-ovoj bazi otuđenih motornih vozila izvršeno je ukupno 2.171.297 provjera, a došlo je do poklapanja u 11.043 slučaja, pri čemu je privremeno oduzeto 59 vozila.

Korišćenjem „FIND“ sistema na graničnim prelazima u Crnoj Gori, u periodu 1. I – 28. II 2022, izvršene su 1.102.423 provjere u Interpol-ovoj bazi traženih lica, pri čemu je došlo do poklapanja u 470 slučaja, od čega je lišeno je slobode sedmoro lica (na graničnim prelazima). Korišćenjem „FIND“ sistema na graničnim prelazima u Crnoj Gori izvršeno je 1.043.699 provjera u Interpol-ovoj bazi krađenih i izgubljenih putnih isprava, od čega 1.035.693 „FIND“ provjera, 8.066 provjera „FIND“ linka, pri čemu je došlo do poklapanja u 32 slučaja, dok je jedna provjera rezultirala pozitivnim pogotkom u „FIND“ link bazi. S graničnih prelaza u Interpol-ovoj bazi otuđenih motornih vozila izvršene su ukupno 421.373 provjere, a došlo je do poklapanja u 1.653 slučaja, pri čemu su privremeno oduzeta četiri vozila.

Saradnja s Europol-om

Zbog postizanja još efikasnijeg rada crnogorske policije, posebno segmenta koji se bavi borbom protiv organizovanog kriminala i korupcije i međunarodne operativne saradnje s partnerskim službama, omogućeni su tehnički uslovi za direktan pristup Europol-ovom SIENA sigurnom komunikacionom kanalu i Odsjeku za suzbijanje teških krivičnih djela. Sada je direktan pristup SIENA omogućen sljedećim organizacionim jedinicama UP: Sektoru za finansijsko-obavještajne poslove (Finansijsko-obavještajnoj jedinici – FOJ), Odsjeku za borbu protiv krijumčarenja droga, Specijalnom policijskom odjeljenju i Odsjeku za suzbijanje teških krivičnih djela. Tako je početkom 2021. započeta direktna razmjena informacija Odsjeka za borbu protiv krijumčarenja droga s partnerskim službama na koji način je, u zajedničkoj akciji Policije Španije i UP Crne Gore, lišeno slobode sedmoro lica, pripadnika kriminalne grupe, od kojih

su četvero crnogorski državljani, zbog krivičnih djela koja se odnose na krijumčarenje droge.

Crna Gora je u toku 2021. imala kolidersku ulogu u dvije EMPACT aktivnosti: 4.1 - EMPACT oružje i eksplozivi i 3.3 - EMPACT za vatreno oružje kojim rukovodi Frontex (Granična policija - OA 3.3 - Razvoj priručnika o detekciji oružja i eksploziva na vanjskim granicama EU). Učešće crnogorske policije u toku 2021, pored koliderske uloge, potvrđeno je u 16 operativnih aktivnosti u okviru šest EMPACT oblasti: 01 - FII ilegalne migracije, 06 - FIA krijumčarenje oružja, 07 - CCH - kanabis, kokain, heroin, 08 - SYD - sintetičke droge, 10 - CSE - sajber kriminal - seksualna eksploatacija djece i 13 - OPC - organizovani imovinski kriminal.

Tako je, shodno Operativnom akcionom planu za 2021 (OAP 2021), crnogorska policija učestvovala u sljedećim aktivnostima (u odnosu na izvještajni period):

- „JAD SEE 2021“, čije prioritete oblasti su droge, ilegalne migracije i oružje. Prvi segment učešća odnosio se na obavještajnu fazu koja je završena 15. IX 2021, kada je počela operativna faza koja je trajala do 18. IX 2021. Shodno svojim obavezama, crnogorska policija je uputila operativni plan za sprovođenje akcije, zatražila resurse i pružila obavještajni doprinos;
- „JAD Mobile 4“, u okviru godišnjeg Operativnog akcionog plana 2.6 (OAP). Vodeću ulogu u ovoj aktivnosti ima Frontex. Cilj ove aktivnosti je pružanje podrške nacionalnim vlastima država članica Evropske unije i trećim zemljama u otkrivanju, prevenciji i borbi protiv teškog kriminala s prekograničnom dimenzijom, upotrebu obavještajnih podataka, unapređenje operativne saradnje, s posebnim fokusom na motorna vozila (krijumčarenje ukradenih vozila preko granica, djelovi vozila i dr), krijumčarenje migranata, kao i prevare u vezi s dokumentima. Aktivnosti su fokusirane na odabrane granične prelaze (vanjske granice EU), kao i na kopnene granične prelaze zemalja članica i trećih zemalja;
- U periodu 3-13. IX 2021, u saradnji s Frontex-om, crnogorska policija je učestvovala u danima zajedničke akcije „Dunav 6“, usmjerenim na suzbijanje omogućene ilegalne migracije, suzbijanje trgovine ljudima i prevare u vezi s dokumentima. Ova aktivnost je sprovedena u okviru višenamjenskih operativnih aktivnosti na kopnenim granicama. Predmetna akcija je organizovana u okviru EMPACT-a vezanog za rješavanje prioriteta prijetnji organizovanog međunarodnog kriminala. Lider akcije je Frontex, dok je ko-lider Austrija, a glavni fokus je bio na jugoistočnim spoljnim kopnenim granicama EU i na Zapadnom Balkanu;

- EMPACT Dani zajedničke akcije – trgovina ljudima OA 2.4. U Crnoj Gori je za vrijeme trajanja akcije kontrolisano 162 lica, od čega 142 na javnim mjestima. 10 objekata je bilo predmet kontrola, a u izvođenju akcije učestvovalo je ukupno 198 službenika UP. Kao rezultat sprovedenih aktivnosti tokom trajanja akcije formirane su tri istrage dok su identifikovane četiri potencijalne maloljetne žrtave trgovine ljudima. S obzirom na identifikovane pojavne oblike trgovine ljudima koji su evidentirani u Crnoj Gori, tokom dana akcije akcenat je stavljen na oblik prosjačenja kao i prostitucije. Tokom trajanja akcije, uspostavljena je saradnja s nadležnim centrima za socijalni rad koji su preduzimali aktivnosti shodno svojim nadležnostima u odnosu na maloljetna lica/djecu.

Shodno upućenim EMPACT operativnim akcionim planovima za prioritetne oblasti za 2022 (OPAs 2022) od strane Europol-a, crnogorska policija je aplicirala za koliderstvo u četiri operativne akcije: (1) operativna akcija 8.4 u oblasti Visokorizične kriminalne mreže, (2) operativna akcija 6.3 u prioritetnoj oblasti Krijumčarenje oružja; (3) operativna aktivnost 8.1 u prioritetnoj oblasti Krijumčarenje oružja i (4) operativna aktivnost 4.1 u prioritetnoj oblasti Krijumčarenje oružja, koje su potvrđene od strane Europol-a.

Pored apliciranja za koliderstvo, aplicirano je i za učešće u operativnim aktivnostima u okviru 13 operativnih akcionih planova za sljedeće prioritetne oblasti: (1) Visokorizične kriminalne mreže, (2) Sajber napadi, (3) Trgovina ljudima, (4) Seksualna zloupotreba djece, (5) Krijumčarenje migranata, (6) Kanabis, kokain, heroin, (7) Kompjuterske prevare, (8) Prevare u vezi s akciznim robama, (9) Intelektualna svojina, falsifikovanje roba i novca, (10) Finansijski kriminal, pranje novca i povraćaj kriminalom stečenih dobara, (11) Organizovani imovinski kriminal, (12) Kriminal u vezi životne sredine i (13) Krijumčarenje oružja.

Crnogorskoj policiji dostavljen je operativni plan za OA 2.4. podakcija B – Nezakonita trgovina otpadom. Na prezentaciju koju će organizovati Europol, s fokusom na pitanja povezana s trgovinom plastičnim otpadom, očekuje se učešće predstavnika Sektora za borbu protiv kriminala (Odsjeka za suzbijanje privrednog kriminaliteta), na koji način će se započeti participacija i u ovoj aktivnosti.

U cilju rasvjetljavanja najtežih krivičnih djela protiv života i tijela koja se odnose na djelovanja i sukobe organizovanih kriminalnih grupa, u okviru Europol-ove operacije LIMIT, u kontinuitetu se razmjenjuju podaci sa SOC – High Risk OCG.

U periodu 1. I – 28. II 2022, održan je pripremni online sastanak u odnosu na EMPACT vatreno oružje SEE JAD 2022; kao i online sastanak u okviru EMPACT-a za vatreno oružje, a tiče se projekta „26BELPRE“.

Navedene aktivnosti u značajnoj mjeri utiču na ispunjenje privremenog mjerila 21 u poglavlju 24 – *Pravda, sloboda i bezbjednost*. Crna Gora zaključuje operativni sporazum s Europol-om i sprovodi ga na zadovoljavajući način.

Asocijacija šefova policija zemalja Jugoistočne Evrope – SEPCA

UP je posebnu pažnju posvetila predsjedavanju Asocijacijom šefova policija zemalja Jugoistočne Evrope (*Southeast Europe Police Chiefs Association – SEPCA*) tokom 2021. i time doprinijela snaženju regionalne saradnje, kao jednom od prioriteta Vlade. S tim u vezi, UP je preuzela važnu ulogu i obavezu na unapređenju saradnje ne samo među članicama SEPCA regiona već i s EU zemljama, ali i drugim međunarodnim partnerima čija je podrška doprinijela adekvatnom suočavanju s identifikovanim izazovima. Tokom crnogorskog predsjedavanja, UP je zajedno s osam zemalja članica SEPCA, a u saradnji sa šest međunarodnih partnera (BK Austrija, MUP Italije, GS Interpol, Organizacija za evropsku bezbjednost i saradnju – OEBS, Međunarodni program pomoći u sprovođenju obuka za kriminalne istrage – ICITAP, Konvencija o policijskoj saradnji u jugoistočnoj Evropi – PCC SEE), realizovala 10 radionica, dvije generalne skupštine, i održala veliki broj sastanaka, na kojima se predstavilo preko 250 učesnika. Takođe, pripremljen je značajan broj dokumenata i potpisan jedan memorandum o razumijevanju s Međunarodnim programom pomoći u sprovođenju obuka za kriminalne istrage (*International Criminal Investigative Training Assistance Program – ICITAP*).

U saradnji s Ministarstvom unutrašnjih poslova Italije, liderom IPA 2019 projekta, crnogorsko predsjedavanje je u saradnji s IPA 2019 timom organizovalo dvije radionice. Tokom prve radionice održane u septembru 2021, uspostavljena je Mreža analitičara i Operativna radna grupa za organizovane kriminalne grupe odnosno visokorangirane mete, dok je prilikom druge radionice u novembru 2021. izrađen finalni dokument – Prvo poglavlje SEPCA Izvještaja o prijetnjama koje se odnosi na organizovane kriminalne grupe.

U saradnji s ICITAP kancelarijom u Podgorici realizovana je radionica o jačanju istraga krijumčarenja migranata među SEPCA članicama, kojom prilikom je uspostavljena Mreža kontakt osoba u oblasti identifikovanja i istraga organizacija za krijumčarenje migranata (Operativna radna grupa).

24.6.2. Kadrovski kapaciteti policije i tužilaštva u borbi protiv kriminala

U SDT-u trenutno je zaposleno 48 lica i to: glavni specijalni tužilac, 11 specijalnih tužilaca, jedan specijalni tužilac je upućen na rad u Centar za edukaciju sudija i tužilaca, jedan državni tužilac iz VDT-a upućen na rad u SDT i 34 državna službenika i namještenika.

Kada je u pitanju UP, vodeći se potrebama, prioritetima te preporukama Evropske komisije, izvršena je interna analiza stanja kapaciteta u Sektoru za borbu protiv kriminala i predložena reorganizacija koja se kao takva našla u Predlogu pravilnika o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji MUP-a – UP.

S fokusom na borbu protiv organizovanog kriminala te pružanja što kvalitetnije podrške SDT-u, predviđeno je povećanje broja inspektora u Specijalnom policijskom odjeljenju s 32 na 50 (za 18 radnih mjesta), pa bi u Grupi za istrage krivičnih djela visoke korupcije i pranja novca bilo 29 inspektora (što je uvećanje za 15).

U cilju jačanja kapaciteta u borbi protiv korupcije planirano je formiranje nove organizacione jedinice za ekonomski kriminal i koruptivna krivična djela koje bi brojalo 15 službenika.

Takođe, reorganizacija je planirana i u drugim organizacionim jedinicama u čijoj nadležnosti je suzbijanje teških krivičnih djela i djelovanje organizovanih kriminalnih grupa. Tako je planirano da se proširi nadležnost sadašnjeg Odsjeka za suzbijanje teških krivičnih djela koji bi umjesto tri organizacione jedinice brojao četiri organizacione jedinice, što je ukupno 63 službenika.

U ovom odsjeku predviđeno je formiranje posebne organizacione koja će se baviti sprečavanjem i rasvjetljavanjem krivičnih djela iz oblasti krijumčarenja oružja i eksplozivnih materija i krivičnih djela protiv drugih dobara zaštićenih međunarodnim pravom. Predloženo je da u ovoj grupi bude osam radnih mjesta. U dosadašnjem periodu nijesu bila predviđena radna mjesta za policijske službenike koji bi se konkretno bavili krivičnim djelima u vezi sa zloupotrebom oružja, pa bi ovo bio novitet u odnosu na proces reforme policije.

Takođe, u cilju postizanja još boljih rezultata rada, planirano je povećanje broja inspektora u odnosu na borbu protiv krijumčarenja droga, pa bi umjesto osam koliko ih sada ima, bilo predviđeno 15 radnih mjesta.

Shodno prioritetima rada, planirano je i jačanje kapaciteta za borbu protiv trgovine ljudima na dva nivoa: prvi nivo je povećanje broja inspektora u

sjedištu kojih bi bilo 11; a drugi, mnogo važniji nivo, je jačanje kapaciteta na terenu, što je srž otkrivanja ovog oblika KD Trgovina ljudima.

Planirano je formiranje posebnog odsjeka koji će se baviti sprovođenjem finansijskih istraga (u dijelu izvan nadležnosti SDT-a), kako bi se obuhvatila sva krivična djela koja generišu protivpravnu imovinsku korist. Ta organizaciona jedinica će brojati 16 policijskih službenika, od čega 13 inspektora, i troje eksperata (civila) u oblasti finansija koji bi vršili poslove finansijske forenzike tj. obrade i analize finansijske dokumentacije vezane za knjigovodstveno-finansijske, bankarske i poreske struke, a koji se odnosi na poslove izviđaja i istrage.

Rad pomenutih organizacionih jedinica je potpomognut Odsjekom za specijalne istražne metode koji bi brojao 120 policijskih službenika i Odsjekom za kriminalističko-obavještajne poslove, pa je zbog velikog obima posla i ovdje planirano povećanje broja policijskih službenika, uiz adekvatnu reorganizaciju posla u Odsjeku za kriminalističko-obavještajne poslove.

U Odsjeku za kriminalističko-obavještajne poslove biće formirana i Jedinica za obradu podataka o putnicima u avio saobraćaju (PIU), u čijoj nadležnosti će biti obrada podataka o putnicima u vazdušnom saobraćaju, u cilju sprečavanja i otkrivanja krivičnih djela terorizma i drugih teških krivičnih djela, vođenja krivičnog postupka, kao i pronalaženja lica za kojima se traga zbog ovih krivičnih djela.

U dijelu suzbijanja visokotehnološkog kriminala, predviđeno je da Grupa za suzbijanje visokotehnološkog kriminala broji 18 policijskih službenika. Pored novih radnih mjesta za inspektore, predviđena su i radna mjesta za civile – eksperte iz oblasti računarskog kriminala koji bi u značajnoj mjeri pomogli rad inspektora (osam radnih mjesta).

Ukupan broj službenika u Sektoru za borbu protiv kriminala bi bio 500, što je uvećanje 228 radnih mjesta.

Navedene aktivnosti u značajnoj mjeri utiču na ispunjenje privremenog mjerila 24 u poglavlju 24 – *Pravda, sloboda i bezbjednost*. Crna Gora sprovodi analizu postojeće opreme, ljudskih resursa i potreba za obukom na polju policijske saradnje i osigurava da su budući koraci jasno definisani.

Tabelarni prikaz:

Linija rada	Trenutni broj	Projektovani broj	Uvećanje za

Specijalno policijsko odjeljenje (SPO)	32	50	18
Grupa za istrage krivičnih djela visoke korupcije i pranja novca u SPO	14	29	15
Nova jedinica za ekonomski kriminal i koruptivna krivična djela	0 ²	15	15
Odsjek za suzbijanje teških krivičnih djela ³	22	63	41
Grupa za sprečavanje i rasvjetljavanje krivičnih djela iz oblasti krijumčarenja oružja i eksplozivnih materija i krivičnih djela protiv drugih dobara zaštićenih međunarodnim pravom u Odsjeku za suzbijanje teških krivičnih djela	0	8	8

² Svakako da postoje organizacione jedinice Uprave policije kojima je već u opisu posla ovo, ali po prvi put je prepoznato kao posebna jedinica koja će da ima isključivi fokus na ovome, a neće ga tretirati kao usputni i jedan od poslova.

³ S postojeće tri povećava se na četiri organizacione jedinice.

Odsjek za borbu protiv krijumčarenja droga	8	15	7
Grupa za suzbijanje krivičnih djela krijumčarenja i trgovine ljudima i ilegalnih migracija ⁴	8	11	3
Odsjek za sprovođenje finansijskih istraga (koje nijesu u nadležnosti SDT-SPO)	0 ⁵	16	16
Odsjek za specijalne istražne metode	72	120	48
Jedinica za obradu podataka o putnicima u avio saobraćaju (PIU) u Odsjeku za kriminalističko - obavještajne poslove			
Grupa za suzbijanje visokotehnološkog kriminala	5	18	13

⁴ Ovo je na centralnom nivou - planirano uvećanje inspektora i na terenu po CB i OB.

⁵ Bilo u opisu posla pojedinim policijskim službenicima u okviru određenih grupa ali nikad centralizovano.

SEKTOR ZA BORBU PROTIV KRIMINALA⁶	272	500	228
SEKTOR ZA FINANSIJSKO- OBAVJEŠTAJNE POSLOVE (FOJ)	30	40	10

24.6.3. Razmjena podataka između policije i tužilaštva

U cilju poboljšanja kapaciteta organa za sprovođenje zakona da se efikasno bore protiv teškog i organizovanog kriminala, uspostavljena je i puštena u rad tzv. interoperabilnost informacionih sistema (omogućen je pristup agencija za sprovođenje zakona ključnim bazama podataka u smislu automatske razmjene podataka). Povezana je optika data centara svih potpisnika Sporazuma za unapređenje saradnje u oblasti kriminala o automatskoj razmjeni podataka između ključnih institucija koji je potpisan 7. V 2021. Navedena aktivnost u značajnoj mjeri utiče na ispunjenje privremenog mjerila 22 u poglavlju 24 - *Pravda, sloboda i bezbjednost*: Crna Gora uspostavlja sigurni elektronski komunikacioni sistem koji omogućava organima za sprovođenje zakona i tužilaštvima da razmjenjuju podatke na djelotvoran i siguran način, kao i na ispunjenje privremenog mjerila 23 u poglavlju 24 - *Pravda, sloboda i bezbjednost*: Crna Gora obezbjeđuje da specijalni istražni tim u specijalnom tužilaštvu ima neposredan pristup relevantnim bazama podataka, te na ispunjenje privremenog mjerila 27 u poglavlju 24 - *Pravda, sloboda i bezbjednost*: Crna Gora revidira svoj Zakonik o krivičnom postupku kako bi pretkrivični postupak postao djelotvorniji. Crna Gora uspostavlja novo specijalno tužilaštvo, te značajno ojačava kapacitet policije za vođenje istraga o finansijskim krivičnim djelima. Crna Gora osigurava da su oba tijela dobro povezana s ostalim relevantnim organima, a u značajnoj mjeri je poboljšana razmjena obavještajnih podataka i međuinstitucionalna saradnja.

Što se tiče broja razmijenjenih podataka, do 15. II 2022. razmijenjeno ih je ukupno 385.519. Kada su u pitanju podaci koje je razmijenila Finansijsko-obavještajna jedinica prema bazama ostalih organa s kojima je potpisan Sporazum, Finansijsko-obavještajna jedinica je tokom 2021. izvršila 4.332 upita, međutim imajući u vidu da se radi o povjerljivim podacima, u skladu sa Zakonom o sprječavanju pranja novca i finansiranja terorizma, struktura

⁶ Koji obuhvata sve gore pobrojane pojedinačne organizacione jedinice.

razmijenjenih podataka se ne može dostaviti. Kada je u pitanju Uprava za katastar i državnu imovinu, imajući u vidu činjenicu da je ogromna količina podataka u njenim data centrima, kao i da oni omogućavaju pristup ukupno trima setovima podataka, podaci su još uvijek u procesu unosa u baze radi razmjene.

Struktura razmijenjenih podataka, zaključno s 15. II 2022, je sljedeća: UP - 12.275; VDT - 267; SS - 20.226; MPLJMP - 258.306; Uprava prihoda i carina - 90.064; Finansijsko-obavještajna jedinica - 4.381.

24.6.4. Bilans ostvarenih rezultata

Prema podacima SDT-a, u periodu 15. VI 2021 - 20. III 2022. donijeto je naredbi o sprovođenju istrage u 10 predmeta protiv 60 fizička lica. Podignute su optužnice u pet predmeta protiv 49 fizičkih lica. Donijete su naredbe za pokretanje finansijske istrage u šest predmeta protiv 48 fizičkih lica.

Prema podacima sudstva, u periodu 1. I - 31. XII 2021, kada je u pitanju organizovani kriminal, Viši sud u Podgorici je imao u radu 73 predmeta protiv 528 okrivljenih lica (462 fizičkih i 66 pravnih lica). Od tog broja, 14 predmeta je riješeno u cjelosti, a devet predmeta djelimično. U periodu 1. I - 31. III 2022, Viši sud u Podgorici je imao u radu 61 predmet protiv 478 okrivljenih lica (424 fizičkih i 54 pravna lica). Od tog broja, četiri predmeta su formirana tokom izvještajnog perioda, a u ostalim slučajevima je riječ o predmetima koji su se već nalazili u radu kod nadležnog suda.

Od navedenog broja, dva predmeta su riješena u cjelosti, u kojima su dva okrivljena lica oglašena krivim na osnovu sporazuma o priznanju krivice, jedan predmet protiv troje lica je djelimično riješen (protiv jednog pravnog lica i dva fizička lica, na osnovu sporazuma o priznanju krivice), i jedan predmet, u kojem je devetoro lica osuđeno na osnovu sporazuma o priznanju krivice, je takođe djelimično riješen.

U 2020, u oblasti organizovanog kriminala, Viši sud u Podgorici je imao u radu 63 predmeta protiv 329 okrivljenih lica. Od ukupnog broja predmeta u radu, u 2020. je riješeno 19 predmeta protiv 68 okrivljenih lica, u kojima je donijeto ukupno 38 presuda (od tog broja, pet predmeta protiv 20 okrivljenih je riješeno na drugi način - obustava postupka, predmet vraćen na dopunu istrage). U 14 predmeta protiv 35 okrivljenih lica donijete su osuđujuće presude. Od tog broja, u 10 predmeta protiv 34 okrivljenih je riješeno presudama na osnovu sporazuma o priznanju krivice, dok su četiri predmeta protiv 14 okrivljenih lica riješena presudom u redovnom krivičnom postupku.

Strukturu ovih predmeta čine krivična djela stvaranje kriminalne organizacije iz čl. 401a KZ CG (kao samostalna krivična djela) i krivična djela stvaranje kriminalne organizacije iz čl. 401a KZ CG u sticaju s krivičnim djelima: ubistvo iz čl. 143 KZ CG; teško ubistvo iz čl. 144 KZ CG; nedozvoljeno držanje oružja i eksplozivnih materija iz čl. 403 KZ CG; utaja poreza i doprinosa iz čl. 264 KZ CG; izazivanje opšte opasnosti iz čl. 327 KZ CG; i teška krađa iz čl. 240 KZ CG; krijumčarenje robe - cigareta; i neovlašćena proizvodnja, držanje i stavljanje u promet opojnih droga.

Shodno presudama na osnovu sporazuma o priznanju krivice, zbog krivičnih djela iz oblasti organizovanog kriminala, izrečene su kazne zatvora u rasponu trajanja od tri mjeseca zbog krivičnog djela stvaranje kriminalne organizacije iz čl. 401a KZ CG do dvije godine i šest mjeseci, dok su novčane kazne, kao sporedne, izrečene u novčanim iznosima od 1.500 eura do 40.000 eura.

Zbog krivičnih djela stvaranje kriminalne organizacije iz čl. 401a KZ CG u sticaju s krivičnim djelom utaja poreza i doprinosa iz čl. 264 KZ CG, kao i zbog samostalnog krivičnog djela stvaranje kriminalne organizacije iz čl. 401a KZ CG izrečene su uslovne osude i novčane kazne u iznosu od 10.000 eura do 35.000 eura.

U predmetima koji su okončani presudama u toku redovnog krivičnog postupka, zbog krivičnog djela stvaranje kriminalne organizacije iz čl. 401a KZ CG u sticaju s krivičnim djelom teško ubistvo iz čl. 144 KZ CG, zbog krivičnog djela stvaranje kriminalne organizacije iz čl. 401a KZ CG u sticaju s krivičnim djelom prevara iz čl. 244 KZ CG izrečene su jedinstvene kazne zatvora u trajanju od sedam mjeseci do 18 godina.

Pored toga, u jednom predmetu zbog krivičnog djela stvaranje kriminalne organizacije iz čl. 401a KZ CG izrečena je kazna zatvora u trajanju od šest mjeseci, koja se izdržava u prostorijama za stanovanje. Sve presude su postale pravosnažne (dvije u 2020, a dvije u prvom kvartalu 2021).

U prethodnom trogodišnjem periodu, uočava se stabilni trend rasta predmeta u oblasti organizovanog kriminala. Tako je 2018. sud imao u radu 15 predmeta protiv 108 okrivljenih lica, a u 2019. ukupno 22 predmeta protiv 144 okrivljena lica, dok su u 2020. bila u radu 63 predmeta protiv 329 okrivljenih lica.

Prema podacima UP, u periodu 1. VII – 31. XII 2021. postignuti su veoma dobri rezultati na rasvjetljavanju krivičnih djela po nepoznatom izvršiocu. Od 779 krivičnih djela koja su u trenutku izvršenja bila po nepoznatom izvršiocu rasvjetljeno je 606 ili 77,35%. U periodu 1. I – 28. II 2022, rasvjetljenost

krivičnih djela koja su u momentu izvršenja bila po nepoznatom izvršiocu iznosi 78,85%.

U oblasti suzbijanja krivičnih djela protiv života i tijela s elementima organizovanog kriminala registrovano je jedno krivično djelo ubistvo koje je posljedica obračuna OKG (nerasvjetljeno). Kao posljedica sukoba OKG otkriveno je i rasvjetljeno pet ubistava koja su izvršena 2020. Takođe, otkriveno je i rasvjetljeno sedam podstrekivanja čijim otkrivanjem su spriječena planirana ubistva dva člana OKG i više policijskih službenika UP. Rasvjetljeno je i jedno teško ubistvo u pokušaju (u saizvršilaštvu), na štetu troje lica. U periodu 1. I - 28. II 2022. rasvjetljena su dva ubistva u pokušaju počinjena u ovoj godini koja su posljedica sukoba OKG.

U 2021, u poređenju s 2020, bilježi se pad obima ukupno registrovanih krivičnih djela protiv života i tijela za 2,1%, što prate odlični rezultati na njihovom rasvjetljavanju - 91,5%. Bilježi se smanjenje broja registrovanih najtežih krivičnih djela protiv života i tjela - za 2% (2020 - 13 ubistava; 2021 - 13 ubistava / 2020 - 37 ubistava u pokušaju; 2021 - 36 ubistava u pokušaju), pri čemu se i dalje postižu veoma dobri rezultati na njihovom rasvjetljavanju (2020 - 70% ubistava; 2021 - 75% ubistava / 2020 - 100% ubistava u pokušaju; 2021 - 90% ubistava u pokušaju).

U odnosu na 2020. je tokom 2021. realizovan veći broj složenijih i opsežnijih kriminalističkih kontrola i obrada u oblasti privrednog kriminala, što je rezultiralo otkrivanjem značajno većeg iznosa materijalne štete počinjene ovim krivičnim djelima - 84,5% (2021: 155.125.290 eura; 2020: 84.038.545 eura).

Takođe, u poređenju s 2020, tokom 2021. povećan je broj lica lišenih slobode po međunarodnim potjernicama - po osnovu naših raspisanih potjernica u inostranstvu je lišeno slobode 37 lica (2020: 36), od kojih su 10 pripadnici OKG, a po osnovu inostranih potjernica u Crnoj Gori je lišeno slobode 55 lica (2020: 32), od kojih je osmoro pripadnika OKG.

SDT-u je podnijeto 28 krivičnih prijava i izvještaja kao dopuna krivičnim prijavama, kojima je procesuirano 86 fizičkih i tri pravna lica. Među procesuiranim licima je 59 članova OKG, od kojih je 17 lišeno slobode. Takođe, u SDT-u je procesuiran i organizator OKG u Moldaviji, za koju su u Moldaviji prikupljeni dokazi da je izvršila krijumčarenje i distribuciju opojnih droga u vrijednosti od milion i po eura, a koji je lišen slobode u Baru. U periodu 1. I - 28. II 2022. SDT-u su podnijete dvije krivične prijave i jedan izvještaj kao dopuna krivične prijave, protiv tri fizička lica (prijavljeno je jedno lice zbog organizovanog vršenja krijumčarenja droge, jedno lice zbog koruptivnog

krivičnog djela, dok je jedno lice, koje je ranije prijavljeno za članstvo u kriminalnoj organizaciji, prijavljeno za nedozvoljeno držanje oružja i eksplozivnih materija i neovlašćenu proizvodnju, držanje i stavljanje u promet opojnih droga). Lišena su slobode dva lica procesuirana SDT-u.

Nadležnim državnim tužilaštvima su podnijete 32 krivične prijave kojima su procesuirano 53 lica, zbog počinjena 52 koruptivna krivična djela. SDT-u je podnijeto sedam krivičnih prijava zbog koruptivnih krivičnih djela i nijedna nije imala elemente organizovanog kriminala. U javnom sektoru je otkriveno 16 slučajeva korupcije i prijavljeno 22 lica, među kojima i troje javnih funkcionera. U jednom procesuiranom predmetu korupcije, lica iz javnog sektora, su dovedena u vezu s pripadnicima OKG (tom prilikom SDT-u je podnijeta krivična prijava protiv dva lica službenika MUP-a zbog postojanja osnovane sumnje da su izvršili krivična djela Zloupotreba službenog položaja u saizvršilaštvui to prekoračenjem granica svog službenog ovlašćenja. Na ovaj način pribavljena je korist za račun tri lica člana jedne crnogorske OKG, na način što su im izdate dozvole za držanje i nošenje oružja). U periodu 1. I - 28. II 2022. nadležnim tužilaštvima je zbog koruptivnih krivičnih djela podnijeto 39 krivičnih prijava (SDT-u jedna prijava, ostale osnovnim državnim tužilaštvima), protiv 20 fizičkih i jednog pravnog lica, od kojih su četvoro iz javnog sektora i jedan javni funkcioner. Procesuirana lica su počinila 148 koruptivnih krivičnih djela, od kojih nijedno nije imalo elemente organizovanog kriminala.

Shodno pokrenutim finansijskim istragama od strane SDT-a, u skladu s članom 14 Zakona o oduzimanju imovinske koristi stečene kriminalnom djelatnošću, a shodno nadležnostima Specijalnog policijskog odjeljenja, postupalo se u 10 predmeta prema 58 fizičkih i dva pravna lica zbog krivičnih djela: stvaranje kriminalne organizacije, pranje novca, utaja poreza i doprinosa, zloupotreba službenog položaja, krijumčarenje, primanje/davanje mita, terorizam i dr. Takođe, preduzimane su mjere i radnje na otkrivanju i identifikovanju imovinske koristi stečene kriminalnom djelatnošću pa je postupano u 12 predmeta u odnosu na 150 lica od kojih u odnosu na 33 lica koja se u policijskim evidencijama registruju kao članovi OKG i troje lica iz kategorije bezbjednosno interesantnih lica (BIL). Od ovog broja, u saradnji sa SDT-om, postupano je u sedam predmeta, u odnosu na 130 lica, od kojih 31 član OKG. Samoinicijativno su preduzimane mjere na otkrivanju i identifikovanju imovinske koristi stečene kriminalnom djelatnošću u pet predmeta u odnosu na 20 lica, zbog sumnji u pranje novca.

U periodu 1. I - 28. II 2022. shodno pokrenutim finansijskim istragama od strane SDT-a, u skladu s članom 14 Zakona o oduzimanju imovinske koristi

stečene kriminalnom djelatnošću, a shodno nadležnostima Specijalnog policijskog odjeljenja, postupano je u 10 predmeta, kojima je obuhvaćeno 58 fizičkih i dva pravna lica koja se dovode u vezu s krivičnim djelima stvaranje kriminalne organizacije, pranje novca, utaja poreza i doprinosa, zloupotreba službenog položaja i zloupotreba položaja u privrednom poslovanju. Postupano je i u šest predmeta kojima je obuhvaćeno 71 lice od kojih su 20 članovi OKG.

Otkriveno je sedam krivičnih djela koja se odnose na nedozvoljeni prelazak državne granice i krijumčarenje ljudi, zbog kojih je nadležnim tužiocima procesuirano devetoro lica, a koji su aktivnošću policijskih službenika spriječeni da prokrijumčare 21 lice, od kojih 16 migranata (devetoro avganistanskih državljana, sedmero indijskih državljana).

U segmentu rada koji se odnosi na krijumčarenje cigareta, s aspekta nadležnosti policije, intenzivirana je participacija u Europol-ovom analitičkom projektu SMOKE koji je okrenut ka nezakonitoj proizvodnji i švercu akciznih proizvoda – duvan i cigarete. U tom smislu, u posljednjem kvartalu 2021, kroz SMOKE projekat Europol-u su dostavljene dvije informacije, što predstavlja inicijalni rezultat ukoliko se uzme u obzir da u prethodnom periodu nije bilo ovakvih aktivnosti. U cilju sprečavanja i onemogućavanja krijumčarenja cigareta preko Luke Bar izvršeno je popisivanje svih zaliha skladištenih cigareta kako bi se dalje utvrdio put dokumentacije i porijekla zemalja otpreme i prijema, registrovanih pošiljki cigareta u Luci Bar. Jedan od modela proaktivnosti u istragama je i uspostavljena međunarodna saradnja s Upravom poreza i carina Ujedinjenog Kraljevstva (HRMC) u konkretnim predmetima.

Navedene aktivnosti u značajnoj mjeri utiču na ispunjenje privremenog mjerila 28 u poglavlju 24 – *Pravda, sloboda i bezbjednost*. Crna Gora uspostavlja početni bilans ostvarenih rezultata efikasnih i djelotvornih istraga, gonjenja i osuda u slučajevima organizovanog kriminala (uključujući pranje novca, trgovinu ljudima, računarski kriminal, krijumčarenje cigareta i droge i trgovinu oružjem) i pokazuje snažnu političku posvećenost unutrašnjim i regionalnim aktivnostima u rješavanju ozbiljnih i složenih slučajeva organizovanog kriminala.

ODUZIMANJE IMOVINE

Trajno oduzimanje imovine

Prema podacima sudstva, u periodu 1. I 2021 – 31. XII 2021. u jednom predmetu zbog krivičnog djela iz člana 352 stav 3 u vezi st. 1 KZ CG donijeto je jedno rješenje kojim se određuje trajno oduzimanje imovine, i to novac u iznosu od 1,350.00 eura i novac u iznosu od 1,250.00 američkih dolara. U

periodu 1. I – 30. III 2022. nije bilo predmeta u kojima je određeno trajno oduzimanje imovine.

U 2020, Viši sud u Podgorici je donio odluke u predmetima povodom oduzimanja imovinske koristi stečene kriminalnom djelatnošću, u skladu sa Zakonom o oduzimanju imovinske koristi stečene kriminalnom djelatnošću, i to u ukupno 15 predmeta, od čega u sedam predmeta zbog visoke korupcije i organizovanog kriminala, a u osam predmeta zbog teškog kriminala.

U 2020, u šest predmeta, od šestoro okrivljenih lica je trajno oduzeta imovinska korist stečena kriminalnom djelatnošću. Naime, od okrivljenih su trajno oduzeta novčana sredstva (8.240 eura, 82 američka dolara, 10 švajcarskih franaka i 8.945,50 eura, 450 eura i 10 švajcarskih franaka) i jedno putničko motorno vozilo. U dva predmeta, od dva okrivljena lica su privremeno oduzeta novčana sredstva u visini 4.794.50 eura, odnosno 1.250 američkih dolara.

U predmetu zbog krivičnog djela iz oblasti visoke korupcije, u februaru 2020. je postala pravosnažna odluka Višeg suda u Podgorici o trajnom oduzimanju imovinske koristi stečene kriminalnom djelatnošću od osuđenog Marović Miloša. Odlukom suda, trajno je oduzeta nepokrenost – stan u Budvi (193 m²).

U predmetima teškog kriminala, zbog krivičnih djela neovlašćena proizvodnja, držanje i stavljanje u promet opojnih droga iz čl. 300 KZ CG, u osam predmeta su donijete odluke zbog oduzimanja imovinske koristi stečene kriminalnom djelatnošću.

Privremene mjere obezbjeđenja i privremeno oduzimanje imovine

Prema podacima SDT-a, u periodu 15. VI 2021 – 20. III 2022. podnijeta su dva prijedloga za određivanje privremenih mjera obezbjeđenja, koji su usvojeni od strane Višeg suda, u kojima su predmet navedenih mjera bile sljedeće nepokretne i pokretne stvari: stambeni prostor 5.106 m², stambeno-poslovna zgrada 110 m², zgrada 659 m², poslovni prostor 850 m², livada 5.950 m², šuma 1.366 m², zemljište 9.752 m², garaža 69 m², podrum 20 m², njiva 5.420 m², pašnjak 1.093 m², dvorište 1.488 m², objekat u izgradnji 30 m², posebni djelovi zgrade 24 m², bazen 43 m², pomoćna zgrada 239 m², zgrada 788 m², put 248 m², osam putničkih motornih vozila i jedan motocikl, stambeni prostor u izgradnji 80m², porodična stambena zgrada 104 m², dvorište 293 m² i dva putnička motorna vozila. U istom periodu izdat je i nalog Centralnoj banci da obustavi isplatu novčanog iznosa kod poslovnih banaka u iznosu od 6.470.958,40 eura Privremeno su oduzeta novčana sredstva u iznosu od 4.340 eura.

Prema podacima sudstva, u periodu 1. I – 31. XII 2021. u jednom predmetu zbog krivičnog djela neovlašćena proizvodnje, držanja i stavljanja u promet opojnih droga iz člana 300 KZ CG protiv dvoje okrivljenih lica, sud je odredio privremenu mjeru zabrane raspolaganja (otuđenja i opterećenja) nepokretnosti uz zabilježbu zabrane u katastru nepokretnosti iz čl.19 st. 1 tač. 1 Zakona o oduzimanju imovinske koristi stečene kriminalnom djelatnošću, a koja se odnosi na: dvije nepokretnosti i privremeno oduzimanje pokretne imovine (zapljene) – jedno putničko motorno vozilo. U periodu 1. I – 30. III 2022. nije bilo predmeta u kojima je određeno privremeno oduzimanje imovine. U 2020, u oblasti organizovanog kriminala, u tri predmeta protiv ukupno 14 okrivljenih lica, sud je odredio privremene mjere obezbjeđenja: zabrana raspolaganja i korišćenja nepokretnosti, uz zabilježbu zabrane u katastru nepokretnosti (nepokretnosti - 5.189 m²), nalog banci da uskrati isplatu novčanog iznosa za koji se određuje privremena mjera obezbjeđenja; zabrana korišćenja ili raspolaganja pravima na osnovu akcija i udjela u privrednom društvu i drugih hartija od vrijednosti u odnosu na 540.920 obveznica. Takođe, u dva predmeta protiv 46 okrivljenih lica privremeno su oduzeta novčana sredstva (2.215.000.00 eura i 1.301.803.21 eura), kao i vozila.

24.6.5. Zaštita svjedoka

U periodu 1. VII – 31. XII 2021. shodno nadležnostima koje su definisane Zakonom o zaštiti svjedoka, sprovedene su mjere zaštite u sedam Programa zaštite svjedoka, prema sedmoro lica, u predmetima koji su u nadležnosti SDT-a.

Na zahtjev predstavnika Međunarodnog krivičnog suda u Hagu (ICC), a u skladu s Operativnim sporazumom o zaštiti svjedoka, kao i dva potpisana Operativna sporazuma o zaštiti svjedoka za dva konkretna predmeta koji su u nadležnosti ICC-a, službenici Odsjeka su sprovodili mjere zaštite i podrške prema devetoro lica u Programu zaštite.

U periodu 1. I – 28. II 2022. shodno nadležnostima koje su definisane Zakonom o zaštiti svjedoka, sprovedene su mjere zaštite u šest Programa zaštite svjedoka, prema šestoro lica, u predmetima koji su u nadležnosti SDT-a.

Na zahtjev predstavnika Međunarodnog krivičnog suda u Hagu (ICC), a u skladu s Operativnim sporazumom o zaštiti svjedoka, kao i dva potpisana operativna sporazuma o zaštiti svjedoka za dva konkretna predmeta koji su u nadležnosti ICC-a, službenici Odsjeka su sprovodili mjere zaštite i podrške prema devetoro lica u Programu zaštite.

Navedene aktivnosti u značajnoj mjeri utiču na ispunjenje privremenog mjerila 31 u poglavlju 24 - *Pravda, sloboda i bezbjednost*. Crna Gora razvija djelotvoran sistem zaštite svjedoka kroz izmjene Zakona o zaštiti svjedoka i obezbjeđivanje specijalizovanih obuka, bolje opreme i brojnijeg kadra u jedinici za zaštitu svjedoka.

24.6.6. Dešavanja u oblasti lakog i malokalibarskog naoružanja

U okviru aktivnosti koje se odnose na fokalnu tačku za vatreno oružje, u Interpol-ovu bazu „Iarms“, u periodu 1. VII - 31. XII 2021. izvršene provjere za 16 komada vatrenog oružja koji su unijeti u predmetnu bazu, obzirom da se radi o ukradenom/izgubljenom oružju. U nacionalnim evidencijama po zahtjevu partnerskih službi izvršena je provjera za 32 komada vatrenog oružja.

U okviru aktivnosti koje se odnose na fokalnu tačku za vatreno oružje, u Interpol-ovu bazu „Iarms“, u periodu 1. I - 28. II 2022. izvršene provjere za četiri komada vatrenog oružja koji su unijeti u predmetnu bazu, s obzirom na to da se radi o ukradenom/izgubljenom oružju. U nacionalnim evidencijama po zahtjevu partnerskih službi izvršena je provjera za 32 komada vatrenog oružja.

Aplikacija „Traffic“ je instalirana i povezana između *Focal Point* koja je smještena u Sektoru za borbu protiv kriminala (Odsjek za kriminalističko-obavještajne poslove) i Odsjeka za međunarodnu operativnu policijsku saradnju INTERPOL-EUROPOL-SIRENE u cilju provjere vatrenog oružja u međunarodnim bazama podataka. S aspekta suzbijanja djelovanja organizovanih kriminalnih grupa u Crnoj Gori, izvršena je analiza i upoređivanje registrovanog vatrenog oružja koje je u posjedu OKG i lica bliskih OKG s bazom podataka Fokalne tačke.

U izvještajnom periodu, nastavljene su aktivnosti na implementaciji aplikacije „Traffic“ kroz unos podataka o vještačenom vatrenom oružju. S tim u vezi, za 2021. unijeto je 117 komada vještačenog vatrenog oružja.

Kada je u pitanju akreditacija balističke laboratorije, izrađen je veći dio opštih dokumenata, a kada bude dostavljen uređaj za graviranje, izvršiće se i validacija metode, tako da se nadamo da će laboratorija biti spremna za prijavu akreditacije do kraja tekuće godine. Sama akreditacija zavisi od zakazanog termina Akreditacionog tijela, nakon dostavljanja aplikacije.

Takođe, od strane francuske ambasade Forenzičkom centru doniran je sistem za balističku bazu - EVOFINDER, u kojem je već formirana baza, odnosno izvršen je upis svih NN čaura i projektila iz krivičnih djela izvršenih u prethodnom periodu.

Objekti MUP-a za skladištenje oružja u Rogamima su modernizovani, čime je adresirana preporuka Evropske komisije o potrebi modernizacije prostorija za skladištenje vatrenog oružja, municije i eksploziva u cilju podizanja nivoa bezbjednosti.

24.6.7. Prevencija i kapaciteti u oblasti računarskog kriminala

U oblasti visokotehnološkog kriminala, u periodu 1. VII - 31. XII 2021. podnešeno je pet krivičnih prijava protiv sedmoro fizičkih i jednog pravnog lica zbog postojanja osnova sumnje da su počinili osam krivičnih djela: četiri neovlašćena prikupljanja i korišćenja ličnih podataka iz čl. 176 KZCG; dva krivična djela prevara čl. 244 KZCG; jedno krivično djelo neovlašćeno objavljivanje i prikazivanje tuđeg spisa, portreta i snimka iz čl. 175 KZCG, jedan neovlašćen pristup računarskom sistemu čl. 353 KZCG.

Izvršen je pretres 70 mobilnih uređaja, jednog USB uređaja i dva lap-top računara.

Predstavnici Grupe za suzbijanje visokotehnološkog kriminala učestvuju u kampanji Europol-a „Say No!“, koja se sprovodi s policijskim snagama Hrvatske, Sjeverne Makedonije, Srbije, Bosne i Hercegovine, s ciljem da se skrene pažnja na pitanje seksualnog zlostavljanja djece i adolescenata u regionu.

Prateći trendove razvoja visokotehnološkog kriminala, predstavnici Grupe za suzbijanje visokotehnološkog kriminala u kontinuitetu učestvuju u međunarodnom projektu „iProceeds 2“, koji ima za cilj jačanje kapaciteta državnih institucija u borbi protiv kompjuterskog kriminala.

U oblasti visokotehnološkog kriminala, u periodu 1. I - 28. II 2022. nije bilo podnešenih krivičnih prijava. Izvršen je pretres devet mobilnih uređaja, dva USB memorijska uređaja i izvršeno izuzimanje jednog video nadzora.

Predlogom Pravilnika o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji MUP-a - UP predviđeno je da Grupa za suzbijanje visokotehnološkog kriminala broji 18 policijskih službenika. Pored novih radnih mjesta za inspektore, predviđena su i radna mjesta za civile - eksperte iz oblasti računarskog kriminala koji bi u značajnoj mjeri pomogli rad inspektora (osam radnih mjesta).

24.6.8. Prevencija i kapaciteti u oblasti pranja novca

Normativni okvir

Međuresorna radna grupa koja ima za cilj intenziviranje aktivnosti i monitoringa u oblasti sprečavanja pranja novca i finansiranja terorizma formirana je u junu 2021. i prvi sastanak je održan 18. VI 2021.

U okviru Projekta za borbu protiv ekonomskog kriminala (*Horizontal Facility for the Western Balkans and Turkey II*), pomenuta međuresorna radna grupa je, uz tehničku pomoć Programske kancelarije Savjeta Evrope u Podgorici, realizovala pripremne aktivnosti u odnosu na predstojeći Peti krug MONEYVAL evaluacije sistema za sprečavanje pranja novca i finansiranja terorizma (SPN/FT) u Crnoj Gori. Navedene aktivnosti su se odnosile na simulaciju procedure Petog kruga MONEYVAL evaluacije uz učešće nadležnih organa uključenih u sistem SPN/FT, a obuhvatale su dvije radionice (održane u junu i novembru 2021) i popunjavanje i dostavljanje odgovarajućih obrazaca za procjenu tehničke usklađenosti nacionalnog zakonodavstva s preporukama Radne grupe za finansijsku akciju (FATF) i djelotvornosti sistema SPN/FT. Shodno dostavljenim informacijama nadležnih organa, ekspert Savjeta Evrope izradio je dva izvještaja o procjeni tehničke usklađenosti i djelotvornosti crnogorskog sistema SPN/FT u odnosu na pomenute standarde.

Pored toga, 17. VI 2021. Skupština je usvojila Zakon o unutrašnjim poslovima („Sl. list CG“, broj 70/21) i Zakon o izmjenama i dopunama zakona o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorizma („Sl. list CG“, broj 70/21). Novim Zakonom o unutrašnjim poslovima predviđena je reorganizacija MUP-a, kojim je Uprava policije definisana kao organ u sastavu Ministarstva. S obzirom na to da je Finansijsko-obavještajna jedinica (FOJ) u sastavu UP, ovim izmjenama je uzeto u obzir očuvanje nezavisnosti i samostalnosti FOJ-a u skladu s relevantnim preporukama FATF-a i standardima i principima Egmont grupe. S tim u vezi, u tekstove Zakona o unutrašnjim poslovima i Zakona o izmjenama zakona o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorizma ugrađena su brojna rešenja kao svojevrsni kontrolni mehanizmi, kako nezavisnost, koja je od ključnog značaja za rad i operativnost Finansijsko-obavještajne jedinice, ne bi bila dovedena u pitanje.

Navedene aktivnosti u značajnoj mjeri utiču na ispunjenje privremenog mjerila 30 u poglavlju 24 - *Pravda, sloboda i bezbjednost*. Crna Gora usklađuje svoje zakonodavstvo s preporukama Radne grupe za finansijsko djelovanje (*Financial Action Task Force - FATF*), obezbjeđuje neophodnu obuku o konceptu finansijske istrage i sistematski sprovodi finansijske istrage uporedo s krivičnim istragama o korupciji i ostalim djelima iz kriminala bijele kragne.

U cilju obezbjeđivanja efikasne razmjene operativnih i drugih podataka, MUP izradilo je i iniciralo potpisivanje Sporazuma za unapređenje saradnje u oblasti kriminala o automatskoj razmjeni podataka između ključnih institucija. Navedeni sporazum je potpisan 7. V 2021. između MUP-a, MPLJMP, MFSS-a, VS, VDT, SS, Centralne banke i Sektora za finansijsko-obavještajne poslove.

Na ovaj način se uspostavlja sigurni elektronski komunikacioni sistem koji omogućava organima za sprovođenje zakona i tužilaštvima da razmjenjuju podatke na djelotvoran i siguran način.

Vlada je 29. XII 2021. usvojila Strategiju za prevenciju i suzbijanje terorizma, pranja novca i finansiranja terorizma za period 2022-2025, s Akcionim planom za 2022-2023. Strateški cilj definisan ovim dokumentom podrazumijeva primjenu međunarodnih standarda, poštovanje ljudskih prava i unapređenje nacionalne i međunarodne saradnje kako bi Crna Gora izgradila koordiniran i efikasan sistem za prevenciju i suzbijanje terorizma, pranja novca i finansiranja terorizma. Pratećim dvogodišnjim akcionim planom definisane su mjere i aktivnosti koje su neophodne za realizaciju strateškog cilja, kao i jasno dodijeljene nadležnosti za sve organe koji će implementirati planirane aktivnosti.

Bilans ostvarenih rezultata

Prema podacima SDT-a, kada je u pitanju borba protiv pranja novca, u četiri predmeta donijete je naredba o sprovođenju istrage protiv osam fizičkih lica i u jednom predmetu je donijeta naredba o proširenju istrage protiv dva fizička lica i jednog pravnog lica. Podignute su dvije optužnice protiv 25 fizičkih lica i osam pravnih lica. Finansijske istrage za ovo krivično djelo pokrenute su u dva predmeta protiv petoro lica.

Prema podacima sudstva, u periodu 1. I – 31. XII 2021. formirano je devet predmeta protiv 50 lica (48 fizičkih i dva pravna lica), od čega su četiri predmeta formirana zbog krivičnog djela stvaranje kriminalne organizacije iz čl. 401a KZ CG u sticaju s krivičnim djelom pranja novca iz člana 268 KZ CG, a u pet predmeta riječ je o samostalnom krivičnom djelu pranje novca. Od tog broja, riješena su dva predmeta u kojima su tri lica osuđena na osnovu sporazuma o priznanju krivice. U periodu 1. I – 30. III 2022. pred sudom su u toku bili krivični postupci za devet predmeta protiv 81 lica (70 fizičkih i 11 pravnih lica), od čega je pet predmeta povodom krivičnog djela stvaranje kriminalne organizacije iz čl. 401a KZ CG u sticaju s krivičnim djelom pranja novca iz čl. 268 KZ CG, a u četiri predmeta riječ je o samostalnom krivičnom djelu pranje novca. Od tog broja, tokom navedenog perioda novoformirana su dva predmeta protiv 34 lica (25 fizičkih i devet pravnih lica).

U 2020. Viši sud u Podgorici je imao ukupno u radu devet predmeta protiv 308 okrivljenih (fizičkih i pravnih) lica zbog krivičnog djela pranje novca iz čl. 268 KZ CG, od čega dva predmeta iz ranijeg izvještajnog perioda, dok je sedam predmeta protiv 295 okrivljenih lica primljeno u 2020. Od tog broja, riješen je

jedan predmet protiv 248 okrivljenih lica, tako što je vraćen nadležnom državnom tužilaštvu na dopunu istrage.

Na kraju 2020, Viši sud u Podgorici je imao ukupno u radu osam predmeta protiv 60 okrivljenih lica. Tokom 2019, Viši sud u Podgorici je imao u radu šest predmeta protiv 276 okrivljenih lica zbog istog krivičnog djela, od čega je riješio dva predmeta protiv tri okrivljena lica (presudama na osnovu sporazuma o priznanju krivice), tako da je na kraju 2019, sud imao u radu četiri predmeta protiv 273 okrivljenih lica. Upoređujući podatke na kraju 2020. i 2019. zaključuje se da je na kraju 2020. sud imao u radu dvostruko više predmeta zbog krivičnog djela pranje novca.

Ukoliko se podaci iz 2020 (devet predmeta) dovedu u vezu s podacima iz 2019, kada je sud imao ukupno u radu šest predmeta zbog krivičnog djela pranje novca, odnosno s podacima iz 2018, kada je bio u radu jedan predmet, zaključuje se da broj predmeta zbog krivičnog djela pranje novca eksponencijalno raste od 2018. do januara 2021.

Kada je u pitanju oduzimanje imovinske koristi stečene kriminalnom djelatnošću, zbog krivičnog djela pranje novca, u 2020. je sud u jednom predmetu odredio privremenu mjeru obezbjeđenja na novčanim sredstvima u iznosu od 165.800 eura.

Prema podacima UP, tokom 2021, UP – Finansijsko-obavještajna jedinica od obveznika je primila 299 izvještaja o sumnjivim transakcijama (198 izvještaja od poslovnih banaka, 96 od pružalaca usluga, jedan od mikrokreditnih finansijskih institucija, dva od notara i dva od Uprave prihoda i carina). Pored toga, FOJ je od svih obveznika primila 38.876 izvještaja o gotovinskim transakcijama, dok je prijavljenih gotovinskih transakcija preko 15.000 eura prijavljeno ukupno 37.807.

U periodu 1. I – 31. XII 2021, izdato je 12 naloga za privremenu obustavu transakcija (na 72 sata), a ukupan iznos blokiranih sredstava je 3.618.668,05 eura i 129.207,22 američkih dolara. Takođe, izdato je 38 naloga za kontinuirano praćenje računa za koje postoji osnov sumnje na pranje novca.

U navedenom periodu, Sektor za finansijsko-obavještajne poslove je poslao 62 obavještenja nadležnim državnim organima (tužilaštvu – 19, drugim organizacionim jedinicima UP – 40, Poreskoj upravi – jedno, Agenciji za nacionalnu bezbjednost – dva). Pored toga, poslato je i 170 odgovora i dopuna nadležnim državnim organima, dok je primljeno 117 zahtjeva od nadležnih organa.

U periodu 1. VII – 31. XII 2021, SDT-u podnijete su dvije krivične prijave i procesuirano petoro lica, zbog osnovane sumnje da su počinili pet krivičnih djela pranje novca (samostalno krivično djelo). Ovim kriminalnim aktivnostima, prijavljena lica su oprala preko četiri miliona eura:

- Jedna krivična prijava protiv četvero lica, od kojih je troje lica osumnjičeno za krivična djela pranje novca i pranje novca putem pomaganja. Ovim kriminalnim aktivnostima, prijavljena lica su oprala preko 3,8 miliona eura. Sva procesuirana lica se terete i za krivična djela s elementima korupcije - zloupotreba ovlašćenja u privredi u produženom trajanju.
- Jedna krivična prijava protiv dvoje državljana Moldavije, koji su izvršili krivična djela pranje novca i pranje novca putem pomaganja u iznosu od oko 300.000 eura. Realizacija ovog predmeta rezultat je policijsko-tužilačke međunarodne saradnje u okviru Sporazuma o zajedničkom istražnom timu (*Joint Investigation Team* – JIT). Istovremeno, u Moldaviji je lišeno slobode četvero lica, za koje se sumnja da su članovi organizovane kriminalne grupe koja je u periodu od 2018. vršila krijumčarenje i distribuciju više vrsta sintetičkih droga na teritoriji Kišinjeva i šire. Kriminalistička obrada upućuje na to da je jedno lice, lišeno slobode u Crnoj Gori, organizator ove kriminalne grupe aktivne u Moldaviji, za koju su prikupljeni dokazi da je izvršila krijumčarenje i distribuciju opojnih droga u vrijednosti od milion i po eura. Ovo je ujedno prvi JIT koji je Crna Gora potpisala.

U periodu 1. I – 28. II 2022. nije bilo podnesenih krivičnih prijava za krivično djelo Pranje novca.

U periodu 1. I – 18. III 2022, UP - Finansijsko obavještajna jedinica od obveznika je primila 60 izvještaja o sumnjivim transakcijama (42 izvještaja od poslovnih banaka i 18 od pružalaca platnih usluga). U navedenom periodu FOJ je od strane svih obveznika primila ukupno 7.091 gotovinskih transakcija, dok je ukupan broj prijavljenih transakcija preko 15.000 eura bio 7.770, od čega gotovinskih 7.014.

Tokom navedenog perioda, izdato je 25 naloga za privremenu obustavu transakcija (na 72 sata), a ukupan iznos blokiranih sredstava je 3.113.392,88 eura. Pored toga, izdato je šest naloga za kontinuirano praćenje računa za koje postoji osnov sumnje na pranje novca.

Takođe, u istom periodu, Sektor za finansijsko-obavještajne poslove je poslao 49 obavještenja nadležnim državnim organima (tužilaštvu – osam, drugim organizacionim jedinicima UP – 38, Poreskoj upravi – jedno, Agenciji za nacionalnu bezbjednost – dva).

Pored toga, FOJ je nadležnim državnim organima uputila 29 odgovora i dodatnih informacija, a od nadležnih državnih organa primila je 17 zahtjeva.

U 2021. samoinicijativno su preduzimate mjere na otkrivanju i identifikovanju imovinske koristi stečene kriminalnom djelatnošću u pet predmeta u odnosu na 20 lica (2020: četiri predmeta u odnosu na 17 lica), zbog sumnji u pranje novca.

Tokom 2021. SDT-u podnijeto je pet (2020: šest) krivičnih prijava, od čega dvije na organizovan način, protiv 18 fizičkih lica (2020: 23 fizička i 16 pravnih lica), zbog osnovane sumnje da su počinili 14 krivičnih djela pranje novca (2020: 40), koje se u tri predmeta javlja kao predikatno krivično djelo – utaja poreza i doprinosa, zloupotreba ovlašćenja u privredi, oštećenje povjerioca. Ukupan iznos novčanih sredstava koji je stečen kriminalnim aktivnostima i plasiranih u legalne tokove iznosi preko 4,8 miliona eura (2020: 1,06 miliona eura).

Navedene aktivnosti u značajnoj mjeri utiču na ispunjenje privremenog mjerila 33 u poglavlju 24 – *Pravda, sloboda i bezbjednost*. Crna Gora obezbjeđuje početni bilans ostvarenih rezultata sve većeg broja sumnjivih transakcija koje se prijavljuju Finansijsko-obavještajnoj jedinici i osigurava njihovu proaktivnu upotrebu u krivičnim istragama.

Međunarodna i regionalna saradnja

Putem Egmont sigurne mreže (ESW), finansijsko-obavještajnim službama je, u periodu 1. I – 31. XII 2021, poslat 441 zahtjev za dostavu podataka u odnosu na koje je primljeno 438 odgovora. Pored navedenog, primljeno je 79 zahtjeva dok je poslato 105 odgovora. Stranim službama je poslato 20 obavještenja dok je od istih primljeno 30 obavještenja.

U periodu 1. I – 18. III 2022. partnerskim finansijsko-obavještajnim službama poslato je 70 zahtjeva u odnosu na koje je primljen 81 odgovor, dok je od stranih finansijsko-obavještajnih službi primljeno sedam zahtjeva u odnosu na koje su poslata dva odgovora. Strane finansijsko-obavještajne službe dostavile su četiri obavještenja, dok su istima poslata tri obavještenja o sumnjivim aktivnostima lica povezanim s Crnom Gorom.

Tokom 2021, Sektor za finansijsko-obavještajne poslove je uputio 103 akta posredstvom Odsjeka za međunarodnu operativnu policijsku saradnju, a navedeni Odsjek je FOJ-u dostavio 20 akata. Takođe, službenici Sektora za finansijsko-obavještajne poslove su putem Europol-ovog SIENA kanala

komunikacije direktno uputili 91 akt, dok su analitičkom projektu SUSTRANS upućena četiri zahtjeva.

U periodu 1. I – 18. III 2022, Sektor je uputio dva akta posredstvom Odsjeka za međunarodnu operativnu policijsku saradnju, dok su primljena tri odgovora. Takođe, Službenici Sektora za finansijsko-obavještajne poslove su putem Europol-ovog SIENA kanala komunikacije direktno uputili četiri akta i primili jedan zahtjev, poslali jedan dopunski zahtjev i primili dopunski odgovor.

Tokom 2021. održana su dva plenarna zasijedanja MONEYVAL-a (61. zasijedanje – 26-30. IV 2021. i 62. zasijedanje – 13-17. XII 2021), koja su putem onlajn platforme pratili članovi crnogorske delegacije (predstavnicima Finansijsko-obavještajne jedinice, VDT, MPLJMP i Centralne banke). Tokom navedenih zasijedanja Crna Gora nije imala obavezu izvještavanja jer je revidiranim planom rada MONEYVAL-a predviđeno da obuka za Crnu Goru u odnosu na Peti krug evaluacije bude održana u martu 2022.

Pored toga, održana su i dva onlajn sastanka Komiteta za praćenje primjene Varšavske konvencije – COP 198 (vanredni sastanak koji je održan 12. V 2021. i 13. Redovni sastanak koji je održan 17-18. XI 2021). Delegacija Crne Gore, koju čine predstavnici SDT-a i Finansijsko-obavještajne jedinice, pratila je onlajn sastanke i dostavila izvještaj o primjeni člana 10 stavovi 1 i 2 (krivična odgovornost pravnih lica) Varšavske. Ukoliko se podaci iz 2020 (devet predmeta) dovedu u vezu s podacima iz 2019, kada je sud imao ukupno u radu šest predmeta zbog krivičnog djela pranje novca, odnosno s podacima iz 2018, kada je bio u radu jedan predmet, zaključuje se da broj predmeta zbog krivičnog djela pranje novca eksponencijalno raste od 2018. do januara 2021.

Idržavnog tužilaštva dostavili su pregled odredaba iz nacionalnog zakonodavstva kojima se reguliše krivična odgovornost pravnih lica i statističke podatke o primjeni pomenutog zakonodavstva u praksi.

S obzirom na činjenicu da Crna Gora od 2010. ima status posmatrača u Evroazijskoj grupi za borbu protiv pranja novca i finansiranja terorizma (EAG), predstavnici FOJ-a redovno prate zasijedanja ovog radnog tijela. U 2021, onlajn su praćena dva plenarna zasijedanja EAG grupe i sastanci radnih grupa (34. plenarno zasijedanje održano u periodu 24. V – 4. VI 2021. i 35. plenarno zasijedanje održano u periodu 11-18. XI 2021).

Shodno zvaničnom obavještenju Sekretarijata MONEYVAL-a, Crna Gora je zvanično u januaru 2022. započela pripreme za Peti krug MONEYVAL evaluacije sistema sprečavanja pranja novca i finansiranja terorizma u Crnoj Gori.

Prema planu Petog kruga evaluacije od strane MONEYVAL-a, posjeta evaluatora je planirana za proljeće 2023. Shodno tome Sekretarijat MONEYVAL-a je započeo postupak evaluacije, koji se sastoji od dvije faze: obuke za državu i evaluacije.

Posebni program ulaganja od posebnog značaja za privredni i ekonomski interes Crne Gore (Program ekonomskog državljanstva)

MUP je u periodu 1. I 2019 – 11. III 2022. od premijera primilo ukupno 279 predloga za sticanje crnogorskog državljanstva prijemom, što se odnosi na 279 podnosilaca zahtjeva i 655 članova njihovih porodica, što čini ukupno 934 lica. Prijemom je prihvaćeno 409 zahtjeva za crnogorsko državljanstvo (126 za podnosiocima zahtjeva i 283 za članove njihovih porodica), obustavljena su tri zahtjeva (jedan podnosilac zahtjeva i dva člana porodice), 522 zahtjeva su u postupku (152 podnosioca zahtjeva i 370 članova porodice). Do danas su podnosiocima zahtjeva i članovima njihovih porodica izdata ukupno 324 crnogorska pasoša. Podaci o izdatim pasošima Crne Gore raspoređeni po zemljama pokazuju da se najviše izdaje državljanima Ruske Federacije – 237, zatim slijedi Liban – 26, Egipat – 14, Pakistan – 12; NR Kina – šest; Turkmenistan – devet; Turska – četiri; Bjelorusija – tri; Ukrajina – osam; Saudijska Arabija – dva; Sjedinjene Američke Države – jedan; Kazahstan – jedan; Iran – jedan.

Odlukom ministra unutrašnjih poslova 11. III 2022. zamrznuti su svi zahtjevi za državljanstvo Crne Gore koji su bili u proceduri dok se ne izvrše eksterne i interne provjere i dok se ne dostavi dokaz MUP-u. Eksterne provjere odnose se na agente dužne pažnje koji sprovode još jednu bezbjednosnu provjeru s posebnim fokusom na potencijalne veze kandidata sa Putinovim režimom. Za sve zahtjeve u proceduri već su u toku interne provjere, a odnose se na dodatne bezbjednosne provjere koje sprovode Finansijsko-obavještajna jedinica, Agencija za nacionalnu bezbjednost i UP – Interpol i nacionalne baze podataka. U vezi s navedenim internim procedurama, MUP je uputilo zahtjeve za dodatne bezbjednosne provjere od kojih 104 Finansijsko-obavještajnoj jedinici i 94 Agenciji za nacionalnu bezbjednost. Neophodno je istaći da nijesu samo ruski podnosioci zahtjeva podvrgnuti ovim dodatnim provjerama, već svi podnosioci zahtjeva. Razlog leži u činjenici da veza s Putinovim režimom ne mora nužno biti zasnovana na nacionalnoj pripadnosti. Takođe, na ministru unutrašnjih poslova je diskreciono pravo da donese takvu odluku i da ne potpiše nijednu više odluku za prijem u državljanstvo Crne Gore osim ako se ne priloži dokaz o pozitivnoj dodatnoj bezbjednosnoj provjeri – predviđenoj Zakonom o crnogorskom državljanstvu. Kada je riječ o odluci – da li će novi

zahtjevi Rusa i državljana Bjelorusije uopšte biti prihvaćeni – ova odluka je isključivo na Vladi, imajući u vidu da je to jedan od prvih koraka u odobravanju i predlaganju prijema u crnogorsko državljanstvo. Ostaje jedna činjenica – svi zahtjevi za prijem u državljanstvo Crne Gore u proceduri su zamrznuti i tako će ostati dok se ne izvrše tražene eksterne i interne dodatne bezbjednosne provjere.

24.6.9. Prevencija i kapaciteti u oblasti borbe protiv trgovine ljudima

Strateški okvir

Vlada je 8. VII 2021. usvojila Akcioni plan za implementaciju Strategije za borbu protiv trgovine ljudima za period 2019-2024, za 2021. Vlada je 8. VII 2021. takođe usvojila i Izveštaj o realizaciji Akcionog plana za implementaciju Strategije za borbu protiv trgovine ljudima za period 2019-2024, za 2020. Predmetnim izvještajem pratila se realizacija 48 aktivnosti. Od ukupnog broja aktivnosti 29 je realizovano (62%), 11 aktivnosti je djelimično realizovano (21%), dok je nerealizovanih aktivnosti ukupno osam (17%). Ove aktivnosti su ostale nerealizovane uglavnom iz razloga nepredviđenih okolnosti koje su nastupile usljed pandemije COVID-19, što je dovelo do nemogućnosti njihovog organizovanja i realizacije u skladu s planiranim rokovima.

Navedene aktivnosti u značajnoj mjeri utiču na ispunjenje privremenog mjerila 25 u poglavlju 24 – *Pravda, sloboda i bezbjednost*. Crna Gora nastavlja sa sprovođenjem svoje strategije protiv trgovine ljudima, razvijajući sveobuhvatan pristup koji je orijentisan ka žrtvi, pomno prati efekte koje ona stvara i preduzima korektivne mjere kada je to potrebno.

Bilans ostvarenih rezultata

Prema podacima VDT-a, u periodu 1. I – 31. XII 2021, državna tužilaštva imala su u radu ukupno 12 predmeta: sedam predmeta protiv ukupno devet poznatih učinilaca zbog krivičnog djela – trgovina ljudima i pet predmeta u kojima su sprovedeni izviđaji radi utvrđivanja postojanja osnova sumnje da je učinjeno krivično djelo – trgovina ljudima.

U predmetima protiv poznatih učinilaca, dva predmeta protiv ukupno tri lica su istrage iz ranijeg perioda – 2020, i to u odnosu na jedno lice zbog seksualne eksploatacije (jedno oštećeno punoljetno žensko lice), a u odnosu na dva lica u jednom predmetu zbog prosjačenja (šest oštećenih maloljetnih lica). Istrage su okončane u izvještajnom periodu i podignute optužnice, jedna je rezultirala pravosnažnom osuđujućom presudom za jedno lice, a za drugu (protiv dva lica) je u toku postupak pred sudom.

U izvještajnom periodu, tužilaštva su primila pet prijava protiv ukupno sedam lica, po kojim prijavama je otvoreno četiri istrage protiv šest lica, dok je po jednoj prijavi protiv jednog lica u toku izviđaj pred tužilaštvom.

U četiri predmeta, u kojima su protiv šest lica otvorene istrage, okončane su dvije istrage protiv tri lica i podignute optužnice. U okončanim istragama djela su učinjena radi sklapanja nedozvoljenog braka na štetu dva maloljena ženska lica. Dvije istrage protiv tri lica su i dalje u radu pred tužilaštvom. U istragama koje su na kraju izvještajnog perioda u radu u tužilaštvu, u jednom predmetu protiv jednog lica istraga se vodi radi sklapanja nedozvoljenog braka (oštećeno jedno maloljetno žensko lice), a u drugom protiv dva lica radi prosjačenja (oštećena dva maloljetna lica od kojih je jedno ženskog, a drugo muškog pola).

Jedan predmet protiv jednog poznatog lica koji je pred tužilaštvom u fazi izviđaja je radi seksualne eksploatacije na štetu jednog maloljetnog ženskog lica.

U predmetima u kojima je sproveden izviđaj radi utvrđivanja postojanja osnova sumnje je li učinjeno krivično djelo – trgovina ljudima, u tri predmeta su nakon izvršenih provjera i ocjene svih prikupljenih podataka donijete odluke da ne postoji osnov sumnje da je učinjena trgovina ljudima i od ova tri predmeta su dva radi sklapanja nedozvoljnog braka, a jedan radi prosjačenja. U dva predmeta izviđaj je i dalje u toku, a provjerava se da li je učinjeno krivično djelo u cilju seksualne eksploatacije u jednom predmetu sa za sada neodređenim brojem potencijalnih žrtava i u cilju sklapanja nedozvoljenog braka u drugom predmetu gdje je potencijalna žrtva jedno maloljetno žensko lice.

Pred sudom je tokom 2021. po optužnicama iz 2021. bilo četiri postupka protiv šest lica, a iz ranijeg perioda još četiri postupka protiv ukupno pet lica (protiv dva lica u jednom predmetu zbog ropstva učinjenog na štetu dva punoljetna lica muškog pola, protiv tri lica u tri predmeta za nedozvoljeni brak učinjena na štetu dva maloljetna i jednog punoljetnog lica ženskog pola). Dva postupka protiv dva lica, i to jedan po optužnici iz 2020. i jedan po optužnici iz 2021, okončana su pravosnažnim osuđujućim odlukama. Pravosnažne odluke su donijete u predmetima radi seksualne eksploatacije, koja presuda je pravosnažna 18. V 2021, i sklapanja nedozvoljenog braka (pravosnažna 22. IV 2021) i izrečene zatvorske kazne, tako da je pred sudom na kraju izvještajnog perioda ostalo u radu šest predmeta protiv ukupno devet lica, od kojih je u jednom predmetu protiv dva lica bila donijeta oslobađajuća presuda, koja je odlukom drugostepenog suda, po žalbi tužilaštva ukinuta i predmet vraćen na ponovno postupanje.

U postupcima koji su pred sudom, na dan 31. XII 2021, jedna optužnica bila je u fazi ispitivanja, dok su ostale optužnice bile potvrđene.

U periodu 1. I – 18. III 2022, u radu su bila ukupno tri predmeta, i to dva predmeta protiv ukupno četiri poznata učinioca zbog krivičnog djela – trgovina ljudima (radi sklapanja nedozvoljenog braka) i jedan predmet u kojem se sprovodi izviđaj radi utvrđivanja postojanja osnova sumnje da je učinjeno krivično djelo – trgovina ljudima (radi prostitucije), a optužnica koja je na dan 31. XII 2021. bila u fazi potvrđivanja je potvrđena.

Prema podacima sudstva, u periodu 1. I – 31. XII 2021. crnogorski sudovi su imali u radu ukupno osam predmeta protiv 11 okrivljenih. Od toga broja, riješena su dva predmeta, a šest predmeta se nalazi u radu. Kada je riječ o riješenim predmetima, u dva predmeta, sudovi su donijeli dvije osuđujuće presude protiv tri okrivljena lica, u jednom predmetu, osuđenom licu se izriče kazna zatvora u trajanju od dvije godine, a u drugom – jedna godina i dva mjeseca. U periodu 1. I – 30. III 2022, sudovi su imali u radu ukupno šest predmeta protiv sedmoro okrivljenih lica.

U 2020, Viši sud u Podgorici je imao ukupno u radu sedam predmeta protiv devetoro okrivljenih lica zbog krivičnog djela trgovina ljudima iz čl. 444 KZ CG. U tri predmeta protiv pet okrivljenih lica donijete su dvije osuđujuće i jedna oslobađajuća presuda. U četiri predmeta postupci su u toku protiv pet okrivljenih lica (od čega su dva predmeta u fazi kontrole optužnice). U pogledu riješenih predmeta, u jednom predmetu je okrivljeno lice pravosnažno osuđeno na kaznu zatvora u trajanju od osam godina. U drugom predmetu, sud je donio osuđujuću presudu kojom je okrivljeni osuđen na kaznu zatvora u trajanju od dvije godine (nepravosnažna presuda), dok je u trećem predmetu sud donio oslobađajuću presudu u odnosu na dvoje okrivljenih lica, čija izrada je u toku.

Ukoliko se podaci iz 2020 (sedam predmeta) dovedu u vezu s podacima iz 2019, kada je sud imao ukupno u radu tri predmeta zbog krivičnog djela trgovina ljudima, odnosno s podacima iz 2018, kada je bio u radu jedan predmet, zaključuje se da broj predmeta zbog krivičnog djela trgovina ljudima bilježi konstantan rast od jula 2018 (kada je potvrđena optužnica u prvom predmetu) do januara 2021.

Tim za formalnu identifikaciju žrtava trgovine ljudima je u toku 2021. održao ukupno 15 sastanaka i osam puta izašao na teren. Sproveden je postupak formalne identifikacije u odnosu na 11 lica i za pet lica dodijeljen je status žrtve trgovine ljudima (četiri ženskog i jedno muškog pola). Sva lica kojima je dodijeljen status žrtve trgovine ljudima bila su maloljetna, od tog broja dva lica

ženskog pola su identifikovana kao žrtve trgovine ljudima u svrhu sklapanja nedozvoljenog braka, jedno lice ženskog pola žrtva trgovine ljudima u svrhu seksualne eksploatacije, dva lica (jedno muškog, jedno ženskog pola) žrtve trgovine ljudima u svrhu prosjačenja. U 2022. Tim je sproveo postupak formalne identifikacije u odnosu na osam lica za koja se pretpostavlja da su žrtve trgovine ljudima, od čega su četiri lica dobila status žrtve. Sva četiri lica su maloljetna, žrtve sklapanja nedozvoljenog braka, nastanjena na teritoriji Crne Gore. Četiri slučaja su još uvijek u radu Tima.

U periodu 1. I - 31. XII 2021, bio je ukupno 2.941 poziv na SOS liniji, od toga 1.098 informativnih poziva, 613 prekinutih poziva i 1.230 ostalih poziva (porodično nasilje i ostale vrste nasilja nad ženama i djecom, koji su u tom slučaju prosljeđivani nadležnim institucijama).

Prema podacima UP, u periodu 1. VII - 31. XII 2021. registrovana su tri krivična djela trgovina ljudima, kojom prilikom je nadležnom državnom tužilaštvu kroz tri krivične prijave procesuirano troje lica (dvoje lica za koja je tokom kriminalističke obrade utvrđeno da su prodala dvije maloljetne ženske osobe u cilju sklapanja braka i jedno lice koje je upotrebom sile i prijetnje, zloupotrebom povjerenja i teških prilika oštećenu maloljetnicu prodavalo putem vršenja prostitucije).

Po zahtjevu SDT-a, Kancelarija tužioca za borbu protiv mafije iz Barija je prihvatila formiranje Zajedničkog istražnog tima (JIT) u cilju suzbijanja ilegalnih migracija i trgovine ljudima u okviru predmeta „J.....“.

U cilju suzbijanja prinudnog prosjačenja u kontinuitetu se sprovodi akcija „Prosjak“, pa je u periodu 1. VII - 31. XII 2021. izvršeno 65 akcija i kontrolisano 77 lica (12 odraslih osoba i 65 maloljetnih lica). Realizacijom akcije podnijeto je 68 prekršajnih prijava, zbog izvršenog prekršaja iz čl. 37 KZCG Prekršajna odgovornost za zanemarivanje roditelja djece koja su zatečena u prosjačenju. U toku je rad na jednoj istrazi koja je, takođe, vezana za oblik prosjačenja, u vezi izvršenja krivičnog djela Trgovina ljudima.

U periodu 1. I - 28. II 2022. kroz akciju „Prosjak“ izvršeno je 10 akcija i kontrolisano 27 lica (sedmoro odraslih osoba i 20 maloljetnih lica). Realizacijom akcije podnijeto je devet prekršajnih prijava, zbog izvršenog prekršaja iz čl. 37 KZCG Prekršajna odgovornost za zanemarivanje roditelja djece koja su zatečena u prosjačenju. U toku je rad na jednoj istrazi koja je, takođe, vezana za oblik prosjačenja, u vezi izvršenja krivičnog djela Trgovina ljudima.

Kontinuirano se sprovode zajedničke aktivnosti UP s inspeksijskim službama. Tako je u periodu 1. VII – 31. XII 2021. u sklopu zajedničkih aktivnosti koje se realizuju s inspeksijskim službama i Sektorom granične policije sprovedena 121 akcija u kojoj je izvršeno 1.315 kontrola objekata i lokaliteta (gradilišta, hoteli, privatna prenoćišta, privredni subjekti, autobuske i željezničke stanice, taksi stajališta, turističke organizacije, ugostiteljski objekti i marine) i kontrolisano 4.823 stranih državljana. Nije bilo pokrenutih istraga kada je u pitanju krivično djelo Trgovina ljudima.

U odnosu na istu akciju, u periodu 1. I – 28. II 2022. sprovedene su 33 akcije u kojima je izvršena 381 kontrola objekata i lokaliteta (gradilišta, hoteli, privatna prenoćišta, privredni subjekti, autobuske i željezničke stanice, taksi stajališta, turističke organizacije, ugostiteljski objekti i marine) i kontrolisano 1.079 stranih državljana. Nije bilo pokrenutih istraga kada je u pitanju krivično djelo Trgovina ljudima.

U periodu 1. VII – 31. XII 2021. crnogorska policija je učestvovala u EMPACT Danima zajedničke akcije – Trgovina ljudima OA 2.4, kojom prilikom je kontrolisano 162 lica, od čega 142 na javnim mjestima. Deset objekata je bilo predmet kontrola, a u izvođenju akcije učestvovalo je ukupno 198 službenika UP. Kao rezultat sprovedenih aktivnosti tokom trajanja akcije formirane su tri istrage dok su identifikovane četiri potencijalne maloljetne žrtve trgovine ljudima. S obzirom na identifikovane pojavne oblike trgovine ljudima koji su evidentirani u Crnoj Gori, tokom dana akcije akcenat je stavljen na oblik prosjačenja kao i prostitucije. Tokom trajanja akcije, uspostavljena je saradnja s nadležnim centrima za socijalni rad, koji su preduzimali aktivnosti shodno svojim nadležnostima u odnosu na maloljetna lica/djecu.

U periodu 1. I – 28. II 2022. registrovana su dva krivična djela Trgovina ljudima kojom prilikom je Višem državnim tužilaštvu podnesena jedna krivična prijava protiv dvoje lica koja su zloupotrebom odnosa povjerenja i putem vrbovanja, a uz odobrenje i dogovor s članovima porodice oštećenih, ugovorila nedozvoljeni brak između djece radi sticanja novčane koristi.

U 2021. otkriveno je pet krivičnih djela trgovine ljudima (2020: 15) ili 66,6% manje u odnosu na prethodnu godinu. S pet krivičnih prijava (sve osnovnim državnim tužilaštvima) procesuirano je šestoro lica, koja su maloljetne ženske osobe zloupotrebljavala kroz sljedeće oblike eksploatacije: prinudni brak u tri slučaja; seksualna eksploatacija u jednom slučaju; prosjačenje u jednom slučaju (2020: podneseno osam krivičnih prijava protiv 15 lica, od kojih je jedna bila za krivično djelo izvršeno na organizovan način).

Međunarodna i regionalna saradnja

Nakon sprovedenog trećeg kruga evaluacije implementacije Konvencije SE za borbu protiv trgovine u Crnoj Gori, u skladu s utvrđenom procedurom, sačinjen je i usvojen III Izvještaj Grupe eksperata Savjeta Evrope za borbu protiv trgovine ljudima (*Group of Experts on Action against Trafficking in Human Beings* – GRETA) o implementaciji Konvencije SE za borbu protiv trgovine ljudima pod nazivom „Pristup pravdi i efikasnim lijekovima za žrtve trgovine ljudima“. Nakon uvrštavanja komentara koje je Odjeljenje za borbu protiv trgovine ljudima dalo na predloženi Izvještaj, konačni Izvještaj objavljen je 2. VI 2021. Vlada je 24. VI 2021. razmotrila i usvojila III GRETA Izvještaj s preporukama, kojom prilikom je zadužila nadležne organe da blagovremeno preduzmu aktivnosti u cilju implementacije preporuka/zaključaka iz istog. Takođe, preporučeno je VDT-u, VS i Centru za obuku u sudstvu i državnom tužilaštvu da blagovremeno preduzmu aktivnosti u cilju implementacije preporuka/zaključaka iz svoje nadležnosti. Jedan broj preporuka realizovaće se kroz aktivnosti koje su planirane u nacrtu Akcionog plana za sprovođenje strategije za borbu protiv trgovine ljudima za tekuću godinu, budući da su u korelaciji s implementacijom nacionalne politike borbe protiv trgovine ljudima, a sve s ciljem daljeg unapređenja rezultata u oblasti borbe protiv trgovine ljudima u Crnoj Gori. Krajnji rok za implementaciju preporuka je 15. IV 2023.

U cilju daljeg razvijanja i unapređenja regionalne saradnje u borbi protiv trgovine ljudima, ministar unutrašnjih poslova Crne Gore i ministar unutrašnjih poslova Slovenije potpisali su 1. XII 2021. Protokol o saradnji u oblasti borbe protiv trgovine ljudima i zlostavljanja djece, kojim se uređuju pitanja u vezi sa sprečavanjem trgovine ljudima i otkrivanjem i krivičnim gonjenjem prestupnika, identifikacijom, upućivanjem, zaštitom i dobrovoljnim povratkom žrtava ili potencijalnih žrtava trgovine ljudima. Takođe, protokolom se uređuju i pitanja u vezi s identifikacijom i zaštitom i pomoći djeci koja su žrtve ili potencijalne žrtve bilo kojeg oblika zlostavljanja: online i fizičku seksualnu eksploataciju djece koja su državljani država strana Protokola, kao i drugi oblici nasilja nad i zlostavljanja djece koja su državljani država strana Protokola ili državljani trećih zemalja u slučaju prekogranične aktivnosti.

U sklopu slovenačkog predsjedavanja EU i povodom 15. EU dana borbe protiv trgovine ljudima, obilježenog 18. X 2021, Crna Gora je podržala kampanju obilježavanja ovog datuma objavljivanjem Zajedničke izjave Nacionalnih koordinatora za borbu protiv trgovine ljudima u Jugoistočnoj Evropi na zvaničnim web adresama Vlade i MUP-a, koja je usmjerena na jačanje sprovođenja aktivnosti na ovom planu.

Predstavnici MUP-a i MFSS-a boravili su u periodu 5-7. VII 2021. u studijskoj posjeti Srbiji, koja je organizovana uz podršku IOM-a, a s ciljem razmjene iskustava i primjera dobre prakse u suzbijanju trgovine ljudima, kao i pružanju pomoći i zaštite žrtava ovog krivičnog djela. U cilju daljeg jačanja saradnje dvije države na planu borbe protiv trgovine ljudima odgovoreno je na inicijativu R Srbije za potpisivanjem sporazuma o saradnji u borbi protiv trgovine ljudima na način što je Vlada 28. X 2021. utvrdila Osnovu za vođenje pregovora i zaključivanje Sporazuma o saradnji između Vlade Crne Gore i Vlade Srbije u oblasti borbe protiv trgovine ljudima.

U Sarajevu (Bosna i Hercegovina) je 3. III 2022. održan bilateralni sastanak ključnih aktera u oblasti borbe protiv trgovine ljudima Bosne i Hercegovine i Crne Gore. Na sastanku su razmatrane mogućnosti potpisivanja bilateralnog Sporazuma o saradnji u borbi protiv trgovine ljudima između Bosne i Hercegovine i Crne Gore, a takođe su razmjenjena iskustva u pogledu vođenja statističkih podataka o slučajevima trgovine ljudima.

U Prištini (Kosovo) su, u periodu 14-15. mart 2022, održani bilateralni sastanci ključnih aktera u oblasti borbe protiv trgovine ljudima Crne Gore i Republike Kosovo. Na sastancima su razmjenjeni podaci o aktuelnim trendovima kada je riječ o slučajevima trgovine ljudima na Kosovu i u Crnoj Gori, kao i o modelima borbe protiv ovog krivičnog djela. Konstatovano je da je implementacija Protokola o saradnji u borbi protiv trgovine ljudima između dvije zemlje na visokom nivou.

Predstavnici MUP-a aktivno učestvuju u realizaciji sljedećih regionalnih projekata:

- Projekat Regionalne inicijative za migracije, azil i izbjeglice (MARRI), „Razvoj pristupa za jačanje funkcionalnosti Nacionalnog mehanizma za upućivanje (*National Referral Mechanism* – NRM) u članicama MARRI“;
- Projekat koji sprovodi fondacija *Terre des Hommes* „Unapređenje usluga i podizanje svijesti u borbi protiv trgovine ljudima na Balkanu: Albanija, Sjeverna Makedonija, Crna Gora, Kosovo“, finansiran od strane američkog Stejt Dipartmenta. U Crnoj Gori projekat se sprovodi u partnerstvu s NVO „SOS telefon za žene i djecu žrtve nasilja – Nikšić“;
- „Prevenција i borba protiv trgovine ljudima u zemljama Zapadnog Balkana – PACT“, koji se sprovodi od strane MARRI, uz podršku Njemačkog društva za međunarodnu saradnju (*Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit* – GIZ);

- Projekat Ujedinjenih nacija „Sprečavanje nekažnjivosti trgovaca ljudima i podrška pravdi za žrtve trgovine ljudima u Jugoistočnoj Evropi“.
- Projekat koji sprovodi fondacija *Terre des Hommes* u partnerstvu s GIZ/PaCT projektom, pod nazivom: „Unapređenje regionalne saradnje i jačanje mehanizama za identifikaciju žrtava i potencijalnih žrtava na Zapadnom Balkanu“.

Predstavnici državnih institucija uzeli su učešće i u radu sastanaka i konferencija koje su tokom 2021. organizovane uglavnom u onlajn formatu.

Saradnja s organizacijama civilnog društva

Tokom 2021, MUP je pratilo realizaciju projekata šest nevladinih projekata nevladinih organizacija koje je podržalo MUP, na osnovu ugovora koji su potpisani 21. XII 2020. sa šest nevladinih organizacija za finansiranje projekata / programa NVO u oblasti zaštite i promovisanja ljudskih i manjinskih prava u ukupnom iznosu od 40.000 eura. Projekti su realizovani u oblasti zaštite i promovisanja ljudskih i manjinskih prava, i doprinijeli su unapređenju preventivnih aktivnosti i učešću svih aktera na državnom nivou u njihovom sprovođenju, kao i unaprijeđenju identifikacije žrtava trgovine ljudima i kvaliteta zaštite i pomoći prilikom njihove društvene reintegracije. Uključene su dvije NVO iz sjevernog regiona četiri iz centralnog. U februaru 2022. objavljen je Javni poziv nevladinim organizacijama za predlaganje predstavnika/ce za člana/članicu Komisije za raspodjelu sredstava za finansiranje projekata i programa nevladinih organizacija u 2022. U toku je procedura formiranja komisije koja će odmah po formiranju objaviti Javni konkurs na temu „Zajedno u borbi protiv trgovine ljudima“ kojim je predviđena raspodjela 40.000 eura za projekte i programe NVO u tekućoj godini.

U oblasti zaštite žrtava trgovine ljudima resorno MFSS je 9. II 2022. donijelo Odluku o finansiranju usluge smještaja u prihvatilištu/skloništu djeteta, odraslog i starog lica koje je žrtva trgovine ljudima, kojom je opredijelilo iznos od 60.000 eura za finansiranje ove usluge u 2022, tačnije za period 1. II - 31. XII 2022. To je do sada najviše izdvojen iznos novca za finansiranje usluge smještaja u prihvatilištu/skloništu, a dodatno se iz budžeta MFSS-a izdvaja 250 eura na mjesečnom nivou za zadovoljenje individualnih potreba svakog pojedinačnog korisnika usluge smještaja u skloništu. Osim ovih vidova finansijske podrške sistemu zaštite, žrtvama su dostupni svi vidovi pomoći i zaštite u skladu sa sporazumom u saradnji državnih organa i NVO u ovoj oblasti. U 2021, Ministarstvo je utrošilo ukupno 21.942,16 eura na osnovu

uplata od 250,00 eura mjesečno po korisniku, uz dodatnih 10.000 eura na osnovu javnog poziva za finansiranje usluga smještaja u prihvatilištu/skloništu.

U dijelu podrške procesu reintegracije realizuju se aktivnosti u sklopu projekta „Unapređenje pružanja usluga i podizanje svijesti o borbi protiv trgovine ljudima na Balkanu: Albanija, Sjeverna Makedonija, Crna Gora, Kosovo“, u saradnji s jednom lokalnom NVO i uz podršku Fondacije *Terre des Hommes*.

24.7. Borba protiv terorizma

24.7.1 Strateški okvir

Vlada je 29. XII 2021. donijela Strategiju za prevenciju i suzbijanje terorizma, pranja novca i finansiranja terorizma za period 2022-2025, s Akcionim planom za 2022-2023. Strategijom je na cjelovit način prikazana nacionalna politika u oblasti prevencije i suzbijanja terorizma, pranja novca i finansiranja terorizma, definisan okvir djelovanja s ciljem unapređenja postojećih i razvoja novih mjera, mehanizama i instrumenata, a sve u funkciji stabilnosti i bezbjednosti Crne Gore.

Vlada je 29. XII 2021. donijela Strategiju sajber bezbjednosti Crne Gore za period 2022-2026, s Akcionim planom za period 2022-2023. Između ostalog, Strategijom je predviđeno i uspostavljanje novog tijela - Agencije za sajber bezbjednost, kako bi se postigla centralizacija sajber ekspertize, smanjio odliv stručnog kadra, omogućio efikasniji odgovor na sajber napade i zaštitila kritična informatička infrastruktura.

Vlada je 16. XII 2021. utvrdila Predlog zakona o obradi podataka o putnicima u vazдушnom saobraćaju u cilju sprečavanja i otkrivanja krivičnih djela terorizma i drugih teških krivičnih djela, koji se trenutno nalazi u skupštinskoj proceduri. S operativnog aspekta, pripreme su u toku kako bi po usvajanju Zakona nadležna jedinica UP zadužena za Sistem evidencije imena putnika (PNR) / Sistem napredne informacije o putnicima (API), predviđena novim Predlogom pravilnika o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji MUP-UP, bila u potpunosti funkcionalna. Policijski službenici koji će raditi u ovoj jedinici prošli su obuke u organizaciji Ambasade Ujedinjenog Kraljevstva u Podgorici i ICITAP-a.

Izrađen je i Nacrt strategije borbe protiv transnacionalnog organizovanog kriminala, koji će uskoro biti upućen Evropskoj komisiji, u cilju pribavljanja komentara.

Navedene aktivnosti u značajnoj mjeri utiču na ispunjenje privremenog mjerila 34 u poglavlju 24 - *Pravda, sloboda i bezbjednost*: Crna Gora sprovodi svoju

strategiju za borbu protiv terorizma i preduzima korake kako bi se usaglasila s relevantnom pravnom tekovinom.

24.7.2. Međunarodna saradnja

Posredstvom Europol-ovog SIENA komunikacionog kanala vrši se stalna međunarodna razmjena informacija između nacionalnih jedinica za borbu protiv terorizma, među državama članicama EU, državama Zapadnog Balkana, kao i drugim državama koje nijesu članice EU, a koje su operativni partneri Europol-a. Ovu razmjenu informacija uvijek prate neophodne unakrsne provjere koje se vrše na nacionalnom nivou. Kroz SIENA komunikacioni link koji koriste jedinice za borbu protiv terorizma, u periodu 1. VII - 31. XII 2021. razmijenjene su 203 poruke, od čega ih je zaprimljena 141, a poslatih su 62; dok su u periodu 1. I - 28. II 2022. razmijenjene 63 poruke, od čega ih je zaprimljena 51, a poslatih je 12.

Sektor za borbu protiv kriminala učestvuje u Interpol-ovom projektu „HOTSPOT“, koji se odnosi na dvije aktivnosti nadgledanja zemlje i finansijskih tokova u kontekstu ilegalnih migracija s ciljem poboljšanja kapaciteta nacionalnih organa za sprovođenje zakona za otkrivanje kriminalnih veza u okviru ilegalnih migracija. Kao jedna od aktivnosti u samom projektu biće satelitsko nadgledanje zemlje i praćenje kretanja posebno neregularnih migranata, kao i analiza finansijskih tokova ovih lica.

Predstavnici Sektora za borbu protiv kriminala participiraju u projektu „Project Based Collaboration (PBC) on Returning FTFs and their family members in the Western Balkans“, u organizaciji Evropske komisije, koji se odnosi na razmjenu najboljih praksi kada je u pitanju povratak stranih terorističkih boraca i njihovih porodica u matične zemlje.

Službenici UP koriste usluge Europol-a kroz komunikaciju posredstvom Odsjeka za međunarodnu operativnu policijsku saradnju INTERPOL-EUROPOL-SIRENE i Oficira za vezu. Saradnja se odnosi na razmjenu podataka o stranim terorističkim borcima i osobama koje se mogu dovesti u vezu s terorističkim organizacijama. Pored navedenog, službenici UP aktivno učestvuju u radu Europol-ovog analitičkog projekta „TRAVELERS“ koji se odnosi na strane terorističke borbe i aktivno se razmjenjuju podaci korišćeni za izradu Europol-ovog dokumenta „Izveštaj o stanju i trendovima u oblasti terorizma - TE-SAT“.

24.7.3. Pregled statističkih podataka

Prema podacima sudstva, kada je u pitanju borba protiv terorizma, pred sudom je u izvještajnom periodu u toku bio jedan krivični postupak koji je ranije pokrenut protiv 13 okrivljenih lica.

Na kraju 2020, Apelacioni sud je imao u radu predmet zbog krivičnog djela terorizam u pokušaju i dr. protiv 13 okrivljenih lica. Povodom krivičnih djela finansiranje terorizma i učestvovanje u stranim vojnim formacijama nije bilo formiranih predmeta, kao ni predmeta povodom oduzimanja imovinske koristi stečene kriminalnom djelatnošću u istoj oblasti.

Shodno obavještajnim podacima kojima raspolaže UP, u periodu 1. VII - 31. XII 2021. i 1. I - 28. II 2022. nije bilo registrovanih odlazaka/povrataka crnogorskih državljana na/sa stranih ratišta. Na ratištu u Siriji, prema raspoloživim podacima, boravi šestoro crnogorskih državljana, od čega su tri žene i dvoje djece i jedan borac koji se nalazi u zatvoru u zoni sukoba. Za još tri crnogorska državljana (dva muškarca i jedna žena) se vjeruje da su poginuli na ratištu, ali još uvijek ne postoje podaci koji taj status potvrđuju. Jedan crnogorski državljanin koji se kao strani teroristički borac nalazio u zatvoru u drugoj državi (Turskoj) u međuvremenu je preminuo. Prema raspoloživim podacima, najmanje petoro djece je u Siriji rođeno iz brakova crnogorskih državljana. U Crnoj Gori, u Upravi za izvršenje krivičnih sankcija nema stranih terorističkih boraca. Ukupan broj povratnika je 10 (svi su se vratili u ranijem periodu, posljednji 2016).

U periodu 1. VII - 31. XII 2021. SDT-u je podnijeta jedna krivična prijava za krivično djelo Terorizam, protiv jednog lica (vezano za događaje na Cetinju).

U periodu 1. I - 28. II 2022. nije bilo podnesenih krivičnih prijava u odnosu na borbu protiv terorizma. U toku je jedno operativno istraživanje u odnosu na više *online* naloga na društvenoj mreži „Instagram“ i kanalima na aplikaciji „Telegram“, na kojima se objavljuju džihadistički sadržaji, a koji mogu biti povezani s licima iz Crne Gore.

Kontinuirano se sprovodi operativno istraživanje u odnosu na ekstremističke grupe koje djeluju na teritoriji Crne Gore, na osnovu kojeg se formiraju predmeti shodno prikupljenim saznanjima koja bi ukazivala na osnov sumnje da lica koja su predmet istraživanja mogu biti povezana s terorističkim i ekstremističkim aktivnostima. U tom kontekstu, na nivou UP, od januara 2022. započet je obavještajni projekat radnog naziva „F.....“, koji se odnosi na intenzivno i kontinuirano prikupljanje podataka o ekstremističkim i terorističkim grupama, njihovim pripadnicima, kao i drugim licima koja na bilo koji način mogu biti povezana s ekstremističkim i terorističkim aktivnostima.

24.8. Saradnja u oblasti droga

24.8.1. Bilans ostvarenih rezultata

Prema podacima SDT-a, u četiri predmeta donijete su naredbe o sprovođenju istrage protiv devetoro lica, a podignuta je jedna optužnica protiv petoro lica. Finansijske istrage za krijumčarenje droge pokrenute su u dva predmeta protiv sedmoro lica.

Prema podacima sudstva, u periodu 1. I – 31. XII 2021, nadležni sudovi su zbog krivičnog djela neovlašćena proizvodnja, držanje i stavljanje u promet opojnih droga iz člana 300 KZ CG, imali u radu ukupno 302 predmeta protiv 458 lica. Od tog broja, pravnosnažno je riješen 101 predmet, i to sa 111 osuđujućih presuda, jednom oslobađajućom i jednom odbijajućom presudom. Od ukupno 302 predmeta u radu, njih 192 su novoformirana tokom naznačenog perioda. Što se tiče raspona izrečenih kazni zatvora, on se kretao od najblaže u trajanju od šest mjeseci, do najviše izrečene u trajanju od pet godina i 10 mjeseci zatvora. Kada je u pitanju borba protiv krijumčarenja droge na međunarodnom nivou, u datom periodu formirano je 13 predmeta protiv 71 lica. Tokom navedenog perioda dva predmeta su djelimično završena, odnosno, sedmoro lica je osuđeno (sedam presuda donijetih na osnovu sporazuma o priznanju krivice), dok je u jednom predmetu protiv dvoje okrivljenih lica, nadležnost ustupljena sudu druge države (Bosne i Hercegovine). Kada je u pitanju raspon izrečenih kazni zatvora, on se kretao od devet mjeseci do tri godine i pet mjeseci, dok su novčane kazne izricane u iznosu od 3.000 do 5.000 eura.

U periodu 1. I - 30. III 2022, nadležni sudovi su zbog krivičnog djela neovlašćena proizvodnja, držanja i stavljanje u promet opojnih droga iz člana 300 KZ CG, imali u radu ukupno 203 predmeta protiv 351 lica. Od tog broja, pravnosnažno je riješeno 12 predmeta, i to s 15 osuđujućih presuda. Od ukupnog broja predmeta u radu, 47 predmeta je novoformiranih tokom naznačenog perioda. Što se tiče raspona izrečenih kazni zatvora, on se kretao od najblaže u trajanju od šest mjeseci do najstrože izrečene u trajanju od dvije godine i sedam mjeseci zatvora. Kada je u pitanju borba protiv krijumčarenja droge na međunarodnom nivou, pred sudom je u toku bilo 10 predmeta, u kojima su se krivični postupci vodili protiv 58 lica. Nije bilo novoformiranih predmeta. Tokom navedenog perioda, jedan predmet je djelimično završen, odnosno devetoro lica je osuđeno (devet presuda donijetih na osnovu sporazuma o priznanju krivice). Kada je u pitanju raspon izrečenih kazni zatvora, on se kretao između jedne godine i dvije godine i osam mjeseci, dok su novčane kazne izricane u iznosu od 3.000 eura do 10.000 eura.

Prema podacima UP, u periodu 1. VII – 31. XII 2021. podnijete su 172 krivične prijave kojima je procesuirano 201 lice zbog nezakonitosti u vezi sa zloupotrebom i krijumčarenjem droga. Od ovog broja, zbog organizovanog

krijumčarenja opojnih droga, SDT-u je podnesena jedna krivična prijava protiv petoro lica, zbog organizovanog krijumčarenja opojne droge, dok je u okviru dvije dopune krivične prijave koje su podnijete za teška krivična djela protiv života i tijela troje lica osumnjičeno i zbog organizovanog krijumčarenja opojnih droga.

U 798 pojedinačnih zapljena pronađeno je i oduzeto 2 t 653 kg 454 gr opojne droge bruto mase, 7.339 stabljika marihuane i 5.489 komada tableta sintetičkih droga i farmaceutskih proizvoda.⁷ Struktura oduzete opojne droge: 1 t 34 kg 271 gr marihuane; 1 kg 136 gr heroína; 1 t 515 kg 990 gr kokaina; 1 gr hašiša; 2 kg 450 gr sintetičkih droga; 99 kg 601 gr ostale droge.

U periodu 1. I – 28. II 2022. zbog osnovane sumnje da su počinili krivična djela u vezi s opojnim drogama nadležnim tužiocima je podnijeto 30 krivičnih prijava protiv 33 lica. Od ovog broja, SDT-u podnijeta je jedna krivična prijava protiv jednog lica i više NN lica, zbog osnova sumnje da su počinjena dva krivična djela: stvaranje kriminalne organizacije iz čl. 401a stav 2 KZ CG i neovlašćena proizvodnja, držanje i stavljanje u promet opojnih droga čl. 300 KZ CG.

U 166 pojedinačnih zapljena pronađeno je i oduzeto 1 t 381 kg 931 gr opojne droge bruto mase i 15,5 komada sintetičkih droga i farmaceutskih proizvoda.⁸ Struktura oduzete opojne droge: 860 kg 297 gr marihuane; 22 gr heroína; 20 kg hašiša; 500 kg 144 gr kokaina; 15,5 komada sintetičkih droga i farmaceutskih proizvoda; 24,6 gr ulja kanabisa.

U poređenju s 2020, broj otkrivenih krivičnih djela u vezi sa zloupotrebama opojnih droga je veći za 22,1%, kao i broj prekršaja zbog posjedovanja droge za ličnu upotrebu – za 7,2%. U gotovo dvostruko većem broju pojedinačnih zapljena, pronađena je i oduzeta znatno veća količina opojne droge – 51%. Analiza strukture zaplijenjene droge ukazuje da je količina zaplijenjene marihuane veća za 11,6%, dok je količina zaplijenjenog kokaina višestruko veća (u 2020. na teritoriji Crne Gore zaplijenjeno je 1 kg 082 gr kokaina).

Navedene aktivnosti u značajnoj mjeri utiču na ispunjenje privremenog mjerila 36 u poglavlju 24 – *Pravda, sloboda i bezbjednost*: Crna Gora preduzima mjere u cilju povećanja operativnog kapaciteta i saradnje između organa uključenih u borbu protiv trgovine drogom; kao i na ispunjenje privremenog mjerila 37 u poglavlju 24 – *Pravda, sloboda i bezbjednost*: Crna Gora obezbjeđuje početni bilans ostvarenih rezultata povećane zapljene droge, uključujući u luci u Baru i duž pomorske granice.

⁷ Tačna količina oduzetih opojnih droga biće utvrđena nakon pojedinačnih vještačenja u Forenzičkom centru.

⁸ Tačna količina oduzetih opojnih droga biće utvrđena nakon pojedinačnih vještačenja u Forenzičkom centru.

Zajedničke međunarodne istrage

U periodu 1. VII – 31. XII 2021. u saradnji sa SDT-om sprovodilo se osam predmeta međunarodnog karaktera. U saradnji s Višim državnim tužilaštvom, na nacionalnom i međunarodnom nivou, u dijelu borbe protiv krijumčarenja droga sprovodilo se šest kriminalističkih istraživanja. Na bazi ove saradnje u izvještajnom periodu je zaplijenjeno: 913 kg marihuane i 1 t 260 kg kokaina na teritoriji Crne Gore; i 150 kg marihuane van teritorije Crne Gore.

U periodu 1. I – 28. II 2022. u saradnji sa SDT-om sprovodila su se četiri predmeta međunarodnog karaktera. U saradnji s Višim državnim tužilaštvom, na nacionalnom i međunarodnom nivou, u dijelu borbe protiv krijumčarenja droga sprovodila su se dva kriminalistička istraživanja. Na bazi ove saradnje u izvještajnom periodu je zaplijenjeno: 480 kg marihuane, 20 kg hašiša i 500 kg kokaina.

Regionalna i međunarodna saradnja

Saradnja s Evropskim centrom za monitoring droga i zavisnosti od droga (*European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction – EMCDDA*) nastavlja se kroz IPA 7 projekat koji finansira Evropska unija, u cilju usvajanja i primjene standardizovanih indikatora za monitoring u oblasti droga. Uz proaktivnu saradnju nacionalnog korespondenta i nadležnih institucija, odgovoreno je na zahtjev EMCDDA i određene su kontakt osobe korespondenti (*legal correspondent*) za razvoj indikatora koji se odnosi na zakonodavni aspekt (prekršaji, krivična djela) zbog zloupotrebe droga, kao i za novi indikator iz opsega ustanova za izvršenje krivičnih sankcija (*prison indicator*).

Ostvarena je koordinacija i saradnja svih institucijama koje su nosioci izrade Standardizovanih tabela za izvještavanje koje se dostavljaju EMCDDA, po definisanim indikatorima i temama.

U oktobru 2021. detektovana je nova supstanca 3MMC, koja se nakon toga nije više pojavljivala u Crnoj Gori. Informacija je proslijeđena kroz EU prijavni obrazac u EU Sistem ranog upozorenja na pojavu novih psihoaktivnih supstanci.

Crna Gora je kontinuirano aktivna u saradnji sa Savjetom Evrope – Grupom za međunarodnu saradnju za droge i zavisnosti i učestvuje u više ekspertskih radnih grupa, platformi i sastanaka. Teme u kojima se učestvuje su iz domena saradnje carinskih i policijskih organa, sprečavanja ilegalne trgovine putem interneta, tretmana i rehabilitacije osoba korisnika droga koje su na izdržavanju kazne zatvora, liječenja korisnika droga, politika sprečavanja

zloupotrebe droga i ostale teme iz cjelokupne oblasti koja se odnosi na sprečavanje zloupotrebe droga. Kroz učešće u namjenskim programima za Jugoistočnu Evropu u organizaciji Savjeta Evrope, dodatno se intenzivira regionalna saradnja.

Redovna je komunikacija s Kancelarijom za drogu i kriminal Ujedinjenih nacija (UNODC) kroz učešće u Regionalnom projektu za Jugoistočnu Evropu.

Crna Gora je učestvovala na 64. zasijedanju Komisije za opojne droge (*Commission on Narcotic Drugs - CND*) i na pratećim događajima u martu 2022.

Crna Gora je prisutna u regionalnom projektu „Biram oporavak“, podržanog od Svjetske federacije za borbu protiv droga (WFAD). Projekat vode tri partnerske nevladine organizacije iz Crne Gore, Bosne i Hercegovine i Republike Srbije, uz učešće partnerskih institucija iz ove tri susjedne države. Cilj projekta je kontinuirana podrška oporavku osoba koje koriste droge, kroz blisku saradnju civilnog i javnog sektora.

24.9. Carinska saradnja

24.9.1. Međunarodna saradnja i saradnja s tužilaštvom

U izvještajnom periodu, s Evropskom službom za suzbijanje prevara (OLAF) je razmijenjena 71 informacija, u vezi s kretanjem duvana i duvanskih proizvoda, preko AFIS sistema kojem Uprava prihoda i carina ima pristup do nivo zemlje kandidata. Takođe, u istom periodu Uprava prihoda i carina je postupala po zahtjevima OLAF-a u odnosu na kompanije i njihove ovlašćene zastupnike koji posluju u Slobodnoj zoni Luka Bar, te je s ovom kancelarijom, u izvještajnom periodu, razmijenjeno 13 informacija. Odgovoreno je na 24 zahtjeva partnerskih službi i drugih međunarodnih organizacija, i upućena tri zahtjeva za pružanje pomoći partnerskim službama. U međunarodne baze podataka unesena je 51 informacija. Shodno bilateralnom memorandumu o razumijevanju i saradnji s Upravom prihoda i carina Ujedinjenog Kraljevstva Velike Britanije i Sjeverne Irske (*Her Majesty's Revenue and Customs - HMRC*) u izvještajnom periodu su razmijenjene 84 informacije u vezi s kretanjem duvana i duvanskih proizvoda i odgovoreno je na sedam zahtjeva za dostavu podataka i dokumentacije u vezi s kretanjem duvana i duvanskih proizvoda. S Centrom za sprovođenje zakona u Jugoistočnoj Evropi (*Southeast European Law Enforcement Center - SELEC*) je razmijenjeno 11 informacija. Uprava prihoda i carina razmjenjuje informacije i s najvećim svjetskim proizvođačima cigareta na osnovu potpisanih Memoranduma o razumijevanju. U izvještajnom

periodu, s proizvođačem „Japan Tobacco International“ razmijenjene su tri informacije o sumnjivim pošiljkama cigareta.

U skladu s ovlašćenjima u oblasti carinskih istraga, nastavljena je intenzivna saradnja s tužilaštvom, UP i ostalim organima za sprovođenje zakona. Tokom izvještajnog perioda razmijenjeno je 35 informacija s nadležnim tužilaštvima, UP, sudovima i drugim organima za sprovođenje zakona.

Obnovljen je Sporazum za unapređenje saradnje u oblasti kriminala o automatskoj razmjeni podataka između ključnih institucija između MFSS-a, MUP-a, UP, Ministarstva pravde i manjinskih prava, VS, VDT-a, Centralne banke i Sektora za finansijsko-obavještajne poslove u UP, na osnovu kojeg je Uprava prihoda i carina, radi pravovremene razmjene informacija, zajedno s MUP-om, odnosno UP, kreirala web aplikaciju koja sadrži baze podataka s kojima raspolažu ovi organi i koji su od značaja za sprečavanje i otkrivanje prekršaja i krivičnih djela.

Crna Gora, kao članica Okvirne konvencije o kontroli duvana i Protokola o eliminaciji nezakonite trgovine duvanskim proizvodima, dužna je da uspostavi sistem praćenja duvanskih proizvoda (*track & trace*), a u cilju poboljšanja kontrole lanca snabdijevanja i borbu protiv nezakonite trgovine duvanom, što je i preporuka iz Izvještaja Evropske komisije o Crnoj Gori za 2021. Navedena preporuka je uključena u Vladin Nacrt akcionog plana za adresiranje ključnih preporuka, kojim je, u odnosu na član 8 Protokola koji definiše obuhvat sistema *track & trace*, planirano da nadležni organi definišu model upravljanja sistemom, te ostale ključne elemente koji će omogućavati identifikovanje svake tačke u lancu snabdijevanja ovim akciznim proizvodom, te da se analizom sistema za upravljanje akciznim markicama koji je u funkciji od 1. II 2021. i o čijim karakteristikama je Evropska komisija već obaviještena, konkretizuju dalji koraci na potpunom uspostavljanju *track & trace* sistema.

U tom kontekstu, a s obzirom na mjere koje Protokol propisuje, MFSS, kao organ koji je preko svoje Direkcije nadležan za izdavanje odobrenja/licence za proizvodnju duvanskih proizvoda, za obradu duvana, za obavljanje prometa na veliko i malo duvanskih proizvoda, za obavljanje djelatnosti uvoza i izvoza duvana, obrađenog duvana i duvanskih proizvoda, i Uprava prihoda i carina su imenovali dvije nacionalne kontakt osobe za Protokol za eliminaciju nedozvoljene trgovine duvanskim proizvodima.

U periodu 15. VI 2021 – 20. III 2022, Uprava prihoda i carina učestvovala je u pet međunarodnih zajedničkih carinskih operacija, u organizaciji Svjetske carinske organizacije (*World Customs Organization* – WCO), Europol-a i HMRC-a. Navedene operacije odnosile su se na na borbu protiv ilegalne trgovine

kulturnim dobrima, borbu protiv krijumčarenja vatrenog oružja i droga, identifikaciju kretanja nelegalne gotovine iz Ujedinjenog Kraljevstva prema zemljama Zapadnog Balkana, borbu protiv ilegalne trgovine zaštićenim biljnim i životinjskim vrstama, praćenje i kontrolu prekograničnog kretanja otpada, kao i na otkrivanje pošiljki s ilegalnim otpadom.

U cilju unapređenja međunarodne saradnje i razmjene informacija kada je u pitanju borba protiv organizovanog kriminala, Vlada je imenovala službenika Uprave prihoda i carina za oficira za vezu – predstavnika Crne Gore u SELEC-u u Bukureštu.

3.24.9.2. Pregled statističkih podataka o rezultatima kontrola

U periodu 15. VI 2021 – 14. III 2022, službenici Uprave prihoda i carina izvršili su ukupno 39.816 kontrola. Izdat je 231 prekršajni nalog i izrečene su novčane kazne u vrijednosti od 196.070,00 eura. Podnijeto je pet zahtjeva za pokretanje prekršajnog postupka kod nadležnog suda. Oduzeta je krijumčarena roba u ukupnoj vrijednosti od 1.008.744,57 eura. Samostalno i u saradnji s drugim državnim organima podnijeto je devet krivičnih prijava nadležnom tužiocu. U izvještajnom periodu, službenici Uprave prihoda i carina su samostalno i u saradnji s drugim državnim organima oduzeli 7.227.400 komada cigareta u vrijednosti 748.297,80 eura. Takođe, oduzeto je 282,70 kg rezanog duvana u vrijednosti 18.242,20 eura, 724,95 litara alkohola u vrijednosti 7.923,93 eura i 1059,76 litara gaziranog pića u vrijednosti 1.147,20 eura. Kada je u pitanju krijumčarenje narkotika, u 14 slučajeva službenici Uprave prihoda i carina oduzeli su: 1.585,31 kg skanka, 2,3 kg heroina, 1.937,30 kg kokaina, 20,00 kg hašiša, 0,039 kg metamfetamina i 38 tableta ekstazi. Uprava prihoda i carina je po osnovu sumnje u povredu prava intelektualne svojine prekinula 58 carinskih postupaka i privremeno zadržala robu u ukupnoj količini od 32.760 komada robe.

U julu 2021. u zajedničkoj akciji s nadležnom organizacionom jedinicom UP (CB Bar) kontrolom jednog od korisnika Slobodne zone, utvrđen je nestanak robe u količini od 1.841 paketa i 152 šteke jedne marke cigareta. U vezi s okolnostima krađe, istragu vode nadležno tužilaštvo i UP.

U septembru 2021. tokom akcije zapljene kamiona-cistijerne na graničnom prelazu prema Srbiji otkriveno je i zaplijenjeno 470 paketa krijumčarenih cigareta.

POGLAVLJE 5 - JAVNE NABAVKE

5.1. Realizovane aktivnosti

5.1.1. Normativni i strategijski okvir

U toku su aktivnosti na pripremi izmjena i dopuna Zakona o javnim nabavkama radi usaglašavanja zakonskih odredbi sa elektronskim sistemom javnih nabavki. Pored tehničkih poboljšanja Zakona, radi se i na izmjenama određenih zakonskih rješenja čija dosadašnja primjena ne odražava standarde i praksu EU. Utvrđivanje Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o javnim nabavkama planirano je tokom II kvartala 2022.

Vlada je 14. X 2021. usvojila Strategiju unapređenja politike javnih nabavki i javno-privatnog partnerstva u Crnoj Gori za period 2021-2025., kao i Akcioni plan za njeno sprovođenje za period II polovina 2021-2022. Strateški akt je podijeljen na dva dijela, odnosno oblasti za koje se kreira politika – javne nabavke i javno-privatna partnerstva. Oblast javno-privatnog partnerstva je po prvi put uvrštena u strateški dokument, čime su utvrđeni pravci razvoja ove značajne politike, kao i aktivnosti koje su preduslov za stvaranje stabilnog okruženja za buduće investicione projekte. Za sprovođenje aktivnosti definisanih Strategijom zaduženo je Koordinaciono tijelo koje se sastoji od 16 članova koji predstavljaju relevantne institucije u oblasti javnih nabavki i JPP, kao i predstavnike privrednog sektora, lokalnih samouprava i NVO.

Javno-privatno partnerstvo i koncesije

Naručioci pripremaju projekte u skladu sa zakonodavstvom usvojenim krajem 2019. Očekuje se da će tokom I i II kvartala 2022. navedeni projekti biti dostavljeni MFSS-u i Agenciji za investicije sa ciljem dobijanja odobrenja za predloge projekata. U okviru Projekta IPA 2014 „ Unaprjeđenje pravnog i institucionalnog okvira u oblastima javnih nabavki i državne pomoći” izrađene su Smjernice za javno-privatno partnerstvo u Crnoj Gori radi poboljšanja razumijevanja regulatornog okvira kao i efikasnije implementacije.

U pogledu koncesija za Aerodrome Crne Gore, Vlada će zauzeti stav prema učesnicima u postupku i obavijestiti javnost o daljem toku pomenutog postupka.

Elektronski sistem javnih nabavki

Svi podzakonski akti i uputstva za korišćenje sistema e-nabavki donešeni su u skladu sa propisanim rokovima, kao preduslov za puštanje u rad e-sistema.

Pored toga, izvršeno je usklađivanje dva najvažnija podzakonska akta – za pripremu tenderske dokumentacije i pripremu ponuda kroz e-sistem.

Što se tiče iskustva Crne Gore u implementaciji elektronskog sistema javnih nabavki, poboljšanja se odnose u prvom redu na dostupnost podataka o javnim nabavkama, to jest na mogućnost dobijanja preciznih statističkih podataka u realnom vremenu o svim postupcima javnih nabavki koji se sprovode u zemlji. To će takođe biti od velikog značaja za pripremu polugodišnjih i godišnjih izvještaja o javnim nabavkama, što je jedna od najvažnijih alatki za monitoring indikatora uspješnosti sistema javnih nabavki.

U cilju poboljšanja efikasnosti funkcionisanja sistema e-nabavki, u toku je uvezivanje ove platforme sa elektronskim sistemom Ministarstva pravde u dijelu koji se odnosi na ispunjenje obaveznih uslova za privredne subjekte radi učešća u postupcima javne nabavke. Takođe, elektronski sistem javnih nabavki će biti povezan i sa sistemom Uprave prihoda i carina do kraja 2022.

Sekretarijat Savjeta za konkurentnost je u saradnji sa MFSS-om - Direktoratom za politiku javnih nabavki, kreirao online upitnik i sproveo istraživanje koje je imalo za cilj evaluaciju CEJN-a i identifikaciju osnovnih pravaca za njegovo unapređenje. Upitnik je poslat na gotovo 5.000 adresa preduzeća koja su registrovana u samom sistemu, a sadržao je 8 pitanja. U periodu od 22. februara do 1. marta 2022. sakupljeno je 938 odgovora. Od toga broja 84,8% ili 795 ispitanika su oni koji su već sproveli postupak, odnosno podnijeli ponudu preko CEJN-a. Ispitanici su bili ponuđači, kao i naručioci javnih nabavki. Od ukupno 938 ispitanika, njih 711, odnosno 84,0%, ocijenilo je sistem javnih nabavki unaprijeđen uvođenjem CEJN-a u poređenju sa prethodnim načinom realizacije javnih nabavki

Prosječna ocjena zadovoljstva CEJN-om na skali od 1-10 je 7,8.

Prosječne ocjene pojedinačnih aspekata sistema, koji su ocjenjivani na skali od 1-5 su:

- 4,1 za jednostavnost korišćenja,
- 4,2 za efikasnost i
- 4,2 za podršku od strane administratora.

Ukupan broj komentara i sugestija za unapređenje sistema je 292 i većina ih se odnosi na:

- Interoperabilnost CEJN-a sa ostalim sistemima, to jest registrima državne uprave i
- Korišćenje elektronskog dokumenta tokom cijelog procesa.

Do 20 III 2022. na elektronskom sistemu javnih nabavki registrovano je 659 naručilaca, dok je 2.345 ponuđača aktivirano u sistemu.

Statistički podaci

Elektronski sistem javnih nabavki je na dan 21. III 2022. generisao sljedeće statističke podatke vezano za postupke javnih nabavki sprovedene od 15. VI 2021:

- ukupan broj sprovedenih postupaka je 3.491, dok je zaključeno 4.283 ugovora o javnoj nabavci;
- Ukupna ugovorena vrijednost javnih nabavki je 215.510.359,20 eura, od čega je primjenom otvorenog postupka javne nabavke ugovoreno 174.951.442,7 eura; ograničenog postupka javne nabavke 847.131,31 eura; pregovaračkog postupka bez prethodnog objavljivanja poziva na javno nadmetanje 15.894.955,76 eura; dok je kroz jednostavne nabavke ugovoreno ukupno 23.627.215,06 eura;
- Domaći ponuđači su na tržištu javnih nabavki u Crnoj Gori učestvovali sa nabavkama ugovorene vrijednosti od 202.288.096,35 eura ili 93,86%, dok je učešće stranih ponuđača 13.231.262,83 eura ili 6,14%;
- Prosječno vrijeme trajanja postupka javne nabavke je 33,48 dana, dok je kod jednostavnih nabavki taj prosjek 25,47 dana;
- Prema vrsti predmeta javne nabavke, za nabavku roba ugovoreno je 139.412.419,58 eura, usluga 30.811.805,01 eura dok je za nabavku radova ugovoreno 45.295.074,59 eura.

U periodu 15. VI 2021 – 20. III 2022. Komisija za zaštitu prava u postupcima javnih nabavki je primila 137 predmeta od kojih: 116 žalbi, 19 predmeta po presudama Upravnog suda kojima je predmet vraćen Komisiji za zaštitu prava na ponovno odlučivanje i dva zahtjeva za ponavljanje postupka. Komisija za zaštitu prava je u navedenom periodu donijela ukupno 134 odluke, od čega 113 odluka po izjavljenim žalbama, 19 predmeta po presudama Upravnog suda kojima su usvojene tužbe na odluke Komisije za zaštitu prava i dva zahtjeva za ponavljanje postupka.

U izvještajnom periodu, Komisija za zaštitu prava je riješila 113 žalbi. Od navedenih 113 žalbi: usvojeno je ili djelimično usvojeno 75 žalbi, odbijene su 23 žalbi, osam žalbi je povučeno, u sedam slučajeva je, po službenoj dužnosti, utvrđeno postojanja bitne povrede zakona u postupcima javnih nabavki, poništen postupak javne nabavke djelimično ili u cjelosti. Od ukupnog broja žalbenih predmeta koje je riješila, Komisija za zaštitu prava je u izvještajnom

periodu riješila: 13 žalbe izjavljene na Tendersku dokumentaciju, 89 žalbi izjavljenih na Odluku o izboru najpovoljnije ponude, devet žalbi na Odluku o poništenju postupka javne nabavke, jednu žalbu na Odluku o isključenju iz postupka javne nabavke, jednu žalbu na obavještenje o ishodu postupka javne nabavki.

U periodu 15. VI 2021 – 20. III 2022, Komisija za zaštitu prava je od strane Upravnog suda Crne Gore primila 31 presudu i dva rješenja, koja su donijeta u postupku po tužbama izjavljenim protiv odluka Komisije, od čega:

- 19 presuda kojima su usvojene tužbe i predmet vraćen Komisiji za zaštitu prava na ponovno odlučivanje;
- 12 presuda kojima su odbijene tužbe;
- dva rješenja kojima se postupak obustavlja usljed odustanka tužioca od podnijete tužbe.

Od 19 presuda kojima su usvojene tužbe i predmet vraćen Komisiji na ponovno odlučivanje, tri presude se odnose na odluke Komisije donijetu u 2020, 15 presuda se odnosi na odluke Komisije donijete u 2019. i jedna presuda se odnosi na odluku Komisije donijetu u 2018. Od 12 presuda kojima su odbijene tužbe, 10 presuda se odnose na odluke Komisije donijete u 2019, a dvije presude se odnose na odluke Komisije donijete u 2020. Jedno rješenje kojim se postupak obustavlja zbog odustanka tužioca od podnijete tužbe, se odnosi na ćutanje administracije a jedno rješenje na odluku Komisije donijetu u 2021.

Dakle u izvještajnom periodu, u postupku izvršenja 19 presuda Upravnog suda kojima su predmeti vraćeni Komisiji na ponovno odlučivanje, Komisija je postupila po 19 presuda Upravnog suda, te donijela 19 odluka.

Vanredno preispitivanje sudskih odluka

U izvještajnom periodu Komisiji je dostavljeno pet presuda VS, donijetih po zahtjevima za ispitivanje presuda Upravnog suda. Od navedenih pet presuda, četiri presude VS je odbio zahtjev za ispitivanje sudske odluke kao neosnovan, dok je u jednoj presudi usvojio zahtjev za ispitivanje sudske odluke kao osnovan.

Tokom 2021. prosječan broj dana za rješavanje predmeta po žalbi iznosio je 18 dana od dana dostavljanja kompletne dokumentacije od strane naručioca.

Uprava za inspeksijske poslove - Inspekcija za javne nabavke u izvještajnom periodu izvršila je ukupno 297 inspeksijska pregleda, od čega 235 redovnih, 53 po inicijativama i devet kontrolnih inspeksijskih pregleda.

Utvrđeno je 146 nepravilnosti, za čije otklanjanje je izrečena 101 mjera ukazivanja. Za počinjene prekršaje izrečena je 41 novčana kazna, putem izdavanja prekršajnih naloga, u iznosu od 70.850,00 eura, a podnijeto je šest zahtjeva za pokretanje prekršajnog postupka.

Administrativni kapaciteti

S ciljem jačanja administrativnih kapaciteta i podizanja nivoa profesionalizacije zaposlenih u javnim nabavkama, MFSS kontinuirano sprovodi obuke, kako na temu regulatornog okvira, tako i korišćenja sistema elektronskih nabavki. U izvještajnom periodu obučeno je ukupno 212 službenika, od čega je 169 pohađalo obuku na temu regulatornog okvira, a 43 na temu elektronskih javnih nabavki. U saradnji sa Upravom za kadrove, Ministarstvo je usvojilo Kalendar obuka za 2022, dostupan na: <https://ujn.gov.me/wp-content/uploads/2022/03/KALENDAR-OBUKA-2022-2.pdf>.

MFSS u kontinuitetu organizuje i polaganje stručnog ispita za rad na poslovima javnih nabavki. Ispit je do sada položilo 746 službenika za javne nabavke, dok je ukupno 658 naručilaca registrovano u Crnoj Gori.

U smislu efikasnije implementacije novog regulatornog okvira, važno je istaći da, kao rezultat međusektorske saradnje u sistemu javnih nabavki, a u cilju konzistentne usklađenosti sa Direktivama EU, MFSS priprema i objavljuje stručna uputstva i smjernice vezano za određene odredbe Zakona, dostupna na: (<http://www.ujn.gov.me/akti-za-primjenu/>).

U okviru Projekta IPA 2014 „Unaprjeđenje pravnog i institucionalnog okvira u oblastima javnih nabavki i državne pomoći” izrađen je Priručnik za javne nabavke i Smjernice za korišćenje elektronskog sistema javnih nabavki, što predstavlja korisnu alatku za učesnike u sistemu.

Kada je riječ o **praćenju dodjeljivanja i sprovođenja ugovora**, inspekcija za javne nabavke sistematizovala je i popunila upražnjena radna mjesta za osam inspektora i glavnog inspektora. Inspekcija je izvršila 297 kontrola, što je rast u poređenju sa 2020. Većina kontrola bila je vezana za faze zaključivanja i izvršenja ugovora, kao i sprovođenje jednostavnih nabavki.

POGLAVLJE 18 - STATISTIKA

18.1. Statistička infrastruktura

Od ukupno 169 sistematizovanih radnih mjesta u Upravi za statistiku je popunjeno 96 radnih mjesta. U decembru 2021. započeta su dva javna oglasa

za radna mjesta iz kategorije ekspertske kadra i to: sam. savjetnika III i višeg savjetnika III u Sektoru makroekonomske statistike, nacionalne račune i cijene, koji će se završiti u prvom kvartalu 2022.

Kadrovskim planom za 2022. planirano je sprovođenje tri javna konkursa za upražnjena radna mjesta iz kategorije visoko rukovodnog kadra i to: direktora/icu Uprave za statistiku, pomoćnika/cu direktora/ice u Sektoru socijalnih statistika i demografije i pomoćnika/cu direktora/ice u Sektoru za informatičku obradu podataka Uprave za statistiku i tri javna oglasa za radna mjesta iz kategorije ekspertske kadra (sam. savjetnik III).

Polovinom februara mjeseca, raspisan je 1 javni konkurs za upražnjeno radno mjesto iz kategorije visoko rukovodnog kadra i to: direktora/icu Uprave za statistiku, koji je u toku.

Zakonom o budžetu („Sl. list CG“, broj 144/21) ukupan odobreni budžet Uprave za statistiku iznosi 4.643.779,42 eura, kao i 392.806,16 eura za potrebe objedinjenih javnih nabavki Uprave za statistiku, a koje su u nadležnosti Uprave za katastar i državnu imovinu.

Od ukupno odobrenih sredstava za Aktivnost Popisa stanovništva predviđeno je 3,276,184.99€ (3,033,839.28 € u nadležnosti Uprave za statistiku i 242,345.71€ za potrebe objedinjenih javnih nabavki za ovu aktivnost Uprave za statistiku, a koje su u nadležnosti Uprave za katastar i državnu imovinu).

U izvještajnom periodu Vlada je 23. XII 2021. usvojila Godišnji plan zvanične statistike za 2022. ("Sl. list CG", broj 2/22). U decembru 2021. objavljen je i Kalendar objavljivanja statističkih podataka za 2022. na zvaničnom sajtu Uprave za statistiku.

Uprava za statistiku je u toku 2021. radila na unaprjeđenju statističkih proizvoda i procesa. Shodno tome, aktivnosti koje su realizovane u posmatranom periodu godine su:

a) Uvođenje sistema samoprocjene statističkog procesa proizvodnje čija je svrha unaprjeđenje nivoa usklađenosti sa standardima kvaliteta u oblasti zvanične statistike na međunarodnom i evropskom nivou, osnovnim principima UN, principima Kodeksa prakse evropske statistike i principima kvaliteta statističkog sistema Crne Gore;

b) Povećan broj izvještaja o kvalitetu za korisnike na zvaničnom sajtu Uprave za statistiku, urađenih u skladu sa Priručnikom evropskog statističkog sistema za izvještaje o kvalitetu i metapodatke. Izveštaji o kvalitetu su objavljeni za

2016, 2017, 2018, 2019. i 2020, uključujući izvještaje o kvalitetu za druge proizvođače.

c) Uspostavljanje Generičkog modela statističkih poslovnih procesa (GSBPM). Generički model statističkih poslovnih procesa - GSBPM je standardni pregled statističkih poslovnih procesa koji identifikuje aktivnosti, odgovornosti, resurse, dokumentuje statističke procese na standardizovan način. Koristeći model, razvija se sistem praćenja, dokumentovanja i kontrole svih faza u proizvodnji rezultata zvanične statistike. Generički model statističkih poslovnih procesa - GSBPM je usvojen kao referentni model, započet 2019. i njegova implementacija je nastavljena. Započete su aktivnosti na kreiranju aplikativnog rješenja za popunjavanje matrice GSBPM.

U cilju unaprjeđenja procesa diseminacije statističkih podataka, krajem 2021, Uprava za statistiku je unaprijedila izgled i sadržaj saopštenja koje objavljuje u skladu sa Kalendarom objavljivanja statističkih podataka. Takođe, Uprava za statistiku je nastavila sa promocijom rezultata zvanične statistike korišćenjem društvenih mreža. Na taj način omogućila je dostupnost rezultata zvanične statistike različitim grupama korisnika, koji različite sadržaje mogu pronaći, pored sajta Uprave za statistiku, i na društvenim mrežama (Twitter i LinkedIn).

18.2. Makroekonomska statistika

U oblasti statistike nacionalnih računa nastavljen je rad na daljoj harmonizaciji sa standardima Evropske unije i ispunjavanja zahtjeva koji su definisani završnim mjerilima za zatvaranje Poglavlja 18 - Statistika. Objavljeni su rezultati godišnjeg Bruto nacionalnog dohotka za 2020. kao i konačni rezultati godišnjeg Bruto domaćeg proizvoda za 2020. po proizvodnoj i potrošnoj metodi u tekućim cijenama, cijenama prethodne godine i ulančanim mjerama obima, u skladu sa ESA 2010 metodologijom. Takođe su objavljeni i konačni podaci kvartalnog Bruto domaćeg proizvoda za 2020, u skladu sa ESA 2010 metodologijom po potrošnom principu, kao i preliminarni podaci za I-IV kvartal 2021. Serija podataka kvartalnog Bruto domaćeg proizvoda za period od prvog kvartala 2006. do četvrtog kvartala 2021. u tekućim cijenama, po potrošnim kategorijama dodatno je publikovana i u formi sezonski prilagođenih podataka. Takođe su objavljeni i rezultati kvartalnog BDP-a u ulančanim mjerama obima (u prosječnim cijenama 2010.), po potrošnim kategorijama, od prvog kvartala 2007.

Ostvaren je napredak u proizvodnji podataka kvartalnog BDP-a objavljivanjem rezultata obračuna kvartalnog BDP-a po proizvodnom pristupu na nivou A10

sektora djelatnosti za vremensku seriju od prvog kvartala 2010 do četvrtog kvartala 2021, u tekućim cijenama, cijenama prethodne godine i ulančanim mjerama obima.

Podaci su dostavljeni Eurostat-u putem EDAMIS programa za transmisiju podataka u SDMX formatu bez korišćenja SDMX konvertora.

Uz podršku IPA projekata, MONSTAT, uprkos ograničenim kapacitetima, kontinuirano ulaže značajne napore u cilju postizanja većeg stepena usklađenosti sa ESA 2010 metodologijom kroz proizvodnju inputa za popunjavanje većeg broja varijabli u okviru tabela definisanih mjerilima za zatvaranje. Proizvedeni su godišnji podaci Bruto investicija po tipu sredstava za vremensku seriju 2006 - 2020, zatim godišnji podaci Lične potrošnje domaćinstava po COICOP-u i po trajnosti dobara za vremensku seriju 2006 - 2020. u tekućim i stalnim cijenama kao i ulančanim mjerama obima. Godišnji podaci Bruto domaćeg proizvoda u ulančanim mjerama obima za vremensku seriju 2006 - 2020. su takođe proizvedeni. Nastavljen je rad na formiranju elemenata potrebnih za obračun BDP-a po prihodnoj metodi kao i rad na uvođenju i razvoju sektorskih nefinansijskih računa i razvoju integrisanog sistema za proizvodnju tabela ponude i upotrebe.

Kao koordinator statističkog sistema, Uprava za statistiku, uz podršku IPA 2017 višekorisničkog projekta pomoći, radila je na koordinaciji, u dijelu proizvodnje i prikupljanja raspoloživih varijabli koje su neophodne za izradu indikatora za proceduru makroekonomske neravnoteže (macro-economic imbalance procedure - MIP). Dodatno, ažurirani su i metapodaci za raspoložive indikatore koji su dostavljeni Eurostat-u.

U okviru statistike cijena nastavlja se dalji rad na usklađivanju sa međunarodnim standardima. Sa tim u vezi, harmonizovani indeks potrošačkih cijena (HICP) i paritet kupovne moći (PPP) su u velikoj mjeri usklađeni sa standardima EU. U posmatranom periodu sve planirane aktivnosti u oblasti Harmonizovanog indeksa potrošačkih cijena i Pariteta kupovne moći realizovane su definisanom dinamikom, uz podršku IPA 2017 i IPA 2019 višekorisničkih projekata. Ažurirane su HICP i PPP radne metodologije (HICP/PPP inventory) i iste su dostavljene Eurostatu na verifikaciju putem ESS Metadata Handler-a.

U cilju unaprjeđenja indeksa potrošačkih cijena i harmonizovanog indeksa potrošačkih cijena kreirana je nova softverska aplikacija za obračun CPI/HICP-a, čime je automatizovan proces obrade podataka i ujedno su riješene nedosljednosti u agregiranju indeksa, što je i verifikovano od strane Eurostat-

a. Takođe nastavljena je redovna transmisija podataka u zahtijevanom SDMX formatu.

U statistici spoljne trgovine robama nastavljen je rad na daljoj harmonizaciji ove statistike sa međunarodnim standardima. Zahtijevani setovi podataka spoljnotrgovinske robne razmjene na mjesečnom nivou se redovno dostavljaju EUROSTAT-u putem EDAMIS-a, prema novoj strukturi podataka (DOC MET 400 format).

Takođe, u cilju dalje harmonizacije sa EU standardima, nastavljen je rad na aktivnostima u vezi daljeg unaprjeđenja statistike spoljnotrgovinske robne razmjene prema karakteristikama preduzeća (TEC) i prema fakturnoj vrijednosti (TIC). U skladu sa tim, svi zahtijevani skupovi podataka statistike spoljnotrgovinske robne razmjene prema karakteristikama preduzeća (tabele B 1-11) su pripremljeni i poslani EUROSTAT-u preko EDAMIS-a, za referentnu 2019. godinu. Podaci spoljnotrgovinske robne razmjene prema fakturnoj vrijednosti (TIC), na godišnjem nivou, se redovno dostavljaju Eurostatu.

18.3. Poslovna statistika

Statistika turizma je visoko usklađena sa EU Regulativom 692/2011. Mjesečni i godišnji podaci o popunjenosti i kapacitetima smještajnih objekata šalju se Eurostatu, kao i podaci o mjesečnoj neto stopi zauzetosti soba.

U statistici saobraćaja ostvaren je visok nivo unaprjeđenja. Sve oblasti statistike saobraćaja se obračunavaju prema evropskim regulativama.

Strukturalna i kratkoročna statistika energetike se proizvode i u potpunosti su usklađene u odnosu na evropsko zakonodavstvo. SHARES statistika za Crnu Goru je dostupna na osnovu podataka energetske bilansa koji se redovno dostavljaju Eurostatu. Statistika cijena energenata je u potpunosti usklađena sa evropskom direktivom (EC) 2008/92.

U oblasti statistike kratkoročnih indikatora, nastavljen je rad na harmonizaciji svih domenskih statistika (industrija, građevinarstvo, trgovina na malo i usluge) sa međunarodnim standardima. Zahtijevani podaci se redovno dostavljaju Eurostatu u propisanoj formi, uz kontinuirani rad na redovnim aktivnostima shodno Kalendaru objavljivanja statističkih podataka i unaprijed definisanim rokovima. Uz podršku projekta IPA 2017 i IPA 2019 višekorisničkog programa, nastavljen je rad na realizaciji aktivnosti neophodnih za harmonizaciju kratkoročnih statistika sa Regulativom 2019/2152 za integraciju poslovnih statistika (FRIBS). U statistici industrije, serije podataka za varijable Neto promet (TOVT), Domaći neto promet (TOVD) i Neto promet u zemlji (TOVE) su kalendarski i sezonski prilagođene korišćenjem JDemetra+ softvera

i proslijeđeni Eurostatu u zahtijevanom SDMX formatu putem EDAMIS web portala. U statistici građevinarstva, serije podataka za varijablu Bruto plate i dnevnice (WAGE) su kalendarski i sezonski prilagođene korišćenjem JDemetra+ softvera i proslijeđene Eurostatu u zahtijevanom SDMX formatu putem EDAMIS web portala. U statistici trgovine na malo i usluga obračunate su i proslijeđene Eurostatu varijable Sati rada zaposlenih (HOVK) i Plate i dnevnice (WAGE) za sektor G i oblast G47 bez G473, i varijabla Broj zaposlenih i samozaposlenih lica (EMPL) za sektor G. U oblasti PRODCOM statistike implementirana je PRODCOM lista 2020. Podaci su proslijeđeni Eurostatu u definisanom roku. Metapodaci u oblasti kratkoročnih indikatora su ažurirani putem aplikacije Metadata Handler, u skladu sa zahtjevima Eurostata, u zahtijevanom ESMS formatu.

18.4. Socijalna statistika

Vlada je 29. XII 2021. usvojila Predlog Zakon o popisu stanovništva, domaćinstava i stanova. Takođe, dostavljeno je i mišljenje Evropske komisije na nacrt Zakona o popisu stanovništva, domaćinstava i stanova. Predlogom zakona predviđeno je sprovođenje popisa tradicionalnom metodom.

Realizovano je Istraživanje o uslovima života i bezbjednosti žena (Gender base violence - GBV) koje je finansirano iz sredstava IPA 2017 projekta.

Podaci o broju umrlih lica po sedmicama kao poseban zahtjev usljed pandemije COVID-19 se kontinuirano šalju Eurostatu na mjesečnom nivou.

Prema Godišnjem planu zvanične statistike za 2021, po prvi put Uprava za statistiku sprovodi redovno istraživanje o Inovativnim aktivnostima preduzeća za period 2018-2020. Upitnik o Inovativnim aktivnostima za period 2018-2020. je pripremljen u skladu zahtjevima Eurostat-a. Prikupljanje podataka obavljeno je u drugoj polovini 2021. Početkom 2022. izvršena je kontrola i unos podataka.

U periodu od 28. II - 6. III 2022, sprovedeno je Pilot istraživanje EU-SILC u cilju testiranja novog metoda prikupljanja podataka na terenu - CAPI metoda (preko laptopova). Glavni cilj pilot istraživanja je bio testiranje aplikacije za unos podataka, kao i priprema za redovno istraživanje koje će se sprovoditi u aprilu i maju 2022.

U izvještajnom periodu kada je ESSPROS istraživanje u pitanju shodno GRANT ugovoru IPA 2019 dostavljeni su Izvještaji o kvalitetu za referentnu 2019. godinu putem web aplikacije koju je razvio Eurostat - European Statistical System Metadata Handler (ESS MH).

U oblasti statistike kriminala, radna grupa koju čine predstavnici UP, Sekretarijata SS, Osnovnog suda, VDT-a, Uprave za izvršenje krivičnih sankcija, Ministarstva pravde, Pravnog fakulteta i Uprave za statistiku, završila je mapiranja nacionalnih krivičnih djela prema Međunarodnoj klasifikaciji kriminala u statističke svrhe (ICCS - The International Classification of Crime for Statistical Purposes). Primjenom klasifikacije obezbjeđuje se međunarodna uporedivost statističkih podataka o kriminalu.

U izvještajnom periodu sprovedena su i objavljena sva saopštenja iz oblasti Socijalnih statistika za 2020. shodno Kalendaru objavljivanja statističkih podataka za 2021.

18.5. Poljoprivredna statistika

U oblasti statistike poljoprivrede nastavljene su aktivnosti na pripremi popisa poljoprivrede u skladu sa novim zakonodavnim okvirom EU. U navedenom periodu ostvaren je vidan napredak u dijelu pripreme draft verzije Zakona o popisu poljoprivrede. Takođe, u cilju stvaranja uslova za sprovođenje popisa poljoprivrede nastavljeno je sa implementacijom CAPI metode (Computer-Assisted Personal Interviewing) za godišnja istraživanja u biljnoj proizvodnji i stočarstvu. Naime, prikupljanje podataka ovom metodom prošireno je sa pet na jedanaest opština i samim tim je unaprijeđena kontrola i dostupnost podataka.

Podaci statistike biljne proizvodnje i stočarstva na godišnjem nivou za referentnu 2020, su dostavljeni Eurostatu u skladu sa zahtijevanim formatom podataka.

U cilju dalje harmonizacije agromonetarne statistike, a u skladu sa EU Regulativom 134/2004, pripremljen je izvještaj "Identifikovanje dostupnih izvora podataka za uspostavljanje eksperimentalnog sistema za potrošnju fiksnog kapitala". Navedena aktivnost je realizovana kroz projekat IPA 2017 višekorisnički program.

U oblasti agroekološke statistike, preliminarni podaci o prometu pesticida dostavljeni su Eurostatu putem e-DAMIS za 2020. u decembru 2021. u skladu sa Regulativom (EK) 1185/2009 koja se odnosi na statistiku pesticida. U oblasti statistike organske proizvodnje, preliminarni podaci za 2020. su poslani Eurostatu 16. VI 2021. u skladu sa EU Regulativom 834/2007 i implementacionom Reg 889/2008 o organskoj proizvodnji i označavanju organskih proizvoda.

U oblasti statistike ribarstva, u skladu sa predviđenim rokom i Regulativom (EC) No 762/2008, dostavljeni su podaci Eurostatu za referentnu 2020.

U oblasti statistike šumarstva nastavljene su aktivnosti na harmonizaciji i uspostavljanju ekonomskog računa u šumarstvu u okviru bilateralne saradnje sa Slovenijom.

18.6. Statistika životne sredine

U oblasti statistike otpada u novembru 2021. Eurostatu su dostavljeni godišnji podaci o komunalnom otpadu za 2020. sa Izveštajem o kvalitetu. Pored podataka za 2020, dostavljeni su i preračunati podaci o komunalnom otpadu za period 2011 - 2019. Takođe, nastavljena je dalja harmonizacija statistike otpada kroz projekat IPA 2019 višekorisnički program, u septembru 2021. započete su aktivnosti u cilju razvoja metodologije za procjenu otpada od hrane.

18.7. Dodatno povezivanje

Uprava za statistiku je u izvještajnom periodu, preko EDAMIS web portala poslao Eurostatu podatke za 96 domena. Tokom izvještajnog perioda, poslato je 379 različitih datasetova. Konstantno radimo na povećanju broja podataka sa različitih domena i datasetova poslatih preko Edamis-a.

Pored podataka, Uprava za statistiku redovno šalje i metapodatke o statističkih istraživanja. Tokom izveštajnog perioda, metapodaci o 22 statistička domena su poslata putem web aplikacije koju je razvio Eurostat – Evropski statistički sistem za obradu metapodataka (ESS MH). Standardi koji treba da budu ispunjeni za metapodatke koji se šalju su SIMS (Single Integrated Metadata Structure) ili ESMS (Euro SDMX Metadata Structure).

U izvještajnom periodu nastavljene su aktivnosti na stvaranju preduslova za unaprjeđenje diseminacije zvanične statistike, odnosno implementacije dinamičke web stranice.

18.8. Monetarna i finansijska statistika

U okviru IPA regionalnog projekta pod nazivom „Program jačanja kapaciteta centralnih banaka Zapadnog Balkana sa ciljem njihove integracije u Evropski sistem centralnih banaka“, nastavljene su bilateralne aktivnosti sa Hrvatskom narodnom bankom na daljem razvoju statistike finansijskih računa finansijskog sektora.

U oktobru 2021. uspješno je završen višekorisnički projekat IPA 2017 iz oblasti trgovine uslugama koji je za cilj imao harmonizaciju i proizvodnju statistike međunarodne trgovine uslugama po zemljama u skladu sa regulativama EU. Napravljeni su značajni koraci u izradi procjene za statistiku Usluga finansijskog posredovanja mjerenih indirektno (FISIM), podaci su publikovani i

poslati Eurostatu u sklopu tabele T3 (ITSS). Nakon završetka IPA 2017, u novembru 2021. počele su aktivnosti vezane za višekorisnički projekat IPA 2019 u okviru kojeg će se nastaviti razvoj statistike međunarodne trgovine uslugama.

Centralna banka je nastavila sa redovnim izvještavanjem prema Eurostatu i putem Edamis portala poslala podatke platnog bilansa na kvartalnom nivou za 2021, tabelu T3 (ITSS) za 2020, kao i preliminarne godišnje podatke za 2020. i revidirane podatke za 2019. iz oblasti SDI (tabela T4.1, T4.2 i T5.1).

Centralna banka je u septembru 2021. objavila godišnje podatke za IIP za 2020. u skladu sa kalendarom objavljivanja statistike, i dostavila Eurostatu podatke za IIP za četvrti kvartal 2020. (godišnji podaci).

POGLAVLJE 32 - FINANSIJSKA KONTROLA

32.1. Unutrašnja finansijska kontrola u javnom sektoru

Normativni okvir

Vlada je 17. VI 2021. usvojila Konsolidovani izvještaj o upravljanju i unutrašnjim kontrolama u javnom sektoru Crne Gore za 2020.

Dodatno, Vlada je 4. VIII 2021. donijela Uredbu o uspostavljanju unutrašnje revizije u javnom sektoru („Sl. list CG“, broj 96/21). Osnovni razlog za donošenje ove Uredbe jeste njeno usaglašavanje sa Uredbom o organizaciji i načinu rada državne uprave.

Unapređenje upravljačke odgovornosti prepoznato je kao ključni cilj u Strategiji reforme javne uprave, koja je usvojena 29. XII 2021, dok je unapređenje sistema upravljanja i unutrašnjih kontrola definisano u Programu reforme upravljanja javnih finansijama.

Unutrašnja revizija

Nastavljen je drugi krug lokalizovanog Programa obuke za unutrašnjeg revizora u javnom sektoru za 25 kandidata, u skladu sa Pravilnikom o programu obuke i načinu polaganja ispita za sticanje sertifikata unutrašnjeg revizora u javnom sektoru („Sl. list CG“, broj 71/19). I pored poteškoća izazvanih pandemijom COVID-19, u izvještajnom periodu održana su predavanja i teorijska provjera znanja za dva predmeta: „Osnovi unutrašnje revizije“ i „Finansijsko izvještavanje i računovodstvo u javnom sektoru“. U martu 2022. započeo treći krug lokalizovanog Programa obuke za unutrašnjeg revizora u javnom sektoru za 25 kandidata.

U izvještajnom periodu, u okviru programa kontinuiranog profesionalnog usavršavanja ovlašćenih unutrašnjih revizora u javnom sektoru, ukupno je održano 8 obuka⁹ za unutrašnje revizore raspoređene u jedinicama za unutrašnju reviziju na centralnom i lokalnom nivou. Teme su bile sledeće: „Upravljanje rizicima u javnom sektoru i uloga unutrašnje revizije sa osvrtom na identifikovanje IT rizika i rizika od prevare” i „Osiguranje kvaliteta rada unutrašnje revizije”.

U četvrtom kvartalu 2021. obavljeno je sagledavanje kvaliteta rada Odjeljenja za unutrašnju reviziju MFSS-a od strane Direktorata za centralnu harmonizaciju.

Na centralnom nivou 24 korisnika sredstava Budžeta Crne Gore formiralo je posebnu jedinicu za unutrašnju reviziju, u kojima je raspoređeno 55 unutrašnjih revizora.

Kako bi se obezbijedila što veća pokrivenost korisnika sredstava budžeta funkcijom unutrašnje revizije, novim Zakonom o upravljanju i unutrašnjim kontrolama u javnom sektoru u članu 49 definisano je da jedinica za unutrašnju reviziju subjekta koji u skladu sa zakonom vrši nadzor nad drugim subjektom vrši unutrašnju reviziju i kod tog subjekta, ako nema uspostavljenu unutrašnju reviziju. Na taj način obezbijeđena je potpuna pokrivenost budžeta funkcijom unutrašnje revizije.

Na lokalnom nivou Odlukom o organizaciji i načinu rada organa lokalne uprave osnovana je Služba za unutrašnju reviziju u svih 15 opština koje su obavezne da formiraju posebnu jedinicu za unutrašnju reviziju u skladu sa Uredbom o uspostavljanju unutrašnje revizije u javnom sektoru, u kojima je raspoređeno ukupno 34 unutrašnja revizora.

Prema podacima iz registra CHU (Centralne jedinice za harmonizaciju), na kraju 2021, 79¹⁰ od 89 (88,8%) raspoređenih unutrašnjih revizora u javnom sektoru Crne Gore je sertifikovano.

Upravljanje i unutrašnje kontrole

U cilju primjene metodologije uspostavljanja procesa upravljanja rizicima pružena je tehnička podrška zaposlenima na nivou organizacionih jedinica u pet pilot institucija. U cilju implementacije koncepta upravljačke odgovornosti u decembru 2021. Uprava za kadrove je organizovala Program obuke za rukovodioce, gdje je jedna od tema programa bila i upravljačka odgovornost.

⁹ Za 4 grupe unutrašnjih revizora.

¹⁰ Nesertifikovani raspoređeni unutrašnji revizori su u postupku sertifikacije.

U okviru IPA projekta „Unapređenje sistema budžetiranja, višegodišnjeg okvira budžeta i sistema unutrašnje finansijske kontrole u javnom sektoru” i uz pomoć SIGMA-e pripremljen je video materijal na temu: „Upravljačka odgovornost“. Video materijal će biti postavljen na sajtu MFSS-a. U okviru istog projekta pružena je podrška u radu u vezi sa upravljačkom odgovornošću Opštini Žabljak i Opštini Mojkovac.

U okviru IPA projekta u periodu novembar 2021-januar 2022, sprovedeno je sagledavanje kvaliteta u MFSS-u, MJUDDM, Opštini Mojkovac i Opštini Žabljak.

U periodu od 25. VI 2021. do 8. II 2022. održano je 14 obuka iz oblasti upravljanja i unutrašnjih kontrola na teme: „Upravljanje rizicima“, „Samoprocjena unutrašnjih kontrola“, „Otkrivanje i postupanje po obavještenjima o sumnjama na nepravilnosti i prevare“ i „Priprema godišnjeg izvještaja“, a kojima su ukupno prisustvovala 183 službenika. Takođe, u okviru IPA projekta održane su dvije obuke na temu: „Upravljanje rizicima i izvještavanje” za pilot institucije i pružena je tehnička pomoć u izradi registra rizika, praćenju i izvještavanju.

32.2. Eksterna revizija

Kada su u pitanju kapaciteti, Državna revizorska institucija je u izvještajnom periodu imala ukupno 79 zaposlenih i to:

Radna mjesta	Jun 2022
Predsjednik i senatori	4
Sekretar Institucije	1
Državni revizor - načelnik u sektoru	5
Državni revizor - rukovodilac odeljenja	17
Državni revizor	25
Stariji saradnik državnog revizora	4
Saradnik državnog revizora	7
Mlađi unutrašnji revizor	1
Savjetnici i administracija	15
Ukupno	79

Jedno mjesto senatora je upražnjeno tako da Senat broji četiri od pet ustavno definisanih članova. Broj novozaposlenih lica u 2021. iznosi šest.

Državna revizorska institucija (DRI) je u izvještajnom periodu izvršila i objavila ukupno 35 revizija i sedam izvještaja o realizaciji preporuka i to:

- 25 izvještaja o finansijskoj reviziji i reviziji pravilnosti (jedna revizija završnog računa budžeta države, 11 revizija političkih subjekata, šest revizija potrošačkih jedinica, dvije revizije opština, dvije revizije javnih preduzeća, jedna revizija fonda, jedna revizija agencije i jedna revizija konfirmacije troškova korona virusa);
- jedan izvještaj o ocjeni primjeni kriterijuma fiskalne odgovornosti;
- četiri izvještaja o reviziji uspjeha;
- dva izvještaja o kontrolnoj reviziji;
- jedan izvještaj o tematskoj reviziji;
- dva izvještaja o reviziji informacionog sistema (IT revizija);
- sedam izvještaja o realizaciji preporuka.

U skladu s novim Smjernicama za izradu, praćenje i kontrolu revizorskih preporuka, DRI je takođe izvršila kontrolu realizacije preporuka datih u 7 izvještaja o reviziji i prekontrolisala ukupno 158 preporuka:

Subjekt i/ili predmet revizije	Vrsta revizije	Broj prekontrolisanih preporuka
Efikasnost redovnog i investicionog održavanja državnih puteva	Revizija uspjeha	14
Informacioni sistem obrazovanja Crne Gore, oblast IT upravljanje	Revizija informacionog sistema	8
Efikasnost mehanizma regulacije praćenja i izvještavanja o kvalitetu vazduha u Crnoj Gori	Revizija uspjeha	34

Državna izborna komisija za 2020.	Finansijska revizija i revizija pravilnosti	14
Zavod za zapošljavanje Crne Gore za 2020.	Finansijska revizija i revizija pravilnosti	45
Tužilaštvo za 2020.	Finansijska revizija i revizija pravilnosti	38
Rektorat Univerziteta Crne Gore za 2020.	Finansijska revizija i revizija pravilnosti	5

U skladu sa zakonskom obavezom, DRI je podnijela Skupštini Godišnji izvještaj o izvršenim revizijama i aktivnostima za period oktobar 2020 – oktobar 2021, koji obuhvata Izvještaj o reviziji Predloga zakona o završnom računu budžeta Crne Gore za 2020, Izvještaj DRI o realizaciji zaključaka Skupštine povodom usvajanja Zakona o završnom računu Budžeta Crne Gore za 2019, Izvještaj o ocjeni primjene kriterijuma fiskalne odgovornosti u 2020, kao i izvode iz 35 pojedinačnih revizija izvršenih u periodu oktobar 2020 – oktobar 2021.

Skupština je u decembru 2021. razmotrila Predlog zakona o završnom računu Budžeta Crne Gore za 2020. s Izvještajem o reviziji Predloga zakona o završnom računu Budžeta Crne Gore za 2020. i Godišnjim izvještajem o izvršenim revizijama i aktivnostima Državne revizorske institucije za period oktobar 2020 - oktobar 2021. Skupština je usvojila Zaključke kojima poziva Vladu na poštovanje i ispunjavanje svih preporuka Državne revizorske institucije datih u Izvještaju o reviziji Predloga zakona o Završnom računu Budžeta Crne Gore za 2020. godinu. Vlada je dužna da prati realizaciju svih preporuka Državne revizorske institucije koje se odnose na pojedinačne revizije urađene u periodu oktobar 2020 - oktobar 2021. i preporuka koje se ponavljaju iz ranijeg perioda, i o tome kvartalno izvještava Skupštinu.

Državna revizorska institucija, kao punopravna članica Evropske organizacije vrhovnih revizorskih institucija (EUROSAI) je u decembru 2021. postala članica EUROSAI Radne grupe za reviziju životne sredine (EUROSAI WGEA), dok je u martu 2022. kao članica Međunarodne organizacije vrhovnih revizorskih institucija (INTOSAI) postala članica INTOSAI Radne grupe za reviziju informacionih sistema (INTOSAI WGITA).

U cilju promovisanja prekogranične saradnje na putu ka EU integracijama i unaprjeđenja znanja i vještina revizorskog kadra na reviziji uspjeha, kao rezultat paralelne revizije uspjeha na temu “Zaštita Jadranskog mora u slučaju iznenadnog zagađenja” sa pet vrhovnih revizorskih institucija regiona – Albanije, Bosne i Hercegovine, Italije, Hrvatske i Slovenije, objavljen je u septembru Zajednički izvještaj paralelne revizije uspjeha na temu „Upravljanje intervencijama u slučaju iznenadnog zagađenja u Jadranskom moru“. Rezultat nacionalnih izvještaja o reviziji pretočen je u Zajedničkoj izjavi, koja sadrži ključne poruke za vlade zemalja učesnika paralelne revizije uspjeha da hitno usvoje mjere usmjerene na jačanju sistema prevencije i upravljanja odgovorima na zagađenje mora, jačanju prekogranične saradnje kroz usvajanje zajedničkog plana hitnog djelovanja i organizovanja zajedničkih vježbi.

Kroz realizaciju projekta sa Vestminsterskom fondacijom za demokratiju, sprovedene su obuke na temu rodne ravnopravnosti i rodno odgovornog budžetiranja, izrade i planiranja izvještaja o reviziji, kao i interne i eksterne komunikacije.

U izvještajnom periodu, DRI je organizovala dva ispitna roka za sticanje zvanja državni revizor i to u decembru 2021. i februaru 2022.

Kada je u pitanju Revizorsko tijelo, institucija nastavlja da kontinuirano doprinosi unapređenju upravljanja fondovima EU, odgovornosti i transparentnosti u korišćenju sredstava davanjem preporuka revizora, doprinoseći na taj način zdravom finansijskom upravljanju kroz zaštitu nacionalnih i finansijskih interesa EU. Revizorsko tijelo je u izvještajnom periodu imalo 22 zaposlena od kojih 18 zaposlenih na poslovima revizije, a u istom periodu je izvršilo i izdalo konačne izvještaje za ukupno 25 obavljenih revizija.

32.3. Zaštita finansijskih interesa EU

Kada je u pitanju Direktiva 2017/1371, KZ Crne Gore je u velikoj mjeri usklađen s ovom direktivom, a u odnosu na dalje usklađivanje Direktiva 2017/1371 je bila predmet razmatranja RG koja radi na izmjenama, tako da su u tekstu nacрта Zakona o izmjenama i dopunama Krivičnog zakonika već uvrštene odredbe koje se odnose na usklađivanje sa navedenom Direktivom. Nacrt Zakona će nakon javne rasprave biti upućen EK na mišljenje i komentare. Utvrđivanje Predloga zakona o izmjenama i dopunama Krivičnog zakonika je planirano za II kvartal 2022.

U skladu s predviđenim procedurama, Nacionalna Kancelarija za borbu protiv prevara i upravljanje nepravilnostima (AFCOS) izvještava OLAF o slučajevima nepravilnosti, od kojih su u 2021. zabilježena dva slučaja, a u toku 2022. pet slučajeva nepravilnosti. Izvještavanje se vrši putem IMS (Irregularity Management System) aplikacije, a registri nepravilnosti se redovno ažuriraju.

32.4. Zaštita eura od falsifikovanja

U cilju postizanja pune harmonizovanosti s regulativom EU/ECB, Savjet Centralne banke Crne Gore je 22. XI 2021. donio Odluku o izmjenama i dopunama Odluke o provjeri podobnosti i autentičnosti i vraćanju u opticaj euro novčanica i kovanog novca („Sl. list CG“ br. 122/21) koja je u potpunosti harmonizovana s Odlukom (EU) 2019/2195 ECB od 5. XII 2019. o izmjeni Odluke ECB/2010/14 o provjeri podobnosti i autentičnosti euro novčanica i njihovom vraćanju u opticaj (ECB/2019/39).

Nastavljene su aktivnosti na zaštiti eura od falsifikovanja u skladu s harmonizovanim regulativom i standardima EU i ECB. Od strane CBCG, vršeno je nadgledanje standarda u radu rukovaoca gotovinom, testiranje uređaja za rad sa novcem. Nastavljena je saradnja i razmjena informacija sa UP i Višim tužilaštvom.

Takođe, u skladu sa potpisanim sporazumima nastavljena je saradnja i razmjena informacija sa ECB, EC DG/ECFIN, kao i drugim međunarodnim institucijama po pitanju zaštite eura od falsifikovanja.

EKONOMSKI KRITERIJUMI

Nakon teških posljedica po crnogorsku privredu, ekonomiju i javne finansije u 2020, izazvanih pandemijom COVID-19 na turizam, trgovinu i investicije, u 2021. je ostvaren snažan oporavak, usljed uspješnog upravljanja raspoloživim resursima, značajnim prihodima od turizma (prihodi od 700 miliona eura u prva tri kvartala 2021), hedžingom kineskog kredita i adekvatnim i pravovremenim Vladinim setom mjera za oporavak privrede, tako da je, nakon negativnog realnog rasta od čak -15.3% u 2020. realni privredni rast u 2021 dostigao godišnji oporavak od čak 12.4%. Pored toga, uspješne javne finansije su značajno podržane jačom poreskom disciplinom i rekordnim naplaćenim budžetskim prihodima. Rezultate smo nastavili da bilježimo i u prvim mjesecima o.g, pa se 2021. i prvi mjeseci 2022. mogu smatrati kao period punog ekonomskog oporavka, rasta zaposlenosti i smanjenja „sive ekonomije“ na tržištu rada, kao i poboljšanja poslovnog ambijenta, potpomognutog setom finansijskih reformi u cilju poboljšanja kvaliteta života

građana Crne Gore kroz program „Evropa sad”. Naime, na osnovama realnog oporavka ekonomije i javnih finansija, Vlada je krajem 2021. pokrenula ambiciozan **reformski program „Evropa sad”**¹¹, čija je implementacija uspješno započela u januaru 2022. Povećanjem neto minimalne zarade sa 250 na 450 eura mjesečno pozitivno smo uticali na standard zaposlenih sa najnižim primanjima, dok se oslobađanjem od poreza na dohodak fizičkih lica za zarade do 700 eura i uvođenjem progresivnog oporezivanja dohotka izvršila redistribucija dohotka sa onih sa višim na one građane sa nižim primanjima. Na ovaj način se utiče i na veću radnu aktivaciju korisnika socijalnih davanja, koji se najčešće nalaze u „sivoj” ekonomiji. Ovim programom se stvara osnov za smanjenje neloyalne konkurencije odnosno „sive ekonomije” i to posebno na tržištu rada što posljedično obezbjeđuje zaposlenima veću pravnu sigurnost. Skupština je 29. XII 2021, uz podršku poslanika, donijela set zakona u okviru programa “Evropa sad”, čime je omogućeno efikasno funkcionisanje pomenutog Programa.

Skupština je 29. XII 2021. donijela **Zakon o budžetu Crne Gore za 2022.** („Sl. list CG”, broj 144/21), projektovan na oko 2,46 milijardi eura. Istog dana je Skupština usvojila i **Fiskalnu strategiju Crne Gore za period 2021 - 2024**, koja predstavlja najznačajniji dokument za planiranje fiskalne politike i sadrži ciljeve fiskalne politike u naznačenom periodu, makroekonomski i fiskalni okvir, mjere fiskalne politike i rizike za ostvarenje osnovnog makro-fiskalnog scenarija. Sa ova dva dokumenta, i setom zakona usvojenih u okviru reformskog programa „Evropa sad”, predviđen je širok set mjera ekonomske politike i iz oblasti javnih finansija, koji će unijeti neophodnu dozu optimizma u društvu, ohrabriti mlade da ostanu u Crnoj Gori, a pogotovo u njenim manje razvijenim djelovima, a istovremeno i omogućiti povećanje lične potrošnje domaćinstava, kroz povećanje raspoloživog dohotka. Program je posebno dobio na značaju i opravdanosti u svijetlu daljih globalnih dešavanja koje se odnose na povećanje cijena energenata i posljedično na rast cijena osnovnih životnih i drugih namirnica. Nadalje, nakon intenzivnih konsultacija sa Evropskom komisijom, 26. I 2022. je usvojen novi **Program ekonomskih reformi 2022-2024**, kojim se potvrđuje strateški cilj Crne Gore za naredni period, a to je osmišljavanje i implementacija digitalno zasnovanog, zelenijeg, snažnijeg i otpornijeg ekonomskog oporavka i rasta, kroz diverzifikaciju

¹¹ Program, pored Zakona o budžetu Crne Gore za 2022. („Sl. list CG”, broj 144/21), uključuje i Zakon o obaveznom zdravstvenom osiguranju („Sl. List CG”, broj 145/21), Zakon o reprogramu poreskog potraživanja („Sl. List CG”, broj 145/21), Zakon o izmjenama i dopuni zakona o doprinosima za obavezno socijalno osiguranje („Sl. List CG”, broj 145/21), Zakon o izmjeni Zakona o objedinjenoj registraciji i sistemu izvještavanja o obračunu i naplati poreza i doprinosa („Sl. List CG”, broj 145/21), Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o radu („Sl. list CG”, broj 45/21), Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o porezu na dohodak fizičkih lica („Sl. List CG”, broj 146/21) i Zakon o dopunama Zakona o zaradama zaposlenih u javnom sektoru („Sl. List CG”, broj 146/21).

ekonomije. Sa ciljem konkretizacije principa ekonomskog oporavka, Vlada je 3. III 2022. usvojila **Platformu ekonomskog oporavka Crne Gore za period od 2022. do 2026**, kojim se je zaokružen strateški okvir države, a koji predstavlja temelj za dalje dizajniranje konkretnih aktivnosti koje će se u budućnosti sprovoditi kroz strateška dokumenta. Platforma definiše 19 prioriteta, i u okviru njih 41 indikator, u cilju praćenja realizacije operativnih ciljeva, a sa svim ključnim akterima crnogorskog društva definisane su ukupno 243 mjere. Finansijski plan za njenu realizaciju iznosi 4,35 milijardi eura.

Ključni ekonomski pokazatelji	prosje k 2013- 18	2019	2020	2021*
BDP po glavi stanovnika (% EU28 prosjeka prema standardu kupovne moći)	44	50	45	N/A
Rast BDP-a, u %	3.6	4.1	-15.3	12.4 ^p
Ekonomska aktivnost populacije starosti 15-64: ukupna, žene, muškarci (u %)	62,5; 55,9; 69	66,2; 59,1; 73,3	61,5; 54,7 68,3	59,2; 52,9; 65,5
Stopa nezaposlenosti: ukupna, žene, muškarci (u %)	17,4; 17,3; 17,4	15,1; 15,7; 14,7	17,9; 18,4; 17,5	16,6; 17,2; 16,0
Godišnja stopa rasta zaposlenosti	2.3	7.1	-13.2	6.9
Nominalni rast zarada (godišnje u %)	1.0	0.9	1.3	1.3
Indeks potrošačkih cijena (godišnji rast u %)	1.3	0.4	-0.3	2.4
Kurs domaće valute naprema euru	1.0	1.0	1.0	1.0
Bilans tekućeg računa (% BDP-a)	-14.0	-14.3	-26.1	-9.2 ^p
Neto strane direktne investicije (% učešće SDI u BDP-u)	10.7	6.2	11.2	11.2 ^p
Bilans opšte države, % BDP-a	-5.0	-3.9	-2.0	-11.1
Dug opšte države, % BDP-a	63,2	76,5	105, 34	84,75

Izvori: Monstat, Eurostat, CBCG

2.1. Postojanje funkcionalne tržišne privrede

Makroekonomska stabilnost

Na liniji ostvarenih ekonomskih dostignuća u 2021. Vlada je pokrenula sveobuhvatan i ambiciozan reformskih program „Evropa sad”. Uspješnom emisijom euroobveznica od 750 miliona eura u decembru 2020, ostvarena je stabilizacija javnih finansija, nakon čega su implementirana dva paketa dobro ciljanih socio-ekonomskih mjera protiv COVID-19 u I i II kvartalu 2021. Sa ciljem jačanja transparentnosti i smanjenja diskrecionih troškova po prvi put je potpuno planirano i implementirano Programsko budžetiranje za 2021. Uvođenjem E-fiskalizacije u junu 2021, koja je poboljšala poresku disciplinu i doprinijela većoj naplati PDV-a, uz hedžing kineskog zajma iz američkih dolara u eure eliminisan je kursni rizik, koji donosi šestomjesečnu uštedu od 4 miliona eura, te uspješnu turističku sezonu u 2021, kojom je premašena projekcija budžeta od 65% prihoda za 2019, smanjen je budžetski deficit sa preko 10% u 2020. na 3% u 2021. i ostvaren realni rast BDP-a od 14%. Sa ciljem osmišljavanja i implementacije digitalno zasnovanog, zelenijeg, snažnijeg i otpornijeg daljeg ekonomskog oporavka i rasta, kroz diverzifikaciju ekonomije, osnovan je Savjet i Fond za inovacije za implementaciju S3, usvojen Program za inovacije 2021-2024. i implementiran Zakon o podsticajnim mjerama za razvoj istraživanja i inovacija i finansijsku podršku početnicima u ranoj fazi, dok u svrhu stvaranja povoljnijeg poslovnog ambijenta za crnogorsku privredu uspostavljen Savjet za konkurentnost kao glavna platforma za javni i privatni dijalog, pripremljen Kreditno-garantni fond Crne Gore za lakši pristup finansiranju pod povoljnijim uslovima i realizovan Program za unapređenje konkurentnosti privrede koji omogućava direktne grantove za mala i srednja preduzeća.

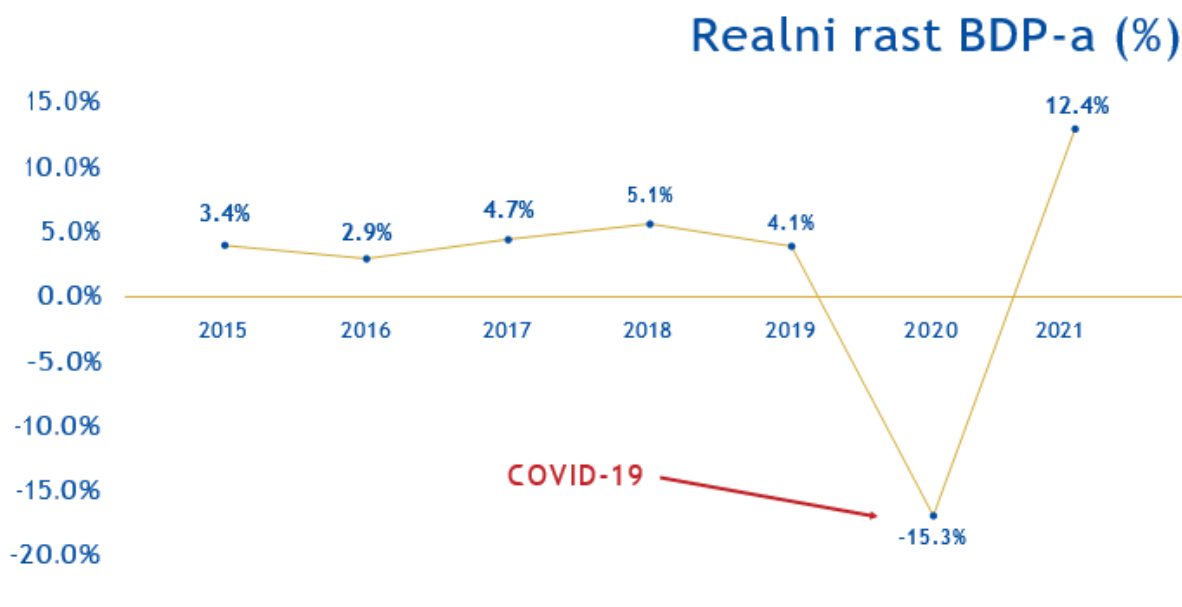
U prvom kvartalu 2021. je, prema preliminarnim podacima Monstata, zabilježen pad ekonomske aktivnosti od 6,5%, kao posljedica produženog trajanja i negativnih efekata zdravstvene krize, kao i zbog veće osnove iz istog tromjesečja 2020, kada nije bilo pandemije COVID-19. Visoka dvocifrena stopa rasta od 19,0% i brz oporavak ekonomskih tokova u turizmu i povezanim djelatnostima zabilježen je u drugom kvartalu 2021. Prema podacima Monstata, realni rast crnogorske privrede u trećem kvartalu 2021. iznosio je snažnih 25,8%, dok je u četvrtom kvartalu 2021. ekonomija porasla za 8,2%. Na osnovu kvartalnih podataka, realni rast crnogorske privrede u 2021. iznosio je 12,4%, pri čemu su najveći pozitivan doprinos stopi rasta dali izvoz roba i usluga (21,1 pp) i privatna potrošnja (3,5 pp). Turizam je ostvaren na nivou od oko 70% ostvarenih prihoda u 2019, što je u skladu s planom i očekivanjima

Vlade. Strane direktne investicije su u 2021. podržale ostvareni ekonomski rast, pa je prema preliminarnim podacima u 2021, neto priliv SDI iznosio 552,0 miliona eura, što je za 18,1% više u odnosu na 2020.

Monstat je proizveo kvartalne podatke ankete o radnoj snazi za 2021. Prema tim podacima, primjetan je oporavak, odnosno povećanje stope aktivnosti i zaposlenosti u III i IV kvartalu u odnosu na prva dva kvartala, kao i pad stope nezaposlenosti. U odnosu na I kvartal 2021, broj zaposlenih povećao se za 40,8 hiljada, od kojih se 32,4 hiljade odnosi na sektor uslužnih djelatnosti. U istom periodu, prosječan broj nezaposlenog stanovništva smanjio se za 5,8 hiljada. U IV kvartalu 2021. broj zaposlenih je bio za 1,5 hiljada manji u odnosu na III kvartal, prevashodno zbog smanjenja zaposlenih u sektoru poljoprivrede i sektoru industrije i građevine, te blagog rasta broja zaposlenih u sektoru uslužnih djelatnosti.

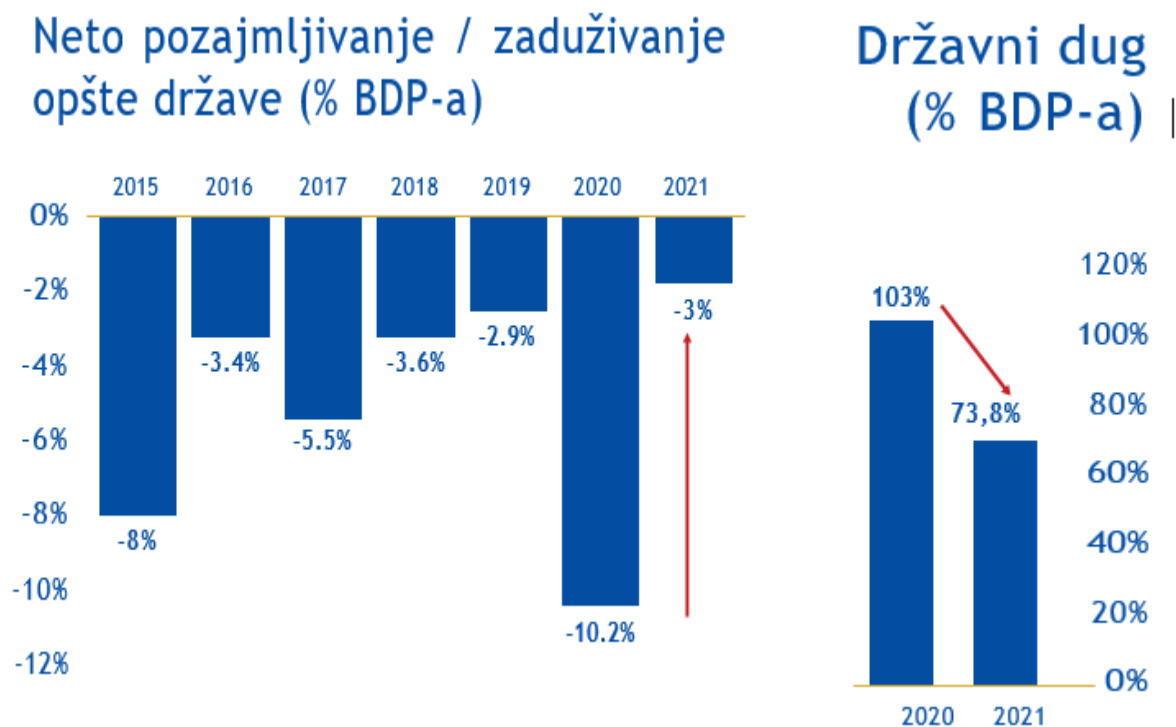
Prosječna stopa aktivnosti u 2021. iznosila je 50,9%, stopa zaposlenosti 42,5%, a stopa nezaposlenosti 16,7%. Na sljedećem grafiku dat je broj zaposlenog i nezaposlenog stanovništva prema kvartalima u 2021.

Grafik 1 - *Realni rast BDP-a u Crnoj Gori u periodu 2015-2021. godina*

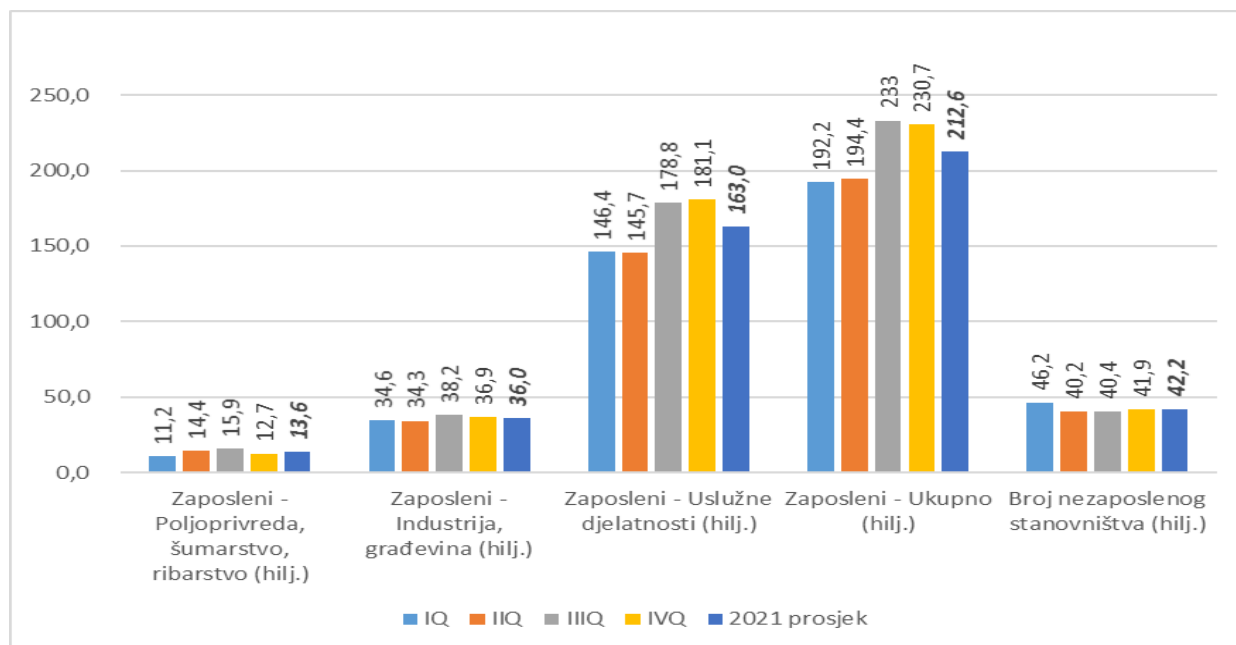

Grafik 2 - *Zaduživanje Crne Gore u periodu 2015-2021. godina (% BDP-a)*

Grafik 3 – Državni dug Crne Gore u periodu 2020-2021. godina

Grafik 4 – Broj zaposlenog, nezaposlenog i neaktivnog stanovništva u Crnoj Gori prema kvartalima (2021)

Prema podacima iz ankete o radnoj snazi, u aktivnom stanovništvu prevladavaju muškarci u odnosu na žene, dok je procenat žena veći u neaktivnoj populaciji. Podaci takođe govore da je znatno veći bio oporavak broja aktivnosti kod muškaraca u odnosu na žene. U strukturi zaposlenih, muškarci su činili oko 55% u odnosu na 45% žena. U strukturi nezaposlenih, muškarci su činili između 55-62% populacije u odnosu na 38-45% žena. U sljedećoj tabeli data je stopa aktivnosti, stopa zaposlenosti i stopa nezaposlenosti, s presjekom u odnosu na pol ispitanika.

Grafik 5 - Stopa aktivnosti, zaposlenosti i nezaposlenosti u Crnoj Gori u 2021.

	QI 2021	QII 2021	QIII 2021	QIV 2021	Prosjek 2021
Stopa aktivnosti	47,7	46,8	54,6	54,4	50,9
M - Stopa aktivnosti	53,6	53,7	62,6	60,9	57,7
Ž - Stopa aktivnosti	42,0	40,3	47,0	48,3	44,4
Stopa zaposlenosti	38,5	38,8	46,5	46,0	42,5
M - Stopa zaposlenosti	43,3	44,3	52,4	51,3	47,8
Ž - Stopa zaposlenosti	33,9	33,5	40,9	41,1	37,4
Stopa nezaposlenosti	19,4	17,1	14,8	15,4	16,6
M - Stopa nezaposlenosti	19,3	17,5	16,3	15,7	17,2
Ž - Stopa nezaposlenosti	19,4	16,7	12,9	14,9	16,0

Izvor: Monstat

Prema anketi o radnoj snazi, u prosjeku oko 92-93% zaposlenih osoba radi u istoj opštini gdje se nalaze njihova domaćinstva, između 5 i 6% uobičajeno radno mjesto nalazi se u drugoj opštini, a kod 2% zaposlenih uobičajeno mjesto rada je u inostranstvu.

Industrijska proizvodnja je u 2021. u odnosu na prethodnu godinu zabilježila rast od 4,9%. Rast proizvodnje je ostvaren u sektoru snabdijevanje električnom energijom, gasom i parom (8,5%) i prerađivačka industrija (9,1%), dok je u sektoru vađenje ruda i kamena zabilježen pad (-24,4%). Posmatrajući mjesečne podatke o kretanju industrijske proizvodnje, najveći mjesečni rast ostvaren je u julu (33,9%), a najveći pad u aprilu (-32,2%).

Poljoprivredna proizvodnja se pokazala manje otpornom na aktuelna ekonomska kretanja, pri čemu je prodaja i otkup proizvoda poljoprivrede,

šumarstva i ribarstva u 2021. zabilježila pad od 12,3% u odnosu na 2020. Trend opadanja prodaje i otkupa proizvoda poljoprivrede, šumarstva i ribarstva nastavljen je i u prva dva mjeseca 2022. kada je smanjen za 11,2% u odnosu na isti period 2021.

Kada je u pitanju sektor saobraćaja, promet robe u drumskom transportu u 2021. viši je 5,9%, dok je u željezničkom transportu ostvaren pad prevoza robe od 18,3%. Promet robe u lukama u 2021. niži je 9,0% u odnosu na 2020, dok je promet putnika na aerodromima povećan za 150,8%, uglavnom kao rezultat uspješne turističke sezone.

U turizmu je Crnu Goru u 2021, prema preliminarnim podacima Monstat-a, posjetilo ukupno 1,67 miliona turista, što je za 276,27% više u odnosu na prethodnu godinu i ostvareno je 9,87 miliona noćenja, što je za 281,58% više nego u prethodnoj godini. U turizmu u kolektivnom smještaju, Crnu Goru je posjetilo 730.423 turista u 2021, sa 2,948.840 noćenja, što je godišnji rast od 171,7%, odnosno 212,2% u odnosu na 2020. U prva dva mjeseca 2022. zabilježen je rast dolazaka turista od 56.6% i noćenja od 80.1% u poređenju s istim periodom prethodne godine.

U šumarstvu je u 2021. proizvedeno ukupno 155.194m³ šumskih sortimenata, što je za 44,6% niže nego u 2020.

Promet u maloprodaji bilježi rast koji prema, preliminarnim podacima Monstat-a, u 2021. iznosi 10,5%, u tekućim cijenama, u odnosu na prethodnu godinu. U periodu januar-februar 2022. promet u maloprodaji je porastao za 23.8% na godišnjem nivou.

Prema preliminarnim podacima MONSTAT-a, građevinarstvo je u 2021. zabilježilo pad vrijednosti izvršenih građevinskih radova od -4,80% i rast efektivnih časova rada od 0,72% u odnosu na prethodnu godinu.

Kretanje inflacije u Crnoj Gori u 2021. bilo je pod snažnim uticajem oporavka agregatne tražnje i kretanja cijena roba i inputa na svjetskim tržištima, posebno cijena nafte i hrane. Uprkos spoljnim inflatornim pritiscima, domaće potrošačke cijene su u 2021. u Crnoj Gori ostale stabilne, po prosječnoj godišnjoj stopi od 2,4%. Najveći pozitivan doprinos stopi inflacije dale su cijene hrane i bezalkoholnih pića (1,2 pp) i prevoza (0,7 pp). Potrošačke cijene su nastavile da rastu, pa su za prva dva mjeseca 2022, u poređenju s istim mjesecima prethodne godine, u prosjeku više za 6,2%.

Broj zaposlenih u 2021. je, prema evidenciji MONSTAT-a, u prosjeku je iznosio 212,6 hiljada i kretao se između 192,2 hiljade u I kvartalu do 233 hiljade u III kvartalu. Prosječan broj nezaposlenih bio je 42,2 hiljade. Najviše ih je

zabilježeno u I kvartalu (46,2 hiljade), a najmanje u II kvartalu (40,2 hiljade). Najviše zaposlenih u Crnoj Gori u 2021. radilo je u sektorima *Trgovina na veliko i malo* (prosječno 19% ukupnog broja zaposlenih); *Državnoj upravi, odbrani i socijalnom osiguranju* (9,8%); *Usluga smještaja i ishrane* (8,3%); *Obrazovanja* (6,8%); *Građevinarstva* (6,7%); *Poljoprivredi* (6,4%), *Saobraćaju, skladištenju i vezi* (6,2%); *Zdravstvenoj i socijalnoj zaštiti te Prerađivačkoj djelatnosti* (po 6%).

Na evidenciji Zavoda za zapošljavanje, broj registrovanih nezaposlenih lica na kraju 2021. iznosio je 57.386, što je za 20,8% više nego krajem 2020. Stopa nezaposlenosti je u martu 2022. iznosila je 23.02% i veća je za 0.6 p.p. od uporedne stope nezaposlenosti iz marta 2021.

Prosječna zarada u Crnoj Gori u 2021. iznosila je 793 eura i u odnosu na 2020. porasla je za 1,28%, dok je prosječna zarada bez poreza i doprinosa iznosila 532 eura, i porasla je za 1,53% u uporednom periodu.

Prosječna zarada u Crnoj Gori je, prema podacima MONSTAT-a, u periodu januar-februar 2022. iznosila 882 eura, dok je prosječna zarada bez poreza i doprinosa iznosila 697 eura. Bruto zarada je u odnosu na prva 2 mjeseca 2021. porasla 11.6%, dok je neto zarada porasla za 31.5%, prevashodno zbog primjene nove kalkulacija zarada regulisanih setom zakona „Evropa sad“. Najveće prosječne zarade bez poreza i doprinosa zabilježene su u sektorima *Finansijske djelatnosti i djelatnosti osiguranja* (1.171 eura); *Snabdijevanja električnom energijom, gasom, parom i klimatizacija* (1.098 eura) i *Poslovanja s nekretninama* (908 eura). Najmanju prosječnu zaradu isplaćene su zaposlenim u sektorima *Prerađivačke industrije* (526 eura), *Administrativnih i pomoćnih uslužnih djelatnosti* (552 eura) i *Trgovini na veliko i malo* (556 eura).

Eksterni sektor

Prema preliminarnim podacima, tokom 2021. deficit tekućeg računa iznosio je 453,4 miliona eura i bio je manji za 58,4% u odnosu na 2020. Smanjenje deficita tekućeg računa prevashodno je rezultat povećanja suficita na računu usluga, kao i povećanja suficita na računima primarnih i sekundarnih dohodaka.

Ukupna spoljnotrgovinska razmjena u periodu januar-decembar 2021, prema preliminarnim podacima Monstata, iznosila je 2,9 milijardi eura, što ukazuje na godišnji rast od 19,0%. Tokom 2021. došlo je do povećanja neravnoteže u robnoj razmjeni sa inostranstvom, što je posljedica značajno većeg nominalnog rasta uvoza od izvoza roba u poređenju s prethodnom godinom. Spoljnotrgovinski deficit iznosio je 2,1 milijardi eura ili 18,9% više nego 2020.

Ukupan izvoz roba iznosio je 437,1 miliona eura, rast od 19,4% u odnosu 2020, osnažen oporavkom turizma i saobraćaja, dodatno je generisan intenzivnijim izvozom električne energije, minerala (boksit) i metala (aluminijum). Ukupan uvoz roba je veći za 19.0% u odnosu na prethodnu godinu i iznosio je 2,5 milijarde eura, što je u najvećoj mjeri rezultat povećanja uvoza hrane, nafte i naftnih derivata, električne energije i medicinskih i farmaceutskih proizvoda.

Prema raspoloživim podacima Monstata u periodu januar-februar 2022. izvoz robe imao je vrijednost od 125,6 miliona eura, a uvoz 362,9 miliona eura. U odnosu na isti period prethodne godine, izvoz je bio veći 108.6%, a uvoz za 43.5%. Uvozna komponenta je uslovljena godišnjim rastom uvoza aluminijuma za 16,6 miliona eura, nafte i naftnih derivata za 16,5 miliona eura, prehrambenih proizvoda za 11,1 milion eura i medicinskih i farmaceutskih proizvoda za 5,0 miliona eura. Izvoznju komponentu generisali su intenzivniji izvoz električne energije s godišnjim rastom od 25,8 miliona eura i aluminijuma od 23,9 miliona eura.

Ukupni prihodi od usluga u 2021. iznosili su 1,6 milijardi eura ili 135,1% više u odnosu na isti period 2020, dok su ostvareni rashodi iznosili 641 miliona eura (rast od 27,5%). Oporavak turističke privrede u 2021. zaustavio je negativne ekonomske trendove prouzrokovane COVID pandemijom. Ostvareni prihodi od putovanja – turizma, prema preliminarnim podacima Centralne banke Crne Gore, iznosili su 757,8 miliona eura, što je za 424,4 % više, dok su prihodi od transportnih usluga iznosili 395,7 miliona eura ili 49,2% više nego u 2020. Prihodi u turizmu u 2021. su na nivou od oko 70% od rekordnog nivoa iz 2019, što je u skladu s planovima i projekcijama Vlade.

Na računu primarnih dohodaka ostvaren je suficit u iznosu od 104,1 milion eura i veći je za 56,2% u odnosu prethodnu godinu, što je rezultat većih prihoda po osnovu kompenzacija zaposlenih. U posmatranom periodu rashodi na računu primarnih dohodaka iznosili su 250,1 milion eura ili 15,6% više u odnosu 2020. Prihodi po osnovu primarnih dohodaka iznosili su 354,2 miliona eura, što predstavlja rast od 25,2% u poređenju sa prethodnom godinom. Na računu sekundarnih dohodaka ostvaren je suficit u iznosu od 400,8 miliona eura, što je za 30% više nego u 2020. Ukupan priliv transfera u Crnu Goru je bio veći za 22,9% u poređenju sa prethodnom godinom i iznosio je 481,3 miliona eura, od čega najveći dio čine lični transferi iz inostranstva u iznosu od 338,5 miliona eura (rast od 29%). U istom periodu ukupan odliv po osnovu transfera u inostranstvo iznosio je 80,4 miliona eura (pad od 3,2%).

Prema preliminarnim podacima, neto priliv stranih direktnih investicija tokom 2021. iznosio je 552 miliona eura, što predstavlja povećanje od 18,1% u

poređenju sa prethodnom godinom. Ukupan priliv SDI iznosio je 898,4 miliona eura, što je za 35,5% više nego u prethodnoj godini. Ukupan odliv SDI tokom 2021. iznosio je 346,4 miliona eura, što je za 77,2% više nego u prethodnoj godini. Po osnovu portfolio investicija, tokom 2021, zabilježen je neto odliv od 548,2 miliona eura usljed otplate glavnice po osnovu euroobveznica emitovanih u ranijim godinama, dok je na računu ostalih investicija ostvaren neto priliv u iznosu od 172,9 miliona eura. Prema preliminarnim podacima, u januaru 2022. neto priliv SDI iznosio je 50,4 miliona, što je za 95,5% više u odnosu na januar 2021.

2.1.1. Ekonomska kretanja

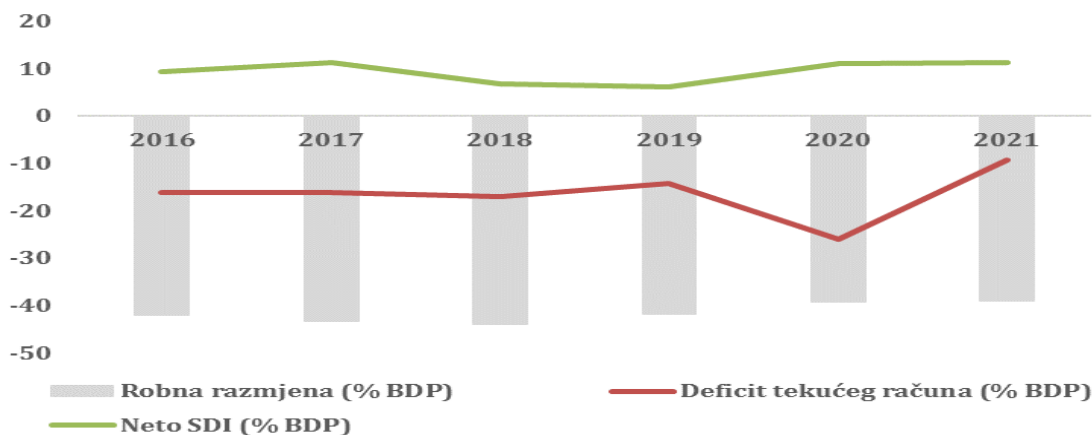
2.1.1.1. Monetarna i fiskalna politika

Crnogorska ekonomija u 2021. bilježi snažan oporavak, vođen uspješno realizovanom turističkom sezonom, koja je na nivou od oko 70% prihoda u poređenju sa rekordno ostvarenim iz 2019, što je u skladu sa planom i očekivanjima Vlade Crne Gore. Prema preliminarnim kvartalnim podacima Monstata, rast crnogorske ekonomije u 2021. iznosi 12,4%, pri čemu su najveći doprinos stopi rasta BDP-a dali izvoz roba i usluga (21,1 p.p) i lična potrošnja domaćinstava (3,5 p.p). Makroekonomska stabilnost u 2021. značajno je očuvana adekvatnim mjerama Vlade u domenu ekonomske, finansijske i zdravstvene politike. Ublažen je uticaj krize izazvane Covidom-19, realizovana je u velikoj mjeri uspješna turistička sezona i kao rezultat toga, ostvaren je značajan suficit u budžetu tokom ljetnjih mjeseci 2021. Ovim su značajno ublaženi fiskalni rizici u 2021, očuvana je finansijska stabilnost i podržani su veći izgledi za brži ekonomski rast.

Kretanja tekućeg računa platnog bilansa za period 2016 - 2020. ukazuju na visok nivo deficita tekućeg računa, koji se kretao od 16,2% u 2016, 16,1% u 2017, 17,0% u 2018, 14,3% u 2019. i 26,1% BDP-a u 2020. **Oporavak sektora turizma doveo je do oštrog smanjenja deficita tekućeg računa Crne Gore na 9,2% BDP-a u 2021.** Glavni pokretač ovog poboljšanja je rast izvoza usluga, što je dovelo do godišnjeg suficita od 19,5% BDP-a na računu usluga, u poređenju sa 4,2% godinu dana ranije. Na primarnim i sekundarnim računima su takođe zabilježeni suficiti, posebno zahvaljujući snažnijem prilivu doznaka iz inostranstva. Deficit robne razmjene je u 2021. prema podacima Centralne banke iznosio 39,0% BDP-a. Izvoz roba u 2021. vrijedio je 437,0 miliona eura, sa godišnjim rastom od 19,4%, čemu je umnogome doprinio rast izvoza aluminijuma i električne energije. Dinamičnija tražnja i jača investiciona aktivnost generisale su uvoz roba u iznosu od 2,5 milijarde eura koji je veći za 19,0%, uglavnom zbog rasta uvoza hrane i nafte i naftnih derivata. U periodu

2016-2020 pokrivenost uvoza izvozom roba i usluga u prosjeku je iznosila 60,5%, dok je u 2021. ovaj ratio iznosio 68,9%. Neto izvoz ima negativno učešće u BDP-u, koje se kretalo od 22,5% u 2016, 23,5% u 2017, 23,9% u 2018, 21,2% u 2019 i 35,0% BDP-a u 2020. U 2021. negativno učešće neto izvoza u BDP-u je smanjeno i iznosilo je 19,5%.

Grafik 6 - *Kretanje deficita tekućeg računa, robne razmjene i neto SDI, 2016-2021, % BDP*

Izvori: MFSS, Centralna banka Crne Gore

Ukupan priliv stranih direktnih investicija u periodu 2015-2021. iznosio je 5,3 milijarde eura, od čega se najveći dio odnosio na investicije u dužnički kapital (interkompanijski dug) 37,7%, i u dijelu vlasničkog kapitala u investicije u kompanije i banke 31,5%. Ostvareno učešće neto SDI u bruto domaćem proizvodu za pomenuti period, iznosilo je u prosjeku 10,5% BDP-a.

Ukupan javni dug Crne Gore, na dan 31. XII 2021, iznosi 4.162,79 miliona eura, odnosno 84,75% preliminarnog BDP-a¹².

Uzimajući u obzir depozite MFSS-a, (uključujući i 38.477 unci zlata), a koji su, na kraju 2021, iznosili 464,83 miliona eura, neto javni dug Crne Gore, na dan 31. XII 2021, iznosi 3.697,96 miliona eura, odnosno 75,29% BDP-a.

Na kraju II kvartala 2021, ukupan državni dug (bez depozita), iznosio je 4.079,24 miliona eura, ili 83,05% BDP-a. Ukupan državni dug sa depozitima, na dan 30. V 2021. iznosi 3.650,43 miliona eura ili 74,32% BDP-a.

Tokom II kvartala došlo je do smanjenja državnog duga u odnosu na prvi kvartal 2021, prije svega usled otplate državnih zapisa u iznosu od 15 miliona eura.

¹² Prema preliminarnim podacima Monstata BDP za 2021. iznosi 4.911,6 miliona eura.

Na kraju III kvartala 2021, ukupan državni dug (bez depozita), iznosio je 4.076,25 miliona eura, ili 82,99% BDP-a. Ukupan državni dug sa depozitima, na dan 30.IX 2021. godine iznosi 3.555,62 miliona eura ili 72,39% BDP-a.

MFSS je u julu 2021. sprovelo **hedžing transakciju s četiri renomirane međunarodne banke**, sa kojima je zaključen aranžman unakrsnog valutnog svopa vezano za kredit sa Exim Kina bankom. Tom prilikom izvršena je konverzija postojećeg dolarskog duga sa Exim Kina bankom, u iznosu od oko 818 miliona američkih dolara, prema ugovorenom kursu EUR/USD od oko 1,18, i dogovorena je prosječna ponderisana fiksna kamatna stopa od 0,88%. Hedžing aranžman se sprovodi tako što će se između banaka i MFSS vršiti razmjena gotovinskih tokova na način što će banke MFSS-u dostavljati dolarski iznos glavnice i kamate, obračunate po stopi od 2%, prema amortizacionom planu koji MFSS ima sa Exim Kina bankom, dok će Crna Gora plaćati bankama glavnice kredita u eurima konvertovanu po ugovorenom kursu EUR/USD od 1,18, uvećanu za iznos eurske kamate obračunate na neizmireni dio eurskog duga po stopi od 0,88%. Pomenuti dolarski iznos će MFSS po prijemu prosleđivati Exim Kina banci u skladu sa dinamikom otplate originalnog kredita. Treba napomenuti da eurska kamatna stopa od 0,88% predstavlja ukupan iznos izloženosti Crne Gore prema bankama, tj. nema dodatnih troškova. Navedeni hedžing aranžman je već operativan i uz pomoć istog **Crna Gora je, na ime rata koje su dospjevale u julu 2021. i januaru 2022, uspjela da uštedi oko devet miliona eura.**

Hedžing aranžman je zaključen na period od 14 godina, sa obaveznim prekidom nakon dvije godine, kada će se MFSS i banke, kao ugovorne strane, dogovoriti o nastavku ili prekidu transakcije.

Ukupan državni dug (bez depozita), na kraju IV kvartala 2021, iznosio je 4.090,02 miliona eura, ili 83,27 % BDP-a. Ukupan državni dug sa depozitima, na dan 31. XII 2021. iznosi 3.625,19 miliona eura ili 73,81% BDP-a. Spoljni dug iznosio je 3.688,48 miliona eura, odnosno 75,10 % BDP-a, dok je unutrašnji dug iznosio 401,54 miliona eura, odnosno 8,18% BDP-a.

U odnosu na kraj 2020, došlo je do smanjenja državnog duga u ukupnom iznosu od 240,81 miliona eura, što je rezultat smanjenja spoljnog duga za 146,79 miliona eura, i smanjenja domaćeg duga za 94,02 miliona eura. Do smanjenja spoljnog duga došlo je prvenstveno usled otplate duga po osnovu Euroobveznica emitovanih 2016. u iznosu od 227,45 miliona eura, kao i drugih kreditnih aranžmana zaključenih sa ino kreditorima. Domaći dug je smanjen u najvećoj mjeri zbog otplate državnih zapisa u iznosu od 41,70 miliona eura.

Tokom 2021. angažovana su kreditna sredstva, u ukupnom iznosu od 176,45 miliona eura, najvećim dijelom iz kredita s kineskom Exim bankom, za finansiranje autoputa Bar-Boljare (Smokovac-Mateševo), kao i iz ostalih zajmova za infrastrukturne razvojne projekte.

U toku 2021. izvršena je otplata državnog duga po osnovu glavnice rezidentima i nerezidentima, kao i otplate obaveza iz prethodnog perioda, u ukupnom iznosu od 440,04 miliona eura. Od navedenog, izvršena je otplata glavnice rezidentima u iznosu od 41,61 miliona eura, prvenstveno usled refinansiranja duga po osnovu državnih zapisa, u iznosu od oko 94,6 miliona eura. Otplata glavnice nerezidentima iznosila je 352,29 miliona eura, što uključuje i otplatu duga po osnovu euroobveznica iz 2016. u iznosu od 227,45 miliona eura. Otplata duga iz ranijeg perioda po osnovu stare devizne štednje iznosi 0,14 miliona eura.

Ugovoreni iznos izdatih državnih garancija na kraju 2021. iznosi oko 610,40 miliona eura, što je za oko 5,08 miliona eura više u odnosu na isti period 2020. Od ovog iznosa, angažovana sredstva iznose oko 481,35 miliona eura. Stanje duga na kraju 2021, po garancijama izdatim domaćim i ino kreditorima iznosi 190,07 miliona eura, što predstavlja 3,87% BDP-a. U odnosu na kraj 2020, na kraju 2021. stanje duga po osnovu izdatih državnih garancija se smanjilo za 21,99 miliona eura.

U 2021. nije bilo novih državnih garancija

Izvršenje budžeta u 2021.

Snažan oporavak ekonomske aktivnosti, vođen uspješnom ljetnjom turističkom sezonom, doveo je do rekordne naplate prihoda u 2021, kao i ostvarenja višemjesečnih uzastopnih pozitivnih budžetskih rezultata. Zabilježeni pozitivni rezultati su u najvećoj mjeri kompenzovali čak i efekte neusvajanja pojedinih izmjena zakona koji su planirani u sklopu mjera za generisanje novih prihoda. Shodno navedenom, ali i činjenici da su umanjene sve kategorije potrošnje diskrecionog karaktera, deficit budžeta za 2021, ostvaren je na značajno nižem nivou od planiranog Zakonom o budžetu.

Prema preliminarnim podacima, deficit budžeta u 2021. iznosio je 99,5 miliona eura ili 2,0% procijenjenog BDP-a, što je manje od planiranog za 75,8 miliona eura ili 43,2%, dok je za 326,6 miliona eura ili 76,6% manje u odnosu na deficit ostvaren u 2020. Deficit budžeta je manji i u poređenju sa deficitom iz 2019. i to za 43,8 miliona ili 30,5%

Prihodi budžeta u 2021. iznosili su 1.911,4 milijarda eura ili 39,2% BDP-a i u odnosu na naplaćene u 2020. veći su za 272,9 miliona eura ili 16,7%, dok su u odnosu na planirane veći za 31,2 miliona eura ili 1,7%.

Najbolji indikator oporavka ekonomske aktivnosti, nakon zabilježenog pada od 15,3% u 2020, su prihodi po osnovu PDV-a koji su veći za 162,2 miliona eura ili 30,6% u odnosu na naplaćene u 2020, dok su u odnosu na planirane veći za 80,1 miliona eura ili 13,1%. Ostvarenom dobrom rezultatu po osnovu naplate ove kategorije prihoda, u najvećoj mjeri, doprinijela je uspješna ljetnja turistička sezona, kao i sprovođenje elektronske fiskalizacije poreskih registarskih kasa, odnosno unaprijeđena poreska disciplina.

Uprkos činjenici da nijesu usvojena predložena zakonska rješenja koja su predviđala povećanje akciza na pojedine akcizne proizvode, prihodi od akciza su zabilježili rast u odnosu na planirane i to za 7,7 miliona eura ili 3,2%, kao i u odnosu na prethodnu godinu za 43,3 miliona eura ili 21,1%. Na rast ove kategorije najveći uticaj, pored oporavka ekonomije, imala je i povećana poreska disciplina, odnosno aktivnosti sprovedene u cilju suzbijanja sive ekonomije na tržištu duvanskih proizvoda.

Sa druge strane, porezi i doprinosi na zarade bilježe nižu realizaciju u odnosu na planirane u iznosu od 55,5 miliona eura ili 7,5% prevashodno kao rezultat planiranih, a nerealizovanih efekata Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o porezu na dohodak fizičkih lica zbog neusvojenog Predloga zakona o poreskoj administraciji za 2021.godinu, kojim je trebalo da budu stvorene pretpostavke za ubiranje prihoda po osnovu oporezivanja neprijavljenih prihoda. U odnosu na 2020, prihodi po osnovu ove kategorije veći su za 32,0 miliona eura ili 4,9%.

Izdaci budžeta u 2021. iznosili su 2.010,9 milijarde ili 41,2% procijenjenog BDP-a i u odnosu na planirane manji su za 44,6 miliona eura ili 2,2%, dok su u odnosu 2020. manji za 53,8 miliona eura ili 2,6%.

Potrošnja u 2021. smanjuje se uslijed visoke baze postavljene u 2020, kroz povećano finansiranje zdravstvenog sistema u cilju borbe sa pandemijom virusa COVID-19. Takođe, izvršeno je dodatno fiskalno prilagođavanje kroz smanjenje svih kategorija potrošnje diskrecionog karaktera. Kapitalni izdaci realizovani su na visokom nivou i iznose 204,2 miliona eura što je za 31,4 miliona eura ili 13,3% manje od plana, dok su u odnosu na izvršenje u 2020. manji za 25,8 miliona eura ili 11,2%. Niže ostvarenje uslovljeno je nižom realizacijom projekta prioritete dionice autoputa Bar-Boljari, te je taj iznos iznos planiran u budžetu za 2022. Sa druge strane, realizacija kapitalnog

budžeta preostalih projekata izvršena je na veoma visokom nivou od oko 110 % plana.

Izvršenje budžeta u januaru 2022.

Prihodi budžeta u januaru 2022. iznosili su 107,8 miliona eura ili 2,0% procijenjenog BDP-a (5.306,4 milijardi eura) i u odnosu na januar 2021. veći su za 19,2 miliona eura ili 21,6%, dok su u odnosu na planirane veći za 3,9 miliona eura ili 3,8%, čime je nastavljen trend dobre naplate prihoda iz 2021.

Izdaci budžeta u januaru iznosili su 135,5 miliona eura ili 2,6% procijenjenog BDP-a i niži su za 42,3 miliona eura ili 23,8% u odnosu na planirane, dok su u odnosu na isti period 2021. viši za 8,1 miliona eura ili 6,4% prevashodno usljed veće realizacije kapitalnih izdataka i izdvajanja za sektor zdravstva.

Imajući u vidu da početak godine obilježava proces izrade planova nabavki, i generalno, planova za tekuću godinu, niža realizacija budžeta prisutna je kod većine kategorija rashoda.

Shodno kretanju prihoda i rashoda, deficit budžeta u januaru 2022. iznosio je 27,7 miliona eura ili 0,5 % BDP-a i niži je od planiranog za 46,2 miliona eura ili 62,5%, dok je u odnosu na januar 2021. niži za 11,0 miliona eura ili 28,5%.

2.2. Razvoj finansijskog sektora

U skladu s preporukama FSAP misije iz 2016, Centralna banka je po prvi put sprovedla proces provjere kvaliteta aktive (u daljem tekstu: **AQR**) cjelokupnog bankarskog sistema u saradnji sa nezavisnim eksternim revizorskim kućama. AQR je sproveden u svih 13 banaka prisutnih na crnogorskom tržištu, koristeći finansijske podatke banaka raspoložive na datum 31. XII 2019. Procjena kvaliteta aktive je sprovedena u skladu sa metodologijom baziranoj na priručniku koji je izradila Evropska centralna banka (ECB) „Asset Quality Review Phase 2 Manual” iz juna 2018, prilagođenog lokalnom institucionalnom i zakonskom okviru, i specifičnostima tržišta. AQR revizori su izabrani u skladu sa Smjernicama za izbor AQR revizora i procjenitelja i uz saglasnost CBCG, i to su bili timovi sledećih revizorskih i revizorsko-konsultantskih kuća: PWC, KPMG i TPA.

AQR je sproveden u periodu od marta 2020. do septembra 2021, koji je obilježen izazovima uzrokovanim pandemijom virusa COVID-19 i mjerama preduzetim za suzbijanje negativnih posljedica na stanovništvo i privredu Crne Gore, kao i spajanjem CKB banke i Podgoričke banke, što je ujedno i najveća integracija banaka na crnogorskom tržištu.¹³ **Rezultati AQR vježbe**

¹³ Više informacija u PP 9 – Finansijske usluge.

potvrdili su stabilnost bankarskog sektora Crne Gore, zadovoljavajući kvalitet aktive i kapitalne adekvatnosti domaćeg bankarskog sistema.

Nakon primjene efekata AQR-a prema dostavljenim izvještajima od strane banaka koeficijent adekvatnosti kapitala na nivou sistema iznosio je 18,13% (stanje na 31. X 2021), dok na 31. XII 2021. iznosi 18,53%. Navedeno pokazuje da je došlo do neznatnog povećanja koeficijenta adekvatnosti kapitala za 0,4 p.p. što dodatno ukazuje da je procjena kvaliteta aktive, čija su pravila prilično rigorozna, pokazala da je crnogorski bankarski sistem stabilan i sposoban da apsorbuje sve vrste eventualnih šokova bez posljedica na buduće poslovanje banaka.

Na dan 31. XII 2021. bankarski sistem čine jedanaest banaka. Bankarski sistem u Crnoj Gori je i pored smanjenja ekonomske aktivnosti tokom 2020, kao posljedica izbijanja pandemije novog koronavirusa, zadržao stabilnost, visoku likvidnost, očuvanu profitabilnost i dobru kapitalizovanost.

Centralna banka Crne Gore je od početka izbijanja pandemije, donijela 11 setova mjera sa ciljem očuvanja stabilnosti finansijskog sistema i sigurnosti depozita, obezbijevivši relativno snažan mehanizam odbrane od potencijalnih negativnih šokova. Proaktivni pristup Centralne banke na ublažavanju efekata pandemije na fizička i pravna lica, kao i na poslovanje banaka, predstavljao je dodatni alat koji je bankama omogućio da ublaže efekte pandemije na njihovo poslovanje i očuvaju stabilnost tokom ovog izazovnog perioda.

Ukupna aktiva banaka na kraju decembra 2021. iznosi 5,33 milijarde eura, dok je na kraju decembra prethodne godine iznosila 4,59 milijarde eura. Za godinu dana ukupna aktiva banaka zabilježila je rast od 16,18%. Najznačajniju stavku agregatnog bilansa banaka čine krediti i potraživanja od banaka i od klijenata u ukupnom iznosu od 3,36 milijarde eura ili 63,06%. U odnosu na decembar 2020. ostvaruju rast od 6,37%.

Ukupni depoziti (uključujući sredstva na escrow računima, bez kamata i vremenskih razgraničenja) na 31. XII 2021. iznose 4,20 milijarde eura, dok su na 31. XII 2020. iznosili 3,37 milijarde eura. Na depozite stanovništva se odnosi 2,18 milijarda eura ili 51,96%, dok se na depozite pravnih lica odnosi 2,02 milijarde eura, odnosno 48,04%.

Koeficijent kredita i potraživanja u odnosu na depozite na kraju decembra 2021. iznosi 79,98%. U bankarskom sistemu je za 840,9 miliona eura više depozitnog potencijala u odnosu na stanje kredita.

Bruto nekvalitetna aktiva (C, D i E) koja obuhvata kredite i potraživanja i ostale stavke aktive i vanbilansa, na nivou bankarskog sistema na kraju decembra 2021. iznosi 248,1 milion eura, što predstavlja 4,04% ukupne aktive. U odnosu na decembar prethodne godine ova aktiva bilježi rast od 31,8 miliona eura ili 14,70%. Koeficijent učešća bruto nekvalitetne aktive u ukupnoj aktivi iznosi 4,04%, dok je u decembru 2020. iznosio 4,05%.

Bruto krediti i potraživanja koji kasne sa otplatom preko 30 dana na kraju decembra 2021. iznose 164,4 miliona eura i čine 4,89% ukupnih bruto kredita i potraživanja. Njihovo učešće na kraju decembra 2020. u ukupnim bruto kreditima i potraživanjima je iznosilo 4,57%.

Bruto krediti i potraživanja koji kasne sa otplatom preko 90 dana na kraju decembra 2021. iznose 83,7 miliona eura i čine 2,49% ukupnih bruto kredita i potraživanja. U decembru 2020. ovi krediti su iznosili 78,2 miliona eura, dok je njihovo učešće u ukupnim bruto kreditima i potraživanjima iznosilo 2,47%.

Bruto nekvalitetni krediti i potraživanja (C, D i E) koji obuhvataju kredite od banaka i clijenata, sredstva i depozite kod banaka, faktoring i forfeting, potraživanja banke po neizmirenim akceptima, garancijama i mjenicama na kraju decembra 2021. iznose 207,4 miliona eura i predstavljaju 6,17% ukupnih bruto kredita i potraživanja, dok su u decembru 2020. predstavljali 5,47% ukupnih bruto kredita i potraživanja.

Likvidna sredstva u decembru 2021. iznose 1.456,6 miliona eura i bilježe povećanje u odnosu na decembar 2020. za 450,2 miliona eura, odnosno 44,73%. Sredstva u zemlji su povećana za 263,9 miliona eura, ili za 34,39%, dok su prosječna sredstva u inostranstvu povećana za 186,3 miliona eura, ili za 77,93%. Likvidna aktiva banaka je na 31. XII 2021. iznosila 1.404,8 miliona eura, i u odnosu na decembar 2020. ostvaruje rast od 38,26%. Učešće likvidne aktive u ukupnoj aktivi na nivou sistema je 26,36%. Sve banke u sistemu ispunjavaju propisane minimalne dnevne i dekadne iznose koeficijenta likvidne aktive u odnosu na kratkoročne obaveze.

Ukupan kapital banaka na kraju decembra 2021. iznosio je 614,3 miliona eura, i posmatrano u odnosu na 31. XII 2020. ostvaruje rast od 4,21%. Na osnovu izvještaja dostavljenih od strane banaka, na kraju četvrtog kvartala 2021. koeficijent solventnosti je kod svih jedanaest banaka iznad zakonom propisanog minimuma od 10%. Na agregatnom nivou koeficijent solventnosti je iznosio 18,50%, a na nivou pojedinačnih banaka se kreće u rasponu od 12,77% do 23,78%. Koeficijent kapital u odnosu na aktivu (leverage ratio) na 31. XII 2021. na nivou sistema iznosi 11,53%, dok je u decembru 2020. iznosio 12,85%.

Na kraju decembra 2021. bankarski sistem je ostvario dobitak u iznosu od 36,2 miliona eura, pri čemu su dvije banke iskazale negativan finansijski rezultat, kao rezultat primjene rezultata AQR. Finansijski rezultat je bio pozitivan i u decembru 2020. kada je iznosio 22,3 miliona eura na nivou sistema. Na kraju četvrtog kvartala 2021. agregatni prinos na aktivu (ROA) iznosi 0,76%, a prinos na kapital (ROE) 6,07%, dok su u istom periodu 2020. iznosili 0,55% i 4,10%, respektivno.

Aktivne kamatne stope i dalje bilježe smanjenje. Naime, na kraju decembra 2021. prosječna ponderisana efektivna kamatna stopa iznosila je 5,66%, dok je u decembru 2020. iznosila 5,84%. U decembru 2021. pasivna prosječna ponderisana efektivna kamatna stopa iznosila je 0,35% i niža je nego u decembru prethodne godine kada je iznosila 0,40%.

U bankarskom sistemu Crne Gore na kraju 2021. poslovalo je osam mikrokreditnih finansijskih institucija, čija je ukupna bilansna suma iznosila 80,1 milion eura. U odnosu na kraj 2020. njihova aktiva bilježi pad od 2,83%. Od ukupne bilansne sume, 66,76% se odnosi na aktivu jedne mikrokreditne finansijske institucije. Bruto krediti i potraživanja su na kraju 2021. iznosili 67,4 miliona eura i bili su manji za 10,89% u odnosu na jednogodišnji uporedni period.

Na dan 31. XII 2021, prosječna ponderisana nominalna i efektivna kamatna stopa na ukupne kredite o kojima su MFI izvijestile Regulatorni kreditni biro iznosile su 20,53% i 23,38% respektivno. Na 31. XII 2020. ove stope iznosile su 20,42% i 23,23%. Ukupni kapital mikrokreditnih finansijskih institucija na kraju 2021. iznosio je 39,7 miliona eura. U odnosu na jednogodišnji uporedni period MFI ostvaruju rast kapitala od 11,08%. Pozajmljena sredstva od banaka i ostalih klijenata (bez obaveza i vremenskih razgraničenja) iznosila su 36,3 miliona eura i u odnosu na kraj 2020. bilježe pad od 17,07%. Na ino-pozajmice odnosi se 25,5 miliona eura što je za 16,88% manje nego 31. XII 2020.

Na agregatnom nivou, mikrokreditne finansijske institucije su na 31. XII 2021. ostvarile finansijski rezultat u iznosu od 4,3 miliona eura.

Sektor lizing društava karakteriše stabilnost. Finansijski rezultat na nivou sistema je pozitivan. Lizing sektor čine dva društva. Od ukupne bilansne sume 50,26% odnosi se na aktivu Porsche lizinga, dok se preostalih 49,74% odnosi na aktivu S-lizinga.

Ukupna aktiva lizing društava na kraju 2021. iznosila je 40,5 miliona eura i u odnosu na uporedni period 2020. ostvaruje rast od 1,1 milion eura ili 2,76%. U ukupnoj aktivu najveće učešće od 53,10% imaju dugoročni finansijski plasmani,

kratkoročni finansijski plasmani učestvuju sa 33,14%, dok nekretnine, postrojenja i oprema ostvaruju učešće u ukupnoj aktivi od 8,30%.

U ukupnoj strukturi potraživanja po predmetu lizinga, najviše potraživanja od 19,6 miliona eura ili 52,93% odnosi se na putnička vozila, koja u odnosu na jednogodišnji uporedni period ostvaruju rast od 12,97%. Na vozila za obavljanje djelatnosti (terenska i putnička) odnosi se 15,3 miliona eura ili 41,29% i u odnosu na kraj 2020. bilježe pad od 3,54%. U ročnoj strukturi nedospjelih potraživanja na kraju 2021. kratkoročna nedospjela potraživanja učestvuju sa 54,45%, a dugoročna sa 45,55% u ukupnim nedospjelim potraživanjima.

Nekvalitetna aktiva (C, D i E) na kraju četvrtog kvartala 2021. na nivou sistema iznosi 2,5 miliona eura i predstavlja 6,85% ukupnih potraživanja. U odnosu na jednogodišnji uporedni period bilježi rast od 3,00%. Učešće nekvalitetne aktive u ukupnim potraživanjima bilježi pad od 0,01 pp u odnosu na kraj 2020. Učešće nekvalitetne aktive u ukupnoj aktivi na 31. XII 2021. iznosi 6,28% i u odnosu na uporedni period 2020. bilježi rast od 0,02 pp.

Ukupne obaveze na 31. XII 2021. iznose 36,8 miliona eura, odnosno 90,88% ukupne pasive. U odnosu na jednogodišnji uporedni period ostvaruju rast od 699 hiljada eura ili 1,94%. Ukupne obaveze po pozajmljenim sredstvima od banaka i ostalih klijenata koje potiču iz inostranstva, bez vremenskih razgraničenja i obaveza za kamate iznose 31,7 miliona eura. U odnosu na jednogodišnji uporedni period ostvaruju rast od 17,3 miliona eura ili 119,52%.

Ukupan kapital na kraju 2021. iznosi 3,7 miliona eura i čini 9,12% pasive lizing društava. U odnosu na kraj 2020. ostvaruje rast od 388 hiljada eura ili 11,73%. Dobitak u poslovanju iskazan na nivou sistema iznosio je 638 hiljada eura.

U Crnoj Gori posluju dva faktoring društva, sa ukupnom bilansnom sumom od 4,6 miliona eura.

U ukupnoj aktivi najveće učešće od 99,48% imaju kratkoročna potraživanja, plasmani i gotovina, koji su na kraju četvrtog kvartala 2021. iznosili 4,6 miliona eura, dok zalihe u ukupnoj aktivi učestvuju s jednom hiljadom eura ili 0,02%.

Ukupna bruto faktoring potraživanja na kraju 2021. iznose 4,6 miliona eura i u odnosu na 31. XII 2020. bilježe rast od 3,5 miliona eura ili 326,69%. Najviše potraživanja odnosi se na domaći faktoring koji na kraju 2021. iznosi 4,2 miliona eura ili 91,75% ukupnih bruto potraživanja.

Ukupne obaveze na kraju 2021. iznose 3,7 miliona eura odnosno 80,39% ukupne pasive. U odnosu na kraj 2020. ostvaruju rast od 3,3 miliona eura ili

756,71%. Ukupne obaveze po pozajmljenim sredstvima od banaka i ostalih klijenata (sa obavezama za kamate i vremenska razgraničenja) na 31. XII 2021. iznose 3,6 miliona eura. U odnosu na kraj 2020. ostvaruju rast od 3,2 miliona eura ili 754,59%.

Ukupni kapital na kraju IV kvartala 2021. iznosi 903 hiljade eura i čini 19,61% ukupne pasive. Posmatrano u odnosu na 31. XII 2020. ostvaruje rast od 155 hiljada eura ili 20,72%.

Na kraju IV kvartala 2021. jedno faktoring društvo je poslovalo s gubitkom. Dobitak na nivou sistema iznosio je 96 hiljada eura.

Ukupna aktiva Investiciono-razvojnog fonda Crne Gore (neto) na kraju 2021. iznosi 464,1 milion eura i u odnosu na 2020. ostvaruje rast od sedam miliona eura ili 1,54%. U strukturi aktive stalna imovina ima najznačajnije učešće od 61,25%.

Na 31. XII 2021. ukupni kredit i potraživanja od banaka i klijenata iznosili su 389,9 miliona eura. Posmatrano u odnosu na jednogodišnji uporedni period ostvaruju pad od 27,4 milion eura ili 6,56%.

Kreditna aktivnost IRF na kraju 2021. najznačajniji korisnik kredita je privreda sa 89,1%. Posmatrano po djelatnostima, na kraju 2021. najveći dio kredita i potraživanja IRF-a odnosi se na pravna lica-rezidente (99,6%), a u okviru njih najveći udio ostvaruje sektor turizma (usluge pružanja smještaja i ishrane) sa 24,9%, sektor trgovine 21,7% i saobraćaj i skladištenje sa 16,7%.

Bruto nekvalitetna aktiva (C, D i E) koja obuhvata kredite i potraživanja i ostale stavke aktive, iznosi 43,8 miliona eura, što predstavlja 8,8% ukupne aktive. U godišnjem periodu nekvalitetna aktiva je smanjena za 1,8 miliona eura, ili 4%. Njen udio u bruto aktivu je takođe smanjen za 0,6 pp.

Bruto nekvalitetni kredit i potraživanja (C, D i E) koji obuhvataju kredite od banaka i klijenata, faktoring i ostala potraživanja na 31. XII 2021. iznose 43,5 miliona eura i predstavljaju 11,16% ukupnih bruto kredita i potraživanja. Njihovo učešće u ukupnim bruto kreditima i potraživanjima bilježi blagi rast od 0,3 pp u odnosu na kraj 2020.

Ukupne ugovorene obaveze po pozajmljenim sredstvima od finansijskih institucija nerezidenata iznose 457,5 miliona eura. Sve su dugoročnog karaktera i potiču od nerezidenata. Na 31. XII 2021. stanje pozajmljenih sredstava iznosi 356,4 miliona eura. U godišnjem uporednom periodu pozajmice su smanjene za 5%. Fond ima ugovorenu kreditnu liniju s EIB

(Evropska investiciona banka) u iznosu od 150 miliona eura, kao i s Francuskom agencijom za razvoj u iznosu od 50 miliona eura.

Ukupni kapital Fonda na dan 31. XII 2021. iznosi 88,1 milion eura i čini 19% njegove ukupne pasive. U jednogodišnjem uporednom periodu kapital Fonda je ostvario rast od 12,8% odnosno 9,98 miliona eura.

Za razliku od 2020. kada je ostvaren gubitak od 11,2 miliona eura, u 2021. Fond je ostvario dobit od dva miliona eura.

Sektorska struktura i struktura preduzeća

Mikro, mala i srednja preduzeća, kao sektor koji čini najveći dio ukupnog broja preduzeća, u velikoj mjeri doprinose privrednom razvoju i konkurentnosti ekonomije i po svim relevantnim indikatorima, generalno bilježe dinamičan rast i razvoj. Prema podacima Uprave prihoda i carina broj MMSP u 2021. iznosio je 34.035 što čini povećanje od 2,65% u odnosu na 2020. (33,157 preduzeća), odnosno 15,24% u odnosu na 2018. (29,534 preduzeća).

U ukupnoj strukturi MMSP, na kraju 2021. najviše je bilo registrovano mikro preduzeća 32.132 odnosno 94,41%, koja zapošljavaju 60.463 lica odnosno 52,06%, zatim malih preduzeća 1,650 odnosno 4,85%, koja zapošljavaju 30.448 lica, odnosno 26,21%, dok je broj srednjih preduzeća iznosio 253, odnosno 0,74% koja zapošljavaju 25.239 lica – 21,73%.

Posmatrano u kraćem vremenskom periodu, podaci Uprave prihoda ukazuju da broj mikro, malih i srednjih preduzeća u periodu od 2017-2021. bilježi kontinuiran rast, tako da u 2021. imamo 27,21% više preduzeća u odnosu na 2017, dok je broj zaposlenih smanjen za 11,01%. U strukturi MMSP najviše posluju mikro preduzeća koja zapošljavaju 1-10 zaposlenih, a koja istovremeno bilježe najveći rast u periodu 2017-2021 i to za 32,71%, dok je broj malih i srednjih preduzeća smanjen, i to malih preduzeća za 24,31% a srednjih za 30,30%. Takođe, u istom periodu, rast broja zaposlenih zabilježen je samo u mikro preduzećima i to 14,83%, dok je u srednjim preduzećima smanjen za 31,77%, i malim za 25,50%.

U ukupnom broju zaposlenih MMSP učestvuju sa 80,96%, i u 2021. su zapošljavala 143,464 radnika, što predstavlja povećanje broja zaposlenih od 1,42% u odnosu na 2020.

FUNKCIONISANJE DEMOKRATSKIH INSTITUCIJA

Demokratija

Izbori

Skupština je 4. II 2022. donijela Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o lokalnoj samoupravi, kojim je predviđeno da se lokalni izbori u 14 opština održe u jednom danu. Predsjednik Crne Gore je 14. II 2022. vratio na ponovno odlučivanje Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o lokalnoj samoupravi.

Skupština je 17. VI 2021. razriješila predsjednika Državne izborne komisije (DIK) Aleksu Ivanovića, a 8. XII 2021. je za novog predsjednika izabrala Nikolu Mugošu. Dolaskom čelnog čovjeka odblokiran je rad ove institucije nakon višemjesečne blokade.

Predsjednik Crne Gore je 14. IX 2021. raspisao izbore za odbornike u Skupštini Prijestonice Cetinje i skupštinama opština Mojkovac i Petnjica, a isti su održani 5. XII 2021. Izbore za izbor odbornika u skupštinama opština Berane i Ulcinj predsjednik Crne Gore je raspisao 26. I 2022, a isti su održani 27. III 2022. Predsjednik Crne Gore je 12. III 2022. raspisao izbore za izbor odbornika u Skupštini opštine Tivat, a isti će biti održani 5. VI 2022.

Lokalni izbori su 5. XII 2021. održani u Prijestonici Cetinje i dvijema opštinama: Mojkovcu i Petnjici. DIK je bez čelnog čovjeka institucije u tom periodu pokušala da obezbijedi kontinuitet u radu u skladu s ovlašćenjima sekretara Komisije. Ipak, prvi put DIK nije bila u mogućnosti da izda akreditacije zainteresovanim posmatračima, nije obezbijeđeno licima koja se nalaze u pritvoru ili na izdržavanju kazne zatvora da glasaju u Upravi za izvršenje krivičnih sankcija, tako da DIK nije bila u mogućnosti da ostvaruje svoje nadležnosti propisane Zakonom o izboru odbornika i poslanika, koje se odnose na zaštitu biračkog prava. Opštinske izborne komisije omogućile su ovim licima ostvarivanje biračkog prava glasanjem putem pisma, iako je glasanje na ovaj način saglasno Pravilima o glasanju putem pisma propisano samo za stara, invalidna i bolesna lica.

DIK je za izbore u Cetinju, Mojkovcu i Petnjici u novembru 2021. obnovila sertifikate na tokenima koji služe za pokretanje uređaja za elektronsku identifikaciju kojima je istekao period važenja u septembru 2021. Ova aktivnost sprovedena je u neposrednoj pogodbi sa sertifikacionim tijelom za izdavanje kvalifikovanih sertifikata pri Pošti Crne Gore. U susret održavanju redovnih lokalnih izbora do kraja prve polovine 2022. DIK sprovodi otvoreni javni postupak za nabavku 1.650 sertifikata.

DIK je od 15. VI 2021. do 20. III 2022. odlučivala po sedam prigovora. Jedan prigovor je odbačen kao nedozvoljen, četiri odbijena kao neosnovana, dok su dva djelimično usvojena. Na rješenja DIK izjavljene su dvije žalbe Ustavnom

sudu, od kojih je jedna odbačena, a jedna usvojena i ponovljen izborni postupak na jednom biračkom mjestu u Petnjici.

Lokani izbori u opštinama Berane i Ulcinj održani su 27. III 2022. Za potrebe ovih izbora, DIK je sprovela sve aktivnosti propisane članom 87 Zakona o izboru odbornika i poslanika. Donijela je Odluku o utvrđivanju biračkih mjesta, sastavu biračkih odbora i načinu glasanja za birače koji su u pritvoru ili koji izdržavaju kaznu zatvora u Upravi za izvršenje krivičnih sankcija i izdala jedno ovlašćenje za posmatranje izbora u Beranama.

Izvršena je popuna jednog upražnjenog poslaničkog mjesta te donijeta tri mišljenja na tumačenje Zakona o izboru odbornika i poslanika.

Na izborima za izbor odbornika u Skupštini opštine Berane učestvovalo je osam lista. Demokratska partija socijalista, Opštinski odbor Berane i nosilac izborne liste „DA ZA BERANE I CRNU GORU“ Lidija Kljajić podnijeli su prigovor Državnoj izbornoj komisiji na zbirnu izbornu listu koju je utvrdila Opštinska izborna komisija Berane. Državna izborna komisija usvojila je prigovore i poništila zbirnu izbornu listu. Nakon održanih izbora nije bilo prigovora na rad organa za sprovođenje izbora tako da su u Beranama proglašeni konačni rezultati.

Na izborima za izbor odbornika u Skupštini opštine Ulcinj učestvovalo je pet izbornih lista. Izjavljen je prigovor Opštinskoj izbornoj komisiji Ulcinj koji je Komisija usvojila i donijela odluku o ponavljanju izbora na Biračkom mjestu broj pet u Ulcinju. Ponovljeni izbori zakazani su za 6. IV 2022. U Ulcinju nijesu proglašeni konačni rezultati.

Predsjednik Crne Gore je 6. IV 2022. raspisao izbore za odbornike u opštinama Plužine i Žabljak. Izbori će se održati 5. VI 2022.

U periodu 15. VI 2021 - 20. III 2022, Agenciji za sprječavanje korupcije (ASK) dostavljena su 162 izvještaja političkih subjekata, od čega 100 izvještaja o priložima tokom kampanje, 20 privremenih izvještaja o troškovima, 21 izvještaj o medijskom oglašavanju tokom kampanje, 21 izvještaj o troškovima tokom kampanje. Takođe, dostavljeno je 5.140 izvještaja organa vlasti i pravnih lica u toku kampanje, i to: 734 odluka o zapošljavanju, 1.878 putnih naloga, 1.299 analitičkih kartica, 237 izvoda o potrošnji budžetske rezerve i socijalnim davanjima, 938 odluka o potrošnji budžetske rezerve, 11 ugovora i pružanju medijskih usluga i 43 cjenovnika. ASK je izvršila kontrolu finansiranja i medijskog predstavljanja 21 političkog subjekta/izborne liste koje su potvrđene, odnosno svih otvorenih izbornih računa za izbore u opštinama

Mojkovac, Petnjica i Prijestonici Cetinje. Za izbore u opštinama Berane i Ulcinj potvrđeno je 13 izbornih lista, odnosno otvoreno je 13 posebnih žiro računa. Sve sprovedene aktivnosti i izvršene kontrole sadržane su u Izvještaju o sprovedenom nadzoru i izvršenoj kontroli finansiranja izborne kampanje za lokalne izbore u opštinama Mojkovac, Petnjica i Prijestonici Cetinje, koji je objavljen na internet stranici Agencije. Agencija je usvojila i objavila Plan kontrole i nadzora u toku izborne kampanje za izbore zakazane za 28. III 2022. u opštinama Berane i Ulcinj, kao i poseban plan kontrole i nadzora za izbore zakazane za 5. VI 2022. u opštini Tivat.

U periodu 1-31. I 2022. DIK je donijela pet internih pravilnika: Pravilnik o načinu pripreme podataka za obračun zarada; Pravilnik o troškovima reprezentacije; Pravilnik o stručnom osposobljavanju i usavršavanju zaposlenih; Pravilnik o uslovima za obavljanje dopunskog rada i Pravilnik o načinu angažovanja izboru lica, načinu i kontroli zaključenih ugovora o djelu.

Usvojen je Izvještaj o realizovanim preporukama iz Izvještaja o reviziji Državne revizorske institucije i Završni račun budžeta za 2021.

Donijeto je pet rješenja na zahtjev za slobodan pristup informacijama.

Agenciji za sprječavanje korupcije dostavljen je izvještaj o primljenim poklonima javnih funkcionera, primljenim sponzorstvima i donacijama.

DIK je u cilju ostvarivanja bolje komunikacije sa zainteresovanim stranama usvojila Informaciju o potrebi unapređenja transparentnosti svog rada. Komisija je ocijenila da u uslovima limitiranih prostornih kapaciteta nije u mogućnosti da obezbijedi fizičko prisustvo predstavnika medija u sali u kojoj se održavaju sjednice te da je optimalno rješenje direktan prenos sjednica na *web stranici* i *Youtube* kanalu DIK-a.

DIK je 18. III 2022. na inicijativu Saveza slijepih i Udruženja mladih sa hendikepom donijela zaključke u skladu sa kojima će biti izmijenjeni podzakonski akti, kako bi se osobama sa invaliditetom omogućila samostalnost i tajnost tokom glasanja.

DIK je izmijenila Pravila o jedinstvenim standardima za izborni materijal i donijela dopune dva podzakonska akta kojima je predviđeno da se potpis birača za podršku izbornoj listi može dati i na dvojezičnom obrascu PB-1a (na crnogorskom i albanskom jeziku). Tom novinom, DIK je svojim podzakonskim aktom predvidjela mogućnost da birači albanske nacionalnosti potpise podrške daju na obrascu i na albanskom jeziku.

Izborna zakonodavstvo

U periodu 17. VI 2021 – 20. III 2022, Odbor za sveobuhvatnu izbornu reformu održao je dvije sjednice. Četiri radne grupe koje su formirane u okviru Odbora su, u istom periodu, održale ukupno sedam sjednica.

Skupština je na sedmoj sjednici Drugog redovnog (jesenjeg) zasijedanja, 29. XII 2021, usvojila Odluku o izmjeni Odluke o obrazovanju Odbora za sveobuhvatnu izbornu reformu, kojom je omogućeno Odboru da pripremi i podnese Skupštini na usvajanje predloge za izmjenu i dopunu zakona i drugih akata do 31. VII 2022.

Skupština

Normativne i nadzorne aktivnosti

U periodu 17. VI 2021 – 20. III 2022. održano je devet sjednica redovnog zasijedanja, od kojih šest posebnih, kao i šest sjednica vanrednih zasijedanja Skupštine (dvije u 2021. i četiri u 2022). Na pomenutim sjednicama, Skupština je donijela 62 zakona.

Pet posebnih sjednica Skupštine bilo je posvećeno premijerskom satu i poslaničkim pitanjima (dvije sjednice) i premijerskom satu i poslaničkim pitanjima u vezi s određenom temom (tri sjednice). Predsjedniku Vlade je postavljeno 25 pitanja, dok je članovima Vlade postavljeno 127 pitanja.

Posebna sjednica vanrednog zasijedanja Skupštine, održana 19. IX 2021. na platou kod Crnog jezera na Žabljaku, bila je posvećena obilježavanju 30 godina od proglašenja Crne Gore ekološkom državom, dok je Prva posebna sjednica Drugog redovnog (jesenjeg) zasijedanja u 2021, održana 28. X 2021. u Vladinom domu na Cetinju, bila posvećena obilježavanju 115 godina od uvođenja parlamentarizma u Crnoj Gori.

Skupština je na Trećoj sjednici Drugog redovnog (jesenjeg) zasijedanja 8. XII 2021. izabrala potpredsjednika Skupštine iz reda manjinskih partija te imenovala predsjednika Državne izborne komisije i zamjenicu Zaštitnika ljudskih prava i sloboda. Na istoj sjednici, 29. XII 2021. Skupština je izabrala pet članova TS, i to četiri iz reda uglednih pravnika i jednog člana iz reda uglednih pravnika – predstavnika nevladinih organizacija, te razriješila dužnosti predsjednika i člana Savjeta Agencije za zaštitu ličnih podataka i slobodan pristup informacijama. Zasijedanja Skupštine u decembru 2021. bila su značajna sa više aspekata, pored konstituisanja TS u punom sastavu, donijet je i veliki broj zakona koji doprinose obavezama koje proističu iz procesa evropske integracije. Konkretno u decembru 2021. Skupština je

usvojila 59 zakona. Između ostalog, izmenjen i usvojen paket zakona koji obuhvata program Evropa sad i to: Zakon o radu, Zakon o porezu na dohodak fizičkih lica, Zakon o porezu na dobit pravnih lica, Zakon o porezu na dodatu vrijednost, Zakon o poreskoj administraciji, Zakon o doprinosima za obavezno socijalno osiguranje. Takođe, donijeti su i novi zakoni: Zakon o obaveznom zdravstvenom osiguranju i Zakon o računovodstvu.

Skupština je istog dana donijela tri zaključka povodom Interpelacije za pretresanje pitanja u vođenju politike Vlade u oblasti poljoprivrede, Interpelacije za pretresanje pitanja u vođenju politike Vlade u oblasti prosvjete i Interpelacije za pretresanje pitanja u vođenju politike Vlade u oblasti vanjskih poslova.

Na sjednici Trećeg vanrednog zasijedanja 4. II 2022. Skupština je izglasala nepovjerenje 42. Vladi Crne Gore.

Na sjednici Četvrtog vanrednog zasijedanja 7. II 2022 Skupština je donijela Odluku o razrješenju predsjednika 27. saziva Skupštine Crne Gore Alekse Bečića.

U periodu 17. VI 2021 – 20. III 2022. radna tijela Skupštine su održala sedam¹⁴ kontrolnih i 14 konsultativnih saslušanja.

Administrativni odbor je 30. VII 2021. održao konsultativno saslušanje kandidata prijavljenih na Javni konkurs za imenovanje predsjednika Državne izborne komisije.

Ustavni odbor je sproveo tri konsultativna saslušanja prijavljenih kandidata po javnom pozivu za izbor dvoje sudija Ustavnog suda.

Odbor za politički sistem, pravosuđe i upravu sproveo je 19. VII 2021. kontrolno saslušanje vršioca dužnosti vrhovnog državnog tužioca povodom razmatranja posebnih izvještaja o radu, koji su dostavljeni na zahtjev Odbora, u skladu s članom 147 stav 5 Zakona o Državnom tužilaštvu. Odbor je, na sjednici održanoj 20-22.VII 2021, održao konsultativno saslušanje prijavljenih kandidata na Javni poziv za izbor četiri člana TS iz reda uglednih pravnika. Na sjednici održanoj 27. VII 2021, Odbor je sproveo konsultativno saslušanje kandidata koji ispunjavaju zakonom propisane uslove za člana TS iz reda uglednih pravnika – predstavnika nevladinih organizacija. Odbor je 26. X 2021. održao konsultativno saslušanje člana Senata Državne revizorske institucije, predstavnika VDT-a, generalnog sekretara Skupštine i internog revizora u

¹⁴ Jedno kontrolno saslušanje je započeto na sjednici Odbora za rodnu ravnopravnost.

Skupštini povodom prikupljanje informacija i činjenica o postupanju i aktivnostima nadležnih organa vlasti u vezi s pronevjerom novca i falsifikovanja isprava u računovodstvu Skupštine u ranijim sazivima.

Odbor za bezbjednost i odbranu je održao četiri kontrolna i jedno konsultativno saslušanje u periodu 17. VI 2021 - 20. III 2022. Odbor je 27. IX 2021. sproveo kontrolno saslušanje potpredsjednika Vlade, ministra unutrašnjih poslova, ministarke odbrane, direktora UP, direktora Agencije za nacionalnu bezbjednost i v.d. generalnog direktora Direktorata za zaštitu i spašavanje u MUP-u povodom postupanja pripadnika UP, bezbjednosnog sektora i odbrane na Cetinju, 4. i 5. IX 2021. Odbor je 25. X 2021. sproveo kontrolno saslušanje potpredsjednika Vlade, v.d. vrhovnog državnog tužioca, glavnog specijalnog tužioca, direktora Agencije za nacionalnu bezbjednost i šefa Specijalnog policijskog odjeljenja povodom aktuelnih dešavanja u bezbjednosnom sektoru. Odbor je 24. XI 2021. sproveo kontrolno saslušanje ministarke odbrane na temu: „Prikupljanje informacija o eventualnim zloupotrebama prilikom konkursa za odlazak kadeta na vojne akademije u inostranstvu“. Odbor je 31. I 2022. sproveo kontrolno saslušanje potpredsjednika Vlade, direktora UP, direktora Agencije za nacionalnu bezbjednost i predstavnika Državnog tužilaštva u vezi s aktuelnim slučajem zapljene oko 500 kg kokaina.

Odbor je 27. X 2021. sproveo konsultativno saslušanje vojno-diplomatskog predstavnika Crne Gore, prije stupanja na funkciju, a koji je Odlukom Savjeta za odbranu i bezbjednost imenovan na mjesto izaslanika odbrane Crne Gore u Ujedinjenom Kraljevstvu Velike Britanije i Sjeverne Irske, u Londonu na rezidentnoj osnovi, ujedno i izaslanika odbrane Crne Gore u Republici Francuskoj, Kraljevini Danskoj, Kraljevini Norveškoj i Islandu, na nerezidentnoj osnovi.

Odbor za evropske integracije je 26. VII 2021. održao konsultativno saslušanje glavne pregovaračice Crne Gore s EU, na temu Programa pristupanja Crne Gore Evropskoj uniji 2021-2023. dok je 6. X 2021. Odbor sproveo konsultativno saslušanje povodom razmatranja Informacije o programima podrške Evropske unije Crnoj Gori za 2020. u prisustvu glavne pregovaračice Crne Gore s EU i nacionalne IPA koordinatorke, direktora Uprave javnih radova i predstavnika Kancelarije za evropske integracije, MFSS-a i MPŠV.

Intezivirana je saradnja između Kancelarije za evropske integracije i Odbora za evropske integracije, pa je u izvještajnom periodu održano čak osam sjednica OEI, od čega pet uz prisustvo glavnog pregovarača.

Takođe, u saradnji sa Skupštinom, Ambasada Francuske i Kancelarija za evropske integracije, uz podršku Francuskog instituta Žak Delor u Crnoj Gori, organizovale su 14. III 2022. konferenciju „Smisao pripadnosti i proces integracije u Evropsku uniju“. Događaj je dio aktivnosti koje se organizuju u okviru francuskog predsjedavanja EU u cilju podsticanja dijaloga i vidljivosti procesa integracije u Evropsku uniju, kao i osnovnih vrijednosti koje ona promoviraju.

Odbor za rodnu ravnopravnost je 25. X 2021. održao konsultativno saslušanje na temu: „Rodno odgovorno budžetiranje“, kojem su prisustvovali ministar ekonomskog razvoja, ministar poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede, ministarka prosvjete, nauke, kulture i sporta, predstavnici MFSS-a i MZD. Odbor je 22. XI 2021. sproveo kontrolno saslušanje ministra unutrašnjih poslova i rukovodioca MPLJMP na temu: „Zaštita i podrška ženama žrtvama nasilja i žrtvama nasilja u porodici“.

Odbor za turizam, poljoprivredu, ekologiju i prostorno planiranje je održao dva kontrolna saslušanja, i to 16. VII 2021. kontrolno saslušanje ministra ekologije, prostornog planiranja i urbanizma na temu: „Stanje u oblasti prostornog planiranja u Crnoj Gori“, dok je 24. XII 2021. sproveo kontrolno saslušanje ministra poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede, ministra ekologije, prostornog planiranja i urbanizma, državnog sekretara u MEPPU, izvršnog direktora Regionalnog vodovoda Crnogorsko primorje i direktora Uprave za inspekcijske poslove, na temu: „Ugroženost vodoizvorišta Bolje sestre, njegova izdašnost i prijetnje za funkcionisanje vodosnabdijevanja Regionalnog vodovoda Crnogorsko primorje“. Odbor je održao i dva konsultativna saslušanja, od kojih saslušanje ministra poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede, 23. VII 2021. na temu: „Problemi koji se odnose na subvencije za proizvedeno mlijeko, povećanje cijena stočne hrane, problem s akcizama na gorivo, problemi s otkupom hrane i problematika ostvarivanja kreditne podrške poljoprivrednicima (stočarima)“, te konsultativno saslušanje ministra ekonomskog razvoja, na temu: „Analiza turističke sezone u 2021. i dalji koraci u pravcu razvoja turizma u Crnoj Gori“, održano 17. XI 2021.

Odbor za zdravstvo, rad i socijalno staranje je 28. VII 2021. održao konsultativno saslušanje direktora Instituta za javno zdravlje, v.d. direktora

Fonda za zdravstveno osiguranje i predstavnika MZD na temu: „Odluka o mreži zdravstvenih ustanova“ i „Aktuelna epidemiološka situacija u Crnoj Gori“.

Pored redovnih sjednica, odbori su sprovedeli i druge aktivnosti s ciljem neposrednog upoznavanja s radom i načinom funkcionisanja institucija i stanjem u oblastima njihovih nadležnosti te praćenja implementacije zakona.

Članovi **Odbora za bezbjednost i odbranu** posjetili su Slobodnu zonu „Luka Bar“ (10. XI 2021), Odbor za ljudska prava i slobode organizovao je posjetu instituciji Zaštitnika ljudskih prava i sloboda Crne Gore (26. X 2021), posjetu Centru za prihvatanje u Spužu (10. XI 2021) i posjetu Dječijem domu „Mladost“ u Bijeloj i Dnevnom centru za djecu sa smetnjama i teškoćama u razvoju u Herceg Novom (17. XI 2021).

Održane su i **tematske sjednice odbora**, uz učešće predstavnika nadležnih državnih institucija, nevladinog sektora i međunarodnih organizacija. Odbor za ljudska prava i slobode održao je 5. XI 2021. tematsku sjednicu povodom obilježavanja Svjetskog dana romskog jezika, s fokusom na razmatranje Završnog izvještaja o sprovođenju Strategije za socijalnu inkluziju Roma i Egipćana 2016-2020. i Strategije socijalne inkluzije Roma i Egipćana u Crnoj Gori 2021-2025, s Akcionim planom za 2021. Odbor za ekonomiju, finansije i budžet održao je 30. XI 2021. sjednicu na temu: „Finansiranje lokalnih samouprava u svijetlu Predloga zakona o budžetu Crne Gore za 2022“. Odbor za politički sistem, pravosuđe i upravu i Odbor za antikorupciju organizovali su 14. XII 2021. tematsku sjednicu: „Ispunjavanje političkih kriterijuma EU u oblastima pravosuđa i borbe protiv korupcije“, a Odbor za međunarodne odnose i iseljenike održao je 1. II 2022. tematsku sjednicu posvećenu konferenciji o budućnosti Evrope i Balkana u periodu polugodišnjeg predsjedavanja Republike Francuske EU. Na tematskoj sjednici je uzela učešća i glavna pregovaračica Crne Gore s EU Zorka Kordić.

Pored toga, Odbor za turizam poljoprivredu, ekologiju i prostorno planiranje je, povodom tridesetogodišnjice od proglašenja Crne Gore ekološkom državom, organizovao okrugli sto na temu: „Ekološka država – 30 godina kasnije“ (13. IX 2021). Odbor za rodnu ravnopravnost i Odbor za ekonomiju, finansije i budžet Skupštine Crne Gore, zajedno s Investiciono-razvojnim fondom, organizovali su 4. III 2022. konferenciju u okviru kampanje „Ona pokreće biznis“, koja ima za cilj podizanje svijesti o značaju, benefitima, potencijalu i uticaju ženskog preduzetništva na društvo, osnaživanje žena u Crnoj Gori za pokretanje novog ili unapređenje razvojnog potencijala postojećeg biznisa.

U okviru **nadzornih aktivnosti**, Odbor za ekonomiju finansije i budžet razmotrio je finansijske izvještaje s izvještajima o radu za 2020. pet nezavisnih regulatornih tijela (Regulatorna agencija za energetiku i regulisane komunalne djelatnosti, Agencija za elektronske komunikacije i poštansku djelatnost, Agencija za nadzor osiguranja, Agencija za elektronske medije i Komisija za tržište kapitala), dok je Odbor za turizam, poljoprivredu, ekologiju i prostorno planiranje razmotrio Izvještaj o aktivnostima vezanim za regulisane komunalne djelatnosti u 2020, koji je Skupštini podnijela Regulatorna agencija za energetiku i regulisane komunalne djelatnosti.

U odnosu na **razmatranje ostalih izvještaja, strategija i akcionih planova**, Odbor za ljudska prava i slobode razmotrio je: Poseban izvještaj „Položaj djece u domovima učenika/internatima u Crnoj Gori“; treći GRETA Izvještaj o implementaciji Konvencije SE za borbu protiv trgovine ljudima u Crnoj Gori i Akcioni plan za sprovođenje Strategije za borbu protiv trgovine ljudima za period 2019-2024, za 2021. s Izvještajem o realizaciji Akcionog plana za sprovođenje Strategije za borbu protiv trgovine ljudima za period 2019-2024. za 2020; Izvještaj o radu Kancelarije Zastupnika Crne Gore pred Evropskim sudom za ljudska prava u Strazburu za 2020; Izvještaj o razvoju i zaštiti prava manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica u 2019; Izvještaj o razvoju i zaštiti prava manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica u 2020. s izvještajima o radu i izvještajima o finansijskom poslovanju, zajedno s izvještajima nezavisnih revizora savjeta manjinskih naroda i drugih manjinskih nacionalnih zajednica za 2020; Akcioni plan za sprovođenje Strategije manjinske politike 2019-2023. za 2021-2022. i Završni izvještaj o sprovođenju Strategije za socijalnu inkluziju Roma i Egipćana 2016-2020. i Strategiju socijalne inkluzije Roma i Egipćana u Crnoj Gori 2021-2025. s Akcionim planom za 2021.

Odbor za ekonomiju, finansije i budžet razmotrio je Predlog fiskalne strategije Crne Gore za period 2021-2024, dok je Odbor za rodnu ravnopravnost razmotrio Nacionalnu strategiju rodne ravnopravnosti 2021-2025, s Akcionim planom za 2021-2022, sa Završnim izvještajem o sprovođenju Plana aktivnosti za postizanje rodne ravnopravnosti (PAPRR) 2017-2021.

Parlamentarni doprinos procesu evropskih integracija je nastavljen kroz rad **Odbora za evropske integracije**, koji je u 2021. razmotrio više dokumenata iz procesa evropskih integracija (28, 29. i 30. kvartalni izvještaj o ukupnim aktivnostima u okviru procesa integracije Crne Gore u Evropsku uniju, za period 1. X 2020 – 30. VI 2021; 13, 14. i 15. polugodišnji izvještaj o ukupnim aktivnostima u okviru procesa integracija Crne Gore u Evropsku

uniju, za period 1. I 2020 – 30. VI 2021; Izvještaj o realizaciji obaveza iz Programa pristupanja Crne Gore Evropskoj uniji 2020 – 2022. za 2020. i Program pristupanja Crne Gore Evropskoj uniji 2021-2023; Informacija o programima podrške Evropske unije Crnoj Gori za 2019. i Izvještaj Evropske komisije o Crnoj Gori iz 2021).

Kancelarija za evropske integracije, odnosno glavna pregovaračica Crne Gore s Evropskom unijom je sva pomenuta dokumenta predstavljala i tokom posebnih sjednica.

Skupština je 4. IX 2021. s Evropskim parlamentom, po prvi put, organizovala „Skupštinu građana“ - inovativni eksperiment u sprovođenju demokratije, što je ujedno i prvi put u istoriji Evropske unije da parlament zemlje koja još uvijek nije članica, testira ovakav model za učešće građana u procesu odlučivanja i kreiranja politika, koji je do sada isključivo primjenjivan u zemljama članicama. Tema zasijedanja je bila korupcija u zdravstvu i javnom sektoru.

Kad je u pitanju **parlamentarna diplomatija u okviru pristupanja EU**, poslanici Skupštine su redovno učestvovali na sastancima organizovanim u okviru predsjedavanja Savjetu EU. Od 15. VI 2021. do 20. III 2022. članovi Odbora za evropske integracije su učestvovali na četiri sastanka Konferencije odbora za evropske poslove parlamenata Evropske unije (COSAC): sastanku predsjedavajućih odborima za evropske poslove parlamenata EU (19. VII 2021) i plenarnom zasijedanju COSAC-a (29. i 30. XI 2021) u okviru predsjedavanja Slovenije, kao i sastanku predsjedavajućih odborima za evropske poslove parlamenata EU (14. I 2022) i plenarnom zasijedanju COSAC-a (4. i 5. III 2022) u okviru predsjedavanja Francuske.

Pored toga, delegacija Odbora za evropske integracije učestvovala je na sedamnaestom sastanku COSAP-a koji je, u okviru predsjedavanja Bosne i Hercegovine inicijativi, organizovan 29. VI 2021, u formi video konferencije.

Parlamentarni odbor Evropske unije i Crne Gore za stabilizaciju i pridruživanje (POSP)

Parlamentarni odbor za stabilizaciju i pridruživanje Evropske unije i Crne Gore (POSP) održao je 20. sastanak 2. XII 2021. u hibridnom formatu. Tokom sastanka, kojim su zajednički predsjedavali predsjednik Skupštine Crne Gore Aleksa Bečić i predsjedavajući delegaciji Evropskog parlamenta u POSP-u Vladimir Bilčik, parlamentarci su razmijenili mišljenja o stanju pristupnih pregovora i odnosa između Evropske unije i Crne Gore, kao i o načinima za podsticanje nacionalnog konsenzusa o napretku Crne Gore na putu ka EU.

Administrativni kapaciteti

Na dan 20. III 2022. ukupan broj zaposlenih u Službi Skupštine je 199, od ukupno 281 sistematizovanog izvršioca. Ukupan broj obuhvata generalnog sekretara, dvije zamjenice generalnog sekretara, tri pomoćnika generalnog sekretara, šest savjetnika potpredsjednika Skupštine, kao i 182 službenika i namještenika. Takođe, ukupan broj podrazumijeva i četiri službenika kojima miruju prava i obaveze iz rada i po osnovu rada, kao i jednu savjetnicu prethodnog predsjednika. U periodu 17. VI 2021 – 20. III 2022. u Službi Skupštine je zaposleno devet lica. Takođe, imenovano je pet savjetnika predsjednika i potpredsjednika Skupštine.

U julu 2021. usvojen je novi Pravilnik o organizaciji i sistematizaciji Službe Skupštine. Jedan od razloga za donošenje novog akta o organizaciji i sistematizaciji vezan je za donošenje izmjena i dopuna Zakona o državnim službenicima i namještenicima, kojim su, između ostalog, izmijenjeni uslovi radnih mjesta u okviru pojedinih kategorija. Novim aktom uvedene su i određene izmjene u postojećoj organizacionoj strukturi u cilju još efikasnijeg rada Službe, koje su obuhvatile formiranje novih organizacionih jedinica i to: Odjeljenja za produkciju i Odjeljenja za internet prezentaciju, zatim sistematizovanje Odjeljenja za snimanje i emitovanje i Parlamentarne budžetske kancelarije kao samostalnih organizacionih jedinica, dok su Služba kadrovskih i opštih poslova, kao i Služba finansijskih poslova, materijalnog knjigovodstva, javnih nabavki, logistike i održavanja formirale Sektor za pravne, kadrovske, finansijske i opšte poslove.

U julu 2021. je donijeta i Strategija razvoja ljudskih resursa za period 2021-2023. koja predstavlja dokument koji sadrži glavne ciljeve, potciljeve i aktivnosti, čijom se realizacijom doprinosi ostvarivanju vrijednosti i principa funkcionisanja Službe Skupštine.

U skladu sa Zakonom o upravljanju i unutrašnjim kontrolama u javnom sektoru, u novembru 2021. izvršena je samoprocjena upravljanja i kontrola u Službi Skupštine, s ciljem procjene trenutnog stanja u instituciji i identifikovanja aktivnosti za dalje unapređenje upravljanja i kontrola. Sprovedena samoprocjena je pokazala da u ovom trenutku Skupština ima uspostavljen dobar sistem upravljanja i unutrašnje kontrole u skladu sa Zakonom i najboljom međunarodnom praksom.

Zaposleni u Službi Skupštine su u periodu 17. VI 2021 – 20. III 2022. pohađali ukupno 59 obuka, s 417 polaznika, među kojima se posebno izdvajaju

radionice u vezi sa slobodnim pristupom informacijama i otvorenim podacima, kao i obuke na polju sprečavanja sukoba interesa i lobiranja. Obuke je Skupština organizovala samostalno i u saradnji s partnerima, ili su organizovane od strane domaćih, stranih i međunarodnih organizacija.

Transparentnost i otvorenost rada

Skupština posvećeno i kontinuirano radi na obezbjeđivanju blagovremenog odgovora na sve zahtjeve za slobodan pristup informacijama koji se ovoj instituciji dostavljaju u skladu sa zakonom. U periodu 17. VI 2021 – 20. III 2022. Skupštini je podnijeto ukupno 38 zahtjeva za pristup informacijama i na svaki je odgovoreno. Dodatno, u istom periodu, Skupštini je upućeno 348 podnesaka građana, od kojih su se 22 podneska odnosila na zakonodavnu inicijativu. Od ukupnog broja primljenih, 27 podnesaka bilo je neuredno. U skladu sa zakonskim rokovima i principom proaktivnog djelovanja, odgovoreno je na 324 predstavke.

Kako bi se dodatno unaprijedila neposredna komunikacija građana sa Skupštinom, u Skupštini su 5. XI 2021. predsjednik Skupštine Aleksa Bečić i predsjedavajući Delegacije Evropskog parlamenta za saradnju s Crnom Gorom Vladimir Bilčik zvanično pustili u rad portal e-Peticije, koji građanima omogućava da, upotrebom modernih tehnologija, pokrenu zakonodavne inicijative i efikasnije učestvuju u političkom životu, utičući na proces kreiranja javnih politika. U periodu 15. VI 2021 – 20. III 2022. kreirana je jedna e-peticija, podnijeta 11. XI 2021, koja se odnosi na donošenje Zakona o genetski potpomognutoj oplodnji.

Najvidljiviji oblik transparentnosti parlamenta svakako se odnosi na mogućnost praćenja njegovog rada putem medija i na internetu, kroz emitovanje sjednica Skupštine i radnih tijela uživo ili na zahtjev putem Parlamentarnog kanala, prenosa uživo na skupštinskom veb sajtu ili YouTube kanalu. Nakon što je na inicijativu Skupštine, nacionalni javni servis RTCG u martu 2021. pokrenuo Parlamentarni kanal, uvedeni su novi sadržaji, među kojima se posebno izdvaja emitovanje parlamentarnih vijesti „Info parlament“. Vijesti iz crnogorskog parlamenta prate aktivnosti Skupštine i radnih tijela, a od 26. X 2021. emituju se četiri puta dnevno.

Posebno značajnu novinu u periodu 15. VI 2021 – 20. III 2022. predstavlja završetak instalacije elektronskog sistema, u novembru 2021. koji u potpunosti digitalizuje zakonodavni proces Skupštine.

U cilju daljeg jačanja otvorenosti institucije, u Podgorici je 4. XI 2021. održana prva „Skupština građana“ na temu „Korupcija u zdravstvu i javnom sektoru“,

u organizaciji Skupštine i Evropskog parlamenta. Događaj je okupio poslanike i poslanice Skupštine, poslanike Evropskog parlamenta, predstavnike građana, nevladine organizacije uključene u projekat i inostrane stručnjake iz oblasti deliberativne demokratije. Projekat je organizovan kao dvosegmentni događaj. Prvi dio podrazumijevao je višednevni rad grupe od 50 građana, koji su izabrani metodom slučajnog uzorka preko nevladinih organizacija uključenih u projekat. Metodologiju rada panela građana je osmislio Evropski parlament uz pomoć stručnjaka iz oblasti deliberativne demokratije. Drugi segment projekta bilo je zasijedanje „Skupštine građana“ u Skupštini Crne Gore, kada su se crnogorske poslanice i poslanici i grupa poslanika Evropskog parlamenta sastali sa predstavnicima građana i zajedno razgovarali o nalazima i preporukama panela. Skupština građana predstavlja inovativni instrument za učešće građana u procesu odlučivanja i kreiranje politika, a Crna Gora je prva država van Evropske unije koja je na ovaj način neposredno uključila građane u svoj rad.

Skupština je 10. i 11. XI 2021. prvi put organizovala edukativni program pod nazivom „Simulacija rada parlamenta“, u kojem je učestvovao 41 učenik Gimnazije „Slobodan Škerović“ i Srednje ekonomske škole „Mirko Vešović“. Cilj programa je upoznavanje mladih s procesom donošenja zakona u svim njegovim fazama, parlamentarnom procedurom i praksom, kroz teorijsko i iskustveno učenje o političkom sistemu Crne Gore, mjestu Skupštine u njemu, zakonodavnoj proceduri, pravilima obraćanja i ophođenja u parlamentu i drugim temama od značaja za zakonodavni proces, kako bi u krajnjem, uzeli učešće u životu zajednice kao aktivni i informisani građani. Program je rezultat saradnje Edukativnog centra Skupštine i predstavništva UNICEF-a u Crnoj Gori, koje pruža finansijsku i ekspertsku podršku u pilot fazi realizacije.

Skupština je 8. XII 2021. održala Konferenciju predstavnika svih budžetskih jedinica, koja je bila prilika da predstavnici budžetskih jedinica, prvi put, izlože svoje stavove i javnosti pruže dodatna objašnjenja u odnosu na finansijska sredstva koja su opredijeljena za njihovu budžetsku jedinicu, kao i na predlog budžeta o kojem je rasprava održana na sjednici Skupštine krajem decembra 2021. Dodatan motiv koji je uticao na odluku da Konferencija bude održana jeste i jedna od preporuka „Skupštine građana“, koja se upravo i odnosila na potreban nivo transparentnosti u postupcima razmatranja i odlučivanja u sferi budžetske politike.

Partnerstvo Skupštine Crne Gore s INTERPARES-om

U cilju daljeg jačanja kontrolne i nadzorne funkcije Skupštine i snaženja kapaciteta za usklađivanje zakonodavstva, Skupština je započela projektno partnerstvo s INTERPARES-om u aprilu 2021. Projekat u potpunosti finansira Evropska unija, a sprovodi Međunarodni institut za demokratiju i izbornu pomoć (Međunarodna IDEA), uz stručnu podršku nacionalnih parlamenata država članica EU. Projektne aktivnosti se sprovode na partnerskoj osnovi između poslanika Skupštine Crne Gore i poslanika nacionalnih parlamenata članica EU, kao i između službi Skupštine i nacionalnih parlamenata u skladu s dva definisana prioriteta. Partneri za prvi prioritet, koji podrazumijeva dalje jačanje nadzorne funkcije parlamenta i odbora razmjenom znanja i iskustva i uporednom parlamentarnom praksom s relevantnim nacionalnim parlamentima EU, su parlamenti Austrije, Češke, Grčke i Italije i francuski Senat, uz podršku hrvatskog Sabora i Parlamenta Francuske. Aktivnosti u okviru drugog prioriteta, koji se odnosi na dalje jačanje kadrovskih kapaciteta Službe Skupštine za usklađivanje nacionalnog zakonodavstva s *acquis*-em, sprovodiće parlamenti Hrvatske, Češke i Mađarske uz podršku parlamenata Grčke i Francuske.

U cilju procjene stanja i definisanja aktivnosti i dinamike realizacije projekta organizovano je više onlajn sastanaka od aprila do oktobra, a u periodu 3-7. i 11-14. X 2021. upriličene su i dvije odvojene posjete službenika partnerskih parlamenata država članica EU i predstavnika INTERPARES-a, tokom kojih se s predstavnicima Skupštine i Službe razgovaralo o postizanju ključnih ciljeva po prioritetima Skupštine u kontekstu planiranja i sprovođenja zajedničkih aktivnosti partnerstva te razmijenila mišljenja o glavnim komponentama budućeg projekta. Kao rezultat ove saradnje definisani su planovi rada, koji su osmišljeni na način da se u njima kombinuju razmjena informacija i praksi za poslanike s obukama za službenike te obezbjeđuje podrška za razvoj specifičnih alata i procedura za unapređenje parlamentarne prakse u okviru svakog prioriteta.

Upravljanje

Vlada

Realizacija Programa rada Vlade

Programom rada Vlade za 2021. planirane su bile 293 obaveze, od toga su realizovane 272 obaveze, odnosno ukupna realizacija za 2021. je 69,82%.

Vlada je 26. I 2022. donijela Srednjoročni program rada Vlade 2022-2024. i Program rada Vlade za 2022. U procesu pripreme srednjoročnog i godišnjeg programa rada Vlade je bila uključena šira javnost, koja je svojim predlozima i

sugestijama značajno doprinijela unapređenju kvaliteta ovoga dokumenta i utvrđivanju budućeg djelovanja Vlade. Javna rasprava je organizovana u periodu 13. XII 2021 - 10. I 2022.¹⁵ U cilju dobijanja što kvalitetnijih sugestija od strane zainteresovanih subjekata, organizovano je i 10 fokus grupa.¹⁶ Istog dana, Vlada je usvojila Izvještaj o realizaciji Programa rada Vlade za 2021.

Transparentnost rada Vlade

U periodu 15. VI 2021 - 17. III 2022. Generalnom sekretarijatu Vlade ukupno je podneseno 126 zahtjeva za slobodan pristup informacijama. Postupak odlučivanja o 26 zahtjeva je u toku, dok su svi ostali zahtjevi riješeni u skladu sa zakonom. Podnosioci predmetnih zahtjeva su NVO, fizička lica i predstavnici medija.

Sprovedenje analize procjene uticaja propisa (RIA) u postupku izrade propisa

U periodu 15. V 2021 - 17. III 2022, Vlada je razmotrila i utvrdila 72 predloga zakona. Za 65 predloga zakona, Vladi je dostavljen Izvještaj o sprovedenoj analizi uticaja propisa (RIA). U istom periodu, Vlada je razmotrila i donijela 31 uredbu, od toga, za 20 uredbi dostavljen je Izvještaj o sprovedenoj analizi uticaja propisa (RIA).

Disciplinska komisija

Disciplinskoj komisiji je u periodu 15. VI 2021 - 20. III 2022. dostavljeno 79 predmeta na nadležnost i postupanje od strane 30 organa (državnih organa i organa lokalne samouprave); 10 predmeta su od strane Upravnog suda vraćena na ponovni postupak pa su u izvještajnom periodu dobili novi broj i vođeni u 2021. i 2022. U izvještajnom periodu su 102 predmeta bila ukupno u radu.

Kada su u pitanju odluke Komisije: u 44 predmeta je donijeto rješenje o novčanoj kazni; u 14 predmeta Disciplinska komisija nije utvrdila odgovornost službenika - oslobođen disciplinske odgovornosti; u devet predmeta je obustavljeno vođenje postupka, jer je podnosilac odluke odustao od odluke o pokretanju disciplinskog postupka; u tri predmeta donijeto je rješenje da se

¹⁵ Nacrt SPRV je objavljen na web sajtu Vlade Crne Gore (<https://www.gov.me/clanak/javni-poziv-u-cilju-pripreme-srednjorocnog-programa-rada-vlade-2022-2024-i-godisnjeg-programa-rada-vlade-za-2022-godinu-3>) i na portalu e-uprava (javne rasprave): eusluge.euprava.me/eParticipacija/Item/?Id=686. Takođe, nacrt SPRV je dostavljen predstavnicima nevladinih organizacija, biznis sektora i građana koji su prethodno selektovani da budu učesnici konsultacija kroz fokus grupe, uz podršku kancelarije UNDP u Crnoj Gori i eksternog konsultanta.

odbija zahtjev za vođenje disciplinskog postupka kao neuredan; u jednom predmetu donijeto je rješenje o odbijanju zahtjeva za vođenje disciplinskog postupka zbog nenadležnosti; u tri predmeta je donijeto rješenje o obustavljanju postupka zbog prestanka radnog odnosa službenika protiv koga je pokrenut disciplinski postupak; u tri predmeta je donijeta odluka o obustavljanju postupka zbog zastarjelosti pokretanja disciplinskog postupka; u šest predmeta je donijeta odluka o obustavljanju postupka zbog zastarjelosti vođenja disciplinskog postupka; u jednom predmetu je donijeta odluka o prekidu postupka do okončanja prekršajnog postupka; u dva predmeta je donijeta odluka o prekidu postupka do okončanju krivičnog postupka; u jednom predmetu je donijeta odluka o obustavi disciplinskog postupka usljed smrti službenika protiv koga je pokrenut postupak; u tri predmeta je donijeta odluka o odbijanju vođenja disciplinskog postupka zbog neblagovremenog uređenja odluke o pokretanju disciplinskog postupka donosica odluke; u 17 predmeta odlučeno je o troškovima disciplinskog postupka.

Na rješenja Disciplinske komisije u izvještajnom periodu podnijete su 22 tužbe Upravnom sudu. Povodom podnijetih tužbi na rješenja Disciplinske komisije: u 14 predmeta je odbijena tužba i potvrđeno rješenje Disciplinske komisije; u jednom predmetu je povučena tužba i obustavljen postupak pred Upravnim sudom; u 13 predmeta usvojena je tužba i poništena su rješenja Disciplinske komisije o izrečenoj disciplinskoj mjeri; u jednom predmetu je tužba djelimično usvojena.

U četiri predmeta na presude Upravnog suda podnijeta su četiri zahtjeva za ispitivanje sudske odluke VS, u kojima je VS u dva predmeta donio presude i odbio zahtjev za ispitivanje sudske odluke.

Komisija za žalbe

U periodu 15. VI 2021 – 20. III 2022. Komisija za žalbe je održala 11 sjednica i zaprimila ukupno 635 predmeta, od čega 586 žalbi na akte prvostepenih organa, a 46 predmeta po presudama Upravnog suda i tri zahtjeva za naknadu troškova upravnog postupka. Komisija je odlučila u 84 predmeta, dok je 551 predmet u radu Komisije.

Na veliki broj nezavršenih predmeta utiče i činjenica da je rješenjem Vlade od 2. X 2021. prestao mandat predsjednici i članicama Komisije za žalbe razrješenjem, a da su članovi nove Komisije imenovani tek 2. II 2022. dok je postupak izbora predsjednika u toku, te da do imenovanja predsjednika ne postoji zakonska mogućnost za odlučivanje po žalbama.

Od ukupnog broja riješenih predmeta (84), u 32 predmeta žalba je usvojena, poništeno prvostepeno rješenje i predmet vraćen na ponovni postupak i odlučivanje, dok je u jednom predmetu Komisija donijela meritornu odluku. U 44 predmeta žalba je odbijena, u četiri predmeta postupak je obustavljen, dok je u jednom predmetu žalba usvojena i naloženo prvostepenom organu da odluči. Takođe, u dva predmeta Komisija je odbila zahtjev žalioaca u vezi s troškovima upravnog postupka.

U periodu 15. VI 2021 - 20. III 2022. Komisiji za žalbe je dostavljena 101 tužba sa zahtjevom Upravnog suda da mu se dostavi odgovor na tužbu sa spisima predmeta. Komisija je dostavila sudu spise sa odgovorom na tužbu za 90 predmeta, u jednom predmetu se čekaju spisi od prvostepenog organa, dok je 10 tužbi podnijeto zbog nedonošenja odluke po žalbi žalilaca. Zbog gore navedenih razloga, Komisija nije u mogućnosti da postupi po žalbama u vezi s tužbama zbog ćutanja uprave.

U periodu 15. VI 2021 - 20. III 2022. po izjavljenim tužbama, Upravni sud je odlučio u 189 predmeta, na način što je u 121 predmetu tužbu odbio kao neosnovanu, u 46 predmeta tužbu usvojio i poništio rješenje Komisije za žalbe, a u 16 predmeta postupak je obustavljen, dok je u šest predmeta Upravni sud donio meritornu odluku.

Komisiji za žalbe dostavljeno je 47 presuda VS, od kojih je u dva predmeta usvojen zahtjev za ispitivanje sudske odluke, dok je u preostalih 45 predmeta isti odbijen.

Lokalna samouprava

Predlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o lokalnoj samoupravi

Razlozi za donošenje Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o lokalnoj samoupravi, sadržani su u potrebi usklađivanja odredaba ovog zakona s odredbama Zakona o državnim službenicima i namještenicima u pogledu uslova za sticanje zvanja, s obzirom da se službenički sistem lokalne samouprave bazira na načelima državnog službeničkog sistema.

Takođe, predloženim izmjenama istaknut je značaj međuopštinske saradnje opština u obavljanju svojih poslova kroz mogućnost raspoređivanja lokalnog službenika iz jedne opštine u drugu opštinu u cilju efikasnijeg vršenja poslova.

Civilno društvo

Finansiranje nevladinih organizacija

U skladu sa Zakonom o nevladinim organizacijama („Sl. list CG“, br. 39/11 i 37/17), a nakon ponovljenog postupka programiranja prioriternih oblasti od javnog interesa usljed konstituisanja 42. Vlade Crne Gore i donošenja nove Uredbe o organizaciji i načinu rada državne uprave, Vlada je 15. VII 2021. donijela Odluku o utvrđivanju prioriternih oblasti od javnog interesa i visine sredstava za finansiranje projekata i programa nevladinih organizacija u 2021. („Sl. list CG“, broj 80/21). Donošenjem ove odluke, otpočeo je postupak raspodjele sredstava za projekte i programe nevladinih organizacija u 2021. od strane organa državne uprave obuhvaćenih predmetnom odlukom.

MJUDDM objavilo je 6. VII 2021. javni konkurs za kofinansiranje projekata i programa nevladinih organizacija. Raspodijeljen je cjelokupan iznos opredijeljen za ove namjene od 928.301,25 eura, čime je kofinansirano ukupno 25 projekata.

U skladu sa zakonom, pokrenut je postupak programiranja za 2022. i Vlada je 19. I 2022. usvojila Odluku o utvrđivanju prioriternih oblasti od javnog interesa i visine sredstava za finansiranje projekata i programa nevladinih organizacija u 2022, čime su se stekli uslovi da postupak raspodjele sredstava u tekućoj godini otpočne.

MJUDDM pokrenulo je 20. I 2022. i javni konkurs za kofinansiranje projekata i programa nevladinih organizacija u 2022, a ukupan iznos za ove namjene iznosi 1.010.000,00 eura. Do sada je raspodijeljeno preko 200.000 eura kojima su kofinansirana 22 projekta. Konkurs je otvoren do 1. XII 2022.

Utvrđena je Lista nezavisnih procjenjivača za 2022. nakon što su objavljena dva javna poziva. Prvi javni poziv, objavljen je 1. X 2021. nakon čega je 21. XII 2021. utvrđena Lista nezavisnih procjenjivača. Usljed potrebe za angažovanjem većeg broja procjenjivača na već utvrđenoj listi, kao i dodavanjem dvije nove oblasti (na zahtjev partnera iz NVO sektora), koje su programirane nakon što je prvi javni poziv objavljen, u kojima će se vršiti raspodjela sredstava za finansiranje projekata i programa nevladinih organizacija, MJUDDM je 22. XII 2021. objavilo drugi Javni poziv za prijavu kandidata za Listu nezavisnih procjenjivača, a nova dopunjena lista utvrđena je 4. III 2022.

Vlada je 16. XII 2021. usvojila Informaciju o realizaciji javnih konkursa za raspodjelu sredstava za projekte i programe nevladinih organizacija u 2021.

Savjet za saradnju organa državne uprave i nevladinih organizacija

U cilju nesmetanog nastavka rada Savjeta za saradnju organa državne uprave i nevladinih organizacija, u julu 2021. izmijenjena je Odluka o Savjetu, čime je

usklađena s novom Uredbom o organizaciji i načinu rada državne uprave. Izmjenama ove odluke, rad Savjeta je javan. S tim u vezi, svi materijali, koji će biti predmet razmatranja na sjednicama Savjeta, kao i zapisnici, biće objavljeni. Takođe, još jedna novina odnosi se na to da predsjednica Savjeta može, po potrebi, da pozove na sjednicu i lica koja nijesu članovi Savjeta, radi davanja stručnih mišljenja i objašnjenja, kao i predstavnike društveno ranjivih grupa kada Savjet razmatra pitanja koja se odnose na društveno ranjive grupe kojima ti predstavnici pripadaju i koje se tiču funkcionisanja i razvoja njihovih udruženja.

Izmijenjeno je i Rješenje o članovima Savjeta, predstavnicima organa državne uprave, a nakon što su sve neophodne izmjene izvršene, stekli su se uslovi za održavanje sjednice ovog tijela pa je ista održana 28. VII 2021. Međutim, trogodišnji mandat ovog tijela istekao je u septembru 2021.

Kako bi se donijela nova Odluka o Savjetu, MJUDDM je pripremio Nacrt odluke dobijenih predloga od strane prethodnih članova ovog tijela. U cilju inkluzivnog pristupa i dobijanja komentara od strane zainteresane javnosti Odluka je javno objavljena na sajtu Ministarstva. S obzirom na to da nije iskazan očekivani nivo interesovanja od strane zainteresovane javnosti, odlučeno da se o konceptu Savjeta raspravlja na javnoj raspravi koja će biti organizovana povodom pripreme strateškog dokumenta u ovoj oblasti i Informacije o primjeni postojećeg Zakona.

Strategija saradnje organa državne uprave i nevladinih organizacija 2022-2026.

Nakon konstituisanja 42. Vlade Crne Gore, te shodno Programu rada Vlade za 2021, došlo je do promjene u obimu strateškog dokumenta, kao i perioda izrade istog, te je predviđena izrada Strategije saradnje organa državne uprave i nevladinih organizacija 2022-2026, umjesto tadašnjeg Programa saradnje organa državne uprave i nevladinih organizacija 2021-2023.

Radna grupa, u čijem sastavu je osam članova od kojih su dva predstavnika NVO sektora (CRNVO i ADRIA) i šest predstavnika državnih organa, uz podršku eksperta pripremila je Nacrt Strategije saradnje organa državne uprave i nevladinih organizacija 2022-2026. i Akcionog plana 2022-2023. Dokumentom su identifikovani ključni strateški i operativni ciljevi koji se odnose na unapređenje postojećeg normativnog i strateškog okvira za dugoročno partnerstvo sa nevladinim organizacijama u pripremi javnih politika i pružanju usluga građanima, kao i snaženje NVO sektora kao jednog od partnera države.

Multilateralna i regionalna saradnja

Crna Gora je u kontinuitetu posvećena regionalnoj saradnji i ima aktivnu ulogu u izgradnji stabilnijeg i bezbjednijeg regiona kroz učešće u radu preko 30 regionalnih mehanizama.

Crna Gora je redovno učestvovala na sastancima ministara odbrane i ministara vanjskih poslova država članica i posmatrača Američko-jadranske povelje (A5). Crna Gora je u 2022. preuzela predsjedavanje Inicijativom, a prioriteti su usklađeni sa opredjeljenjem Crne Gore da, kao NATO članica, promoviše evroatlantsku perspektivu strateški važnog regiona Zapadnog Balkana.

U okviru **predsjedavanja Centralno-evropskoj inicijativi (1. I - 31. XII 2021)**, Crna Gora je održala brojne sastanke. MVP organizovalo sastanke Komiteta nacionalnih koordinatora (22. VI, 11. X i 2. XII 2021), jedan virtuelni sastanak šefova diplomatija, čiji je domaćin bio ministar vanjskih poslova Đorđe Radulović, na temu „Oblikovanje budućnosti Evrope, izgradnja prosperitetnog regiona: proširenje, zbližavanje i oporavak“ (23. VI 2021) i, u saradnji s Kabinetom predsjednika Vlade, završne događaje predsjedavanja na visokom nivou u Budvi, 3. XII 2021 – Samit predsjednika Vlada i specijalni događaj na visokom nivou sa Svjetskom zdravstvenom organizacijom. Samit predsjednika vlada, kojem je predsjedavao predsjednik Vlade Zdravko Krivokapić, označio je kraj dvogodišnjeg predsjedavanja naše zemlje ovom važnom regionalnim mehanizmu saradnje, za šta je Crna Gora dobila brojne pohvale sa regionalnih i međunarodnih adresa. Usvojena je Zajednička izjava kojom su date smjernice za dalje djelovanje inicijative. Takođe, premijer Krivokapić je predsjedavao specijalnom događaju na visokom nivou u zajedničkoj organizaciji crnogorskog predsjedavanja, Sekretarijata CEI i Svjetske zdravstvene organizacije, na kojem je učestvovalo pet zemalja zapadnog Balkana, a na kojem je usvojena Mapa puta za zdravlje i blagostanje na zapadnom Balkanu za period 2021-2025, kao i Zajednička izjava zemalja Zapadnog Balkana. Istovremeno je u Budvi Privredna komora organizovala dvodnevnu konferenciju na kojoj je u završnom panelu pod nazivom „Resetovanje ekonomije nakon pandemije COVID-19“ učestvovao predsjednik Vlade Krivokapić.

U skladu s prioritetima crnogorskog predsjedavanja održani su tematski događaji: ministarska konferencija iz oblasti životne sredine u Trstu, 7-10. X 2021. i konferencija o saobraćaju na visokom nivou u Budvi, 22. X 2021.

U okviru parlamentarne dimenzije, održani su virtuelni sastanak Parlamentarnog odbora na temu „Promocija jednakosti u zdravstvenoj zaštiti i mehanizmi solidarnosti u zdravstvu“, 15. VI i sastanak Parlamentarne skupštine CEI, 15. X 2021, na temu „Živjeti sa COVID-19 - kako obezbijediti održivi ekonomski oporavak tokom pandemije“.

Inicijalni sastanak u okviru lokalne dimenzije CEI održan je u organizaciji Zajednice opština, u online formatu, 12. XI 2021.

Predstavnici MVP učestvovali su na sastanku Komiteta nacionalnih koordinatora u Trstu, 23. II 2022.

U okviru Jadransko-jonske inicijative, predstavnici MVP učestvovali su na sastanku Komiteta visokih zvaničnika, 2. III 2022.

Osmi Samit Berlinskog procesa, čiji domaćin je bila njemačka kancelarka Angela Merkel, održan je 5. VII 2021. u Berlinu, u virtuelnom formatu. Samitu su prethodili odvojeni sastanci u formi video konferencije ministara zdravlja (17. VI 2021), ministara zaduženih za pitanje integracije Roma (28. VI 2021), ministara unutrašnjih poslova (29. VI 2021) i ministara ekonomije (30. VI 2021). Naglašena je podrška jačanju dobrosusjedskih odnosa između šest zemalja Zapadnog Balkana i EU, u kontekstu pristupanja Evropskoj uniji i jačanja regionalne saradnje.

Crna Gora je bila domaćin **IV Digitalnog samita Zapadnog Balkana**, u periodu 11-13. X 2021, koji se prva dva dana održao u hibridnom formatu, dok je treći dan održan na premijerskom nivou, kada se obratio i predsjednik Vlade prof. dr Zdravko Krivokapić.

Predsjednik Vlade prof. dr Zdravko Krivokapić je učestvovao na zajedničkom **sastanku lidera Zapadnog Balkana u okviru Berlinskog procesa** 14. IX 2021. u Tirani, koji je predvodila odlazeća njemačka kancelarka Angela Merkel. Glavna tema sastanka je bila regionalna saradnja i mehanizmi za njeno unapređenje.

Zapadnobalkanski samit 2021, pod nazivom „Promovisanje inkluzivnosti i solidarnosti u Evropi“, održan je 14. X u Skoplju, okupivši lidere Zapadnog Balkana. Na Samitu, koji je organizovao *The Economist Events*, učestvovao je potpredsjednik Vlade dr Dritan Abazović. Tom prilikom, razmatrale su se teme jačanja stabilnosti i saradnje u regionu, ubrzane integracije država Zapadnog Balkana u Evropsku uniju i prioritete regiona u post-COVID periodu.

MVP aktivno učestvuje u radu i svim aktivnostima **Fonda za Zapadni Balkan (WBF)**. Predstavnici Ministarstva su učestvovali na sastancima Komiteta visokih zvaničnika 14-15. VI, 7-8. X i 22-23. XII 2021.

U okviru **Savjeta za regionalnu saradnju (RCC)**, predsjednik Vlade Zdravko Krivokapić sreo se 13. X 2021. u Podgorici s generalnom sekretarkom RCC Majlindom Bregu. MVP učestvovalo je na godišnjem sastanku RCC održanom 16. VI 2021, na redovnim sastancima Borda, održanim 15. X 2021. i 16. III 2022. Takođe, predstavnici MVP učestvovali su na velikoj regionalnoj bezbjednosnoj konferenciji na temu „Jačanje regionalne bezbjednosne saradnje: noseći stub evropskog puta zapadnog Balkana“ 6. XII 2021, kao i na više drugih tematskih sastanaka i konferencija RCC.

U okviru **Procesa saradnje u jugoistočnoj Evropi (SEECF)**, ministar vanjskih poslova Đorđe Radulović učestvovao je na sastanku ministara vanjskih poslova 17. VI 2021. u Antaliji, na kome je potvrđeno preuzimanje jednogodišnjeg predsjedavanje naše zemlje ovom okviru saradnje od juna 2022, na Antalijском diplomatskom forumu na temu „Inovativna diplomatija: nova era, novi pristupi“, 18-20. VI 2021, kao i na neformalnom sastanku ministara vanjskih poslova 15. XI 2021. Predsjednik Skupštine Aleksa Bečić učestvovao je na zasijedanju Parlamentarne skupštine u Antaliji, 21-22. VI 2021, dok je predsjednik Crne Gore Milo Đukanović učestvovao na Samitu 17. VI 2021, takođe u Antaliji. MVP učestvovalo je na sastancima političkih direktora: 16. VI, 28. VII i 30. IX 2021, na sastanku direktora za EU 4. XI 2021, kao i na koordinacionom sastanku SEECF Trojke, RCC Sekretarijata i EK. Predstavnici MVP učestvovali su na Forumu mladih diplomata 3-4. II 2022, u online formatu.

Ministar vanjskih poslova Đorđe Radulović učestvovao je na konferenciji „Mapa puta naučne diplomatije u Jugoistočnoj Evropi: Međunarodni institut za održive tehnologije na prostoru Jugoistočne Evrope (SEEIIST)“, u Bernu, 13-14. IX 2021.

U okviru **Regionalne inicijative za migracije, azil i izbjeglice (MARRI)**, ministar unutrašnjih poslova Crne Gore Sergej Sekulović učestvovao je na Forumu ministara unutrašnjih poslova 2. VII 2021. Predstavnici MVP učestvovali su na sastancima Komiteta 1. VII i 17. XII 2021, na sastanku Radne grupe za pravnu reformu 22. X 2021, kao i na sastanku Regionalnog centra i predstavnika MUP-a povodom pripreme nove Strategije MARRI 9. II 2022.

Crna Gora je aktivno učestvovala na brojnim sastancima i obukama organizovanim od strane **Centra za bezbjednosnu saradnju (RACVIAC)**.

Crna Gora je tokom 2021. predsjedavala **Međunarodnoj komisiji za zaštitu rijeke Dunav (ICPDR)** i učestvovala na sastanku Radne grupe Komisije 23-24. VI 2021, sastanku ad-hoc Strateške ekspertske grupe 9. XI 2021. i redovnom sastanku 13. XII 2021.

VI Regionalni forum Unije za Mediteran održan je 29. XI 2021. u Barseloni, okupivši predstavnike iz 42 zemlje. Forumu je prethodilo po prvi put obilježavanje Dana Mediterana 28. XI 2021. MVP je u decembru 2021. uplatilo prvu dobrovoljnu godišnju kontribuciju Uniji za Mediteran, u iznosu od 3.000 eura.

Bilateralna saradnja s državama u regionu

Albanija

Shodno zaključenom Sporazumu o otvaranju graničnog prelaza Zatrijebačka Cijevna (CG) – Grabon (AL) od 28. VI 2012, a nakon rekonstrukcije crnogorskog dijela puta od Dinoše do granične linije, čime su se stvorili uslovi za povezivanje modernom saobraćajnicom Podgorica – Gusinje, preko teritorije Albanije, zvanično je otpočela zajednička kontrola na ovom zajedničkom graničnom prelazu 3. VIII 2021. Ceremoniji otvaranja prisustvovali su predsjednik Vlade Crne Gore Zdravko Krivokapić i predsjednik Vlade Republike Albanije Edi Rama.

Ministar vanjskih poslova Crne Gore Radulović i ministarka za Evropu i vanjske poslove Republike Albanije Oljta Džačka potpisali su Memorandum o razumijevanju između Diplomatske akademije MVP Crne Gore i Diplomatske akademije Ministarstva za Evropu i vanjske poslove Republike Albanije, 15. XII 2021. u Tirani.

Republika Turska

Tokom učešća ministra vanjskih poslova na Antalijskom diplomatskom forumu (jun 2021), potpisan je Memorandum o saradnji u domenu protokolarnih poslova 17. VI 2021, koji je stupio na snagu istog dana. Tokom posjete predsjednika Velike narodne skupštine Republike Turske Mustafe Šentopa Crnoj Gori 23. XII 2021. potpisan je i Sporazum o saradnji između dva parlamenta.

Krajem 2021, Univerzitet Crne Gore potpisao je i sporazume o saradnji sa turskim univerzitetom „Ankara“, odnosno sa univerzitetom „Hacettepe“.

REFORMA JAVNE UPRAVE

Strateški okvir za reformu javne uprave

Vlada je 29. XII 2021. usvojila Strategiju reforme javne uprave 2022-2026, s Akcionim planom za period 2022-2024. Ovaj strateški dokument u oblasti reforme javne uprave, čija implementacija će trajati pet godina, kreiran je uz i sa građanima i zainteresovanom javnošću, sve zainteresovane javnosti su bile uključene u sve faze izrade ovog dokumenta od početka. Strategijom je definisano pet strateških ciljeva, i to: organizacija i rad javne uprave u funkciji potreba građana; građani i privreda koriste kvalitetne usluge javne uprave; profesionalna javna uprave; transparentna i otvorena javna uprave; planiranje politika s građanima i za građane.

Noviteti ovog strateškog dokumenta su: mapiranje procesa rada u institucijama u cilju pružanja usluga po mjeri građana; uvođenje sistema upravljanja kvalitetom u javnoj uprave; 462 institucije na centralnom nivou organa državne uprave, pravna lica koja vrše javna ovlaštenja i javne ustanove; 332 institucije na lokalnom nivou jedinice lokalne samouprave, organi lokalne uprave i ustanove; usluge i administracija bez papira; javne ustanove su dio sistema javne uprave u oblasti različitih društvenih djelatnosti poput zdrastva, obrazovanja, kulture, sporta, penziskog i invalidskog osiguranja; sistem kadrovskog planiranja za sve institucije koje se finansiraju iz Budžeta CG; javna uprave zasnovana na raznolikosti, ravnopravnosti, inkluziji, antidiskriminaciji i jednakim mogućnostima za sve.

MJUDDM je u oktobru 2021. pripremio Dinamički plan akcija u reformi javne uprave oktobar – decembar 2021. Dinamički plan je usvojen na II sjednici Savjeta za reformu javne uprave održanoj 14. X 2021.

Upravljanje javnim finansijama

MFSS, uz aktivno učešće različitih organizacionih jedinica, izradilo je nacrt novog Programa upravljanja javnim finansijama za period 2022-2026 (PFM), s Akcionim planom, čija je izrada u finalnoj fazi. Nacrt PFM Programa je izrađen u skladu sa zaključcima iz PFM dijaloga, sveobuhvatnih izrađenih analiza od strane eksperata za postignute rezultate u okviru Programa, kao i na osnovu odgovarajućih preporuka za naredni period.

Takođe, MFSS objavilo je javnu raspravu o Nacrtu Programa reforme upravljanja javnim finansijama za period 2022-2026, upućivanjem javnog

poziva svim zainteresovanim stranama. Javna rasprava o Nacrtu Programa je počela 22. III 2022. i trajeće 20 dana od dana objavljivanja javnog poziva, nakon čega se očekuje ažuriranje PFM-a u skladu s preporukama javnosti koji će biti usvojen na sjednici Vlade.

U martu 2022, na inicijativu Delegacije Evropske unije u Crnoj Gori pokrenuta je misija praćenja i implementacija aktivnosti PFM-a po potrošačkim jedinicima, koju sprovodi inostrani ekspert u koordinaciji sa MFSS-om. Cilj misije je da se ustanovi postojanje napretka u implementaciji aktivnosti od strane potrošačkih institucija i utvrđivanje potencijalnih kašnjenja i rizika koji mogu negativno da utiču na planiranu dinamiku aktivnosti iz oblasti PFM-a. Nakon uspješno obavljene misije i komunikacije s potrošačkim jedinicama, izvještaj, koji će pripremiti inostrani ekspert, biće dostavljen MFSS-u od strane Delegacije Evropske unije u Crnoj Gori na uvid tokom aprila 2022.

Novo programsko rješenje za planiranje budžeta obuhvata novi Informacioni sistem – BMIS, koji se odnosi na uvezivanje svih podataka neophodnih za planiranje, prikaz i analizu budžeta u srednjem roku. S tim u vezi, Budžet za 2022, koji je usvojen od strane Skupštine 31. XII 2021. u potpunosti je izrađen koristeći Informacioni sistem – BMIS i prvi je budžet programskog tipa koji će olakšati kontrolu i obezbijediti fiskalnu odgovornost potrošačkih jedinica budžeta. Takođe, razvijena je nova budžetska klasifikacija i Priručnik za programsko budžetiranje, poboljšan je budžetski cirkular (uključujući rodno budžetiranje), čime je doprinjelo organizovanje niza obuka o programskom budžetiranju.

Državna služba i upravljanje ljudskim resursima

Vlada je 29. XII 2021. utvrdila Predlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o inspekcijskom nadzoru. Cilj predloženih izmjena i dopuna ogleda se u uvođenju većeg stepena kvaliteta i zakonitosti u postupku vršenja inspekcijskog nadzora te obezbjeđivanju jednostavnijeg i efikasnijeg rada inspekcijskih organa, kako bi se stvorili neophodni mehanizmi koji će obezbijediti sveobuhvatno, ujednačeno, srazmjerno i efikasno postupanje inspektora, profesionalizam i kvalitet rada inspekcijskih organa, a što je od izuzetne važnosti i za subjekte nadzora u smislu njihove pravne sigurnosti.

Vlada je 18. III 2021. usvojila Analizu efikasnosti djelovanja uprave za inspekcijske poslove, koja na jasan način analizira oba modela inspekcija (centralizovani i decentralizovani) i date su preporuke, na temelju kojih je pripremljen inovirani Nacrt zakona o izmjenama i dopunama Zakona o inspekcijskom nadzoru, a koji je vraćen iz skupštinske procedure.

Uspostavljena je evidencija o broju zaposlenih na centralnom i lokalnom nivou shodno „Instrukciji za vođenje evidencije o broju zaposlenih za praćenje sprovođenje reforme javne uprave za period 2022-2026.“ koju je pripremila MFSS u cilju vođenja jedinstvene evidencije o broju zaposlenih na centralnom i lokalnom nivou. Prema podacima iz novembra 2021, u 459 institucija na centralnom nivou zaposleno je 44.936 službenika, dok je na lokalnom nivou u 79 institucija zaposleno 6.655 službenika.

Vlada je 2. II 2022. donijela djelimični Kadrovski plan organa državne uprave i službe Vlade Crne Gore za 2022. Djelimični Kadrovski plan sadrži podatke o broju sistematizovanih radnih mjesta i broju trenutno zaposlenih državnih službenika i namještenika, podatke o potrebnom broju izvršilaca za zapošljavanje po kategorijama i zvanjima, i broj službenika koji će ostvariti pravo na penziju u 2022. za ukupno 19 državnih organa koji su UZK dostavili Nacrte kadrovskih planova u zakonom predviđenom roku.

Organizacija državne uprave

Izmjene i dopune Zakona o slobodnom pristupu informacijama

Vlada je 30. XII 2021. usvojila Predlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o slobodnom pristupu informacijama, s Akcionim planom za efikasnu implementaciju Zakona. Ovaj normativni okvir omogućiće efikasnije ostvarivanje prava građana na pristup informacijama u posjedu organa vlasti i transparentniji rad, podsticanje djelotvornosti, odgovornosti i afirmacije integriteta i legitimnosti organa vlasti. Značajna novina Zakona je da će omogućiti javnosti da uvijek zna kojom imovinom raspolažu javni funkcioneri i oni koji su to bili, kao i sva sa njima povezana lica. Osim na imovinu ovo se odnosi na njihove prihode i eventualni sukob interesa tih lica ili s njima povezanih lica, bez obzira na to da li su članovi zajedničkog domaćinstva. Takođe, Zakon je precizirao ograničenja koje se odnosi na poslovnu tajnu, koja je do sada bila najčešći izgovor za skrivanje podataka, posebno informacija kojima se može otkriti korupcija.

Zakon o dopuni zakona o državnoj upravi

Donošenjem Zakona o dopuni zakona o državnoj upravi, 23. VI 2021, stvoreni su neophodni preduslovi za sprovođenje dalje reforme policijskog sistema. Naime, uvažavajući specifičnosti organizacije, obim, vrstu i složenost poslova u oblasti vršenja unutrašnjih poslova, ovim zakonom je propisan izuzetak kada se može zakonom utvrditi drugačija unutrašnja organizacija i sistematizacija organa državne uprave, u konkretnom u sistemu se sada prepoznaju i

unutrašnji poslovi, a sve u cilju efikasnog i ekonomičnog vršenja poslova i obezbjeđivanja bolje zaštite bezbjednosti i imovine građana.

Monitoring izvještaj o funkcionisanju službeničkog sistema na centralnom i lokalnom nivou

Pripremljen je Monitoring izvještaj o funkcionisanju službeničkog sistema na centralnom i lokalnom nivou, koji ima za cilj da predstavi uspješnost sprovođenja i efekata koje je primjena Zakona o državnim službenicima i namještenicima i Zakona o lokalnoj samoupravi imala u praksi, od početka njihovog sprovođenja, u periodu 1. VII 2018 - 31. XII 2020. Izvještaj prati metodologiju predloženu od strane OECD/SIGMA koja je najveći akcenat dala izmjenama koje je novi zakonski okvir donio.

Dodatne modifikacije izvještaja uslijedile su na zahtjev Evropske komisije da se uvrsti analiza uticaja izmjena Zakona o državnim službenicima i namještenicima koje su stupile na snagu 3. II 2021. i nove organizacije državne uprave na fluktuaciju zaposlenih. U međuvremenu, dat je osvrt i na stanje tokom 2020. kako bi izvještaj učinili što relevantnijim i potpunijim.

U cilju kreiranja seta kratkoročnih i dugoročnih mjera za optimizaciju javne uprave na centralnom i lokalnom nivou formiran je Radni tim od predstavnika Ministarstva javne uprave, digitanog društva i medija, MFSS-a, MER-a i Zajednice opština. Ovaj tim je uz podršku međunarodnih partnera razvio metodologiju i jedinstvenu evidenciju o broju zaposlenih u javnoj upravi, kao prvi korak u cilju adekvatne reorganizacije javne uprave i njegovih zaposlenih. Shodno zaključku sa održane sjednice Savjeta, formiran je Radni tim čiji je zadatak bio da pripremi predlog mjera za optimizaciju i efikasnost rada javne uprave. Predložene mjere su implemetirane u Akcioni dokument za period 2022-2024.

Vlada je 28. X 2021. donijela Uredbu o naknadi troškova u postupku za pristup informacijama. Predloženim propisom stvoriće se neophodni normativni okvir za ekonomičnije i efikasnije ostvarivanje prava na slobodan pristup informacijama, uz smanjenje troškova za korisnike, na koji način će se podnosioci zahtjeva za slobodan pristup informacijama, da informacije kojima žele da ostvare pristup, to u što većoj mjeri čine u elektronskoj formi, a što je posebno značajno u periodu pandemije izazvane virusom COVID-19, a u skladu je sa opredjeljenjem Vlade i njenoj spremnosti za unaprjeđenjem pružanja elektronskih usluga u procesu digitalne transformacije.

Pravilnik o izmjenama Pravilnika o programu i načinu stručnog osposobljavanja i načinu provjere stručne osposobljenosti za vršenje poslova komunalne policije

MJUDDM donijelo je 10. II 2022. Pravilnik o izmjenama Pravilnika o programu i načinu stručnog osposobljavanja i načinu provjere stručne osposobljenosti za vršenje poslova komunalne policije.

Glavne promjene izmjene i dopune ovog Pravilnika odnose se na mogućnost podnošenja prijave za polaganje ispita i elektronskim putem preko portala e-uprave, čime se doprinosi digitalizaciji ovog procesa, a potencijalnim kandidatima olakšava način prijave.

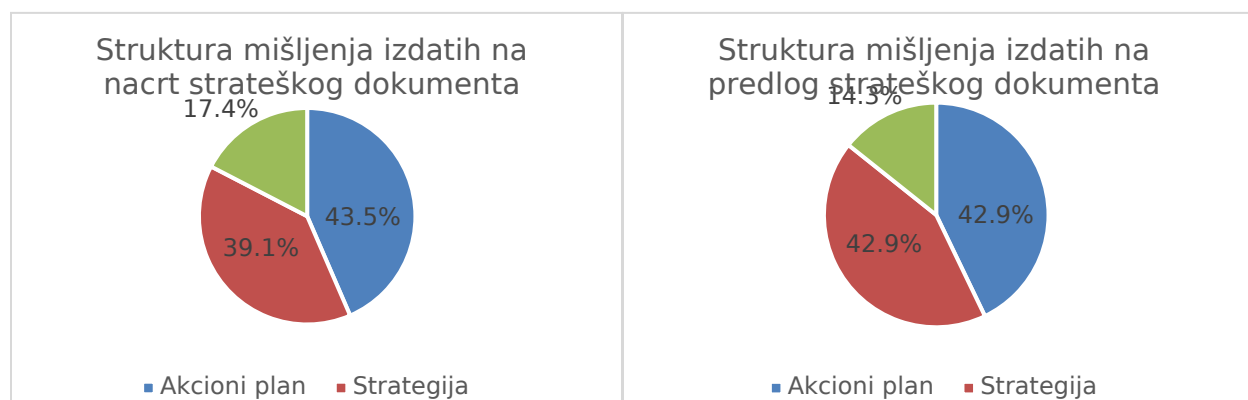
U izvještajnom periodu došlo je do konsolidacije i unapređenja pregovaračke strukture u skladu sa Novom metodologijom pregovora. Trenutno ima oko 730 članova pregovaračke strukture, a održano je oko 100 sjednica pregovaračke strukture, ujedno je pojačana planska aktivnost, u poglavljima 23 i 24 su to Dinamički planovi aktivnosti, dok su u drugim poglavljima usvojene mape puta. Takođe, Vlada je 8. IV 2022. usvojila Odluku o izmjeni Odluke o kriterijumima za utvrđivanje visine naknade za rad člana radnog tijela ili drugog oblika rada, kako bi se omogućio osnov za finansiranje sva tri nivoa koordinacije pregovora, shodno propisanom modelu. Imajući u vidu da je Vlada članstvo Crne Gore u Evropskoj uniji odredila kao najvažniji vanjskopolitički cilj, te da je pitanje dodatnog stimulansa putem finansijske nadoknade za učesnike i nosioce procesa pregovora od posebnog značaja za dinamiku ostvarivanja tog cilja, a uvažavajući obim i zahtjevnost njihovih obaveza, kao i važnost uključenosti predstavnika civilnog sektora sa ekspertskeg nivoa, izmjenama je propisano da se pravo na mjesečnu naknadu odnosi ne samo na Pregovaračku grupu, predsjednika i sekretare radnih grupa, već na sva tri važna pregovaračka nivoa - radne grupe za pregovore, Komisiju za evropske integracije i Pregovaračku grupu, kako na nivou predstavnika javne uprave, tako i članova iz civilnog sektora. U tom kontekstu, Vlada je donijela odluke o izmjenama i dopunama odluka o obrazovanju radnih grupa za pripremu i vođenje pregovora o pristupanju Crne Gore Evropskoj uniji za oblasti pravne tekovine Evropske unije koje se odnose na pregovaračka poglavlja 23 - Pravosuđe i temeljna prava i 24 - Pravda, sloboda i bezbjednost, kako bi se izbjeglo dvostruko normirane naknada za rad šefovima, zamjenicima šefova i članovima ovih radnih grupa.

Vlada je 3. III 2022. usvojila Informaciju o modelu obezbjeđivanja sredstava za potrebe efikasnijeg funkcionisanja timova za pripremu i vođenje pregovora o pristupanju Crne Gore Evropskoj uniji.

Razvoj i koordinacija politika

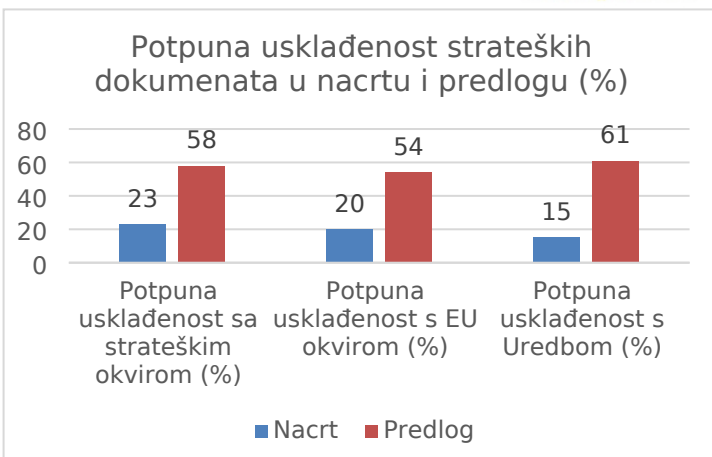
Generalni sekretarijat Vlade (GSV) je u periodu 1. I – 31. XII 2021.¹⁷ izdao ukupno 99 mišljenja na 62 strateška dokumenta od kojih je za 11 izdato mišljenje u formi dopisa s obzirom da provjera njihovog kvaliteta ne podliježe razmatranju na obrascu koji propisuje Uredba o načinu i postupku izrade, usklađivanja i praćenja sprovođenja strategijskih dokumenata.

U punoj proceduri, koja podrazumijeva da se na posebno strukturiranom obrascu priprema mišljenje na nacrt, a zatim i na predlog strateškog dokumenta, GSV je izdao 46 mišljenja na nacrt i 42 mišljenja na predlog strateškog dokumenta, na posebnom obrascu koji se dostavlja Vladi na uvid. Na grafikonima niže je prikazana struktura izdatih mišljenja na nacrtu i predloge strateških dokumenata:

Potpuna usklađenost strateških dokumenata u 2021. iznosila 57,6%, što je za 11,4% niže u odnosu na usklađenost 2020. Na ovakvu situaciju je uticala nedosljednost u primjeni čl. 14 Uredbe, koja vodi ka tome da se za kvalitetnu

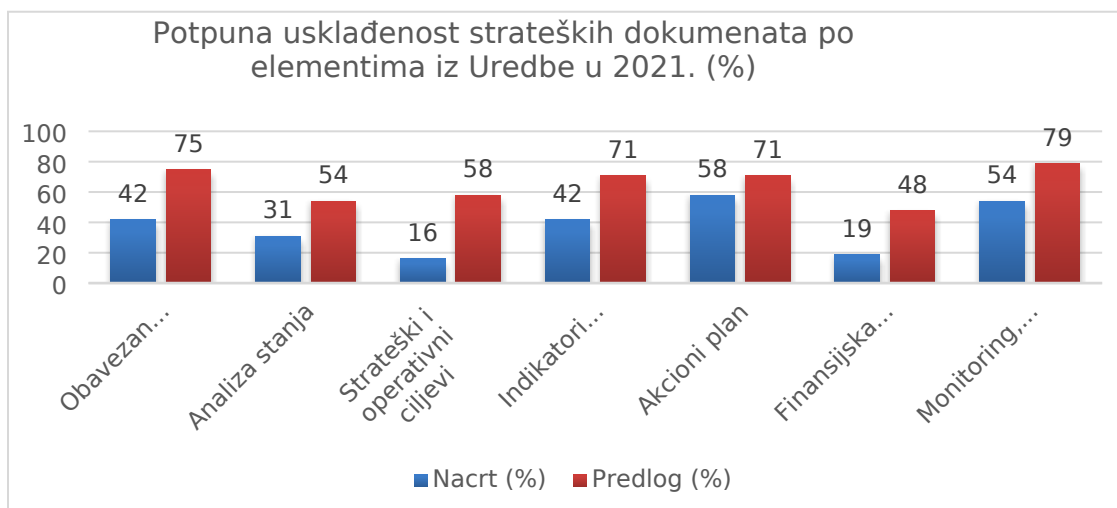
¹⁷ Indikator o stepenu usklađenosti strateških dokumenata sa pratećim statističkim podacima, koji proizvodi i prati Generalni sekretarijat Vlade, se produkuje na godišnjem nivou u skladu sa pasošem indikatora. Presjeci sa drugačijim vremenskim okvirima, mimo onog definisanog pasošem indikatora, bi predstavljali narušavanje integriteta indikatora i manipulaciju njime. Iz razloga navedenog, u dijelu statistike i vrijednosti indikatora, dostavlja se pregled stanja za cijelu 2021.

pripremu strateških dokumenata ne ostavlja dovoljno vremena, kao i da, usljed brojnih organizacionih promjena, jedan dio administracije nije bio upoznat sa odredbama Uredbe i elementima sadržanim u Metodologiji.

Prilikom izdavanja mišljenja GSV prati stepen unapređenja

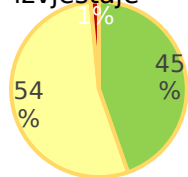
kvaliteta svakog strateškog dokumenta od faze nacрта do faze predloga kroz analizu ispunjenosti kriterijuma propisanih Uredbom kojom se uređuje strateški sistem u Crnoj Gori, kao na grafikonu niže.

Zaključno s 31. XII 2021. u strateškom sistemu Crne Gore je na snazi bila ukupno 61 strategija. Posmatrano po sektorima, broj strategija je kao na grafikonu niže.

Izveštavanje o sprovođenju strateških dokumenata

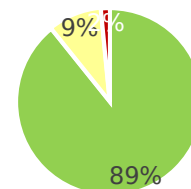
Mišljenja na izvještaje

- Pozitivno mišljenje
- Uslovno prihvatljivo mišljenje

U skladu s Uredbom, Metodologijom i pratećim Smjernicama za izvještavanje o sprovođenju strateških dokumenata, GSV vrši i procjenu kvaliteta godišnjih i završnih izvještaja o realizaciji strateških dokumenata. GSV je tokom 2021. pripremio 74 mišljenja na izvještaje, od čega je 65 mišljenja pripremljeno na posebno strukturiranom obrascu, dok je na

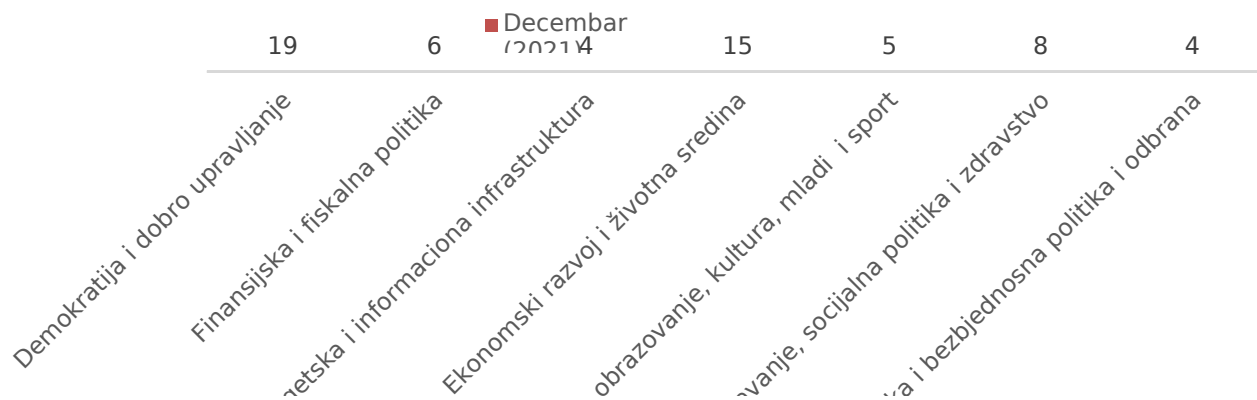
Izvještavanje o statusu realizacije

- Izvještaji sa statutom realizacije
- Izvještaji s uslovno prihvatljivim statusom realizacije

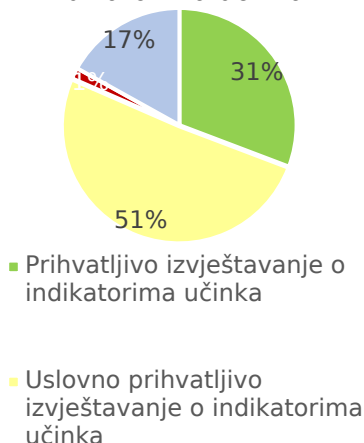
devet izvještaja pripremljeno mišljenje u vidu dopisa¹⁸. U dijelu generalne procjene kvaliteta izvještaja, pozitivno mišljenje GSV-a dobilo je 45% izvještaja, dok je 54% dobilo uslovno pozitivno mišljenje, a 1% negativno mišljenje. Među njima, 89% izvještaja sadrži status realizacije planiranih aktivnosti, što je 16% više u odnosu na 2020.

Broj strategija u sektorima

¹⁸ Indikator o kvalitetu izvještaja sa pratećim statističkim podacima, koji proizvodi i prati Generalni sekretarijat Vlade, se produkuje na godišnjem nivou u skladu sa pasošem indikatora. Presjeci sa drugačijim vremenskim okvirima, mimo onog definisanog pasošem indikatora, bi predstavljali narušavanje integriteta indikatora i manipulaciju njime. Iz razloga navedenog, u dijelu statistike i vrijednosti indikatora, dostavlja se pregled stanja za cijelu 2021.

Izveštavanje o indikatorima učinka

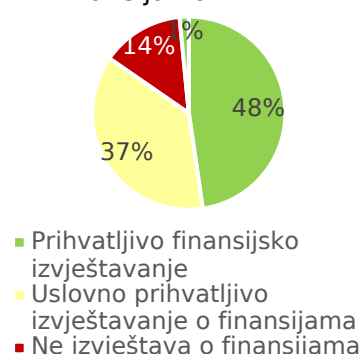
82% izvještaja (od ukupnog broja izvještaja na koje je Sektor za koordinaciju politika dao mišljenje u 2021) sadrži prihvatljive i djelimično prihvatljive indikatore učinka. Zahvaljujući intenzivnoj saradnji Sektora sa resornim ministarstvima,

procenat izvještaja s kvalitetnim izvještavanjem o indikatorima učinka, veći je 9% u odnosu na 2020.

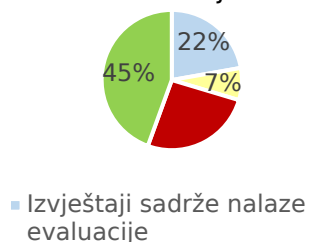
Takođe, u 2021. 17% izvještaja o sprovođenju strategija/programa, usvojenih prije stupanja na snagu Uredbe i Metodologije nije bilo predmet obavezne procjene u dijelu izvještavanja o učinku (50% takvih izvještaja u 2020). Izazov za resore u odnosu na ovaj aspekt izvještavanja predstavlja izostanak kvalitetne analize indikatora usljed nedostatka relevantnih, pouzdanih i komparabilnih podataka, što zahtijeva dodatnu obuku i saradnju sa resornim ministarstvima.

U dijelu izvještavanja o utrošku sredstava, 48% izvještaja sadrži prihvatljive informacije o utrošenim sredstvima i izvorima finansiranja, dok je procenat izvještaja s djelimično prihvatljivim informacijama o utrošku sredstava srazmjerno manji (37%). Ovo je neznatan porast kvaliteta izvještavanja u dijelu finansijskog aspekta izvještavanja u odnosu na 2020. (46% izvještaja sa prihvatljivim informacijama o utrošenim sredstvima i izvorima finansiranja).

Izveštavanje o finansijama

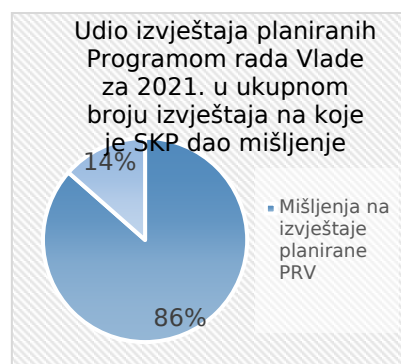
Evaluacija

Jedan od metodoloških kriterijuma kvaliteta izvještavanja za završne izvještaje jeste i prikaz nalaza evaluacije osnovnog strateškog dokumenta. Nalaze evaluacije sadrži

45% završnih izvještaja o sprovođenju strategija/programa, na koje je Sektor dao mišljenja u 2021, 3% više u odnosu na 2020.

Udio izvještaja planiranih Programom rada Vlade za 2021. u ukupnom broju izvještaja na koje je SKP dao mišljenje

Tokom 2021. 86% izvještaja na koje je GSV izdao mišljenja bilo je planirano godišnjim Programom rada Vlade za 2021. (što je 27% više u odnosu na 2020).

Finansijska održivost reforme i dijalog s EK

Sektorska budžetska podrška

U periodu 15. VI 2021 – 20. III 2022. MJUDDM je u saradnji sa resornim institucijama (MFSS, Uprava za kadrove, Agencija za zaštitu ličnih podataka i slobodan pristup informacijama i dr.) pripremilo zahtjev za isplatu II varijabilne tranše sektorske budžetske podrške. Sektorska budžetska podrška finansirala iz IPA II sredstava i II varijabilna tranša ujedno predstavlja i poslednju tranšu. Isplata je izvršena u decembru 2021. u iznosu 2.3 miliona eura.

Politički dijalog sa Evropskom komisijom

Deveti sastanak Posebne grupe za reformu javne uprave je održan 18. X 2022. u online formatu. Na sastanku je predstavljen status aktivnosti u vezi s reformom javne uprave. Definisan je nacrt operativnih zaključaka o kojima će se raspravljati na „follow-up“ sastanku, koji je planiran da se održi na proljeće 2022.

Savjet za reformu javne uprave

Savjet za reformu javne uprave je tokom 2021. održao tri sjednice na kojima su se razmatrali ključni dokumenti koji su od značaja za proces reforme javne uprave.

Vlada je 1. IV 2022. usvojila Izvještaj o radu Savjeta za reformu javne uprave za 2021. Savjet za reformu javne uprave promovise visok kvalitet usluga građanima, stvaranje javne uprave koja će doprinijeti ekonomskoj stabilnosti, povećanju kvaliteta života i konkurentnosti privrede, a sve u cilju ispunjavanja uslova za članstvo u EU. Kao krunu predanog rada svih aktera koji su bili uključeni u razvijanje novog strateškog okvira, Savjet je pripremio Predlog strategije reforme javne uprave 2022-2026, s pratećim Akcionim planom za period 2022-2024, koja je usvojena na Vladi krajem 2021.

Savjet za reformu javne uprave je osnovao Radno tijelo sastavljeno od predstavnika MFSS-a, MJUDDM i Uprave za kadrove, s ciljem pripreme

linkovanog Kadrovskog plana i nacrtu Budžeta za 2022. kako bi se unaprijedile smjernice za izradu Kadrovskog plana, kontrolu kvaliteta izrade, usvajanje i praćenje realizacije istog, sa generalnim ciljem optimizovanja broja zaposlenih u javnoj upravi. Uprava za kadrove je pripremila nacrt dokumenta „Metodologija za izradu kadrovskog plana“, koji sadrži predlog koraka koji bi se odnosili na sinhronizovanu izradu KP i budžeta, a u saradnji sa SIGMA/OECD izrađen je upitnik u cilju izrade finalizacije metodologije.

Takođe, Savjet za reformu javne uprave je osnovao Radno tijelo sastavljeno za kreiranje smjernica za objavljivanje podataka – informacija na web stranicama i njihov monitoring od predstavnika MJUDDM, Agencije za zaštitu ličnih podataka i slobodan pristup informacijama (AZLP) i predstavnici civilnog sektora – NVO Centar za demokratsku tranziciju (CDT). U skladu sa zadacima radnog tima pripremljen je Nacrt smjernica za proaktivno objavljivanje informacija u posjedu organa vlasti u skladu s Predlogom zakona o izmjenama i dopunama Zakona o slobodnom pristupu informacijama.

Formirani su koordinacioni timova u ključnim oblastima reforme javne uprave (optimizacija, kadrovsko planiranje i pristup informacijama). U timovima su direktno bili uključeni i članovi Savjeta tako da ovo predstavlja dobar primjer aktivnije uloge Savjeta i u neposrednoj implementaciji reformatorskih aktivnosti.

Izveštaj o realizaciji plana optimizacije javne uprave 2018-2020. za 2020.

Vlada je 8. VII 2021. usvojila Izveštaj o realizaciji plana optimizacije javne uprave 2018-2020. za 2020., s osvrtom na implementaciju cjelokupnog dokumenta. Strategijom reforme javne uprave 2016-2020. i Planom optimizacije javne uprave 2018-2020. predviđeno je smanjenje broja zaposlenih na centralnom nivou za 5%, a na lokalnom za 10% do kraja 2020. u odnosu na početnu vrijednost definisanu u decembru 2017. Ovaj cilj nije ispunjen, a umjesto planiranog smanjenja došlo je do povećanja broja zaposlenih za 8%, kako na centralnom tako i na lokalnom nivou (na centralnom nivou povećanje broja zaposlenih za 3.134, a na lokalnom za 1.061).

Podaci iz izvještaja prikazuju kretanje broja zaposlenih upoređujući stanje u decembru 2020, s polaznom osnovom iz decembra 2017.

	Polazna osnova (2017.)	Ciljana vrijednost 2020. (%)	Ciljana vrijednost 2020.	Ostvarena vrijednost 2020. (%)	Ostvarena vrijednost 2020.
Centralni nivo	39.059	-5%	37.106	+8%	42.193
Lokalni nivo	12.174	-10%	10.957	+8%	13.235
Ukupno	51.233		48.063		55.428

Nedostatak napretka u Planu optimizacije javne uprave, koji je omeo nedostatak odgovarajućih funkcionalnih analiza i registara u javnom sektoru, spriječio je uštede na računu za zarade u budžetu za 2020.

Tokom sprovođenja Plana optimizacije javne uprave 2018-2020, u sektoru prosvjete je došlo do povećanja broja zaposlenih za 1.365, u sektoru zdravstva za 855, a u sektoru unutrašnjih poslova za 273. Posmatrano po institucijama, do najvećeg povećanja broja zaposlenih došlo je u vaspitno-obrazovnim ustanovama (uključujući Zavod za udžbenike i nastavna sredstva i Ispitni centar), javnim zdravstvenim ustanovama i UP, dok je do najvećeg smanjenja broja zaposlenih došlo u MUP-u, Univerzitetu Crne Gore i sudstvu.

Ukoliko kretanje broja zaposlenih u periodu 1. XII 2017 – 31. XII 2020. posmatramo kroz procenat povećanja, odnosno smanjenja broja zaposlenih, do najvećeg povećanja u odnosu na polaznu vrijednost došlo je u sektorima ljudskih i manjinskih prava (36,8%), nauke (36,2%) i sporta i mladih (32,3%).

Posmatrano prema institucijama, do najvećeg procentualnog povećanja broja zaposlenih tokom sprovođenja Plana optimizacije došlo je u Upravi za dijasporu (180%), Filmskom centru (166%), Upravi za vode (133%) i Upravi za ugljovodonike (125%).

Prema raspoloživim podacima, u odnosu na polaznu osnovu, na lokalnom nivou nije došlo do smanjenja broja zaposlenih, već do povećanja za 1.061 lice pa je tako umjesto planiranog smanjenja za 10%, došlo do povećanja broja zaposlenih za 8% u dvogodišnjoj primjeni Plana.

MJUDDM tokom 2021. nije prikupljalo podatke o optimizaciji broja zaposlenih, budući da Plan optimizacije važio za period od 2018-2020, a da nove mjere u procesu optimizacije biti dio novog strateškog dokumenta u oblasti reforme javne uprave za period 2022-2026.

Izveštaj o postupanju u upravnim stvarima u 2020.

MJUDDM je objedinilo sve izvještaje javnopravnih organa i pripremio godišnji Izvještaj o postupanju u upravnim stvarima javnopravnih organa za period 1. I 2020. do 31. XII 2020, koji je Vlada usvojila 17. VI 2021.

U periodu 15. VI 2021 – 20. III 2022, u radu javnopravnih organa na centralnom i na lokalnom nivou bilo je preko dva miliona predmeta (2.326.892), a upravno rješavanje karakteriše sljedeće: u prvostepenom postupku u odnosu na ukupan broj predmeta u periodu 15. VI 2021 – 20. III 2022. procenat neriješenih predmeta kod organa na centralnom nivou je 4,01%, dok na lokalnom nivou taj procenat iznosi 15,51%; dobar pokazatelj je da je mali procenat izjavljenih žalbi protiv odluka javnopravnih organa, u odnosu na ukupan broj riješenih predmeta u periodu izvještavanja (procenat izjavljenih žalbi na centralnom nivou je 0,62%, dok je na lokalnom nivou taj procenat 0,88%); procenat poništenih prvostepenih rješenja od strane drugostepenih organa na centralnom nivou je 52,06%, dok taj procenat na lokalnom nivou iznosi (39,39%); kod organa centralnog nivoa procenat podnijetih tužbi u odnosu na ukupan broj predmeta riješenih u drugostepenom postupku Upravnom sudu i iznosi 31,88%, dok taj procenat na lokalnom nivou iznosi 21,75%; u postupku preispitivanja zakonitosti odluka organa od strane Upravnog suda, u odnosu na ukupan broj odluka Upravnog suda Crne Gore, procenat poništenih rješenja na centralnom nivou povećan je 32,15%, dok je na lokalnom nivou taj procenat iznosi 53,46%.

Ono što se može primjetiti jeste da je smanjenja efikasnost rada administracije, na šta je nesporno uticala pandemija COVID-19, kao i drugi faktori, koje je MJUDDM identifikovalo kroz ocjenu stanja, i s tim u vezi definisalo set konkretnih preporuka koje su sastavni dio izvještaja. Prilikom izrade izvještaja za 2020, MJUDDM će pratiti u kojoj mjeri su javnopravni organi ispoštovali date preporuke za unapređenje stanja.

KLASTER 2: UNUTRAŠNJE TRŽIŠTE

Prethodni period obilježio je rad crnogorskih institucija na daljem unapređivanju i usklađivanju crnogorskog sa evropskim zakonodavstvom i praksom u oblasti unutrašnjeg tržišta. Tokom IV kvartala 2021. realizovan je veliki broj aktivnosti planiran predmetnim dokumentom. Od 14 planiranih aktivnosti za IV kvartal 2021. realizovano je 12. Dodatno, realizovan je i dio aktivnosti planiranih za I i II kvartal 2022. (5 za I kvartal i 7 za II kvartal). Takođe, treba istaći da u poglavljima 1, 6, 8, 9 i 28 bilježimo 100% realizaciju aktivnosti planiranih u IV kvartalu 2021. EK je na nedavno održanom sastanku OSP-a potvrdila da je Crna Gora dostigla dobar nivo usklađenosti sa evropskim zakonodavstvom u oblasti konkurencije i pozdravili su činjenicu da je Agencija za zaštitu konkurencije nastavila da jača svoju ulogu nezavisnog organa u predmetnoj oblasti. Podvukli su da donošenje tri negativna mišljenja u slučaju Montenegro Airlinesa i deset slučajeva pokrenutih po službenoj dužnosti pokazuje bolji bilans rezultata. Ključni pomaci napravljeni su u poglavlju 1 donošenjem Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o efikasnom korišćenju energije, poglavlju 4 donošenjem Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o platnom prometu, u poglavlju 6 donošenjem Zakona o računovodstvu, u poglavljima 4 i 9 pripremljen je Predlog zakona o osiguranju, u poglavlju 8 donošenje Odluke o regionalnoj mapi pomoći u Crnoj Gori i u poglavlju 28 donošenjem više pravilnika i jačanjem administrativnih kapaciteta koji su u vezi sa završnim mjerilima.

POGLAVLJE 1 - SLOBODA KRETANJA ROBE

1.1. Opšti principi

1.1.1. Horizontalne mjere

U izvještajnom periodu, Skupština je 29. XII 2021. donijela Zakon o standardizaciji („Sl. list CG“, broj 145/21) i Zakon o potvrđivanju konvencije o osnivanju međunarodne organizacije za zakonsku metrologiju („Sl. list CG“ – Međunarodni ugovori, broj 6/21). Zakonom o standardizaciji se uređuje organizovanje i djelatnost nacionalnog tijela za standardizaciju (Institut za standardizaciju Crne Gore), donošenje, objavljivanje, povlačenje i primjena crnogorskih standarda i srodnih dokumenata, a takođe se teži unapređenju međunarodne trgovine sprečavanjem ili otklanjanjem nepotrebnih tehničkih prepreka u trgovini. Nadalje, za sljedeća dva propisa su pristigli komentari EK, a resorno ministarstvo, u skladu sa sugestijama, trenutno radi na inoviranju dokumentacije za Predlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o tehničkim zahtjevima za proizvode i ocjenjivanju usaglašenosti i Predlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o nadzoru proizvoda na tržištu.

Utvrđivanje ova dva propisa se očekuje tokom II kvartala 2022. Sve ove aktivnosti imaju za cilj unapređenje zakonodavnog okvira u oblasti horizontalnog zakonodavstva, te ukazuju da Crna Gora nastavlja rad po pitanju ispunjenja drugog završnog mjerila u ovom poglavlju.

Nadalje, donijet je i Pravilnik o opremi lične zaštite kojim je prenesena Regulativa (EU) 2016/425 Evropskog Parlamenta i Savjeta od 9. III 2016. o ličnoj zaštitnoj opremi i povlačenju Direktive Savjeta 89/686/EEC („Sl. list CG”, broj 143/21).

Vlada je 29. XII 2021. usvojila Informaciju o izvršavanju obaveza vezano za članove 34-36 Ugovora o funkcionisanju Evropske unije (TFEU), kojom se konstatuje da su zastarjeli propisi u potpunosti stavljeni van snage donošenjem novih harmonizovanih propisa i da se do kraja I kvartala 2022. sva nadležna ministarstva još jednom izjasne o tome da li u ovom smislu ima propisa iz njihove nadležnosti koji bi bili suprotni predmetnim članovima Ugovora. Ova aktivnost je u sinergiji s donošenjem Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o tehničkim zahtjevima za proizvode i ocjenjivanju usaglašenosti koji sadrži tzv. klauzulu o uzajamnom priznavanju, a koja je važna s aspekta usaglašavanja s članovima 34-36 Ugovora o funkcionisanju EU (UFEU), što proističe kao obaveza iz trećeg završnog mjerila.

1.1.2. Standardizacija

U periodu 15. VI 2021 - 20. III 2022. Institut za standardizaciju (ISME) publikovao je ukupno 2.226 crnogorskih standarda i srodnih dokumenata (MEST), u potpunosti usaglašenih s evropskim i međunarodnim standardima. Od toga, 104 čine harmonizovani standardi s pratećim amandmanima.

U skladu sa zvaničnim Izvještajem CEN/CENELEC Management Center za IV kvartal 2021, ISME je na nacionalnom nivou usvojio ukupno 86,86% evropskih standarda i srodnih dokumenata, od kojih je 87,07% CEN standarda iz oblasti opšte standardizacije i 86,41% CENELEC standarda iz oblasti elektrotehnike.

ISME je u julu 2021. postao punopravni član Međunarodne organizacije za standardizaciju (ISO). Nadalje, ISME je unaprijedio IT sistem i obezbijedio platformu za rad nacionalnih tehničkih komiteta. S razvojem nove web platforme otvorena je mogućnost pružanja novih online usluga koje se odnose na elektronsku kupovinu i online čitanje standarda.

Kao rezultat uspješno implementiranog projekta IPA 2014 - „Tehnička pomoć za usklađivanje i primjenu pravne tekovine EU o unutrašnjem tržištu - AIM II”, Institut je 15. XI 2021. dobio sertifikate za Sistem menadžmenta kvalitetom

ISO 9001:2015 (QMS) i Sistem menadžmenta bezbjednošću informacija ISO/IEC 27001:2013 (ISMS).

U skladu s operativnim zaključkom s Pododbora za trgovinu, industriju, carine i poreze (5. X 2021), ISME je 29. XII 2021. aplicirao za punopravno članstvo u evropskim organizacijama za standardizaciju CEN/CENELEC. Ocjenjivanje ISME-a od strane CEN/CENELEC ocjenjivačkog tima očekuje se u junu 2022.

Kada je riječ o administrativnim kapacitetima, ISME ima predviđenih 29 radnih mjesta, od čega je zaključno s 31. XII 2021. popunjeno 19, uključujući i direktora.

1.1.3. Metrologija

Sve EU direktive iz oblasti metrologije su transponovane, a u izvještajnom periodu donijeta su tri propisa u oblasti ovlašćivanja lica za vršenje određenih poslova iz oblasti metrologije:

- Pravilnik o vrstama mjerila za ovjeravanje i pripremu mjerila za ovjeravanje („Sl. list CG“, broj 135/21);
- Pravilnik o tehničkim i metrološkim uslovima, stručnom kadru i postupku ovlašćivanja lica za pripremu manometara, vakuumetara i manovakuumetara za ovjeravanje („Sl. list CG“, broj 135/21) i
- Pravilnik o tehničkim i metrološkim uslovima, stručnom kadru i postupku ovlašćivanja lica za pripremu manometara za mjerenje pritiska u pneumaticima za ovjeravanje („Sl. list CG“, broj 135/21).

Skupština je 29. XII 2021. donijela Zakon o potvrđivanju Konvencije o osnivanju Međunarodne organizacije za zakonsku metrologiju („Sl. list CG“ - Međunarodni ugovori, broj 8/21).

Kao donaciju iz Regionalnog konsalting fonda za infrastrukturu kvaliteta u državama Jugoistočne Evrope (*Regional Consultancy Fund for Quality Infrastructure in South East Europe* (95330-02)), koji je vodio PTB i Projekat 8: WB6 QI odgovor na COVID-19, Zavod je dobio referentnu opremu za beskontaktna mjerenja temperature, nakon čega je Zavod angažovao tehničkog konsultanta za razvoj potpuno novih aktivnosti na području beskontaktnog mjerenja temperature.

U okviru EU fondova IPA 2020 - projekta *Poboljšanje tehničkih kapaciteta institucija uključenih u sektor konkurentnosti i inovacija*, Zavod je kandidovao metrološku opremu za laboratorije, ali je nakon procedura preispitivanja, nabavka otkazana i u toku je priprema nove tenderske procedure.

Iz vlastitih budžetskih sredstava, Zavod je nabavio metrološku opremu i ojačao kapacitete laboratorija za masu, male zapremine, pritisak, vremena i frekvencije, temperature i predmeta od dragocjenih metala.

U izvještajnom periodu, Zavod je proširio svoje najbolje mjerne i kalibracione mogućnosti (CMC) na područje kalibracija pritiska i kalibracija frekvencije. Trenutno, Zavod ima 28 objavljenih kalibracionih i mjernih mogućnosti u Bazi podataka BIPM.

U pogledu kadrovskih kapaciteta, u izvještajnom periodu je angažovan jedan pripravnik i raspisan je javni oglas za popunjavanje tri radna mjesta u Zavodu, a postupak je u toku.

1.1.4. Akreditacija

U izvještajnom periodu, Akreditaciono tijelo (ATCG) je akreditovalo četiri nova tijela za ocjenjivanje usaglašenosti. Zaključno sa sredinom marta 2022, u nacionalnom sistemu akreditacije postoji ukupno 45 tijela za ocjenjivanje usaglašenosti akreditovanih od strane ATCG, od kojih su 27 laboratorije za ispitivanje, dvije laboratorije za etaloniranje, dvije medicinske laboratorije, osam kontrolnih tijela, tri sertifikaciona tijela za sertifikaciju proizvoda i tri sertifikaciona tijela za sertifikaciju sistema menadžmenta.

U periodu 23-26. XI 2021, tim ocjenjivača (peer evaluatora) Evropske kooperacije za akreditaciju (EA) realizovao je predocjenjivanje ATCG za potrebe budućeg potpisivanja multilateralnog sporazuma s EA (tzv. EA MLA Sporazum). Tim ocjenjivača je saopštio izuzetno pozitivne impresije u vezi s načinom rada i performansama ATCG, uspostavljenim dokumentovanim sistemom menadžmenta i njegovom primjenom u praksi, kao i u vezi sa kompetentnošću osoblja ATCG (internog i eksterno angažovanog osoblja). Tokom predocjenjivačke posjete identifikovano je ukupno pet neusaglašenosti koje je potrebno da ATCG otkloni do kraja aprila 2022. Završno ocjenjivanje ATCG za potrebe potpisivanja EA MLA Sporazuma planirano je za III/IV kvartal 2022.

1.1.5. Tržišni nadzor

Koordinaciono tijelo za nadzor na tržištu

U izvještajnom periodu, Koordinaciono tijelo je održalo dvije sjednice na kojima su razmatrani i usvojeni godišnji izvještaji za 2021. (Izvještaj o realizaciji Opšteg programa nadzora proizvoda na tržištu, Izvještaj o radu sistema brze razmjene informacija o proizvodima koji predstavljaju rizik i Izvještaj o radu Koordinacionog tijela). Takođe, usvojen je Opšti program nadzora proizvoda

na tržištu za 2022, koji je 31. XII 2021. objavljen na internet stranici Uprave za inspekcijske poslove.

Sprovođenje tržišnog nadzora

U proaktivnom nadzoru, shodno Godišnjem programu nadzora proizvoda na tržištu, u izvještajnom periodu postupalo je osam inspekcija, koje su kontrolisale ukupno 16 vrsta proizvoda, i to: betonske blokove, industrijske zaštitne šljemove, motorne lančane testere, mašine za pranje posuđa u domaćinstvu (Tržišna inspekcija); obmanjujuće proizvode, kozmetičke proizvode (Zdravstveno-sanitarna inspekcija); motorna vozila, autodjelove (Direkcija za inspekcijski nadzor u drumskom saobraćaju); podzemne i nadzemne rezervoare za skladištenje TNG (Termoenergetska inspekcija); vodomjere (Metrološka inspekcija); TV prijemnike (Inspekcija za elektronske komunikacije i poštansku djelatnost); pirotehnička sredstva i eksplozive za civilnu upotrebu (Direkcija za inspekcijski nadzor); sredstva za ishranu bilja i sredstva za zaštitu bilja (Fitosanitarna inspekcija).

U **reaktivnom nadzoru**, Tržišna i Zdravstveno-sanitarna inspekcija su pratile opasne proizvode na osnovu podataka preuzetih iz RAPEX-a, po obavještenjima Regionalne mreže za razmjenu informacija o opasnim proizvodima, po obavještenju inspektora iz nadzora i po prijavi privrednih subjekata.

Izvršeno je ukupno 1.557 inspekcijskih pregleda, od čega 1.310 pregleda u proaktivnom nadzoru (po programu – redovni, produženi) i 247 pregleda u reaktivnom nadzoru (po RAPEX obavještenjima 188 pregleda, po obavještenjima Regionalne mreže za razmjenu informacija o opasnim proizvodima 52 pregleda, po obavještenju inspektora iz nadzora šest pregleda, po prijavi privrednih subjekata jedan pregled).

Na tržištu Crne Gore, u proaktivnom i reaktivnom nadzoru, pronađeno je 714 vrsta opasnih i neusaglašenih proizvoda u ukupnoj količini 49.544 komada, od čega 191 vrsta u količini 4.379 komada predstavlja opasne proizvode s ozbiljnim rizikom, 476 vrsta u količini 15.500 komada su opasni proizvodi koji ne predstavljaju ozbiljan rizik, dok su 47 vrsta u količini 29.665 komada neusaglašeni proizvodi.

Preduzete mjere:

Povlačenje s tržišta (trajna zabrana prometa) opasnih i neusaglašenih proizvoda, izrečena je za 234 vrste u količini 32.412 komada, i to:

- za opasne proizvode koji predstavljaju ozbiljan rizik, ukupno 191 vrsta u količini 4.379 komada (dječja odjeća, stona lampa, lampa, LED lampa, prenosna dječja lampa, punjač za mobilni telefon, električni razvodnik, električni mikser, električno kuvalo, električna pegla, električni rešo, fen za kosu, svjetleći niz, kalorifer, produžni kabl, podsklop za produžni kabl, električni aparat za komarce, motorna testera, plastična stolica, dječje sjedište za biciklo, dječje naočare za sunce, pomoćno sredstvo za plutanje prilikom obuke u plivanju, zaštitni reflektujući prsluk, zaštitna maska, zaštitne rukavice);
- za neusaglašene proizvode, ukupno 43 vrste u količini 28.033 komada (stona lampa, LED sijalica, električni rešo, skejtbord, presa za kosu, električna četka za kosu, punjač za mobilni telefon, baterijska lampa sa punjačem, dječje naočare za sunce, zaštitna kaciga, zaštitna troslojna maska, zaštitni reflektujući prsluk, zaštitne rukavice, pomoćno sredstvo za plutanje prilikom obuke u plivanju, klima uređaj).

Mjera opoziva od krajnjih potrošača je izrečena za pet vrsta opasnih proizvoda sa ozbiljnim rizikom u količini 437 komada (dječja odjeća, električni aparat za komarce, električno kuvalo, plastična stolica). Obavještenja o opozivima su objavljena u dnevnim novinama i istaknuta na vidnom mjestu u objektu.

Po nalogu inspektora, za proizvode koji su povučeni sa tržišta i čiji je promet trajno zabranjen, mjera uništenja sprovedena je za opasne proizvode sa ozbiljnim rizikom i neusaglašene proizvode, za 100 vrsta u količini 1.160 komada, i to:

- za opasne proizvode sa ozbiljnim rizikom, ukupno 85 vrsta u količini 920 komada (dječja odjeća, lampa, LED lampa, prenosna dječja svjetiljka, električni razvodnik, električna pegla, električno kuvalo, fen za kosu, električni aparat za komarce, svjetleći niz, punjač za mobilni telefon, produžni kabl, podsklop za produžni kabl, plastična stolica, dječje sjedište za biciklo, dječje naočare za sunce, pomoćno sredstvo za plutanje prilikom obuke u plivanju, zaštitna maska, zaštitne rukavice);
- za neusaglašene proizvode, ukupno 15 vrsta u količini 240 komada (stona lampa, punjač za mobilni telefon, presa za kosu, električna četka za kosu, baterijska lampa sa punjačem, pomoćno sredstvo za plutanje prilikom obuke u plivanju, zaštitna troslojna maska, zaštitni reflektujući prsluk, zaštitne rukavice).

Analizom podataka o porijeklu opasnih proizvoda s ozbiljnim rizikom i neusaglašениh proizvoda, koji su povučeni sa tržišta i za koje je sprovedena

mjera uništenja utvrđeno je da su uništeni proizvodi porijeklom iz sljedećih zemalja: Kina (51% - 51 vrsta), Turska (10% - 10 vrsta), Grčka (4% - četiri vrste), Bugarska (3% - tri vrste), Hrvatska (2% - dvije vrste), nepoznato porijeklo (30% - 30 vrsta).

Proizvođaču/distributeru, vraćeno je 111 vrsta opasnih proizvoda sa ozbiljnim rizikom i neusaglašenih proizvoda, u količini 29.500 komada, i to:

- opasnih proizvoda sa ozbiljnim rizikom, ukupno 90 vrsta u količini 2.434 komada (dječja odjeća, stona lampa, prenosna dječja lampa, električni razvodnik, električni rešo, svijetleći niz, produžni kabl, podsklop za produžni kabl, punjač za mobilni telefon, dječje naočare za sunce, zaštitni reflektujući prsluk, pomoćno sredstvo za plutanje prilikom obuke u plivanju);
- neusaglašenih proizvoda, ukupno 21 vrsta u količini 27.066 komada (električni rešo, punjač za mobilni telefon, dječje naočare za sunce, zaštitna kaciga, zaštitna troslojna maska, zaštitni reflektujući prsluk, zaštitne rukavice, LED sijalica).

Privremena zabrana prometa za proizvode koji ne predstavljaju ozbiljan rizik i neusaglašene proizvode, do otklanjanja utvrđenih neusaglašenosti, za 480 vrsta u količini 17.132 komada, i to:

- za proizvode koji ne predstavljaju ozbiljan rizik, do otklanjanja utvrđenih neusaglašenosti, ukupno 476 vrsta u količini 15.500 komada (hodolica za bebe, dječja kolica, dječja ogradica, ležaljka za bebe, dječje auto sjedište, stona lampa, lampa, LED lampa, fen za kosu, uvijač za kosu, presa za kosu, pegla za kosu, električni toster, aparat za sladoled, električni aparat za komarce, električni brijlač, mašina za šišanje, električni mikser, power bank, električni aparat za vafle, električni aparat za kafu, električni ventilator, aparat za pripremu hrane za bebe, električna indukciona ploča, audio interfejs, zvučnik, pojačivač zvučnog signala, električni trotinet, električno kuvalo, električni rešo, električni difuzer, električni grijač, punjač za mobilni telefon, punjač za baterije, punjač za lap top, produžni kabl, svijetleći niz, električni adapter, električni transformator, električna grijalica, električni radiator, kalorifer, konvektor, blender, usisivač, električni osvježivač, motorna lančana testera, ubodna testera, baštenski namještaj, sklopiva stolica, električni lonac, ekspres lonac, aerosolni raspršivač, skejtbord, LED punjiva sijalica, roleri, skejtbord, štitnik sluha, dječja kaciga za skijanje, kaciga za bicikliste, dječje naočare za sunce, zaštitne rukavice, zaštitni industrijski šljem, zaštitni reflektujući prsluk, pomoćno sredstvo za plutanje prilikom obuke u plivanju);

□ za neusaglašene proizvode, ukupno četiri vrste u količini 1.632 komada (frižider, veš mašina, betonski blokovi).

Navedeni proizvodi čiji je promet privremeno zabranjen, nakon usaglašavanja su vraćeni u promet.

Podnesen je jedan zahtjev za pokretanje prekršajnog postupka.

Izvršeno je uzorkovanje 64 vrste proizvoda (svijetleći niz – jedna vrsta, sredstva za ishranu bilja – 61 vrsta, sredstva za zaštitu bilja – dvije vrste).

Rezultati laboratorijskog ispitivanja ukazuju da proizvod – svijetleći niz ne zadovoljava zahtjeve ispitnih metoda u skladu sa standardima koji se odnose na predmetni proizvod.

Ispitivanjem sredstava za ishranu i sredstava za zaštitu bilja, nijesu utvrđene nepravilnosti.

Učešće inspekcija u edukacijama

U izvještajnom periodu, inspektori su usavršavali svoje znanje učešćem na online radionici na temu „Bezbjednost mašina“ – električne bušilice, na kojoj je učestvovalo 11 inspektora.

Ostvareno je učešće na sastanku UNECE-MARS grupe na kojem su prezentirani novi izazovi u tržišnom nadzoru, gdje je pristup baziran na riziku veoma bitan, uticaj pandemije COVID-19 na aktivnosti u tržišnom nadzoru, aktivnosti u okviru PTB projekta, kao i revizija rječnika u oblasti tržišnog nadzora.

1.2. Vertikalne mjere

1.2.1. Direktive Novog pristupa

Građevinski proizvodi

U periodu 15. VI 2021 – 20. III 2022, izmijenjena su sljedeća podzakonska akta: Pravilnik o tehničkim zahtjevima za spregnute konstrukcije od čelika i betona („Sl. list CG“, br. 28/18, 40/19, 49/20 i 71/21), Pravilnik o tehničkim zahtjevima za čelične konstrukcije („Sl. list CG“, br. 25/18, 40/19, 45/20 i 71/21), Pravilnik o tehničkim zahtjevima za betonske konstrukcije („Sl. list CG“, br. 20/18, 39/19, 57/20 i 71/21), Pravilnik o tehničkim zahtjevima za aluminijumske konstrukcije („Sl. list CG“, br. 19/18, 40/19, 42/20 i 71/21), Pravilnik o tehničkim zahtjevima za zidane konstrukcije („Sl. list CG“, br. 18/18, 40/19, 41/20 i 71/21) i Pravilnik o tehničkim zahtjevima za drvene konstrukcije („Sl. list CG“, br. 18/18, 40/19, 55/20 i 71/21). Navedenim pravilnicima data je mogućnost paralelne primjene i eurokodova i propisa naslijeđenih iz bivših zajedničkih država za proračun građevinskih konstrukcija do 1. VIII 2022. Od

ovog datuma eurokodovi postaju u Crnoj Gori obavezni standardi za proračun građevinskih konstrukcija.

MEPPU zajedno sa Inženjerskom komorom Crne Gore sprovodi aktivnosti na obukama inženjera za primjenu eurokodova za proračun građevinskih konstrukcija.

U periodu 15. VI 2021 – 20. III 2022, MEPPU imenovalo je jedno tijelo za ocjenu i provjeru postojanosti svojstava građevinskih proizvoda i to za sertifikovanje kontrole fabričke proizvodnje građevinskih proizvoda – agregata i asfalta.

Medicinska sredstva

Donijet je Pravilnik o bližim uslovima i načinu utvrđivanja ispunjenosti uslova za promet medicinskih sredstava na veliko („Sl. list CG“, broj 132/21), kroz koji je prenešena Regulativa 2017/745 Evropskog parlamenta i Savjeta od 5 aprila 2017. o medicinskim sredstvima, o izmjeni Direktive 2001/83/EZ, Regulative (EZ) br. 178/2002 i Regulative (EZ) br. 1223/2009 te o stavljanju van snage direktiva Savjeta 90/385/EEZ i 93/42/EEZ i Regulativa (EU) 2017/746 Evropskog parlamenta i Savjeta od 5. IV 2017. o in vitro dijagnostičkim medicinskim sredstvima te o stavljanju van snage Direktive 98/79/EZ i Odluke Komisije 2010/227/EU; kao i Smjernice Dobre prakse u distribuciji medicinskih sredstava, kroz koje su implementirane odredbe Regulative 2017/745 i Regulative 2017/746 u dijelu prometa na veliko (objavljene na portalu Instituta za lijekove i medicinska sredstva 13. XII 2021).

1.2.2. Direktive sektorskog (starog) pristupa

Hemikalije

Normativni okvir

Crna Gora u kontinuitetu sprovodi aktivnosti na planu usklađivanja i sprovođenja zakonodavstva usklađenog sa regulatornim okvirom EU u oblasti upravljanja hemikalijama.

Na osnovu Zakona o hemikalijama („Sl. list CG“, broj 51/17), donijeta su sljedeća podzakonska akta:

- Pravilnik o klasifikaciji, označavanju i pakovanju hemikalija u skladu sa Globalno harmonizovanim sistemom UN („Sl. list CG“, br. 85/17 i 117/21) kojim su prenijeti Aneksi I do V CLP Regulative;
- Pravilnik o sadržaju bezbjednosnog lista za hemikalije („Sl. list CG“, broj 25/22), kojim je prenešena Regulativa EU 2020/878 o izmjeni Priloga II REACH Regulative.

Vlada je 23. IX 2021. usvojila Izveštaj o realizaciji Akcionog plana za sprovođenje Nacionalnog plana implementacije Stokholmske konvencije 2019-2023, za 2019. i 2020.

Vlada je 23. XII 2021. donijela Nacionalni plan za implementaciju Minamata konvencije o živi sa Akcionim planom 2022-2022 sa Minamata incijalnom procjenom. Navedeni dokument je u februaru 2022. dostavljen Sekretarijatu Minamata konvencije.

13. XII 2021. potpisan je Memorandum o saradnji između Agencije za zaštitu životne sredine i MEPPU, MZD, Prirodno matematičkog fakulteta – smjer Biologija, Metalurško-tehnološkog fakulteta, Instituta za javno zdravlje, Instituta za lijekove i medicinska sredstva, Centra za ekotoksikološka ispitivanja i Uprave za bezbjednost hrane, veterinu i fitosanitarne poslove, čime je uspostavljena zvanična saradnja između relevantnih zainteresovanih strana i Agencije o upravljanju hemikalijama i biocidnim proizvodima.

Nastavljena je kontinuirana saradnja i izgradnja kapaciteta za učešće u radu tijela Evropske agencije za hemikalije (ECHA) u okviru IPA projekta „Pripremne mjere za upravljanje hemikalijama za zemlje kandidate i potencijalne kandidate“. Predstavnici Ministarstva, Agencije, inspekcije, Instituta za javno zdravlje, Univerziteta i Centra za ekotoksikološka ispitivanja, učestvovali su na sastacima i obukama u cilju jačanja kapaciteta, u organizaciji ECHA:

- vebinar: Kako podnijeti usklađeni dosije o klasifikaciji i označavanju – (I dio: 26. V 2021, II dio: 9. XII 2021);
- otvorena sjednica Foruma za sprovođenje zakona (10. XI 2021);
- e-learning kurs: Uvod u CLP (2-4. XI 2021) i
- e-learning kurs „Hemija za nehemičare“ (20-22. IX 2021).

U periodu 8-10. XI 2021. organizovana je TAIEX hibridna ekspertska misija s ciljem izmjena i dopuna Zakona o biocidnim proizvodima. Takođe, predstavnici Crne Gore učestvovali su na sastancima nadležnih organa, kao posmatrači, za delegirane akte CLP i REACH - CARACAL sastanci, sastancima naleznih tijela za BPR regulativu i sastancima DNA za PIC Regulativu.

U toku 2021. odobreni su sljedeći projekti:

- Jačanje sinergije između Bazelske, Roterdamske, Stokholmske i Minamata konvencije;
- Izgradnja održivih kapaciteta za ažuriranje NIP-a Stokholmske konvencije (Nacionalni plan sprovođenja);

□ Fazno isključivanje žive u sektoru zdravstva.

Takođe, u decembru 2021, MEPPU potpisalo je sedam ugovora s NVO u cilju finansiranja projekata/programa na temu sprovođenja edukativnih kampanja o bezbjednom upravljanju dugotrajnim organskim zagađujućim supstancama (POPs), u skladu sa Sektorskom analizom za utvrđivanje predloga prioriternih oblasti od javnog interesa i potrebnih sredstava za finansiranje projekata nevladinih organizacija iz Budžeta Crne Gore u 2021, koji će se realizovati tokom 2022.

Agencija je u 2021. izdala 448 dozvola za slobodan promet (uvoz) opasnih hemikalija i to 318 dozvola za uvoz hemikalija, 127 dozvola za uvoz ulja i maziva, tri dozvole za izvoz hemikalija, dok je 11 zahtjeva odbijeno kao neuredan podnesak. Dalje, izdato je 19 PIC saglasnosti (Postupak davanja saglasnosti na osnovu prethodnog obavještenja). Na osnovu Zakona o biocidnim proizvodima („Sl. list CG“, broj 54/16) podnešeno je 193 zahtjeva, od kojih je izdato: 165 rješenja o upis u Privremenu listu biocidnih proizvoda; 18 rješenja za obavljanje djelatnosti prometa, upotrebe i skladištenja biocida, dok je 13 zahtjeva odbijeno. U izvještajnom periodu postavljeno je 14 pitanja Nacionalnom help-desku (helpdesk@epa.org.me), a većina se odnosila na registraciju biocidnih proizvoda. U cilju unapređenja rada helpdeska pripremljena je brošura „PAZI ŠTA KUPUJEŠ“, dostupna <https://epa.org.me/wp-content/uploads/2022/02/Brochure-Pazi-sta-kupujes.pdf>.

Shodno Zakonu o hemikalijama („Sl. list CG“, broj 51/17), ekološka inspekcija je obavila 62 inspekcijska nadzora, donijela 15 rješenja o otklanjanju nepravilnosti, podnijela dva zahtjeva za pokretanje prekršajnog postupka. Sanitarni inspektori izvršili su 839 pregleda pošiljki pri uvozu hemikalija i biocidnih proizvoda u količini od 3.251.602 kg. Ukupnoj pregledanoj količini je odobren uvoz i promet. Sanitarni inspektori izvršili su u unutrašnjem prometu 229 inspekcijskih pregleda, od toga 22 inspekcijska pregleda biocidnih proizvoda i nijesu utvrđene nepravilnosti, kao i 207 inspekcijskih pregleda u cilju kontrole Uredbe o zabranjenim odnosno dozvoljenim načinima upotrebe, proizvodnje i stavljanja na tržište hemikalija koje predstavljaju neprihvatljiv rizik po zdravlje ljudi i životnu sredinu. Takođe, izvršeno je 28 laboratorijskih ispitivanja plastičnih igračaka na prisustvo ftalata, od čega je 12 uzoraka bilo nebezbedno. Subjekti nadzora su obaviješteni o rezultatima i dobrovoljno su preduzeli mjere neodložnog sprečavanja dalje distribucije nebezbednih igračaka.

Ljekovi

Na osnovu Zakona o lijekovima („Sl. list CG“, broj 80/20), nastavljen je rad na implementaciji, odnosno ažuriranju smjernica dobrih praksi EU. Na portalu Instituta za lijekove i medicinska sredstva i MZD objavljene su Smjernice Dobre kliničke prakse (3. IX 2021) i Smjernice o sadržaju dokumentacije potrebne za dobijanje mišljenja Etičkog odbora (24. IX 2021), koje su u potpunosti usaglašene s evropskim smjernicama (predstavljaju njihove prevode). Smjernice Dobre prakse u farmakovigilanci u skladu s ovim zakonom predstavljaju *EudraLex-Volume 9 - Pharmacovigilance guidelines*. Time je kompletiran proces preuzimanja svih smjernica dobrih praksi u oblasti lijekova (GDP, GMP, GCP i GVP).

Takođe, ovim zakonom utvrđen je pravni osnov za donošenje podzakonskih akata u oblasti lijekova, koji će doprinijeti ispunjenju prvog završnog mjerila. U tom dijelu je od posebne važnosti je i Uredba o kriterijumima za formiranje maksimalnih cijena lijekova, koju je Vlada donijela na sjednici od 1. XII 2021. („Sl. list CG“, broj 130/21), a u koju je prenešena 89/105/EEZ: Direktiva Savjeta od 21. XII 1989. o transparentnosti mjera kojima se uređuje određivanje cijena lijekova za humanu upotrebu i njihovo uključivanje u nacionalni sistem zdravstvenog osiguranja. Ovom Uredbom se utvrđuju kriterijumi za formiranje maksimalnih cijena lijekova za humanu upotrebu, koji su u prometu u Crnoj Gori i nalaze se na osnovnoj i doplatnoj listi lijekova.

Takođe, donijet je i Pravilnik o sastavu, načinu rada i odlučivanju Etičkog odbora za klinička ispitivanja lijekova i medicinskih sredstava („Sl. list CG“, br. 79/21 i 95/21). U ovaj pravilnik prenešena je Direktiva 2001/20/EC Evropskog parlamenta i Savjeta od 4. IV 2001. o približavanju zakona, regulativa i administrativnih odredbi država članica u vezi sa implementacijom Dobre kliničke prakse u vođenju kliničkih ispitivanja medicinskih proizvoda za ljudsku upotrebu.

Kozmetika

Na osnovu Zakona o kozmetičkim proizvodima („Sl. list CG“, broj 24/19), donijet je Pravilnik o utvrđivanju Liste zabranjenih supstanci u kozmetičkim proizvodima („Sl. list CG“, broj 141/21). U ovaj pravilnik su prenijete odredbe Regulative (EZ) broj 1223/2009 Evropskog parlamenta i Savjeta od 30. XI 2009. o kozmetičkim proizvodima.

Administrativni kapaciteti

Upravni odbor Instituta za lijekove i medicinska sredstva usvojio je novi Akt o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji radnih mjesta 1. X 2021, kojim su predviđeni značajno veći administrativni kapaciteti za obavljanje regulatornih

poslova – ukupno 85 zaposlenih, od čega je popunjeno ukupno 50 radnih mjesta, a na poslovima koji se odnose na implementaciju pravne tekovine u oblasti lijekova primljeno je 12 farmaceuta. Dodatno zapošljavanje značajno je uticalo na ubrzavanje procesa i donošenje odluka u rokovima propisanim zakonom.

IPA projekti

U toku je sprovođenje EU Twinning projekta, koji će trajati do 28. VII 2022. Korisnik ovog projekta je Institut za lijekove i medicinska sredstva Crne Gore, a projekat je započeo 29. I 2021. Opšti cilj projekta je pružanje podrške u procesu pristupanja Crne Gore EU u oblasti usklađivanja i sprovođenja zakonodavstva u okviru poglavlja 1, sa posebnim naglaskom na finalizaciju prenošenja pravne tekovine EU i implementaciju primjene evropskih i međunarodnih dobrih praksi u oblasti lijekova i medicinskih sredstava. Poseban cilj projekta je povećanje kapaciteta Instituta u sprovođenju poslova iz njegove nadležnosti i unapređenje zdravstvenog sistema i zaštite pacijenata, uz obezbjeđivanje poštovanja evropskih standarda, smjernica i dobrih praksi.

Mineralna đubriva

Kada je u pitanju oblast mineralnih đubriva, donijeti su sljedeći podzakonski akti:

- Pravilnik o bližim uslovima u pogledu kadra i opreme koje treba da ispunjava proizvođač oplemenjivača zemljišta („Sl. list CG“, broj 51/21) i
- Program monitoringa karakteristika sredstava za ishranu bilja za 2021. („Sl. list CG“, broj 84/21).

POGLAVLJE 2 - SLOBODA KRETANJA RADNIKA

2.1. Pristup tržištu rada za građane EU i jednak tretman radnika iz EU i članova porodice

U cilju zaštite prava zaposlenih građana Crne Gore koji se upućuju na rad u inostranstvo, Crna Gora je 29. XII 2021. donijela Zakon o zaštiti zaposlenih građana Crne Gore koji se upućuju na rad u inostranstvo („Sl. list CG, broj 145/21). Zaposlenima koji se upućuju na rad u inostranstvo obezbjeđuju se sva prava iz rada i po osnovu rada u obimu koji ne može biti manji od prava za zaposlene u državi u kojoj su upućeni na rad.

U okviru Programa „Evropa sad“ krajem 2021. izvršene su izmjene i dopune Zakona o radu („Sl. list CG“, broj 145/21) povećanjem iznosa minimalne zarade s 250 na 450 eura. Na ovaj način poboljšan je standard zaposlenih, a

sve u cilju obezbjeđivanja adekvatnog primanja, kao dostojanstvenog rada za sve zaposlene u Crnoj Gori.

Odluka o utvrđivanju godišnjeg broja dozvola za privremeni boravak i rad stranaca za 2022.

Vlada je, na osnovu člana 76 Zakona o strancima („Sl. list CG“, br. 12/18 i 3/19), 1. XII 2021. donijela Odluku o utvrđivanju godišnjeg broja dozvola za privremeni boravak i rad stranaca za 2022 („Sl. list CG“, broj 132/21). Ovom odlukom utvrđen je godišnji broj dozvola za privremeni boravak i rad stranaca za 2022, odn. godišnja kvota od 20.454 dozvole, kao i djelatnosti u kojima se stranci mogu zapošljavati. Iz navedenog broja izdvojeno je 5.000 dozvola koje organ državne uprave nadležan za poslove rada može dodatno rasporediti za pojedine namjene u skladu s potrebama tržišta rada, na zahtjev Zavoda za zapošljavanje. Iz godišnje kvote, 15.454 dozvole utvrđene su za: zapošljavanje stranaca (12.112 dozvola) i sezonsko zapošljavanje stranaca (3.342 dozvola).

Podaci MUP-a o izdatim dozvolama za privremeni boravak i rad stranaca

U 2021. izdato je 20.580 dozvola za rad i zapošljavanje stranaca (12.785 u kvoti i 7.795 van kvote) što je za 1.226 ili 6,33% dozvola više u odnosu na isti period 2020. (19.354). Od ukupno izdatih dozvola za strance u kvoti, posmatrano prema vrstama dozvola, 89,89% je izdato za zapošljavanje stranaca (11.493), a 10,11% za sezonsko zapošljavanje stranaca (1.292). U utrošenim kvotama za zapošljavanje stranaca u 2021., pretežno učešće (79,65%), imaju četiri grupe zanimanja: građevinarstvo, usluge smještaja i ishrane, ostale uslužne djelatnosti i trgovina.

Strategija o migracijama i reintegraciji povratnika u Crnoj Gori, za period 2021-2025. godine, s Akcionim planom za 2021. i 2022.

Crna Gora je 23. IX 2021. donijela Strategiju o migracijama i reintegraciji povratnika u Crnoj Gori, za period 2021-2025, s Akcionim planom za 2021. i 2022. Ovu strategiju pripremila je Međuresorska radna grupa, u kojoj su, pored predstavnika državnih organa, učestvovali i predstavnici: Visokog komesarijata Ujedinjenih nacija za izbjeglice (UNHCR), Međunarodne organizacije za migracije (IOM), NVO „Pravni centar“ i NVO „Građanska alijansa“. U procesu izrade Strategije korištena je ekspertska podrška TAIX-a.

Jedan od ciljeva Strategije je usklađivanje s pravnom tekovinom EU, što prije svega zahtijeva izmjenu Zakona o strancima i potpuno prenošenje Direktive 96/71/EZ Evropskog Parlamenta i Savjeta od 16. XII 1996. o upućivanju radnika

u okviru pružanja usluga, Direktive 2014/67 Evropskog parlamenta i Savjeta od 15. V 2014. o sprovođenju Direktive 96/71/EZ o upućivanju radnika u okviru pružanja usluga i izmjeni Uredbe (EU) br. 1024/2012 o administrativnoj saradnji putem Informacionog sistema unutrašnjeg tržišta („Uredba IMI“), Direktive (EE) 2018/957 Evropskog Parlamenta i Savjeta od 28. VI 2018. o izmjeni Direktive 96/71/EZ o upućivanju radnika u okviru pružanja usluga i Direktive 2014/66/EU od 15. V 2014. o uslovima za ulazak i boravak državljana trećih zemalja u okviru premještaja unutar društva.

S tim u vezi, 8. XI 2021. je obrazovana Međuresorska radna grupa za izradu Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o strancima.

Donijet je Pravilnik o dopunama Pravilnika o obrascima, bližim uslovima i načinu izdavanja dozvole za privremeni boravak i dozvole za privremeni boravak i rad („Sl. list CG“, broj 120/21). Imajući u vidu da je čl. 61 i 79 Zakona o strancima („Sl. list CG“, br. 12/18 i 3/19) propisano da se zahtjev za izdavanje dozvole za privremeni boravak i dozvole za privremeni boravak i rad podnosi lično MUP-u, u mjestu boravka, kao i neočekivana dešavanja u vezi sa pandemijom COVID-19, to je strancima omogućeno preuzimanje dozvola za privremeni boravak i rad, posredstvom poslodavaca ili drugog pravnog ili fizičkog lica. Ovo normativno rješenje imaće efekta na smanjenje biznis barijera kao i smanjenje gužve na šalterima MUP-a.

Crna Gora je 29. XII 2021. donijela Nacionalnu strategiju zapošljavanja 2021-2025 sa Akcionim planom zapošljavanja za 2021, kao i Akcioni plan zapošljavanja za 2022.

Jedna od mjera koja je utvrđena u navedenoj strategiji je sprovođenje usluga i mjera aktivne politike zapošljavanja u cilju unapređenja položaja stranaca koji se nalaze na evidenciji nezaposlenih lica. U okviru ove mjere, definisane su aktivnosti koje predviđaju: pružanje usluga pripreme za zapošljavanje, individualno savjetovanje/individualni plan zapošljavanja, informisanja i savjetovanja strancima koji se nalaze na evidenciji nezaposlenih lica; zatim, pružanje usluga posredovanja pri zapošljavanju strancima koji se nalaze na evidenciji nezaposlenih lica i pružanje usluga pripreme za zapošljavanje-profesionalna orijentacija strancima koji se nalaze na evidenciji nezaposlenih lica.

2.2. Pristupanje mreži EURES

U okviru pristupanja Crne Gore EURES mreži nastavljene su aktivnosti na jačanju administrativnih i tehničkih kapaciteta, prije svega Zavoda za zapošljavanje Crne Gore (ZZZCG), te su u toku aktivnosti vezane za pripremu

Ugovora o twinning-u i Ugovora o nabavci u okviru Godišnjeg akcionog programa za Crnu Goru za 2020. koji podržava pametni i inkluzivni rast – zapošljavanje i socijalna inkluzija 2020 (IPA II).

U toku su aktivnosti vezane za ugovaranje projekta „Jačanje kapaciteta ZZZCG u pogledu sprovođenja aktivnih mjera tržišta rada, budućeg učešća u ESF-u i lakše mobilnosti radne snage“, koji kroz ugovor o twinning-u predviđa izgradnju kapaciteta za podršku mobilnosti radne snage i pripremu za pristup EURES mreži. Ovo će obuhvatiti razmjenu znanja sa zemljom članicom EU o uvođenju i koordinaciji aktivnosti vezanih za mobilnost radne snage i EURES, organizaciju obuka za ZZZCG i ostale relevantne institucije u vezi sa zahtjevima pristupa EURES mreži, kao i kampanju podizanja svijesti o slobodi kretanja radnika i budućoj ulozi ZZZCG. Očekuje se da implementacija ugovora o *twinning*-u počne u drugoj polovini 2022.

U toku su aktivnosti vezane za ugovaranje projekta „Jačanje kapaciteta ZZZCG u pogledu sprovođenja aktivnih mjera tržišta rada, budućeg učešća u ESF-u i lakše mobilnosti radne snage“, kojim se kroz ugovor o nabavci predviđa nabavka hardvera i softvera za unapređenje informacionog sistema ZZZCG, kako bi, između ostalog, odgovorio zahtjevima pristupanja EURES mreži. U ovom procesu ZZZCG dobija snažnu podršku Međunarodne organizacije rada (MOR), koja pruža pomoć pri definisanju potreba u dijelu specifikacije budućeg informacionog sistema i relevantnih procedura radnih procesa, kroz projekat „Jačanje operativnih kapaciteta Zavoda za zapošljavanje za sprovođenje aktivne politike zapošljavanja u Crnoj Gori kroz digitalizaciju“.

2.3. Koordinacija sistema socijalne sigurnosti

Međuresorska radna grupa za koordinaciju sistema socijalne sigurnosti obrazovana je 21. I 2022.

U proceduri je zaključivanje Sporazuma između Crne Gore i Rumunije o socijalnom osiguranju. Usaglašeni su tekstovi Sporazuma između Crne Gore i Rumunije o socijalnom osiguranju i Administrativnog sporazuma za sprovođenje Sporazuma između Crne Gore i Rumunije o socijalnom osiguranju i očekuje se njihovo potpisivanje.

2.4. Evropska kartica zdravstvenog osiguranja

Dopunjen i izmijenjen Zakon o obaveznom zdravstvenom osiguranju („Sl. list CG“ broj 145/21) donijet je 31. XII 2021. Kako je prethodnim verzijama Zakona o obaveznom zdravstvenom osiguranju („Sl. list CG“, br. 06/16, 02/17, 22/17, 13/18 i 67/19), u poglavlju „Prekogračna zdravstvena zaštita“, propisano, između ostalog, da će crnogorski osiguranici za vrijeme privremenog boravka

na teritoriji neke od država članica EU, ostvarivati neophodnu zdravstvenu zaštitu na osnovu evropske kartice zdravstvenog osiguranja koju izdaje Fond, kao i da će se ova odredba primjenjivati od dana pristupanja Crne Gore EU, novim Zakonom o obaveznom zdravstvenom osiguranju odredbe o prekograničnoj zdravstvenoj zaštiti nijesu mijenjane.

POGLAVLJE 3 - PRAVO OSNIVANJA PREDUZEĆA I SLOBODA PRUŽANJA USLUGA

3.1. Pravo osnivanja preduzeća i sloboda pružanja usluga

Uspostavljanje JKT-a predviđeno je u okviru ugovora o uslugama „*Provision of horizontal assistance for increasing the capacity of relevant institutions for harmonization and implementation of acquis in the area of Competitiveness and Innovation*“, koji se finansira kroz IPA Godišnji akcioni program za 2020. Druga faza evaluacije dostavljenih prijava je okončana i početak projekta se očekuje u junu 2022.

MER je 7. VI 2021. formiralo Radnu grupu, čiji je zadatak da izradi Predlog uredbe o Jedinствenoj kontakt tački za usluge. Objavljen je i Javni poziv za konsultacije o Nacrtu gdje nije bilo zainteresovanih subjekata u postupku konsultovanja javnosti. Pokrenuta je inicijativa za bilateralno-tehničku podršku u procesu definisanja navedene Uredbe, s ciljem prikupljanja informacija od zemalja iz okruženja i zemalja EU, tako i dobijanja ekspertske podrške po ovom pitanju.

Vlada je usvojila 31. III 2022. Informaciju o uspostavljanju Jedinственe kontakt tačke za usluge i pristupanju Informatičkom sistemu unutrašnjeg tržišta (IMI sistem). Sastavni dio Informacije čini i revidirani Akcioni plan za uspostavljanje JKT za usluge, koji pored presjeka realizovanih aktivnosti, obuhvata i aktivnosti koje je neophodno sprovesti u cilju uspostavljanja JKT za usluge. Informacijom su nadležne institucije zadužene da dostave tražene podatke koji su neophodni za uspostavljanje JKT za usluge, a čine sastavni dio Akcionog plana.

U okviru uspostavljanja Registra nameta i elektronske registracije preduzeća, omogućena je elektronska registracija (<https://efirma.tax.gov.me>) jednočlanog društva sa ograničenom odgovornošću za osnivače rezidente uz minimalni kapital od jednog eura, u kojem su osnivač i izvršni direktor jedno isto lice, uz priloženu elektronski potpisanu dokumentaciju. Pored navedenog, omogućeno je i elektronsko potpisivanje rješenja o registraciji. To znači da već donešena Rješenja, automatski stižu na e-mail adresu podnosioca, uz potvrdu CRPS-u, kroz jedinstvenu informacionu bazu podataka. Pitanja od značaja za

funkcionisanje i uređivanje Registra regulisaće se Predlogom izmjena i dopuna Zakona o budžetu i fiskalnoj odgovornosti.

3.2. Međusobno priznavanje profesionalnih kvalifikacija

3.2.1. Usklađivanje sektorskih propisa

U cilju daljeg unapređenja ove oblasti od strane Evropske komisije putem TAIEX-a odobrena je tehnička podrška u vidu ekspertske misije Republike Slovenije za usklađivanje sektorskih propisa u oblasti, međusobnog priznavanja profesionalnih kvalifikacija za obavljanje regulisanih profesija (doktora medicine, medicinske sestre za opštu zdravstvenu njegu, stomatologa, veterinaru, babice, farmaceuta i aritekta), u dijelu automatskog priznavanja, kao i propisa iz oblasti zanatstva u dijelu automatskog priznavanja profesionalnog iskustva, koja će se održati u periodu 21-25. III 2022, putem online Platforme, a u cilju donošenja zakona i pozakonskih akata usklađenih sa Direktivom 2005/36/EZ o priznavanju stručnih kvalifikacija i Direktivom 2013/55/EU o izmjeni Direktive 2005/36/EZ o priznavanju stručnih kvalifikacija.

3.3. Poštanske usluge

3.3.1. Normativni okvir

Vlada je 1. VII 2021. donijela Akcioni plan za sprovođenje razvoja poštanske djelatnosti u Crnoj Gori za period 2019-2023, za 2021-2022. Akcionim planom utvrđene su aktivnosti potrebne za ostvarivanje mjera određenih u okviru prioriteta i ciljeva Strategije razvoja poštanske djelatnosti u Crnoj Gori za period 2019-2023, kao i propisani indikatori i način njihovog sprovođenja, dinamika sprovođenja mjera za ostvarivanje indikativnog cilja i procjenu sredstava potrebnih za sprovođenje planiranih mjera, izvori finansiranja i način njihovog obezbjeđivanja.

3.3.2. Stanje na tržištu

Na tržištu poštanskih usluga je nastavljen trend porasta broja poštanskih operatora, ali u manjem obimu u odnosu na prethodno posmatrani period. U periodu od 15. VI 2021. do 20. III 2022, a na osnovu podnesenih prijava za upis u registar poštanskih operatora, Agencija za elektronske komunikacije i poštansku djelatnost registrovala je 4 nova poštanska operatora. Navedeni operatori su Agenciji podnijeli prijave za obavljanje komercijanih poštanskih usluga, tako da su upisom u registar poštanskih operatora stekli pravo da obavljaju komercijalne poštanske usluge. Shodno Zakonu o poštanskim uslugama, komercijane poštanske usluge obuhvataju sve ostale poštanske

usluge, kao i usluge dodatne vrijednosti (kurirske usluge, ekspresne usluge i dr.), koje se obavljaju na tržištu poštanskih usluga, a ne pripadaju univerzalnoj poštanskoj usluzi.

U istom periodu je jedan poštanski operator koji je obavljao komercijalne poštanske usluge obavijestio Agenciju o prestanku obavljanja djelatnosti koja se odnosi na pružanje poštanskih usluga, pa je ovaj poštanski operator izbrisan iz registra poštanskih operatora koji vodi Agencija.

Na kraju ovog izvještajnog perioda na tržištu poštanskih usluga posluje 30 poštanskih operatora.

POGLAVLJE 4 - SLOBODA KRETANJA KAPITALA

4.1. Realizacija aktivnosti - zakonodavni okvir

Skupština je 29. XII 2021. donijela Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o platnom prometu, kojim će se u pravni sistem Crne Gore u potpunosti implementirati Direktiva EU 2015/2366 o platnim uslugama na unutrašnjem tržištu (PSD2). Osim toga, Skupština je na istoj sjednici donijela Zakon o međubankarskim naknadama i posebnim pravilima poslovanja u vezi sa platnim karticama i Zakon o uporedivosti naknada povezanih sa računom za plaćanje potrošača, prebacivanju računa za plaćanje potrošača i računu za plaćanje sa osnovnim uslugama. U toku su aktivnosti na izradi podzakonskih akata za pomenute zakone.

Skupština je 17. VI 2021. donijela Zakon o unutrašnjim poslovima. Novim Zakonom o unutrašnjim poslovima predviđena je reorganizacija MUP-a kojom se UP definiše kao organ u sastavu Ministarstva. S obzirom na to da je Finansijsko-obavještajna jedinica (FOJ) integralni dio UP, navedenim izmjenama vodilo se računa da se sačuva nezavisnost i samostalnost shodno relevantnim preporukama FATF-a i standardima i principima Egmont grupe. Takođe, Skupština je 17. VI 2021. donijela Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorizma. Zakon je izrađen u cilju usklađivanja s novim Zakonom o unutrašnjim poslovima.

Shodno obavezi usvajanja relevantnih podzakonskih akata neophodnih za primjenu Zakona o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorizma, u drugoj polovini 2021. usvojen je Pravilnik o listi indikatora za prepoznavanje sumnjivih klijenata i transakcija („Sl. List CG“, broj 141/21).

Radna grupa za izradu Nacrta zakona o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorizma izradila je tekst nacrta zakona koji je 4. III 2022. upućen

Sekretarijatu za zakonodavstvo na mišljenje. Nakon dobijanja mišljenja od Sekretarijata tekst pomenutog nacрта biće upućen Evropskoj komisiji radi dobijanja mišljenja.

Na dan 20. III 2022. Crna Gora ima tri platne institucije i to:

- Platna institucija "MONTENEGRO TRANSFERS" DOO Podgorica (izvršavanje novčanih doznaka putem sistema „Western Union“) – koja ima 16 agenata;
- Platna institucija "CAPITAL TRANSFER MNE" DOO Podgorica (izvršavanje novčanih doznaka putem sistema „RIA“) – koja ima tri agenta;
- Platna institucija „MONETA MNE" DOO Podgorica (izvršavanje novčanih doznaka putem sistema „MoneyGram“) – koja ima tri agenata.

U izvještajnom periodu, Centralna banka je oduzela odobrenje za izdavanje elektronskog novca i pružanje platnih usluga instituciji za elektronski novac "Mtel" DOO Podgorica na osnovu obavještenja o prestanku pružanja ovih usluga.

U izvještajnom periodu, Centralna banka je, u cilju provjere usklađenosti poslovanja sa propisima iz oblasti platnog prometa:

- izvršila šest redovnih i jednu vanrednu kontrolu poslovanja pružalaca platnih usluga (šest banaka i jedna platna institucija), nakon kojih je izrekla odgovarajuće mjere za četiri banke i pokrenula prekršajni postupak protiv četiri banake;
- izrekla odgovarajuće mjere za dvije banke i za jednu banku je pokrenula prekršajni postupak čiju kontrolu je obavila prije izvještajnog perioda;
- u toku je priprema izvještaja o kontroli za dvije banke, dok je u skladu sa ECB-ovom praksom, u procesu sprovođenja i sistem-wide tematska kontrola revizije usklađenosti poslovanja sa određenim odredbama Zakona o platnom prometu.

U ovom izvještajnom periodu podnesen je jedan zahtjev za upis agenta u Registar platnih institucija i njihovih agenata i jedan zahtjev za brisanje iz registra. Takođe, u istom periodu podnesen je jedan zahtjev za dobijanje odobrenja za pružanje platnih

4.2. Sprečavanje pranja novca i borba protiv terorizma

Centralna banka je, u ovom izvještajnom periodu, završila šest redovnih neposrednih kontrola finansijskih institucija: četiri banke, jedne lizing kompanija i jedne platne institucije u cilju provjere usklađenosti njihovog poslovanja sa propisima iz oblasti sprječavanja pranja novca i finansiranja terorizma. U navedenom periodu su izvršene i ciljne kontrole kod tri banke.

U istom periodu Centralna banka je sprovela i pet tematskih ciljnih kontrola obveznika vezano za provjeru ispunjenja prethodno izrečenih mjera na osnovu izvršenih neposrednih kontrola, u vezi s čim su usvojeni zaključci o otklanjanju nepravilnosti u zadatim rokovima.

Centralna banka je u periodu izvještavanja, izrekla mjere Upozorenja prema pet obveznika u domenu primjene propisa iz oblasti sprječavanja pranja novca i finansiranja terorizma i podnijela zahtjev za pokretanje prekršajnog postupka Sudu za prekršaje, za jednu banku radi prekršenih odredbi Zakona o sprječavanju pranja novca i finansiranja terorizma.

U navedenom periodu je izvršena i redovna procjena rizika cjelokupnog sektora kreditnih institucija, u okviru razvijene metodologije CBCG.

MUP - Direkcija za nadzor u oblasti sprečavanje pranja novca, finansiranja terorizma i međunarodnih restriktivnih mjera je tokom 2021, iz djelokruga svojih nadležnosti izvršila 130 kontrola kod obveznika definisanih Zakonom o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorizma. Navedene kontrole su rezultirale izdavanjem 124 prekršajna naloga u odnosu na koje su odgovorna lica u pravnom licu prihvatila odgovornost shodno Zakonu o prekršaju za 96 naloga u iznosu od 175.239,00 eura. Po osnovu 18 prekršajnih naloga odgovorna lica nijesu prihvatila odgovornost u iznosu od 35.000,00 eura, dok su po osnovu šest prekršajnih naloga izvršene blokade računa, a četiri prekršajna naloga nijesu naplaćena.

Pored navedenog, tokom, prva dva mjeseca 2022. inspektori Direkcije za nadzor izvršili su 26 kontrola i izdali naloge u iznosu od 28.000,00 eura i proslijedili šest obavještenja nadležnim državnim organima (pet UP - Sektoru za finansijsko-obavještajne poslove i jedno Upravi prihoda i carina).

POGLAVLJE 6 - PRIVREDNO PRAVO

6.1. Normativni okvir

U cilju usklađivanja s pravnom tekovinom EU u oblasti privrednog prava, planirano je da se kroz izmjene i dopune Zakona o privrednim društvima („Sl list CG“, broj 65/20) obezbijedi potrebno usklađivanje u odnosu na Direktivu (EU) 2019/1151 u pogledu upotrebe digitalnih alata i postupaka u pravu društava, Direktivu (EU) 2019/2121 u pogledu prekograničnih spajanja i podjela i dijela Direktive (EU) 2017/828 u pogledu podsticaja dugoročnog učešća akcionara. Takođe, planirano je da se uradi određeno prilagođavanje normi koje su već u primjeni, a sve u cilju stvaranja uslova poslovanja koji će

svim poslovnim subjektima omogućiti da postanu relevantan i ravnopravan učesnik na jedinstvenom ekonomskom prostoru.

U tom cilju, MER formiralo je Radnu grupu za izradu Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o privrednim društvima (rok prema PPCG-u je IV kvartal 2022) koju pored predstavnika MER-a čine i predstavnici ostalih institucija i relevantnih poslovnih udruženja. Radnoj grupi podršku će pružiti konsultanti angažovani kroz projekat *Uspostavljanje jedinstvene pristupne tačke za SME - Institucionalna podrška Ministarstvu ekonomskog razvoja*, koji je implementiran od strane EBRD i finansiran od strane EU kroz IPA II.

6.2. Aktivnosti Komisije za tržište kapitala

6.2.1. Centralni registar propisanih informacija

U okviru projekta „Podrška regulaciji finansijskih usluga“, Komisija za tržište kapitala je uspostavila sistem Centralnog registra propisanih informacija (CRPI), koji je zvanični mehanizam za prikupljanje, čuvanje, kontrolu i objavljivanje propisanih informacija, uz visok stepen automatizacije procesa i elektronsku komunikaciju između učesnika na tržištu kapitala, u skladu sa Direktivom o transparentnosti (2004/109/EZ), a isti je dostupan na internet adresama www.cрпи.me i www.scmnreporting.me.

Komisija sprovodi aktivnosti u vezi sa ažuriranjem sistema u pogledu kontnog okvira za finansijske izvještaje emitenata.

Pored navedenog, u toku je postupak ažuriranja Pravila o obliku i načinu dostavljanja propisanih informacija u Centralni registar propisanih informacija („Sl. list CG“, broj 6/19).

6.2.2 Kodeks korporativnog upravljanja

Revizija Kodeksa korporativnog upravljanja je definisana kao jedna od ključnih aktivnosti u okviru Programa rada Komisije za tržište kapitala za 2022, koji je usvojen u septembru 2021.

Komisija za tržište kapitala je u saradnji sa Montenegroberzom preduzela sljedeće aktivnosti:

- urađena je komparativna analiza Kodeksa MNSE s Kodeksima koji se koriste na regionalnim berzama;

- MNSE je izradila radnu verziju za novi upitnik za emitente, koji je usaglašen sa Zakonom o tržištu kapitala i Zakonom o privrednim društvima, a isti bi trebalo da je uslov za listiranje na MNSE; i
- održan je video sastanak, kojem su prisustvovali predstavnici MNSE, dva predstavnika EBRD u Londonu i predstavnica EBRD-a u Crnoj Gori.

3.6.3. Računovodstvo i revizija

3.6.3.1. Normativni okvir

Skupština je 29. XII 2021. donijela Zakon o računovodstvu („Sl. list CG“, broj 14/21). Trenutno su u toku aktivnosti na pripremi izmjena i dopuna podzakonskih akata, među kojima je fokus na izmjeni Pravilnika o sadržini i formi obrazaca finansijskih iskaza za privredna društva i druga pravna lica („Sl. list CG“, broj 11/20). Sve izmjene će biti završene u aprilu 2022.

POGLAVLJE 7 - PRAVO INTELEKTUALNE SVOJINE

7.1. Ministarstvo ekonomskog razvoja

Normativni okvir

Skupština je 29. XII 2021. donijela:

- Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o autorskom i srodnim pravima („Sl. list CG“, broj 145/21). Ovaj zakon je predmet usklađivanja s Direktivom 2014/26/EU;
- Zakon o zaštiti poslovne tajne („Sl. list CG“, broj 145/21). Ovaj zakon je predmet usklađivanja s Direktivom (EU) 2016/943;
- Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o patentima („Sl. list CG“, broj 146/21). Izmjene i dopune se odnose na implementaciju Konvencije o evropskom patentu;
- Zakon o potvrđivanju Marakeškog ugovora za olakšanje pristupa objavljenim djelima za osobe koje su slijepe, slabovide ili imaju druge poteškoće u korišćenju štampanih materijala („Sl. list CG - Međunarodni ugovori“, broj 6/21);
- Zakon o potvrđivanju Konvencije o priznavanju evropskih patenata (Konvencija o evropskom patentu) od 5. X 1973, s izmjenama člana 63 Konvencije o evropskom patentu od 17. XII 1991. i izmjenama od 29. XI 2000. („Sl. list CG - Međunarodni ugovori“, broj 6/21).

Pored navedenog, Vlada je 24. II 2022. utvrdila Predlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o patentima, koji se trenutno nalazi u skupštinskoj proceduri. Ovaj predlog zakona je predmet usklađivanja s Regulativom (EU) 2019/933.

Pripremljen je Predlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o žigu (koji je predmet usklađivanja s Direktivom (EU) 2015/2436). U toku je dodatno međuresorsko usaglašavanje teksta predloga ovog zakona koji je inoviran u skladu sa komentarima dobijenim od strane Evropske komisije.

Pripremljen je Nacrt zakona o izmjenama i dopunama Zakona o autorskom i srodnim pravima i upućen na mišljenje Evropskoj komisiji. Predlog ovog zakona je predmet usklađivanja s Direktivom (EU) 2017/1564, kao i s pojedinim odredbama Direktive 93/83/EEZ i Direktive 2004/48/EZ, u dijelu u kojem je Evropska komisija ukazala na postojanje neusklađenosti.

Međunarodna saradnja

U periodu 15. VI 2021 - 20. III 2022, MER sprovodilo je redovnu međunarodnu saradnju u oblasti intelektualne svojine sa Svjetskom organizacijom za intelektualnu svojinu (WIPO), Zavodom za intelektualnu svojinu Evropske unije (EUIPO) i Evropskim zavodom za patente (EPO). Pored toga, MER je učestvovao u implementaciji projekta IPA 2016 - Promovisanje kulture inovacija i podrška saradnji između aktera u istraživanju, obrazovanju i inovacijama. Takođe, iskazana je zainteresovanost i spremnost za učešće u mogućem projektu o intelektualnoj svojini za CEFTA strane, koji bi finansirala EU, a implementirao EUIPO.

Saradnja sa Svjetskom organizacijom za intelektualnu svojinu

Saradnja s WIPO-om odvijala se na osnovu Plana rada za 2021. i Plana rada za 2022. sa Sektorom za razvijene i države u tranziciji (WIPO TDC), u skladu sa Memorandumom o razumijevanju između Crne Gore i WIPO-a, koji je potpisan u oktobru 2018.

U izvještajnom periodu, sprovedene su sljedeće aktivnosti:

- U vezi sa Strategijom intelektualne svojine 2022-2025, na osnovu podataka dobijenih od domaće Radne grupe, eksperti WIPO-a su sačinili predlog teksta Strategije. Domaća Radna grupa, na osnovu preporuka eksperata WIPO je uradila Nacrt strategije intelektualne svojine Crne Gore za period 2022-2025;
- Predstavnici MER-a učestvovali su na 62. seriji sastanaka skupština država članica Svjetske organizacije za intelektualnu svojinu (WIPO), u periodu 4-

8. X 2021, Ženeva, Švajcarska. Crna Gora je dostavila Generalnu izjavu koja sadrži informacije o saradnji sa WIPO-om u periodu od prethodne 61. Serije sastanaka. Predstavnici MER-a imali su sastanak sa predstavnicima TDC Sektora, kada su dali svoje predloge aktivnosti saradnje u 2022. godini;

□ MER i WIPO usaglasili su sadržinu Plana rada za 2022.

Saradnja s Evropskim patentnim zavodom

Saradnja s EPO-om odvijala se kroz učešće predstavnika MER-a na sastancima, obukama, jednoj konferenciji i drugim događajima koje je organizovao EPO, kao i kroz prisustvo na sastancima Administrativnog odbora, Komiteta TOSC i Komiteta za patentno pravo (PLC). Jedan predstavnik MER-a bio je član Radnih grupa 3 i 4 projekata konvergencije praksi, a takođe i Radne grupe projekta Doseg intelektualne svojine u podsticanju inovacija.

Saradnja sa Zavodom za intelektualnu svojinu Evropske unije

Fokus saradnje između MER-a i EUIPO-a bio je na projektima konvergencije praksi (CP3 i CP4), projektu HDB (harmonizovana baza podataka) i usaglašavanju i potpisivanju Ugovora o licenci u vezi s proširenjem alata CESTO, Front-office i paketa web servisa za robe i usluge. Takođe, MER je iskazao zainteresovanost za učešće u mogućem projektu o intelektualnoj svojini za CEFTA strane, koji bi finansirala EU, a implementirao EUIPO.

Ostali vidovi saradnje

IPA 2016 - Promovisanje kulture inovacija i podrška saradnji između aktera u istraživanju, obrazovanju i inovacijama

Predstavnici MER-a učestvovali su u projektu IPA 2016 - Promovisanje kulture inovacija i podrška saradnji između aktera u istraživanju, obrazovanju i inovacijama. U svrhu implementacije ovog projekta, oformljen je tim sastavljen od 10 službenika Direkcije za intelektualnu svojinu koji je pohađao online obuke o pre-dijagnostici intelektualne svojine za mala i srednja preduzeća.

Predstavnici Direkcije za intelektualnu svojinu učestvovali su na događaju Predstavljanje uspješnih EU i ostalih projekata MER-a, koji je održan u Delta City-u, Podgorica, 17. XII 2021, kada su rezultati projekta, odnosno benefiti pre-dijagnostike za MSP predstavljeni široj javnosti.

V Projekat o intelektualnoj svojini za strane CEFTA-e

Na poziv EUIPO-a, predstavnici MER-a, učestvovali su na online Konsultativnom sastanku o mogućem projektu o intelektualnoj svojini za

strane CEFTA-e, koji bi finansirala EU, a implementirao EUIPO, a koji je održan 17. VI 2021.

Tokom CEFTA sedmice 2021, održane u Skoplju, Sjeverna Makedonija, predstavnici MER-a učestvovali su na Tehničkoj radionici za zavode / institucije za intelektualnu svojinu iz CEFTA država, 14 -16. XII 2021. Tom prilikom, predstavnici MER-a predložili su aktivnosti za koje smatraju da bi trebalo da budu uvrštene u Projekat.

Koordinacioni tim za sprovođenje prava intelektualne svojine

Koordinacioni tim za sprovođenje prava intelektualne svojine je u izvještajnom periodu usvojio Statistički izvještaj o sprovođenju prava intelektualne svojine za 2021, kao i više kvartalnih i polugodišnjih statističkih izvještaja, koji su nakon toga dostavljeni Evropskoj komisiji. Predmet razmatranja Koordinacionog tima bila su i druga pitanja od značaja za registraciju i zaštitu prava intelektualne svojine u Crnoj Gori, kao i pitanja od značaja za postupak pristupanja Crne Gore Evropskoj uniji.

AKTIVNOSTI DIREKCIJE ZA INTELEKTUALNU SVOJINU MINISTARSTVA EKONOMSKOG RAZVOJA

Direkcija za intelektualnu svojinu je nastavila sa ostvarivanjem redovne nadležnosti registracije prava industrijske svojine (patent, žig, industrijski dizajn), kao i redovne nadležnosti iz oblasti autorskog i srodnih prava. Registracija prava industrijske svojine u Crnoj Gori se vrši u skladu s međunarodno ratifikovanim ugovorima, koji obavezuju Crnu Goru kao i nacionalnim zakonodavnim okvirom.

Kontinuirano se prate relevantne presude Evropskog suda pravde, Zajedničke komunikacije EUIPO vezano za žigovno pravo, kao i Zajedničke komunikacije u pogledu grafičkog prikaza dizajna.

U saradnji sa Zavodom za intelektualnu svojinu EU (EUIPO), Odsjek za žigove, industrijski dizajn i oznake geografskog porijekla Direkcije je pristupio implementaciji više projekata u saradnji s IT Odsjekom. U oktobru 2021. je implementiran HDB za žigove (bazu koja predstavlja usklađenu bazu podataka o robama i uslugama za koje se može tražiti zaštita u prijavama za žigove) i projekat CP3 koji se odnosi na Zajedničku praksu vezanu za distinktivnost figurativnih žigova koji sadrže deskriptivne/nedistinktivne riječi. U martu 2022. je implementiran CP4 projekat koji se odnosi na Zajedničku praksu vezanu za obim zaštite crno-bijelih znakova.

Dodatno su realizovane sljedeće aktivnosti:

- Izdate su dvije dozvole za obavljanje djelatnosti kolektivnog ostvarivanja imovinskih prava autora, i to: NU Organizaciji za zaštitu prava autora muzike Crne Gore-PAM CG, rješenjem broj 626-3711/2021-2 od 26. X 2021. izdata i NU Organizaciji fotografskih autora-OFA, rješenjem broj 626-4092/2021-2 od 18.XI 2021;
- Izrađen je Plan nadzora nad radom kolektivnih organizacija za 2022, kojim je preciziran postupak kontrole rada kolektivnih organizacija;
- Deponovana su 23 autorska djela;

U odnosu na kontrolu rada kolektivnih organizacija:

- Vršen je nadzor nad radom svih kolektivnih organizacija pregledom i analizom dostavljene dokumentacije (opštih akata, izvještaja, odluka, sporazuma, materijala sa sjednica skupštine, upravnog i nadzornog odbora itd) i u tom dijelu, nijesu utvrđene nepravilnosti;
- Kontrolom transparentnosti rada kolektivnih organizacija, utvrđeno je da je Organizacija za zaštitu reprogrfskih prava-ORPCG učinila nepravilnost. U tom smislu, upućen je zahtjev za otklanjane predmetne nepravilnosti i ostavljen je rok za njeno otklanjanje. Ova kolektivna organizacija je postupila po nalogu i u zadatom roku otklonila nepravilnost;
- Na osnovu prigovora na rad Organizacije za zaštitu reprogrfskih prava-ORPCG, upućenog od strane određenog broja fotokopirnica, sproveden je postupak kontrole rada i utvrđeno da postoji nepravilnost, te je, u skladu sa Zakonom o autorskom i srodnim pravima, donijeto Rješenje o otklanjanju nepravilnosti. U Rješenju su navedene utvrđene nepravilnosti, naložene mjere i određen rok za njihovo otklanjanje. Ova kolektivna organizacija je, u određenom roku, dostavila dokaze i dalji postupak je u toku;
- Organizacija za zaštitu prava interpretatora - OZPI je podnijela tužbu Upravnom sudu Crne Gore protiv tuženog MER-a, radi poništaja rješenja kojim je odbijen zahtjev za izdavanje dozvole za obavljanje djelatnosti kolektivnog ostvarivanja imovinskih prava interpretatora i nosilaca interpretatorskih prava. Ova organizacija je u decembru 2021. obavijestila Sud da povlači tužbu, čime je postupak obustavljen.

IT aktivnosti

U saradnji sa Zavodom za intelektualnu svojinu Evropske Unije (EUIPO) implementiran je alat HDB za žigove, koji predstavlja usklađenu bazu podataka o robama i uslugama za koje se može tražiti zaštita u prijavama za žigove. Takođe, otpočele su aktivnosti na implementaciji Front-office (e-filing) alata za

žigove - sistem za elektronsko podnošenje prijave i dokumentacije za žig, razvijen od Zavoda za intelektualnu svojinu Evropske Unije.

Kroz saradnju sa Svjetskom organizacija za intelektualanu svojinu (WIPO) u toku su aktivnosti na integraciji u Global Brand Database.

PREDDIJAGNOSTIKA INTELEKTUALNE SVOJINE

Direkcija je počela sa pružanjem usluge preddijagnostike intelektualne svojine u segmentu malog i srednjeg biznisa, koji je razvijen, između ostalog, i kroz realizaciju IPA projekta: Promovisanje kulture inovacija i jačanje saradnje između aktera u oblasti istraživanja, obrazovanja i inovacija.

U okviru projekta, u Direkciji je formiran tim i u septembru su obavljene dvije preddijagnostičke posjete malim i srednjim preduzećima-kompanijama iz različitih segmenata djelatnosti i dostavljeni izvještaji.

STATISTIKA

ŽIG

Period	15.VI 2021 - 20. III 2022.	
	BROJ PRIJAVA	REGISTROVANO
NACIONALNE	447	415
MEĐUNARODNE*	2237	2113

*Podaci s WIPO portala

PATENT

Period	15.VI 2021 - 20. III 2022.	
	BROJ PRIJAVA	REGISTROVANO
NACIONALNE	6	4
PROŠIRENI EVROPSKI PATENT	212	146

INDUSTRIJSKI DIZAJN

Period	15.VI 2021 - 20. III 2022.
---------------	-----------------------------------

	BROJ PRIJAVA	REGISTROVANO
NACIONALNE	5	1
MEĐUNARODNE*	126	131

*Podaci s WIPO portala

AUTORSKO PRAVO

15. VI 2021 - 20. III 2022.	
ZAHTJEVA ZA DEPONOVANJE	DEPONOвано
23	23

7.3. Privredni sud

U Privrednom sudu u periodu 15. VI 2021 - 20. III 2022, primljeno je ukupno 288 predmeta iz oblasti zaštite prava intelektualne svojine. Ovi predmeti se uglavnom odnose na zaštitu prava na žig i zaštitu autorskog i srodnih prava. Prosječno trajanje postupka u ovim predmetima je oko 3-6 mjeseci.

Privredni sud Crne Gore zbir (15. VI 2021 - 20. III 2022.)

	VRSTA POVREDE	BROJ NERIJEŠE NIH PREDMET E NA POČETKU IZVJEŠTA JNOG RAZDOBL JA	BROJ PRIMLJENIH PREDMETA	BROJ PRIMLJENIH PREDMETA	TUŽBENI ZAHTJEV			NAČIN RJEŠAVANJA PREDMETA					UKUP NO RIJEŠ ENO	BROJ NERIJEŠE NIH PREDMET A NA KRAJU IZVJEŠTA JNOG RAZDOBL JA
					USVOJENO	ODBIJENO	DJELIMIČNO USVOJENO	PRESUDOM	PORAVNANJE	ODBAČAJ	NA DRUGI NAČIN	USTUP DRUGOM SUDU		
Privredni sud Crne	ŽIG		7					4			2		6	1
	PATENT													
	INDUSTRIJ SKI DIZAJN													
	OZNAKE GEOGRAFS													

KOG PORIJEKLA													
AUTORSKO PRAVO		28 1				9 1			4 7			138	143
OSTALO													
SVE UKUPNO		28 8				9 5			4 9			144	144

*Trajanje postupka u Privrednom sudu Crne Gore u predmetima od 15.VI 2021
- 20.III 2022.*

	Ukupn o	do 3mj.	3 do 6 mj.	6 do12 mj.	1 do 2 god	2 do 3 god	3 do 4 god	4 do 5 god	Prek o 5 god.
Privredn i sud	288	103	179	6	/	/	/	/	/
%	100%	35.76 %	62,15 %	2,08 %	/	/	/	/	/

7.4. Uprava za inspekcijske poslove - Tržišna inspekcija

AUTORSKO I SRODNA PRAVA

1. Optički diskovi

r.br.		po služben oj dužnost i	po opštem zahtjevu	po pojedinačno m zahtjevu	po zadužen oj prijavi	Ukupno
1	Broj kontrola u oblasti prometa optičkih diskova	18	/	/	/	1

2.	Broj subjekata kod kojih su utvrđene nepravilnosti	/	/	/	/	1
3.	Broj utvrđenih nepravilnosti	/	1	/	/	1
4.	Broj ukazivanja	/	/	/	/	/
5.	Broj rješenja	/	1	/	/	1
6.	Broj slučajeva oduzete robe	/	1	/	/	1
7.	Broj komada oduzete robe / vrijednost u €	/	10/20,00 €	/	/	10/20,00 €
	☐ CD	/	10/20,00 €	/	/	10/20,00 €
	☐ DVD	/	/	/	/	/
	☐ kasete	/	/	/	/	/
	☐ ketridž	/	/	/	/	/
8.	Broj izdatih prekršajnih	/	/	/	/	/

	naloga/ vrijednost u €					
9.	Broj zahtjeva za pokretanje prekršajno g postupka	/	/	/	/	/
10	Broj krivičnih prijava	/	/	/	/	/

Softverska piraterija

r.br		po služben oj dužnosti	po opštem zahtjev u	po pojedinačno m zahtjevu	po zadužen oj prijavi	Ukupn o
1.	Broj kontrola u oblasti korišćenja softvera	1	/	/	/	1
2.	Broj subjekata kod kojih su utvrđene nepravilnosti	/	/	/	/	/
3.	Broj utvrđenih nepravilnosti	/	/	/	/	/
4.	Broj ukazivanja	/	/	/	/	/
5.	Broj rješenja	/	/	/	/	/

6.	Broj kontrolisanih računara	/	/	/	/	/
7.	Broj računara kod kojih je utvrđeno nelegalno korišćenje softvera	/	/	/	/	/
8.	Ukupan broj softvera koji se nelegalno koriste / vrijednost u €	/	/	/	/	/
	☐ microsoft windows	/	/	/	/	/
	☐ microsoft office	/	/	/	/	/
	☐ adobe	/	/	/	/	/
	☐ auto desk	/	/	/	/	/
	☐ symantek	/	/	/	/	/
	☐ corel	/	/	/	/	/
	☐ mob	/	/	/	/	/
	☐ win zip	/	/	/	/	/
	☐ acasee	/	/	/	/	/
	☐ nero	/	/	/	/	/
	☐ kaspersky	/	/	/	/	/
	☐ ostalo (nod)	/	/	/	/	/

9.	Broj izdatih prekršajnih naloga/vrijednost u €	/	/	/	/	/
10.	Broj zahtjeva za pokretanje prekršajnog postupka	/	/	/	/	/
11.	Broj krivičnih prijava	/	/	/	/	/

PRAVA INDUSTRIJSKE SVOJINE (patent, žig, dizajn, oznake geografskog porijekla, topografija integriranih kola)

r.b r.		po službenoj dužnosti	po opštem zahtjevu	po pojedinačnom zahtjevu	po zaduženoj prijavi	Ukupno
1	Broj kontrola u oblasti industrijske svojine	142	486	4	/	632
2	Vrsta proizvoda koji je bio predmet inspekcijskog nadzora	Kozmetički proizvodi, patike, dukserice, džemper i, muške i ženske jakne, prsluci,	Novčanici, ženske torbe, alkoholno piće, sredstva za brijanje i depilaciju, električ	Reklamiranje-znaka žiga	/	Kozmetički proizvodi, patike, dukserice, džemper i, muške i ženske jakne, prsluci, trenerke

		trenerke , ženske čizme, šorcevi	ni brijači			, ženske čizme, šorcevi, novčanic i, ženske torbe, alkoholn o piće, sredstva za brijanje i depilacij u, električn i brijači
3	Broj subjekata kod kojih su utvrđene nepravilnosti	13	/	2	/	15
4	Broj utvrđenih nepravilnosti	13	/	2	/	15
5	Broj ukazivanja	/	/	/	/	/
6	Broj rješenja	13	/	2	/	15
7	Broj slučajeva oduzete robe	13	/	1	/	14
8	Broj komada oduzete robe / vrijednost u €	295/ 8.738,0 0€	/	1/ 180,00€	/	296/ 8.918,0 0€
	☐ patent	/	/	/	/	/
	☐ žig	295/ 8.738,0 0€		1/ 180,00€	/	296/ 8.918,0 0€

	☐ dizajn	/	/	/	/	/
	☐ oznake goeg.porijekla	/	/	/	/	/
	☐ topografija integ.kola	/	/	/	/	/
9	Broj izdatih prekršajnih naloga/vrijednost u €	8/ 7.000,00€	/	2/ 2.000,00€/	/	10/ 9.000,00€
1	Broj zahtjeva za pokretanje prekršajnog postupka	4	/	1	/	5
1	Broj krivičnih prijava	/	/	/	/	/

U ovom periodu od strane nosioca prava za zaštitu prava intelektualne svojine podnijeto je ukupno 12 zahtjeva (pet opštih i sedam pojedinačnih).

7.5. Uprava prihoda i carina

Uprava prihoda i carina u kontinuitetu sprovodi intenzivne aktivnosti na kontroli roba za koje postoji osnovana sumnja da povređuju prava intelektualne svojine.

U periodu 15. VI 2021 - 20. III 2022. nadležne organizacione jedinice Uprave prihoda i carina su po osnovu sumnje da povređuje prava intelektualne svojine prekinule 58 carinskih postupaka i privremeno zadržale robu u ukupnoj količini od 32.760 komada robe. U ovom periodu od Uprava prihoda i carina je donijela 136 rješenja kojima su usvojeni zahtjevi za preduzimanje carinskih mjera za zaštitu prava intelektualne svojine.

Pod carinskim nadzorom je, u izvještajnom periodu uništena krivotvorena roba u ukupnoj količini od 8.390 komada. Uništenje je sprovedeno 28. XII 2021. u Podgorici u prisustvu Komisije za uništenje Uprave prihoda i carina i ovlašćenog zastupnika nosilaca prava kompanija. Uništena je krivotvorena roba koja je zadržana tokom 2020. i 2021.

Tokom izvještajnog perioda u cilju redovnog izvještavanja Evropske komisije, Uprava prihoda i carina je, po unaprijed utvrđenoj metodologiji izradila statističke izvještaje o sprovođenju prava intelektualne svojine i to:

- kvartalnog statističkog izvještaja za period 1.IV -30. VI 2021,
- polugodišnjeg statističkog izvještaja za period 1.I -30.VI 2021,
- polugodišnjeg statističkog izvještaja za period 1.VII -31. XII 2021,
- kvartalnog statističkog izvještaja za period 1. X -31. XII 2021,
- godišnjeg statističkog izvještaja za period 1. I - 31.XII2021.

U cilju ispunjavanja preporuka Evropske komisije Uprava prihoda i carina je shodno Akcionom planu za pregovaračko poglavlje 7 predložila aktivnosti na daljem usklađivanju metodologije (formata) za statističko izvještavanje carinskog organa o sprovođenju prava intelektualne svojine. Tim povodom ostvarena je komunikacija sa DG TAXUD-om i EUIPO-om, posredstvom Kancelarije za evropske integracije, MER-a i Misije Crne Gore u Briselu.

Na međunarodnom planu, Uprava prihoda i carina je učestvovala u međunarodnim operacijama i to:

- U periodu 30. IV – 30. IX 2021. u međunarodnoj operaciji „STOP II“ u organizaciji Svjetske carinske organizacije koja se odnosila na borbu protiv ilegalne trgovine krivotvorenim lijekovima i medicinskog materijala povezanih s COVID-19. Tokom akcije otkriven jedan slučaj pokušaja krijumčarenja lijekova, kojom prilikom je oduzeto 30 kutija lijeka MALARONE, pokrenut prekršajni postupak i roba trajno oduzeta, ali se ne radi o robi za koju je vršena provjera sumnje u povredu prava intelektualne svojine.
- U periodu 7. III – 17. III 2022. u međunarodnoj operaciji „BALKAN GATE 2“, usmjerenoj na borbu protiv krivotvorenja i piraterije, u organizaciji Svjetske carinske organizacije (WCO), kojom prilikom je Uprava prihoda i carina ostvarila zapažene rezultate. Po osnovu sumnje u povredu prava intelektualne svojine tokom akcije zadržana je roba u ukupnoj količini od 4.880 komada robe.

7.6. Uprava policije

U izvještajnom periodu, službenici UP podnijeli su nadležnom državnom tužiocu jednu krivičnu prijavu protiv jednog fizičkog lica zbog počinjenog jednog krivičnog djela Neovlašćena upotreba tuđe firme iz člana 271 KZ-a Crne Gore.

Takođe, u navedenom vremenskom periodu aktivnosti UP ogledaju se i kroz rad predstavnika UP u radnoj grupi i koordinacionom timu i učešća službenika UP u sprovođenju konkretnih aktivnosti - zajedničkih akcija s drugim institucijama zaduženih za zaštitu prava intelektualne svojine.

Vrsta povrede krivičnih djela	Podnijeto prijava		Broj podnijetih krivičnih prijava Državnom tužilaštvu			Vrsta oduzetih proizvoda	Količina oduzetih predmeta	Vrijednost oduzetih predmeta	Broj neriješenih prijava na kraju izvještajnog perioda
	/		1						
	Poslužbenosti	Prijavi	Broj počinitelja krivičnih djela		Odbačeno prijavi				
Fizičko lice			Pravno lice						
Žig	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Patent	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Industrijski dizajn	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Oznake geografskog porijekla	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Autorsko pravo	1	/	1	/	/	/	/	/	/
Ostalo	/	/	/	/	/	/	/	/	/

7.7. Vrhovno državno tužilaštvo

U periodu 15. VI 2021 - 20. III 2022, osnovnim državnim tužilaštvima su podnijete tri krivične prijave ODT-u u Podgorici koje za svoj predmet imaju krivična djela protiv intelektualne svojine. Dvije su podnijete protiv nepoznatog učinioca. Jedna je podnijeta od strane oštećenog fizičkog lica, 22. VI 2021, za krivično djelo neovlašćeno iskorišćavanje autorskog djela ili predmeta srodnog prava iz čl.234 KZ-a Crne Gore, po kojoj je u toku izviđaj. Druga je podnijeta za krivično djelo neovlašćeno uklanjanje ili mijenjanje elektronske informacije o autorskim i srodnim pravima iz čl.236 KZ-a Crne Gore, od strane UP – Centra bezbjednosti Podgorica, 16. VIII 2021, po kojoj je takođe u toku izviđaj. Posljednja krivična prijava je podnijeta od strane oštećenog protiv jednog pravnog i četiri fizička lica, 8. XI 2021, za krivična djela povreda moralnih prava autora i interpretatora iz čl.233 KZ-a Crne Gore i neovlašćeno iskorišćavanje autorskog djela ili predmeta srodnog prava iz čl.234 KZ-a Crne Gore, koja je, nakon sprovedenog izviđaja, ponovo odbačena 21. III 2022, a prema trenutnom stanju spisa oštećeni nije podnio pritužbu kojom bi tražio preispitivanje rješenja o odbacivanju prijave od strane neposredno višeg tužilaštva.

U 2022. dosad nije bilo krivičnih prijava za krivična djela protiv intelektualne svojine.

POGLAVLJE 8 - KONKURENCIJA

8.1. Antimonopolska politika i koncentracije

Zakonodavni okvir

Skupština je usvojila Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o zaštiti konkurencije („Sl. list CG“, broj 145/21). Ovim zakonom je usklađeno poslovanje Agencije za zaštitu konkurencije sa Zakonom o državnoj upravi u smislu da su organizaciona i ostala pitanja opšteg poslovanja usaglašena s poslovanjem ostalih državnih agencija pri čemu je ostala zagwarantovana nezavisnost u postupcima procjene iz oblasti zaštite konkurencije i kontrole državne pomoći. Takođe su stvoreni uslovi za jačanje administrativnih kapaciteta u ovoj oblasti, na način što su izmjenjeni uslovi za imenovanja rukovodećih lica Agencije i previđeni rokovi za imenovanja shodno novim propisanim uslovima. MER raspisalo je javni konkurs za imenovanje predsjednika i članove Savjeta Agencije, u cilju transparentnosti i u namjeri da obavijesti širi krug potencijalnih kandidata za ove pozicije, čime se želi staviti fokus na nezavisnost Agencije.

Administrativni kapaciteti

U Agenciji za zaštitu konkurencije sistematizovano je 45 radnih mjesta, a popunjeno 28 uključujući dva člana Savjeta, v.d. direktora Agencije i 25 službenika, kao i još dodatno tri službenika po Ugovoru. U Sektoru za utvrđivanje zabranjenih sporazuma, zloupotrebe dominantnog položaja, procjenu koncentracija, pojedinačnih izuzeća i analizu uslova konkurencije na tržištu zaposleno je 11 službenika, u Sektoru za kontrolu državne pomoći sedmero službenika i u Službi za opšte poslove i finansije sedmero službenika.

Tokom 2021. su putem javnog oglasa zaposlena dva službenika, i to u Sektoru za utvrđivanje zabranjenih sporazuma, zloupotrebe dominantnog položaja, procjenu koncentracija i pojedinačnih izuzeća i analizu uslova konkurencije na tržištu-Odsjek za analizu uslova konkurencije na tržištu, a drugi je zasnovao radni odnos u Sektoru za kontrolu državne pomoći – Odsjek za utvrđivanje usklađenosti državne pomoći. Jedan službenik je privremeno raspoređen u UP na period do 6 mjeseci, počev od 18. XI 2021, dok su tri službenika privremeno angažovana po Ugovoru za obavljanje poslova za navedeni period u Agenciji, koji se odnose na kontrolu dokumentacije, unos podataka i vođenje registra evidencija i drugih poslova, kao i na poslovima konkurencije i državne pomoći, po dobijenoj saglasnosti MFSS-a.

Agenciju je u ovom izvještajnom periodu napustio jedan službenik iz Sektoru za kontrolu državne pomoći – Odsjek za utvrđivanje usklađenosti državne pomoći.

U toku je ugovaranje projekta „Pružanje horizontalne podrške i jačanje kapaciteta institucija za harmonizaciju i implementaciju zakonodavstva u oblasti Konkurentnost i inovacije“, ukupne vrijednosti 977,500.00 eura kojim će biti obezbijedena ekspertska podrška za jačanje kapaciteta AZZK-a za sprovođenje politika konkurencije i državne pomoći. Početak projekta se očekuje tokom maja 2022.

Konkurencija

Zabranjeni sporazumi

1. U postupku pokrenutom po službenoj dužnosti protiv privrednog društva „DMD DELTA“ d.o.o. Podgorica, radi ispitivanja postojanja zabranjenog sporazuma, na relevantnom tržištu distribucije žestokih alkoholnih pića na teritoriji Crne Gore, u smislu člana 8 stav 1 tačka 2 *Zakona o zaštiti konkurencije* (*»Sl. list CG«, br. 44/12 i 13/18*, APC je donijela Rješenje kojim je utvrđen zabranjeni sporazum dana 30. XII 2021. Prekršajni postupak protiv privrednog društva „DMD DELTA“ d.o.o. Podgorica, pred Sudom za prekršaje u Podgorici, je u toku.

2. APC je 14. IX 2021, donijela rješenje o utvrđivanju zabranjenog sporazuma u odnosu na osam privrednih društava na tržištu usluga tehničkog pregleda vozila na teritoriji opštine Bar. Nakon podnošenja osam zahtjeva za pokretanje prekršajnog postupka za ista društva pred sudom za prekršaje Bar, od čega je Sud za prekršaje Bar donio šest odluka o oslobađanju od krivice, nakon čega je APC na ove odluke suda uložila žalbe Višem sudu za prekršaje. Viši sud za prekršaje je u tri postupka uvažio žalbe APC i poništio rješenja suda i vratio predmete na ponovni postupak, dok je postupak pred Višim sudom za ostala tri postupka još uvijek u toku. Na preostala dva postupka po podnijetim prekršajnim zahtjevima od strane APC još uvijek nijesu donijeta rješenja od strane Suda za prekršaje Bar i postupak je u toku. Pred Upravnim sudom je pokrenut upravni spor od strane dva privredna društva koja su podnijela dvije tužbe na Rješenje APC o pokretanju postupka po službenoj dužnosti i postupci pred Upravnim sudom su u toku. Podnijeto je pet tužbi pred Upravnim sudom na Rješenje APC o utvrđivanju zabranjenog sporazuma. Postupci su u toku.
3. Na Rješenje APC kojim je utvrđen zabranjeni sporazum, iz ranijeg perioda a u odnosu na „Prokom“ d.o.o. i „Denarius“ d.o.o., su zasebno podnijete dvije tužbe i pokrenuti upravni sporovi pred Upravnim sudom. Od strane Upravnog suda još uvijek nije zakazana rasprava i postupak je u toku.

U prekršajnom postupku koji se vodi pred Sudom za prekršaje Podgorica u odnosu na privredno društvo „Denarius“ d.o.o. sud je donio rješenje kojim je kaznio Denarius doo novčanom kaznom u iznosu od 700 eura, dok je sud kaznio odgovorno lice u pravnom licu 200 eura.

U odnosu na drugog učesnika sporazuma, Sud za prekršaje Podgorica, donio je Rješenje kojim se obustavlja prekršajni postupak protiv okrivljenih „Prokom“ d.o.o., zbog kako je u rješenju navedeno, nastupanja apsolutne zastare za vođenje prekršajnog postupka. APC je na rješenje suda odmah uložila žalbu Višem sudu za prekršaje, koji je poništio rješenje suda za prekršaje i predmet vratio na ponovni postupak, koji je u toku.

U nastavku prekršajnog postupka, nakon od strane APC podnijetih sedam zahtjeva za pokretanje prekršajnog postupka Sudu za prekršaje Opština Nikšić, zbog povrede konkurencije iz čl. 8 stav 1 tačka 1) Zakona o zaštiti konkurencije, **na tržištu pružanja usluga obuke za sve kategorije vozila od strane auto škola**, na teritoriji opštine Nikšić, preostala su 4 (četiri) prekršajna postupka u ovom predmetu od čega dva pred Sudom za prekršaje Nikšić i dva prekršajna postupka koji se vode pred Višim sudom za prekršaje po žalbama APC izjavljenim na Rješenja suda za prekršaje Nikšić, kojim su

obustavljeni postupci u odnosu na dvije auto škole, jer je nastupila zastarjelost za vođenje prekršajnih postupaka. Postupci su u toku.

Ukupan broj svih prekršajnih postupaka koji se vode pred sudovima za prekršaje je 14, dok se pred Upravnim sudom, vodi devet postupaka po pokrenutom upravnom sporu.

Zloupotreba dominantnog položaja

U postupku pred Upravnim sudom po tužbi „Luke Kotor“ a.d. protiv Rješenja APC za utvrđivanje zloupotrebe dominantnog položaja Upravni sud je odbio tužbu „Luke Kotor“ a.d. i potvrdio rješenje APC.

Koncentracije

U izvještajnom periodu Agenciji je podnijeto **65** zahtjeva za izdavanje odobrenja za sprovođenje koncentracije. U izvještajnom periodu riješeno je i izdato ukupno **50** rješenja o odobrenju koncentracija, dok je jedan zahtjev obustavljen zbog odustanka od zahtjeva. Jedan predmet je riješen u ispitnom postupku. U proceduri je **27** predmeta.

Prekršajni nalozi

U izvještajnom periodu, po prekršajnom nalogu iz 2019. protiv „Ledo“ d.o.o. Podgorica, Viši sud za prekršaje Crne Gore donio je Rješenje kojim je uvažio žalbu AZK-a, kao izdavaoca prekršajnog naloga, ukinuo rješenje Suda za prekršaje u Podgorici o oslobađanju krivice i vratio predmet prvostepenom sudu na ponovno odlučivanje. U ponovnom postupku okrivljeni su oslobođeni krivice, te je Agencija izjavila žalbu Višem sudu za prekršaje.

Od **četiri** prekršajna postupka pokrenuta na osnovu zahtjeva za sudsko odlučivanje po prekršajnim nalogima („M:tel“ d.o.o. Podgorica) na **dva** rješenja Suda za prekršaje Podgorica, kojim se stavljaju van snage prekršajni nalozi, Agencija je izjavila žalbe Višem sudu za prekršaje. U **jednom** predmetu Viši sud za prekršaje uvažio je žalbu Agencije, ukinuo rješenje i vratio predmet na ponovni postupak a u drugom predmetu Viši sud je preinačio i obustavio postupak. Druga **dva** postupka su obustavljena zbog neblagovremenosti.

Agencija je izdala prekršajni nalog za pravno lice „SAVANA COMMERCIAL RETAIL“ d.o.o. i odgovorno lice u pravnom licu, jer je sprovelo koncentraciju bez odobrenja Agencije.

Pred Sudom za prekršaje u Podgorici Agencija je pokrenula **jedan** zahtjeva za pokretanje prekršajnog postupka (*Mercator CG Podgorica*) i isti je u toku.

Pojedinačno izuzeće sporazuma

U izvještajnom periodu, riješeno je šest zahtjeva stranaka za pojedinačno izuzeće sporazuma od zabrane i to: *Hemofarm/Farmegra*-odobreno produženje roka; *Lovćen osiguranje AD/Generali Osiguranje Montenegro* - odobreno produženje na još 4 mjeseca; *Lovćen osiguranje AD/Generali Osiguranje Montenegro*- odobreno na 14 mjeseci; *GLOSARIJ CD-MERC SHARP & DOHME*-odbijen zahtjev iz procesnih razloga; *GLOSARIJ CD-MERC SHARP & DOHME*- po ponovnom zahtjevu odobreno izuzeće sporazuma na 3 godine; *STADA Arzneimittel/Opella Healthcare International SAS*-odobreno izuzeće sporazuma 31. X 2026; *Philip Morris/KT&G Corporation* - odobreno izuzeće sporazuma do 26. X 2026. U proceduri su **tri** zahtjeva.

Sektorske analize

- Postupak analize uslova konkurencije na tržištu postprodajnih usluga, obuhvatajući garanciju, servisne usluge, promet i korišćenje rezervnih djelova za motorna vozila (u toku je izrada finalnog dokumenta).
- Analize uslova konkurencije na tržištu maloprodaje i veleprodaje prirodnog gasa, nafte i naftnih derivata - u toku je izrada finalnog dokumenta.
- Analiza poštanskih usluga - usluge slanja paketa u međunarodnom saobraćaju - u toku je izrada finalnog dokumenta.
- Analiza prodaje piva na teritoriji Crne Gore - u toku je izrada finalnog dokumenta.
- Analiza na tržištu maloprodaje/veleprodaje - trgovine na malo/veliko mješovitom robom pretežno hranom, pićima i higijenskim proizvodima za domaćinstvo - u toku je izrada finalnog dokumenta.

Mišljenja

U izvještajnom periodu od strane APC izdato je **14** mišljenja.

8.2. Državna pomoć

8.2.1. Unapređenje zakonodavstva

U oblasti državne pomoći usvojeni su sljedeći akti:

- Pravilnik o izmjeni Pravilnika o načinu podnošenja prijave i obrascu prijave za državnu pomoć („Sl. list CG", br. 107/21)
- Pravilnik o dopunama Pravilnika o Listi pravila državne pomoći kojim je preuzeta Uredba Komisije (EU) br. 360/2012 od 25. IV 2012. o primjeni čl. 107 i 108 Ugovora o funkcionisanju Evropske Unije na pomoći male vrijednosti (*de minimis*) koje se dodjeljuju pravnim licima koja pružaju usluge od opšteg ekonomskog interesa i Uredba Komisije (EU) br. 2020/1474 od 13. X 2020. o izmjeni Uredbe (EU) br. 360/2012 u pogledu

produženja roka primjene i vremenski ograničenog odstupanja za pravna lica u poteškoćama radi uzimanja u obzir posljedica pandemije COVID-19 (2012/R 360) („Sl. list CG“, broj 107/21)

- Pravilnik o izmjenama i dopuni pravilnika o listi pravila državne pomoći kojim su preuzete Smjernice za regionalnu državnu pomoć C (2021) 2594 („Sl. list CG“, broj 131/21)
- Pravilnik o izmjeni pravilnika o načinu podnošenja prijave i obrascu prijave za državnu pomoć („Sl. list CG“, broj 15/22)
- Pravilnik o izmjeni Pravilnika o Listi pravila državne pomoći kojim su preuzete Regulativa Komisije (EU) br. 1407/2013 od 18. XII 2013. o primjeni čl. 107 i 108 Ugovora o funkcionisanju Evropske unije na *de minimis* pomoći i šesta izmjena i dopuna Privremenog okvira za mjere državne pomoći u svrhu podrške ekonomiji i aktuelnoj pandemiji COVID-19 („Sl. list CG“, broj 15/22)

8.2.2. Kapaciteti za sprovođenje i primjenu

Sektor za kontrolu državne pomoći je pripremao dokumentaciju odnosno stručne osnove za odlučivanje Savjeta Agencije i donijete su 54 odluke, od čega 42 rješenja i 12 mišljenja koja se odnose na državnu pomoć, i to:

Prethodna kontrola:

- 17 rješenja o usklađenosti državne pomoći, po prijavljenim šemama državne pomoći;
- 12 mišljenja o usklađenosti pravnih akata (zakonskih i podzakonskih) sa pravilima državne pomoći;
- jedno rješenje i obustavi postupka;
- jedno rješenje o ispravi greške.

Naknadna kontrola:

- 13 pokrenutih ispitnih postupaka naknadne kontrole;
- 10 okončanih ispitnih postupaka naknadne kontrole državne pomoći.

Sektor za kontrolu državne pomoći pripremio je i Savjet Agencije utvrdio Godišnji izvještaj o dodijeljenim državnim pomoćima u 2020, isti je dostavljen Evropskoj komisiji.

9.1. Normativni okvir

U periodu jun 2021 – mart 2022. regulatorne aktivnosti Centralne banke Crne Gore (CBCG) su uglavnom bile skoncentrisane na sprovođenje novog regulatornog okvira zasnovanog na Zakonu o kreditnim institucijama i Zakonu o sanaciji kreditnih institucija, čija primjena je počela 1. I 2022.

Iako su oba pomenuta zakona usvojena u decembru 2019, sa utvrđenim početkom njihove primjene od 1. I 2021, Centralna banka je krajem jula 2020. odlučila da preduzme mjere za odlaganje primjene tih zakona. U donošenju ove odluke presudnu ulogu su imale tada aktuelne okolnosti koje su otežavale poslovanje banaka, pa se na ovaj način težilo da se rasterete kapaciteti banaka i omogući im se da se u potpunosti posvete sprovođenju mjera za ublažavanje efekata Covid 19, kao i aktivnostima za sprovođenje AQR-a kao prioritarnim zadacima. Paralelno, Centralna banka je intenzivno radila na pripremi cjelokupnog seta podzakonskih propisa koji proizilaze iz ovih zakona, pa je krajem 2020. usvojeno 24 propisa iz oblasti poslovanja banaka i 14 iz oblasti sanacije.

Regulatorne aktivnosti su nastavljene intenzivnim tempom i u narednom periodu, sve u cilju daljeg **unapređenja regulatornog okvira**, tako da je Centralna banka u periodu jun 2021 - mart 2022. usvojila sljedeće propise:

- Odluka o izmjenama Odluke o utvrđivanju tarife po kojoj se obračunavaju naknade za vršenje usluga koje obavlja Centralna banka Crne Gore („Sl. list CG“, broj 109/21) - usvojena 11. XI 2021, kojom je izvršeno prilagođavanje određenih tarifa/naknada predviđenih za vršenje poslova i usluga koje Centralna banka obavlja u skladu sa novim zakonodavnim okvirom.
- Odluka o primjeni bafera za strukturni sistemski rizik („Sl. list CG“, broj 139/21) - usvojena 30. XI 2021 - kojom je utvrđena stopa i način održavanja bafera za strukturni sistemski rizik za sve kreditne institucije u iznosu od 1,5% ukupne izloženosti kreditne institucije u Crnoj Gori i drugoj državi u kojoj te kreditne institucije imaju izloženost.
- Odluka o minimalnim standardima za upravljanje rizicima u kreditnim institucijama („Sl. list CG“, broj 134/21) - usvojena 22. XII 2021. - kojom je izvršeno dalje usklađivanje sa Smjernicama EBA/GL/2018/06 o upravljanju neprihodonosnim i restrukturiranim izloženostima, Smjernicama EBA/GL/2015/20 za ograničenje izloženosti prema subjektima bankarstva u sjenci, Smjernicama EBA/GL/2019/04 o upravljanju rizicima informacionog sistema (ICT) i sigurnosnim rizicima i Smjernicama EBA/GL/2018/02 o

upravljanju rizikom kamatne stope iz aktivnosti koje nijesu iz knjige trgovanja.

- Odluka o stopi kontracikličnog bafera kapitala („Sl. list CG“, broj 134/21) - usvojena 22. XII 2021. - kojom je utvrđena stopa kontracikličnog bafera kapitala za teritoriju Crne Gore za prvi kvartal 2022. u iznosu od 0% ukupnog iznosa izloženosti riziku.
- Odluka o sadržaju i načinu vođenja registra pružalaca finansijskih usluga („Sl. list CG“, broj 138/21) - usvojena 28. XII 2021. - kojom se uspostavlja i registar pružalaca finansijskih usluga kojima je Centralna banka izdala dozvolu za rad u skladu sa Zakonom o finansijskom lizingu, faktoringu, otkupu potraživanja, mikrokreditiranju i kreditno-garantnim poslovima („Sl. list CG“, br. 73/17 i 44/20).
- Odluka o izmjenama Odluke o kriterijumima i načinu klasifikacije aktive i obračunavanju rezervacija za potencijalne kreditne gubitke kreditne institucije („Sl. list CG“, broj 140/21) – usvojena 30. XII 2021. u cilju unapređenja postojećih rješenja.
- Odluka o izmjeni i dopunama Odluka o velikim izloženostima kreditnih institucija, („Sl. list CG“, broj 140/21) - usvojena 30. XII 2021. - kojom je izvršeno dalje usklađivanje s Regulativom 575/2013 o prudencijalnim zahtjevima za kreditne institucije i investiciona društva, EBA regulatornim tehničkim standardima EBA/RTS/2013/07 i smjernicama EBA/GL/2015/20 i EBA/GL/2017/15, kao i s novim EBA Smjernicama o utvrđivanju kriterijuma za ocjenu izuzetnih slučajeva prekoračenja ograničenja velikih izloženosti (EBA/GL/2021/09 od 15. IX 2021.).
- Odluka o izmjenama i dopunama Odluke o adekvatnosti kapitala kreditnih institucija („Sl. list CG“, broj 140/21) - usvojena 30. XII 2021, kojom je izvršeno usklađivanje s Regulativom Evropskog parlamenta i Savjeta (EU) br. 575/2013 o prudencijalnim zahtjevima za kreditne institucije i investiciona društva i o izmjenama i dopunama Regulative (EU) br. 648/2012, sa kasnijim izmjenama i dopunama, osim u dijelu u kojem se uređuju velike izloženosti, zahtjevi za likvidnost i javno objelodanjivanje podataka kreditnih institucija, koje se uređuje posebnim propisima Centralne banke Crne Gore.
- Odluka o izmjenama Odluke o upravljanju rizikom likvidnosti u kreditnim institucijama („Sl. list CG“, broj 140/21) - usvojena 30. XII 2021. - kojom se, s ciljem podsticanja poslovanja banaka u uslovima koji su nastali kao posljedica epidemije COVID-19, uvodi mjera smanjenja procenta depozita

po viđenju pri izračunavanju dospelih obaveza s 30% na 20%. Ova opcija je inicijalno predviđena kao jedna od privremenih mjera ublažavanja negativnih uticaja epidemije COVID 19, a s obzirom na privremeni karakter tih mjera, uvođenjem ove mjere u regulatorni okvir će omogućiti kreditnim institucijama da nastave sa primjenom ove mjere i nakon prestanka važenja privremenih mjera.

- Odluka o izmjenama Odluke o planovima oporavka kreditnih institucija i Odluka o kriterijumima za utvrđivanje ključnih funkcija i osnovnih linija poslovanja kreditne institucije („Sl. list CG“, broj 19/22) – usvojene 17. II 2022. – kojima je izvršeno dalje usklađivanje s dopunom BRRD direktive 2014/59/EU, koja je izvršena Delegiranom uredbom Evropske komisije 2016/778, a u vezi s utvrđivanjem kriterijuma za određivanje aktivnosti, usluga i poslovanje u vezi sa ključnim funkcijama, i za određivanje osnovnih linija poslovanja i povezanih usluga u vezi s osnovnim poslovnim djelatnostima.

Takođe, Centralna banka je od početka izbijanja epidemije COVID-19 redovno pratila stanje u pogledu **negativnih efekata** na finansijsku stabilnost u zemlji, i u tom smislu usvojila XI paketa privremenih mjera, čiju primjenu je redovno nadzirala i radila na njihovom daljem razvoju u skladu sa potrebama i stanjem u sistemu. Usvojene mjere su obuhvatale četiri vrste moratorijuma, od kojih su dva bila opšta, dok su druga dva ciljana na određene sektore privrede i određene kategorije stanovništva za koje je utvrđeno da su najviše pogođeni pandemijskom krizom, zatim mjere restrukturiranja kao i druge mjere u cilju održavanja stabilnosti u bankarskom sektoru, kao što su: zabrana isplate dividendi akcionarima banaka (izuzev u vidu akcija), mogućnost povećanja izloženosti banke prema jednom licu i grupi povezanih lica iznad propisanih granica izloženosti i smanjenje stopa obaveze rezerve za banke.

Imajući u vidu pozitivne efekte koje su ove mjere imale na stabilnost sistema i uzimajući u obzir primjenu rezultata i nalaza AQR-a, utvrđena je potreba za ukidanjem pojedinih mjera, što je uticalo i na usvajanje posljednjih setova mjera. U tom smislu, u izvještajnom periodu, usvojena su dva seta mjera:

Savjet je 29. X 2021. usvojio Odluku o izmjenama Odluke o privremenim mjerama za ublažavanje negativnih uticaja epidemije zarazne bolesti COVID 19 na finansijski sistem („Sl. list CG“, broj 116/21) – *X set mjera*, kojom je primjena mjere restrukturiranja kredita za pravna lica ograničena do 30. X 2021. Ova izmjena je usvojena imajući u vidu kretanja sistemskih pokazatelja u vezi sa restrukturiranjem kredita koji ukazuju na trend smanjivanja broja korisnika ove mjere, a što je posljedica oporavka poslovanja pravnih lica i

tendencije njihovog vraćanja u redovne tokove. Takođe, ova izmjena je omogućila kreditnim institucijama da bez prepreka pristupe primjeni rezultata i nalaza AQR-a.

Savjet je 28. XII 2021. usvojio posljednju Odluku o privremenim mjerama za ublažavanje negativnih uticaja epidemije COVID-19 na finansijski sistem („Sl. list CG“, broj 38/21) – *XI set mjera*, kojom su utvrđene mjere restrukturiranja kredita za fizička lica korisnike kredita kod banaka, prilagođene aktuelnoj situaciji, kao i pojedine ranije utvrđene mjere usmjerene na zaštitu finansijskog sistema i održavanja njegove stabilnosti.

Dodatno, istog dana usvojena je i nova Odluka o **makroprudencijalnim mjerama** koje se odnose na kredite koje kreditne institucije odobravaju fizičkim licima, („Sl. list CG“, broj 138/21), kojom je revidiran i prilagođen set makroprudencijalnih mjera za dalje ograničavanje rasta gotovinskih neobezbijeđenih kredita sa periodima otplate dužim od šest, odnosno osam godina.

Uporedo s aktivnostima na ispunjavanju obaveza iz procesa pristupanja Crne Gore EU, u martu 2022. Centralna banka je kod Evropskog bankarskog regulatora (EBA) inicirala nastavak procedure za procjenu regulatorne i supervizorske ekvivalentnosti crnogorskog okvira koji se primjenjuje na kreditne institucije u Crnoj Gori sa onim uspostavljenim u EU. Ova procedura je započeta u toku 2019. kada je sprovedena početna procjena, na osnovu koje je konstatovano da je priprema za implementaciju BAZEL III standarda, kao preduslova za ovu procjenu, u toku i da će naredni koraci biti sprovedeni nakon uspostavljanja novog regulatornog okvira.

S obzirom da je novi regulatorni okvir, uspostavljen na osnovu Zakona o kreditnim institucijama i Zakona o sanaciji kreditnih institucija kojima su inkorporirani Bazel III standardi i zahtjevi za bankarsko poslovanje, počeo da se primjenjuje od 1. I 2022, stvoreni su uslovi za nastavak procesa procjene ekvivalentnosti. Očekuje se da će ovaj projekat, izuzetno značajan za CBCG, biti sproveden u narednom periodu, a u skladu s rokovima i na način utvrđen EBA metodologijom.

U predstojećem periodu Centralna banka će **nastaviti s praćenjem procesa usklađivanja** kreditnih institucija s novim regulatornim okvirom. Takođe, intenzivno će raditi na izmjenama i dopunama Zakona o kreditnim institucijama i Zakona o sanaciji kreditnih institucija, dok će u okviru rada Radne grupe za pregovaračko poglavlje 9 nastaviti rad na pripremi Zakona o finansijskim konglomeratima, a sve u cilju dalje harmonizacije regulatornog okvira s propisima Evropske unije.

U skladu s preporukama FSAP misije iz 2016, Centralna banka je sprovela proces provjere kvaliteta aktive (u daljem tekstu: AQR) cjelokupnog bankarskog sistema u saradnji sa nezavisnim eksternim revizorskim kućama. AQR je sproveden u svih 13 banaka prisutnih na crnogorskom tržištu, koristeći finansijske podatke banaka raspoložive na datum 31. XII 2019. Procjena kvaliteta aktive je sprovedena u skladu sa metodologijom baziranoj na priručniku koji je izradila Evropska centralna banka (ECB) „Asset Quality Review Phase 2 Manual” iz juna 2018, prilagođenog lokalnom institucionalnom i zakonskom okviru, i specifičnostima tržišta.

Vodeći konsultant CBCG za podršku u upravljanju AQR projektom bila je revizorsko-konsultantska kuća EY Srbija, BIH & Crna Gora¹⁹, uz podršku i saradnju kolega iz EY Nemačka, EY Hrvatska i EY Češka Republika, dok su nezavisni pregled kvaliteta aktive banaka sprovodili eksterni revizori prateći AQR metodologiju. AQR revizori izabrani su u skladu sa Smjernicama za izbor AQR revizora i procjenitelja i uz saglasnost CBCG, i to su bili timovi sledećih revizorskih i revizorsko-konsultantskih kuća: PWC, KPMG i TPA.

AQR u Crnoj Gori sproveden je u periodu od marta 2020. do septembra 2021, koji je obilježen izazovima uzrokovanim pandemijom virusa COVID-19 i mjerama preduzetim za suzbijanje negativnih posljedica na stanovništvo i privredu Crne Gore, kao i spajanjem CKB banke i Podgoričke banke, što je ujedno i najveća integracija banaka na crnogorskom tržištu.

AQR po svojim karakteristikama predstavlja prudencijalnu vježbu, koja ranije nije vršena u domaćem bankarskom sistemu i koja, posmatrano prema brojnim kriterijumima, ima karakter izrazito kompleksnog i sveobuhvatnog postupka:

- postupkom je obuhvaćeno svih 13 banaka prisutnih na crnogorskom tržištu;
- odabir kreditnih izloženosti koje su bile predmet AQR analize je obezbijedio visoku pokrivenost (čak 84,43%) rizikom ponderisane aktive na nivou bankarskog sektora;
- 3 nezavisne revizorske kuće i 12 eksternih procjeniteljskih kuća (angažovanih za realizaciju AQR-a u pojedinačnim bankama), brojni zaposleni CBCG i zaposleni banaka koje su bile predmet AQR-a bili su angažovani od marta 2020. do septembra 2021. na različitim aktivnostima u vezi sa AQR-om;
- preko 90 pojedinačnih portfolija potraživanja bilo je predmet analize, čija je knjigovodstvena vrijednost iznosila EUR 3.737 miliona na referentni datum;

¹⁹ U okviru procesa osiguranja kvaliteta dodatnu podršku i kontrolu pružili su EY timovi iz Njemačke, Češke Republike i Hrvatske.

- revizori su pojedinačno pregledali kreditna dosijea preko 2.700 dužnika;
- preko 2.800 stambenih i poslovnih nepokretnosti bilo je (re)procijenjeno ili je njihova postojeća procijenjena tržišna vrednost bila analizirana u skladu sa AQR kriterijumima.

Osnovni ciljevi AQR vježbe su bili sljedeći:

- potvrda stabilnosti bankarskog sistema Crne Gore;
- otklanjanje nedoumica u pogledu kvaliteta aktive banaka primjenjujući jedinstvenu i konzervativno uspostavljenu metodologiju, uključujući i vršenje (re)procjene sredstava obezbjeđenja u skladu sa međunarodno priznatim standardima procjene;
- obezbjeđenje osnova za unapređenje regulatornih i supervizorskih propisa, naročito u domenu Međunarodnih standarda finansijskog izvještavanja (MSFI) (kao što je unapređenje prakse primjene MSFI 9).

Rezultati AQR vježbe potvrdili su stabilnost bankarskog sektora Crne Gore, zadovoljavajući kvalitet aktive i kapitalne adekvatnosti domaćeg bankarskog sistema.

Ukupni efekti AQR-a u pogledu uticaja na iznos kapitala na nivou bankarskog tržišta iznose EUR 40,3 miliona, što je rezultiralo smanjenjem prosječnog koeficijenta solventnosti za 1,6 p.p. Prosječni koeficijent solventnosti na nivou bankarskog sektora nakon AQR usklađivanja iznosi 16.2%, što je značajno iznad regulatornog minimuma od 10%.

Pokazatelji za bankarski sektor	Prije AQR	Nakon AQR	Efekat
Koeficijent solventnosti	17,8%	16,2%	-1,6 p.p.
Kapital banaka (u milionima evra)	456,3	416,0	(40,3)

Samo kod jedne banke utvrđene su potrebe za mjerama za očuvanje kapitala. Banka je proaktivno reagovala tako da je sa datumom primjene rezultata AQR-a koeficijent adekvatnosti kapitala ove banke u zakonom propisanim limitima.

Nakon primjene efekata AQR-a prema dostavljenim izvještajima od strane banaka koeficijent adekvatnosti kapitala na nivou sistema, (stanje 31. X 2021) iznosi 18,13%, dok je 31. XII 2021. iznosio 18,50%, što dodatno ukazuje da je procjena kvaliteta aktive, čija su pravila prilično rigorozna, pokazala da je crnogorski bankarski sistem stabilan i sposoban da apsorbuje sve vrste eventualnih šokova bez posledica na buduće poslovanje banaka.

Na inicijativu Centralne banke, a povodom objavljenog Izvještaja Evropske komisije za Crnu Goru 2021, sa fokusom na prezentovani presjek stanja i, posledično, ocjenu ostvarenog napretka u poglavlju 9 – *Finansijske usluge*, u dijelu bankarskog sistema i rezultata sprovedenog projekta AQR-a, 3. II 2022. održan je sastanak predstavnika Centralne banke sa predstavnicima Evropske komisije (EK). Na sastanku su prezentovani rezultati sprovedenog AQR-a, a predstavnicima EK proslijeđen je dokument Centralne banke - „Asset Quality Review of Banks in Montenegro, 2020-2021“, objavljen na linku https://www.cbcbg.me/slike_i_fajlovi/eng/fajlovi/fajlovi_kontrola_banaka/aqr/asset_quality_review_of_banks_in_montenegro_181021.pdf.

CBCG radi na usaglašavanju Zakona o sanaciji kreditnih institucija s Direktivom 2019/879/EU o izmjeni Direktive 2014/59/EU u pogledu kapaciteta pokrivanja gubitaka i dokapitalizacije kreditnih institucija i investicionih društava i Direktive 98/26/EZ (BRRD II), sa ciljem poboljšanja operativnog izvršenja sanacije kreditnih institucija, jačanja nadležnosti organa za sanaciju i prevazilaženja zakonskih neizvjesnosti.

U februaru 2022, u cilju daljeg usaglašavanja sa evropskim regulatornim okvirom CBCG je usvojila Odluku o kriterijumima za utvrđivanje ključnih funkcija i osnovnih linija poslovanja kreditne institucije. Ovom odlukom se vrši usaglašavanje s Delegiranom regulativom Komisije (EU) 2016/778 od 2. II 2016. kojom se dopunjuje Direktiva 2014/59/EU Evropskog parlamenta i Savjeta u vezi sa okolnostima i uslovima pod kojima se plaćanje vanrednih doprinosa može djelimično ili u potpunosti odložiti, i o kriterijumima za određivanje djelatnosti, usluga i operacija u pogledu kritičnih funkcija i za određivanje poslovnih linija i povezanih usluga u pogledu osnovnih linija poslovanja.

U cilju jačanja kapaciteta CBCG u pogledu sanacije kreditnih institucija, u toku četvrtog kvartala 2021, predstavnici funkcije sanacije CBCG su imali online komunikaciju sa zaposlenima Centralne banke Mađarske, pri čemu su predstavnici Centralne banke Mađarske podijelili sa predstavnicima CBCG svoje znanje i iskustvo iz primjene sanacionih propisa i mjera u svojoj zemlji, što je imalo pozitivan uticaj na razvoj sanacione funkcije CBCG.

U ovom izvještajnom periodu, Centralna banka i Jedinostveni odbor za sanaciju („SRB“) započeli su aktivnosti na izradi konačnog teksta Sporazuma o saradnji koji se tiče razmjene informacija i saradnju u domenu planiranja sanacije i implementacije planova u odnosu na prekogranične entitete. CBCG i SRB će kroz ovaj Sporazum izraziti svoju spremnost da međusobno saraduju u interesu ispunjavanja svojih statutarnih i zakonskih ciljeva, unaprijeđenja

komunikacije i saradnje, međusobnog pomaganja u planiranju i sprovođenju uredne sanacije entiteta i održavanje povjerenja i finansijske stabilnosti u Crnoj Gori i EU.

U drugoj polovini 2021. kreiran je priručnik za sanaciju kreditnih institucija, uspostavljene su interne procedure u skladu sa zakonskim i podzakonskim propisima. CBCG će i u narednom periodu raditi na daljem unapređivanju sadržaja internih akata (priručnika i procedura), koji će na sveobuhvatan način adresirati sve relevantne dokumente (naročito one koji su vezani za primjenu BRRD II), u smislu regulatornih akata, dokumenata objavljenih od strane Evropskog bankarskog autoriteta - EBA (RTS, ITS, smjernice), kao i dokumente koji su objavljeni od strane Jedininstvenog odbora za sanaciju - SRB i Odbora za finansijsku stabilnost - FSB.

CBCG u prvoj polovini 2022. radi i intenzivno će raditi na prikupljanju i obradi svih podataka od kreditnih institucija, koji su potrebni kako bi se u propisanom roku i na način propisan u skladu sa Zakonom o sanaciji kreditnih institucija donijeli planovi sanacije za sve kreditne institucije.

Aktivnosti **Agencije za nadzor osiguranja** u 2021. u dijelu normativnih aktivnosti bile su usmjerene na aktivnosti usklađivanja radne verzije novog Zakona o osiguranju, domaćom regulativom u cilju pripreme materijala za slanje Evropskoj komisiji na davanje mišljenja. Navedenim zakonom se u crnogorsko zakonodavstvo prenose dvije najvažnije evropske direktive iz oblasti osiguranja - Direktiva Solventnost II (SII) i Direktiva o distribuciji osiguranja (IDD). Navedeni zakon prošao je javnu raspravu u prvoj polovini 2021, nakon čega su uslijedila mišljenja nadležnih institucija.

Istovremeno sa ovim zakonom, Agencija za nadzor osiguranja je, naročito u drugoj polovini 2021, imala aktivnu ulogu u finalizaciji odredbi Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o osiguranju i Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o obaveznom osiguranju u saobraćaju, čiji je sadržaj Agencija i inicirala. U pogledu postizanja dalje usklađenosti sa pravnom tekovinom EU, Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o obaveznom osiguranju u saobraćaju postignuta je potpuna usklađenost sa Direktivom o motornim vozilima 2009/103/EC. Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o osiguranju Agenciji je dat širi pravni osnov za izmjene postojećih i donošenje novih podzakonskih akata kojima će, u mjeri dozvoljenoj drugim odredbama Zakona o osiguranju, moći da uredi osnove sistema upravljanja, uključujući uređenje ključnih funkcija, zahtjeve za nosioce ključnih funkcija i sistem upravljanja rizicima, na liniji standarda predviđenih direktivom SII i detaljnije uredi predugovorno informisanje imajući u vidu i odredbe Direktive IDD. Ovi

zakoni donijeti su u Skupštini 31. XII 2021, a objavljeni u „Sl. listu CG”, broj 146/21 (stupili na snagu 8. I 2022).

U pogledu drugih normativnih aktivnosti, Agencija za nadzor osiguranja završila je izmjene Pravilnika o deponovanju i ulaganju tehničkih rezervi društava za osiguranje, na bazi inicijativa prispjelih od Nacionalnog biroa osiguravača i društava za osiguranje (“Sl. list CG”, broj 68/21). Navedenim izmjenama uvodi se mogućnost ulaganja svih vrsta tehničkih rezervi u jedinice investicionih fondova i zajmove pravnim licima, uz određene uslove.

U pomenutom periodu, Agencija za nadzor osiguranja donijela je i sljedeće podzakonske akte:

- Pravilnik o izmjenama Pravilnika o sadržini izvještaja, obavještenja i drugih podataka koje Udruženje Nacionalni biro osiguravača Crne Gore dostavlja Agenciji za nadzor osiguranja i o načinu i rokovima njihovog dostavljanja (“Sl. list CG”, broj 54/21);
- Pravilnik o izmjenama Pravilnika o bližim kriterijumima i načinu obračunavanja tehničkih rezervi za rezervisane štete (“Sl. list CG”, broj 54/21);
- Pravilnik o izmjenama Pravilnika o načinu utvrđivanja i praćenja likvidnosti društva za osiguranje, odnosno društva za reosiguranje (“Sl. list CG”, broj 54/21);
- Odluka o izmjenama Odluke o načinu procjenjivanja aktive društava za osiguranje (“Sl. list CG”, broj 54/21);
- Pravilnik o sadržaju izvještaja i drugih obavještenja i podataka koji se dostavljaju Agenciji za nadzor osiguranja i o načinu i rokovima njihovog dostavljanja (“Sl. list CG”, broj 56/21) i
- Tehničko uputstvo o načinu i formatu izvještavanja Agencije za nadzor osiguranja (“Sl. list CG”, broj 59/21).

Svi pobrojani pravilnici vezani su za nove zahtjeve izvještavanja, koji su inkorporirani u novom IT sistemu Agencije sa čijom se primjenom počelo od jula 2021. i kojima se postiže veći kvalitet i opseg podataka koje subjekti nadzora dostavljaju Agenciji za nadzor osiguranja, a koji su potrebni za adekvatno praćenje poslovanja subjekata nadzora i kretanja na tržištu osiguranja, kako bi Agencija adekvatno ostvarivala svoju nadzornu funkciju.

Prema preliminarnim podacima za period od 1. I - 31. XII 2021. na tržištu osiguranja u Crnoj Gori fakturisano je 98,8 mil. EUR bruto premije, što predstavlja rast od 5,5% u odnosu na 2020. i to: rast premije neživotnog osiguranja za 6,6% i rast premije životnog osiguranja za 1,5%. Dominantno

učešće od 79,7% u ukupnoj bruto fakturiranoj premiji ostvarila su neživotna osiguranja, dok su životna osiguranja učestvovala sa 20,3%. U odnosu na uporedni period u 2020. rastu bruto premije u periodu od 1. I - 31. XII 2021. najviše je doprinio rast u vrstama Osiguranje od odgovornosti za upotrebu motornih vozila za 5,5%, Osiguranje od posljedica nezgode za 13,1% i Osiguranje kredita za 228,3%, dok je najveći pad ostvaren u vrsti Ostala osiguranja imovine za 2,1.

Komisija za tržište kapitala je u martu 2021. dostavila MFSS-u radne verzije sljedećih zakona:

- Zakon o alternativnim investicionim fondovima (usklađivanje sa Direktivom 2011/61/EU - AIFM)
- Zakon o otvorenim investicionim fondovima sa javnom ponudom (usklađivanje sa Direktivom 2009/65/EC i Direktivom 2014/91/EU - UCITS)
- Zakon o penzionim fondovima (usklađivanje sa Direktivom 2011/61/EU - IORP)

Sa ciljem kontinuiranog unaprjeđenja regulatornog okvira, Komisija za tržište kapitala je u izvještajnom periodu usvojila sljedeća podzakonska akta:

- Pravila o izmjenama i dopunama Pravila o načinu evidentiranja zatvorenih ponuda hartija od vrijednosti u slučajevima kada se ne emituju putem javne ponude i/ili se ne uključuju u trgovanje („Sl. list CG“, broj 9/21)
- Pravila o izmjenama i dopunama Pravila o načinu evidentiranja emisija hartija od vrijednosti unaprijed poznatim sticaocima u slučajevima kada se ne emituju putem javne ponude i/ili se ne uključuju u trgovanje („Sl. list CG“, broj 9/21)
- Pravila o izmjenama i dopunama Pravila o bližem sadržaju i načinima sastavljanja i dostavljanja izvještaja investicionih društava i njihovih filijala („Sl. list CG“, broj 29/21).

U 2021. na tržištu kapitala su zabilježena pozitivna kretanja osnovnih parametara. Ukupan promet na Montenegroberzi je iznosio 46,5 miliona eura što predstavlja povećanje od 48% u odnosu na uporedni period 2020. Berzanski indeksi MNSE10 i MONEX bilježe rast od 7,3% odnosno 5%. Na segmentu prime tržište došlo je do značajnog povećanja prometa od 931%. Tržišna kapitalizacija je na kraju 2021. iznosila 3,2 milijardi eura.

U izvještajnom periodu, **Fond za zaštitu depozita** usvojio je Politiku investiranja sredstava Fonda za zaštitu depozita.

POGLAVLJE 28 - ZAŠTITA POTROŠAČA I JAVNO ZDRAVLJE

28.1. Zaštita potrošača

28.1.1. Zakonodavni i strategijski okvir

Strategijski okvir

U skladu sa Zakonom o zaštiti potrošača, Vlada je 29. XII 2021. donijela trogodišnji Nacionalni program zaštite potrošača 2022-2024, sa godišnjim Akcionim planom za realizaciju programa (za 2022.).

Koordinaciono tijelo za nadzor proizvoda na tržištu, u skladu sa Zakonom o nadzoru proizvoda na tržištu, donijelo je Opšti program tržišnog nadzora za 2022, koji je objavljen na internet stranici Uprave za inspeksijske poslove.

Zakonodavni okvir

Skupština je 29. XII 2021. usvojila Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o zaštiti potrošača („Sl. list CG“, broj 146/21), pa su tako realizovana tehnička poboljšanja ovog Zakona, koja su dogovorena sa EK u periodu oktobar 2020 - januar 2021.

Crna Gora je u skladu sa razvojem potrošačkog akcija, pripremila i sljedeće zakone:

- Zakon o potrošačkim kreditima kojim se, pored već preuzete Direktive 2008/48/EZ o potrošačkim kreditima, preuzima i Direktiva 2014/17 o stambenim kreditima. Završena je javna rasprava i u toku je međuresorno usaglašavanje, nakon čega će biti poslat Evropskoj komisiji na mišljenje.
- Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o nadzoru proizvoda na tržištu, u skladu sa Uredbom 2019/1020 o tržišnom nadzoru i usklađenosti proizvoda. EK je 29. III 2022. dostavila komentare na tekst Zakona, pa će u narednom periodu fokus biti na inkorporiranju predmetnih sugestija.

Na osnovu Zakona o zaštiti potrošača, Vlada je donijela Odluku o osnivanju Savjeta za zaštitu potrošača („Sl. list CG“, broj 28/22). Glavni cilj uzdizanja ovog tijela u nadležnost Vlade i osvježenja personalnog sastava jeste da Crna Gora dobije funkcionalno tijelo sposobno da pruži dodatni impuls ispunjenju preostalih obaveza u oblasti zaštite potrošača. Očekuje se dinamiziranje aktivnosti u nadležnosti Savjeta za zaštitu potrošača, kao najvišeg tijela koje ima savjetodavnu ulogu i koje obezbjeđuje određeni stepen saradnje i koordinacije između različitih aktera u čijoj nadležnosti je implementacija politike zaštite potrošača.

MER je donijelo Pravilnik o programu i načinu polaganja ispita za stručno osposobljavanje lica zaduženih za sprovođenje postupka vansudskog rješavanja sporova („Sl. list CG“, broj 133/21). Izvršeno je usaglašavanje sa Sekretarijatom za zakonodavstvo o Odluci o metodologiji za određivanje visine i vrijednosti koeficijenta za kriterijume prema kojima se određuju nagrade i naknade troškova za rad u vijeću, odnosno nagrade za vođenje Odbora za vansudsko rješavanje potrošačkih sporova. Predlog će biti upućen Vladi na usvajanje nakon dobijanja mišljenja MFSS-a, što se očekuje u prvoj polovini aprila.

Koordinaciono tijelo za nadzor na tržištu

U izvještajnom periodu, Koordinaciono tijelo je održalo dvije sjednice na kojima su, pored već pomenutog Opšteg programa tržišnog nadzora, razmatrani i usvojeni godišnji izvještaji za 2021. (Izvještaj o realizaciji Opšteg programa nadzora proizvoda na tržištu, Izvještaj o radu sistema brze razmjene informacija o proizvodima koji predstavljaju rizik i Izvještaj o radu Koordinacionog tijela).

28.1.2. Jačanje administrativnih i tehničkih kapaciteta

U cilju jačanja administrativnih kapaciteta Uprave za inspekcijske poslove, u izvještajnom periodu zaposleno je 11 inspektora u inspekcijama nadležnim i za zaštitu potrošača (pet tržišnih, tri sanitarna i po jedan turistički, metrološki i inspektor za elektronske komunikacije i poštansku djelatnost).

Kada je u pitanju edukacija inspektora i predstavnika drugih tijela nadležnih za zaštitu potrošača, nastavljena je podrška u okviru Projekta AIM II (Tehnička pomoć za usaglašavanje i primjenu pravne tekovine unutrašnjeg tržišta EU). Tako su u cilju jačanja administrativnih kapaciteta za zaštitu ekonomskih interesa potrošača, organizovane obuke o potrošačkom pravnom okviru za predstavnike 15 nadležnih institucija. Pored više inspekcija Uprave, obuhvaćeni su i ostali inspekcijski organi (tri inspekcije saobraćaja (drumskog, pomorskog i željezničkog) MKI, inspekcija Ministarstva poljoprivrede, inspekcije Uprave za bezbjednost hrane i dio lokalnih komunalnih inspekcija), kao i druga nadležna tijela: Centralna banka, Regulatorna agencija za energetiku i regulisane komunalne djelatnosti, Agencija za elektronske komunikacije i poštansku djelatnost, Agencija za nadzor osiguranja, Agencija za elektronske medije i Agencija za civilno vazduhoplovstvo.

U skladu sa Odlukom Vlade, kojom je preuzeta Regulative 2017/2394, i ovlašćenjem za vršenje nadzora nad primjenom ZZP-a i drugih zakona (preko 50) koji sadrže odredbe o zaštiti potrošača, prvi blok trodnevne obuke sa

fokusom na sprovođenje potrošačkog acquia iz Aneksa I Regulative 2017/2394, uz učešće EU eksperata, sproveden je u periodu 6-8. IX 2021, za ukupno 70 službenika-predstavnik Mreže nadležnih organa. Naredne četiri obuke, za isti broj službenika, izvršene su tokom novembra 2021. Na taj način Crna Gora je, zajedno sa obukama u prethodnom periodu, ojačala i proširila svoje kapacitete za zaštitu potrošača, sa konačnim ciljem da kroz njihov koordinisani pristup štiti prava potrošača na tržištu (praksa država članica).

Potvrda navedenog je i izvođenje prve zajedničke opsežne akcije u oblasti trgovine preko interneta, putem provjere internet stranica trgovaca (npr. pravo i rokovi za jednostrani raskid), koja je realizovana od kraja decembra 2021. do sredine marta 2022. (uključeni svi relevantni organi i institucije), a pripremljena je po uzoru na istovjetnu akciju sprovednu na nivou EU 2020/2021.

Pored navedenih, u organizaciji AIM II projekta, održane su i četiri radionice (u martu i aprilu 2021.) na području tržišnog nadzora sa simulacijom praktičnog rada inspektora i analize rizika za: ličnu zaštitnu opremu (Regulativa 2016/425), građevinske proizvode (Regulativa 305/2011) i električne uređaje (Direktiva 2014/35/EU). Učestvovalo je sedam tržišnih inspektora Uprave za inspeksijske poslove.

U organizaciji PTB, SEE QI projekta (Regionalni konsalting fond za infrastrukturu kvaliteta u zemljama Jugoistočne Evrope) implementiran od strane Instituta za metrologiju Njemačke, održana je online radionica na temu: „Lična zaštitna oprema i to reflektujući prsluci koji će biti predmet kontrole u zajedničkim akcijama“, dvije online radionice na temu: „Sumiranje ispitnih rezultata reflektujućih prsluka u zajedničkoj akciji zemalja regiona i preduzete mjere“, i „Transponovanje Uredbe 2019/1020 preko zakona za nadzor tržišta Crne Gore i drugih zemalja regiona“. Takođe, održana je online radionica na temu „Bezbednost mašina- električne bušilice“ na kojoj je učestvovalo 11 tržišnih inspektora.

Predstavnik Tržišne inspekcije je učestvovao na sastanku UNECE-MARS grupe na kojem su prezentovani novi izazovi u tržišnom nadzoru, sa posebnim akcentom na pristup baziran na riziku, uticaj COVID-a na aktivnosti u tržišnom nadzoru, aktivnosti u okviru PTB projekta, kao i revizija rječnika u oblasti tržišnog nadzora.

Unapređivanje Centralnog informacijskog sistema za zaštitu potrošača (CISZP) www.potrosac.me

U okviru tehničke podrške AIM II Projekta, Uprava za inspekcijske poslove je u izvještajnom periodu završila ažuriranje CISZP-a kako bi se omogućilo njegovo proširenje i na nove nadležne organe koji su postali dio mreže nadležnih organa za sprovođenje potrošačkog zakonodavstva iz pomenute Odluke Vlade. Takođe, plan je da se u sistem uključe i organi lokalne uprave nadležni za kontrolu pružanja usluga od opšteg interesa na nivou jedinica lokalne samouprave.

Pomenuto proširenje ovog IT sistema, instaliranje kod novih organa, kao i obuka njihovih službenika, izvršeno je u periodu april – novembar 2021. Tako je 26. XI 2021. omogućeno i zvanično predstavljanje crnogorskoj i međunarodnoj javnosti inoviranog informacionog i komunikacionog alata iz čl. 30 Regulative (EU) 2017/2394, i postojanje „jednog prozora“ za prijem i rješavanje potrošačkih žalbi. Za te potrebe sprovedeno je sedam obuka inspektora/ovlašćenih službenika svih nadležnih organa za korišćenje pomenutog IT sistema uključujući dodatnu obuku za predstavnike zainteresovanih organa/institucija. Uprava za inspekcijske poslove, kao Kontakt tačka je stavljanjem unaprijeđenog CISZP-a u funkciju (u četvrtom kvartalu 2021.) počela sa prijemom, obradom i prosljeđivanjem žalbi/pitanja/inicijativa potrošača na dalje postupanje nadležnim inspekcijama u svom sastavu i drugim nadležnim organima i institucijama.²⁰

U izvještajnom periodu, **Odbor za vansudsko rješavanje potrošačkih sporova** pri Privrednoj komori Crne Gore primio je jednu tužbu protiv trgovca, a postupak je okončan odlukom tročlanog vijeća, kojom je tužbeni zahtjev odbijen kao neosnovan.

U svijetlu jačanja sveukupnih kapaciteta u ovom poglavlju, treba istaći i šestodnevnu obuku za članove Odbora za vansudsko rješavanje potrošačkih sporova, kojom se obezbjeđuje primjena ADR Direktive 2013/11. Obuke su održane tokom septembra i novembra 2021. i obuhvatile su: pravo zaštite potrošača u vansudskom rješavanju sporova potrošača (e.g. ADR Direktiva), pravila postupka pred tijelima za vansudsko rješavanje sporova potrošača, i posebne teme koje se odnose na prava potrošača u posebnim oblastima privrede (trgovina, finansijske usluge i elektronske komunikacije).

Konačno, u cilju daljeg unapređenja zaštite potrošača i razmjene najbolje prakse u sprovođenju potrošačkog zakonodavstva, u skladu sa Regulativom (EU) 2021/690 o uspostavljanju programa za unutrašnje tržište, Crna Gora je

²⁰ Podaci o postupanju po podnescima potrošača dati su u dijelu koji se odnosi na Sprovođenje zakonodavstva - Žalbe potrošača.

24. III 2022. učestvovala na konferenciji za zaključenje Sporazuma o učešću u programu Evropske unije - **Single Market Programme 2021-2027 (SMP)**. Imajući u vidu da se jedan od stubova programa odnosi i na zaštitu potrošača, pristupanjem programu Crna Gora bi bila u prilici da učestvuje u projektima EU čiji je cilj obezbjeđivanje visokog nivoa zaštite potrošača kako u odnosu na ekonomske interese potrošača tako i u odnosu na bezbjednost proizvoda, te promovisanje interesa potrošača.

28.1.3. Sprovođenje zakonodavstva

28.1.3.1. Zaštita ekonomskih interesa potrošača

A) Inspekcijski nadzor nad primjenom Zakona o zaštiti potrošača i drugim zakonima koji sadrže odredbe o zaštiti potrošača

Uprava za inspekcijske poslove - Inspekcije Uprave koje sprovode inspekcijski nadzor u oblasti zaštite ekonomskih interesa potrošača (u skladu sa Zakonom o zaštiti potrošača i drugim zakonima koji sadrže odredbe o zaštiti potrošača), u periodu od 15. VI 2021. do 20. III 2022, izvršile su ukupno 23.054 inspekcijska pregleda, u kojima je utvrđeno 3.180 nepravilnosti, za čije otklanjanje su preduzete propisane upravne i kaznene mjere.

U nadzoru nad primjenom Zakona o zaštiti potrošača (ZPP) - Tržišna inspekcija, Turistička inspekcija, Inspekcija za elektronske komunikacije i poštansku djelatnost, Zdravstveno-sanitarna inspekcija i Termoenergetska inspekcija, u izvještajnom periodu, izvršile su ukupno 7.230 inspekcijskih pregleda. U izvršenim inspekcijskim pregledima utvrđene su 1.493 nepravilnosti, za čije otklanjanje su izrečene upravne mjere (147 ukazivanja i 1.377 rješenja). Za počinjene prekršaje izdato je 2.690 prekršajnih naloga (kojima su izrečene novčane kazne) i podnijeta su dva zahtjeva za pokretanje prekršajnog postupka nadležnim sudovima za prekršaje.

U nadzoru nad primjenom drugih zakona koji sadrže odredbe o zaštiti potrošača (Zakon o potrošačkim kreditima, Zakon o turizmu i ugostiteljstvu, Zakon o unutrašnjoj trgovini, Zakon o lijekovima, Zakon o pravima pacijenata, Zakon o ograničavanju upotrebe duvanskih proizvoda, Zakon o raftingu i Zakon o skijalištu), Tržišna, Turistička i Zdravstveno-sanitarna inspekcija, izvršile su ukupno 15.824 inspekcijska pregleda, u kojima je utvrđeno 1.687 nepravilnosti, za čije otklanjanje su izrečene upravne mjere (363 ukazivanja i 1.025 rješenja). Za počinjene prekršaje izdato je 1.819 prekršajnih naloga i podnijeto 73 zahtjeva za pokretanje prekršajnog postupka nadležnim sudovima za prekršaje.

Najveći broj kontrola u oblasti zaštite potrošača izvršila je Tržišna inspekcija (ukupno 7.127), u kojima su utvrđene 1.474 nepravilnosti, a za čije otklanjanje su izrečene upravne mjere (129 ukazivanja i 1.345 rješenja). Za počinjene prekršaje izdato je 2.690 prekršajnih naloga i podnesena su 2 zahtjeva za pokretanje prekršajnog postupka. U skladu sa drugim zakonima koji sadrže odredbe o zaštiti potrošača (Zakon o potrošačkim kreditima, Zakon o unutrašnjoj trgovini i Zakon o ograničavanju upotrebe duvanskih proizvoda) Tržišna inspekcija je izvršila 8.084 inspekcijskih pregleda, u kojima je utvrđeno 1.230 nepravilnosti, za čije otklanjanje su izrečene upravne mjere (209 ukazivanja i 1.021 rješenje). Za počinjene prekršaje, izdato je 1.367 prekršajnih naloga i podnijeto je 13 zahtjeva za pokretanje prekršajnog postupka.

Inspekcije Uprave su u izvještajnom periodu primile ukupno 1.515 žalbi (i drugih podnesaka) potrošača, koje su se odnosile na povredu prava iz Zakona o zaštiti potrošača i drugih zakona koji sadrže odredbe o zaštiti potrošača. Od toga broja, preko CISZP-a je evidentirano 593 podneska, a ostalo je primljeno prije stavljanja u funkciju unaprijedenog CISZP-a, na drugi način (Call centar, e-mailom, preko pisarnice itd.).²¹

B) Nadzor u oblasti zaštite ekonomskih interesa potrošača od strane drugih nadležnih tijela

Agenciji za elektronske komunikacije i poštansku djelatnost je u periodu 15. VI 2021 - 20. III 2022, u oblasti zaštite korisnika javnih elektronskih komunikacionih usluga, podnijeto ukupno 324 žalbi korisnika. Donijeta je 261 odluka/rješenja kojima je 40 žalbi usvojeno u cjelosti, 93 žalbe su odbijene, a u 128 slučaja su donijeta rješenja o obustavljanju postupaka zbog odustajanja od žalbe ili zbog postignutog poravnanja korisnika i operatora, dok su 22 žalbe riješene na drugačiji način: odgovoreno, odbijeno kao neuredno, proslijeđeno Upravi za inspekcijske poslove. Kada su u pitanju tužbe na odluke Savjeta Agencije, a koje se odnose na zaštitu korisnika javnih elektronskih komunikacionih usluga, u izvještajnom periodu Upravnom sudu Crne Gore je podnijeto 11 tužbi.

Agencija za nadzor osiguranja je u izvještajnom periodu primila ukupno 37 prigovora, od kojih se 32 odnosilo na postupanje društava za osiguranje, a pet na postupanje Nacionalnog biroa osiguravača Crne Gore. Od ukupnog broja prigovora na rad društava za osiguranje, 22 prigovora odnosilo se na naknadu štete po osnovu osiguranja od autoodgovornosti, šest prigovora odnosilo se

²¹ Više u dijelu Žalbe potrošača.

na naknadu štete po osnovu osiguranja od posljedica nesrećnog slučaja (nezgode), dok se po jedan prigovor odnosio se na osiguranje za slučaj hirurških intervencija, kasko osiguranje, osiguranje od profesionalne odgovornosti i obavezno osiguranje plovila. U pogledu rezultata postupaka po prigovorima, postupak je okončan za 29 prigovora (18 prigovora su bili neosnovani, šest prigovora je bilo osnovano, pa je u postupku rješavanja prigovora, u dogovoru sa podnosiocem, društvo isplatilo dodatni iznos nakon čega je društvo sa podnosiocem potpisalo vansudsko poravnanje, kod pet prigovora postupak je obustavljen, iz razloga što je podnosilac povukao prigovor ili odustao od daljeg postupka pred Agencijom ili je pokrenuo postupak pred Centrom za alternativno rješavanje sporova, odnosno nadležnim sudom). Za 8 prigovora postupak je još uvijek u toku.

Regulatorna agencija za energetiku i regulisane komunalne djelatnosti je primila ukupno 14 žalbi, od čega 10 na rješenja EPCG, kojima je odlučeno po prigovoru podnijetom po osnovu neispunjavanja minimuma kvaliteta isporuke i snabdijevanja električnom energijom i 4 zbog obustave isporuke električne energije. Postupajući po predmetnim žalbama 11 žalbi je usvojeno (osam za kvalitet i tri za obustavu), a 3 su odbijene (dvije za kvalitet i jedna za obustavu).

Centralna banka Crne Gore (CBCG) je u izvještajnom periodu izvršila tri neposredne i 58 posrednih kontrola kreditora. Centralna banka je kreditorima kod kojih je u postupku nadzora utvrđeno da ostvareni nivo zaštite potrošača nije na zadovoljavajućem nivou, izrekla šest mjera pisanog upozorenja, nalažući kreditorima da preduzmu jednu ili više aktivnosti u cilju otklanjanja utvrđenih nepravilnosti. Takođe, Centralna banka je preduzela aktivnosti u cilju pokretanja prekršajnih postupaka protiv dva kreditora i odgovornih lica u njima pred nadležnim sudom za prekršaje. U okviru redovnih aktivnosti usmjerenih na zaštitu prava korisnika potrošačkih kredita, Centralna banka je razmotrila i u skladu sa ovlašćenjima postupila po 110 prigovora potrošača koji nijesu bili zadovoljni pruženim uslugama kreditora od kojih je 56 procesuirano, a ostalim je ukazano na prava propisana pozitivnim propisima.

Značajan dio nadzornih aktivnosti u izvještajnom periodu, bio je usmjeren na pravilnu primjenu privremenih mjera koje se odnose na tretman kredita koje su odobrile banke i drugih mjere za smanjenje negativnih posljedica uticaja epidemije zarazne bolesti COVID-19 na poslovanje banaka i održavanje stabilnosti finansijskog sistema kao cjeline.

Centralni informacioni sistem za zaštitu potrošača (CISZP) www.potrosac.me
(*Kontakt tačka Uprava za inspeksijske poslove*)

Kao što je već navedeno, CISZP je od oktobra 2021. proširen na sve nadležne organe/institucije i istovremeno unaprijeđen, pa su podaci u okviru izvještajnog perioda prikazani posebno za period prije i nakon unapređivanja sistema.

U periodu od 15. VI - 10. X 2021. preko ovog sistema evidentiran je dio žalbi za inspekcije Uprave (ukupno 53), od kojih su 42 žalbe dodijeljene u nadležnost Tržišnoj inspekciji, sedam u nadležnosti Turističke inspekcije, tri u nadležnosti Inspekcije za elektronske komunikacije i poštansku djelatnost i jedna u nadležnosti Zdravstveno-sanitarne inspekcije. Najveći broj žalbi se odnosio na kvalitet proizvoda i usluga, kao i na saobraznost i garancije. Za ostale organe nije bilo žalbi evidentiranih preko CISZP-a.

U periodu od 11. X 2021. do 20. III 2022, preko unaprijeđenog CISZP-a evidentiraju se svi podnesci potrošača (žalbe, pitanja i inicijative). Ukupno je pristigao 641 podnesak (335 žalbi, 92 pitanja, 214 inicijativa), od čega 540 za inspekcije Uprave (282 žalbe, 62 pitanja i 196 inicijativa potrošača), 81 za druge nadležne organe/institucije - članove sistema (40 žalbi, 30 pitanja i 11 inicijativa) i 20 za organe koji nijesu članovi sistema (13 žalbi i sedam inicijativa).

Od ukupnog broja podnesaka koji su u nadležnosti Uprave, 441 je dodijeljen Tržišnoj inspekciji (242 žalbe, 52 pitanja, 147 inicijativa), 47 Turističkoj inspekciji (8 žalbi i 39 inicijativa), 28 Inspekciji za elektronske komunikacije i poštansku djelatnost (20 žalbi, šest pitanja i dvije inicijative), 11 Zdravstveno - sanitarnoj inspekciji (šest žalbi, dva pitanja i tri inicijative), sedam Metrološkoj inspekciji (četiri žalbe i tri inicijative), tri Inspekciji za usluge informacionog društva (dva pitanja i jedan inicijativa), dvije žalbe Termoenergetskoj inspekciji i jedna inicijativa Inspekciji za stanovanje.

Od ukupnog broja primljenih žalbi koje su u nadležnosti inspekcija Uprave (282), riješeno je više od 65%, od čega u korist potrošača više od 52% (potpuno ili djelimično), dok je 13% žalbi bilo neosnovano te se nije moglo udovoljiti zahtjevu, već je potrošač upućen da svoja prava može ostvarivati u sudskom/vansudskom postupku. U skoro 15% slučajeva potrošač je odustao od žalbe. Ostale žalbe (više od 19%) su u postupku rješavanja. Značajan broj žalbi se odnosio na kvalitet proizvoda i usluga, na saobraznost i garancije. Od ukupnog broja primljenih žalbi koje su proslijeđene drugim članovima sistema (40), riješeno je 17,5% (potpuno u korist potrošača), dok su 7,5% žalbi bilo neosnovano te se nije moglo udovoljiti zahtjevu pa je potrošač upućen na sudski/vansudski postupak. U više od 7% slučajeva potrošač je odustao od žalbe. Ostale žalbe (više od 67%) su u postupku rješavanja. Od ukupnog broja

primljenih žalbi koje su proslijeđene na postupanje organima koji nijesu članovi sistema (13), riješene su dvije, jedna potpuno u korist potrošača, dok je za jednu utvrđeno da je neosnovana te se nije moglo udovoljiti zahtjevu, već je potrošač upućen da svoja prava može ostvarivati u sudskom/vansudskom postupku. U postupku rješavanja je 11 žalbi.

Od ukupnog broja primljenih *pitanja*, koja su u nadležnosti inspekcija Uprave (62), potrošači su u 93% slučajeva poučeni na koji način mogu zaštititi svoja potrošačka prava, dok su ostala pitanja u postupku rješavanja. Najveći broj pitanja odnosio se na ostvarivanje potrošačkih prava u slučajevima neposjedovanja računa, povraćaja novca, nesaobraznost proizvoda. Od ukupnog broja primljenih pitanja, koja su proslijeđena drugim članovima sistema (30), potrošači su u 70% slučajeva upućeni na zaštitu svojih potrošačkih prava, dok je 30% pitanja u postupku rješavanja. Najveći broj pitanja odnosio se na dileme u pogledu zaštite korisnika u odnosu na operatore, povraćaj novca po osnovu neiskorišćenih avionskih karata, nesaobraznost (vozila), kao i na bankarske usluge.

Od ukupnog broja primljenih *inicijativa*, koje su u nadležnosti inspekcija Uprave (196), postupljeno je u više od 81% slučajeva, dok su ostale u postupku obrade. Najveći broj inicijativa odnosio na obavezu izdavanja računa i cijene (nepoštovanje utvrđene cijene, način isticanja). Od ukupnog broja inicijativa, koje su dodijeljene drugim članovima sistema (11), postupljeno je po jednoj, koja se odnosila na obračun usluga individualne komunalne potrošnje dok su ostale u postupku rješavanja. Sedam inicijativa je evidentirano za organe van sistema i iste su u postupku rješavanja.

U naznačenom periodu, preko CISZP-a su evidentirane i 24 inicijative koje se ne odnose na zaštitu potrošača, pa je više od 79% njih proslijeđeno inspekcijama Uprave a ostale drugim nadležnim organima.

Iz prethodno navedene statistike, može se zaključiti da je uvođenje novog CISZP-a, dovelo do unapređenja u procedurama evidencije žalbi potrošača, a u krajnjem i same promocije te zaštite prava potrošača.

Pored podnesaka potrošača koji su u izvještajnom periodu evidentirani preko CISZP-a (ukupno 694), od čega za inspekcije Uprave 593, u dijelu izvještajnog perioda, tj. od 15. VI do 10. X 2021, inspekcije Uprave su primile još 922, od kojih je više od 39% riješeno u korist potrošača (potpuno ili djelimično), 40% žalbi je odbijeno kao neosnovano i potrošač upućen mogućnost sudske/vansudske zaštite, preko 11% žalbi proslijeđeno je drugom nadležnom organu na postupanje, a u skoro 9% slučajeva potrošači su odustali od

podnesenih žalbi. Najveći broj žalbi u tom periodu podnesen je u toku turističke sezone (posebno jul i avgust).

Postupak po kolektivnoj tužbi - U Crnoj Gori je nastavljeno sa daljom primjenom novog procesno-pravnog instituta iz Direktive 2009/22/EZ o sudskom postupku zaštite kolektivnih interesa potrošača.

CEZAP je 26. XI 2021. preko svog punomoćnika podnio novu kolektivnu tužbu (treću od decembra 2019) protiv banke u Crnoj Gori u vezi sa naknadom za obradu kredita, i kršenje odredbi o transparentnosti iz Zakona o zaštiti potrošača tj. Direktive o nepoštenim ugovornim odredbama (93/13/EEZ). Prethodno je u postupku po upozorenju CEZAP-a, banka odbila da svoje dobrovoljno poslovanje uskladi sa zakonom.

Takođe, u postupku koji je CEZAP po kolektivnoj tužbi započeo još 2019, Viši sud je 20. X 2021. donio pravosnažnu presudu kojom je potvrdio presudu Osnovnog suda u Podgorici, da je CKB banka (dio OTP grupe) povrijedila kolektivna prava potrošača. tačnije da je postupala suprotno čl. 23. st. 2 Zakona o potrošačkim kreditima (tj. čl. 16 (2) Direktive 2008/48/EZ), te da, u ugovorima koje nudi potrošačima nezakonito određuje naknadu za prijevremenu otplatu kredita uvijek u iznosima od 1%, odnosno 0,5% zavisno od iznosa kredita koji se prijevremeno otplaćuje.

28.1.4. Bezbjednost proizvoda

28.1.4.1. Sprovođenje tržišnog nadzora

U proaktivnom nadzoru, shodno godišnjem programu nadzora proizvoda na tržištu, u izvještajnom periodu, postupalo je osam inspekcija, koje su kontrolisale ukupno 16 vrsta proizvoda, i to: betonske blokove, industrijske zaštitne šljemove, motorne lančane testere, mašine za pranje posuđa u domaćinstvu (Tržišna inspekcija), obmanjujuće proizvode, kozmetičke proizvode (Zdravstveno-sanitarna inspekcija), motorna vozila, autodjelove (Direkcija za inspeksijski nadzor u drumskom saobraćaju), podzemne i nadzemne rezervoare za skladištenje TNG (Termoenergetska inspekcija), vodomjere (Metrološka inspekcija), TV prijemnike (Inspekcija za elektronske komunikacije i poštansku djelatnost), pirotehnička sredstva, eksplozive za civilnu upotrebu (Direkcija za inspeksijski nadzor), sredstva za ishranu bilja, sredstva za zaštitu bilja (Fitosanitarna inspekcija).

U reaktivnom nadzoru, Tržišna i Zdravstveno-sanitarna inspekcija su pratile opasne proizvode na osnovu podataka preuzetih iz RAPEX-a, po obavještenjima Regionalne mreže za razmjenu informacija o opasnim

proizvodima, po obavještenju inspektora iz nadzora, po prijavi privrednih subjekata.

Izvršeno je ukupno 1.557 inspekcijskih pregleda, od čega 1.310 pregleda u proaktivnom nadzoru (po programu - redovni, produženi) i 247 pregleda u reaktivnom nadzoru (po RAPEX obavještenjima 188 pregleda, po obavještenjima Regionalne mreže za razmjenu informacija o opasnim proizvodima 52 pregleda, po obavještenju inspektora iz nadzora šest pregleda, po prijavi privrednih subjekata jedan pregled).

Na tržištu Crne Gore, u proaktivnom i reaktivnom nadzoru, pronađeno je 714 vrsta opasnih i neusaglašenih proizvoda u ukupnoj količini 49.544 komada, od čega 191 vrsta u količini 4.379 komada predstavlja opasne proizvode sa ozbiljnim rizikom, 476 vrsta u količini 15.500 komada su opasni proizvodi koji ne predstavljaju ozbiljan rizik, dok su 47 vrsta u količini 29.665 komada neusaglašeni proizvodi.

Preduzete mjere:

- povlačenje sa tržišta (trajna zabrana prometa) opasnih i neusaglašenih proizvoda, izrečena je za 234 vrste u količini 32.412 komada, i to:
- za opasne proizvode koji predstavljaju ozbiljan rizik, ukupno 191 vrsta u količini 4.379 komada (dječja odjeća, stona lampa, lampa, LED lampa, prenosna dječja lampa, punjač za mobilni telefon, električni razvodnik, električni mikser, električno kuvalo, električna pegla, električni rešo, fen za kosu, svijetleći niz, kalorifer, produžni kabl, podsklop za produžni kabl, električni aparat za komarce, motorna testera, plastična stolica, dječje sjedište za biciklo, dječje naočare za sunce, pomoćno sredstvo za plutanje prilikom obuke u plivanju, zaštitni reflektujuć prsluk, zaštitna maska, zaštitne rukavice).
- za neusaglašene proizvode, ukupno 43 vrste u količini 28.033 komada (stona lampa, LED sijalica, električni rešo, skejtbord, presa za kosu, električna četka za kosu, punjač za mobilni telefon, baterijska lampa sa punjačem, dječje naočare za sunce, zaštitna kaciga, zaštitna troslojna maska, zaštitni reflektujuć prsluk, zaštitne rukavice, pomoćno sredstvo za plutanje prilikom obuke u plivanju, klima uređaj).

Mjera opoziva od krajnjih potrošača je izrečena za pet vrsta opasnih proizvoda sa ozbiljnim rizikom u količini 437 komada (dječja odjeća, električni aparat za komarce, električno kuvalo, plastična stolica).

Obavještenja o opozivima su objavljena u dnevnim novinama i istaknuta na vidnom mjestu u objektu.

Po nalogu inspektora, za proizvode koji su povučeni sa tržišta i čiji je promet trajno zabranjen, mjera uništenja sprovedena je za opasne proizvode sa ozbiljnim rizikom i neusaglašene proizvode, za 100 vrsta u količini 1.160 komada, i to:

- za opasne proizvode sa ozbiljnim rizikom, ukupno 85 vrsta u količini 920 komada (dječja odjeća, lampa, LED lampa, prenosna dječja svjetiljka, električni razvodnik, električna pegla, električno kuvalo, fen za kosu, električni aparat za komarce, svijetleći niz, punjač za mobilni telefon, produžni kabl, podsklop za produžni kabl, plastična stolica, dječje sjedište za biciklo, dječje naočare za sunce, pomoćno sredstvo za plutanje prilikom obuke u plivanju, zaštitna msk, zaštitne rukavice),
- za neusaglašene proizvode, ukupno 15 vrsta u količini 240 komada (stona lampa, punjač za mobilni telefon, presa za kosu, električna četka za kosu, baterijska lampa sa punjačem, pomoćno sredstvo za plutanje prilikom obuke u plivanju, zaštitna troslojna maska, zaštitni reflektujući prsluk, zaštitne rukavice).

Analizom podataka o porijeklu opasnih proizvoda sa ozbiljnim rizikom i neusaglašenih proizvoda, koji su povučeni sa tržišta i za koje je sprovedena mjera uništenja utvrđeno je da su uništeni proizvodi porijeklom iz sledećih zemalja: Kina (51% - 51 vrsta), Turska (10% - 10 vrsta), Grčka (4% - četiri vrste), Bugarska (3% - tri vrste), Hrvatska (2% - dvije vrste), nepoznato porijeklo (30% - 30 vrsta).

Proizvođaču/distributeru, vraćeno je 111 vrsta opasnih proizvoda sa ozbiljnim rizikom i neusaglašenih proizvoda, u količini 29.500 komada, i to:

- opasnih proizvoda s ozbiljnim rizikom, ukupno 90 vrsta u količini 2.434 komada (dječja odjeća, stona lampa, prenosna dječja lampa, električni razvodnik, električni rešo, svijetleći niz, produžni kabl, podsklop za produžni kabl, punjač za mobilni telefon, dječje naočare za sunce, zaštitni reflektujući prsluk, pomoćno sredstvo za plutanje prilikom obuke u plivanju),
- neusaglašenih proizvoda, ukupno 21 vrsta u količini 27.066 komad (električni rešo, punjač za mobilni telefon, dječje naočare za sunce, zaštitna kaciga, zaštitna troslojna maska, zaštitni reflektujući prsluk, zaštitne rukavice, LED sijalica).

Privremena zabrana prometa za proizvode koji ne predstavljaju ozbiljan rizik i neusaglašene proizvode, do otklanjanja utvrđenih neusaglašenosti, za 480 vrsta u količini 17.132 komada, i to:

- za proizvode koji ne predstavljaju ozbiljan rizik, do otklanjanja utvrđenih neusaglašenosti, ukupno 476 vrsta u količini 15.500 komada (hodalice za bebe, dječja kolica, dječja ogradica, ležaljka za bebe, dječje auto sjedište, stona lampa, lampa, LED lampa, fen za kosu, uvijač za kosu, presa za kosu, pegla za kosu, električni toster, aparat za sladoled, električni aparat za komarce, električni brijač, mašina za šišanje, električni mikser, power bank, električni aparat za vafle, električni aparat za kafu, električni ventilator, aparat za pripremu hrane za bebe, električna indukciona ploča, audio interfejs, zvučnik, pojačivač zvučnog signala, električni trotinet, električno kuvalo, električni rešo, električni difuzer, električni grijač, punjač za mobilni telefon, punjač za baterije, punjač za lap top, produžni kabl, svijetleći niz, električni adapter, električni transformator, električna grijalica, električni radiator, kalorifer, konvektor, blender, usisivač, električni osvježivač, motorna lančana testera, ubodna testera, baštenski namještaj, sklopiva stolica, električni lonac, ekspres lonac, aerosolni raspršivač, skejtbord, LED punjiva sijalica, roleri, skejtbord, štitnik sluha, dječja kaciga za skijanje, kaciga za bicikliste, dječje naočare za sunce, zaštitne rukavice, zaštitni industrijski šljem, zaštitni reflektujući prsluk, pomoćno sredstvo za plutanje prilikom obuke u plivanju),
- za neusaglašene proizvode, ukupno četiri vrste u količini 1.632 komada (frižider, veš mašina, betonski blokovi).

Navedeni proizvodi čiji je promet privremeno zabranjen, nakon usaglašavanja vraćeni su u promet.

Izvršeno je uzorkovanje 64 vrste proizvoda (svijetleći niz - jedna vrsta, sredstva za ishranu bilja - 61 vrsta, sredstva za zaštitu bilja - dvije vrste). Rezultati laboratorijskog ispitivanja ukazuju da proizvod - svjetleći niz ne zadovoljava zahtjeve ispitnih metoda u skladu sa standardima koji se odnose na predmetni proizvod. Ispitivanjem sredstava za ishranu i sredstava za zaštitu bilja nisu utvrđene nepravilnosti.

Podnesen je jedan zahtjev za pokretanje prekršajnog postupka.

28.1.5. Informisanje potrošača i saradnja sa NVO

U dijelu podizanja svijesti, u organizaciji Uprave za inspeksijske poslove, uz podršku MER-a i AIM II projekta, sprovedena je intenzivna medijska kampanja promocije funkcionalnosti CISZP-a, te javno dostupnog dijela za podnošenje e-žalbi i pitanja potrošača (www.potrosac.me), koji je pored brojnih gostovanja u elektronskim medijima u novembru 2021. uključivao i izradu i oglašavanje video skeča kojim se promovirše ova povoljnost za potrošače. Kampanja je do kraja decembra 2021. obuhvatila oglašavanje u prime tim-u Javnog emitera

(četiri puta dnevno), a u nastavku, u I kvartalu 2022, kampanju “potrosac.me” je podržalo ukupno osam lokalnih i komercijalnih tv emitera, uz podršku Agencije za elektronske medije.

U istom periodu, u organizaciji Uprave za inspeksijske poslove, izrađene su naljepnice sa QR kodom koji vodi do www.potrosac.me i distribuirane kod svih značajnih trgovaca i poslovnica na teritoriji Crne Gore, o čemu je obaviještena i DEU u Crnoj Gori. Za te potrebe, uz poziv na društvenu odgovornost i omogućavanje pune informisanosti potrošača o svojim pravima, prijave velikog broja trgovaca i distribucija naljepnica je izvršena u saradnji sa članovima Mreže nadležnih organa i udruženjima privrede (Unija Poslodavaca Crne Gore i Privredna Komora Crne Gore), čime se postigla pokrivenost svih sektora trgovine robom i uslugama. U periodu 24. novembra do 31. decembra, distribuirano je više od 2.000 naljepnica koje su najveći trgovci iz svih sektora istakli u svojim poslovnim prostorijama. Kampanja će nastaviti sa realizacijom i u I i II kvartalu 2022. u saradnji sa pomenutim udruženjima privrede.

Crna Gora je sprovela je intenzivnu kampanju prema trgovcima, potrošačima i novinarima, o vansudskoj zaštiti potrošača u skladu sa ADR direktivom, i dostupnosti ovog mehanizma u Crnoj Gori, putem gostovanja kod komercijalnih emitera i na Javnom servisu, kao i organizacijom dva krugla stola (2. i 3. XI 2021.).

NVO CEZAP je u 2021, u cilju podizanja svijesti i edukacije potrošača, između ostalog, sproveo sljedeće aktivnosti:

U okviru projekta „Ono si što konzumiraš: Profesionalniji nacionalni i lokalni mediji za bolje informisane građane – jačanje nezavisnog i istraživačkog novinarstva sa fokusom na prava potrošača“ (identifikacioni broj IPA/2019/413-884), snimljeno je 8 mini dokumentarnih filmova koji se bave pitanjima zaštite potrošača i zdravlja (Poglavlje 28). Filmovi su rezultat uređivačke saradnje TV PRVA, CEZAP-a i RTV Cetinje. Filmovi se emituju na PRVA i RTV Cetinje. Dokumentarci se bave sljedećim temama: 1) Zaštita kolektivnih interesa potrošača; 2) Saobraznost i garancije; 3) Institut vještačenja po ZZP; 4) Javne usluge; 5) Nepoštene ugovorne odredbe; 6) Vansudsko rješavanje potrošačkih sporova; 7) Prevarno oglašavanje; 8) Zdravstveno osiguranje. Pored toga, pravni savjetnik je u okviru emisije “60 minuta” pružao savjete i preporuke potrošačima o njihovim pravima. U narednih mjesec dana biće sprovedena i aktivnost „Potrošački karavan“ u okviru kog će predstavnici CEZAP-a obići tri opštine (Podgorica, Cetinje, Nikšić) s ciljem informisanja potrošača o njihovim pravima, što će biti emitovano na pomenutim televizijama.

U okviru projekta „Razvoj partnerstva građanskog društva sa bisnis sektorom“ koji je sproveda ConWeb mreža, a koji je podržan od strane Švedske međunarodne agencije za razvoj i saradnju (SIDA) i Balkanske mreže za razvoj civilnog društva (BCSDN) razvijen je inovativni model pružanja usluga sertifikacije kompanijama „Fer sa potrošačem“. Sertifikat je predstavljen 27. X 2021. na završnoj konferenciji projekta koja je okupila predstavnike najznačajnijih trgovaca u Crnoj Gori, pregovaračke strukture i državnih institucija. Imajući u vidu inicijalne inpute od trgovaca, očekuje se da će sertifikat zaživjeti u praksi i doprinijeti poboljšanju položaja potrošača u Crnoj Gori.

CEZAP je u periodu 15. VI 2021. do 20. III 2021. primio je 2.068 primjedbi i upita od strane potrošača iz oblasti primjene Zakona o zaštiti potrošača kao i drugih zakona koji sadrže odredbe o zaštiti potrošača (Zakon o energetici, Zakon o elektronskim komunikacijama, Zakon o komunalnim djelatnostima, Zakon o turizmu i ugostiteljstvu i dr.) u kojima je pružena savjetodavna pomoć u ostvarivanju potrošačkih prava kao i pomoć u stavljanju relevantnih podnesaka.

MER je na osnovu Zakona o nevladinim organizacijama i Vladine odluke o utvrđivanju prioritetnih oblasti od javnog interesa i visine sredstava za finansiranje projekata i programa NVO za 2021. sproveda proceduru javnog konkursa za finansiranje projekata NVO u oblasti zaštite potrošača za 2021. i podržala ukupno pet projekata iz ove oblasti, sredstvima u iznosu od 5.300 eura do 5.700 eura, ukupne vrijednosti od 27.300 eura.

Kao što je poznato, u cilju predstavljanja aktivnosti koje su realizovane u pravcu ispunjavanja dijela I završnog mjerila koje se odnosi na adekvatne administrativne kapacitete za implementaciju potrošačkog zakonodavstva, Crna Gora je (MER i MEU) u saradnji sa EK, u periodu januar – mart 2022. utvrdile konačan tekst Agende za sprovođenje ekspertske misije (Peer review mission) tokom koje bi se prezentovali postignuti rezultati u primjeni propisa kao i institucionalni kapaciteti svih aktera koji su nadležni za sprovođenje zakonodavstva u oblasti zaštite potrošača. Prvobitno potvrđena za nedelju 9. do 13. V 2021. je misija na sugestiju EK u postupku zakazivanja za naredni mjesec (zdravstvena spriječenost ključnih predstavnika EK).

28.1.6. Učešće u projektima

Osim aktivnosti koje su realizovane u projektima, a koje su date kod jačanja administrativnih kapaciteta, tokom izvještajnog perioda u saradnji sa IPA 2014, AIM II Projektom, MER, Uprava za inspekcijske poslove i ostale nadležne institucije su sprovodili i druge aktivnosti koje su se odnosile na obaveze iz

poglavlja 28. Posebna pažnja je posvećena Operativnim zaključcima EK iz februara 2020. u vezi sa pomenutom organizacijom i pripreme crnogorske strane za dolazak ekspertske misije za ocjenu spremnosti za privremeno zatvaranje ovog poglavlja.

28.2. Javno zdravlje

28.2.1. Strategijski i normativni okvir

Strategijski okvir

U izvještajnom periodu donijeti su sljedeći strategijski akti:

- Akcioni plan za sprovođenje Programa za kontrolu i prevenciju nezaraznih bolesti u Crnoj Gori za 2021. godinu s Izvještajem o realizaciji Akcionog plana za sprovođenje za 2020. godinu, usvojen 1. VII 2021;
- Završni izvještaj o realizaciji Akcionog plana za sprovođenje Nacionalne strategije za prevenciju štetne upotrebe alkohola i alkoholom uzrokovanih poremećaja u Crnoj Gori za 2020. godinu, usvojen 1. VII 2021;
- Izvještaj o realizaciji Akcionog plana za sprovođenje Strategije zaštite i unapređenja mentalnog zdravlja u Crnoj Gori za 2020. godinu, usvojen 1. VII 2021;
- Završni izvještaj o realizaciji Strategije za sprječavanje zloupotrebe droga za 2020. godinu, usvojen 15. VII 2021;
- Završni izvještaj o realizaciji Strategije za borbu protiv HIV-AIDS 2020, usvojen 15. VII 2021;
- Program za borbu protiv HIV-AIDS od 2021. do 2023. s Akcionim planom za period 2021-2022, usvojen 17. XI 2021;
- Akcioni plan za sprovođenje Strategije zaštite i unapređenja mentalnog zdravlja u Crnoj Gori za period 2021-2023, usvojen 17. XI 2021;
- Program za prevenciju štetne upotrebe alkohola i alkoholom uzrokovanih poremećaja u Crnoj Gori za period 2022-2024. s Akcionim planom za period 2022-2023, usvojen 29. XII 2022.

Normativni okvir

Skupština je usvojila Zakon o medicinski potpomognutoj oplodnji („Službeni list CG“, broj 145/21). Osnovni cilj donošenja ovog Zakona je obezbjeđivanje mogućnosti za dobijanje potomstva bračnim i vanbračnim supružnicima koji, s obzirom na iskustva medicinske struke i preduzete načine liječenja, ne mogu očekivati da će doći do trudnoće prirodnim putem i drugim postupcima liječenja, kao i u slučaju kada se ovim postupkom može spriječiti prenos teške nasljedne bolesti na dijete.

Skupština je usvojila Zakon o obaveznom zdravstvenom osiguranju („Službeni list CG“, broj 145/21), koji se primenjuje od 1. I 2022. Ovim zakonom uređuju se prava iz obaveznog zdravstvenog osiguranja i ostvarivanje tih prava, ugovaranje zdravstvene zaštite sa davaocima zdravstvenih usluga, finansiranje obaveznog zdravstvenog osiguranja, kao i druga pitanja od značaja za ostvarivanje prava iz zdravstvenog osiguranja.

U izvještajnom periodu doneseni i sljedeći podzakonski akti:

- Pravilnik o načinu i uslovima za procjenu podobnosti i odabir davaoca, obimu i vrsti laboratorijskih testiranja davaoca i načinu praćenja zdravstvenog stanja davaocu („Sl. list CG“, broj 141/21);
- Pravilnik o dopunama Pravilnika o bližim uslovima i načinu vršenja transporta i obrade, prijemu tkiva i ćelija za skladištenje, kao i distribuciji tkiva i ćelija („Sl. list CG“, broj 137/21);
- Pravilnik o izmjenama i dopunama Pravilnika o bližim uslovima u pogledu prostora, kadra i opreme koje moraju da ispunjavaju ovlašćene zdravstvene ustanove i pravna lica koja obavljaju pojedine poslove u vezi uzimanja i presađivanja tkiva i ćelija, kao i mjerama i aktivnostima za uspostavljanje i održavanje sistema kvaliteta („Sl. list CG“, broj 4/22);
- Pravilnik o dopunama Pravilnika o bližim uslovima i načinu vršenja transporta i obrade, prijemu tkiva i ćelija za skladištenje, kao i distribuciji tkiva i ćelija („Sl. list CG“, broj 137/21);
- Pravilnik o programu obuke za sticanje osnovnih znanja o ličnoj higijeni i mjerama zaštite od zaraznih bolesti i načinu njegovog sprovođenja („Sl. list CG“, broj 29/22);
- Program obaveznih imunizacija stanovništva protiv određenih zaraznih bolesti na teritoriji Crne Gore za 2022. godinu „Sl. list CG“, broj 16/22).
- U izvještajnom periodu, usvojene su i sljedeće smjernice:
- Smjernice za liječenje od COVID-19 pacijenata na primarnom nivou zdravstvene zaštite;
- Smjernice za bolničko liječenje - COVID-19.

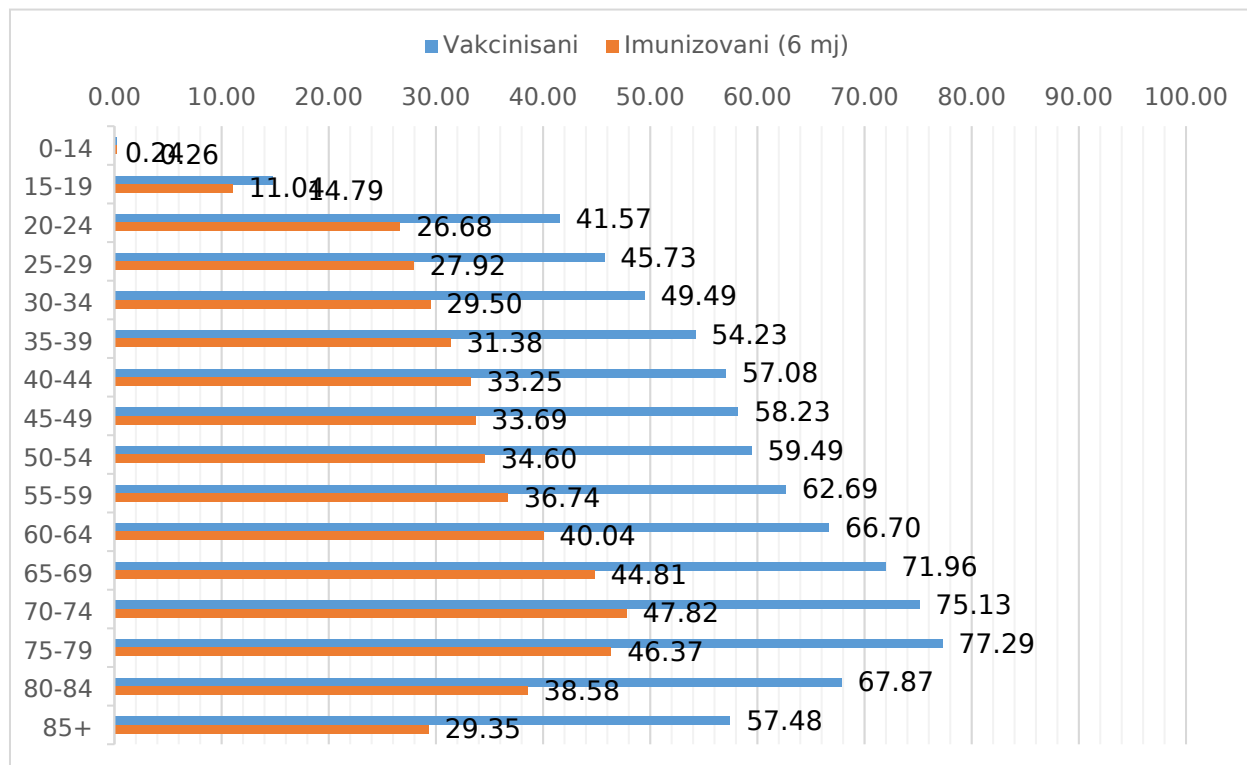
28.2.2. Odgovor na COVID-19

U saradnji sa strateškim partnerima tokom 2021, Crna Gora je intenzivno radila, na multilateralnom i bilateralnom planu, na daljem osnaživanju kapaciteta zdravstvenog sistema za efikasan odgovor na pandemiju COVID-19 u okviru svih komponenti odgovora.

Za potrebe vakcinacije, Crna Gora je do danas obezbijedila, kroz kupovinu ili donacije, preko milion i 310 hiljada doza vakcina. Udio doniranih vakcina je bio

preko 625 hiljada doza. Trenutno je građanima na raspolaganju na svim vakcinalnim punktovima oko 550 hiljada doza vakcina svih proizvođača. U Crnoj Gori je do sada ukupno dato 668.068 doza vakcina protiv COVID-19, od kojih je 289.643 prvih doza, 281.511 drugih doza i 96.871 trećih doza. To znači da je u Crnoj Gori, od punoljetnog stanovništva prvu dozu dobilo 60.3% stanovnika, sa dvije doze vakcinisano je 58.6% i sa tri doze 20.2% . U odnosu na ukupan broj stanovnika prvom dozom vakcinisano je 46,6% stanovnika, sa dvije doze vakcinisano je 45.3% i sa tri doze 15.6%.

Vakcinacija po uzrastu u procentima (%):

Najveći procenat vakcinisanih je u uzrastima 75-79 godina (77,29%), 70-74 godina (75,13%) i 65-69 godina (71,96%). Posmatrajući vakcinaciju po polu, osobe ženskog pola čine 52%, dok osobe muškog pola čine 48% vakcinisanih.

Za potrebe sprovođenja programa vakcinacije, uz podršku SZO, Crna Gora je ojačala svoje kapacitete i uslove za obezbjeđivanje hladnog lanca kroz nabavku ručnih frižidera i portabilnih frižidera, kao i transportno vozila sa kapacitetima stabilnog obezbjeđivanja adekvatnog temperaturnog režima. Takođe, tokom sprovođenja programa imunizacije Crna Gora je u nekoliko

navrata rekalkibrirala model sprovedena kroz otvaranje 140 mobilnih vakcinalnih punktova, otvaranjem velikih vakcinalnih punktova i sl. Posebna pažnja posvećena je jačanju laboratorijskih kapaciteta u zemlji. Kroz EU donaciju obezbjeđena je dijagnostička mašina za masovno PCR testiranje **Cobas® 6800 sistem - Roche Diagnostics** u centralnoj referentnoj laboratoriji Instituta za javno zdravlje. U periodu 1. VI 2021. do 31. III 2022. urađeno je 24 912 real-time PCR testova. Posebno je važan napor koji je Crna Gora, uz podršku partnera Robert Koh Instituta i Instituta za javno zdravlje uložila u uspostavljanje dijagnostičkih kapaciteta za genomsko sekvenciranje. Ovo je oblast koja će iziskivati kontinuiranu podršku u smislu jačanja kapaciteta. U toku 2021, Crna Gora je osposobila nekoliko PCR laboratorija (DZ Berane, OB Bijelo Polje, DZ Kotor i KCCG) kako bi dodatno unaprijedila dostupnost kvalitetnoj zdravstvenoj zaštiti i unaprijedila odgovor na COVID-19 pandemiju. U cilju osiguranja kontrole kvaliteta (biosigurnosti i biobezbjednosti) u laboratorijama je sprovedena obuka od strane SZO eksperata.

U cilju jačanja kapaciteta kliničkog menadžmenta obezbijedeno je preko 500 postelja za zbrinjavanje pacijenata koji zahtijevaju hospitalizaciju, sprovedene su redovne obuke multidisciplinarnih timova za klinički menadžment u saradnji sa SZO i Charite Univerzitetskom klinikom u Berlinu. U cilju unapređenja dostupnosti specijalističkim uslugama liječenja COVID-19 pacijenata uvedena je digitalna platforma koja omogućava razmjenu najsavremenijih znanja i dobrih praksi u liječenju COVID pacijenata, u saradnji sa Charite Univerzitetskom klinikom. U cilju unapređenja efikasnosti i kvaliteta kliničkog menadžmenta, uz podršku SZO, razvijena je i uspostavljena digitalna platforma za upravljanje podacima koji su generisani kroz klinički menadžment na nacionalnom nivou. Ova platforma je od posebnog značaja budući da je doprinijela racionalnoj realokaciji i korišćenju raspoloživih bolničkih kapaciteta.

Posebna pažnja posvećena je jačanju kapaciteta za stabilno snabdijevanje kiseonikom u smislu uspostavljanja gasnih stanica u nekoliko bolnica: Nikšić, Brezovik, Kotor, Bar, Bijelo Polje, Pljevlja i specijalnoj bolnici Brezovik. U cilju unapređenja uslova za liječenje COVID-19 pacijenata, kroz donacije je obezbijedeno 67 respiratora i 25 monitora. Uz finansijsku i tehničku podršku Evropske unije i SZO, a na temelju ugovora o saradnji koji je potpisan u decembru 2021. između EU i SZO, inicirane su aktivnosti u jačanju kapaciteta za nadzor nad transmisijom COVID-19 u zemlji, u smislu izrade plana i programa za obuku eksternih terenskih radnika za ispitivanje slučajeva i praćenje kontakata. Kroz ovaj program planirano je angažovanje 200 terenskih

radnika kako bi se ojačali kapaciteti za ispitivanje slučajeva i praćenje kontakata.

Crna Gora je uz podršku SZO i Robert Koh Instituta, korišćenjem inovativne metodologije sprovedla tzv. Inter Action Review, analizu odgovora na COVID-19. Shodno preporukama, Crna Gora je inicirala izradu Nacionalnog akcionog plana za unaprijeđenje zdravstvene sigurnosti (National Action Plan on Shealth Security), kao platforme za jačanje kapaciteta neophodnih za realizaciju obaveza koje proizilaze iz ratifikovanog Međunarodnog zdravstvenog pravilnika (IHR).

28.2.3. Kontrola duvana

U kontekstu nacionalnih napora u oblasti kontrole upotrebe duvanskih proizvoda u Crnoj Gori sprovedena je procjena kapaciteta za implemenataciju obaveza koje proizilaze iz Framework Convention on Tobacco Control (FCTC), uz podršku SZO, SZO/FCTC Sekretarijata i UNDP-a. Jedan od ključnih nalaza upućuje na potrebu jačanja kapaciteta zdravstvenog sistema za pružanje podrške u odvikavanju od pušenja. U skladu sa preporukama, MZD je u saradnji sa SZO, izradilo Nacionalne smjernice za odvikavanje od pušenja, sprovedo obuku na nivou PZZ, i izvršilo izmjenu i dopunu Liste lijekova u smislu uvođenja, po prvi put, nikotinske supstitutivne terapije.

MZD je uz podršku SZO uspješno apliciralo za učešće u trećoj fazi projekta SZO Okvirne Konvencije o kontroli duvana 2030, kao mehanizma za obezbjeđivanje podrške zemljama potpisnicama Konvencije na putu ka ostvarivanju Ciljeva održivog razvoja, a u vezi sa kontrolom upotrebe duvana. Crna Gora je jedina zemlja u EURO regionu čija aplikacija je odobrena. Planirano je da kroz SZO FCTC 2030 finansijsku podršku bude realizovano postavljanje okvira upravljanja za efektivnu kontrolu duvana, prikupljanje dokaza o zdravstvenim i ekonomskim benefitima sprovođenja ključnih intervencija Konvencije, kao i jačanja nacionalnih kapaciteta za implementaciju održivih i efikasnih mjera kontrole duvana.

Polazeći od konstatacije EK u poslednjem Izvještaju o Crnoj Gori da je nedovoljna primjena Zakona o ograničavanju upotrebe duvanskih proizvoda (kontrola duvana na javnim mjestima, posebno u ugostiteljskim objektima, kao i slaba kontrola prodaje duvana maloljetnicima) te preporuka EK koje se odnose na obezbjeđenje neophodnih kapaciteta za implementaciju pravne tekovine EU u oblasti kontrole duvana, Uprava za inspeksijske poslove, kao organ nadležna za nadzor, pripremila je ***Analizu problema u inspeksijskom nadzoru nad primjenom Zakona o ograničavanju upotrebe duvanskih proizvoda, u dijelu ugostiteljskih objekata i prodaje duvana***

maloljetnicima. Analizom su obuhvaćeni problemi sa kojima se nadležni inspektori srijeću u nadzoru na terenu, kao i zaključci i preporuke koje mogu pomoći da se u saradnji sa MZD, kao nadležnim za ovu upravnu oblast, definišu predlozi za prevazilaženje/ublažavanje uočenih problema. U tom cilju, Analiza je krajem decembra 2021. dostavljena MZD, pa će to biti predmet saradnje dva organa u narednom periodu.

Osim toga, Uprava za inspekcijske poslove je u 2021. zaposlila jednog turističkog inspektora (nadležnost za nadzor u ugostiteljskim objektima) i planirala zaposlenje još dva inspektora u 2022.

Uprava za inspekcijske poslove, svake godine, do kraja januara, dostavlja MZD izvještaj o nadzoru nad sprovođenjem Zakona o ograničavanju upotrebe duvanskih proizvoda. U 2022. četiri nadležne inspekcije su izvršile ukupno 3.367 inspekcijskih pregleda, u kojima je utvrđena 231 nepravilnost za čije otklanjanje je preduzeto devet upravnih mjera i radnji (četiri ukazivanja i pet rješenja o otklanjanju nepravilnosti), a prekršiocima je izdato 325 prekršajnih naloga i podnesena 34 zahtjeva za pokretanje prekršajnog postupka.

28.2.4. Krv, tkiva, ćelije i organi

U izvještajnom periodu JZU Zavod za transfuziju krvi Crne Gore vršio je svoju osnovnu djelatnost obezbjeđenja dovoljnih količina sigurne krvi za potrebe građana Crne Gore. U cilju prevencije transmisije virusa COVID-19, a u kontekstu aktuelne epidemiološke situacije, u Zavodu je implementiran „Upitnik za screening na Covid-19“ koji potencijalni davaoci krvi obavezno popunjavaju prije donacije a čija se sadržina odnosi na eventualno obolijevanje i/ili kontakte sa oboljelom osobom i vakcinalni status. Takođe, Zavod je donio „Kriterijume za odabir davaoca krvi nakon imunizacije COVID-19 vakcinom“ koji su usklađeni sa preporukama Evropskog centra za prevenciju zaraznih bolesti.

U novembru 2021. finalizovan je projekat telemedicine. Završena je obuka osoblja, instalacija opreme kao i kompletna dorada postojećeg informacionog sistema. Nakon nabavke potrošnog materijala, čija se isporuka očekuje krajem marta 2022, Zavod će početi sa puštanjem u rad telemedicine u prvom kvartalu 2022.

Završene su četiri studije B-PTS EDQM-a Savjeta Evrope u cilju eksterne kontrole laboratorijskog rada u okviru kojih je ocijenjeno da su svi rezultati Zavoda za transfuziju krvi bili u referentnim vrijednostima i u skladu s postavljenim standardima. U izvještajnom periodu nije vršena eksterna kontrola u okviru EQAS studija iz razloga što laboratorija koja Zavodu dostavlja

uzorke za testiranje nije bila u mogućnosti da obezbijedi transport istih zbog problema koji su izazvani pandemijom COVID-19. U izvještajnom periodu izvršen je inspekcijski nadzor od strane nadležne zdravstvene inspekcije u Zavodu za transfuziju Organizacioni dio Kotor i Organizacioni dio Risan.

U oblasti krvi, Crna Gora je postigla gotovo potpunu harmonizaciju propisa sa propisima EU. Kada je u pitanju izvještavanje o ozbiljnim neželjenim događajima i reakcijama, donijet je Pravilnik o sistemu obilježavanja, vođenju evidencija i praćenju jedinica krvi i komponenti krvi od davaoca do primaoca krvi, kao i od primaoca do davaoca krvi i praćenju ozbiljnih neželjenih događaja i ozbiljnih neželjenih reakcija koji je usklađen sa Direktivom EK 2005/61/EZ. S obzirom da se ovaj Pravilnik u praksi ne primjenjuje, odnosno da ne postoji adekvatan sistem izvještavanja o ozbiljnim neželjenim događajima i reakcijama, neophodno je pristupiti izradi akcionog plana za uspostavljanje nacionalnog sistema hemovigilanse (formiranje tima, izrada plana, obezbijediti adekvatnu obuku osoblja i neophodnu opremu, formirati bolničke komitete u opštim i specijalnim bolnicama i odrediti službenika u MZD koji bi vršio prikupljanje podataka i slanje godišnjih izvještaja EK).

28.2.5. Učešće u projektima

Crna Gora je od 30. XII 2021. počela sa izdavanjem EU COVID potvrda za građane Crne Gore, koja državljanima olakšava slobodu kretanja u zemlji i inostranstvu jer potvrđuje da je osoba vakcinisana, testirana ili je prebolovala COVID 19. Digitalni EU COVID sertifikat omogućava validaciju QR kodova na potvrdama izdatim u Crnoj Gori, državama članicama EU i svim zemljama koje su dio EU COVID platforme. Ovo je prvi zvanični EU dokument koji izdaje naša država. Ovo je prvi servis koji razmjenjuje podatke iz registara Crne Gore i država članica Evropske unije, što potvrdu čini zvaničnim dokumentom EU kojem pristup imaju i građani Crne Gore. Svaki originalnik u Crnoj Gori COVID potvrdu u papirnoj formi može preuzeti kod izabranog doktora i na vakcionalnom punktu, uz validan identifikacioni dokument, ličnu kartu ili pasoš. Za preuzimanje potvrde sa portala eZdravlje građani koriste PIN broj, koji su ranije preuzeli ili ga mogu dobiti sms porukom iz Fonda za zdravstveno osiguranje.

Suštinska razlika između digitalne i papirne verzije potvrde ne postoji, jer QR kod u obje verzije garantuje validnost prikazanih podataka. Kako bi se smanjila mogućnost svake zloupotrebe, građanima će uz potvrdu biti dostavljen i TAN-šestocifreni kod, kao dodatno osiguranje da istu potvrdu ne može koristiti više lica. COVID potvrda sadrži ime i prezime korisnika, datum rođenja, istoriju vakcinacije protiv COVID 19 infekcije, uključujući naziv vakcine i datum

imunizacije. Potvrda je besplatna, može se izdavati i maloljetnim licima, a dostupna je na crnogorskom i engleskom jeziku. Razvijena je i potpuno funkcionalna mobilna aplikacija SAFE GO za android i ios uređaje. Izdavanje EU COVID potvrda, kao i sama aplikacija Safe Go CG izrađene su u okviru projekta „E-usluge i digitalna infrastruktura kao odgovor na COVID-19“ koji implementira UNDP u saradnji sa MJUDDM, uz finansijsku podršku Evropske unije.

MZD i UNDP implementiraju drugu fazu projekta „Jačanje sistema zdravstva u Crnoj Gori“, koja podrazumijeva informatizaciju Kliničkog centra Crne Gore (KCCG). Informacioni sistem u KCCG je završen i stavljen je u produkciju tokom januara 2022. Novi sistem u osnovi obuhvata Poslovni Informacioni Sistem (PIS) i Medicinski Informacioni Sistem (MIS), čime će se omogućiti razmjena podataka unutar KCCG, kao i KCCG sa Integralnim zdravstvenim informacionim sistemom (IZIS), koji obuhvata domove zdravlja, opšte i specijalne bolnica, Montefarm, Zavod za transfuziju krvi, Zavod za HMP, Fond za zdravstveno osiguranje i Institut za javno zdravlje). Pored PIS-a i MIS-a, informacioni sistem KCCG ima i segment naprednog izvještavanja - BI (business intelligence).

Sve organizacione jedinice KCCG-a su pokrivena novim informacionim sistemom. Nakon puštanja sistema u produkciju, u naredne dvije godine sistem će biti pokriven garantnim periodom. To podrazumijeva da su sve eventualne nadogradnje i usklađivanja sistema sa zakonskom regulativom obezbijedene bez dodatnog finansiranja. U toku su aktivnosti da se informacioni sistem KCCG-a poveže sa informacionim sistemom i servisima Instituta za javno zdravlje. Ovo povezivanje omogućiće da se automatizuje povlačenje svih dostupnih podataka u elektronskoj formi neophodnih Institutu za javno zdravlje da shodno Zakonu o zbirkama podataka u zdravstvu vodi obavezne statistike i registre. Institut za javno zdravlje je već dostavio potrebne specifikacije web servisa za potrebe automatskog punjenja svojih registara gdje je to moguće a završetak umrežavanja ovih sistema KCCG i IJZCG se očekuje u narednim mjesecima. Sa preostalim relevantnim informacionim sistemima u zdravstvu Crne Gore, kao i drugim eksternim sistemima, informacioni sistem KCCG je povezan.

Osim informacionog sistema u KCCG-u, preko projekta sa UNDP-om, planirana je i implementacija novog informacionog sistema Zavoda za Hitnu medicinsku pomoc (ZHMP), koji će se takođe sastajati od PIS-a i MIS-a, dok ce dispečerski sistem biti naknadno instaliran shodno planiranoj analizi koja će pokazati najbolji put za implementaciju ovog segmenta a uzimajući u obzir postojeće

resurse koje Crna Gora ima. Prema sadašnjim procjenama, informacijski sistem ZHMP će biti završen najkasnije do četvrtog kvartala 2022. Ovaj projekat sa UNDP-om je pružio i svu neophodnu hardversku podršku za implementaciju ovih sistema kroz nabavke nove opreme, servera, računara i storidža.

MZD takođe radi na pripremi pravilnika za elektronski zdravstveni karton (EZK) i pravilnika za telemedicinu. U Zakonu o zdravstvenoj zaštiti nalazi se pravni osnov za ove pravilnike. Pravilnik za EZK je draftovan i već je u proceduri usaglašavanja sa zakonodavstvom a pravilnik o telemedicini se draftuje. U pripremi ovih pravilnika konsultovana su iskustva iz regiona. EZK će biti poseban informacijski sistem koji će imati zadatak da izdvoji medicinske podatke iz postojećih informacijskih sistema, objedini ih na jednom mjestu i napravi lako dostupnima građanima i zdravstvenom sistemu za potrebe donošenja zdravstvenih politika i vođenja statistike. Na ovaj način će biti ostvarena puna interoperabilnost cjelokupnog sistema i dostupnost depersonalizovanih podataka za vođenje statistika za potrebe svih relevantnih institucija.

Što se tice telemedicine, realizovan je pilot projekat na nivou tri bolnice, OB Berane, OB Pljevlja i OB Bar koje su mogle da traže drugo referentno mišljenje iz KCCG-a. Obzirom na benefite koje pruža ovaj sistem potrebno je donošenje pravilnika koji će detaljnije urediti ovu uslugu. Kroz Program ekonomskih reformi (PER) ali i kroz IPA III, MZD je iskazalo potrebe za razvoj Telemedicine i obezbjeđivanje potrebnih sredstava.

KLASTER 3: KONKURENTNOST I INKLUZIVNI RAST

U okviru Klastera 3, najveći broj planiranih obaveza za prvi kvartal su zaokružene ili su u finalnoj fazi realizacije što ukazuje na analitičan pristup obavezama iz pregovaračkog procesa i smjernicama EK. Ključni rezultati su postignuti tokom izvještajnog perioda se, prvenstveno odnose na blagovremenu izradu PER-a 2022-2024. i njegovom dostavljanju EK. Posebno je važno što je nova ekonomska politika, Fiskalna strategija i program strukturnih reformi na odgovarajući način odraženi u ovom dokumentu, u skladu sa preporukama EK. U poglavlju 16, važan korak je učinjen donošenjem Zakona o porezu na dobit pravnih lica, koji će se dalje usklađivati sa Direktivom 2009/133. U dijelu socijalne politike i zapošljavanja, posebno poboljšanja statusa mladih, značajno je donošenje Programa za podršku zapošljavanju mladih i Nacionalne strategije zapošljavanja 2021-2025, s Akcionim planovima zapošljavanja za 2021. i 2022. Pozitivan aspekt cjelokupnom klasteru doprinose rezultati iz poglavlja 20 u pogledu kontinuirane međuresorske koordinacije industrijske politike, iz poglavlja 25 usvajanjem Operativnog programa za implementaciju Strategije pametne specijalizacije za period 2021- 2024; iz poglavlja 26 u pogledu rada na poboljšanju inkluzivnog obrazovanja i kvalitetnog pristupa obrazovanju i, konačno, iz poglavlja 29, utvrđivanjem Predloga Carinskog zakona i donošenjem Odluke o zabrani skladištenja duvanskih proizvoda na teritoriji Slobodne zone „Luka Bar“.

POGLAVLJE 10 - INFORMATIČKO DRUŠTVO I MEDIJI

10.1. Mreže i usluge elektronskih komunikacija

10.1.1. Normativni okvir

Skupština je donijela Zakon o korišćenju fizičke infrastrukture za postavljanje elektronskih komunikacionih mreža velikih brzina („Sl. list CG“, broj 1/22). Zakonom se propisuje i zajedničko korišćenje i koordinirana izgradnja fizičke infrastrukture radi smanjenja troškova od značaja za korišćenje fizičke infrastrukture za postavljanje elektronskih komunikacionih mreža velikih brzina.

Pravilnik o izmjeni Pravilnika o metodologiji i načinu obračuna visine godišnje naknade za korišćenje brojeva i/ili adresa, kroz koji je uveden numerički opseg za usluge komunikacije između mašina – M2M, stupio je na snagu 21. III 2022 („Sl. list CG“, broj 30/22).

Agencija za elektronske komunikacije i poštansku djelatnost (EKIP) je, shodno Zakonu o elektronskim komunikacijama, donijela:

- Odluku o utvrđivanju novčane vrijednosti boda na osnovu koje se obračunava visina godišnje naknade za korišćenje radio-frekvencija za 2022. (Broj 0504-132/1 od 13. I 2022.);
- Odluku o utvrđivanju novčane vrijednosti boda na osnovu koje se obračunava visina godišnje naknade za korišćenje brojeva i/ili adresa za 2022. (Broj 0402-330/1 od 20. I 2022.);
- Izmjene i dopune Plana numeracije („Sl. list CG“, broj 9/22).

10.1.2. Ostvareni rezultati

Saglasno Sporazumu o smanjenju cijena usluga rominga na regionalnom nivou (WB6) , druga faza, “roaming like at home”, ili „roming kao kod kuće“, primjenjuje se od 1. VII 2021.

Crna Gora je 23. XII 2021. usvojila Mapu puta za uvođenje 5G mobilnih komunikacionih mreža u cilju podsticanja realizacije neophodnih aktivnosti na uvođenju 5G mobilnih mreža za period do kraja 2022, do kada se očekuje da će biti usvojena nacionalna 5G strategija, kojom će se definisati dalje aktivnosti po pitanju razvoja 5G mobilnih mreža u Crnoj Gori.

Crna Gora je 4. III 2022. aplicirala za nastavak projekta „Razvoj infrastrukture za širokopolasni pristup internetu u Crnoj Gori“ kroz novi WBIF poziv za tehničku podršku, kojom će se pripremiti tenderska dokumentacija i eventualno uraditi procjena uticaja na životnu sredinu.

Savjet EKIP-a je donio privremeno odobrenje za korišćenje radio-frekvencija iz opsega 174-230 MHz za realizaciju radiokomunikacione mreže za emitovanje digitalnog zemaljskog radija DAB+, broj 0505-769/5 od 29. VII 2021, kojim je privrednom društvu Radio-difuzni centar d.o.o. Podgorica dozvoljeno testiranje radiokomunikacione opreme u Glavnom gradu Podgorica na period od 90 dana. Zbog isteka perioda odobrenog za testiranje predmetni DAB+ predajnik trenutno nije u funkciji.

Dana 21. VII 2021. EKIP je pokrenula javne konsultacije u vezi Nacrta dokumentacije za javno nadmetanje za dodjelu odobrenja za korišćenje radio-frekvencija iz opsega 900 MHz, 1800 MHz, 2 GHz i 2,6 GHz za realizaciju javnih mobilnih elektronskih komunikacionih mreža. Rok za dostavu komentara, sugestija i predloga je trajao do 10. IX 2021. EKIP je, nakon toga, donijela Odluku o pokretanju postupka javnog nadmetanja za dodjelu odobrenja za korišćenje radio-frekvencija iz opsega 900 MHz, 1800 MHz, 2 GHz i 2,6 GHz za realizaciju javnih mobilnih elektronskih komunikacionih mreža (broj 0504-6194/1 i 0504-6194/2 od 26. X 2021.) i usvojila Dokumentaciju za javno nadmetanje (broj 0504-6194/3 od 26. X 2021.). Postupak aukcija spektra za

odjelu odobrenja za korišćenje radio-frekvencija iz opsega 900 MHz, 1800 MHz, 2 GHz i 2,6 GHz za realizaciju javnih mobilnih elektronskih komunikacionih mreža je sproveden u periodu od 20-27. XII 2021. (sprovedeno ukupno 8 aukcijskih rundi). Dana 28. XII 2021. utvrđena je Rang lista ponuđača u postupku aukcije spektra (akt broj 0504-6194/97). Na osnovu Rang liste ponuđača u postupku aukcije spektra EKIP je 13. I 2022. donijela Odluku o izboru ponuđača u postupku javnog nadmetanja (akt broj 0504-6197/98). Odgovarajuća odobrenja za korišćenje radio-frekvencija iz opsega 900 MHz, 1800 MHz, 2 GHz i 2,6 GHz za realizaciju javnih mobilnih elektronskih komunikacionih mreža, koja se izdaju na osnovu sprovedenog postupka javnog nadmetanja, su donijeta 3. II 2022., i to pobjednicima na aukciji spektra, postojećim operatorima: Crnogorski Telekom a.d, Mtel d.o.o. i Telenor d.o.o. Predmetna odobrenja važe do 1. IX 2031.

Dana 22. XII 2021. u Centralnom registru privrednih subjekata Crne Gore izvršena je registracija promjene osnivača u Društvu sa ograničenom odgovornošću za promet, izgradnju i eksploataciju mreže mobilnih telekomunikacija „Telenor“ d.o.o. Podgorica, tako što je kao novi osnivač sa 100% udjela, registrovano Društvo sa ograničenom odgovornošću „4iG Montenegro“ Podgorica. Dana 2. III 2022. u Centralnom registru privrednih subjekata Crne Gore izvršena je registracija promjene poslovnog imena u Društvo sa ograničenom odgovornošću za promet, izgradnju i eksploataciju mreže mobilnih telekomunikacija *One Crna Gora DOO*, Podgorica.

Nakon uspješnog testiranja 5G tehnologije, koje je sprovedeno u opštinama Berane i Bijelo Polje sredinom 2021, počev od 7. III 2022. operator Crnogorski Telekom je učinio 5G komercijalno dostupnim za svoje korisnike, za sada samo u Glavnom gradu Podgorica. 5G mreža Crnogorskog Telekoma je implementirana primjenom tehnike dinamičkog dijeljenja spektra, korišćenjem radio-frekvencija iz opsega 2100 MHz, koje su do sada korišćene za pružanje 3G servisa.

EKIP je 28. X 2021. usvojila tekstove Nacrta analiza 5 relevantnih tržišta. Proces javnih konsultacija povodom tekstova Nacrta 5 analiza relevantnih tržišta je trajao do 29. XI 2021.

Dana 20. I 2022. EKIP je usvojila Odluku o usvajanju analiza relevantnih tržišta („Sl. list CG“, broj 9/22) koja se odnosi na sljedeća relevantna tržišta:

1. Veleprodajno tržište završavanja (terminacije) poziva u sopstvenoj telefonskoj mreži koji se pružaju na fiksnoj lokaciji (Tržište 1);

2. Veleprodajno tržište završavanja (terminacije) poziva u sopstvenoj mobilnoj telefonskoj mreži (Tržište 2);
3. Velepodajni visokokvalitetni pristup koji se pruža na fiksnoj lokaciji (Tržište 4).

EKIP je 24. VI 2021. usvojila Odluku o vrijednosti ponderisanog troška kapitala za 2020. kojom se određuje da je vrijednost ponderisanog troška kapitala prije oporezivanja na nivou od 6,91% koju su kod izračunavanja troškova za pružanje regulisanih maloprodajnih i veleprodajnih usluga, dužni da primijene operatori sa značajnom tržišnom snagom.

EKIP je u završnoj fazi revizije *top-down* modela za 2020.

Treća faza Projekta „Izrada i testiranje troškovnih modela“, koja se smatra najzahtjevnijom, započela je krajem 2021.

U toku su aktivnosti na usaglašavanju primijenjenih koncepata iz Metodologija u nacrtima *bottom-up*.

10.1.3. Statistički podaci

Ukupan broj priključaka fiksne telefonije 28. II 2022. je iznosio 189.492 što odgovara penetraciji od 30,56%. U poređenju s prethodnom godinom, broj priključaka fiksne telefonije je manji za 0,74%. Od ukupnog broja priključaka fiksne telefonije na dan 28. II 2022. na fizička lica se odnosilo 86,10%, a na pravna lica 13,90% priključaka.

Na dan 28. II 2022. broj korisnika mobilne telefonije u Crnoj Gori iznosio je 1.097.684 što odgovara penetraciji od 177,04%. U odnosu na isti period prošle godine, broj korisnika je veći za 2,48%. Na kraju februara 2022. bilo je 60,51% ili 664.176 postpaid korisnika, dok je prepaid korisnika bilo 39,49% odnosno 433.508.

Ukupan broj priključaka fiksnog širokopojasnog pristupa internetu na dan 28. II 2022. je iznosio 187.614. Procentualni iznos po tehnologijama je: xDSL=28,23%, FTTx=43,47%, KDS-HFC=26,75%, WiFi=1,23%, WiMAX=0,17% i ostale tehnologije=0,15%. U odnosu na isti period prošle godine, broj širokopojasnih priključaka je veći za 1,59%.

Ukupan broj prepaid i postpaid korisnika mobilnih usluga koji su pristupili internetu (putem mobilnih telefona i modema) tokom februara 2022. je iznosio 546.246, pri čemu je 436.518 koristilo 3G, a 447.547 samo 4G tehnologiju pristupa. Broj korisnika koji su pristupili internetu preko mobilnih mreža tokom februara 2022. bio je za 2,42% veći u odnosu na februar 2021.

Uslugu prenosivosti broja u februaru 2022. je iskoristilo 848 pretplatnika i to 802 pretplatnika mobilne telefonije i 46 pretplanika fiksne telefonije. U okviru usluga prenosivosti telefonskih brojeva, do 28. II 2022. ukupno je prenešeno 70.940 brojeva, od čega 15.724 brojeva u fiksnim i 55.216 brojeva u mobilnim mrežama.

U skladu s ciljevima definisanim Strategijom razvoja informacionog društva do 2020, u tabeli je dat pregled stanja ciljeva koji su bili predviđeni da se postignu do kraja 2020, kao i ciljeva postignutih do 28. II 2022.

Indikator	Stanje iz Strategije 2017.	Stanje XII 2020	Plan 2020.	Stanje II 2022.
Dostupnost NGA širokopojasnog pristupa Procenat domaćinstava u području dostupnosti NGA (30 Mbit/s)	26,5%	80%	100%	81,70%
Penetracija fiksnih širokopojasnih priključaka (domaćinstva) Udio domaćinstava koja koriste najmanje fiksni širokopojasni pristup (2 Mbit/s)	53,3%	93,19%	100%	95,98%
Zastupljenost širokopojasnih priključaka velikih brzina Udio priključaka širokopojasnog pristupa internetu putem fiksne mreže velikih brzina (30 Mbit/s) u ukupnom broju fiksnih širokopojasnih priključaka	3,6%	67,38%	70%	69,97%
Penetracija fiksnih ultrabrzih širokopojasnih priključaka (domaćinstva) Udio domaćinstava koja koriste ultrabrzni fiksni širokopojasni pristup (100 Mbit/s)	0%	28,79%	50%	41,29%

10.1.4. Žalbe (operatora), rješavanje sporova, prigovori (pretplatnika)

U periodu od 1. I 2021. do 31. XII 2021. u oblasti zaštite korisnika javnih elektronskih komunikacionih usluga EKIP-u je podnijeto ukupno 447 žalbi

korisnika, po osnovu kojih je donijeto 379 odluka/rješenja i to: 66 žalbi je usvojeno u cjelosti, 94 žalbi je odbijeno, a u 219 slučaja je donijeto rješenje o obustavljanju postupaka zbog odustajanja od žalbe ili zbog postignutog poravnjanja korisnika i operatora, dok je 68 žalbi riješeno na drugačiji način: odgovoreno, odbijeno kao neuredno, proslijeđeno Upravi za inspekcijske poslove. Kada su u pitanju tužbe na odluke Savjeta EKIP-a, a koje se odnose na zaštitu korisnika javnih elektronskih komunikacionih usluga, u periodu od 1. I 2021. do 31. XII 2021. Upravnom sudu je podnijeta 21 tužba.

Spor o prethodnom pitanju, zakonitost usaglašavanja licenci izdatih privrednom društvu Telenor u skladu sa Zakonom o telekomunikacijama sa Zakonom o elektronskim komunikacijama iz 2008, još uvijek nije pravosnažno okončan. U 2021. u tom sporu su bila sljedeća dešavanja:

- Upravni sud je donio presudu U br U br. 4051/19 od 10. IX 2021. kojom je poništeno Rješenje Ministarstva ekonomije Up II broj 060-201/2017-7 od 12. VII 2019. i Rješenje EKIP-a broj 0205-158/48 od 18. II 2016. kojim su privrednom društvu Telenor usaglašene licence broj 01-423 od 1. I 2002, broj 01-122 od 13. IV 2007. i broj 01-143 od 29. X 2007, sa Zakonom o elektronskim komunikacijama iz 2008. i naloženo EKIP-u da donese novo rješenje u roku od 30 dana.
- EKIP je podnijela Upravnom sudu Predlog za ponavljanje postupka i VS Zahtjev za vanredno preispitivanje sudske odluke protiv Presude U br 4051/19.
- EKIP je donijela novo rješenje 17. XI 2021, na koje je Telenor izjavio žalbu MER-u 2. XII 2021. Ministarstvo je postupajući po žalbi istu odbilo Rješenjem od 4. I 2022.

Pred Upravnim sudom je takođe po tužbi Telenora vođen postupak protiv EKIP-a kao tužene oko naknade štete zbog odbijanja zahtjeva Telenora da mu se produži korišćenje radio-frekvencija odobrenih Posebnom licencom broj 01-423 od 1. I 2002. bez tendera i bez plaćanja nove jednokratne naknade, nakon isteka predmetne licence 2016. U 2021. Upravni sud je donio Presudu br. 921/20 od 10. IX 2021. kojom je poništio rješenje EKIP-a. EKIP je u ponovnom potupku donijela novo rješenje 18. XI 2021. na koje je Telenor izjavio tužbu Upravnom sudu. EKIP je u januaru 2022. dostavila spise predmeta i izjašnjenje na tužbu Upravnom sudu.

Pred PS u Podgorici su u 2021. vođeni sljedeći sporovi:

- Spor po tužbi Telenora, protiv EKIP-a kao prvotužene i MER-a kao drugotuženog, za naknadu štete zbog odbijanja EKIP-a da prihvati zahtjev

Telenora za produženje prava korišćenja radio-frekvencija odobrenih Posebnom licencom broj 01-423 od 1. I 2002, nakon isteka iste 2016, zbog čega je Telenor pravo korišćenja radio-frekvencija odobrenih Licencom za koje je bio zainteresovan stekao u postupku javne aukcije 2016. po cijeni koju je ponudio na javnom tenderu za iste. Telenor pred PS potražuje ukupan iznos koji je ponudio za te radio-frekvencije i platio na aukciji spektra 2016. Ovaj postupak je prekinut do pravosnažnog okončanja spora oko usaglašavanja licenci i spora oko prava produženja radio-frekvencija odobrenih Posebnom licencom broj 01-423 od 1. I 2002.

- Spor po tužbi Crnogorskog Telekoma za naknadu štete zbog nametanja mjere sniženja cijena roaminga shodno Sporazumu o sniženju cijena usluge rominga u javnim mobilnim komunikacionim mrežama, koji je Crna Gora zaključila sa drugim državama Zapadnog Balkana.

10.1.5. Međunarodna saradnja

Crna Gora aktivno saraduje sa međunarodnim institucijama na polju elektronskih komunikacija i radio-spektra, kao što su Međunarodna unija za telekomunikacije (ITU) i Regionalni savjet za saradnju (RRC), odnosno učestvuju u radu radnih grupa za:

- roming politiku (praćenje implementacije RRA i predložene Mape puta za snižavanje cijena rominga između ZB I EU),
- 5G (praćenje implementacije MoU za 5G za zemlje ZB6), i
- broadband (praćenje razvoja širokopojasnog pristupa interenetu).

EKIP je u periodu od 15. VI 2021. do 20. III 2022. učestvovala na redovnim Plenarnim skupštinama BEREC-a, sastancima Kontakt mreže BEREC-a i Generalnim skupštinama IRG-a, te učestvovali u radu ekspertskih radnih grupa BEREC-a.

EKIP je nastavila učešće u radu Adriatik-Jonske koordinacione grupe u kojoj pored Crne Gore, učestvuju i Albanija, Bosna i Hercegovina, Hrvatska, Grčka, Italija i Slovenija.

Sljedstveno odluci Svjetske konferencije o radiokomunikacijama povodom korišćenja opsega 694-790 MHz od strane država članica Međunarodne unije za telekomunikacije (ITU), kao i odredbama Odluke (EU) 2017/899, EKIP i Agencija za audiovizuelne medije Republike Albanije su 21. II 2022. u Tirani potpisale Zajedničku Deklaraciju o međuinstitucionalnoj saradnji po pitanju oslobađanja radio-frekvencijskog opsega 694-790 MHz, najkasnije do 30. VI 2022.

Operativni komunikacioni centar 112 (OKC 112)

Pozivi prema broju „112“ primaju se preko centara 112 u Podgorici (centralna regija), Bijelom Polju (sjeverna regija) i Baru (južna regija). Obavljeno je testiranje e-Call-a i isti je uspješno pušten u rad 11. II 2021.

10.2. Usluge informatičkog društva

10.2.1. Normativni okvir

Na osnovu Zakona o elektronskoj upravi („Sl. list CG“, broj 72/19) donijet je Pravilnik o načinu vršenja revizije informacionih sistema organa državne uprave („SL list CG“, broj 15/22).

Na osnovu člana 17 stav 9 Zakona o elektronskoj upravi („Sl. list CG“, broj 72/19) 9. XII 2021. donijeta je Uredba o tehničkim i drugim uslovima za korišćenje informaciono-komunikacione mreže i načinu upravljanja tom mrežom.

Na osnovu člana 33 Zakona o elektronskoj upravi („Sl. list CG“, broj 72/19), Odluka o obrazovanju Savjeta za elektronsku upravu donijeta je 24. VI 2021.

Vlada je 9. XII 2021. utvrdila Predlog zakona o elektronskom dokumentu.

10.2.2. Ostvareni rezultati

Strategija digitalne transformacije Crne Gore 2022-2026 sa Akcionim planom za 2022-2023. je donijeta 23. XII 2021. Strategija predstavlja razvojni okvir kojim se definišu preduslovi i inicijative potrebne za brzu adaptaciju u sve kompleksnije digitalno okruženje, te agilan i proaktivan razvoj digitalne Crne Gore.

U decembru 2021. je usvojen Program za privlačenje digitalnih nomada u Crnoj Gori do 2025, sa Akcionim planom za 2022. Cilj je da Crna Gora bude prepoznata kao globalno privlačna destinacija za digitalne nomade, zbog čega je kroz program i budžet za 2022. planirana realizacija kampanje „Crna Gora - destinacija za digitalne nomade“, ali i kreiranje web platforme koja će postati centralno mjesto za sve informacije i digitalnu interakciju nomada sa institucijama u Crnoj Gori.

Strategijom sajber bezbjednosti 2022-2026 sa Akcionim planom za 2022-2023, koja je usvojena 29. XII 2021, prepoznat je strateški cilj usmjeren na unapređenje ukupnih kapaciteta i sprovođenje aktivnosti od značaja za jačanje ukupne sajber otpornosti Crne Gore, zaštitu kritične infrastrukture, upravljanje kriznim situacijama, snaženje svijesti i edukacije o značaju pitanja sajber bezbjednosti, kao i zaštite informacija, privatnosti i ličnih podataka.

Informacija o potrebi jačanja nacionalnih kapaciteta za sajber bezbjednost je usvojena 9. XII 2021. Na osnovu analize trenutne organizacione strukture u oblasti sajber bezbjednosti, kao i analize položaja, kapaciteta i nadležnosti CIRT.ME, prepoznata je potreba formiranja posebnog organa nadležnog za sajber bezbjednost. Ova inicijativa podržana je i od strane Savjeta za informacionu bezbjednost Crne Gore i implementirana u predlog Strategije sajber bezbjednosti Crne Gore 2022-2026. U skladu sa navedenim, Vlada je 1. XII 2021. usvojila Informaciju o osnivanju Agencije za sajber bezbjednost i donijela niz zaključaka na čijoj realizaciji će se raditi u narednom periodu.

U kontekstu koordinacije i odgovora na incidentne situacije u crnogorskom sajber prostoru nacionalnog CIRT-a, incidenti se prijavljuju online, putem web portala www.cirt.me, putem portala www.euprava.me i putem email-a na kontakt@cirt.me. Tokom 2021. CIRT-u je prijavljeno ukupno 672 incidenta.

Tabelarni prikaz prijavljenih incidenata u 2021:

Napad na web sajtove i IS	Prevare putem Interneta	Zloupotreb a profila na društvenim mrežama	Nepriklad a n sadržaj na Internetu	Malver	Ostali (Uznemiravanje, Ucjene...)	Ukupno
21	75	86	9	430	51	672

U martu 2022 je formirana međuresorska Radna grupa koju čine predstavnici MJUDDM i UNDP-a, a koja radi na izradi specifikacija i finalizaciji Projektnog zadatka za nadogradnju GSB.

Odluka o obrazovanju Savjeta za upravljanje otvorenim podacima te jačanje kapaciteta službenika za kreiranje i upravljanje otvorenim podacima usvojena je 4. XI 2021. Ujedno je unaprijeđen portal otvorenih podataka <https://data.gov.me>

10.2.3. Statistički podaci

MJUDDM je, u saradnji sa Generalnim sekretarijatom Vlade, razvilo novi portal Vlade - GOV.ME, u skladu sa najboljim praksama vodećih digitalnih platformi vladinih institucija u svijetu. Ukupan broj posjetilaca na godišnjem nivou je 1.400 000.

Na Portalu otvorenih podataka trenutno je objavljeno 193 skupa podataka od strane 16 institucija i u 15 oblasti od javnog interesa. Portal je integrisan sa

evropskim Portalom otvorenih podataka, pa su od trenutka integracije, nacionalni data setovi dostupni i na ovom portalu.

U skladu s planovima uspostavljanja novih servisa, na Portalu e-uprave u decembru 2021. su bile aktivne 523 usluge, od čega je 156 elektronskih, a 367 informativnih.

U tabeli niže dat je prikaz davalaca elektronskih usluga povjerenja sa statističkim podacima o njihovoj upotrebi zaključno s datumom 1. XII 2021:

<i>Davalac elektronskih usluga povjerenja</i>	<i>Vrsta elektronske usluge povjerenja</i>	<i>Broj izdatih aktivnih certifikata ili pruženih usluga</i>
Pošta Crne Gore A.D	Izrada certifikata za elektronski potpis	5.865 certifikata
	Izrada kvalifikovanog certifikata za elektronski potpis	10.356 certifikata
	Izrada kvalifikovanog certifikata za elektronski pečat	15 certifikata
	Izrada kvalifikovanog certifikata za autentifikaciju internet stranice	13 certifikata
	Izrada kvalifikovanog vremenskog pečata	3.737 usluga
	Usluga elektronske preporučene dostave	/
	Kvalifikovana usluga elektronske preporučene dostave	1.521 usluga

Coreit D.O.O	Izrada kvalifikovanog certifikata za elektronski potpis	15.541 certifikata
	Izrada kvalifikovanog certifikata za elektronski pečat	1.147 certifikata
	Izrada elektronskog vremenskog pečata	/
	Izrada kvalifikovanog vremenskog pečata	/
MUP	Izrada kvalifikovanog certifikata za kvalifikovani elektronski potpis	165.290 certifikata
MJUDDM	Izrada certifikata za napredni elektronski potpis	410 certifikata
Crnogorski Telekom A.D. Podgorica	Izrada certifikata za napredni elektronski potpis	/
	Izrada certifikata za napredni elektronski pečat	/
	Izrada kvalifikovanog certifikata za napredni elektronski potpis	5.494 certifikata
	Izrada kvalifikovanog certifikata za napredni elektronski pečat	391 certifikata
	Izrada kvalifikovanog certifikata za kvalifikovani elektronski potpis	86 certifikat
	Izrada kvalifikovanog certifikata za kvalifikovani elektronski pečat	1 certifikat

	Izrada kvalifikovanog vremenskog pečata	86 usluga
	Kvalifikovana usluga verifikacija kvalifikovanog elektronskog potpisa i kvalifikovanog elektronskog pečata	86 usluga
Zeko.me DOO	Usluga elektronske preporučene dostave	/
Centralna banka Crne Gore	Izrada certifikata za napredni elektronski pečat	/

Kada su u pitanju elektronske usluge povjerenja, trenutno je upisano sedam davalaca elektronskih usluga povjerenja, čiji se podaci nalaze u Evidenciji davalaca elektronskih usluga povjerenja i Registru kvalifikovanih davalaca elektronskih usluga povjerenja, kao i u Trust listi uspostavljenoj u skladu sa standardom ETSI TS 119 612.

Međunarodna saradnja

Crna Gora je bila domaćin Digitalnog samita 2021, koji je organizovan u Podgorici 10-11. X 2021 u hibridnom formatu. Samit je okupio učesnike zemalja Zapadnog Balkana, kao i međunarodne partnere Inicijative za Zapadni Balkan. Prezentirane su realizovane aktivnosti u kontekstu digitalne komponente Akcionog plana za zajedničko regionalno tržište i prepoznati modeli buduće regionalne saradnje kroz definisanje zajedničkih ciljeva.

U skladu sa Memorandumom o razumjevanju o regionalnoj interoperabilnosti i uslugama povjerenja uz podršku Savjeta za regionalnu saradnju (RCC), Crna Gora, zajedno sa ostalim zemljama Zapadnog Balkana (WB6) definiše i sprovodi aktivnosti na putu povezivanja i stvaranja interoperabilnog Zapadnog Balkana.

U novembru 2021. potpisan je Memorandum o razumijevanju između MJUDDM i Ministarstva ekonomskih poslova i komunikacija Estonije o saradnji u oblasti digitalne Vlade.

10.3. Audio-vizuelna politika

10.3.1. Normativni okvir

Intenzivirane su aktivnosti na izmjenama i dopunama Zakona o medijima i Zakona o nacionalnom javnom emiteru Radio i Televizija Crne Gore, kao i izradi Zakona o audio-vizuelnim medijskim uslugama, čije je usvajanje planirano do kraja II kvartala 2022.

U skladu sa Zakonom o medijima, izrađen je Pravilnik o raspodjeli sredstava iz Fonda za zaštitu pluralizma i raznovrsnosti medija namijenjenih štampanim medijima i internetskim publikacijama. Nakon donošenja podzakonskog akta, sproveden je prvi konkurs za raspodjelu sredstava putem kojeg je podršku za realizaciju projekata od javnog interesa dobilo 36 medija i 3 samoregulatorna tijela.

Dana 21. IX 2021, stupio je na snagu Pravilnik o pravima i obavezama emitera tokom kampanje za izbore za odbornike u skupštinama opština: Mojkovac, Petnjica i Cetinje, održanih 5. XII 2021. („Sl. list CG“, broj 100/21).

Dana 2. II 2022, stupio je na snagu Pravilnik o pravima i obavezama emitera tokom kampanje za izbore za odbornike u skupštinama opština: Berane i Ulcinj, održanih 27. III 2022. („Sl. list CG“, br. 12/22).

Pravilnicima su bliže uređeni uslovi za realizaciju prava i obaveza emitera u toku kampanja za određene izbore. Njihova svrha je bila da doprinesu obezbijedivanju istinitog, blagovremenog i nepristrasnog informisanja građana o svim fazama postupka i različitim stavovima tokom izborne kampanje, pod ravnopravnim uslovima za sve učesnike u izbornoj kampanji, u skladu sa Zakonom o elektronskim medijima, Zakonom o medijima, Zakonom o izboru odbornika i poslanika, Pravilnikom o komercijalnim audiovizuelnim komunikacijama i Pravilnikom o programskim standardima u elektronskim medijima.

10.3.2. Ostvareni rezultati

U skladu s novim reformama u oblasti medija, u toku je izrada prve Medijske strategije Crne Gore 2022-2026 i pratećeg Akcionog plana. Nakon aktivnosti Radne grupe formirane u decembru 2021, prvi Nacrt Medijske strategije je na javnoj raspravi. Ovim dokumentom se, kroz transparentan i inkluzivan proces, u saradnji sa medijskom zajednicom, civilnim sektorom, državnim organima i svim zainteresovanim subjektima, definišu pravci razvoja i unapređenje medijske oblasti. Predviđeno je da nacrt ovog dokumenta bude pripremljen do kraja II kvartala 2022.

Agencija za elektronske medije (AEM) je objavila sljedeće izvještaje o implementaciji programskih standarda²²:

- Analiza programske strukture TV emitera sa nacionalnim pokrivanjem – jul 2021;
- Analiza programske strukture lokalnih javnih TV emitera - oktobar 2021;
- Analiza programske strukture nacionalnih TV emitera – novembar 2021;
- Analiza programske strukture nacionalnog emitera RTVCG – novembar 2021;
- Analiza televizijskog izvještavanja tokom Neđelje ponosa – novembar 2021;
- Informacija o poštovanju uslova iz izdatog odobrenja za neprofitne emitere – novembar 2021;
- Analiza programske strukture regionalnih TV emitera – decembar 2021;
- Izvještaj o medijskom predstavljanju tokom lokalnih izbora u decembru 2021. – decembar 2021;
- Informacija o televizijskim programskim sadržajima za djecu – decembar 2021;
- Analiza programske strukture komercijalnih radio emitera – decembar 2021.

Na inicijativu više pružalaca AVM usluga na zahtjev, tokom 2020. i 2021, za umanjenje naknada za pružanje AVM usluga na zahtjev, Savjet Agencije za elektronske medije (SAEM) je dao saglasnost da se izvrši oslobađanje pružaoca AVM usluga na zahtjev obaveze plaćanja 10% godišnje naknade za pružanje AVM usluga na zahtjev za 2021. (Odluka br. 01-1047 od 29. XI 2021.). Agencija za zaštitu konkurencije je dala pozitivnu ocjenu da je ova mjera u skladu sa pravilima o državnoj pomoći (Rješenja br. UPI-05-430/21-115/9 od 14. X 2021).

Savjet AEM (SAEM) je 8. I 2022. donio odluku da na šest mjeseci ograniči reemitovanje pojedinih programskih sadržaja koji se emituju u okviru televizijskog programa „TV Happy“ iz Srbije. Razlog za ovu odluku su programi u kojima je omogućavan, podstican i opravdavan osjećaj negiranja, neprihvatanja i animoziteta prema pripadnicima crnogorske nacionalnosti. Time je, po mišljenju SAEM, zloupotrijebljeno pravo na slobodu izražavanja. Cijeneći da se radi o pitanju od javnog interesa, čija zaštita zahtijeva sprovođenja mjera kojima će se suzbiti sporno izražavanje, SAEM je zaključio da je opravdano da se, na period od šest mjeseca, ograniči reemitovanje

²² Dostupno na sajtu AEM www.aemcg.org.

programskih sadržaja „Dobro jutro Srbijo“, „Vikend jutro“ „Ćirilica“ i „Posle ručka“ na televiziji „TV Happy“.

SAEM je 28. II 2022. usvojio Odluku o raspisivanju javnog konkursa za raspodjelu sredstava iz Fonda za podsticanje pluralizma i raznovrsnosti medija namijenjenih komercijalnim i neprofitnim elektronskim medijima, kao i Odluku o kriterijumima i metodologiji bodovanja prijave i zahtjeva na javni konkurs.

Ovim konkursom izvršiće se raspodjela sredstva iz Fonda i to:

1. 464.450,73 EUR putem grantova za povećanje obima, strukture i raznovrsnosti ponude programskih sadržaja iz sopstvene produkcije posvećenih tematskim oblastima od javnog interesa (grantovi za emitere);
2. 25.802,82 EUR putem grantova za pokriće operativnih troškova samoregulatornih tijela (grantovi za samoregulatorna tijela).

10.3.3. Statistički podaci

U periodu od 1. I - 31. XII 2021, AEM-u je dostavljeno:

- 36 prigovora na rad emitera. U prvostepenom postupku, odbijeno je jedanaest, a prihvaćeno dvadeset i dva prigovora. Upućena su tri odgovora na prigovor.
- jedan prigovor na rad kablovskog operatora, na koji je odgovoreno dopisom.

U postupcima po prigovoru ili službenoj dužnosti, u 2021. AEM je izrekla 140 upozorenje emiterima, od čega 22 u postupcima po prigovorima i 118 u postupcima po službenoj dužnosti.

U istom periodu, protiv kablovskih operatora je pokrenuto šest postupka po službenoj dužnosti, od kojih su četiri obustavljena, dok su dva završena izmjenom odobrenja.

U drugostepenom postupku, podnesene su tri žalbe na rješenja donesena u postupcima po prigovorima na rad emitera, koje su odbijene.

AEM je izdala dva nova odobrenja za emitovanje, i to Odobrenje za emitovanje opšteg televizijskog programa „Gradska televizija“ (Odobrenje za emitovanje br. O-TV-J-10) i Odobrenje za emitovanje opšteg televizijskog programa „TV E“ (Odobrenje za emitovanje br. O-TV-K-29).

U periodu od 15. VI 2021. do 20. III 2022, AEM je pokrenula deset postupaka prinudne naplate i vodila dva stečajna postupka.

Dana 31. I 2022, AEM je objavila Izvještaj o stanju tržišta usluga distribucije radio i televizijskih programa do krajnjih korisnika sa stanjem na dan 31. XII

2021. Broj priključaka za distribuciju radio i televizijskog programa putem različitih platformi sa uslovnim pristupom iznosi 243.284. U poređenju sa brojem priključaka na kraju 2020, broj korisnika Pay-TV usluga je veći za 3.734 ili 1,53%.

10.3.4. Međunarodna saradnja

U on-line formatu, predstavnici AEM su učestvovali (u svojstvu posmatrača) na sastancima Kontakt komiteta za sprovođenje Direktive o audiovizuelnim medijskim uslugama i Evropske grupe regulatora za audiovizuelne medijske usluge (ERGA).

Kroz razne online formate, predstavnici AEM su učestvovali u nastavku realizaciji regionalnog projekta Evropske unije i Savjeta Evrope „Sloboda izražavanja i sloboda medija u Jugoistočnoj Evropi” (JUFREX2), pokrenutog radi unapređenja slobode izražavanja i slobode medija u skladu sa standardima Savjeta Evrope i Evropske unije. Ovaj projekat se sprovodi u okviru programa „Horizontalni mehanizam za Zapadni Balkan i Tursku 2019-2022” (Horizontal Facility II).

10.3.5. Operativna i finansijska nezavisnost

Zbog podnošenja ostavke jednog člana, nakon sprovedenog javnog poziva, imenovan je novi član SAEM-a. Odluka o imenovanju je stupila na snagu 29. XII 2021. („Sl. list CG“, broj 139/21).

Skupština je 29. XII 2021. usvojila Finansijski plan sa Planom rada Agencije za elektronske medije za 2022.

POGLAVLJE 16 - POREZI

16.1. Normativni okvir

Skupština je 29. XII 2021. donijela Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o porezu na dohodak fizičkih lica („Sl. list CG“, broj 146/21), čije izmjene su bazirane na uvođenju dualnog sistema oporezivanja dohotka, jačanju poreske discipline i davanje podsticajnih mjera za privlačenje određenih kategorija poreskih obveznika. Dualni sistem oporezivanja podrazumijeva proporcionalnu i progresivne stope poreza na dohodak fizičkih lica, u zavisnosti od izvora dohotka - član 10 Zakona o porezu na dohodak fizičkih lica. Naime, proporcionalno oporezivanje je, uz izmjenu stope poreza sa 9% na 15%, zadržano za dohodak od sljedećih izvora prihoda:

□ imovine,

- kapitala,
- kapitalnih dobitaka,
- prihoda od sportske djelatnosti,
- prihoda od autorskih i srodnih prava, patenta, žiga i prihoda samostalnih stručnjaka u kulturi,
- na osnovu ugovora o djelu i drugih samostalnih djelatnosti iz člana 16 stav 1 Zakona o porezu na dohodak fizičkih lica.

Progresivno oporezivanje i neoporezivi dio dohotka je uvedeno za dohodak ostvaren od sljedećih izvora:

- ličnih primanja (neoporezivo do 700,00€, raspon između 700,01€ i 1.000,00€ oporezivaće se po stopi od 9%, i visina ličnog primanja iznad 1.000,01€ će se oporezivati po stopi od 15%) i
- samostalne djelatnosti (neoporezivo do 8.400,00€, raspon između 8.400,01 i 12.000,00€ oporezivaće se po stopi od 9%, i visina dohotka iznad 12.000,01€ će se oporezivati po stopi od 15%), uz izuzimanje prihoda ostvarenih od ugovora o djelu i drugih samostalnih djelatnosti u skladu sa Zakonom.

U cilju jačanja poreske discipline propisano je da je poslodavac dužan da nadležnom poreskom organu dostavi izvještaj o obračunatim i plaćenim porezima i doprinosima do 15. u tekućem za prethodni mjesec, u skladu sa zakonom kojim se uređuje izvještavanje poreskog organa. Osim navedenog, propisano je da poslodavac koji do 1. I 2022. nije dostavio u propisanom roku izvještaj o obračunatim i plaćenim porezima i doprinosima, dužan je da u roku od 45 dana od 1. I 2022. Upravi prihoda i carina dostavi izvještaj po poreskim stopama koje su važile u mjesecu na koji se izvještaj odnosi.

Novim zakonskim rješenjima propisano je oslobođenje od plaćanja poreza na dohodak fizičkih lica na prihod koji ostvari korisnik podsticajnih mjera za razvoj istraživanja i inovacija, u skladu sa zakonom kojim se uređuju podsticajne mjere za razvoj istraživanja i inovacija. Pored navedenog, uvedeno je da se predmetom oporezivanja nerezidenta ne smatra dohodak koji nerezident u Crnoj Gori od obavljanja posla elektronskim putem ostvari od poslodavca koji ne obavlja djelatnost u Crnoj Gori, ukoliko ostvaruje zaradu veću od tri prosječne bruto zarade ostvarene u prethodnoj godini prema podacima organa nadležnog za poslove statistike.

Skupština je 29. XII 2021. donijela Zakon o izmjenama i dopuni Zakona o doprinosima za obavezno socijalno osiguranje („Sl. list CG“, broj 145/21), kojim se predviđa ukidanje doprinosa za zdravstvo na teret poslodavca i teret

zaposlenog, kako bi se obezbijedilo smanjenje poreskog opterećenja na rad. Ukidanjem obaveze plaćanja doprinosa za zdravstveno osiguranje, finansiranje zdravstvenog sistema umjesto dosadašnjeg finansiranja preko sistema doprinosa zaposlenih sa jedne i besplatne zdravstvene zaštite sa druge strane, država preuzima na sebe kroz finansiranje iz opštih prihoda budžeta. Dakle, zadržava se isti obuhvat usluga zdravstvene zaštite, bez prethodne uplate doprinosa.

Skupština je 29. XII 2021. donijela Zakon o izmjeni Zakona o objedinjenoj registraciji i sistemu izvještavanja o obračunu i naplati poreza i doprinosa („Sl. list CG“, broj 145/21), kojim je izvršeno pravno tehničko usklađivanje sa Zakonom o doprinosima za obavezno socijalno osiguranje, odnosno brisanje pojmovne kategorije koja je u vezi zdravstvenog osiguranja.

Skupština je 29. XII 2021. donijela Zakon o reprogramu poreskog potraživanja („Sl. list CG“, broj 145/21), sa ciljem da se svim pravnim i fizičkim licima koji se suočavaju sa problemom nelikvidnosti i nijesu u mogućnosti da izmire dospjele poreske obaveze usljed negativnih efekata na poslovanje izazvanih epidemijom Covid-19 virusa, pruži podsticaj u rješavanju njihove situacije u pogledu plaćanja poreskih obaveza, odnosno da se njihov poreski dug reprogramira u najviše 60 mjesečnih rata, u zavisnosti od iznosa duga. Primjenom predloženog zakona stvaraju se uslovi za stimulisanje svih poreskih obveznika da uplate poresku obavezu, čime će se obezbijediti redovnost u izmirivanju prihoda, a ujedno i relaksiranje poreskih obveznika od dodatnog zaduživanja u cilju izmirivanja poreske obaveze.

Skupština je 29. XII 2021. donijela Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o poreskoj administraciji („Sl. list CG“, broj 145/21), kojim je izvršeno usklađivanje sa Direktivama EU i FATCA Sporazuma u dijelu administrativne saradnje u oblasti oporezivanja, odnosno obezbjeđen je pravni osnov za razmjenu informacija Uprave prihoda i carina Crne Gore i nadležnih organa država članica EU, drugih država kao i Uprave prihoda SAD-a. Poreski organ će navedene informacije razmjenjivati sa nadležnim organima drugih država: na zahtjev druge države, automatski ili samoinicijativno, ako smatra da te informacije mogu biti od koristi za nadležnog organa druge države.

Pored navedenog, ovim zakonom:

- prošireni su kriterijumi od kojih polazi poreski organ prilikom utvrđivanja poreske osnovice putem procjene;
- proširena su ovlašćenja poreskog inspektora kada u postupku kontrole utvrdi da lice nije prijavilo ostvareni prihod od imovine, da poresku obavezu tom licu utvrdi rješenjem, primjenom metode procjene poreske osnovice;

- izvršeno je izjednačavanje roka zastarjelosti za ostvarivanje prava na povraćaj više plaćene poreske obaveze i poreskog kredita sa propisanim rokovima zastarjelosti prava na utvrđivanje i naplatu poreza (sa tri na pet godina), u cilju poboljšanja uslova poslovanja poreskim obveznicima i uklanjanja biznis barijera.
- daje se ovlaštenje poreskom organu da, nakon isteka apsolutnog roka zastarjelosti, od 10 godina, za utvrđivanje, naplatu i povraćaj poreza, po službenoj dužnosti donese rješenje o prestanku poreske obaveze zbog zastarjelosti. Izuzetno, pravo na utvrđivanje i naplatu poreza ne može zastarjeti za potraživanja koja su obezbjeđena zalogom ili hipotekom, osim u dijelu naplate kamate i drugih novčanih davanja.

Na ovaj način će se izvršiti unaprijeđenje poreskog sistema u cilju jasnog definisanja prava i obaveza i odgovornosti učesnika u poreskom postupku, što će imati za posljedicu bolju zaštitu prava poreskih obveznika i efikasnije pružanje usluga poreskim obveznicima s jedne strane, odnosno veću poresku disciplinu i bolju naplatu javnih prihoda, s druge strane.

Skupština je 29. XII 2021. donijela Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o porezu na dobit pravnih lica („Sl. list CG“, broj 146/21), kojim je izvršeno usklađivanje nacionalnog zakonodavstva sa Direktivom Savjeta 2011/96/EU (poslednji put izmijenjena sa Direktivom Savjeta 2014/0086/EU i 2015/0121/EU) o zajedničkom sistemu oporezivanja koji se primjenjuje na matična i zavisna društva iz država članica EU i Direktivom Savjeta EU 2003/49/EC o zajedničkom sistemu oporezivanja isplata kamata i autorskih naknada između povezanih društava iz država članica EU. U cilju sprječavanja izbjegavanja plaćanja poreza, odnosno smanjenja poreske evazije, a uzimajući u obzir sve veći broj poreskih obveznika koji imaju transakcije sa povezanim licima, ukazala se potreba za izmjenama i dopunama važećeg zakona u dijelu koji se odnosi na oporezivanje transakcija između povezanih lica u oblasti transfernih cijena. Pored navedenog, ovim zakonom je uvedeno progresivno oporezivanje i umjesto proporcionalne stope od 9%, uvedene su progresivne stope poreza na dobit pravnih lica i to: do 100.000,00 eura 9%; od 100.000,01 eura do 1.500.000,00 eura: 9.000,00 eura+12% na iznos preko 100.000,01 eura; preko 1.500.000,01 eura: 177.000,00 eura+15% na iznos preko 1.500.000,01 eura. Takođe, ovim zakonom je izvršeno povećanje stope poreza po odbitku na prihode po osnovu dividendi, kamata, autorskih naknada, kapitalnog dobitka i ostalih prihoda na koje se obračunava porez po odbitku, sa 9% na 15%, kao i povećanje stope poreza sa 9% na 15% na prihode koje ostvari nerezidentno pravno lice od drugog nerezidentnog pravnog lica i rezidentnog ili nerezidentnog fizičkog lica na teritoriji Crne Gore, po osnovu

kapitalnih dobitaka; kao i na prihode po osnovu izdavanja u zakup pokretne i nepokretne imovine, koje nerezidentno pravno lice ostvaruje od lica koje nije dužno da obračunava, obustavlja i uplaćuje porez po odbitku.

Skupština je 29. XII 2021. donijela Zakon o dopunama Zakona o porezu na dodatu vrijednost („Sl. list CG“, broj 146/21), koji su predložili poslanici u Skupštini, a kojim je propisano da se PDV obračunava i plaća po sniženoj stopi od 7% od prometa usluga pripremanja i usluživanja hrane, pića i napitaka, osim alkoholnih pića, gaziranih pića sa dodatkom šećera i kafe u objektima za pružanje ugostiteljskih usluga.

16.2. Operativni kapaciteti i kompjuterizacija

U okviru projekta „Reforma Poreske administracije“ (finasiran kreditom Svjetske banke) a koji podrazumijeva uvođenje IRMS (Integrisanog informacionog sistema) kao i modernizaciju poslovnih procesa u skladu sa važećim trendovima digitalizacije usluga poreskim obveznicima:

- završen je FRD dokument (opis budućeg stanja poslovnih procesa koje treba da podrži novi integrisani IT sistem) U toku je završna faza kompletiranja potrebne dokumentacija za raspisivanje tendera za nabavku IRMS-Integrisanog IT sistema, čiji je sastavni dio FRD dokument.
- DWH-skladište podataka. Završen i usaglašen sa Svjetskom bankom projektni zadatak. Završen tender, odabrana konsultantska firma koja će raditi na realizaciji projekta. U toku su aktivnosti na potpisivanju ugovora sa odabranom formom i početak realizacije aktivnosti.
- Uporedo je nastavljeno sa procesom čišćenja podataka.

Dodatno, sistem za e-fiskalizaciju postao je operativan 1. I 2021, sa prelaznim rokom primjene od 6 mjeseci. Primjena sistema e-fiskalizacije u realnom vremenu, počela je od 1. VI 2021, za sve obveznike u skladu sa Zakonom.

Nastavljena je tehnička pomoć kroz projekat tehničke pomoći sredstvima Višekorisničke IPA-e koju pružaju eksperti MMF-a, na osnovu TADAT procjene odrađene na kraju 2015. U ovom periodu nije bilo aktivnosti. Održana su dva sastanka vezana za pružanje pomoći kod već započetih aktivnosti za oblasti: upravljanja dugom, poreske kontrole na bazi analize rizika i PDV povrat – primjena analize rizika. Takođe su okvirno dogovorene oblasti u kojima je potrebno nastaviti pružanje tehničke pomoći za period 2023-2026: upravljanje rizikom, struktura, funkcije podrške, obaveze plaćanja, revizija.

Nastavljene su aktivnosti vezane za procjenu spremnosti administracije za razmjenu informacija AEOI (2023) uz tehničku pomoć predstavnika OECD-

a/Globalni forum o transparentnosti i razmjeni informacija u poreske svrhe (po zahtjevu, automatski, spontano). Održano niz sastanaka sa predstavnikom Globalnog foruma vezano za dopunu/dalja pojašnjenja koja se tiču informacija dostavljenih u Upitniku o samoprocjeni. Nakon sačinjenog Izvještaja nastavljene su aktivnosti na dodatnim pojašnjenjima u dijelu koji se odnosi na “Povjerljivost i zaštita podataka“. Oblast koja se trenutno tretira je povjerljivost i zaštita podataka (u sklopu koje imamo dva dijela – jedan koji se tiče zakonske legislative i drugi koji se tiče ISM (Information Security Management) sa IT stanovišta zaštite i sigurnosti podataka koji se razmjenjuju).

POGLAVLJE 17 - EKONOMSKA I MONETARNA UNIJA

17.1. Ekonomska politika

Nakon intenzivnih konsultacija sa Evropskom komisijom, 26. I 2022. je usvojen novi **Program ekonomskih reformi 2022-2024**, kojim se potvrđuje strateški cilj Crne Gore za naredni period, a to je osmišljavanje i implementacija digitalno zasnovanog, zelenijeg, snažnijeg i otpornijeg ekonomskog oporavka i rasta, kroz diverzifikaciju ekonomije.

Da bi operacionalizovala novu razvojnu orijentaciju, Vlada je predložila i usvojila ambiciozan reformski paket pod nazivom „**Evropa sad**“. Glavni ciljevi reformskog paketa koji za cilj ima rješavanje nekih dugotrajnih strukturnih prepreka za ekonomski rast Crne Gore su: povećanje životnog standarda stanovništva, povećanje zaposlenosti, smanjenje sive ekonomije na tržištu rada i poboljšanje poslovnog i investicionog ambijenta. Radi postizanja ovih ciljeva bice uveden širok set mjera ekonomske politike, a nekoliko njih iz oblasti javnih finansija. Neke od najvažnijih su: povećanje neto minimalne zarade sa 250 EUR na 450 EUR mjesečno, supstitucija doprinosa za obavezno zdravstveno osiguranje sa drugim prihodima države, oslobađanje od poreza na dohodak fizičkih lica za zarade do 700 EUR i uvođenje progresivnog poreza na dohodak građana. Program „Evropa sad“ je kreiran kako bi bio u potpunosti usklađen sa Vladinom Fiskalnom strategijom za predstojeći srednjoročni period, koju je 29. XII 2021. usvojila Skupština. Fiskalna strategija Crne Gore za period 2021 – 2024 predstavlja najznačajniji dokument za planiranje fiskalne politike i sadrži ciljeve fiskalne politike u naznačenom periodu, makroekonomski i fiskalni okvir, mjere fiskalne politike i rizike za ostvarenje osnovnog makro-fiskalnog scenarija.

Kao koordinator statističkog sistema, Uprava za statistiku, uz podršku IPA 2017 višekorisničkog projekta pomoći, radila je na koordinaciji, u dijelu proizvodnje i prikupljanja raspoloživih varijabli koje su neophodne za izradu indikatora za proceduru makroekonomske neravnoteže (macro-economic imbalance procedure – MIP). Dodatno, ažurirani su i metapodaci za raspoložive indikatore koji su dostavljeni Eurostat-u.

17.2. Monetarna politika

Akcioni plan za harmonizaciju sa pravnom tekovinom EU u oblasti poglavlja 17 – Ekonomska i monetarna unija, u skladu sa ustaljenom praksom, revidira se jednom godišnje. Poslednji revidirani Akcioni plan dostavljen je EK 24. II 2022.

Nakon što je u februaru 2021. Misija MMF-a za procjenu zaštitnih mehanizama CBCG identifikovala potrebu za izmjenama i dopunama Zakona o CBCG, MMF-ov Sektor za pravne poslove pružio je CBCG tehničku pomoć u ovom domenu. Ekspertska misija je je završena u februaru 2022.

Na zahtjev CBCG i drugih centralnih banaka regiona, Evropska centralna banka razmatra mogućnost da nanovo produži rok za korišćenje EUREP instrumenta (Eurosystem repo facility for central banks) za obezbjeđivanje likvidnosti centralnim bankama koje nisu članice eurozone, a koji je istekao martu 2022. EUREP linija omogućava Crnoj Gori da se, u slučaju potrebe, kandiduje za dobijanje sredstava za podršku sistemskoj likvidnosti u iznosu do 250 miliona eura.

Tokom 2021. nastavljene su projektne aktivnosti u online formatu u okviru IPA Regionalnog projekta „Program jačanja kapaciteta centralnih banaka Zapadnog Balkana sa ciljem njihove integracije u Evropski sistem centralnih banaka“. Nakon implementacionog perioda od 33 mjeseca, projekat je završen u decembru 2021.

POGLAVLJE 19 - SOCIJALNA POLITIKA I ZAPOSŁJAVANJE

Radni odnosi

Skupština je 29. XII 2021. donijela Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o radu u okviru Programa „Evropa sad“ kojim je povećan iznos minimalne zarade na 450 eura, u cilju poboljšanja standarda zaposlenih, odnosno obezbjeđivanja adekvatnog primanja, kao dostojanstvenog rada za zaposlene u Crnoj Gori.

Skupština je 29. XII 2021. donijela Zakon o mirnom rješavanju radnih sporova. Ovim zakonom su, kroz rad Agencije kao specijalizovane, nezavisne institucionalne službe za vansudsko, odnosno alternativno rješavanje radnih

sporova, kroz stručno i efikasno rješavanje kolektivnih i individualnih radnih sporova, stvoreni uslovi za uspješno poslovanje i unapređenje poslovnog ambijenta u Crnoj Gori. Time se, dodatno, doprinosi da Crna Gora i na ovaj način bude prepoznata kao država sa zavidnim nivoom vladavine prava, kako sa aspekta države, tako i sa aspekta ostvarivanja ljudskih prava.

Zaštita i zdravlje na radu

U skladu sa Zakonom o zaštiti i zdravlju na radu, donijeti su sljedeći podzakonski akti:

- Pravilnik o izmjeni pravilnika o mjerama zaštite i zdravlja na radu od rizika izloženosti hemijskim materijama („Sl. list Crne Gore“, br. 077/21) u koji je usklađena sa Direktivom Komisije (EU) 2019/1831 od 24. XI 2019. o utvrđivanju petog popisa granične vrijednosti izloženosti opasnim hemijskim materijama na radnom mjestu na temelju Direktive Vijeća 98/24/EZ i o izmjeni direktiva 91/322/EEZ, 2000/39/EZ, 2009/161/EU i 2017/164/EU;
- Pravilnik o mjerama zaštite i zdravlja na radu od rizika izloženosti biološkim materijama („Sl. list Crne Gore“, br. 117/21) koji je usklađen je sa Direktivom 2000/54/EZ Evropskog parlamenta i Savjeta od 18. IX 2000. o zaštiti radnika od rizika povezanih sa izlaganjem biološkim materijama na radu, Direktiva Komisije (EU) 2019/1833 od 24. XI 2019. o izmjeni priloga I. III. V. i VI. Direktivi 2000/54/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća radi strogo tehničkih prilagodbi i Direktiva Komisije (EU) 2020/739 od 3. VI 2020. o izmjeni Priloga III. Direktivi 2000/54/EZ Evropskog parlamenta i Vijeća u pogledu uvrštenja virusa SARS-CoV-2 na popis bioloških materija za koje se zna da uzrokuju zarazu kod ljudi i o izmjeni Direktive Komisije (EU) 2019/1833;
- Pravilnik o upotrebi sredstava i opreme lične zaštite na radu („Sl. list Crne Gore“, br. 135/21, od 24. XII 2021) koji je usklađen s Direktivom Savjeta 89/656/EEZ od 30. XI 1989. o minimalnim zahtjevima za upotrebu sredstava i opreme za ličnu zaštitu na radu i Direktiva Komisije (EU) 2019/1832 od 24. XI 2019. o izmjeni priloga I, II i III Direktivi Vijeća 89/656/EEZ radi strogo tehničkog usklađivanja.

U cilju pružanja podrške izradi i implementaciji Strategije za unapređenje zaštite i zdravlja na radu 2022-2027. sa Akcionim planom implementacije za 2022, Međunarodna organizacija rada (MOR) je odobrila sredstva u iznosu od 40,000.00 USD za aktivnosti koje je potrebno sprovesti u periodu od februara

do septembra 2022. Cilj projekta je Unapređenje institucionalnog okvira zaštite i zdravlja na radu koji bi obuhvatio sljedeće aktivnosti:

- Analizu stanja institucionalnog okvira, odnosno analizu stanja u smislu nadležnosti u vršenju poslova zaštite i zdravlja na radu u Crnoj Gori i poslova koji su usko vezani za ovu oblast;
- Izradu Prijedloga na koji način treba unaprijediti institucionalni okvir u smislu nadležnosti u vršenju poslova zaštite i zdravlja na radu u Crnoj Gori i poslova koji su usko vezani za ovu oblast;
- Analizu stanja kada su u pitanju kapaciteti nosioca zaštite i zdravlja na radu kod poslodavaca u Crnoj Gori;
- Izradu Prijedloga na koji način se mogu ojačati kapaciteti nosioca zaštite i zdravlja na radu kod poslodavaca u Crnoj Gori.

Za potrebe unaprijeđenja institucionalnog okvira za oblast zaštite i zdravlja na radu, te sprovođenja pravne tekovine EU iz ove oblasti, ali i doprinosa finalizaciji Strategije zaštite i zdravlja na radu za 2022-2027. dobijena je ekspertska podrška kroz TAIEX instrument. Radionica je održana u online formatu 21. i 22. III 2022. Posebna pažnja je posvećena potrebi stvaranja institucionalnog ambijenta koji bi obuhvatio nadležnosti zaštite i zdravlja na radu za sve zaposlene u Crnoj Gori, i za sve djelatnosti, te doprinio obezbjeđivanju sigurnog i zdravog radnog mjesta za zaposlene, sa minimalnim brojem povreda na radu, profesionalnih bolesti i bolestima u vezi sa radom.

Konačno, u cilju jačanja administrativnih kapaciteta zaposlenih u Direktoratu za rad i zapošljavanje MER-a i Inspekcije rada, posebna komponenta je planirana kroz projekat „Unaprijeđeno kreiranje politike zasnovane na dokazima, praksi implementacije i koordinacije u sektoru zapošljavanja, obrazovanja i socijalne politike i ojačani kapaciteti za učešće u Evropskom socijalnom fondu“, koji se realizuje iz programa IPA 2020, s planiranim početkom u drugoj polovini 2022.

U izvještajnom periodu, prijavljeno je 407 povreda na radu ²³.

Inspekcijski nadzor

U periodu od 15. VI do 20. III 2021. Inspekcija rada je izvršila ukupno 7.869 inspekcijska pregleda (u oblasti radnih odnosa i zapošljavanja 5.643 i u oblasti zaštite i zdravlja na radu 2.226). Od ukupnog broja pregleda 1.763 je izvršeno po inicijativama zaposlenih, građana i drugih podnosilaca (1.697 iz oblasti

²³ Fond za zdravstveno osiguranje vodi evidenciju o svim povredama na radu – lakšim, srednje teškim i teškim.

radnih odnosa i zapošljavanja i 66 iz oblasti zaštite i zdravlja na radu). Utvrđeno je ukupno 3.272 nepravilnosti.

Inspekcija je, tokom izvještajne godine, evidentirala 15 slučajeva radnog angažovanja djece u neformalnom, od kojih 7 ženskog i 8 muškog pola, starosti od 15 do 18 godina. U ovim slučajevima, inspektori su preduzeli mjere iz svoje nadležnosti, tako što je poslodavcima donijeto ukazivanje za otklanjanje nepravilnosti, odnosno pribavljanja potrebne dokumentacije (ljekarsko uvjerenje i saglasnost roditelja), kako bi se ispunili zakonski uslovi za rad tih lica. Djeca nijesu zatečena na teškim i opasnim poslovima, već su to bili poslovi pomoćnog radnika u objektima za promet voća, igračaka i bižuterije, pa Inspekcija rada nije evidentirala slučajeve koji bi se mogli tretirati kao najgori oblik radnog angažovanja djece u bilo kojoj djelatnosti.

U izvještajnom periodu, Inspekcija rada je izvršila 16 uviđaja teških i smrtnih povreda na radu²⁴ - 4 smrtna i 12 teških povreda na radu, i to:

- jedan smrtni slučaj u uslužnom sektoru;
- 12 teških povreda na radu: devet u građevinskom sektoru, jedna u sektoru proizvodnje, 1 sektoru sanbdijevanja električnom energijom, 1 u komunalnoj djelatnosti;

U dijelu opremljenosti inspektora rada za rad, 44 inspektora u okviru obje grupe poslova (radni odnosi i zapošljavanje i zaštita i zdravlje na radu) imaju 24 vozila, laptop sa modemom za pristup internetu, mobilni štampač (ne svi), mobilni skener (ne svi). Inspektori za oblast zaštite i zdravlja na radu imaju: zaštitne šljemove, zaštitne čizme, vodonepropusne fluorescentne jakne, 2 foto aparata (ne svi), dok inspektori rada za oblast radnih odnosa i zapošljavanja tu opremu nemaju.

Socijalni dijalog

Od 15. VI 2021 - 20. III 2022, Socijalni savjet Crne Gore je održao tri, dok je Predsjedništvo Savjeta održalo šest sjednica. U skladu s principom rotacije u vršenju funkcije predsjednika Socijalnog savjeta Crne Gore, od januara 2022. Savjetom predsjedava predstavnik Vlade, ministar ekonomskog razvoja.

Socijalni savjet je jednoglasno podržao implementaciju Programa „Evropa sad“ kojim se fokus društva vraća na ekonomsko-socijalne teme, poboljšanje poslovnog ambijenta i stvaranje uslova dostojanstvenog rada.

Savjet je ocijenio da mjera povećanje iznosa minimalne zarade i smanjenja troškova po osnovu zarade imati pozitivan efekat na povećanje standarda

²⁴ Inspekcija rada vrši uviđaje teških, smrtnih i kolektivnih povreda na radu.

zaposlenih i suzbijanje sive ekonomije u domenu zapošljavanja. Stav Socijalnog savjeta je da za uspjeh predloženih reformi, uporedo sa navedenim procesima, neophodno razmotriti izmjenu regulative i omogućiti sprovođenje sveobuhvatnih aktivnosti usmjerenih na eliminisanje dugogodišnjih problema u poslovanju.

Kroz proces tripartitnih konsultacija, socijalni partneri su upoznati sa Platformom ekonomskog oporavka, strateškim dokumentom koji trasira put daljem ekonomskom razvoju Crne Gore od 2022 do 2026. Platforma ekonomskog oporavka je obiman dokument koji se sastoji od četiri cjeline: (1) Dijagnoza stanja crnogorske ekonomije; (2) Pregled finansijskih iskaza privrednih subjekata 2015-2020.; (3) Dostavljene reforme i investicije od strane stejkholdera i (4) Operativni ciljevi, indikatori, prioriteti i mjere. MER je pozvalo socijalne partnere da se uključe u javnu raspravu i daju doprinos izradi finalnih dokumenata.

Socijalni savjet je razmatrao i plan uvođenja Programa „Garancije za mlade“, a predstavnici socijalnih partnera su i članovi Radnog tima za uvođenje „Garancija za mlade“ u Crnoj Gori.

Politika zapošljavanja

Prema podacima iz istraživanja kroz Anketu o radnoj snazi tokom 2021, stopa aktivnosti 15+ bilježi rast sa 47,6% u prvom kvartalu 2021. na 54,6% u trećem kvartalu. Stopa zaposlenosti 15+ je u trećem kvartalu iznosila 46,5% (Q1 - 38,4%), dok je stopa nezaposlenosti iznosila 14,8% (Q1 - 19,4%).

Uprava za statistiku (Monstat) je revidirala Metodologiju Ankete o radnoj snazi od 2021. Usled nastalih promjena u metodologiji od prvog kvartala 2021. u odnosu na prethodno primjenjivanu metodologiju, u ovom trenutku se ne obezbjeđuje uporedivost podataka sa prethodnim periodima.

Prema administrativnim podacima, prosječan broj zaposlenih u 2021. je 6,9 % veći u odnosu na prosječan broj zaposlenih u 2020. (188 964:176693), dok je broj lica koja traže zaposlenje povećan za 31,1%.

Prema podacima Zavoda za zapošljavanje, na evidenciji nezaposlenih na dan 31. XII 2021. nalazilo se 57.386 nezaposlenih lica, što je za 9.877 lica (20,79 %) više u odnosu na isti dan 2020. Međutim, Anketa o radnoj snazi pokazuje povećanje broja zaposlenih i jasan oporavak tržišta rada nakon pandemije izazvane virusom Covid- 19. Razlozi ove razlike između registrovane i anketne stope nezaposlenosti, pored drugačijih metodologija mogu se pronaći i u većoj motivaciji građana da steknu status nezaposlenog lica usled povećanih davanja za ovu kategoriju tokom pandemije. Povećao se udio žena na

evidenciji Zavoda, što nam govori o rodnim razlikama, odnosno da su žene manje aktivni tražioci zaposlenja. Iz ovog razloga, Vlada je preduzela niz aktivnosti koje doprinose aktiviranju žena na tržištu rada i njihovom ekonomskom osnaživanju.²⁵

Udio žena (34.522) u ukupnom broju registrovanih nezaposlenih lica povećan je sa 58,82 % na 60,16 %.

Udio mladih do 25 godina je 11,93 % (6.849) u ukupnom broju registrovanih nezaposlenih lica, dok je udio mladih do 29 % (13.679) ukupnoj registrovanoj nezaposlenosti bio 23,83%.

Broj nezaposlenih lica koja zaposlenje traže preko jedne godine (dugoročno nezaposlena lica) čine 55,41% od ukupnog broja nezaposlenih lica.

Na evidenciji nezaposlenih se nalazilo 10.934 osoba sa invaliditetom, od čega je 61,78 % žena. Najveći broj ovih lica 9.863 ili 90,2% su nezaposlena lica koja su status lica sa invaliditetom i procenat invaliditeta ostvarila u skladu sa Zakonom o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju lica sa invaliditetom.

Mjere i aktivnosti sprovedene u cilju daljeg unapređenja politike zapošljavanja:

Radna grupa za izradu Zakona o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba sa invaliditetom intenzivno radi na novom tekstu Nacrta zakona kojim se, između ostalog predlaže izdvajanje Fonda za profesionalnu rehabilitaciju iz Zavoda za zapošljavanje Crne Gore i njegova integracija sa Centrom za profesionalnu rehabilitaciju u cilju uspostavljanja nove institucije, Zavoda za profesionalnu rehabilitaciju. PPCG-om je donošenje ovog zakona planirano je za treći kvartal 2022.

Utvrđen je **novi strateški okvir politike zapošljavanja**, kroz **Nacionalnu strategiju zapošljavanja 2021-2025. koja je usvojena 29. XII 2021**, a kojom je definisan strateški cilj politike zapošljavanja do 2025. i odnosi se na stabilan i održiv rast zaposlenosti, zasnovanom na jednakim mogućnostima pristupu tržištu rada, dostojanstvenom radu, daljem razvoju znanja i vještina i većoj socijalnoj uključenosti. Strategija definiše četiri operativna cilja, koji treba da odgovore višestrukim izazovima sa kojima će se tržište rada i građani Crne Gore nositi u narednim godinama i da te izazove pretvore u nove prilike za socio-ekonomski razvoj zemlje i za individualni napredak svakog pojedinca. Takođe, donijet je i Akcioni plan zapošljavanja za 2021 i 2022.

²⁵ Vidjeti segment rodne ravnopravnosti u dijelu Antidiskriminacija.

Krajem decembra 2021. usvojen je **Program podrške za zapošljavanje mladih** s ciljem zadržavanja mladih u Crnoj Gori, kroz kreiranje mjera podrške za zapošljavanje, koje će im donijeti priliku da uče, usavršavaju se i nađu posao u svojoj zemlji. Program se temelji na pet mjera koje će doprinijeti stvaranju preduslova za ublažavanje negativnih posljedica izazvanih prolongiranim zapošljavanjem mladih, a usmjerene su na obezbjeđenje podrške mladima kroz međuinstitucionalnu saradnju i kreiranje stimulativnog okruženja za zapošljavanje mladih, doprinos digitalizaciji društva, borbu protiv sive ekonomije i jačanje apsorpcione moći Crne Gore u oblasti poljoprivrede. Program predstavlja početak aktivnosti na uvođenju programa „Garancija za mlade” u Crnoj Gori. U dijelu **uvođenja „Garancija za mlade”** nastavljene su pripremne aktivnosti u tom pravcu. Krajem 2021. je proširen sastav Radnog tima za uvođenje programa „Garancija za mlade” u Crnoj Gori, sa predstavnicima sindikata, kao i predstavnicom Mreže za mlade, kao krovne organizacije mladih u Crnoj Gori. U cilju koordinacije ovim procesom na nivou donosioca odluka, imenovana je Međuresorska radna grupa za uvođenje programa „Garancija za mlade” u Crnoj Gori.

Održano više internih i eksternih sastanaka Radnog tima u cilju upoznavanja sa konceptom „Garancije za mlade”. Upućen je zahtjev MOR-u za tehničku podršku i dogovorena je saradnja i dinamika rada na izradi Plana za implementaciju programa. Imenovane su kontakt osobe za izradu konkretnih analiza, potrebnih za izradu Plana. Pripremljeni su nacrti sljedećih analiza: Programa stručnog osposobljavanja lica sa stečenim visokim obrazovanjem; Programa aktivne politike zapošljavanja koje je Zavod za zapošljavanje sprovodio 2018.; Mapiranje NEET populacije; Pregled sistema podrške razvoju karijere; pravnog okvira.

Nastavljene su aktivnosti u okviru **mjera podrške privredi i građanima** usvojenih u prvoj polovini 2021, u cilju suzbijanja posledica pandemije COVID-19 na tržište rada. U odnosu na mjeru koja se odnosila na subvencioniranje zarada, tokom 2021. ukupno je odobreno 21.295 zahtjeva za subvenciju zarade, u ukupnom iznosu od 27,2 miliona €. Isplaćene su zarade za ukupno 97.362 zaposlena lica.

Nastavljene su aktivnosti **u dijelu digitalizacije** procedura i usluga kod Zavoda za zapošljavanje Crne Gore. U toku je rad na pripremi specifikacije za softver i hardver kroz projekat „Jačanje operativnih kapaciteta ZZZCG za realizaciju aktivnih mjera politike zapošljavanja” koji sprovodi MOR, a uz finansijsku podršku EK kroz Instrument za Evropsku integraciju (European Integration facility instrument). Nabavka opreme za potrebe digitalizacije

procedura i usluga kod Zavoda za zapošljavanje će biti finansirana u okviru projekta IPA 2020 „Ojačani kapaciteti ZZZCG u pogledu primjene AMTR, budućeg učešća u ESF-u i olakšavanja mobilnosti radne snage“ ukupne vrijednosti € 2,117,647.06. Takođe je nastavljeno pilotiranje programa podrške mladim ženama na tržištu rada „Activate Women“.

U cilju planirane reforme Zavoda za zapošljavanje Crne Gore u skladu sa međunarodnim standardima i zahtjevima Digitalne agende, u avgustu 2021, MOR je započeo implementaciju projekta „Svijet rada u Crnoj Gori - popločavanje puta ka oporavku“, koji je finansijski podržan od strane Fonda za dobru upravu Vlade Ujedinjenog Kraljevstva.

Zavod za zapošljavanje nastavlja rad na internim procedurama i tokom 2022, koje dodatno treba da budu potpomognute novim softverskim rješenjem.

Kao odgovor na izazove tržišta rada, jedan od bitnijih aspekata je i realizacija mjera aktivne politike zapošljavanja, kao i aktivacija korisnika materijalnog obezbjeđenja i unapređenje saradnje između Zavoda za zapošljavanje i centara za socijalni rad.

U 2021. godini mjere aktivne politike zapošljavanja realizovane su za 1.173 nezaposlena lica iz evidencije Zavoda. Programima obrazovanja i osposobljavanja odraslih obuhvaćeno je 58 lica, osposobljavanja za samostalan rad 255, osposobljavanja za rad kod poslodavca 207 lica, programom podsticaja za sezonsko zapošljavanje 66, programima javnog rada 586 lica i programom samozapošljavanja 1 nezaposleno lice.

U ukupnom broju učesnika programa aktivne politike zapošljavanja koji se realizuju u saradnji sa poslodavcima (1.114 nezaposlenih lica) lica ženskog pola učestvovala su sa 62,39% (695 lica), mlada lica starosti do 30 godina sa 38,96% (434 lica), dok je učešće dugoročno nezaposlenih lica iznosilo 39,95% (445 lica). Pripadnici RE populacije učestvovali su sa 1,62 % (18 lica) lica sa invaliditetom sa 7,36 % (82 lica), dok je učešće lica iz opština Sjevernog regiona bilo 67,86% (756 lica).

Struktura učesnika sprovedenih programa ukazuje da su programi pripremljeni za nezaposlena lica koja pripadaju strateškim prioritetima. Takođe, programi su sprovedeni uz uvažavanje ravnomyernog regionalnog razvoja.

Saradnja Zavoda za zapošljavanje Crne Gore i centara za socijalni rad

Saradnja Zavoda za zapošljavanje i centara za socijalni rad definisana je Zakonom o dječijoj i socijalnoj zaštiti i Pravilnikom o obliku individualnog plana

aktivacije i načinu sprovođenja mjera socijalne uključenosti radno sposobnih korisnika materijalnog obezbjeđenja. Aktivacija podrazumijeva pružanje pomoći radno sposobnim korisnicima materijalnog obezbjeđenja, koji se, kroz izradu individualnog plana zapošljavanja i individualnog plana aktivacije, usmjeravaju da prihvate programe podrške i na taj način povećaju zapošljivost i poboljšaju pristup tržištu rada., U periodu od 15. VI 2021. do 20. III 2022. Zavod je po zahtjevu centara za socijalni rad, učestvovao u izradi 867 individualnih planova aktivacije, od tog broja 439 planova aktivacije odnose se na žene. U izvještajnom periodu, u mjere aktivne politike zapošljavanja uključen je 31 korisnik materijalnog obezbjeđenja, od kojih 18 žena. U mjere profesionalne rehabilitacije uključeno je 29 lica, od kojih je 13 žena. Bespovratna sredstva za samozapošljavanje dobila su dva lica, a u druge programe koji za cilj imaju povećanje zapošljivosti uključeno je 28 lica. Usluga posredovanja u zapošljavanju, odvijala se u skladu sa iskazanim potrebama poslodavaca i rezultirala je zapošljavanjem 206 radno sposobnih korisnika materijalnog obezbjeđenja, od kojih su 122 žene.

U okviru međuinstitucionalne saradnje, kroz projekat Inkluzivna tržišta rada“, UNDP je u 2020. započeo izradu softvera za razmjenu informacija kojim je uspostavljen sistem elektronske komunikacije za razmjenu podataka u vezi postupka radne aktivacije na relaciji javne institucije centri za socijalni rad i Zavod za zapošljavanje Crne Gore. Softver je tokom 2021. testiran u više navrata i izrađeni su izvještaji za praćenje procesa razmjene podataka između informacionog sistema socijalne zaštite (socijalni karton) i informacionog sistema Zavoda. Projekat je završen 31. XII 2021.

Tokom 2021, UNDP je, u partnerstvu sa Zavodom za zapošljavanje Crne Gore, MER-om i MFSS-om, započeo sa realizacijom projekta Aktiviraj! Integrisana socijalna zaštita i zapošljavanje kako bi se ubrzao napredak za mlade u Crnoj Gori. Cilj projekta je unapređenje usluga i programa za radnu aktivaciju radno sposobnih korisnika/ca socijalne zaštite. Aktivnosti se realizuju uz pomoć metodologije dizajna po mjeri korisnika (Humancentred Design Methodology) u analizi iskustava, izazova i prepreka i unapređenju postojećih usluga i programa, a sve sa ciljem povećanja zapošljivosti i radne aktivacije korisnika socijalne zaštite. Dizajn po mjeri korisnika se zasniva na analizi iskustava i potreba korisnika, mapiranja njihovog korisničkog iskustva i „putanje“ kroz sistem, te se kroz taj proces uočava u kojem dijelu mogu da se unaprijede postojeće usluge ili da se dizajniraju nove. Cilj aktivnosti je da se testira model fokusiranog individualnog rada i mentorstva u kombinaciji sa jačanjem „mekih“ vještina korisnika, kao i da se unaprijedi saradnja i komunikacija centara za socijalni rad i biroa rada na aktivnostima radne aktivacije. Pilot

testiranje se sprovodi od februara do kraja jula 2022. sa 100 nezaposlenih, radno sposobnih korisnika materijalnog obezbjeđenja, starosti do 35 godina.

Evropski i socijalni fond

Trenutno stanje u pogledu priprema za korišćenje ESF-a

U okviru *Sektorskog operativnog programa za zapošljavanje, obrazovanje i socijalne politike - SOPEES 2015-2017* (tzv. Program EU i Crne Gore za zapošljavanje, obrazovanje i socijalnu zaštitu), potpisano je 25 ugovora od planiranih 25, na ukupan iznos od 15.404.913,50 eura, što čini 85,58% ukupne vrijednosti Programa tj. 18.000.000,00 eura. Tokom druge polovine 2021. i početkom 2022. nastavljene su aktivnosti koje su se odnosile na intenzivno praćenje ugovorenih projekata u okviru Programa. Iste su se odvijale na zadovoljavajućem nivou.

S obzirom na to da je u avgustu 2020. potpisan je Finansijski sporazum za godišnji Akcioni dokument „*Podrška pametnom i inkluzivnom rastu - zapošljavanje i socijalna inkluzija 2020*“ (IPA 2020) u vrijednosti od 7,7 miliona eura, od čega je za podršku za oblast tržišta rada i socijalne politike izdvojeno oko 6,5 miliona eura, u toku je izrada tenderske dokumentacije u skladu sa planom nabavke i planom plaćanja istog. Nadalje, u martu 2022. započeta je evaluacija sažetaka projekta u okviru Akcijskog dokumenta „Unaprijeđeno kreiranje politike zasnovane na dokazima, prakse implementacije i koordinacije u sektoru zapošljavanja, obrazovanja i socijalne politike i ojačani kapaciteti za učešće u Evropskom socijalnom fondu“ koji se sprovodi kroz model direktnog upravljanja, odnosno Ugovaračko tijelo je Delegacija Evropske unije u Crnoj Gori. U toku je odobrenje tenderske dokumentacije za projekat „Ojačani kapaciteti ZZZCG u pogledu primjene AMTR, budućeg učešća u ESF-u i olakšavanja mobilnosti radne snage“, ukupne vrijednosti € 823,529.4, početak sprovođenja projekta očekuje se krajem 2022.

U okviru sprovođenja aktivnosti koja se odnosi na unapređenje pristupačnosti javnim zgradama koja se finansira iz IPA 2018 Akcionog dokumenta „Podrška vladavini prava i temeljnim pravima“ u nadležnosti Ministarstva pravde, 1. IX 2020. je započeta realizacija projekta „Unapređenje pristupačnosti javnih ustanova i centara za socijalni rad u Crnoj Gori“ i izrada Glavnog projekta. Projekat je vrijedan 166,240.00€. U januaru 2022. je formirana Evaluaciona komisija za ugovor o radovima „Radovi na poboljšanju pristupačnosti javnih ustanova i centara za socijalni rad u Crnoj Gori“, dok je prvi sastanak evaluacione komisije povodom otvaranja ponuda bio u februaru 2022. S obzirom da nije bilo pristiglih ponuda na tender, dogovorneo je da se Poziv ponovo raspiše uz pojačanu vidljivost na relevantnim internetskim stranicama.

Socijalna inkluzija i zaštita

Strategija razvoja sistema socijalne zaštite starijih za period 2018–2022. donijeta je u cilju unapređenja socijalne zaštite starijih, s integrisanim uslugama i podrškom radi očuvanja i poboljšanja kvaliteta njihovog života. Izvještaj o realizaciji Akcionog plana za 2020. za sprovođenje Strategije razvoja sistema socijalne zaštite starijih za period 2018–2022 i Akcioni plan za 2021. za sprovođenje Strategije razvoja sistema socijalne zaštite starijih za period od 2018. do 2022. usvojeni su 1. VII 2021, sa rokom važenja do 31. XII 2021.

Strategija razvoja sistema socijalne i dječje zaštite za period od 2018. do 2022. donijeta je u cilju unapređenja kvaliteta života korisnika socijalne i dječje zaštite i njihovog osnaživanja za samostalan i produktivan život. Praćenje i ocjenjivanje ovog strateškog dokumenta obezbijedeno je osnivanjem tima za praćenje i ocjenjivanje Strategije. Izvještaj o realizaciji Akcionog plana za 2020. za sprovođenje Strategije razvoja sistema socijalne i dječje zaštite za period 2018–2022 i Akcioni plan za 2021. za sprovođenje Strategije razvoja sistema socijalne i dječje zaštite za period od 2018. do 2022. usvojeni su 1. VII 2021. sa rokom važenja do 31. XII 2021. Kroz projekat „Jačanje kapaciteta sistema socijalne i dječje zaštite“, koji je finansirala finansira EU, izrađena je Evaluacija Strategije razvoja sistema socijalne i dječje zaštite za period od 2018. do 2022. Donošenje novog strateškog dokumenta planirano je za I kvartal 2023.

U cilju procesa **deinstitucionalizacije**, u 2020. usvojen je Plan transformacije JU Zavod „Komanski most“. Očekivani rezultati navedenog plana transformacije su transformacija ustanove za smještaj osoba sa invaliditetom u pružaoca usluga za život u zajednici, smanjen broj korisnika u ustanovi, kao i prevencija institucionalizacije, a samim tim i kvalitetnija zaštita korisnika u sistemu socijalne i dječje zaštite. Jedan od specifičnih ciljeva je prelazak sa institucionalnog smještaja korisnika na vaninstitucionalne oblike zaštite. U tom smjeru, u toku je implementacija projekta „Institucionalna transformacija JU Zavod „Komanski most“ – Razvoj usluge stanovanje uz podršku“ koja se sprovodi u sklopu programa EU i CG za zapošljavanje, obrazovanje i socijalnu zaštitu, a u okviru Grant šeme „Podrška pružanja socijalne i dječje zaštite u Crnoj Gori“.

Cilj projekta je dalji doprinos procesu deinstitucionalizacije, decentralizacije i transformacije rezidencijalnih ustanova kao jednom od strateških ciljeva Crne Gore u procesu razvoja sistema socijalne i dječje zaštite. Specifični ciljevi projekta su: nastavak procesa transformacije JU Zavoda „Komanski most“ kroz process deinstitucionalizacije, jačanje stručnih kapaciteta stručnih radnika, stručnih saradnika i saradnika u pružanju usluge stanovanje uz podršku,

uspostavljanje usluge stanovanje uz podršku. Ciljne grupe su osobe sa intelektualnim smetnjama u JU Zavod „Komanski most” članovi njihovih porodica, zaposleni koji rade sa njima i žele da unaprijede svoj rad. Glavne projektne aktivnosti podrazumijevaju rad sa osobama sa intelektualnim smetnjama u okviru pripremne jedinice, obezbjeđivanje uslova za uspostavljanje nove usluge, jačanje stručnih kapaciteta profesionalaca kroz treninge. Obučeni profesionalci uspostaviće novu uslugu, stanovanje uz podršku, za odabrane korisnike i time načiniti veliki korak ka otvaranju Zavoda zajednici.

Paralelno sa smanjenjem broja djece u ustanovama, zabilježen je porast broja djece u hraniteljskim porodicama, a posebno nesrodničkim. Crna Gora ima tradicionalno dobro razvijeno hraniteljstvo u okviru proširene porodice, pa smo dodatno radili na razvoju nesrodničkog hraniteljstva.

U toku je realizacija Plana transformacije Dječijeg doma u Bijeloj, jedine ustanove u Crnoj Gori za smještaj djece bez roditeljskog staranja, kako bi se smanjio pritisak na instituciju i djeca vratila u porodice, izmjestila u alternativne oblike zaštite, tj. hraniteljsku porodicu ili druge usluge u okviru lokalne zajednice. Transformacijom ustanove će se proširiti njena djelatnost, razvojem servisa za podršku porodici i zajednici, što će rezultirati kvalitetnijom brigom za veći broj djece.

U narednom periodu akcenat će biti stavljen na nastavak dalje promocije raznih vrsta hraniteljstava, kako u cilju adekvatne podrške svoj djeci kojoj je potrebna specifična podrška, kao i u cilju unapređenja položaja hranitelja. Izazov koji je pred nama je, prije svega, jačanje prirodne porodice, pružanje još veće podrške majci i djetetu i stvaranju uslova za njihovu veću socijalnu i finansijsku samostalnost. Nastaviće se sa daljim snaženjem hraniteljstva u okviru proširene porodice, i razvojem standardnog-profesionalnog hraniteljstva, s posebnim akcentom na djecu od 0-3 godine.

Do sada je uspostavljena usluga smještaja u malu grupnu zajednicu za djecu sa smetnjama u razvoju bez roditeljskog staranja u opštini Bijelo Polje smještajnih kapaciteta za 8 korisnika, a pružalac usluge je JU Dječji dom „Mladost“ Bijela i usluga dnevnog boravka za djecu sa smetnjama i teškoćama u razvoju u 17 opština. Kontinuirano se sprovode aktivnosti na smanjenju broja djece u ustanovama kroz podršku biološkoj porodici i razvoj porodičnog smještaja-hraniteljstva kao alternativnog oblika zaštite.

Uspostavljena je nacionalna besplatna SOS telefonska linija za djecu. Ojačani su kapaciteti i saradnja sa nevladinim sektorom u oblasti borbe protiv nasilja nad djecom i unapređenja prava djece sa smetnjama u razvoju.

Država je, putem javnih poziva za pružanje usluge, obezbijedila stabilno finansiranje za usluge smještaj u prihvatilištu - skloništu djeteta, odraslog i starog lica koje je žrtva trgovine ljudima, SOS telefon za djecu i mlade koji su žrtve zlostavljanja, zanemarivanja, nasilja u porodici i eksploatacije ili kod kojih postoji opasnost da će postati žrtve i SOS telefon za odrasla i stara lica koji su žrtve zlostavljanja, zanemarivanja, nasilja u porodici i eksploatacije ili kod kojih postoji opasnost da će postati žrtve.

Do danas su uspostavljene usluge socijalne i dječje zaštite, i to:

- usluga dnevnog boravka za djecu sa smetnjama i teškoćama u razvoju - 17 dnevnih boravaka;
- usluga dnevnog boravka za odrasla i stara lica sa invaliditetom - 8 dnevnih boravaka;
- usluga smještaja u ustanovu - licencirano 8 pružalaca usluge;
- usluga savjetovanja - licencirano 14 pružalaca usluge;
- usluga terapija - licencirana 4 pružaoca usluge;
- usluga SOS telefon - licencirano 5 pružalaca usluge;
- usluga smještaja u prihvatilištu - skloništu - licencirano 6 pružalaca usluge;
- usluga pomoć u kući za odrasla i stara lica sa invaliditetom, kao i za djecu sa smetnjama i teškoćama u razvoju - licencirano je ukupno 9 pružalaca usluge;
- usluga dnevnog boravka za djecu sa problemima u ponašanju 3 dnevna boravka;
- usluga personalna asistencija - licencirana 4 pružaoca usluge;
- usluga stanovanje uz podršku se obezbjeđuje mladom licu koje je bilo dijete bez roditeljskog stranja do 23 godine života u: Podgorici, Danilovgradu i Bijelom Polju.

Cilj Sporazuma između Zavoda za zapošljavanje Crne Gore i Centara za socijalni rad o procesu socijalne aktivacije radno sposobnih korisnika materijalnog obezbjeđenja je unapređenje položaja ranjivih grupa nezaposlenih lica kroz ponudu integrisanih usluga iz oba sistema. Radna aktivacija podrazumijeva pružanje pomoći radno sposobnim korisnicima materijalnog obezbjeđenja, koja se, kroz izradu individualnog plana zapošljavanja i individualnog plana aktivacije, usmjeravaju da prihvate programe podrške i na taj način povećaju zapošljivost i poboljšaju pristup tržištu rada. U 2021, aktivacija svih korisnika materijalnog obezbjeđenja, koji su aktivni tražioci posla, odvijala se u okviru redovnih aktivnosti Zavoda, kroz pružanje usluga informisanja, savjetovanja i motivisanja radi uključivanja u programe aktivne politike zapošljavanja i/ili posredovanja u zapošljavanju, a u

skladu sa mjerama i preporukama NKT-a i NST-a. Tokom 2021, usluga posredovanja u zapošljavanju, odvijala se u skladu sa iskazanim potrebama poslodavaca, u izvještajnom periodu, rezultirala je zapošljavanjem 268 radno sposobna korisnika materijalnog obezbjeđenja porodice od čega je 157 žena. U mjere aktivne politike zapošljavanja uključena su 24 lica od čega je 18 žena. Bespovratna sredstva za samozapošljavanje dobila su 2 lica, dok se u druge programe uključilo 33 lica. U mjere profesionalne rehabilitacije uključeno je 31 lice od kojih je 16 žena, dok su u druge programe koji za cilj imaju povećanje zapošljivosti uključena 33 lica. U toku 2021., informacioni sistemi Zavoda za zapošljavanje Crne Gore i nadležnog Ministarstva nastavili su razvoj sistema elektronske komunikacije za razmjenu podataka o korisnicima materijalnog obezbjeđenja. U 2021. nastavljena je realizacija projekta „Aktiviraj!“, koji sprovodi UN u Crnoj Gori u partnerstvu sa Vladom, s ciljem povećanja efikasnosti i efektivnosti sistema i usluga socijalne zaštite. Jedna od aktivnosti odnosi se na razvoj metodologije koja koristi dizajn po mjeri korisnika i kao rezultat ima unapređenje postojećih i kreiranje novih usluga/programa za radnu aktivaciju korisnika materijalnog obezbjeđenja.

Od početka primjene Zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti, naknade po osnovu ostvarenih prava se isplaćuju redovno na mjesečnom nivou. Prosječan broj ostvarenih prava iz socijalne i dječje zaštite u 2021. bio je 80.575 mjesečno. U 2021, za prava iz oblasti socijalne i dječje zaštite iz budžeta Crne Gore bez jednokratnih novčanih pomoći isplaćeno je 79.917.965,93 eura.

Zakonom o socijalnoj i dječjoj zaštiti unaprijeđena je oblast materijalnih davanja, kao i oblast usluga socijalne i dječje zaštite. Donošenjem pomenutog zakona, realizuju se aktivnosti koje podrazumijevaju između ostalog, podsticanje razvoja postojećih i uvođenje novih usluga socijalne i dječje zaštite u zajednici i uključivanje u oblast pružanja usluga što više različitih aktera, koji će omogućiti da se usluge na teritoriji Crne Gore pružaju i razvijaju na ujednačen način. Zakonom je utvrđen postupak za dobijanje licence za organizacije i stručne radnike iz oblasti socijalne i dječje zaštite, postupak akreditacije programa obuke, kao i propisana inspekcija socijalne i dječje zaštite U 2021. donijet je Zakon o izmjenama dopuna Zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti („Sl. list CG“, broj 59/21) kojim je propisano da pored već propisanih kategorija djece koja mogu ostvariti pravo na dodatak za djecu (korisnici materijalnog obezbjeđenja, dodatka za njegu i pomoć, lične invalidnine, bez roditeljskog staranja i djeca čiji je roditelj, usvojlac, staralac, hranitelj, odnosno lice kome je dijete povjereno na njegu, vaspitanje i obrazovanje kao korisnik materijalnog obezbjeđenja zasnovao radni odnos na osnovu sporazumao aktivnom prevazilaženju nepovoljne socijalne situacije)

pravo na dodatak za djecu mogu ostvariti djeca do navršene šeste godine života u fiksnom iznosu od 30,00 mjesečno. Broj korisnika prava na dodatak za djecu u februaru 2022. je 13.95 djece a posebno broj djece dodatka za djecu do navršene šeste godine života je 37.261 djece, što je ukupno 50.920 djece. Takođe, u decembru 2021. donijet je Zakon o izmjenama dopuna Zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti („Sl. list CG“, broj 145/21) kojim je propisano pravo na dodatak za djecu za djecu do 18 godina sa početkom primjene od 1. X 2022.

Zakon o socijalnoj i dječjoj zaštiti („Sl. list CG“, br. 27/13, 1/15, 42/15, 47/15, 56/16, 66/16, 1/17, 31/17, 42/17, 50/17, 59/21, 145/21-I i 145/21-II) usvojen je 31. XII 2021. i njime je propisano da partneri u zajednici života lica istog pola i djeca koju partneri izdržavaju u skladu sa zakonom kojim se uređuje životno partnerstvo lica istog pola imaju pravo na socijalnu i dječju zaštitu kao i bračni supružnici i djeca koju izdržavaju na način, po postupku i u obimu utvrđenim u skladu sa Zakonom o socijalnoj i dječjoj zaštiti. U tom smislu, izvršena je izmjena odredbe koja se odnosi na porodicu na način da porodicu čine bračni, odnosno vanbračni supružnici i djeca (bračna, vanbračna, usvojena i pastorčad), partneri u zajednici života lica istog pola i djeca koju partneri izdržavaju u skladu sa zakonom kojim se uređuje životno partnerstvo lica istog pola, srodnici u pravoj liniji bez obzira na stepen srodstva, srodnici u pobočnoj liniji uključujući i druge srodnike koji zajedno žive, dijete koje ne živi u porodici ako je na redovnom školovanju u srednjoj školi, do kraja roka propisanog za to školovanje i bračni supružnik, odnosno partner u zajednici života lica istog pola bez obzira gdje živi.

Informacioni sistem socijalnog staranja (IISSS) - Socijalni karton je jedan od osnovnih stubova reforme sistema socijalne i dječje zaštite koji je značajno unaprijedio način rada centara za socijalni rad, jer je podržao sve poslovne procese i omogućio stvaranje jedinstvenog „socijalnog kartona“ građana uključenih u sistem socijalnog staranja i dječje zaštite. Daljim razvojem projekta Socijalni karton, implementiran je Integrisani informacioni sistem socijalnog staranja (IISSS) koji je obuhvatio sva prava iz socijalne i dječje zaštite (osnovna materijalna davanja i usluge socijalne i dječje zaštite) i koji je u funkciji u svim centrima za socijalni rad i svim ustanovama socijalne i dječje zaštite.

IISSS je unaprijedio planiranje, praćenje i upravljanje socijalnom i dječjom zaštitom. Socijalni karton je instrument koji se koristi za ciljno usmjeravanje, pružanje, praćenje i kontrolu pomoći porodicama i pojedincima, a istovremeno služi i interesu javnosti na način što je ubrzao svakodnevni rad sistema socijalne socijalne i dječje zaštite. Od Socijalnog kartona, u krajnjem, najviše

koristi imaju oni kojima je pomoć najviše potrebna, korisnici prava iz socijalne i dječije zaštite. Korisnici se više ne izlažu teškoćama i troškovima vezanim za prikupljanje dokumentacije neophodne da bi ostvarili pravo na pomoć. Umjesto njih, ISSS sam prikuplja dokaze automatskom razmjenom podataka sa informacionim sistemima drugih institucija. Na taj način sistem omogućava isključivanje onih korisnika koji ne ispunjavaju uslove na socijalnu pomoć, što je omogućilo uštedu sredstva za one kojima je socijalna pomoć najpotrebnija.

U periodu od 1. VI 2021. do 21. III 2022. nastavljeno je sa unapređenjem funkcionalnosti ISSS (e-Socijalni kartion) u djelu vođenja slučaja odnosno modula za socijalne usluge. Kroz ISSS blagovremeno je sprovedeno pravo na dodatak za djecu do šest godina koje je ostvarilo preko 36.000 djece. Urađene su i revizije (povećanje iznosa i obima prava na petoro djece) dodatka za djecu za ugrožene kategorije djece – korisnici materijalnog obezbjeđenja, dodatka na pomoć i njegu i ličnu invalidninu, djeca bez roditeljskog staranja kao i djecu čiji su roditelji u posupku radne aktivacije).

Antidiskiminacija

Krajem februara 2022, formirana je Radna grupa za izradu Nacrta Zakona o zabrani diskriminacije, sastavljena od predstavnika relevantnih institucija, poslovnog sektora, nevladinih organizacija i posmatrača (predstavnik Kancelarije Ombusmana i UN). Radna grupa je održala trodnevni radni sastanak od 2. do 4. III, radi pripreme Nacrta zakona, u saradnji sa domaćim i međunarodnim ekspertima Savjeta Evrope za antidiskriminaciju. U toku je rad na tekstu Nacrta zakona. U aprilu je planirana finalizacija teksta Zakona i početak dalje procedure. Rok za donošenje zakona je III kvartal 2022.

U novembru 2021. održane su obuke na temu senzibilnog pristupa u radu sa LGBTI sa 30 predstavnika lokalnih samouprava, zatim sa 37 starješina u Vojsci, za 18 sudija iz osnovnih Sudova, te Višeg suda za prekršaje Crne Gore i sudova za prekršaje i 10 tužilaca/tužiteljki.

U decembru 2021, realizovana je ista obuka za 18 predstavnika lokalnih samouprava i 20 tužilaca iz svih tužilaštava sa teritorije Crne Gore.

U kontekstu administrativnih kapaciteta nadležnog resora nadležnom za oblast antidiskriminacione politike, sistematizovano je radno mjesto načelnika, jedno mjesto samostalnog savjetnika I i dva mjesta Samostalnog savjetnika II. Sva radna mjesta su popunjena.

Nacionalna strategija rodne ravnopravnosti (NSRR) 2021-2025. s Akcionim planom za 2021-2022. i Završni izvještaj o sprovođenju Plana aktivnosti za postizanje rodne ravnopravnosti 2017-2021. usvojeni su 30. VII

2021. Cilj strategije je podizanje višeg nivoa rodne ravnopravnosti u Crnoj Gori, kroz unapređenje primjene normativnog okvira i primjenu mjera kojima se jačaju kapaciteti institucionalnih mehanizama za sprovođenje zakonskih odredbi za zaštitu od diskriminacije, uspostavljanje efikasnije i efektivnije koordinacije, nadzora nad sprovođenjem i izvještavanje.

U novembru i decembru 2021. obrazovana je Komisija za praćenje sprovođenja Nacionalne Strategije rodne ravnopravnosti 2021-2025, sa Akcionim planom 2021-2022, sastavljena od 24 predstavnika državnih institucija i NVO. U novembru i decembru organizovana su tri ciklusa trodnevnih obuka u cilju savladavanja vještina facilitacije, praćenja, monitoringa i izvještavanja Nacionalne strategije rodne ravnopravnosti.

U saradnji sa Misijom OSCE, Crna Gora je, u decembru 2021, pripremila Analizu orodnjenosti 26 javnih politika i kreirala Instrument za procjenu stepena orodnjenosti strateških dokumenata - Standardizovana uputstva za procjenu orodnjenosti strategija i zakona.

Javni konkurs za finansiranje projekata/programa NVO u oblasti rodne ravnopravnosti za pod nazivom „Crnogorsko društvo u znaku rodne sinergije“ raspisan je 27. IX 2021. U 2021. je za ovu svrhu opredijeljeno 250.000€. U decembru 2021. donijeta je Odluka da se podrži 21 projekat nevladinih organizacija koji su usmjereni na realizaciju ciljeva Nacionalne strategije rodne ravnopravnosti 2021-2025.

III Periodični izvještaj o sprovođenju CEDAW konvencije je usvojen 23. IX 2021. i isti je prosljeđen CEDAW Komitetu na dalju proceduru.

U decembru 2021. pokrenuta je kampanja „Ne dijelimo stereotipe, mi dijelimo obaveze“ usmjerena na promjenu stavova o rodnim ulogama, odgovornostima i očekivanom ponašanju žena i muškaraca u porodici. Izrađena su tri video spota koji su bili emitovani na Javnom servisu i privatnim televizijama, kao i objavljeni i na društvenim mrežama.

U cilju prevazilaženja rodnog jaza u ekonomiji, 7. X 2021. usvojena je [Strategija razvoja ženskog preduzetništva Crne Gore 2021-2024, sa Akcionim planom za sprovođenje Strategije za period 2021-2022.](#) Strategija definiše okvir, strateške ciljeve, mjere podrške razvoja ženskog preduzetništva u periodu 2021-2024, zasnovane na analizi stanja, kao indikatora uticaja i učinka koji doprinose efikasnoj implementaciji politike.

Takođe, osnovana je **Radna grupa za ekonomsko osnaživanje žena**, koju sačinjavaju predstavnici državne uprave, predstavnici udruženja preduzetnica i MSP sektora, istaknuti predstavnici stručne javnosti, kao i predstavnici

međunarodnih organizacija. Osnovni cilj Radne grupe je jačanje procesa koordinacije implementacije sprovođenja Strategije za razvoj ženskog preduzetništva, kao i svih drugih strateških dokumentata koja imaju uticaj na ekonomsko osnaživanje žena. Uspostavljanjem ekspertskih grupa u okviru Savjeta izvršena je formalna institucionalizacija saradnje i partnerstva ključnih aktera, čime će se obezbijediti efikasna koordinacija implementacije politike ženskog preduzetništva, kao i jačanje monitoringa i evaluacije.

Integracija rodnog aspekta implementirana je i kroz **Program za unapređenje konkurentnosti privrede**, a u kojem su integrisane specifične, stimulatívne, mjere za podršku žena preduzetnica. Naime, za preduzeća u kojima u vlasničkoj strukturi od minimum 50% učestvuju osobe ženskog pola, intenzitet maksimalne podrške iznosi i do 80% opravdanih troškova bez PDV-a. U toku 2021, kroz sedam programskih linija, odobreno je 201 aplikacija (84 žene) u ukupnom iznosu od 1,128,409.57€ (370,433.71€ žene).

MER je u saradnji sa Programom Ujedinjenih nacija za razvoj (UNDP), kreiralo Nacionalnu platformu za ekonomsko osnaživanje žena www.zenskibiznis.me, namijenjenu svim ženama u Crnoj Gori koje žele da započnu ili unaprijede postojeći biznis, edukuju se i informišu o poslovnim prilikama i programima podrške, ostvare međusobnu saradnju i ojačaju veze sa javnom sektorom. Cilj platforme www.zenskibiznis.me je da doprinese da žene budu produktivnije u digitalnoj revoluciji, unaprijede svoje znanje i digitalnu pismenost i iskoriste što više šansi koje im se pružaju. Svim registrovanim korisnicama će na platformi biti dostupni treninzi i obuke, koje će se organizovati online, putem video modula i prezentacija. Platforma preduzetnicama omogućava edukaciju u svim potrebnim oblastima - od osnivanja i vođenja biznisa, preko marketinga, upravljanja finansijama i ljudskim resursima, do razvoja biznisa i internacionalizacije poslovanja.

Povodom Međunarodnog dana osoba sa invaliditetom (OSI), Crna Gora je, uz podršku Kancelarije Programa Ujedinjenih nacija za razvoj u Crnoj Gori, organizovala je 3. decembra konferenciju na kojoj je predstavljen nacrt Strategije za zaštitu od diskriminacije i promociju jednakosti lica s invaliditetom 2022-2027. Cilj nove Strategije je obezbjeđivanje ravnopravnog položaja i punog učešća lica s invaliditetom u svim sferama društvenog života, kroz unapređenje pravnog, institucionalnog, socijalnog i ekonomskog okvira za zaštitu diskriminacije koji se temelji na modelu pristupa invaliditetu zasnovanom na ljudskih pravima.

Regionalna konferencija na temu „Sprečavanje višestruke diskriminacije lica sa invaliditetom” održana je 17. XII 2021.

Odluka o formiranju Savjeta za prava lica sa invaliditetom je usvojena 9. XII 2021. Savjet ima predsjednika, dva potpredsjednika i 16 članova od kojih su pet predstavnici organizacija lica sa invaliditetom kojima rukovode lica sa invaliditetom, odnosno čiji su članovi lica sa invaliditetom i/ili organizacije lica sa invaliditetom (reprezentativnih organizacija).

Crna Gora je po osnovu Javnog poziva za finansiranje projekata/programa nevladinih organizacija u oblasti zaštite lica sa invaliditetom od diskriminacije i promociju jednakosti za 2021. finansijski podržala 19 projekata/programa ukupne vrijednosti 388.301,35 eura.

Usvajanje Završnog izvještaja o implementaciji Strategije za zastiti od diskriminacije lica sa invaliditetom od diskriminacije i promociju jednakosti 2017-2021, koji je u finalnoj proceduri, očekuje se do kraja I kvartala 2022.

„Strategija socijalne inkluzije Roma i Egipćana u Crnoj Gori 2021 - 2025“ i Akcioni plan za sprovođenje Strategije za 2021. su usvojeni 2. IX 2021. Ključni cilj Strategije socijalne inkluzije Roma i Egipćana 2021-2025 je poboljšanje socio-ekonomskog i pravnog položaja Roma i Egipćana u Crnoj Gori, kroz izgradnju inkluzivnog i otvorenog društva zasnovanog na borbi i eliminisanju svih oblika diskriminacije, anticiganizma i siromaštva. Strategija je usklađena i sa EU Roma strateškim okvirom za jednakost, inkluziju i učešće za 2020-2030 i sa ciljevima iz Deklaracije partnera zapadnog Balkana o integracija Roma/Romkinja u sklopu procesa proširenja Evropske unije.

Na osnovu Odluke od 27. XII 2021. o raspodjeli sredstava za finansiranje projekata/programa nevladinih organizacija u oblasti zaštita i promovisanje ljudskih i manjinskih prava, zaštita prava Roma/Romkinja i Egipćana/Egipćanki u 2021. finansirano je ukupno 21 projekat/program u ukupnom iznosu od 319.850,00 €. Projekti će se realizovati do kraja 2022.

Takođe, finansirani su projekti u cilju unapređenja položaja Roma i Egipćana u Crnoj Gori, od strane **Fonda za zaštitu i ostvarivanje manjinskih prava.** U 2021. podržano je 185 projekata sa iznosom od 1.066,000€. Ovom raspodjelom obuhvaćeno je **13 projekata** koji se odnose na romsku nacionalnu zajednicu (7%), sa ukupnim iznosom od **93.200,00€ (9%).**

Podrška kroz EU fondove - SOPEES 2015-2017 - Organizacija Help Hilfe zur Selbsthilfe sprovodi projekat gdje su obučena su 43 saradnika u socijalnoj inkluziji u oblasti zapošljavanja, socijalne i zdravstvene zaštite, a angažovano je njih 34 na 12 mjeseci. Saradnici su uključeni u rad institucija na lokalnom

nivou (Biro za zapošljavanje, Centar za socijalnu zaštitu i Dom zdravlja). Projekat se realizuje u okviru Sektorskog operativnog programa za zapošljavanje, obrazovanje i socijalnu politiku 2015-2017 (SOPESS), a isti finansira EU uz nacionalno kofinansiranje iz Budžeta Crne Gore. (Vrijednost projekta: 374.750,00 € EU + 66.132,35 € nacionalno kofinansiranje iz Budžeta Crne Gore + Učešće Help - Hilfe zur Selbsthilfe).

Public Relation Agency d.o.o. P.R.A, u okviru Sektorskog operativnog programa za zapošljavanje, obrazovanje i socijalnu politiku 2015-2017 (SOPEES), sprovodi projekat „Kampanje o ranim/prisilnim/ugovorenim brakovima, porodičnom nasilju i prosjačenju“. Projekat finansira Evropska Unija uz nacionalno kofinansiranje iz Budžeta Crne Gore. Realizacija projekta je započeta 28. II 2022. i trajeće 10 mjeseci. Ukupna vrijednost projekta je 259.000 eura.

Crna Gora je za školsku 2021/2022. obezbjedilo udžbenike za sve učenike osnovnih škola. Za učenike i učenice osnovnih škola romske i egipćanske populacije obezbjeđen je besplatan prevoz za 600 učenika u Podgorici, Nikšiću, Beranama i na Cetinju. Za školsku 2022/2023 angažovano je 22 saradnika (medijatora) u osnovnim školama u Crnoj Gori koji se finansiraju iz Budžeta Crne Gore. Takođe, mjesečne stipendije se isplaćuju iz Budžeta Crne Gore svim studentima (u iznosu od 150.00€) i srednjoškolcima (60.00 €) romske i egipćanske populacije.

Na evidenciji Zavoda za zapošljavanje na dan 31.XII 2021. nalazilo se 1.413 nezaposlenih lica iz romske i egipćanske zajednice (803 žena ili 56,83%), što čini učešće od 2,46% u ukupnom broju nezaposlenih na isti dan.

U osam **programa javnog rada** društveno korisnih sadržaja, u trajanju od tri mjeseca, zaposleno je 17 nezaposlenih građana romske i egipćanske populacije. Podstaknuto je zapošljavanje na sezonskim poslovima za 3 nezaposlena lica pripadnika romske i egipćanske populacije kroz program subvencioniranog zapošljavanja. Usluga posredovanja za nezaposlene pripadnike Roma i Egipćana se pružala u skladu sa iskazanim potrebama poslodavaca i rezultirala je zapošljavanjem 66 lica (38 žena), uglavnom na sezonskim poslovima.

U oktobru 2021. formirana je **Kancelarija za bavljenje pitanjima romske i egipćanske populacije**, u sklopu Sekretarijata za socijalno staranje (Glavni grad Podgorica).

Crveni krst Crne Gore je nastavio sa realizacijom projekata koji podržavaju **biznis inkubatore** uspostavljene na području Konika. **9 (devet) građana**

romske i egipćanske populacije su registrovani kao preduzetnici i obavljaju svoje djelatnosti u prostorijama koje im je ustupio Crveni krst, obezbijeđeni su im dodatni materijali, kao i promocija njihovih biznisa. Glavni grad Podgorica je za 2021. obezbijedio besplatne računovodstvene usluge za ova lica. Za realizaciju ovog projekta, Crveni krst Crne Gore je dobio nagradu EU Roma award za 2021.

U saradnji sa Savjetom za regionalnu saradnju (RCC) izvršeno je geografsko mapiranje 26 Romskih naselja u Crnoj Gori u 11 Opština, Prijestonici Cetinje i Glavnom gradu Podgorica. Mapiranjem romskih naselja u Crnoj Gori stvoreni su uslovi za pisanje IPA III projekata kako bi se riješio problem stanovanja građana romske i egipćanske populacije.

Tokom 2021. za vrijeme pandemije COVID - 19 podijeljeno je 786 paketa hrane i higijene, 255 paketa za bebe, 340 pakovanja pelena, 29 paketa trenutne pomoći porodicama smještenih na području Konika. Naročita pažnja i monitoring je usmjeren prema porodicama koje nisu korisnici materijalnog obezbeđenja porodice ili neke druge vrste materijalnih davanja.

Crna Gora je 29. VII 2021. obilježila 2. avgust, Međunarodni dan sjećanja na romske žrtve Holokausta u Crnogorskom narodnom pozorištu. Događaj je okupio veliki broj zvanica, među kojima su bili ministri u Vladi, predsjednici klubova poslanika Skupštine, predstavnici diplomatsko-konzularnih predstavništava koja djeluju u Crnoj Gori, predstavnici savjeta manjinskih naroda u Crnoj Gori, predstavnici međunarodnih organizacija u Crnoj Gori, predstavnici nevladinih organizacija, građani i mediji. U dvočasovnom programu prikazan je film o stradanjima Roma i Sinta u Holokaustu kao i digitalna izložba fotografija, nakon čega je nastupila operaska pjevačica (sopran) i pijanista.

Protokol o postupanju organa, ustanova i organizacija sa djecom uključenom u život i rad na ulici je revidiran. Protokol pruža smjernice za djelovanje svim akterima koji se bave djecom, ali i porodicom kako bi zajedničkim djelovanjem mogli da preduzimaju radnje i mjere na zaštiti djeteta uključenog u život i rad na ulici, u skladu sa garantovanim pravima djeteta.

POGLAVLJE 20 - PREDUZETNIŠTVO I INDUSTRIJSKA POLITIKA

20.1. Normativni i insitucionalni okvir

U cilju pune implementacije zakonodavnog okvira za inovacije - Zakona o inovacionoj djelatnosti („Sl. list CG“, broj 82/20) i Zakona o podsticajnim mjerama za razvoj istraživanja i inovacija („Sl. list CG“, broj 82/20), u

izvještajnom periodu su donijeta sljedeća podzakonska akta: Pravilnik o Registru inovacione djelatnosti („Sl. list CG“, broj 100/21); Pravilnik o bližim uslovima i postupku za odobravanje i načinu korišćenja sredstava za inovativne programe i projekte („Sl. list CG“, broj 100/21); Pravilnik o kriterijumima za imenovanje eksperata i postupku ocjene inovacionih programa i projekata („Sl. list CG“, broj 107/21) i Pravilnik o bližim uslovima za sticanje statusa korisnika podsticajnim mjerama za razvoj istraživanja i inovacija („Sl. list CG“, broj 100/21).

Na osnovu Odluke o obrazovanju Savjeta za inovacije i pametnu specijalizaciju, koju je Vlada donijela 17. VI 2021 (Odluka o izmjeni Odluke donijeta na Vladi 14. X 2021), formiran je Savjet za inovacije i pametnu specijalizaciju, kao ključno savjetodavno tijelo Vlade koje upravlja procesom koordinacije povratnih informacija ciljnih grupa u procesu kreiranja, implementacije i monitoringa procesa pametne specijalizacije. Savjetom predsjedava predsjednik Vlade, čime se omogućava koordinacija i posvećenost procesu sa najvećeg političkog nivoa. Prva sjednica Savjeta održana je 17. XII 2021, na kojoj je, između ostalog, usvojen implementacioni okvir za inovacije i pametnu specijalizaciju, dok je druga sjednica održana 18. III 2022, kada je finalizovano kreiranje okvira kroz formiranje Međuinstitucionalne S3 grupe i usvajanjem prijedloga za članstvo u inovacionim radnim grupama.

Odlukom o osnivanju DOO „Fond za inovacije Crne Gore“ („Sl. list CG“, broj 64/21) uspostavljen je Fond za inovacije Crne Gore kao jedan od najkrupnijih i najznačajnijih iskoraka u politici inovacija u 2021. U cilju efikasnog sprovođenja inovacione politike kroz obezbjeđivanje i realizaciju sredstava za podsticanje inovacione djelatnosti i tehnološkog razvoja, donijet je Statut Fonda („Sl. list CG“, broj 93/21), imenovan Odbor direktora Fonda 9. IX 2021. i izvršna direktorica Fonda 4. XI 2021. Fond je početkom 2022. zaposlio 7 lica, dok je Vlada početkom marta 2022. dala saglasnost na godišnji Plan rada s Finansijskim planom Fonda, čime su ojačani kadrovski kapaciteti Fonda i obezbjeđeni uslovi za sprovođenje prvih programskih linija podrške razvoju inovacija.

U cilju uspostavljanja odgovarajućeg mehanizma kreditno-garantne podrške za dalji rast i razvoj malog i srednjeg biznisa, Vlada je 3. III 2022. utvrdila Predlog zakona o Kreditno-garantnom fondu (KGF), čije osnivanje pruža dugoročni benefit za rast i razvoj naše privrede, i koji će kao nezavisna i održiva institucija, obezbijediti olakšan i povećan pristup finansijskim sredstvima privrednim subjektima koji imaju ograničen pristup finansiranju.

U oblasti turizma, usljed potrebnog usklađivanja sa Odlukom Ustavnog suda Crne Gore i ukidanja odredbe Zakona o turizmu i ugostiteljstvu koja se odnosi na način upravljanja, održavanja i iznajmljivanja smještajnih jedinica u hotelima koji posluju po kondo i mješovitom modelu poslovanja, izvršene su izmjene predmetnog Zakona, objavom Odluke Ustavnog suda, U-I br. 27/19 („Sl. list CG, broj 130/21).

Takođe je donijet i Pravilnik o uslovima, načinu i postupku izbora domaćina za održavanje planinskih staza („Sl. list CG“, broj 117/21).

U pogledu potrebnog usklađivanja sa zahtjevima iz Direktive EU o putovanjima u paket-aranžmanima i povezanim putnim aranžmanima, koja se odnosi na sveobuhvatnu zaštitu potrošača i unapređenje poslovanja u turizmu i ugostiteljstvu, u proceduri izrade novog Zakona o turizmu i ugostiteljstvu završen je proces Javne rasprave i dobijene su gotovo sve relevantne institucionalne saglasnosti na tekst Zakona, nakon čega slijedi upućivanje Evropskoj komisiji, dok je utvrđivanje od strane Vlade planirano tokom II kvartala 2022.

20.2. Principi preduzetničke i industrijske politike

U skladu sa kontinuiranim aktivnostima na implementaciji strategija u okviru preduzetničke politike, Vlada je 7. X 2021. donijela Strategiju razvoja ženskog preduzetništva u Crnoj Gori za period 2021-2024, sa Akcionim planom za period 2021-2022. Dodatno, istog dana je usvojen i Akcioni plan za sprovođenje Strategije za razvoj mikro, malih i srednjih preduzeća za 2021-2022. U okviru Godišnjeg akcijskog programa „Jačanje kapaciteta privatnog sektora u cilju podsticanja konkurentnosti i inovacija IPA 2020“, u toku je priprema tenderske dokumentacije za grant šemu „Podrška razvoju ženskog preduzetništva“, ukupne vrijednosti 250,000.00 eura, čija implementacija će početi krajem 2022. Sprovođenje grant šeme će biti podržano paketom tehničke podrške „Tehnička podrška za implementaciju grant šeme za žene u preduzetništvu“, ukupne vrijednosti 50.000 eura, čija implementacija će početi početkom III kvartala 2022.

U okviru Savjeta za konkurentnost, u 2021. formirane su četiri radne grupe sa ciljem daljeg razvoja i unapređenja sektora mikro, malih i srednjih preduzeća, promocije i identifikacije projekata iz oblasti zelene ekonomije, ekonomskog osnaživanja žena i razvoja cjeloživotnog preduzetničkog učenja.

Takođe, u susret novom Okvirnom Programu jedinstvenog tržišta (Single Market Program – SMP), u novembru 2021. je održan prvi zvanični sastanak, a 24. III 2022. je i zvanično započet proces pregovora o učešću Crne Gore u SMP

kroz održavanje prve runde pregovora. Tokom pregovora je usaglašen veći dio teksta Sporazuma, dok će u narednoj fazi procesa pregovaranja biti definisana odluka o parcijalnom ili potpunom učešću Crne Gore u ovom programu. U okviru SMP, od strane konzorcijuma Enterprise Europe Network Montenegro, čiji koordinator je MER, podnijeta je aplikacija u decembru 2021. sa projektom za 2022-2025, a početkom marta 2022. je stiglo povratno obavještenje o pozitivnom ishodu evaluacije. Potpisivanje grant ugovora i preciziranje početka realizacije projektnih aktivnosti će zavisiti od dinamike i ishoda potpisivanja Sporazuma EK i Crne Gore o učešću u SMP.

U okviru procesa koordinacije sprovođenja principa Akta o malim preduzećima (Small Business Act – SBA), 3. III 2022. održan je Regionalni sastanak na kome su predstavljeni preliminarni rezultati svih zemalja Zapadnog Balkana, uključujući i Tursku, po pitanju dostignuća u okviru svih 12 dimenzija Akta. Crna Gora je zabilježila napredak u odnosu na poslednji izvještajni period iz 2019, posebno u okviru dimenzije – *usluge podrške poslovanju preduzeća i internacionalizacija MSP*, a lidersku poziciju u okviru dimenzije *preduzetničko učenje* konstantno drži tokom poslednja dva izvještajna perioda. Takođe, evidentan napredak ostvaren je i u dijelu koji se odnosi na žensko preduzetništvo. Preliminarni rezultati daju jasne smjernice i preporuke za napredak u okviru svake pojedinačne dimenzije, a početkom jula 2022. se očekuje finalno predstavljanje rezultata i publikovanje izvještaja.

U pogledu politike inovacija i pametne specijalizacije, efikasan implementacioni okvir predstavlja jedan od najznačajnijih iskoraka i kreiran je u skladu sa preporukama Udruženog istraživačkog centra Evropske komisije (JRC). Ovakav koncept uveo je dvije nove strukture u sistem inovacija, i to: Savjet za inovacije i pametnu specijalizaciju i Fond za inovacije Crne Gore.

Podrška jačanju kapaciteta implementacionog okvira za inovacije i pametnu specijalizaciju pružena je iz više izvora: kroz drugu fazu projekta „Unapređenje systemske podrške inovacijama i razvoju MMSP - Norveška za vas“, kroz ekspertsku podršku DG JRC, a u januaru 2022. ostvarena je i tehnička podrška kroz IPA 2020 „Tehnička podrška u implementaciji Strategije pametne specijalizacije 2019-2023“, ukupne vrijednosti 290.000 eura. U toku je odobrenje tenderskog paketa za sprovođenje projekta „Grant šema za podršku u implementaciji Strategije pametne specijalizacije S3 2019-2020 kroz projekte“, ukupne vrijednosti 900,000.00 eura, a objava poziva se očekuje u toku II kvartala 2022.

Važan dio okvira čini i inovaciona infrastruktura, u prvom redu Naučno-tehnološki park Crne Gore (NTP CG) i IPC „Tehnopolis“ Nikšić. Tokom 2021, a

nakon zastoja u izvođenju radova uzrokovanih neadekvatnom projektnom dokumentacijom, omogućen je uspješan nastavak radova na rekonstrukciji i adaptaciji prostora za potrebe smještaja NTP CG. U okviru projekta „Nabavka opreme za jačanje inovacione infrastrukture za potrebe malih i srednjih preduzeća - IPA 2016“, ukupne vrijednosti 817.924,00 eura, opremljene su dvije laboratorije i jedan centar u Tehnopolisu: (1) Biohemijska laboratorija, ukupna vrijednost: 269.442,00 eura, (2) Laboratorija za industrijski dizajn, ukupna vrijednost: 354.015,00 eura i (3) Data centar, ukupna vrijednost 194.467,00 eura.

Vlada je 29. XII 2021. usvojila Operativni program za implementaciju Strategije pametne specijalizacije 2021-2024 s Akcionim planom 2021-2022, čime je napravljen značajan iskorak u oblasti pametne specijalizacije. Operativni program utvrđuje veći broj jasno definisanih operativnih ciljeva, koji na adekvatniji način doprinose realizaciji strateških ciljeva Strategije pametne specijalizacije 2019-2024, a Akcionim planom za period 2021-2022. je planirano 12 operativnih ciljeva i 65 aktivnosti, za čiju realizaciju je izdvojeno 73.510.932,74 eura. Takođe, imajući u vidu da su klasteri prepoznati kao ključni pokretači postizanja ciljeva Strategije pametne specijalizacije, politika klastera je inkorporirana u Operativni program za implementaciju Strategije pametne specijalizacije 2021-2024.

Donošenju Operativnog programa prethodilo je usvajanje Završnog izvještaja o realizaciji Akcionog plana za sprovođenje Strategije inovativne djelatnosti 2016-2020 (7. X 2021), koji je sadržao i ocjenu nezavisnog evaluatora i dao smjernice za unapređenje procesa planiranja politike inovacija, i Izvještaja o realizaciji Akcionog plana za sprovođenje Strategije pametne specijalizacije S3 (2019-2024) za 2019. i 2020, koji je dao presjek stanja u oblasti i koji utvrđuje ključne probleme i izazove u implementaciji S3 strategije i daje niz preporuka za dalji period sprovođenja (1. XII 2021).

20.3. Unapređenje poslovnog ambijenta

U skladu s članom 4 Zakona o administrativnim taksama („Sl. list CG”, broj 18/19), odnosno članom 2 Zakona o lokalnim komunalnim taksama („Sl. list CG”, broj 18/19), Vlada je dala saglasnost na Prijedlog odluke o lokalnim administrativnim taksama za 22 opštine a saglasnost na Prijedlog odluke o lokalnim komunalnim taksama za 24 opštine U vezi sa navedenim, utvrđeno je da je veći broj taksi zadržan na nivou ili niži od tarifnih stavova važećih Odluka o lokalnim administrativnim taksama. Naime, novom Odlukom o lokalnim administrativnim taksama izvjestan broj taksi je ukinut. Procenat ukinutih taksi za navedene opštine kreće se u rasponu od 32% do 78% u

odnosu na važeću odluku. Uzimajući u obzir procentualno smanjenje iznosa taksi po opštinama, prosječno smanjenje iznosa taksi kreće u rasponu od 34,77% do 60%. Takođe, kod Prijedloga odluka o lokalnim komunalnim taksama izvjestan broj taksi je ukinut u rasponu od 48% do 85% u odnosu na važeću odluku. Uzimajući u obzir procentualno smanjenje iznosa taksi po opštinama, prosječno smanjenje iznosa taksi kreće u rasponu od 7% do 85%.

U dijelu regulatornih reformi, nastavljena je kontinuirana primjena Analize uticaja propisa (RIA) sa ciljem kreiranja preduslova da se ne stvaraju nove barijere u propisima. Od formalnog uvođenja RIA-e, Ministarstvo finansija je dalo preko 3000 mišljenja na predloge akata i prateće obrasce Izvještaja o sprovedenoj analizi procjene uticaja propisa, pri čemu je 428 mišljenja sa aspekta implikacija na poslovni ambijent dato u 2021. U periodu od 15. VI 2021. do 20. III 2022, u saradnji sa Upravom za kadrove održano je 6 obuka u skladu sa pripremljenim Programom za sprovođenje specijalističkih obuka za obavljanje tehničkih vještina kada je u pitanju izrada RIA Izvještaja. Obuke su organizovane za: MFSS (9 službenika), MUP (6 službenika), MPNKS (4 službenika), MPŠV i MUP (14 službenika), MEPPU (9 službenika) i MER (8 službenika).

MER, kroz IPA projekat „Unapređenje preduzetništva kroz naprednu savjetodavnu podršku i informacione servise“ koji se realizuje kao direktni grant EBRD-a, a kojim se radi na uspostavljanju jedinstvenog portala za podršku MSP (IT portal Single Access Point). Cilj portala je da na jednom mjestu budu objedinjene sve informacije koje mogu biti od koristi mikro, malim i srednjim preduzećima, a tiču se finansijske i nefinansijske podrške MSP u Crnoj Gori. Projekat je započet u junu 2021, a biće lansiran u maju 2022.

Evidencija fiskaliteta i parafiskaliteta²⁶ sadrži spisak nameta na državnom i lokalnom nivou, koje su u obavezi da plaćaju fizička i pravna lica. Osnovni cilj kreiranja ove evidencije je centralizacija podataka o nametima koji se naplaćuju u Crnoj Gori, na državnom i lokalnom nivou, a u cilju pojednostavljenja procesa poslovanja i povećanja transparentnosti. Aktivnosti realizovane na ovom planu u 2021. odnose se na: popis svih vrsta nameta (akcize, doprinosi, hartije od vrijednosti, kamate, krediti, kazne, naknade, porez i prirez, pozajmice, prihodi, prodaja, takse, troškovi, carine); finalne konsultacije sa predstavnicima ministarstava, lokalnih vlasti, javnih preduzeća i privrede u cilju provjere unijetih podataka, kao i objedinjavanje preporuka

²⁶ Prvobitni naziv evidencije – Registar nameta. Nakon više konsultacija kako sa SZZ, tako i u okviru MER-a odlučeno je da se Registar vodi kao Evidencija fiskalnih i parafiskalnih obaveza i da se kao takav izmjenom Zakona o budžetu i fiskalnoj odgovornosti uvede u sistem.

baziranih na dosadašnjem korišćenju portala (npr. brisanje nameta i propisa koji se ne primjenjuju u praksi).

Prema posljednjim podacima broj nameta u Registru iznosio je 1800, broj razvrstanih nameta je 27.366, dok je broj propisa u kojima su definisani osnov ili iznos nameta 772.

Za 2021. bilo je planirano i usvajanje Zakona kojim bi se uredila pitanja od značaja za funkcionisanje i uređivanje evidencije, ali je u skladu sa sugestijom Sekretarijata za zakonodavstvo odlučeno da se pitanja evidencije regulišu Predlogom izmjena i dopuna Zakona o budžetu i fiskalnoj odgovornosti. Predstavnici MER-a članovi su Radne grupe za izradu Izmjena i dopuna Zakona o budžetu i fiskalnoj odgovornosti, u cilju integrisanja članova Zakona koji se odnose na Evidenciju.

MER je, u saradnji sa Grupom Svjetske banke i državnim institucijama, završilo ažuriranje Registra podsticajnih mjera za investicije sa sveobuhvatnim pregledom dostupnih finansijskih i nefinansijskih programa podrške koji su namijenjeni privatnom sektoru, podsticajnih mjera za investicije, kao i domaće i strane investitore za 2021. godinu. Registar podsticajnih mjera za investicije predstavlja javno dostupnu bazu podataka o investicionim podsticajima na nacionalnom nivou koje državni organi pružaju domaćim i stranim investitorima u različitim sektorima i sadrži podatke o 40 podsticajnih mjera. Registar je dostupan na zvaničnim internet stranicama MER-a (<https://www.gov.me/mek>) i Agencije za investicije Crne Gore (<https://mia.gov.me/>).

Tokom 2021. je prepoznata i potreba za unapređenjem Uredbe o biznis zonama, pa je kroz projekat „Uspostavljanje jedinstvene pristupne tačke (SAP) za SME u Crnoj Gori – institucionalna podrška Ministarstvu ekonomskog razvoja“, implementiran od strane EBRD-a, angažovan konsultant koji će u saradnji sa Ministarstvom i predstavnicima opština raditi na izmjenama i dopunama Uredbe o biznis zonama.

U okviru aktivnosti koje su prethodile usvajanju Zakona o Kreditno-garantnom fondu, pripremljena je Mapa puta za uspostavljanje Kreditno-garantnog fonda Crne Gore koja uključuje i nacrt Zakona o njegovom formiranju. Za pripremu navedenog dokumenta uzete su u obzir najbolje međunarodne prakse, analiza najbolje prakse iz drugih Kreditno-garantnih fondova širom svijeta, direktive Evropske komisije, pravni i regulatorni okvir Crne Gore, te specifičnosti crnogorskog poslovnog i finansijskog sektora. U procesu izrade, održani su sastanci sa sedam komercijalnih banaka, dvije lizing kompanije, tri mikrokreditne finansijske institucije i Centralnom bankom Crne Gore, a sve

finansijske institucije su potvrdile potrebu za ovim fondom. Opredijeljena su i sredstva u iznosu od 10.4 miliona eura za 2022, što je predstavljalo i jedan od glavnih uslova za funkcionisanje i punu operacionalizaciju Fonda.

U izvještajnom periodu, MJUDDM je u saradnji sa MFSS-om, Centralnom bankom Crne Gore i komercijalnim bankama intenziviralo aktivnosti na uspostavljanju sistema za elektronsko plaćanje.

Nakon što i ostale institucije ažuriraju svoje elektronske usluge na portalu eUprave i dostave neophodne podatke, biće im omogućeno da unaprijede kvalitet svojih usluga, što će građanima i privredi dodatno olakšati proceduru elektronskog (online) plaćanja. Pored integracije sa portalom eUprave, moguća je i integracija sa drugim portalima koji pružaju elektronske usluge za građane i privredu.

U cilju unapređenja usluga dostupnih na portalu e-Uprave, kontinuirano se radi na obezbjeđivanju što većeg broja usluga koje će biti dostupne građanima i privredi. Zaključno sa 31. XII 2021, na Portalu elektronske Uprave je bilo aktivno 523 usluge, od čega je 156 elektronskih, a 367 informativnih. Od navedenog broja ukupnih e-usluga na portalu, 321 se odnosi za pravna lica, dok je njih 18 za fizička lica i 22 usluge za javnu upravu.

Dodatno, imajući u vidu da je digitalizacija prepoznata kao jedan od prioriteta u razvoju crnogorskog društva, a poštujući procese koji mogu efikasno uticati na poboljšanje kvaliteta i životnog standarda crnogorskih građana, Vlada je 23. XII 2021. donijela Strategiju digitalne transformacije Crne Gore 2022-2026, sa Akcionim planom za 2022-2023. Strategija predstavlja razvojni okvir kojim se definišu preduslovi i inicijative potrebne za brzu adaptaciju u sve kompleksnije digitalno okruženje, te agilan i proaktivan razvoj digitalne Crne Gore. Izazovi u digitalnoj transformaciji Crne Gore adresirani su kroz dva strateška cilja koja oslikavaju digitalnu stvarnost i dalje se kanališu u okviru sedam operativnih ciljeva kroz prioritete oblasti, odnosno grupe aktivnosti u cilju postizanja željenog napretka. Prvi strateški cilj stavlja fokus na *unapređenje kapaciteta i sposobnosti za digitalnu transformaciju*, a drugi na *jačanje digitalne svijesti crnogorskog društva i digitalne konkurentnosti ICT sektora*.

Vlada je 16. XII 2021. usvojila Program za privlačenje digitalnih nomada u Crnoj Gori do 2025, sa Akcionim planom za 2022, kojim se namjerava povećati broj digitalnih nomada koji borave u Crnoj Gori, ali i prepoznatljivost Crne Gore kao atraktivne turističke destinacije za njihov boravak. Cilj je da Crna Gora bude prepoznata kao globalno privlačna destinacija za digitalne nomade, zbog čega je kroz program i budžet za 2022. planirana realizacija kampanje „Crna

Gora - destinacija za digitalne nomade“, ali i kreiranje web platforme koja će postati centralno mjesto za sve informacije i digitalnu interakciju nomada sa institucijama u Crnoj Gori.

U izvještajnom periodu je nastavljeno i sa sprovođenjem obaveza proisteklih iz članstva Crne Gore u NATO kodifikacionom sistemu (NCS), u skladu sa NATO standardima i propisima NATO sistema kodifikacije.

U periodu 15. VI 2021 - 20. III 2022. je dodijeljeno ukupno 35 NCAGE kodova (NATO entitetski kod za pravne subjekte).

Kodifikovano je 69 novih proizvoda od dva crnogorska proizvođača i tim proizvodima je dodijeljen NSN broj (NATO skladišni broj).

20.4. Instrumenti preduzetničke i industrijske politike

Vlada je 30. VII 2021. donijela Program za unapređenje konkurentnosti privrede za 2021, čime je nastavljeno kontinuirano sprovođenje programske podrške privredi. Program je usmjeren na prioritete za rješavanje posljedica izazvanih Covid19 krizom i obuhvatio je 7 programskih linija, od čega pet linija finansijske podrške, a dvije programske linije na nefinansijsku podršku privredi, u cilju potpunijih efekata u onim segmentima razvojnih politika koje targetiraju privrednu aktivnost u post-covid periodu.

Ukupan budžet opredijeljen za realizaciju Programa za unapređenje konkurentnosti privrede je 3.000.000 eura, dok su pojedinačni iznosi, kao i način i dinamika dodjele podrške definisani pojedinačnim programskim linijama. Program iz 2021. je dodatno unaprijeđen i prilagođen potrebama privrede, te po prvi put bio dostupan privredi na komentare i sugestije prije usvajanja. Osim unapređenja programskih linija, apliciranje za program je po prvi put digitalizovano u potpunosti, čime je omogućeno da privreda elektronski dostavlja neophodnu dokumentaciju.

Takođe, Vlada je 17. II 2022. donijela tri programa za 2022, i to: Program za unapređenje konkurentnosti privrede za 2022, sa 8 programskih linija sa ciljem daljeg podsticanja investicija, digitalne transformacije biznisa, prelaska sa linearnog na cirkularni model ekonomije, uvođenja međunarodnih standarda poslovanja, jačanja internacionalizacije, kao i podrške početnicima u biznisu (ukupan budžet iznosi 4 miliona eura), Program za razvoj prerađivačke industrije (ukupan budžet iznosi 1 milion eura) i Program za razvoj i promociju zanatstva (ukupan budžet iznosi 200.000 eura).

Program za unapređenje konkurentnosti privrede za 2022. je dodatno obogaćen sa dvije nove programske linije finansijske podrške koje se odnose

na internacionalizaciju mikro, malih i srednjih preduzeća, kao i nabavku opreme velike vrijednosti, kako bi se dodatno stimulisala privredna aktivnost i njena razvojna komponenta. Preostalih šest programskih linija su dodatno inovirane i unaprijeđene kroz uvođenje dodatnih komponenti, i u potpunosti prilagođene zahtjevima privrede.

Program za razvoj prerađivačke industrije za 2022. je dodatno unaprijeđen i prilagođen potrebama korisnika, uz duže rokove, veći intenzitet podrške (do 50% i do 100.000,00 eura bespovratnih sredstava), vrstu opreme (nova i polovna), uz pojednostavljenu proceduru apliciranja i sprovođenja Programa kroz digitalizovani informacioni sistem.

Kod Programa za razvoj i promociju zanatstva za 2022. proširen je obuhvat podrške kojim su pored sufinansiranja opreme uključene i promotivne aktivnosti, kroz sufinansiranje učešća na domaćim/međunarodnim sajmovima i izradu promotivnog materijala.

Pored ranijih dodatnih podsticaja za mlade i žene u biznisu, a u cilju smanjenja regionalnih razlika, Programi za 2022. nude posebne podsticajne mjere u pogledu visine intenziteta finansijske podrške, usmjerene prvenstveno na razvoj manje razvijenih opština, shodno indeksu razvijenosti jedinica lokalne samouprave, kako bi se podstakla razvojna komponenta biznisa koja će doprinijeti povećanju produktivnosti mikro, malih i srednjih preduzeća koja posluju u manje razvijenim dijelovima Crne Gore.

U dijelu smanjenja administrativnih barijera i što većeg rasterećenja privrednih subjekata, cjelokupan proces, od momenta apliciranja do predaje zahtjeva za refundaciju, pratiće kao i prethodne godine potpuno digitalizovan i dodatno unaprijeđen informacioni sistem putem platforme www.programi.gov.me, koji će doprinijeti bržoj i efikasnijoj obradi zahtjeva i odlučivanju po osnovu istih, uz pribavljanje dijela neophodne dokumentacije po službenoj dužnosti.

U pogledu finansijske podrške od strane Investiciono-razvojnog fonda, za 12 mjeseci 2021, Investiciono-razvojni Fond Crne Gore (IRFCG) je odobrio 397 plasmana u vrijednosti od 210,3 miliona eura. Za 2 mjeseca 2022, IRFCG je odobrio 34 plasmana u vrijednosti od 24 miliona eura.

U cilju podrške privredi za ublažavanje negativnih efekata pandemije Covid19, u martu 2021. je usvojen program podrške likvidnosti privrednicima za ublažavanje posljedica izazvanih pandemijom Covid19. Usvajanjem ovog programa podrške obezbijedena je posebna pomoć mikro, malim i srednjim preduzećima čija je likvidnost ugrožena usled negativnog uticaja pandemije Covid19. Ova mjera je omogućila različitim ciljnim grupama, neophodnu

finansijsku podršku, a sve u cilju održavanja tekuće likvidnosti i očuvanja radnih mjesta.

U cilju promocije klimatskog finansiranja, IRFCG je u avgustu 2021. počeo sa realizacijom novog Programa podrške razvoju zelenih poslova u Crnoj Gori. Namjena ovog programa podrške je finansiranje realizacije projekata korišćenja obnovljivih izvora energije - za proizvodnju električne energije iz solarnih fotonaponskih sistema.

U novembru 2021. IRFCG je potpisao Ugovor o kreditu sa Evropskom Investicionom bankom koji se odnosi na prvu tranšu od 50 miliona eura, od ukupno odobrenih 150 miliona eura. Ovaj ugovor je namijenjen finansiranju malih, srednjih, srednje kapitalizovanih kao i prioritetnih projekata i sadrži klimatsku komponentu.

U aprilu 2021, IRFCG je potpisao ugovor o kreditu s Francuskom razvojnom agencijom (AFD) u iznosu od 50 miliona eura, namijenjenih finansiranju klimatskih projekata, projekata ugroženih grupa klijenata, kao i projekata u opštinama sa indeksom razvijenosti ispod prosjeka, čime će se dati podstrek daljem regionalnom razvoju i smanjenju razlika u razvijenosti između regiona i opština Crne Gore.

U dijelu podsticaja za preduzetništvo, kroz Program grantova za samozapošljavanje koji se finansira iz EU fondova, a koji sprovodi Zavod za zapošljavanje Crne Gore, raspisana su tri javna poziva za dodjelu bespovratnih sredstava za samozapošljavanje. U pogledu Trećeg poziva koji je realizovan u 2021, pozitivno je ocijenjeno 159 predatih projektnih predloga, u ukupnoj vrijednosti od 1.179.613 eura. Takođe, planirano je da se kroz realizaciju programa „Podsticaj preduzetništva“, koji podrazumijeva finansijsku i nefinansijsku podršku u cilju podsticanja preduzetništva, samozapošljavanja i otvaranja novih radnih mjesta, omogući otvaranje najmanje 50 novih radnih mjesta i preduzeća. Raspoloživa sredstva za realizaciju programa kod Zavoda za zapošljavanje za 2022. iznose 500.000 eura, čime se omogućava dodjela bespovratnih sredstava za najmanje 50 nezaposlenih lica. Kroz ovaj program će se obezbijediti podrška za dodjelu bespovratnih sredstava u visini od 7.500 eura do 10.000 eura za svaku uspješno razvijenu biznis ideju koja je odobrena za finansiranje.

Vlada je 23. IX 2022. donijela Program za inovacije 2021-2024, čiji je cilj da na jednom mjestu, po prvi put, prikaže sve relevantne programske linije podrške inovacijama (osam programskih linija), a koje će olakšati inovacionoj zajednici da prepozna sve instrumente koji će biti dostupni i usmjereni na cjelokupni

ciklus razvoja inovacije- od same ideje do njene komercijalizacije i izlaska na tržište.

19. X 2021. objavljen je Javni konkurs za sufinansiranje inovacione djelatnosti u 2021, a 1. III 2022. Javni konkurs za sufinansiranje inovacione djelatnosti u 2022. Predmet javnih konkursa je podrška razvoju inovacione zajednice kroz sufinansiranje više programskih linija utvrđenih u Programu za inovacije 2021-2024, između ostalog i programske linije podrške EUREKA projektima. Tokom 2021. realizovano je 9 projekata u ukupnom iznosu od 90.000 eura. U pogledu podrške za EUREKA projekte u 2022, ista je proširena kroz poseban Multilateralni javni poziv za finansiranje EUREKA projekata za Dunavski region, u kome Crna Gora učestvuje zajedno sa Albanijom, Austrijom, Hrvatskom, Njemačkom, Mađarskom, Poljskom i Slovačkom. Ukupna vrijednost podrške u 2022. za EUREKA projekte iznosi 120.000 eura.

Po prvi put u Crnoj Gori obezbijedena su sredstva i osmišljen program za podršku razvoju startapova. Javni konkurs za dodjelu grantova za ranu fazu razvoja startapova objavljen je 13. X 2021, sa rokom prijave do 11. XI 2021. Predmet Javnog konkursa bilo je sufinansiranje startap projekata koji će ponuditi digitalna rješenja u četiri prioriteta područja pametne specijalizacije u iznosu od 200.000 eura. Za sufinansiranje je prihvaćeno 11 pozitivno ocijenjenih prijava, a ukupna vrijednost ugovorenih projekata je 253.531,30 eura, od čega je sufinansiranje MER-a 189.708,07 eura, a sufinansiranje korisnika 63.823,23 eura.

MER je, na osnovu Javnog poziva za strateško partnerstvo za sprovođenje predakceleracijskog programa za startapove, podržalo tri predakceleracijska programa u 2021. u ukupnom iznosu od 150.000 eura (BoostMeUp (IPC Tehnopolis d.o.o. – Nikšić); Start1Up- (UDG, Fakultet za međunarodnu ekonomiju, finansije i biznis) i StartUp – Acitivator (M-Tel doo)). Ovaj instrument podrazumijeva angažovanje strateškog partnera koji postaje transparentan posrednik u kreiranju i implementaciji predakceleracijskog programa za startapove, putem kojeg se podržavaju preduzetnici u validaciji njihove inovativne ideje na tržištu i daljem usavršavanju startap projekata.

U decembru 2021. potpisan je Ugovor o sufinansiranju programa klastera ICT Cortex, a po osnovu Konkursa za podršku razvoja strateškog prioriteta Strategije pametne specijalizacije Crne Gore – Informaciono – komunikacionih tehnologija. Ukupan iznos predviđen za realizaciju programa rada ICT klastera Cortex za period od tri godine iznosi preko milion eura. Program je podržan od strane MER-a u iznosu od oko 550.000 eura, dok će u istom iznosu biti i

kontribucija IT kompanija, članica klastera. Dodatna podrška ICT klasteru u iznosu od 200.000 eura odobrena je 24 III 2022.

MER je prijavu za upis u registar inovacione djelatnosti i prijavu za podsticajne mjere za razvoj istraživanja i inovacija od oktobra 2021. omogućilo putem platforme www.inovacije.gov.me, čime je pojednostavilo administrativne procedure. Ujedno, u saradnji s UNDP urađene su Smjernice za sprovođenje inovacionih programa i Vodič za podsticajne mjere za razvoj istraživanja i inovacija.

20.5. Industrijska politika

U daljem procesu implementacije i usklađivanja industrijske politike, Vlada je 7. X 2021. usvojila **Akcioni plan za implementaciju Industrijske politike za period 2021-2022.** U okviru 4 strateška cilja definisano je 17 operativnih ciljeva sa odgovarajućim indikatorima učinka koji prate uspješnost implementacije Akcionog plana i 63 aktivnosti. Za sprovođenje Akcionog plana 2021-2022 planirano je ukupno 450,8 miliona eura, odnosno 235,2 miliona eura u 2021. i 215,6 miliona eura u 2022. Dodatno, Akcioni plan 2021-2022 je usklađen sa relevantnim EU saopštenjima o industrijskoj strategiji (COM 102/2020 i 352/2021).

Za realizaciju aktivnosti definisanih prvim strateškim ciljem *Unapređenje infrastrukture i poslovnog ambijenta za efikasniji industrijski razvoj*, opredijeljeno je 221,24 miliona eura ili 49%, pri čemu dominiraju investicije u sektoru energetike u iznosu od oko 94 miliona eura za navedeni dvogodišnji period, uz ulaganja u razvoj nacionalne broadband mreže. Za realizaciju drugog strateškog cilja *Unapređenje investicija i finansija za modernizaciju industrije*, opredijeljeno je 179,12 miliona eura ili 40%, od čega je 164,2 miliona eura planirano kao finansijska podrška IRFCG. Za realizaciju aktivnosti u okviru trećeg strateškog cilja *Podsticanje inovacija, transfer tehnologije i razvoj preduzetništva*, planirano je 47,06 miliona eura ili 10%, dok je za realizaciju četvrtog strateškog cilja *Unapređenje pristupa tržištu* opredijeljeno 3,41 miliona eura ili 1%.

U cilju daljeg doprinosa sveukupnom procesu koordinacije i implementacije i obezbjeđenju intenzivnije saradnje unutar i između ministarstava na tehničkom i političkom nivou, u kontinuitetu se sprovodi periodično održavanje sastanaka i konsultacija MER-a, kao koordinatora Koordinacionog tijela za sprovođenje Industrijske politike i koordinatora ključnih strateških dokumenata važnih za ovu oblast, sa koordinatorima Programa ekonomskih reformi i Strategije pametne specijalizacije. U tom smislu, konsultacije se odvijaju na nivou kontinuirane komunikacije i saradnje učesnika Radnih grupa

za Program ekonomskih reformi, Operativni program za implementaciju Strategije pametne specijalizacije 2021-2024 i Akcioni plan Industrijske politike 2021-2022.

Dodatno, u skladu sa S3 Nacionalnim implementacionim okvirom i realizacijom aktivnosti koje su definisane Strategijom pametne specijalizacije, odnosno Operativnim programom za implementaciju Strategije S3 za period 2021-2024, formirana je Međuinstitucionalna S3 grupa - upravljačko -koordinaciono tijelo međuinstitucionalne saradnje kojim predsjedava MER, čime se i dodatno doprinosi uspostavljanju potrebnog umrežavanja sa prioritetima srodnih strateških dokumenata i njihove efikasnije implementacije.

Takođe, kroz određene mjere Programa ekonomskih reformi u dijelu strukturnih reformskih oblasti razvoja sektora poljoprivrede, turizma, industrije, zelene tranzicije, istraživanja, razvoja i inovacija, poslovnog okruženja, digitalne transformacije, nastoji se obezbijediti povezanost sa ključnim strateškim dokumentima koji pokrivaju sektorske politike i kompatibilne su sa horizontalnim strateškim dokumentima. U tom kontekstu, rad na poglavlju o strukturnim reformama karakterisala je intenzivna horizontalna i vertikalna koordinacija svih ključnih aktera, što je podrazumijevalo kontinuiranu komunikaciju i zajednički rad sa svim članovima radne grupe i predstavnicima resornih ministarstava, koji su u svakoj fazi koordinirani sa nivoa donosilaca odluka. Od posebnog značaja je to što je kroz ovakav proces izrade dokumenta obezbijeđena i usklađenost sa Platformom ekonomskog oporavka, Fiskalnom strategijom, Strategijom pametne specijalizacije, Strategijom reforme javne uprave kao i Budžetom za 2022.

Vlada je 29. XII 2021. usvojila Smjernice za revitalizaciju i razvoj prerađivačke industrije u Crnoj Gori, sa ciljem definisanja mjera i aktivnosti koje će u narednom periodu doprinijeti uspostavljanju moderne crnogorske industrije kroz podsticajni ambijent za razvoj investicija, tehnološke modernizacije, inovativnosti i kreiranje novih industrijskih proizvoda. Smjernicama za revitalizaciju i razvoj prerađivačke industrije u Crnoj Gori definisani su pravci djelovanja: investicije u tehnološku modernizaciju, zamjenu i proširenje proizvodnih kapaciteta u okviru (prerađivačke) industrije; valorizacija i stavljanje u funkciju neiskorišćenih kapaciteta u vlasništvu države/lokalnih samouprava; kreiranje uslova na tenderima koji su prilagođeni potencijalnoj ponudi domaćih prerađivača; inovacije u cilju unapređenja konkurentnosti domaćih proizvoda; podsticaji iz domena poreza, doprinosa i carina.

U cilju unapređenja proizvodnih procesa, kroz Program za unapređenje konkurentnosti privrede za 2021. sprovedena je Programska linija za

modernizaciju proizvodnih procesa za 2021. Ovom programskom linijom je obezbijedena bespovratna podrška u svrhu nabavke opreme za MMSP preduzeća iz sektora C-prerađivačke industrije i odobreno 9 prijava u ukupnom iznosu bespovratne podrške od 369.762,04 eura. Investicijama u opremu omogućeno je tehnološko osavremenjavanje proizvodnih procesa i unapređenje produktivnosti i profitabilnosti poslovanja privrednih subjekata – korisnika državne pomoći.

Kada je u pitanju građevinarstvo, MEPPU započelo je aktivnosti na izradi Programa razvoja građevinarstva Crne Gore za trogodišnji period. Program razvoja građevinarstva treba da da smjernice za dalji razvoj ove oblasti, sa posebnim akcentom na unapređenje zakonodavnog okvira, radne snage i industrije građevinskih materija.

20.6. Politika turizma

U segmentu podsticajnih mjera u turizmu, Vlada je 30. VII 2021. usvojila Informaciju o sprovođenju Programa podsticajnih mjera u oblasti turizma za 2021. MER je raspisalo javne pozive 5. VIII 2021. za dvije podmjere, i to: a) manifestacije predračunske vrijednosti do 20.000 eura i b) manifestacije/festivale predračunske vrijednosti preko 20.000 eua. Ukupna raspoloživa sredstva za obje podmjere iznose 80.000 eura. Po javnom pozivu su odobrena sredstva za organizaciju 29 manifestacija/festivala i u tu svrhu je isplaćeno 73.750 eura.

Vlada je 23. IX 2021. donijela Program podsticajnih mjera u oblasti ruralnog turizma za 2021-2022, na osnovu kog su 28. IX 2021. raspisana tri javna poziva, i to za mjere: a) Organizovanje etno sajмова, b) Razvoj inovativnih turističkih proizvoda u ruralnim područjima i c) Unapređenje kvaliteta usluga i ponude u ruralnom turizmu. Po javnom pozivu su odobrena sredstva za 38 projekata i u tu svrhu je isplaćeno 85.700 eura. Svi projekti će biti realizovani tokom 2022.

Vlada je 14. X 2021. donijela Program razvoja zdravstvenog turizma Crne Gore 2021-2023, sa Akcionim planom do 2023. Dokumentom je stavljen akcenat na potrebu prilagođavanja postojećeg zakonodavnog okvira i dodatnog obrazovanja pružaoca zdravstveno – turističkih usluga, akreditovanje i sertifikaciju ustanova i slično.

Vlada je 17. III 2022. donijela Strategiju razvoja turizma Crne Gore 2022-2025, sa Akcionim planom za 2022. Da bi se daljim razvojem turizma obezbijedilo povećanje zaposlenosti, podizanje životnog standarda stanovništva, uravnoteženiji regionalni razvoj i smanjenje sezonalnosti, kao i bolje globalno

pozicioniranje Crne Gore kao turističke destinacije, Vlada se opredijelila za kontinuirani održivi razvoj turizma, sa fokusom na efikasno korišćenje resursa. U ovom dokumentu su definisani pravci i prioriteti razvoja turizma u periodu 2022-2025 kako bi se trasirao još dinamičniji razvoj turizma koji predstavlja jednu od ključnih privrednih grana crnogorske ekonomije, sa ciljem generisanja dodatnih prihoda i novih radnih mjesta. Strategijom je prepoznata neophodnost da razvoj turizma do 2025. bude zasnovan na savremenim principima, a to su održiv, inkluzivan, pametan, zelen i odgovoran turizam.

Dodatno, na planu diverzifikacije turističke ponude i njenog kvaliteta, produženja sezone, boljeg korišćenja potencijala sjeverne i centralne regije, ali i smanjenja disbalansa Sjevera i Juga u pogledu ostvarenja turističkog prometa (noćenja i prihodi), kao ključni projekti realizovani su: stavljanje u funkciju žičare šestosjed, u dužini od 1,5km (kapaciteta 2.600 skijaša na sat), koja povezuje preko 45 kilometara skijaških staza na Bjelasici, tj. skijališta Kolašin 1450 i 1600, i zaključenje ugovora između Vlade i konzorcijuma "Leitner - žičara Kotor 1350", o izgradnji panoramski žičare Kotor - Lovćen.

20.6.1. Statistika

Prema zvaničnim podacima Uprave za statistiku - MONSTAT, u Crnoj Gori je 2021, u svim vidovima smještaja, registrovano 1.670.879 dolazaka turista, odnosno 276,3% više u odnosu na 2020. i ostvarenje od 63,1% u odnosu na rekordnu 2019. U istom periodu realizovano je 9.872.573 noćenja, odnosno 281,5% više u odnosu na 2020. i ostvarenje od 68,3% u odnosu na 2019. Od ukupnog broja noćenja, 95,5% ostvarili su strani, a 4,5% noćenja ostvarili su domaći turisti.

Prema podacima Centralne banke Crne Gore (CBCG) prihodi od turizma u 2021. iznosili su 757,8 miliona eura, što predstavlja 70% ostvarenih prihoda od turizma u odnosu na rekordnu 2019. (1,1 mld eura), a pet puta više prihoda u odnosu na 2020. (144,5 miliona eura).

POGLAVLJE 25 - NAUKA I ISTRAŽIVANJE

25.1. Normativni okvir

U cilju pune implementacije zakonskog okvira za inovacije (Zakona o inovacionoj djelatnosti i Zakona o podsticajnim mjerama za razvoj istraživanja i inovacija), Crna Gora je izradila neophodna podzakonska akta: Pravilnik o Registru inovacione djelatnosti („Sl. list CG“, broj 100/21); Pravilnik o bližim uslovima i postupku za odobravanje i načinu korišćenja sredstava za inovativne programe i projekte („Sl. list CG“, broj 100/21); Pravilnik o

kriterijumima za imenovanje eksperata i postupku ocjene inovacionih programa i projekata („Sl. list CG“, broj 107/21); i Pravilnik o bližim uslovima za sticanje statusa korisnika podsticajnim mjera za razvoj istraživanja i inovacija („Sl. list CG“, broj 100/21).

Crna Gora je prijavu za upis u Registar inovacione djelatnosti i prijavu za podsticajne mjere za razvoj istraživanja i inovacija od oktobra 2021. omogućilo putem platforme www.inovacije.gov.me, čime je pojednostavilo administrativne procedure. Ujedno, u saradnji sa UNDP urađene su Smjernice za sprovođenje inovacionih programa i Vodič za podsticajne mjere za razvoj istraživanja i inovacija.

25.2. Strateški okvir

Crna Gora je napravila značajan iskorak u oblasti pametne specijalizacije tako što je utvrdila programski osnov usvajanjem Operativnog programa za implementaciju Strategije pametne specijalizacije 2021-2024 s Akcionim planom 2021-2022 (29. XII 2021).

Operativni program utvrđuje veći broj jasno artikuliranih operativnih ciljeva, koji na adekvatniji način doprinose realizaciji strateških ciljeva Strategije pametne specijalizacije 2019-2024, odnosno Akcionim planom za period 2021-2022 planirano je 12 operativnih ciljeva i 65 aktivnosti. Za realizaciju Akcionog plana 2021-2022 izdvojeno je 73.510.932,74 eura.

Program se zasniva, prije svega, na smjernicama eksperata koje je angažovao Udruženi istraživački centar Evropske komisije za sva četiri S3 prioriteta.

Donošenju Operativnog programa prethodilo je usvajanje dva ključna izvještaja: Završnog izvještaja o realizaciji Akcionog plana za sprovođenje Strategije inovativne djelatnosti 2016-2020 (7. X 2021), koji je sadržao i ocjenu nezavisnog evaluatora i dao smjernice za unapređenje procesa planiranja politike inovacija, i Izvještaja o realizaciji Akcionog plana za sprovođenje Strategije pametne specijalizacije S3 (2019-2024) za 2019. i 2020. koji je dao presjek stanja u oblasti i koji utvrđuje ključne probleme i izazove u implementaciji S3 strategije i daje niz preporuka za dalji period sprovođenja (1. XII 2021).

Vlada je 23. IX 2021. usvojila Program za inovacije 2021-2024, čiji je cilj da na jednom mjestu prikaže sve relevantne programske linije podrške inovacijama koje su planirane u narednom periodu, a koje će olakšati inovacionoj zajednici da prepozna sve instrumente koji će biti dostupni i usmjereni na cjelokupni ciklus razvoja inovacije: od same ideje do njene komercijalizacije i izlaska na

tržište. Program utvrđuje osam programskih linija MER-a i sadrži Informaciju o programskom okviru Fonda za inovacije Crne Gore.

25.3. Povećanje ulaganja u istraživanje i inovacije i programi finansiranja

Instrumenti podrške:

□ Javni konkurs za sufinansiranje inovacione djelatnosti

MER objavilo je Javni konkurs za sufinansiranje inovacione djelatnosti u 2021. godini u ukupnom iznosu 160.000 eura 19. X 2021, dok je isti konkurs za 2022. u ukunom iznosu od 230.000 eura objavljen 1. III 2022.

Javni konkurs objavljuje se u skladu sa Programom za inovacije 2021-2024 i putem ovog instrumenta implementirane su sljedeće programske linije u 2021:

- Programska linija podrške EUREKA projektima;
- Programska linija za stimulisanje zaštite i razvoja pronalaska;
- Programska linija za podsticanje inovacione kulture; i
- Programska linija za realizaciju edukativnih programa u S3 oblastima.

Tokom 2021. realizovano je DEVET EUREKA projekata, podržana su 3 inovatora i sufinansirano je 5 projekata inovacione kulture i S3 edukativnih programa. Ukupno je utrošeno 110.000 eura ovim Konkursom.

Javni konkurs za 2022. utvrđuje i nekoliko novina koje se, prije svega, odnose na proširenje postojeće podrške EUREKA projektima kroz poseban Multilateralni javni poziv za finansiranje EUREKA projekata za Dunavski region, u kome Crna Gora učestvuje zajedno sa Albanijom, Austrijom, Hrvatskom, Njemačkom, Mađarskom, Poljskom i Slovačkom. Takođe, pored podrške gore navedenim programskim linijama, utvrđuje i dodatnu programsku liniju za podršku učešću u EU Okvirnom programu za istraživanja i inovacije „Horizont Evropa“ – Stub III Inovativna Evropa.

□ Javni konkurs za dodjelu grantova za ranu fazu razvoja startapova

MER objavilo je Javni konkurs za dodjelu grantova za ranu fazu razvoja startapova na svojoj internet stranici 13. X 2021. s rokom za prijavljivanje 11. XI 2021. Predmet Javnog konkursa bilo je sufinansiranje startap projekata koji će ponuditi digitalna rješenja u četiri prioriteta područja pametne specijalizacije. Ukupan iznos podrške obezbijeđen za ove namjene u 2021. iznosio je 200.000 eura.

Za sufinansiranje je prihvaćeno 11 pozitivno ocijenjenih prijava po ovom konkursu. Ukupna vrijednost ugovorenih projekata je 253.531,30 eura, od

čega je sufinansiranje MER-a 189.708,07 eura, a sufinansiranje korisnika 63.823,23 eura.

Novi ciklus podrške biće otvoren 20. VI 2022.

□ **Predakceleracijski program**

MER je, na osnovu Javnog poziva za strateško partnerstvo za sprovođenje predakceleracijskog programa za startapove, podržalo tri predakceleracijska programa u 2021. u ukupnom iznosu od 150.000 eura, kako slijedi:

- BoostMeUp (IPC Tehnopolis d.o.o. – Nikšić);
- Start1Up- (UDG, Fakultet za međunarodnu ekonomiju, finansije i biznis); i
- StartUp – Acitivator (M-Tel d.o.o.).

Ovaj instrument podrazumijeva angažovanje strateškog partnera koji postaje transparentan posrednik u kreiranju i implementaciji predakceleracijskog programa za startapove putem kojeg se podržavaju preduzetnici u validaciji njihove inovativne ideje na tržištu i daljem usavršavanju startap projekata. Krajnji korisnici programa su fizička lica, odnosno neformalni timovi, koji zajednički razvijaju određenu ideju ili projekat koji ima potencijala da preraste u startap ili već osnovana preduzeća u ranoj fazi razvoja startap ideje.

□ **Podrška klsterskoj organizaciji u S3 prioritetnoj oblasti IKT**

U decembru 2021. potpisan je Ugovor o sufinansiranju programa klastera ICT Cortex, a po osnovu Konkursa za podršku razvoja strateškog prioriteta Strategije pametne specijalizacije Crne Gore – Informaciono-komunikacionih tehnologija. Ukupan iznos predviđen za realizaciju programa rada ICT klastera Cortex za period od tri godine iznosi preko milion eura. Program će biti podržan od strane MER-a u iznosu od oko 550.000 eura, dok će u istom iznosu biti i kontribucija IT kompanija, članica klastera. Dodatna podrška ICT klasteru u iznosu od 200,000 eura odbrena je 24. III 2022.

25.4. Statistika istraživanja i razvoja i statistika inovacija

Prema Godišnjem planu zvanične statistike za 2021. Uprava za statistiku - MONSTAT sprovela je redovno istraživanje o Inovativnim aktivnostima preduzeća za period 2018-2020. Upitnik o Inovativnim aktivnostima za period 2018-2020. je pripremljen u skladu zahtjevima Eurostat-a. Prikupljanje podataka obavljeno je u drugoj polovini 2021. Početkom 2022. izvršena je kontrola i unos podataka u program.

25.5. Institucionalna i infrastrukturna podrška sistemu istraživanja i inovacija

Nastavljen je rad na implementaciji projekta uspostavljanja Međunarodnog instituta za održive tehnologije na prostoru Jugoistočne Evrope (SEEIST) za hadronsku kancer terapiju i istraživanje u oblasti biomedicine pomoću protona i težih jona.

U skladu sa zaključkom Vlade od 29. IV 2021, Interresorno radno tijelo (IRT) koje okuplja stručne pojedince iz nadležnih resora državne uprave formirano je 11. VI 2021, u cilju zajedničkog rada na pripremi potrebne dokumentacije za odabir lokacije za SEEIST institut, tj. kandidovanje lokacije u Crnoj Gori koja će zadovoljavati propisane uslove. Održana su dva sastanka IRT-a tokom kojih su članovi zajednički definisali ključne aktivnosti odgovarajućih resora za što bolje pozicioniranje Crne Gore kao potencijalnog sjedišta instituta.

Crna Gora aktivno učestvuje u dvije međunarodne radne grupe koje su formirane na inicijativu Federalnog ministarstva vanjskih poslova Švajcarske (FDFA), a sačinjene od predstavnika zemalja učesnica SEEIST projekta.

Međunarodna Radna grupa za pravni okvir, formirana početkom 2021, sa ciljem regulisanja pravnog statusa budućeg instituta, održala je tri sastanka. Na sastancima su prezentovana tri različita modela pravnog statusa (ERIC, CERN, kombinovani model) koja će u narednom periodu biti dalje razmatrana u cilju pronalaženja najboljeg rješenja za institut.

Međunarodna Radna grupa za odabir lokacije, koja će raditi na definisanju detaljnih tehničkih uslova i potreba tj. osnovnih kriterijuma za odabir lokacije budućeg instituta, formirana je u septembru 2021. Prvi sastanak ove radne grupe održan je 20. I 2022. i na njoj je razmatran program budućeg rada.

U kontekstu politike inovacija i pametne specijalizacije, efikasan implementacioni okvir za inovacije i pametnu specijalizaciju predstavlja jedan od najznačajnijih iskoraka i kreiran je u skladu sa preporukama Udruženog istraživačkog centra Evropske komisije, i uveo je dvije nove strukture u sistem inovacija, i to: Savjet za inovacije i pametnu specijalizaciju i Fond za inovacije Crne Gore.

U skladu sa Zakonom o inovacionoj djelatnosti, Vlada je 17. VI 2021. donijela Odluku o obrazovanju Savjeta za inovacije i pametnu specijalizaciju, sa izmjenama od 14. X 2021. Savjet za inovacije i pametnu specijalizaciju ključno je savjetodavno tijelo Vlade koje upravlja procesom koordinacije povratnih informacija ciljnih grupa u procesu kreiranja, implementacije i monitoringa procesa pametne specijalizacije. Savjetom predsjedava predsjednik Vlade, čime se omogućava koordinacija i posvećenost procesu sa najvećeg političkog nivoa. Prva sjednica Savjeta održana je 17. XII 2021. kada je, između ostalog,

usvojen implementacioni okvir za inovacije i pametnu specijalizaciju, dok je druga sjednica održana 18. III 2022, kada je finalizovano kreiranje okvira kroz formiranje Međuinstitucionalne S3 grupe i usvajanjem prijedloga za članstvo u inovacionim radnim grupama.

Odlukom o osnivanju DOO „Fond za inovacije Crne Gore“ („Sl. list CG“, broj 64/21) uspostavljen je Fond za inovacije Crne Gore kao jedan od najkrupnijih i najznačajnijih iskoraka u politici inovacija u 2021. U cilju efikasnog sprovođenja inovacione politike kroz obezbjeđivanje i realizaciju sredstava za podsticanje inovacione djelatnosti i tehnološkog razvoja, donijet je Statut Fonda („Sl. list CG“, broj 93/21, imenovan Odbor direktora Fonda 9. IX 2021. i izvršna direktorica Fonda, 4. XI 2021. Fond je početkom 2022. zaposlio sedmoro lica, dok je Vlada početkom marta 2022. dala saglasnost na godišnji Plan rada s Finansijskim planom Fonda, čime su ojačani kadrovski kapaciteti i stekli su se uslovi za sprovođenje prvih programskih linija podrške razvoju inovacija.

Podrška jačanju kapaciteta implementacionog okvira za inovacije i pametnu specijalizaciju podržano je iz više izvora: kroz drugu fazu projekta „Unapređenje systemske podrške inovacijama i razvoju MMSP - Norveška za vas“ (koji implementira UNDP), kroz ekspertsku podršku DG JRC-ija, a u januaru 2022. ostvarena je i tehnička podrška kroz IPA 2020 sredstva za ove namjene. Podrška se odnosi na: preporuke za efikasno funkcionisanje implementacionog okvira, podršku radu Savjeta, formiranje inovacionih radnih grupa, koncipiranje kontinuiranog procesa preduzetničkog otkrivanja, podrška jačanju kapaciteta Fonda za inovacije i sl.

Važan dio okvira čine i inovacione infrastrukture, u prvom redu Naučno-tehnološki park Crne Gore (NTP CG) i IPC „Tehnopolis“ Nikšić. Tokom 2021, a nakon zastoja u izvođenju radova uzrokovanih neadekvatnom projektom dokumentacijom, omogućen je uspješan nastavak radva na rekonstrukciji i adaptaciji prostora za potrebe smještaja NTP CG. Tehnopolis pruža niz infrastrukturnih i mjera podrške koje omogućavaju otvaranje novih kompanija i razvoj poslovanja zasnovanog na novim, inovativnim idejama i tehnologijama. Svojim aktivnostima, implementacijom preko 30 projekata i saradnjom sa više od 150 partnera podržava unapređenje sveukupnog inovacionog sistema.

U martu 2022, MER i Univerzitet Crne Gore donijeli su odluku o osnivanju Nacionalne kancelarije za tehnološki transfer (TTO) u okviru Naučno-tehnološkog parka Crne Gore. Projektni zadatak za konsultanta koji će raditi na Studiji pred-izvodljivosti za uspostavljanje TTO je u izradi i biće finansiran u

okviru druge faze projekta „Unapređenje systemske podrške inovacijama i razvoju MMSP - Norveška za vas”.

25.6. Međunarodna saradnja u istraživanju i inovacijama

Nakon zvaničnog usvajanja Uredbe o uspostavljanju Okvirnog programa za istraživanje i inovacije Horizont Evropa, te utvrđivanju pravila za učešće i širenje rezultata, 28. IV 2021. a koja je stupila na snagu 12. V 2021. Evropska komisija je započela formalne pregovore sa Vladom Crne Gore o pridruživanju Horizont Evropa programu.

Crna Gora je vodila tri runde formalnih pregovora sa Evropskom komisijom o pridruživanju Crne Gore ovom programu, koji su održani 23. VI, 20. VII i 6. IX 2021. Nakon uspješno okončanih pregovora sa Evropskom komisijom, Vlada je 26. XI 2021. usvojila Međunarodni sporazum između Evropske unije i Crne Gore o učešću Crne Gore u programu Unije za istraživanje i inovacije Horizont Evropa, sa pratećim aneksima.

Međunarodni sporazum o učešću Crne Gore u Horizont Evropa programu potpisan je 3. XII 2021. u Podgorici 6. XII 2021. u Briselu.

Crna Gora je snažno posvećena učešću u Horizont Evropa programu i uključivanju naučne zajednice u najsavremenije projekte u području istraživanja i inovacija, na ravnopravnoj osnovi sa institucijama iz EU27.

Program Horizont Evropa na samom početku ponudio je posebne mogućnosti za zemlje Zapadnog Balkana - specijalni twinning poziv za zemlje Zapadnog Balkana. Imajući u vidu da su twinning projekti idealna prilika za uključivanje u međunarodne istraživačke mreže, MPNKS je organizovalo info dan namijenjen specijalnom twinning pozivu (prisustvo predstavnika Generalnog direktorata za istraživanje i inovacije - EK-DGRTD), 8. VII 2021. Na info danu je učestvovalo više od 60 predstavnika institucija iz različitih sektora.

MPNKS uz podršku Evropske komisije - Izvršne agencije za istraživanje, organizovalo je 30. XI 2021. onlajn info dan posvećen Marija Sklodovska Kiri akcijama, s posebnim fokusom na poziv za razmjene osoblja (MSCA Staff Exchanges 2021).

Privredna komora, MPNKS i MER organizovali su 14. XII 2021. prvi događaj umrežavanja partnera u okviru programa Horizont Evropa.

Info dan posvećen EU programima za podršku projektima iz oblasti kulture: Kreativna Evropa i Horizont Evropa Klaster 2 „Kultura, kreativnost i inkluzivno društvo“ održan je 18. II 2022.

Finansijski doprinos Crne Gore budžetu EU za učešće u Horizont Evropa programu u 2021. iznosio je 826,367.38 eura (isključujući refundaciju koja se dobija putem IPA programa). Nekoliko institucija iz Crne Gore je u procesu pregovora i potpisivanja prvih Horizont Evropa grant ugovora. Računajući posebne projekte koji nisu dio EU statistike ali su realizovani iz Horizont 2020 budžeta i omogućeni zahvaljujući učešću Crne Gore u Horizont 2020 programu, apsorpcija sredstava kroz odobrene Horizont 2020 projekte premašuje godišnji finansijski doprinos Crne Gore 2020.

Učešće naučnoistraživačke zajednice u COST programu bilježi porast u 2021. i crnogorski istraživački timovi učestvovali su u oko 110 tekućih akcija tokom prethodne godine. Početkom 2022. Crna Gora je uspješno okončala učešće u Desetoj rundi Evropskog društvenog istraživanja Evropskog konzorcijuma istraživačkih infrastruktura (ESS ERIC).

Crna Gora je 22. XI 2021. kopredsjedavala zajedničkim sastankom Upravljačke platforme za Zapadni Balkan o obrazovanju i kulturi i Upravljačke platforme za Zapadni Balkan o istraživanju i inovacijama.

MULTILATERALNA SARADNJA

Saradnja s Međunarodnom agencijom za atomsku energiju

U sklopu Programa tehničke saradnje za period 2022-2023. Bord Guvernera Međunarodne agencije za atomsku energiju, odobrio je Crnoj Gori dva nacionalna projekta i to:

- MNE9007 „Izgradnja kapaciteta za dijagnostiku i tretman pacijenata sa malignim bolestima“ (eng: Building Capacity for the Diagnosis and Treatment of Cancer Patients) u ukupnoj vrijednosti od 176.820,00 eura i
- MNE 5005 „Jačanje kapaciteta nacionalne veterinarske laboratorije za detekciju opasnih virusnih bolesti“ (eng: Enhancing Capacity of the National Veterinary Laboratory for Detection of Highly Contagious Animal Diseases) u ukupnoj vrijednosti od 216.461,00 eura

Institucije-nosioci projekata u Crnoj Gori su Klinički centar Crne Gore i Specijalistička veterinarska laboratorija.

Praktična implementacija je počela 1. I 2022. a završava se 31. XII 2023.

Nastavljena je realizacija nacionalnog projekta MNE6005 „Unapređenje CT dijagnostike za djecu u Crnoj Gori“.

Institucije iz Crne Gore uključene su u 47 projekata regionalnog karaktera kao i u interregionalne projekte: INT5157 „Podrška izgradnji/unapređenju nacionalnih i regionalnih kapaciteta kroz Integrisani odgovor za kontrolu

zonotskih bolesti” i INT0098 „Podrška IAEA zemljama članicama za brzu detekciju i upravljanje pandemijom COVID 19”.

Saradnja sa Evropskom organizacijom za nuklearna istraživanja - CERN

MPNKS objavilo je dana 2. XII 2021. Konkurs „Studentska ljetnja škola CERN 2022“, s rokom za prijavljivanje 21. I 2022. Odabrana su tri studenta.

Centralno-evropska inicijativa (CEI)

Za nevedeni period izvještavanja realizovane su sljedeće aktivnosti:

- Organizovan online događaj na temu uvođenja principa Otvorene nauke u Crnoj Gori

MPNKS u saradnji sa MVP Crne Gore a povodom godišnjeg predsjedavanja Crne Gore Centralno-evropskom inicijativom, organizovalo je 8. VII 2021. u virtuelnom formatu, događaj na temu uvođenja principa Otvorene nauke u Crnoj Gori.

Međunarodna grupa za promociju fizike čestica - IPPOG

Učešće na online Kolaborativnom sastanku 17-19. XI 2021. Crna Gora (organizator: MPNKS) biće domaćin ovog trodnevnog sastanka koji će se održati u Podgorici od 11-13. V 2022.

BILATERALNA SARADNJA U OBLASTI NAUKE I ISTRAŽIVANJA

U toku je realizacija 11 bilateralnih naučnih projekata sa Republikom Austrijom, po Konkursu za sufinansiranje naučne i tehnološke saradnje između Crne Gore i Republike Austrije za period 2021-2022. godina.

U toku je realizacija 30 bilateralnih naučnih projekata sa Republikom Slovenijom, po Konkursu za sufinansiranje naučne i tehnološke saradnje između Crne Gore i Republike Slovenije za period 2021-2022.

Novi trogodišnji Konkurs za zajedničke istraživačke projekte Crna Gora- Republika Italija, za period 2022-2024. godina, objavljen je 17. I 2022, sa krajnjim rokom za prijavljivanje projekata 14. II 2022. Nakon administrativne provjere, u toku je evaluacija 20 projektnih prijava.

U toku su konsultacije sa slovenačkom stranom za raspisivanje novog Konkursa za bilateralne projekte, za period 2023-2024. Objavljivanje Konkursa se očekuje 25. II 2022.

Sporazumi o saradnji u oblasti inovacija:

Crna Gora je potpisala Memorandum o razumijevanju sa Programom ujedinjenih nacija za razvoj (UNDP) u oblasti politike inovacija i pametne specijalizacije 27. IX 2021.

MER i Univerzitet Crne Gore potpisali su Memorandum o saradnji, koji utvrđuje principe zajedničkog djelovanja u razvoju ekonomije i društva Crne Gore zasnovanih na znanju i inovacijama 15. III 2022.

25.7. Pretpristupni fondovi (IPA)

Sektor „Obrazovanje, zapošljavanje i socijalne politike“- SOPEES 2015-2017.

Kolaborativna grant shema za inovativne projektne ideje realizuje se 13 grant projekata u ukupnom iznosu od 952.669,46 eura. Finalizacija svih projektnih aktivnosti očekuje se u drugom kvartalu 2022.

Krajem januara 2022. započeta je implementacija Tehničke podrške za implementaciju Strategije pametne specijalizacije IPA 2020, koja podrazumijeva: jačanje kapaciteta Fonda za inovacije Crne Gore, kako bi se obezbijedilo dobro upravljanje, kreiranje visoko relevantnih inovacionih programa u skladu sa EU smjernicama i regulativnom u oblasti inovacione politike, kao što su javne nabavke, EU pravila državne pomoći, IPR i sl; podrška S3 timu i radu Savjeta za inovacije i pametnu specijalizaciju; jačanje kapaciteta MMSP za bolje razumijevanje inovacionih politika zasnovanih na S3 konceptu i jačanje njihovih kapaciteta za korišćenje EU fondova; i jačanje institucionalnih kapaciteta za efikasan monitoring IPA projekata u oblasti inovacija.

IPA III 2021-2027

Trenutno je relevantna samo Akcija 4 – Generisanje poslova u S3 u okviru prozora 4 (Tematski prioritet 1). Ova akcija bi trebalo da obezbijedi poboljšanje mogućnosti zapošljavanja u prioritetnim oblastima S3 sa posebnim fokusom na zelena radna mjesta.

Planirana je Grant šema: Indikativni budžet - 1.100.000 eura.

U Strateškom odgovoru za IPA III, Crna Gora je fokus svojih strateških i programskih aktivnosti stavila na: S3 implementacioni okvir, Fond za inovacije, Naučno-tehnološki park, te razvoj krupnih inovativnih projekata.

IPA II 2020

Grant šema – Naučni potencijal u službi inovacija: Ukupan budžet: 1.176.470,60 eura.

Specifični cilj ove Grant šeme odnosi se na unapređenju saradnje između akademskog i privatnog sektora u skladu sa prioritetima Strategije pametne

specijalizacije (2019-2024) putem mobilnosti mladih istraživača. Za navedeni period izvještavanja realizovane su sljedeće aktivnosti:

- Pres-konferencija – EU Info centar 7. VII 2021.
- Održane dvije informativne sesije: 9. VII 2021. - hotel CUE, Podgorica i 15. VII 2021. - online.

U prvoj fazi evaluacije dostavljena su 43 kratka projekta prijedloga. Za drugu fazu evaluacije (full Applications evaluation) selektovano je 15 projektnih prijedloga. U martu 2022. Delegacija EU u Crnoj Gori je odobrila evaluacioni izvještaj sa druge faze evaluacije projektnih prijedloga.

U proceduri odobrenja je i Grant šema za podršku implementaciji Strategije pametne specijalizacije kroz projekte kroz IPA 2020.

POGLAVLJE 26 - OBRAZOVANJE I KULTURA

26.1. Obrazovanje

26.1.1. Predškolsko vaspitanje i obrazovanje

Vlada je 7. X 2021. usvojila dokument „Strategija ranog i predškolskog vaspitanja i obrazovanja (2021-2025) sa Akcionim planom. Strateški cilj u naredne četiri godine je obezbjeđivanje jednakih mogućnosti za rani razvoj sve djece u Crnoj Gori kroz jačanje dostupnosti, kvaliteta i pravednosti predškolskog vaspitanja i obrazovanja.

Da bi se to ostvarilo neophodno je povećati obuhvat djece, unaprijediti kvalitet rada u predškolskom vaspitanju i obrazovanju, sa posebnim akcentom na osjetljive grupe djece.

Projekat Sveobuhvatno i kvalitetno razvojno adekvatno rano učenje sve djece realizovan je u saradnji sa UNICEF-om, zaključno sa 31. XII 2021. Projekat je obuhvatio tri komponente: Podrška djeci i roditeljima; Osiguravanje kvaliteta i Osiguravanje pravičnosti za rano učenje i razvoj. Svi predviđeni ciljevi uspješno su realizovani i dostignuti su očekivani ishodi: roditelji i djeca su osnažena, unaprijeđena organizacija, kvalitet i modeli rada.

Uspostavljena je podrška djeci u razvojnom riziku, usaglašena praksa i usluge u skladu sa potrebama. Od januara 2022. do sada, izrađen je novi plan uzrasnog prilagođavanja režima i fleksibilniji ritam rada u svim predškolskim ustanovama u Crnoj Gori (21 ustanova).

Poboljšana je organizacija i ritam dnevnih obroka djece (vrijeme doručka, užine, ručka i poslijepodnevni užina), vaspitno-obrazovni rad i akcenat je stavljen na duži boravak djece na otvorenom prostoru.

Licencirane su dvije nove predškolske ustanove: „Nebo Diznilenda“ i „Nova kućica“ iz Podgorice.

26.1.2. Osnovno obrazovanje

Nastavljen CLIL projekat, prema kojem se dio nastave u odabranim školama realizuje na engleskom jeziku, kao i projekat „Nastavnik za 21.vijek“ koji se realizuje u saradnji s Britanskim savjetom u Crnoj Gori.

Realizovan program „Vršnjačko nasilje i vandalizam u obrazovno-vaspitnim ustanovama u Crnoj Gori“.

Urađen model za prevazilaženje negativnog uticaja kovida 19 na učenike s posebnim obrazovnim potrebama.

Definisani su instrumenti za profesionalnu orijentaciju učenika sa smetnjama i teškoćama.

26.1.3. Inkluzivno obrazovanje

Stalni promotivno-informativni rad – putem školskog portala se redovno objavljuju primjeri dobre prakse, praktične ideje – objavljeno preko 10 postova.

Urađeno savjetovanje za škole s integrisanim odjeljenjima (sedam škola) u pogledu modela ljudskih prava i pripremljeni akcioni planovi djelovanja ovih škola u lokalnoj zajednici – u svim školama realizovane promotivne aktivnosti za lokalnu zajednicu.

Sprovedeno savjetovanje za direktore škola u odnosu na obezbjeđivanje i funkcionalnog korišćenja opreme za učenike sa smetnjama u razvoju.

Realizovana obuka za rukovodeći, nastavni i stručni kadar (oko 150 učesnika) u odnosu na pristupe u radu s učenicima s posebnim obrazovnim potrebama (AAC i AT, PECS, TEACCH, Društvene priče, DAISY, Cboard).

Urađeno savjetovanje za centre za dnevni boravak (12 centara), SWOT analiza i dorada smjernica za pružanje dodatne stručne podrške prema vrtićima i osnovnim školama – korišćenje lokalnih resursa za podršku u zajednici.

Obezbijedena sredstva potpomognute komunikacije (Cboard aplikacija) – realizovano savjetovanje za vrtiće i kadar koji ih koristi (osam vrtića, 18 tableta dodijeljeno).

Rađeno na listama za procjenu stanja invaliditeta kroz proces reforme ovog sistema.

Sa školama urađeni gantogrami sa ciljem da se ispune osnovni elementi pristupačnosti.

Urađen probni modul za evidenciju u MEIS podrške od strane defektologa/logopeda u vrtićima i školama i sprovedeno savjetovanje (oko 50 učesnika).

26.1.4. Stručno obrazovanje

Sproveden je elektronski upis u srednje škole za školsku 2021/2022. Učenici su na kraju radnog dana bili u mogućnosti da vide svoje mjesto na bodovnoj listi i promjene program, ukoliko su ispod broja učenika koji je planiran upisom.

Objavljeni su Naknadni konkurs za upis učenika u prvi razred srednje škole u školskoj 2021/2022. i Konkurs za upis vanrednih učenika u prvi razred srednje škole u školskoj 2021/2022.

Za sve gimnazije, stručne i mješovite škole pripremljene su saglasnosti za formiranje odjeljenja i to za povećanje ili smanjenje broja učenika u odjeljenju, a u skladu sa Zakonom i odgovarajućim pravilnikom o normativima i standardima.

U saradnji sa Međunarodnom organizacijom rada priprema se metodološki okvir za praćenje destinacije učenika srednjih škola nakon završetka obrazovanja na osnovu povezivanja administrativnih baza podataka.

Realizovan je novi koncept maturalnog i stručnog ispita po kojem učenici umjesto četiri, polažu tri ispita u okviru mature. Državna komisija za maturalni i stručni ispit održala je 16 sjednica. Formirane su državne komisije za sve predmete i stručnu teoriju koji se polažu na maturalnom i stručnom ispitu koje su pripremile 24 testa za opšteobrazovne predmete u gimnaziji i opšteobrazovne predmete koji se polažu u stručnoj školi kao i sedam testova sa stručnu teoriju jer su i učenici koji su školske 2017/2018. upisali nove programe stručnih škola polagali stručnu teoriju putem testa. Za deset nastavnih predmeta testovi su prevedeni na albanski jezik. Matematiku i engleski jezik učenici su mogli da polažu na osnovnom i višem nivou.

Maturu je polagalo oko 5.700 učenika, oko 2.000 gimnazijalaca, 3.700 učenika srednjih škola. Na albanskom jeziku maturu je polagalo oko 270 učenika. Pored ispita u junskom i avgustovskom roku organizovano je polaganje ispita mature u još dva termina polaganja pojedinih ispita mature zbog učenika koji zbog bolesti, uzrokovane virusom Covid-19, nisu bili u mogućnosti da prisustvuju ispitima u junskom roku.

Savjet za kvalifikacije usvojio je inicijativa za razvijanje kvalifikacija različitih nivoa standarda zanimanja i standarda kvalifikacija.

U oblasti stručnog obrazovanja, u skladu sa Akcionim planom sprovođenja Strategije razvoja stručnog obrazovanja za 2021, prateći preporuke iz relevantnih dokumenata Evropske komisije, sagledavajući potrebe privrede i društva, u saradnji poslodavaca i sektora obrazovanja, u 2021. urađeno je: 27 standarda zanimanja, 27 standarda stručnih kvalifikacija i 10 standarda kvalifikacija nivoa obrazovanja. Standardi i programi su iz oblasti zdravstva, šumarstva, drvoprerade, mašinstva. Oslanjaju se na informacione tehnologije, obrađuju oblasti obnovljivih izvora energije i zelene ekonomije.

Donešena je Metodologija za utvrđivanje kvaliteta obrazovno-vaspitanog rada u ustanovama.

Nacionalni savjet za obrazovanje usvojio je 12 novih obrazovnih programa stručnog obrazovanja čija je primjena počela u školskoj 2021/2022. i koji su urađeni na osnovu usvojenih standarda kvalifikacija.

Uz podršku IPA projekata „Razvoj kvalifikacija u stručnom obrazovanju u skladu sa potrebama tržišta rada“ realizovana je obuka nastavnika stručnih škola koji realizuju modularizovane obrazovne programe. Obuka je organizovana za oko 200 nastavnika stručno-teorijskih predmeta i praktične nastave. Ovaj Projekat je podržao obuku instruktora praktičnog obrazovanja kod poslodavca, obučeno je 57 instruktora.

U okviru IPA projekta „Integracija ključnih kompetencija u obrazovni sistem Crne Gore“, pored obuke nastavnika osnovnih škola, organizovana je obuka nastavnika stručnih škola i gimnazija za razumijevanje koncepta ključnih kompetencija u nastavi, sa posebnim akcentom na STEM kompetencije. Pripremljeni su i dokumenti koji podržavaju implementaciju ključnih kompetencija u nastavi: Okvirni program ključnih kompetencija u Crnoj Gori, Program za integraciju ključnih kompetencija u obrazovni sistem Crne Gore, Protokol za praćenje integracije ključnih kompetencija u nastavu i učenje (na nivou škole), Vodič za nastavnike u osnovnim i srednjim školama (ISCED nivoi 1, 2 i 3) sa smjernicama za formativno ocjenjivanje i drugi.

U okviru IPA se opremaju stručne škole u iznosu od 340.000,00 eura. Isporučka opreme je u toku. Oprema je namijenjena za osam škola i to:

- Srednja mješovita škola u Golubovcima i Srednja mješovita škola Petnjici – oprema za programe iz poljoprivrede; Elektrotehnička škola Podgorica, Srednja stručna škola Nikšić, Srednja mješovita škola Tivat i Srednja stručna škola Pljevlja – oprema za programe iz oblasti elektrotehnike;
- Srednja mješovita škola Golubovci i Srednja stručna škola Pljevlja – oprema iz oblasti ugostiteljstva.

Dualno obrazovanje realizuje se u školskoj 2021/2022. u 25 škola u 17 opština. Oko 600 učenika obrazuje se po 17 različitih obrazovnih programa. U dualno obrazovanje uključeno je 230 poslodavaca od čega je 66 novih. Pripremljen je izvještaj o rezultatima dualnog obrazovanja za prethodnu školsku godinu, u skladu sa analitičkim okvirom Cedefop-a sa interpretacijom rezultata

Radi unapređenja kvaliteta dualnog obrazovanja, imajući u vidu rezultate istraživanja o rezultatima dualnog obrazovanja u školskoj 2020/2021. pripremljene su Smjernice za instruktore praktičnog obrazovanja kod poslodavca sa akcentom na procedure obezbjeđenja kvaliteta.

Radi unapređenja kvaliteta realizacije nastave u specijalističkim odjeljenjima gimnazije urađena je analiza izostanaka učenika u školskoj 2020/2021. u odjeljenjima filološke, matematičke i sportske gimnazije:

U saradnji sa European Training Foundation, pripremljen je nacrt dokumenta o sistemu karijernog razvoja u Crnoj Gori.

Pripremljen je nacrt Konkursa za upis učenika u prvi razred srednje škole za školsku 2022/2023.

Komisije za nastavne predmete i stručnu teoriju, formirane od strane Državne komisije za maturu, pripremile su ispitne materijale za polaganje eksternog maturalnog i stručnog ispita u školskoj 2021/2022. godini..

Realizuje se više projekata sa međunarodnim partnerima koji podržavaju stručno obrazovanje (INTERVET WB, VET4WB, TO REGOS i dr). Dvije stručne škole dobile su grantove za uspješno pripremljen projekat na konkursu Regionalnog fonda za izazove kojeg podržava Komorski investicioni forum Zapadnog Balkana. MPNKS prati i učestvuje u sastancima tijela kojea formira Evropska komisija i ETF (European Training Foundation, Torino).

Uspostavljena je saradnja sa OeAD Austrija (Kultur Kontakt) sa kojom su realizovanje aktivnosti obuke direktora i unapređenja kvaliteta stručnog obrazovanja. Ova saradnja treba da se nastavi i u 2022. godini.

U 2021. donijet je novi „Pravilnik o bližim uslovima koje treba da ispunjava auto škola u pogledu prostora, nastavnih sredstava vozila i kadra i minimalnim uslovima koje treba da ispunjava vozilo za obuku kandidata za vozača“. Pravilnik je objavljen u Sl.listu Crne Gore broj. 122/2021 od 24.XII 2021.

U pravilnik je prenešena Direktiva 2006/126/EZ Evropskog parlamenta i Savjeta od 20. decembra 2006.) o vozačkim dozvolama (izmijenjena).

U 2021. (IV kvartal), urađen je Završni izvještaj o realizaciji Strategije cjeloživotne karijerne orijentacije 2016-2020.

U 2021. (IV kvartal), urađen je Program cjeloživotnog karijernog vođenja i savjetovanja 2021-2023, s Akcionim planom za 2021-2023.

Tokom 2021. licencirano je sedam novih organizatora obrazovanja odraslih. Registrovano je 122 organizatora obrazovanja odraslih u Crnoj Gori.

Formirana je Microsoft Teams aplikacija sa organizatorima obrazovanja odraslih na nivou Ministarstva, a aplikacija je promovisana kod organizatora obrazovanja odraslih čime smo obezbijedili viši nivo osiguranja kvaliteta u obrazovanju odraslih.

U cilju promocije obrazovanja odraslih i upoznavanja što veće broja građana sa programima koje se nude u Crnoj Gori u okviru ovog nivoa obrazovanja, Ministarstvo je pripremio promotivni video sadržaj „Obrazovanja odraslih u Crnoj Gori“ koji će biti vidljiv građanima preko nacionalnih tv frekvencija i nacionalnih portala. Link za video je: <https://www.youtube.com/watch?v=2n62cXEbXjA>

Sprovedeno je istraživanje o potrebama nastavnog kadra u ustanovama obrazovanja odraslih.

U januaru 2022. donešen je godišnji plan obrazovanja odraslih za 2022. i Izvještaj o realizovanim aktivnostima iz Godišnjeg plana obrazovanja odraslih u 2021. Ova dokumenta su sastavni dio Plana obrazovanja odraslih 2019-2022. koja prate po prioritetnim oblastima, aktivnosti i detaljno ih razrađuju.

U I kvartalu 2022. pripremljen je godišnji Izvještaj o radu auto škola i sprovedenim vozačkim ispitima za 2021 godinu. Takođe je urađen elektronski registar licenciranih organizatora obrazovanja odraslih koji sadrži bliže podatke o organizatoru i programima za koje je licenciran. Pored toga, urađen je elektronski registar i baza podataka licenciranih auto škola u Crnoj Gori sa bližim podacima o auto školama i vozilima koja se koriste za obuku.

26.1.5. Visoko obrazovanje

Strategija razvoja visokog obrazovanja 2022-2026 sa Akcionim planom je dobila pozitivno mišljenje od Generalnog sekretarijata Vlade i MFSS-a. Prevedena verzija će ubrzo biti poslata predstavnicima Evropske komisije.

U skladu sa odredbama Zakona o stručnom osposobljavanju lica sa stečenim visokim obrazovanjem i Pravilnikom o načinu objavljivanja javnog poziva, postupku i kriterijumima za stručno osposobljavanje, realizuje se Program stručnog osposobljavanja lica sa stečenim visokim obrazovanjem za desetu

generaciju korisnika. Nakon deset godina sprovođenja Programa, ukupan broj korisnika 45.247 lica je dobilo priliku da se stručno osposobljava.

Za Program 2021/2022. poslodavci su iskazali izuzetno veliko interesovanje, što je rezultiralo oglašavanjem 12.560 slobodnih mjesta za stručno osposobljavanje, dok je ukupan broj lica sa stečenim visokim obrazovanjem koji se prijavio za učešće u Programu 2.847. Nakon sprovedenog elektronskog povezivanja korisnika i poslodavaca ukupno 2.723 korisnika je dobilo priliku da se stručno osposobljava u 2022. godini. Ukupan broj korisnika koji nisu dobili priliku da se stručno osposobljavaju u ovom ciklusu je 151, što iznosi 5,25 % od ukupnog broja prijavljenih korisnika.

U studijskoj 2021/2022. ukupan broj studenata koji su po prvi put upisali studije po modelu 3+2 na javnim ustanovama visokog obrazovanja je 3.154 studenta osnovnih studija, dok je broj studenata upisanih na prvu godinu master studija na javnim ustanovama visokog obrazovanja u studijskoj 2021/2022. godini, 912 studenata.

Na privatnim ustanovama visokog obrazovanja u Crnoj Gori u studijskoj 2021/2022. po modelu 3+2, ukupno je upisano 1.575 studenata osnovnih studija, odnosno 287 studenata master studija.

Etički komitet je, u aprilu 2021, donio Etičku povelju koja ima za cilj očuvanje, unapređenje, zaštita i promocija akademskog integriteta i prevencija od svih oblika kršenja akademskog integriteta.

26.1.6. Obrazovanje pripadnika RE populacije

Usljed nastale situacije sa pandemijom Covid-19, kampanju za upis RE djece u predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje umjesto obilaska zajednice RE u svim gradovima Crne Gore i ličnog obraćanja, organizovali smo konferenciju za štampu u prostorijama Ministarstva prosvjete. Upućene su poruke od strane predstavnika MPNKS, MPLJMP, NVO organizacija koje se bave pitanjima podrške pripadnika RE zajednice, Romskog savjeta, uspješnih učenika RE pripadnosti i predstavnika škola.

Prevoz učenika

U Podgorici je obezbijeđen besplatan prevoz za učenika/učenica osnovnih škola RE populacije. Prevoz za RE učenike/ce osnovnih škola je obezbijeđen i u Nikšiću, u JU OŠ „Mileva Lajović-Lalatović” i u Beranama, u JU OŠ „Radomir Mitrović”. Prevozi se ukupno oko 600 učenika na nivou Crne Gore.

Saradnici u socijalnoj inkluziji u obrazovanju

Angažouju se saradnici/ce u socijalnoj inkluziji RE u obrazovanju, shodno normativu (na 70 učenika jedan saradnik/ca). Ova praksa se pokazala kao izuzetno korisna za obuhvat djece RE populacije sistemom obrazovanja, kao i za smanjenje drop-outa. Angažovano je 22 saradnika (medijatora) u osnovnim školama: u Podgorici, Nikišiću, Baru, Beranama, Ulcinju, Herceg Novom i Tivtu.

Stipendije

U skladu s mjerom broj 5.7 i mjerom 5.10 iz Akcionog plana za sprovođenje Strategije socijalne inkluzije Roma i Egipćana u Crnoj Gori 2021-2025, MPNKS je raspisalo konkurs za školsku i akdemsku 2021/2022. godinu za dodjelu stipendija srednjoškolcima studentima/kinjama Romske i Egipćanske zajednice. Konkurs je trajao od 1. IX do 18. X 2021. Na konkursu za školsku 2021/2022. prijavljenih je bilo 186 srednjoškolaca RE zajednice, od čega kriterijume je ispunilo 180 učenika. Na konkursu za akademsku 2021/2022. prjavljeno je 12 studenatai svi primaju stipendiju. Mjesečna rata za srednjoškolce iznosi 60 eura, dok za studente 150 eura.

Mentori

Angažovani su mentori (nastavnici) u osnovnim i srednjim školama u okviru projekta koji realizuje NVO "Mladi Romi" u saradnji sa MPNKS.

Kursevi crnogorskog - srpskog, bosanskog, hrvatskog jezika i književnosti

Kako su Akcionim planom za sprovođenje Strategije o migracijama i reintegraciji povratnika u Crnoj Gori (2021-2025) za 2021-2022. predviđene aktivnosti koje se odnose na učenje crnogorskog - srpskog, bosanskog, hrvatskog jezika i književnosti i istorije i kulturne baštine Crne Gore za azilante i strance pod supsidijarnom zaštitom, a sve u saradnji MPNKS i Ministarstva unutrašnji poslova, 27. XII 2021. u gimnaziji „Slobodan Škerović“ počeo je kurs crnogorskog - srpskog, bosanskog, hrvatskog jezika i književnosti na nivoima A1 i A2.

Informaciono - komunikacione tehnologije

Vlada je 23. XII 2021. donijela Strategiju za digitalizaciju obrazovnog sistema 2022-2027, sa Akcionim planom za 2022. i 2023. Strategija će riješiti probleme dotrajalosti i nedovoljne iskorišćenosti Informacionog sistema obrazovanja, neadekvatnih uslova u obrazovno-vaspitnim ustanovama za digitalizaciju i nizak nivo digitalnih vještina učenika i nastavnika. Strategija ima najveći uticaj na poboljšanje kvaliteta obrazovanja za svu djecu. Podjednako obuhvata sve nivoje obrazovanja od predškolskog zaključno sa srednjoškolskim

obrazovanjem. Prepoznaje potrebe siromašne djece, djece sa posebnim obrazovnim potrebama i talentovane djece.

U 2021. razvijena je Digitalna škola - platforma za učenje, nastavu i saradnju, projekat koji doprinosi povećanju digitalne pismenosti i predstavlja izuzetan iskorak u korišćenju digitalnih alata u nastavi. Digitalna škola je zasnovana na Office 365 i Pasošu za učenje, koji su zajednički razvili UNICEF, Microsoft i Univerzitet u Kembridžu, a koji se trenutno koristi u 17 zemalja širom svijeta. Digitalna škola je usklađena je sa nastavom i učenjem uživo, a njen cilj je jačanje kvalitetnog i inkluzivnog obrazovanja tokom i nakon pandemije COVID-a-19. Dostupna je sa pametnih telefona, tableta i računara na www.digitalnaskola.edu.me, a svi učenici, nastavnici i roditelji mogu joj pristupi sa edu.me e-mail adrese. U planu je širenje platforme tako da pokrije sve razrede do kraja srednje škole.

U 2021. Crna Gora je u saradnji sa Crnogorskim Telekomom obezbijedila internet pokrivenost za 100 područnih ustanova crnogorskih osnovnih škola (50% od ukupnog broja područnih ustanova), koje se nalaze u ruralnim područjima. Opremanje svih objekata vaspitno-obrazovnih ustanova je jedan od preduslova za digitalizaciju obrazovnog sistema. Donacijom Crnogorskog Telekoma obezbjeđuje se mobilni internet u 100 objekata područnih ustanova osnovnih škola. Obezbjeđivanje interneta na ovim lokacijama je od posebnog značaja, jer je osnovni cilj omogućavanje istih uslova za obrazovanje svim đacima, bez obzira na udaljenost škola. Internet u školskom objektu će doprinijeti da djeca koja pohađaju nastavu imaju mogućnost pristupa digitalnim sadržajima koje mogu da koriste, što direktno utiče na povećanje kvaliteta nastave.

26.1.7. Pretpristupni fondovi (IPA)

Što se tiče sektora obrazovanja i IPA II perspektive, u sklopu Programa Evropske unije i Crne Gore za zapošljavanje, obrazovanje i socijalnu zaštitu, svi ugovori se sprovode prema planu. U finalnoj fazi su isporuke opreme u skladu sa ugovorima o nabavci opreme koji pokrivaju stručne škole (sektori poljoprivrede, ugostiteljstva i elektrotehnike) i rad sa marginalizovanim grupama.

Strateški odgovor koji se odnosi na IPA III je prošao javnu raspravu. Prozor 4 pokriva prioritarnu oblast obrazovanje, a ideja je da se realizuju sljedeći projekti :

- Kreiranje perspektive cjeloživotnog učenja za sve (projektovani budžet 480.000 eura),

- Modernizovanje visokog obrazovanja za ekonomski rast (projektovani budžet 1.250.000 eura),
- Jačanje veza između obrazovanja i privrede (projektovani budžet 630.000 eura), i
- Unapređenje digitalizacije obrazovnog sistema (projektovani budžet 1.000.000 eura).

26.2. Ostvareni rezultati - Kultura

Mjere podrške u oblasti kulture na nacionalnom nivou:

MPNKS je na osnovu Odluke o sufinansiranju programa i projekata od značaja za ostvarivanje javnog interesa u oblasti kulturno - umjetničkog stvaralaštva u 2021. od 9. XII 2021, podržalo 153 projekta i programa u ukupnom iznosu od 507.000,00 eura. Podržani su projekti iz svih oblasti kulturno-umjetničkog stvaralaštva: likovna umjetnost, muzičko-scenska umjetnost, književnost, pozorišna produkcija, kao i oni koji se odnose na međunarodnu promociju i prezentaciju crnogorske kulture i umjetnosti.

U cilju podrške unapređenju stanja kulturnih dobara, Vlada je 23. XII 2021. na prijedlog MPNKS usvojila godišnji Program zaštite i očuvanja kulturnih dobara za 2021. koji je obuhvatio 27 projekata koji će se finansirati u ukupnom iznosu od 340.550,00 eura. Strateški cilj Programa zaštite je obezbjeđenje sveobuhvatnog i ravnomjernog tretmana kulturne baštine Crne Gore, kroz četiri operativna cilja, odnosno mjere, i to: arheološka i konzervatorska istraživanja; izrada konzervatorskog projekta i sprovođenje konzervatorskih mjera; edukacija i doedukacija; prezentacija i popularizacija kulturne baštine.

U cilju pružanja podrške ravnomjernom razvoju kulture i sektoru kinematografije, MPNKS je sa Filmskim centrom Crne Gore u izvještajnom periodu podržalo projekte digitalizacije pozorišnih i bioskopskih dvorana u centrima za kulturu osam crnogorskih opština: Kotor, Bar, Nikšić, Plužine, Herceg Novi, Pljevlja, Kolašin i Berane.

MPNKS je u okviru strateškog planiranja u oblasti kulturne baštine, finansiralo osnivanje Interdisciplinarnog studijskog programa konzervacije i restauracije pri Fakultetu likovnih umjetnosti Univerziteta Crne Gore, i obezbijedilo kompletna sredstva za studijski program. Krajem 2021. uplaćena su sredstva u iznosu od 140.000,00 eura za finansiranje prve dvije studijske godine. U oktobru 2021. je upisana prva generacija budućih konzervatora i restauratora, čime je otpočeo proces obezbjeđivanja ovog deficitarnog kadra ključnog za zaštitu i očuvanje kulturne baštine.

Učešće u programima Evropske unije i Savjeta Evrope koji se odnose na oblast kulture:

Manifestacija Dani evropske baštine 2021. je održana u periodu 28. IX – 2. X 2021, uz organizaciju 15 programa u pet crnogorskih opština, na temu: „Baština otvorena za sve: Heritage All Inclusive“. Dodatno, sprovedeno je takmičenje za mlade evropske stvaraoce kulturne baštine s 31 prijavom iz 13 crnogorskih opština, od kojih su dva projekta odabrana za nacionalne dobitnike. Nacionalni dobitnici su ujedno selektovani u 10 najboljih na nivou Evrope.

U cilju nastavka učešća Crne Gore u programu Kreativna Evropa, Sporazuma između Evropske unije i Crne Gore o učešću Crne Gore u programu Kreativna Evropa 2021-2027 je potpisan 1. XII 2021. i time su stvoreni uslovi za učešće crnogorskih institucija i organizacija u najznačajnijem fondu EU za oblast kulture, sa sedmogodišnjim budžetom od gotovo 2.5 milijarde eura.

Održana su tri događaja posvećena promociji EU programa Kreativna Evropa u cilju prezentacije aktuelnih poziva i mogućnosti, a posljednji koji je održan u februaru 2022. je podrazumijevao i prezentaciju programa Horizont Evropa, Klaster 2: Kultura, kreativnost i inkluzivno društvo”.

Trenutno 11 crnogorskih institucija i organizacija sprovodi projekte u okviru potprograma Kultura (Kreativna Evropa).

Nastavljeno je učešće u Interreg IPA Prekograničnom programu saradnje Italija – Albanija – Crna Gora.

U izvještajnom periodu, uspješno je završena implementacija dva projekta: MONET- „Culture in Motion in Adriatic Networks of Museums” i HAMLET- “Highlighting Artisanal Manufacturing, Culture and Eco Tourism”.

MPNKS u okviru istog programa trenutno sprovodi projekat „3C - Prekogranična razmjena sa ciljem razvoja kulture i kreativnih industrija“, kao vodeći partner (projekat je baziran na promociji i popularizaciji kreativnih industrija u prekograničnom području).

Jedna od najznačajnijih aktivnosti u Crnoj Gori u okviru ovog projekta bila je rekonstrukcija Zgrade zatvora u Starom gradu Kotoru u kojoj je 23. VII 2021. otvoren Kreativni hab sa rezidencijalnim kapacitetima. Prostor osim smještajnih kapaciteta podrazumijeva i dio za boravak i rad umjetnika i organizaciju radionica, seminara i ostalih događaja, a u narednom periodu će u njemu biti realizovane i prve umjetničke rezidencije sa ciljem razvoja kreativnih industrija.

U okviru IPA Prekograničnog programa saradnje Srbija-Crna Gora, MPNKS od 15. VII 2021. sprovodi projekat Cult Bike Route čiji je cilj unaprijeđenje kapaciteta za istraživanje turističkih potencijala putem uspostavljanja biciklističke rute koja će istovremeno promovisati i otkriti nerazvijeno kulturno i prirodno nasljeđe područja obuhvaćenog programom, privući korisnike lokalnih i međunarodnih ruta i uticati na ekonomski razvoj gravitacionog područja duž biciklističke rute.

UNESCO

Crna Gora je 16. XII 2021. upisala prvo nematerijalno dobro sa svoje teritorije na UNESCO Reprezentativnu listu nematerijalnog nasljeđa čovječanstva, a riječ je o Kulturnoj baštini Bokeljske mornarice Kotor: svečani prikaz sjećanja i kulturnog identiteta. Ovim finalnim činom okončan je pretogodišnji proces pripreme i dorade dosijea, koji je činio tekst, video i foto materijal, ali i saglasnosti lokalne zajednice.

Iz UNESCO je prethodno, 15. novembra stigla vijest da je Evaluaciono tijelo ocijenilo da je Nominacioni dosije zadovoljio sve predviđene kriterijume i preporučio da Bokeljska mornarica bude upisana na Reprezentativnu listu. Prošlogodišnje zasijedanje Međuvladinog komiteta za očuvanje nematerijalne kulturne baštine UNESCO je zbog pandemije održana u virtuelnom formatu.

26.3. Realizacija aktivnosti - Mladi

26.3.1. Normativni okvir

Skupština je 19. XII 2021. donijela Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o sportu („Sl. list CG“, broj 123/21). Navedenim aktom riješen je problem neusklađenosti Zakona o sportu sa antidoping pravilima Svjetske antidoping agencije (WADA) i međunarodnim standardima u oblasti antidopinga, koje su proistekle ratifikacijom Međunarodne konvencije protiv dopinga u sportu od 19. X 2005. i Antidoping konvencije Savjeta Evrope (ETS br. 135) od 16. XI 1989.

Vlada je 3. II 2022. donijela Uredbu o izmjenama i dopunama Uredbe o kriterijumima za utvrđivanje visine doživotne mjesečne naknade, stipendije, premije, sportske invalidnine, nagrade za sportistu godine i zaslužnog sportskog radnika („Sl. list CG“, broj 12/22),

Vlada je 30. IX 2021. usvojila Informaciju o aktivnostima na pripremi Programa za unapređenje Evropske omladinske kartice za period 2022-2024.

26.3.2. Ostale aktivnosti

Uz tehničku i ekspertsku podršku Regionalnog savjeta za saradnju (RCC), pripremljen je Izvještaj sa nalazima i preporukama, odnosno konkretnim predlozima za izmjene i dopune Zakona o mladima („Sl. list CG“, br. 25/19 i 27/19) koje će biti uvrštene u Nacrt teksta izmjena i dopuna Zakona o mladima.

U martu 2022. objavljeni su javni pozivi za izbor predstavnika nevladinih organizacija u radnim grupama za izradu Nacrta strategije za mlade 2022-2026 i Nacrta Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o mladima kao i Nacrta startegije razvoja sporta 2022-2026 i Nacrta o izmjenama i dopunama Zakona o sportu.

MPNKS je 22. XII 2021. donijelo Odluku o angažovanju 14 lica za obavljanje administrativno-tehničkih poslova potrebnih za redovno funkcionisanje omladinskih servisa u opštinama: Bar, Kotor, Plav, Petnjica, Pljevlja, Nikšić, Šavnik, Danilovgrad, Mojkovac, Prijestonici Cetinje i Glavnom gradu Podgorica.

26.3.3. Regionalna kancelarija za saradnju mladih (RYCO)

U okviru crnogorskog predsjedavanja Upravnim odborom Regionalne kancelarije za saradnju mladih (RYCO), uz podršku Misije OEBS-a, organizovano je nekoliko sastanaka UO RYCO i nacionalnih događaja sa ciljem jačanja kapaciteta za unapređenje rada i funkcionisanja lokalne RYCO kancelarije. Izabran je i novi generalni sekretar kao i pomoćnik generalnog sekretara Upravnog odbora RYCO.

26.3.4. Evropska omladinska kartica

U februaru 2022. formirana je mještovita radna grupa koja će, uz tehničku i ekspertsku podršku UNDP kancelarije u Podgorici, raditi na pripremi i razvijanju Programa za unapređenje Evropske omladinske kartice za period 2022-2024. Posebno je važno istaći da je u Crnoj Gori distribuirano preko 21.000 kartica koja mladima omogućava različite popuste i benefite širom 24 crnogorska grada.

POGLAVLJE 29 - CARINSKA UNIJA

29.1. Normativni okvir

Vlada je 29. XII 2021. utvrdila Predlog Carinskog zakona. Predlog je proslijeđen Skupštini na usvajanje. Novim Carinskim zakonom kreiraće se pravni osnov za carinska pravila i postupke na carinskom području Crne Gore koji su u potpunosti usklađeni sa evropskim. Takođe, novim zakonom će biti unaprijeđena komunikacija između carinske službe i privrednih subjekata, koja

će se obavljati elektronskim putem, što će doprinijeti većoj pravnoj sigurnosti, pojednostavljenju, modernizaciji i racionalizaciji carinskih procedura u skladu sa savremenim potrebama. Za punu primjenu novog Carinskog zakona potrebno je razviti nove i nadograditi postojeće IT sisteme, što zahtjeva izvjesno vrijeme, te će se primjena odredbi koje regulišu upotrebu elektronskih sistema koji ne budu bili operativni, odložiti do njihovog uspostavljanja, što je praksa i u Evropskoj uniji.

Vlada je 23. XII 2021. usvojila Uredbu o carinskoj tarifi za 2022. godinu („Sl. list CG“, broj 142/21), kojom se usklađuje visina carinskih stopa sa obavezama preuzetim u okviru Svjetske trgovinske organizacije (STO) i drugim međunarodnim ugovorima koje je zaključila Crna Gora. Ovom uredbom je usklađena i nacionalna nomenklatura carinske tarife sa Harmonizovanim sistemom SCO (HS 2022) i Kombinovanom nomenklaturom Evropske unije za 2022. godinu.

U cilju potpune primjene Carinskog zakona, MFSS i Uprava prihoda i carina sprovode aktivnosti na izradi Predloga Uredbe za sprovođenje Carinskog zakona, uz tehničku pomoć IFC (Grupacije Svjetske banke), koji je angažovao eksperte iz Ministarstva finansija i Uprave carina Srbije. Planirano je da se Uredba usvoji u III kvartalu 2022.

Izrađen je i proslijeđen na dalju nadležnost MFSS-u Predlog pravilnika o obliku, sadržaju i načinu podnošenja carinske deklaracije i drugih obrazaca koji se upotrebljavaju u carinskom postupku, čija primjena će biti odložena do implemenacije novih elektronskih sistema i aplikacija za tranzitni postupak.

Vlada je 8. VII 2021. utvrdila Pravilnik o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji Uprave prihoda i carina kojim se utvrđuju organizacione jedinice i njihov djelokrug, radna mjesta, broj izvršilaca, opis poslova i uslovi za njihovo obavljanje, raspoređivanje službenika i namještenika, kao i zapošljavanje pripravnika.

Vlada je 22. VII 2021. usvojila Odluku o zabrani skladištenja duvanskih proizvoda u Slobodnoj zoni „Luka Bar“ („Sl. list CG“, broj 83/21). Odlukom je zabranjen smještaj radi skladištenja duvanskih proizvoda u Slobodnoj zoni „Luka Bar“, na način da se neće zaključivati ugovori o obavljanju djelatnosti u ovoj Slobodnoj zoni, niti produžavati zaključeni ugovori čiji je predmet skladištenje duvanskih proizvoda.

Vlada je 29. XII 2021. usvojila novu Odluku o zabrani skladištenja duvanskih proizvoda u Slobodnoj zoni „Luka Bar“ („Sl. list CG“, broj 143/21), kojom se na detaljniji način propisuje postupanje carinskog organa u dijelu zabrane

skladištenja duvanskih proizvoda. Pomenutom odlukom se u potpunosti zabranjuje smještanje duvanskih proizvoda u Zoni, osim pretovara, a carinski organ se zadužuje da ukine odobrenja o vođenju evidencije za skladištenje duvanskih proizvoda i bez odlaganja naloži regulisanje statusa zaliha koje su zatečene u Slobodnoj zoni.

Nacrt zakona o kontroli proizvodnje i prometa supstanci koje se mogu upotrijebiti u proizvodnji opojnih droga i psihotropnih supstanci je poslat na mišljenje Evropskoj komisiji, 2. X 2020. Nakon toga, ovim povodom je bilo nekoliko iteracija na relaciji MZD - predstavnici Evropske komisije, od kojih je poslednja bila 29. VI 2021. DG GROW je 3. XII 2021. dostavio komentare u odnosu na usklađenost teksta zakona s Regulativom EU 273/2004, dok se još uvijek očekuju komentari DG TAXUD-a na usklađenost teksta zakona sa Regulativom EU 111/2005.

Administrativni kapaciteti

Uprava prihoda i carina je nastavila s implementacijom pojednostavljenih uvoznih i izvoznih carinskih postupaka na osnovu knjigovodstvenog upisa i na osnovu trgovačke isprave, pa je u periodu 15. VI 2021 - 20. III 2022. izdato jedno odobrenje na osnovu knjigovodstvenog upisa i pet odobrenja na osnovu trgovačke isprave. Takođe, na osnovu AEO programa, koji je uspostavljen 2019, jedan privredni subjekt je dobio status AEO za carinska pojednostavljenja i za sigurnost i bezbjednost.

Aktivnosti iz projekta „Podrška Upravi carina“ su nastavljene, međutim došlo je do kašnjenja sa isporukom aplikacija, što je prouzrokovalo kašnjenje u testiranju istih, okončanju instrukcija, održavanja obuka i dr. Sporiju realizaciju je uzrokovala pandemija COVID (nemogućnost dolaska eksperata, organizovanje sastanaka i odsutnost službenika) kao i kadrovski nepopunjene organizacione jedinice u Upravi prihoda i carina koje treba da se bave ovim poslovima. Iz navedenih razloga, odložena je implementacija projekta do 10. XII 2022. U okviru projekta, uspješno je realizovano povezivanje sa Zajedničkom komunikacionom mrežom zemalja članica (CCN/CSI) kojom upravlja Generalni direktorat za poreze i carinsku uniju (DG TAXUD), a koja će služiti za testiranje ovog i svih ostalih IT sistema koji se implementiraju u carinski informacioni sistem kroz poglavlje 29 i koja će nakon ulaska Crne Gore u EU služiti kao sigurnosni link za razmjenu podataka u oblasti carina i poreza. U toku je testiranje (CT Mode 1) NCTS aplikacije, testiranje drugih

aplikacija i priprema za pilot primjenu NCTS-a. Planirano je da se s pilot primjenom počne 16. V 2022. korišćenjem *web klienta*. U martu 2022, DG TAXUD-u je poslat revidiran Nacionalni projektni plan (NPP) u kojem su određeni datumi za sve preostale aktivnosti koje potrebno realizovati za pristupanje Crne Gore konvencijama. UPC je obrazovala novi Projektni tim, kojim je uspostavila novu projektnu organizaciju, u cilju intenziviranja rada na preostalim aktivnostima. Upravni odbor Ugovora za implementaciju NCTS-a je održan 6. X 2021. na kojem je usvojen periodični izvještaj i dogovorene aktivnosti za sljedeći period. Upravni odbor za podršku pristupanju Konvenciji o zajedničkom tranzitnom postupku i Konvenciji o olakšicama u trgovini robom je održan 4. III 2022, na kojem je dogovoren produžetak važenja ovog ugovora, kako bismo imali ekspertsku podršku do kraja realizacije Ugovora za implementaciju NCTS-a. Takođe, instrukcije za nacionalnu primjenu NCTS-a i primjenu novih propisa su pri kraju, a obuke su planirane tokom trajanja pilot primjene NCTS-a. Realizacijom ovog projekta, ispuniće se uslovi za pristupanje Crne Gore Konvenciji o zajedničkom tranzitnom postupku i Konvenciji o olakšicama u trgovini robom, a što je jedan od uslova za pridruživanje EU.

U cilju praćenja efikasnosti sprovođenja mjera i aktivnosti iz oblasti trgovinskih olakšica, kao i radi identifikovanja potencijalnih barijera u prekograničnoj trgovini, Uprava prihoda i carina je u novembru 2021, uz tehničku podršku Međunarodne finansijske korporacije (IFC), otpočela izradu druge Studije mjerenja prosječnog vremena puštanja robe, koja će dati podatke o prosječnom vremenu potrebnom za uvoz, izvoz i tranzit robe. Rezultati mjerenja će biti poznati do kraja marta 2022, nakon čega se očekuje izrada Studije.

U decembru 2021. otpočela je realizacija projekta „Podrška Upravi prihoda i carina Crne Gore za implementaciju sistema carinskih odluka (SCO) na nacionalnom nivou“. Početkom februara 2022. je započeta implementacija projekta „Priprema za implementaciju TARICCG do TARIC EU poslednje verzije i odnosnih podsistema i povezivanje istih na postojeće sisteme u Upravi carina“ Pomenuti projekti se realizuju iz sredstava EUIF 2017.

Uprava prihoda i carina je, u izvještajnom periodu, nastavila s implementacijom projekta „Podrška regionalnoj ekonomskoj integraciji“ u vezi s međusobnim priznavanjem AEO statusa i upravljanje rizikom u saradnji sa GIZ-om.

Takođe, u saradnji s GIZ-om, Uprava prihoda i carina je, u izvještajnom periodu, nastavila s implementacijom projekta „Podrška digitalizaciji trgovinskih procedura-uspostavljanje elektronskog sistema obrade podataka

prije prispjeća robe za pošiljke u pomorskom i poštanskom saobraćaju", a koji će doprinijeti modernizaciji procedura, efikasnosti analize rizika i ubrzanju procesuiranja pošiljki u pomorskom i poštanskom saobraćaju. U izvještajnom periodu održana je GIZ radionica za pripremu Akcionog plana za implementaciju projekta dok je u periodu 29-30. XI 2021. u Baru održana radionica „Digitizing Global Trade“ u na temu „Uspostavljanje elektronskog sistema obrade podataka prije dolaska robe za pošiljke u pomorskom saobraćaju“. Aktivnosti na projektu su intenzivirane početkom 2022. Obrazovana je Radna grupa Uprave prihoda i carina za implementaciju projekta. Održano je više sastanaka Radne grupe. 3. III 2022. održan je online sastanak Radne grupe i predstavnika GIZ-a, na kojem su, između ostalog, razmatrani set podataka za sažetu prijavu u pomorskom saobraćaju i dokument Target model - Opis procesa u pomorskom saobraćaju.

Dodatno, iz sredstava EU IPA II 2018 u toku je tenderska procedura za izbor ponuđača za implementaciju projekta „Podrška Upravi prihoda i carina za nadogradnju Carinskog informacionog sistema“. U toku je tenderska procedura za projekte: „Isporuka i instalacija prefabrikovanog Data centra s isporukom i instalacijom opreme - ISO kontejner“, „Podrška Upravi prihoda i carina za nabavku opreme za obavljanje carinske kontrolne funkcije“ i „Izvođenje radova adaptacije zgrade Carinarnice Bar uključujući Carinsku ispostavu Bar i Carinsku filijalu Putnički terminal Bar“. U završnoj fazi je priprema dokumentacije za *Twinning light* projekat „Podrška Upravi prihoda i carina za osiguranje efikasne i efektivne carinske kontrole na granicama“.

U okviru TAIEX instrumenta pretpristupne podrške EU, Upravi prihoda i carina odobrene su sljedeće studijske posjete i ekspertske misije od strane DG NEAR-a a koje u u pripremi za realizaciju: studijske posjete na temu sistema upravljanja garancijama, studijska posjeta na temu kontrolne opreme za sprovođenje carinske kontrolne funkcije, studijska posjeta za postupanje sa carinskom robom, ekspertska misija na temu godišnji plan naknadne kontrole, ekspertska misije na temu praćenje zabrana i ograničenja i ekspertska misija na temu carinsko vrednovanje.

U okviru podrške Granične službe Ujedinjenog Kraljevstva, i u saradnji sa Svjetskom carinskom organizacijom u toku je implementacija Sistema za targetiranje karga (Cargo Targeting Sistem - CTS) SCO. Nakon zaključivanja Memoranduma o razumijevanju između Granične službe UK i Uprave prihoda i carina 7. VI 2021. preduzete su intenzivne aktivnosti za implementaciju datog sistema. Zaključen je Sporazum sa Svjetskom carinskom organizacijom o korišćenju Sistema za targetiranje karga 28. VI 2021. Formiran je radni tim u

Upravi prihoda i carina za sprovođenje aktivnosti na realizaciji i održani su on line sastanci. SCO je započela proceduru nabavke potrebne opreme i nakon toga se očekuju obuke carinskih službenika za korišćenje sistema.

Savjet za stabilizaciju i pridruživanje EU i Crne Gore je 9. II 2022. usvojio Odluku br.1/2022 o izmjeni Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju između Evropskih zajednica i njihovih država članica, s jedne strane i Republike Crne Gore, s druge strane, zamjenom njegovog Protokola 3 o definiciji pojma „proizvodi sa porijeklom“ i metodama administrativne saradnje. Odluka je stupila na snagu i primjenjuje od dana usvajanja, počev od 9. II 2022.

U odnosu na Sporazum CEFTA 2006, 21. VI 2021. Zajednički komitet usvojio je odluku br. 1/2021 („Sl. list CG“ - Međunarodni ugovori, broj 1/22) o izmjeni Aneksa 4 Srednjoevropskog sporazuma o slobodnoj trgovini (CEFTA 2006), o utvrđivanju Protokola o definiciji pojma „proizvodi sa poreklom“ i načinima administrativne saradnje iz člana 14. stav 1 i 3 o ukidanju i zamjeni Odluke br.3/2013 i Odluke 3/2015 Zajedničkog komiteta Srednjoevropskog sporazuma o slobodnoj trgovini kojom će se omogućiti primjena PEM tranzicionih pravila porijekla. Odluka je stupila je na snagu 17. II 2022, dok će primjena početi kada sve CEFTA strane okončaju nacionalne procedure ratifikacije.

Protokol o izmjenama i dopunama Sporazuma o slobodnoj trgovini između EFTA zemalja i Crne Gore („Sl. list CG“ - Međunarodni ugovori, broj 7/21) potpisan je 14. VII 2021. kao i tri bilateralna sporazuma o poljoprivredi. Početak primjene se očekuje nakon razmjene instrumenata ratifikacije.

Otpočele su pripremne aktivnosti za početak pregovora s Ukrajinom u cilju izmjene Sporazuma o slobodnoj trgovini između Vlade Crne Gore i Vlade Ukrajine u dijelu izmjene Aneksa II - Pravila porijekla i metode administrativne saradnje, sa ciljem uspostavljanja pravne veze s Regionalnom konvencijom o Pan-Euro-Mediteranskim preferencijalnim pravilima porijekla, kao i uvođenja PEM tranzicionih pravila porijekla.

Otpočele su aktivnosti crnogorskog pregovaračkog tima za vođenje i zaključivanje sporazuma o slobodnoj trgovini s Republikom Tunisom, iz dijela nadležnosti Uprave prihoda i carina.

Uprava prihoda i carina je, kao predsjedavajuća CEFTA Podkomiteta za carine i pravila porijekla za 2022. na sastancima održanim 17. II 2022. s predstavnicima Evropske komisije (NEAR, TRADE, GROW, TAXUD, MOVE, AGRI, SANTE) i međunarodnih organizacija (EBRD, EC, GIZ, IFC, ITC, OECD, RCC,

UNCTAD, WB, WCO, WTO) predstavila Program rada Podkomiteta, prioritete i aktivnosti.

U skladu sa zahtjevima standarda MEST EN ISO 17025 i preporukama konsultanata, carinska laboratorija u julu 2021. je postala zasebna organizaciona cjelina-Odsjek za carinsku laboratoriju i nije više u okviru Odsjeka za carinsku tarifu i TARICG. Organizovana je obuka službenika laboratorije (angažovan je konsultant) vezano za proračun mjerne nesigurnosti a u cilju izrade dokumenta za mjernu nesigurnost i proračun, shodno zahtjevima standarda MEST EN ISO 17025. Izrađena su sažeta uputstva za rukovanje postojećim aparatima kao i dio potrebnih internih dokumenata. Kontinuirano se sprovodi osposobljavanje službenika za rad na nabavljenim aparatima kao i sprovođenje metoda ispitivanja. Navedne aktivnosti su značajne kako bi se ispunili određeni zahtjevi standarda MEST EN ISO 17025 koji se koriste kao osnova za akreditaciju laboratorija za ispitivanje.

Mjere bezbjednosti (mjere zaštite i zdravlja na radu) u laboratoriji podignute su na viši nivo. Službenici su završili potrebne obuke i obezbijedena je oprema za bezbjedan rad i pružanje prve pomoći.

U izvještajnom periodu Odsjek za carinsku reviziju, iz različitih oblasti, je obavio 51 kontrolu.

U izvještajnom periodu, s OLAF-om je razmijenjena 71 informacija, u vezi s kretanjem duvana i duvanskih proizvoda, preko AFIS sistema kojem Uprava prihoda i carina ima pristup do nivo zemlje kandidata. Takođe, u istom periodu Uprava prihoda i carina je postupala po zahtjevima OLAF-a u odnosu na kompanije i njihove ovlašćene zastupnike koji posluju u Slobodnoj zoni „Luka Bar“, te je sa ovom kancelarijom, u izvještajnom periodu, razmijenjeno 13 informacija. Odgovoreno je na 24 zahtjeva partnerskih službi i drugih međunarodnih organizacija, i upućena sutri zahtjeva za pružanje pomoći partnerskim službama. U međunarodne baze podataka unijeta je 51 informacija. Shodno bilateralnom memorandumu o razumjevanju i saradnji sa Upravom za prihode i carine Ujedinjenog Kraljevstva Velike Britanije i Sjeverne Irske (HMRC) u izvještajnom periodu je razmijenjena 84 informacija u vezi sa kretanjem duvana i duvanskih proizvoda i odgovoreno na sedam zahtjeva za dostavu podataka i dokumentacije u vezi sa kretanjem duvana i duvanskih proizvoda. Sa SELEC-om je razmijenjeno 11 informacija. Uprava prihoda i carina razmjenjuje informacije i s najvećim svjetskim proizvođačima cigareta na osnovu potpisanih Memoranduma o razumijevanju. U izvještajnom periodu, s proizvođačem „Japan Tobacco International“ razmijenjene su tri informacije o sumnjivim pošiljkama cigareta.

U skladu s ovlaštenjima u oblasti carinskih istraga, nastavljena je intenzivna saradnja s tužilaštvom, UP i ostalim organima za sprovođenje zakona. Tokom izvještajnog perioda razmijenjene su 35 informacije s nadležnim tužilaštvima, UP, sudovima i drugim organima za sprovođenje zakona.

Obnovljen je Sporazumom o unapređenju saradnje u oblasti suzbijanja kriminala između MFSS, MUP, UP, MPLJMP, VS, VDT-a, Centralne banke i Sektora za finansijsko obavještajne poslove u UP, na osnovu kojeg je Uprava prihoda i carina, radi pravovremene razmjene informacija, zajedno sa MUP, odnosno UP, kreirala web aplikaciju koja sadrži baze podataka sa kojima raspolažu ovi organi i koji su od značaja za sprečavanje i otkrivanje prekršaja i krivičnih djela.

Crna Gora, kao članica Okvirne konvencije o kontroli duvana i Protokola o eliminaciji nezakonite trgovine duvanskim proizvodima, dužna je da uspostavi sistem praćenja duvanskih proizvoda (track & trace), a u cilju poboljšanja kontrole lanca snabdijevanja i borbe protiv nezakonite trgovine duvanom, što je i preporuka iz Izvještaja EK o Crnoj Gori iz 2021. Navedena preporuka je uključena u Nacrt akcionog plana za adresiranje ključnih preporuka Vlade, kojim je, u odnosu na član 8 Protokola koji definiše obuhvat sistema trace & track, planirano da nadležni organi definišu model upravljanja sistemom, te ostale ključne elemente koji će omogućavati identifikovanje svake tačke u lancu snabdijevanja ovim akciznim proizvodom, te da se analizom sistema za upravljanje akciznim markicama koji je u funkciji od 1. II 2021. i o čijim karakteristikama je Evropska komisija već obaviještena, konkretizuju dalji koraci na potpunom uspostavljanju *trace & track* sistema.

U tom kontekstu, a s obzirom na mjere koje Protokol propisuje, MFSS kao organ koji je preko svoje Direkcije nadležan za izdavanje odobrenja/licence za proizvodnju duvanskih proizvoda, za obradu duvana, za obavljanje prometa na veliko i malo duvanskih proizvoda, za obavljanje djelatnosti uvoza i izvoza duvana, obrađenog duvana i duvanskih proizvoda i Uprava prihoda i carina su imenovali dvije nacionalne kontakt osobe za Protokol za eliminaciju nedozvoljene trgovine duvanskim proizvodima.

Uprava prihoda i carina učestvovala je u pet međunarodnih zajedničkih carinskih operacija, u organizaciji SCO, EUROPOLA i HMRC-a. Navedene operacije odnosile su se na borbu protiv ilegalne trgovine kulturnim dobrima, borbu protiv krijumčarenja vatrenog oružja i droga, identifikaciju kretanja nelegalne gotovine iz Ujedinjenog Kraljevstva prema zemljama Zapadnog Balkana, borbu protiv ilegalne trgovine zaštićenim biljnim i

životinjskim vrstama, praćenje i kontrolu prekograničnog kretanja otpada, kao i na otkrivanje pošiljki sa ilegalnim otpadom.

Takođe, ostvaren je napredak u oblasti borbe protiv nezakonite prekogranične trgovine kulturnim dobrima. Kao rezultat intenzivne saradnje Ministarstva prosvjete nauke, kulture i sporta s Misijom OEBS-a u Crnoj Gori, i održanih radionica na ovu temu, završena je Crvena lista ICOM zemalja jugoistočne Evrope na kojoj se nalaze tri predmeta iz Crne Gore.

Odlukom Vlade koja je stupila na snagu 1. I 2022. zabranjeno je skladištenje cigareta u Slobodnoj zoni „Luka Bar“. Uprava prihoda i carina je preduzela sve potrebne mjere za implementaciju Odluke. Na dan stupanja na snagu Odluke o zabrani skladištenja duvanskih proizvoda na teritoriji Slobodne zone „Luka Bar“, 1. I 2022. ukupno 13 privrednih društava su na zalihama imala cigarete i druge duvanske proizvode. Za svih 13 korisnika izvršen je popis zaliha od strane carinskog organa.

Shodno Odluci, Uprava prihoda i carina je bila u obavezi i donijela je Rješenje kojim se mijenja Rješenje o početku rada Slobodne zone „Luka Bar“ na način što je na teritoriji iste zabranjeno skladištenje duvanskih proizvoda.

Takođe, Uprava prihoda i carina je shodno Odluci donijela rješenja o ukidanju Rešenja o vođenju evidencije za dva korisnika duvanskih proizvoda, za sedam izmijenila rješenja budući da obavljaju djelatnost skladištenja i drugih proizvoda, dok su za četiri korisnika prije primjene Odluke istekla rješenja o vođenju evidencije.

U rješenjima svim držaocima duvanskih proizvoda su određeni rokovi za otpremanje istih iz slobodne zone Luka Bar. Rokovi su određeni vodeći računa o količini duvanskih proizvoda koji su se zatekli na zalihama.

Do sada su dva držaoca duvanskih proizvoda podnijela zahtjev za uništenje cigareta i formirana je komisija za sprovođenje postupka uništenja.

Pojedini držaoci cigareta i drugih duvanskih proizvoda su već otpremili određenu količinu cigareta u inostranstvo, u toku su i najave za otpremanje određene količine cigareta brodovima čiji se dolazak očekuje krajem marta.

Uprava prihoda i carina Crne Gore, uvela je dvadesetčetvoročasovni nadzor nad ulazom i izlazom robe u Slobodnoj zoni „Luka Bar“, u cilju pojačanog carinskog nadzora i evidencije izlaska i ulaska robe iz skladišta u zoni.

Na osnovu zaključka Vlade od kraja novembra 2021. Uprava prihoda i carina je zadužena, pored resornog ministarstva, da preduzme sve aktivnosti koje će omogućiti uspostavljanje sistema detaljne elektronske evidencije

ulaska/ustupanja/izlaska robe i obezbijediti kvalitetno sprovođenje mjera carinskog nadzora. Na predlog UPC MFSS je donijelo Instrukciju 18. I 2022. o elektronskom vođenju evidencije o unošenju i iznošenju robe iz Slobodne zone „Luka Bar“ podnošenjem ulazne/izlazne sigurnosne sažete deklaracije.

Za primjenu ove instrukcije Uprava prihoda i carina je iskoristila postojeći carinski informacijski sistem, i uz odgovarajuća podešavanja koja je izvršila sopstvenim kapacitetima, omogućila primjenu instrukcije bez ikakvih finansijskih ulaganja.

Postupajući u skladu sa Instrukcijom, Uprava prihoda i carina jesva rješenja o vođenju evidencije koja su bila važeća na dan primjene instrukcije, izmijenila i unijela lokacije skladišta korisnika pod kojim su iste upisane u CIS-u, i obavezala korisnike da prije unošenja robe u Slobodnu zonu, odnosno iznošenja robe iz zone i/ili prilikom promjene vlasništva robe (ustupanje robe) smještene u Slobodnoj zoni, o svemu moraju obavijestiti carinski organ elektronskim putem, slanjem poruke VS 400, kroz carinski informacijski sistem.

U skladu sa pomenutom instrukcijom svi korisnici Slobodne zone „Luka Bar“ koji su obavljali skladištenje cigareta i drugih duvanskih proizvoda, ukupno njih 13, podnijeli su odgovarajuće sigurnosne sažete deklaracije u carinski informacijski sistem.

Vlada je 24. II 2022. donijela djelimični Kadrovski plan organa državne uprave i službi Vlade za 2022, kojim je obuhvaćen i Kadrovski plan Uprave prihoda i carina za 2022. Kadrovskim planom su planirana popunjavanja radnih mjesta kojima su obuhvaćene potrebe iz oblasti carinskog djelovanja u cilju implementacije navedenih projekata. Nakon donošenja Kadrovskog plana pokrenut je postupak javnog konkursa za popunu radnog mjesta direktor/ica Uprave prihoda i carina.

Izrađen je Etički kodeks službenika i namještenika Uprave prihoda i carina koji je usvojio v.d. direktora 1. X 2021. dok je u januaru 2022. Agenciji za sprječavanje korupcije dostavljen Izvještaj o kršenju Etičkog kodeksa carinskih službenika u toku 2021. Takođe, dostavljen je Izvještaj za 2021. o realizaciji mjera definisanih Zajedničkim planom mjera za prevenciju i represiju korupcije na graničnim prelazima, uz napomenu da su sve mjere iz nadležnosti carinske službe uspješno realizovane u toku 2021.

Shodno Zakonu o sprječavanju korupcije, u toku je izrada Izvještaja o sprovođenju Plana integriteta za 2021. koji će nakon usvajanja biti dostavljen Agenciji za sprječavanje korupcije.

U izvještajnom periodu usvojen je Plan kontrola Odjeljenju za unutrašnju kontrolu za period oktobar-decembar 2021. kao i Plan kontrola za 2022. koji je u skladu sa svojim nadležnostima pripremio Odjeljenje za unutrašnju kontrolu. U naznačenom periodu spovedeno je 28 kontrola, po osnovu kojih su date preporuke u cilju efikasnijeg obavljanja radnih zadataka i naloženo je rukovodiocima organizacionih jedinica da preduzmu odgovarajuće mjere i radnje iz svoje nadležnosti u cilju unapređenja rada.

Pokrenut je jedan disciplinski postupak za lakšu povredu službene dužnosti, tri postupka su pokrenuta zbog teže povrede službene dužnosti. Od navedenog broja disciplinskih postupaka za težu povredu službene dužnosti jednom odlukom pokrenut je disciplinski postupak protiv osam službenika CI Slobodna zona „Luka Bar” i istima je izrečena suspenzija, čime je ukupno obuhvaćeno 10 službenika navedenim odlukama.

U naznačenom periodu donijeta su rješenja o privremenom ograničenju vršenja dužnosti (suspenziji) za devet službenika i to za osam službenika PJ CI Bar, zbog teže povrede službene dužnosti. Za jednog službenika PJ CI Bijelo Polje takođe je donijeto rješenje o privremenom ograničenju vršenja dužnosti (suspenziji) zbog teže povrede službene dužnosti, kao i zbog lakše povrede službene dužnosti.

Pregled statističkih podataka o rezultatima kontrola

U periodu 15. VI 2021-14. III 2022. Uprava prihoda i carina izvršili su ukupno 39.816 kontrola. Izdato je 231 prekršajnih naloga i izrečene su novčane kazne u vrijednosti od 196.070,00 eura. Podnijeto je pet zahtjeva za pokretanje prekršajnog postupka kod nadležnog suda. Oduzeta je krijumčarena roba u ukupnoj vrijednosti od 1.008.744,57 eura. Samostalno i u saradnji sa drugim državnim organima podnijeto je devet krivičnih prijava nadležnom tužiocu. U izvještajnom periodu službenici Uprave prihoda i carina su samostalno i u saradnji sa drugim državnim organima oduzeli 7.227.400 komada cigareta u vrijednosti 748.297,80 eura. Takođe, oduzeto je 282,70 kg rezanog duvana u vrijednosti 18.242,20 eura, 724,95 litara alkohola u vrijednosti 7.923,93 eura i 1059,76 litara gaziranog pića u vrijednosti 1.147,20 eura. Kada je u pitanju krijumčarenje narkotika, u 14 slučajeva službenici Uprave prihoda i carina oduzeli su: 1.585,31 kg skanka, 2,3 kg heroina, 1.937,30 kg kokaina, 20,00 kg hašiša, 0,039 kg metamfetamina i 38 tableta ekstazi. Uprava prihoda i carina je po osnovu sumnje u povredu prava intelektualne svojine prekinula 58 carinskih postupaka i privremeno zadržala robu u ukupnoj količini od 32.760 komada robe.

Uprava prihoda i carina je donijela 136 rješenja kojima su usvojeni zahtjevi za preduzimanje carinskih mjera za zaštitu prava intelektualne svojine.

Prema podacima SDT-a, nakon prikupljenih dokaza, Specijalno policijsko odjeljenje je 9. VIII 2020. podnijelo krivičnu prijavu protiv tri lica zbog osnovane sumnje da su izvršili krivična djela stvaranje kriminalne organizacije i krivično djelo krijumčarenje, a u vezi s krijumčarenjem cigareta iz Slobodne carinske zone „Luka Bar”. Prethodno je akcijom Specijalnog policijskog odjeljenja zaplijenjeno 1.243 paketa cigareta koje su prokrijumčarene iz slobodne carinske zone Luke Bar i istovremeno je od okrivljenih oduzeta veća količina materijalno-finansijske dokumentacije za više pravnih lica, koja su poslovala u SCZ Luka Bar. U ovoj akciji dva lica su lišena slobode, te je nakon saslušanja donijeta i naredba o sprovođenju istrage od strane SDT-a.

U julu 2021. u zajedničkoj akciji sa nadležnom organizacionom jedinicom UP (CB Bar) kontrolom jednog od korisnika SZ, utvrđen je nestanak robe u količini od 1841 paketa i 152 šteke jedne marke cigareta. U vezi sa okolnostima neovlašćenog uzimanja robe ispod carinskog nadzora, istragu vodi nadležno tužilaštvo i UP.

U septembru 2021. sprovedena je akcija zapljene kamiona-cistijerne na graničnom prelazu prema Republici Srbiji, kada je otkriveno i zaplijenjeno 470 paketa krijumčarenih cigareta.

Ministarstvo prosvjete nauke, kulture i sporta (resor kulture) je shodno odredbama Zakona o zaštiti kulturnih dobara, („Sl. list CG”, broj 18/19), a na zahtjev pravnih i fizičkih lica u periodu od 15. VI 2021. do 20. III 2022. izdalo 20 rješenja za iznošenje umjetnina, antikviteta i kulturnih dobara u inostranstvo, od čega četiri o privremenom iznošenju, a 16 o trajnom iznošenju. U odnosu na prethodni period evidentan je porast zahtjeva o trajnom iznošenju.

KLASTER 4: ZELENA AGENDA I ODRŽIVA POVEZANOST

U izvještajnom periodu je uspostavljen strateški okvir za drumski saobraćaj i usvojen Izvještaj o realizaciji Akcionog plana 2019-2020 i Akcioni plan 2021- 2022 Strategije razvoja saobraćaja 2019-2035. Takođe, CIM ekspert koji će se baviti, između ostalog, predlogom najprihvatljivijeg modela upravljanja Ulcinjskom solanom je započeo svoj angažman, uspostavljen je i Nacionalni savjet za održivi razvoj, a dogovoreno je da Agencija za zaštitu životne sredine u cilju adekvatnijeg informisanja javnosti za veće projekte istu informiše putem svih medija, kao i dijeljenjem informacija na mail listu svih nvo organizacija.

POGLAVLJE 14 - SAOBRAĆAJNA POLITIKA

14.1. Drumski saobraćaj

14.1.1. Normativni okvir

U izvještajnom periodu donijeti su sljedeći akti:

- Plan održavanja minimalnog broja polazaka prevoznika u javnom međugradskom linijskom prevozu putnika („Sl. list CG“, broj 140/21);
- Plan održavanja minimalnog broja polazaka prevoznika u javnom međugradskom linijskom prevozu putnika („Sl. list CG“, br. 59/21 i 65/21);
- Plan održavanja minimalnog broja polazaka prevoznika u javnom međugradskom linijskom prevozu putnika („Sl. list CG“, broj 105/21);
- Pravilnik o izmjenama i dopuni Pravilnika o određivanju minimalnog vremena trajanja vožnje („Sl. list CG“, broj 19/22);
- Pravilnik o izmjenama Pravilnika o vrednovanju i razvrstavanju vozila u kategorije starodobnih vozila („Sl. list CG“, broj 12/22).

14.2. Putna infrastruktura

14.2.1. Normativni okvir

U izvještajnom periodu, na osnovu Zakona o putevima, usvojeni su sledeći podzakonski akti:

- Pravilnik o biciklističkoj infrastrukturi („Sl. list CG“, broj 77/21);
- Pravilnik o minimalno-bezbjednosnim uslovima koje treba da ispunjavaju tuneli („Sl. list CG“, broj 109/21);
- Pravilnik o načinu ocjene uticaja državnih puteva na bezbjednost saobraćaja, reviziji i provjeri bezbjednosti državnog puta („Sl. list CG“, broj 122/21);

- Pravilnik o bližem načinu, tehničkim zahtjevima, posebnim uslovima i elementima interoperabilnosti elektronske naplate puterine („Sl. list CG“, broj 133/21).

Takođe, Vlada je 23. XII 2021. usvojila Program razvoja i uvođenja inteligentnih transportnih sistema u drumskom saobraćaju 2022-2026. kojim je transponovana Direktiva 2010/40.

14.2.2. Ostvareni rezultati

Prethodno pomenuti akti su pripremljeni kroz projekat „Technical assistance for Capacity Support to the Transport Sector and EU Acquis Alignment in Montenegro“, kroz koji je urađen i Projektni zadatak za Bazu podataka o saobraćajnim nezgodama i izvršena obuka službenika saobraćajne policije za evidentiranje podataka o saobraćajnim nezgodama po CADaS protokolu. Ministarstvo unutrašnjih poslova, u skladu sa Zakonom o bezbjednosti saobraćaja na putevima treba da izradi Bazu podataka o saobraćajnim nezgodama u skladu sa CADaS protokolom.

Vlada je 9. XII 2021. usvojila Akcioni plan Strategije razvoja saobraćaja 2021-2022. sa Izvještajem o realizaciji Akcionog plana Strategije razvoja saobraćaja 2019 – 2020. i istovremeno su preduzete aktivnosti u vezi sa pronalaženjem izvora sredstava, a time modaliteta realizacije ažuriranja Strategije razvoja saobraćaja 201-2035 u skladu sa Akcionim planom Strategije pametne i održive mobilnosti za Zapadni Balkan od jula 2021, kao i za pripremu Studije razvoja intermodalnosti u Crnoj Gori, za koju je pripremljen Projektni zadatak. Postoji načelno ispoljena saglasnost Svjetske banke da podrži pripremu dva zadnje pomenuta akta.

14.3. Željeznički saobraćaj

14.3.1. Ostvareni rezultati

U oblasti željeznice u naznačenom periodu urađeno je sljedeće:

Nacrt zakona o željeznici je krajem novembra 2021. prošao javnu raspravu i usaglašeni Predlog zakona se sada nalazi u državnim organima u cilju davanja mišljenja.

U julu 2021. završen je projekat nove Metodologije za naplatu trasa vozova (regulativa 909/2015) i kreiranje indikatora za višegodišnje ugovore o održavanju i modernizaciji infrastrukture. Sprovedene su obuke za upravljače infrastrukturom, prevoznike, regulatore i MKI. Početak primjene nove metodologije je od 2023.

Takođe je urađen i nacrt Zakona o bezbjednosti i interoperabilnosti u željezničkom saobraćaju koji će sredinom 2022. ići na javnu raspravu.

Vlada je usvojila Izvještaj o sprovođenju Nacionalnog programa željezničke infrastrukture za period 2018-2020. i utvrdila novi Nacionalni program željezničke infrastrukture za period 2021-2023.

Sprovedena je kontrola stanja pružnih prelaza od strane Ministarstva i određeni su prioriteti u optimizaciji i popravci pružnih prelaza. Poboljšanje bezbjednosti na putnim prelazima realizovaće se preko regionalnog projekta koje vodi Transportna zajednica i Svjetska banka.

Usvojenim Budžetom za 2022. predviđena je nabavka nove mehanizacije za održavanje pruga, pomoćnog voza za otklanjanje posljedica vanrednih događaja, 3 nova elektromotorna voza i zaduživanje za realizaciju generalnog remonta 20 km pruge (Ruta 4), sanaciju 13 čeličnih mostova, 8 tunela i modernizaciju i opremanje depoa i radionica. Ukupna vrijednost svih ovih projekata je 92 miliona eura.

Urađeni su nacrti 4 podzakonska akta iz oblasti bezbjednosti na željeznici, koja se odnose na: saobraćajna pravila, stručnu spremu radnika na željeznici, obuku radnika na željeznici i registar dozvola za mašinovođe.

U projekte na infrastrukturi u 2021. uloženo je 9,3 miliona eura.

Regulatorni organ je izdao drugu licencu za operatera za prevoz tereta u željezničkom saobraćaju, sertifikat o bezbjednosti još nije izdat.

14.4. Pomorski saobraćaj

14.4.1. Normativni okvir

Na osnovu Zakona o sigurnosti pomorske plovidbe („Službeni list CG”, br. 62/13, 47/15, 71/17 i 77/20), u izvještajnom periodu donešeni su sledeći podzakonski akti:

- Pravilnik o Programu i načinu polaganja ispita za voditelja čamca („Sl. list CG”, broj 113/21);
- Pravilnik o izmjeni Pravilnika o kategorijama plovidbe brodova („Sl. list CG”, broj 113/21);
- Pravilnik o relevantnim instrumentima na osnovu kojih se vrši inspekcijski pregled stranog plovnog objekta („Sl. list CG”, broj 89/21);
- Pravilnik o utvrđivanju rizičnog profila stranog plovnog objekta („Sl. list CG”, broj 109/21);
- Pravilnik o sistemu odabira kategorije i vrste inspekcijskog nadzora i utvrđivanju odlučujućih i nepredviđenih faktora na osnovu kojih se obavlja

detaljni inspeksijski pregled stranog plovnog objekta („Sl. list CG“, broj 111/21);

- Pravilnik o obrascima za upis jahti u Registar jahti i boravak jahti u vodama Crne Gore („Sl. list CG“, 27/22).

14.5. Vazdušni saobraćaj

14.5.1. Normativni okvir

Skupština je 29. XII 2021. donijela Zakon o prestanku važenja zakona o ulaganju u konsolidaciju i razvoj društva za transport putnika i robe u vazdušnom saobraćaju „Montenegro Airlines“ A.D. Podgorica („Sl. list CG“, broj 145/21).

Sljedeći podzakonski akti su donijeti u toku perioda 15. VI 2021 – 30. III 2022:

- Pravilnik o izmjenama i dopunama Pravilnika o dozvolama i organizacijama za osposobljavanje kontrolora letenja („Sl. list CG“, broj 107/21);
- Pravilnik o izmjenama i dopunama Pravilnika o kontinuiranoj plovidbenosti vazduhoplova i vazduhoplovnih proizvoda, djelova i uređaja i o odobravanju organizacija i osoblja koji obavljaju ove poslove („Sl. list CG“, broj 116/21);
- Pravilnik o izmjenama i dopunama Pravilnika o dodatnim specifikacijama plovidbenosti za određenu vrstu operacija („Sl. list CG“, broj 116/21);
- Pravilnik o upravljanju protokom vazdušnog saobraćaja („Sl. list CG“, broj 118/21);
- Pravilnik o izmjenama i dopunama Pravilnika o načinu i pravilima vršenja letačkih operacija balonom („Sl. list CG“, broj 126/21);
- Pravilnik o izmjenama i dopunama Pravilnika o posadi vazduhoplova („Sl. list CG“, broj 128/21);
- Pravilnik o zajedničkim pravilima u oblasti civilnog vazduhoplovstva i osnivanju Agencije Evropske unije za sigurnost vazduhoplovstva („Sl. list CG“, broj 138/21);
- Pravilnik o izmjeni i dopuni Pravilnika o unaprjeđenju sigurnosti, istraživanju i sprečavanju nesreća i nezgoda u civilnom vazduhoplovstvu („Sl. list CG“, broj 06/22);
- Pravilnik o izmjenama i dopunama Pravilnika o kontinuiranoj plovidbenosti vazduhoplova i vazduhoplovnih proizvoda, djelova i uređaja i o odobravanju organizacija i osoblja koji obavljaju ove poslove („Sl. list CG“, broj 10/22).

14.5.1. Ostvareni rezultati

Nadalje, aktivnosti na najvećem državnom projektu – davanje koncesije za „Aerodrome Crne Gore“ predviđeno je da se projekat završi u dvije faze. Prva

faza je završena. Zbog pandemije COVID-19 obustavljen je tenderski postupak. MKI zajedno sa Aerodromima Crne Gore organizovalo je konferenciju sa kvalifikovanim ponuđačima, kojoj su prisustvovali predstavnici tri renomirane kompanije. Svaka od predmetnih kompanija je bila u prilici da predstavi svoje viđenje i planove za ACG u okviru pomenutog projekta. Resorno ministarstvo, zajedno sa relevantnim institucijama (MFSS, MER), sagledaće raspoloživa rješenja i informaciju dostaviti Vladi. U skladu sa Zakonom o koncesijama predmetni projekat ne podliježe saglasnosti Skupštine, međutim imajući u vidu krucijalni značaj istog, resorno ministarstvo je stava da u donošenje konačne odluke treba budu inkorporirani i poslanici.

Postupak izdavanja certifikata operatoru Aerodroma Crne Gore, predviđen rok za Podgoricu je sredina 2022, dok certifikacija aerodroma Tivat planirana je za kraj 2022.

POGLAVLJE 15 - ENERGETIKA

15.1. Sigurnost snabdijevanja

15.1.1. Normativni okvir

U cilju usklađivanja crnogorskog strateškog okvira s politikom i ciljevima Evropske unije, nastavljene su aktivnosti na izradi prvog Nacionalnog energetskeg i klimatskog plana. Uz značajnu podršku GIZ-a i u saradnji sa Sekretarijatom Energetske zajednice, pripremljena su tri poglavlja ovog plana.

Vlada je 1. XII 2021. donijela Odluku o energetskeg bilansu Crne Gore za 2022. („Sl. list CG“, broj 137/21).

U skladu sa Zakonom o energetici, MKI je pripremila i 28. II 2022. objavilo na svojoj internetskoj stranici Izvještaj o realizaciji energetskeg bilansa za 2021.

Vlada je 30. VII 2021. usvojila Izvještaj o realizaciji Akcionog plana za period 2016 – 2020. za sprovođenje Strategije razvoja energetike do 2030, za 2020.

15.1.2. Ostvareni rezultati

U toku je završna faza revizije glavnog projekta ekološke rekonstrukcije termoelektrane Pljevlja – Blok I čiji je završetak planiran u prvoj polovini aprila mjeseca – tri glavne knjige.

U vezi s glavnim projektima u interkonekcijama za prenos električne energije, a to je interkonekcija Italija - Crna Gora - Srbija (BiH) pod nazivom Transbalkanski koridor, trenutno stanje je sljedeće:

U toku je završna faza revizije glavnog projekta ekološke rekonstrukcije termoelektrane Pljevlja – Blok I, čiji je završetak planiran u prvoj polovini aprila mjeseca - 3 glavne knjige.

U vezi sa glavnim projektima u interkonekcijama za prenos električne energije, a to je interkonekcija Italija - Crna Gora - Srbija (BiH) pod nazivom Transbalkanski koridor, trenutno stanje je sljedeće:

Tokom 2021. postojao je problem završetka dalekovoda 400 kV Lastva – Podgorica zbog stubnih mjesta koja su u vlasništvu privatnih lica i sa istima je u međuvremenu zaključen sporazum o rješavanju imovinsko – pravnih odnosa, tako da se očekuje da radovi budu završeni u prvoj polovini tekuće godine, nakon čega će dalekovod 400 kV Lastva-Podgorica biti u cjelosti realizovan i pušten pod napon.

Nadalje, vezano za dionicu 400 kV Čevo – Pljevlja, dalekovod je dug više od 190 km i ima 680 stubova od kojih nijesu realizovana samo 55, urađena je kompletna projektna dokumentacija, isporučena je sva oprema i izvedeno je preko 85% radova. Na dionici Čevo – Brezna su završeni svi radovi osim dijela elektromontažnih radova povezivanja na dionicu Lastva – Čevo, koji će ubrzo biti gotovi. Na dionici Brezna – Njegovuđa su završeni svi temelji i montirani stubovi osim na 2 lokacije kod jednog vlasnika sa kojim se obavljaju pregovori, jer je ovaj predmet ponovo pred Upravnim sudom. Na ovoj dionici riješena je sporna sječa šume u trasi dalekovoda i biće obavljena nakon što uslovi na terenu to dozvole. Na dionici Njegovuđa – Tara izvođenje radova je uslovljeno povezivanjem Žabljaka sa TS Brezna, što nije moguće dok se ne riješe imovinsko pravni sporovi sa dva vlasnika. I na kraju, na dionici Tara – Pljevlja trenutno nije moguće izvođenje radova na lokaciji Đurđevića Tara, Javorak i Komini, zbog zahtjeva mještana za izmještanje trase dalekovoda. Za radove na lokacijama Javorak i Komini očekuje se dobijanje građevinske dozvole na bazi izmijenjene trase, nakon čega će ovi radovi biti obavljeni. Na lokaciji Đurđevića Tara se razmatra rješenje na bazi iste trase, ali koje bi bilo prihvatljivo za mještane.

15.2. Unutrašnje energetske tržište

15.2.1. Normativni okvir

Skupština je 29. XII 2021. donijela Zakon o nadzoru nad veleprodajnim tržištem električne energije i prirodnog gasa („Sl. list CG“, broj 1/22), koji je usklađen sa Regulativom (EU) br. 1227/2011 o cjelovitosti i transparentnosti veleprodajnog tržišta energije. Cilj ovog zakona je uspostavljanje djelotvornog sistema nadzora nad veleprodajnim tržištem električne energije i prirodnog

gasu, kako bi se povećala transparentnost i spriječila ili otkrile i sankcionisale zloupotrebe na ovom tržištu.

Regulatorna agencija za energetiku i regulisane komunalne djelatnosti (REGAGEN) je donijela:

- Metodologiju za utvrđivanje regulatorno dozvoljenog prihoda i cijena za korišćenje prenosnog sistema gasa („Sl. list CG“, broj 97/21);
- Metodologiju za utvrđivanje regulatorno dozvoljenog prihoda i cijena za korišćenje distributivnog sistema gasa („Sl. list CG“, broj 97/21);
- Metodologiju za utvrđivanje regulatorno dozvoljenog prihoda i cijena za korišćenje postrojenja za tečni prirodni gas („Sl. list CG“, broj 97/21);
- Odluku o utvrđivanju naknada za licence i za zatvoreni distributivni sistem, za 2022. („Sl. list CG“, broj 141/21).

Pored navedenog, Agencija je po zahtjevu Crnogorskog elektroprenosnog sistema AD Podgorica odobrila:

- Pravila za godišnje i mjesečne aukcije za raspodjelu prenosnih kapaciteta na granici između zona trgovanja EMS AD Beograd i Crnogorskog elektroprenosnog sistema AD Podgorica;
- Pravila za dnevne aukcije za raspodjelu prenosnih kapaciteta na granici između zona trgovanja EMS AD Beograd i Crnogorskog elektroprenosnog sistema AD Podgorica;
- Pravila za unutardnevnu raspodjelu prenosnih kapaciteta na granici između zona trgovanja EMS AD Beograd i Crnogorskog elektroprenosnog sistema AD Podgorica.

Takođe, Agencija je po zahtjevu Crnogorskog elektrodistributivnog sistema DOO Podgorica odobrila:

- Odluku o utvrđivanju cijena za pružanje dodatnih usluga održavanja koje nijesu sadržane u cijeni za korišćenje distributivnog sistema;
- Odluku o utvrđivanju cijena za pružanje dodatnih usluga održavanja priključaka koji su u svojini kupaca;
- Odluku o utvrđivanju cijena za pružanje nestandardnih usluga;
- Pravila mjerenja u distributivnom sistemu električne energije.

15.2. Ostvareni rezultati

U izvještajnom periodu započeta je tenderska procedura za izbor pružaoca usluge za dan unaprijed tržište i sistema kliringa i poravnanja. Na tender su se odazvala 2 konzorcijuma: EPEX Spot SE/BSP i ATHEX/ENEX i kompanija: SFERA AS. Nakon razmatranja ponuda izvršen je izbor pružaoca usluge za dan

unaprijed tržište i sistema kliringa i poravnanja. Tenderska procedura je zaključena u junu 2021. izborom konzorcijuma EPEX Spot SE/BSP za najpovoljnijeg ponuđača. 21. X 2021. potpisan je ugovor o implementaciji dan unaprijed tržišta sa predstavnicima EPEX-a i BSP-a.

U novembru 2021. započeta je implementacija dan unaprijed tržišta i sistema za kliring i poravnanje, a u decembru 2021. započeti su pregovori o spajanju tržišta sa jednom od susjednih država.

Implementacija se odvija po planu, planiranom dinamikom i prema sadašnjim procjenama očekuje se da dan unaprijed tržište startuje do kraja 2022.

15.2.3. Statistički podaci

Regulatorna agencija za energetiku i regulisane komunalne djelatnosti je primila ukupno 14 žalbi, od čega 10 na rješenja EPCG, kojima je odlučeno po prigovoru podnijetom po osnovu neispunjavanja minimuma kvaliteta isporuke i snabdijevanja električnom energijom i 4 zbog obustave isporuke električne energije. Postupajući po predmetnim žalbama 11 žalbi je usvojeno (osam za kvalitet i tri za obustavu), a 3 su odbijene (dvije za kvalitet i jedna za obustavu).

15.3. Obnovljivi izvori energije

15.3.1. Normativni okvir

Izvještaje o realizaciji Nacionalnog akcionog plana korišćenja energije iz obnovljivih izvora do 2020, za period 2018-2019. Vlada je usvojila 22. VII 2021, a za 2020. 23. XII 2021. Usvajanjem Izvještaja za period 2018-2019, Vlada je utvrdila da je nacionalni cilj od 33% udjela energije iz obnovljivih izvora u ukupnoj finalnoj potrošnji energije u Crnoj Gori ispunjen i da u skladu sa članom 98 Zakona o energetici prestaje da podstiče izgradnju novih objekata za proizvodnju energije iz obnovljivih izvora. U skladu sa tim, Vlada je na sjednici od 26. VII 2021. donijela Uredbu o prestanku važenja Uredbe o načinu ostvarivanja i visini podsticajnih cijena za električnu energiju proizvedenu iz obnovljivih izvora i visokoefikasne kogeneracije („Sl. list CG“, broj 82/21).

Vlada je 2. II 2022. donijela Uredbu o načinu utvrđivanja koncesione naknade za privredno društvo ili pravno lice koje koristi vodnu akumulaciju i/ili vodotok za proizvodnju električne energije u hidroelektranama („Sl. list CG“, broj 19/22).

15.3.2. Ostvareni rezultati

HE Komarnica

U cilju nastavka postupka davanja koncesije za korišćenje vodotoka za izgradnju HE Komarnica, Vlada je donijela zaključak na sjednici od 28. X 2021, kojim je zaduženo nadležno ministarstvo da zatraži od „Elektroprivrede Crne Gore“ AD Nikšić (EPCG) da dostavi ažuriranu ponudu. S tim u vezi, dopisom Ministarstva je zatraženo od EPCG da dostavi ažuriranu ponudu najkasnije do 20. I 2022. Postupak otvaranja ponude obavila je dana 4. II 2022. Tenderska komisija za sprovođenje postupka davanja koncesije za projekat izgradnje HE Komarnica (Komisija), koju je formiralo Ministarstvo. Komisija je konstatovala da je ponuđač EPCG ispunio uslove za podobnost ponuđača i ostale uslove propisane Koncesionim aktom, kao i da je tehničko-tehnološko rješenje prihvatljivo.

Vlada je 10. III 2022. donijela Odluku o davanju koncesije za korišćenje prirodnih bogatstava, radi izgradnje, održavanja i korišćenja energetskeg objekta HE Komarnica radi proizvodnje električne energije („Sl. list CG“, broj 29/22). Takođe, Vlada je na pomenutoj sjednici zadužila Ministarstvo da sprovede postupak pregovora sa EPCG u cilju usaglašavanja konačnog teksta ugovora i da isti, u roku od 60 dana od donošenja zaključaka, dostavi Vladi na razmatranje i prihvatanje.

Male hidroelektrane (mHE)

Vlada je 30. VII 2021. dala saglasnost za promjenu vlasničke strukture u društvu „Hydro Lještanica“ doo, Podgorica vezano za realizaciju Ugovora o koncesiji za izgradnju malih hidroelektrana na vodotoku Lještanica.

23. XII 2021. Vlada je raskinula Ugovor o koncesiji za izgradnju malih hidroelektrana mHE „Crnja“, mHE „Ljubaštica“ i mHE „Crni potok“ na vodotoku Crnja.

Za realizaciju Ugovora o koncesiji na osnovu energetske dozvole za izgradnju male hidroelektrane „Skrbuša“ na dijelu vodotoka Skrbuša, Vlada je 29. XII 2021. donijela zaključak da se privrednom društvu „Hydro Logistics“ doo, Podgorica odredi primjereni rok u trajanju od 90 dana za završetak radova faze II Plana realizacije. Shodno navedenom, Ministarstvo je poslalo pisano obavještenje o primjerenom roku koji je počeo da teče od 18. I 2022.

Vlada je 10. III 2022. prihvatila Aneks 1 Ugovora o koncesiji na osnovu energetske dozvole za izgradnju male hidroelektrane „Bistrica“ na dijelu vodotoka Bistrica, kojim je definisano trajanje III faze Plana realizacije, shodno rokovima iz Ugovora.

Vjetroelektrane (VE)

VE „Brajíci“

Vlada je na sjednici od 3. III 2022. donijela Odluku o izradi detaljnog prostornog plana za potrebe realizacije ovog projekta.

VE „Gvozd“

Nakon isteka važenja Elaborata o procjeni uticaja na životnu sredinu za izgradnju VE „Gvozd“ (saglasnost izdata 3. VII 2019), Agencija za zaštitu prirode i životne sredine je 15. IX 2021. izdala saglasnost na inovirani Elaborat o procjeni uticaja na životnu sredinu za izgradnju VE „Gvozd“.

Ugovor članova društva usaglašen između EPCG i IVICOM-a je odobren od strane Odbora direktora i Skupštine akcionara EPCG u junu 2021, da bi 29. X 2021. EPCG potpisala akcionarski ugovor sa kompanijom „Ivicom Holding“ GmbH iz Austrije o pristupanju projektnoj kompaniji „Green Gvozd“ doo, Podgorica. Predmetnim Ugovorom članovi društva „Ivicom Holding“ GmbH i EPCG su definisali međusobna prava i obaveze u vezi sa upravljanjem Društvom, kao i odgovornosti i obaveze u vezi sa daljim aktivnostima na razvoju projekta, finansiranjem troškova projekta i proceduri nabavki.

Pregovori sa Evropskom bankom za obnovu i razvoj (EBRD) u cilju definisanja uslova korporativnog finansiranja, kao opcije isključivo predložene od strane EBRD za ovu vrstu projekta, su u toku. U opciji korporativnog zajma ponuđena su sredstva za potrebe izgradnje VE „Gvozd“ i potrebne infrastrukture za priključenje na elektroenergetski sistem Crne Gore, u potpunosti iz kreditnih sredstava bez predviđenog učešća investitora. Nakon sprovođenja „Due Diligence“ od strane EBRD, potpisivanje Ugovora o kreditu očekuje se u periodu avgust/septembar 2022.

Paralelno sa procedurom dobijanja kreditnih sredstava, po instrukcijama dobijenim od strane predstavnika EBRD, sprovede se neophodni tenderi po važećim pravilima i smjernicama EBRD putem Client E - Procurement Portal (ECEPP). Tenderska dokumentacija za pretkvalifikacioni dio tenderskog postupka za vjetrogeneratore je upućena putem ECEPP na dobijanje konačnog „No Objection“.

Solarne elektrane

SE Briska gora

Vlada je 22. VII 2021. prihvatila četvrtu izmjenu Ugovora o zakupu zemljišta za izgradnju solarne elektrane, koja je potpisana 29. X 2021. Takođe, Vlada je prihvatila petu izmjenu predmetnog ugovora na sjednici od 3. III 2022.

29. VII 2021. Vlada je zadužila nadležno ministarstvo da ubrza i intenzivira aktivnosti na izradi Prostorno - urbanističkog plana Opštine Ulcinj, kako bi se stvorile planske pretpostavke za realizaciju ovog projekta. Shodno ugovoru koji je potpisan sa rukovodiocem predmetnog planskog dokumenta definisano je da je isti zaključen na rok od 12 mjeseci, a da rokovi teknu od dana potpisivanja ugovora.

Projekat Solari 3000+ i Solari 500+

U periodu od 15. VI 2021 - 20. III 2022. sprovedene su sljedeće projektne aktivnosti:

- Javni poziv za učešće u projektu Solari 3000+ za domaćinstva i Solari 500+ za pravna i fizička lica objavljen je 1. XI 2021. Javni poziv je trajao do 31. XII 2021. Zbog velike zainteresovanosti, javni poziv je produžen do 28. II 2022.
- Tenderski postupak pod rednim brojem 70/21 je objavljen 20. IX 2021.
- Sporazum o zajedničkom finansiranju i realizaciji Projekta SOLARI 3000+ i SOLARI 500+, zaključen je dana 22. X 2021, između EKO fonda i EPCG, a na osnovu Javnog poziva.
- Tenderski postupak pod rednim brojem 100/21, objavljen 29. XII 2021, koji se sastojao od samo jedne partije i to: Monokristalni fotonaponski moduli i Potkonstrukcija fotonaponskog sistema.
- Ugovor o poslovno tehničkoj saradnji na realizaciji projekta SOLARI 3000+ i 500+, potpisan je 3. III 2022, između EPCG i "EPCG - SOLAR GRADNJA" doo, Nikšić.
- EPCG i IRF (Investiciono razvojni fond) potpisali su 14. III 2022. ugovor vrijedan 30 miliona eura za finansiranje projekta Solari 3000+ i Solari 500+.

15.4. Ugljovodonici

15.4.1. Normativni okvir

Vlada je 29. XII 2021. utvrdila Predlog zakona o mjerama sigurnosti prilikom istraživanja i proizvodnje ugljovodonika u podmorju. Predlog zakona je upućen Skupštini Crne Gore na donošenje.

15.4.2. Ostvareni rezultati

Crna Gora je do sada zaključila dva ugovora o koncesiji za proizvodnju ugljovodonika u podmorju Crne Gore, na osnovu Zakona o istraživanju i proizvodnji ugljovodonika, i to:

Ugovor o koncesiji za proizvodnju ugljovodonika za blokove 4118-4; 4118-5; 4118-9; 4118-10, ukupne površine 1.228 km², koji je 14. IX 2016. zaključen s

kompanijama Eni Montenegro BV, Holandija i Novatek Montenegro, BV Holandija.

Vlada je 29. XII 2021. odobrila zahtjev koncesionara za produženje prvog Perioda istraživanja, odnosno Faze istraživanja, za šest mjeseci. Prvi Period Faze istraživanja traje do 14. III 2022. Izbušena je prva istražna bušotina do dubine od 5.954 m. Sve formacije prognoziranje seizmičkom interpretacijom za sad su nabušene, što je dobar pokazatelj kvalitetnog pristupa obradi seizmičkih podataka. Rezervoar formacija je probušen, ali bušotina je dala negativne rezultate.

Koncesionari su po osnovu Ugovora o koncesiji u obavezi da u toku prvog Perioda istraživanja izbuše još jednu bušotinu čija je planirana dubina 1.045 m.

Ugovor o koncesiji za proizvodnju ugljovodonika u podmorju Crne Gore za blokove 4219-26 i 4218-30 je zaključen 15. marta 2017. sa kompanijom Energean Montenegro Limited, Kipar.

Zaključenim ugovorom o koncesiji je predviđeno da Faza istraživanja traje ukupno sedam godina sa dva perioda istraživanja (podfaze) od po tri i četiri godine.

Na zahtjev koncesionara, Vlada je u skladu sa Zakonom o istraživanju i proizvodnji ugljovodonika („ Sl. list CG”, br. 1/10, 40/11, 62/13) i Ugovorom o koncesiji, odobrila dva puta produženje Faze istraživanja, odnosno prvog Perioda istraživanja, za period od godinu dana, tj. ukupno za dvije godine. Shodno navedenim produženjima, prvi Period istraživanja traje ukupno pet godina, do 15. III 2022, dok Faza istraživanja sada ukupno traje devet godina, do 15. III 2026.

Koncesionar je, u skladu sa Ugovorom o koncesiji, u toku Prvog perioda Faze istraživanja, realizovao obaveze predviđene u okviru Obaveznog radnog programa.

U skladu sa Zakonom o istraživanju i proizvodnji ugljovodonika i Ugovorom o koncesiji, Energean je dužan da obezbijedi novog partnera koji će biti prihvatljiv za Vladu kako bi ušao u Drugi period Faze istraživanja.

15.5. Energetska efikasnost

15.5.1. Normativni okvir

U skladu sa Zakonom o efikasnom korišćenju energije donijeto je sedam propisa kojima se bliže uređuju zahtjevi eko dizajna i označavanja energetske efikasnosti proizvoda koji utiču na potrošnju energije i to:

- Pravilnik o tehničkim zahtjevima eko dizajna uređaja za grijanje i hlađenje vazduha, visokotemperaturnih procesnih čilera i ventilator-konvektora („Sl. list CG“, broj 111/21);
- Pravilnik o tehničkim zahtjevima eko dizajna za profesionalne rashladne ormare, ormare za brzo hlađenje ili zamrzavanje, kompresorsko-kondenzatorske jedinice i procesne čilere („Sl. list CG“, broj 111/21);
- Pravilnik o izmjenama Pravilnika o vrsti proizvoda koji utiču na potrošnju energije za koje je obavezno označavanje energetske efikasnosti („Sl. list CG“, broj 135/21);
- Pravilnik o zahtjevima eko dizajna za servere i uređaje za skladištenje podataka („Sl. list CG“, broj 135/21);
- Pravilnik o tehničkim zahtjevima eko dizajna za računare („Sl. list CG“, broj 135/21);
- Pravilnik o označavanju energetske efikasnosti izvora svjetlosti („Sl. list CG“, broj 27/22);
- Pravilnik o tehničkim zahtjevima eko dizajna za izvore svjetlosti i zasebne predspojne sprave („Sl. list CG“, broj 27/22).

Vlada je 1. XII 2021. utvrdila Predlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o efikasnom korišćenju energije. Predmetni akt poboljšava postojeći pravni okvir u oblasti energetske efikasnosti sa ciljem usaglašavanja sa osnovnom EU direktivom za oblast energetske efikasnosti (Direktiva 2012/27/EU) i inoviranom Direktivom o energetskim karakteristikama zgrada (Direktiva 844/2018/EU), koje je Crna Gora u obavezi da transponuje po osnovu članstva u Energetskoj zajednici. Pored toga, pravni okvir je unaprijeđen posebno u dijelu uvođenja Nacionalnog energetskog i klimatskog plana (NECP) kao ključnog planskog dokumenta za oblast energetske efikasnosti, umjesto Akcionog plana energetske efikasnosti.

15.5.2. Ostvareni rezultati

U okviru „Programa energetske efikasnosti u javnim zgradama“ koji se realizuje u saradnji sa KfW bankom obezbijedena je podrška za:

- Izradu analize troškovno-optimalnih nivoa zahtjeva energetske efikasnosti,
- Izradu nacionalnog softvera za proračun energetskih karakteristika i sertifikovanje zgrada.

Na osnovu utvrđenih referentnih zgrada u 2021. izrađena je analiza troškovno-optimalnih nivoa zahtjeva energetske efikasnosti, u skladu sa zahtjevima EPBD direktive. Revizija dostavljene analize troškovno-optimalnih nivoa je pokazala da je potrebno izvršiti dodatna unapređenja, a što je planirano za I kvartal 2022.

U 2021. je izvršeno testiranje softvera za potrebe energetskih pregleda na pilot objektima i izvršena potrebna unapređenja.

MKI je nastavilo koordinaciju realizacije projekata na unapređenju energetske efikasnosti namijenjenih javnom sektoru i sektoru domaćinstava, a kako slijedi:

Energetska efikasnost u Crnoj Gori (MEEP)

U okviru MEEP 2 projekta, u izvještajnom periodu su sprovedene sljedeće aktivnosti:

U periodu od 20. do 27. IX 2021, a shodno zahtjevima iz Ugovora o zajmu za realizaciju projekta MEEP 2, od strane tima Svjetske banke, urađena je srednjoročna analiza projekta („mid-term review“). Cilj srednjoročne analize bio je da se procijeni ukupni napredak na Projektu. U cilju sprovođenja analize, od strane Implementacione jedinice MEEP 2, izrađen je Izvještaj o postignutim rezultatima i sprovedenim aktivnostima na svim segmentima Projekta, za period septembar 2018 – septembar 2021. Tim Svjetske banke zaključio je da je implementacija Projekta uspješna.

Za izbor izvođača radova na objektima Opšta bolnica Nikšić, Dom zdravlja Danilovgrad i Dom zdravlja Mojkovac, evaluacija pristiglih ponuda je u toku. Procijenjena vrijednost radova je 1.14 miliona eura.

U novembru 2021. objavljen je tender za izbor izvođača radova na objektu Dom zdravlja Podgorica-Golubovci. Dostavljanje ponuda je završeno 28. XII 2021. i evaluacija pristiglih ponuda je u toku. Procijenjena vrijednost radova je 0.27 miliona eura.

Urađena je analiza potrošnje energenata u domovima zdravlja u Rožajama, Beranama i Plavu.

Pripremljena je dokumentacija za objavljivanje tendera za izbor izvođača radova na objektu Zdravstvene stanice Žabljak, čija je procijenjena vrijednost 0.33 miliona eura.

Izrađena je tehnička dokumentacija, i to:

- detaljni energetski audit za objekat Dom zdravlja Bar;
- tehnički monitoring i verifikacija postignutih ušteda i izvještaji o tehničkom monitoringu sa poređenjem vrijednosti PRIJE i POSLIJE investicije za objekte: Dom zdravlja Ulcinj i Opšta bolnica Bar;
- plan mjerenja prije i poslije adaptacije za objekat Dom zdravlja Bar;
- tehnički monitoring prije adaptacije za objekat Dom zdravlja Bar.

Započeta je izrada tehničke dokumentacije, i to:

- detaljni energetske auditi za objekte: Dom zdravlja Blok V i Dom zdravlja Podgorica- Konik;
- glavni projekti za objekte: Dom zdravlja Bar i Dom zdravlja Herceg Novi;
- plan mjerenja prije i poslije adaptacije za domove zdravlja: Podgorica – Blok V i Podgorica – Konik;
- tehnički monitoring prije adaptacije za domove zdravlja: Podgorica – Blok V i Podgorica – Konik.

Pripremljen je opis posla za konsultanta za izradu operativnog priručnika i drugih internih akata neophodnih za funkcionisanje usvojenog modela dugoročnog finansiranja projekata energetske efikasnosti i isti je dostavljen MKI i Svjetskoj banci na odobrenje.

Započeta je procedura angažovanja konsultanta za društvene medije, a koji će biti član Implementacione jedinice MEEP 2. U toku je evaluacija ponuda.

Program energetske efikasnosti u javnim zgradama - faza II (EPPB II)

U izvještajnom periodu, sprovedene su sljedeće aktivnosti:

- Završeno izvođenje radova na rekonstrukciji JPU „Naša radost“, pri čemu je vrijednost ugovorenih radova 2,197 mil eura, okončani obračun je u toku;
- U toku je izvođenje radova na uspostavljanju Centralnog informacionog sistema za monitoring potrošnje energije i vode u javnom sektoru. Ugovor se realizuje u tri segmenta. Završetak segmenata 1&2 je planiran za maj 2022;
- Završena izrada Glavnog projekta rekonstrukcije Doma za stare u Risnu. U toku je dorada projekta, u skladu sa preporukama Fraunhofer Instituta. Radovi na ovom objektu će biti izvedeni u okviru projekta „Unapređenje energetske efikasnosti u javnim zgradama“;
- Završene korekcije Glavnog projekta rekonstrukcije zgrade MFSS-a, MVP i Predsjednika, po zahtjevima Investitora. Izvođenje radova planirano u okviru projekta „Unapređenje energetske efikasnosti u javnim zgradama“;
- Sproveden prvi ciklus obuka osoblja zaduženog za održavanje obrazovnih ustanova u cilju unapređenja sistema održavanja;
- Izvršena revizija troškovno-optimalne analize, koja treba da posluži za definisanje klasa zgrada za potrebe izdavanja energetskih sertifikata i definisane dodatne usluge na unapređenju navedene analize.

Implementacija projekta je završena u decembru 2021. Preostale obaveze, koje se odnose na primjenu pratećih mjera, biće realizovane u okviru projekta „Unapređenje energetske efikasnosti u javnim zgradama“.

Unaprjeđenje energetske efikasnosti u javnim zgradama (PEEPB)

U izvještajnom periodu sprovedene su sljedeće aktivnosti:

- Izvršeno ocjenjivanje pogodnosti predloženih objekata za uključivanje u projekat i pripremljena rang lista objekata. U toku je priprema Detaljnih energetskih pregleda;
- Završen tenderski postupak za odabir Konsultanta na implementaciji projekta. Ugovor je potpisan u januaru 2022. Konsultant je počeo sa radom. U toku je obilazak objekata i priprema tehničke dokumentacije, kao priprema tendera za izvođenje radova za objekte za koje postoji dokumentacija;
- Započete pripreme aktivnosti na definisanju arhitektonskog konkursa za izgradnju novog administrativnog objekta. Objavljivanje konkursa koje je bilo planirano za mart 2022. se odlaže do definisanja korisnika objekta.

4. Program Energetski efikasan dom

MKI je u 2021. počelo sa pripremnim aktivnostima u cilju realizacije **nove faze** programa „Energetski efikasan dom“. Nakon usvajanja Zakona o budžetu u junu 2021, stekli su se neophodni preduslovi za realizaciju svih predviđenih aktivnosti. Nakon sprovođenja procedure izbora partnerskih banaka i izvođača radova, implementacija programa je počela 5. X 2021.

Program podrazumijeva atraktivan i održivi finansijski mehanizam u cilju primjene mjera energetske efikasnosti u domaćinstvima. Za realizaciju ove faze programa obezbijedena su sredstva iz budžeta Crne Gore u iznosu od 200.000 € za subvencionisanje kamata i naknada za obradu kredita za domaćinstva u Crnoj Gori za sljedeće mjere energetske efikasnosti:

- isporuka i ugradnja sistema za grijanje na moderne oblike biomase,
- isporuka i ugradnja visokoefikasnih toplotnih pumpi za grijanje objekta,
- isporuka i ugradnja split i multisplit sistema za grijanje/hlađenje objekta,
- isporuka i ugradnja termoizolacije na fasadi stambenog objekta,
- isporuka i ugradnja energetski efikasne fasadne stolarije.

U okviru Programa, građani su bili u prilici da apliciraju za beskamratne kredite do maksimalnog iznosa do 10.000 eura, sa periodom otplate do 6 godina, za sprovođenje prethodno navedenih mjera energetske efikasnosti u svojim domaćinstvima. U periodu oktobar-decembar 2021. partnerske banke su

odobrile 136 kredita za građane u okviru Programa. Ukupan iznos kamata i naknada koji je pokriven iz Budžeta Crne Gore za implementaciju mjera energetske efikasnosti u 136 domaćinstava je 73868,36 eura.

Realizacija nove faze programa „Energetski efikasan dom“ za 2022. je u pripremi.

15.6. Nuklearna energija, nuklearna sigurnost i zaštita od jonizujućeg zračenja

15.6.1. Ostvareni rezultati

Vlada je 16. XII 2021. usvojila Izveštaj o realizaciji Akcionog plana za sprovođenje Programa zaštite od radona za period 2019-2020.

U junu 2021. Vlada je usvojila Završni izvještaj o realizaciji Akcionog plana za sprovođenje strategije za neproliferaciju oružja za masovno uništenje (2016-2020).

Tokom 2021. intenzivno se radilo na izradi novog strateškog okvira koji se, između ostalog, odnosi na nuklearni terorizam i druge vrste terorizma. Stoga je Vlada 29. XII 2021. usvojila Strategiju za prevenciju i suzbijanje terorizma, pranja novca i finansiranja terorizma za period 2022 – 2025.

U dijelu sprečavanja nuklearnog terorizma tokom 2021 i 2022. izrađeno je pet nacionalnih izvještaja i izjava o nuklearnim materijalima u Crnoj Gori (XXXV, XXXVI, XXXVII, XXXVIII, XXXIX) koju su dostavljeni Međunarodnoj agenciji za atomsku energiju. Izvještaji predstavljaju ispunjavanje međunarodne obaveze u okviru sprovođenja Ugovora o neproliferaciji nuklearnog oružja (NPT), Sporazuma o zaštitnim mjerama, Dodatnog protokola i Protokola o malim količinama.

Na zahtjev Uprave za inspekcijske poslove – ekološka inspekcija (inspekcija za zaštitu od zračenja) kroz regionalni projekat Međunarodne agencije za atomsku energiju „Jačanje regulatorne infrastrukture za zaštitu od zračenja“ na osnovu Okvirnog programa za saradnju Crne Gore sa Međunarodnom agencijom za atomsku energiju (2014-2020) (CPF), obezbijeđena je oprema koja se sastoji od: gama i neutronske identifikatora RID 2 ULK NGH.

Obezbijeđeno je 500 detektora radona, kao donacija, ukupne vrijednosti 2.075 eura, u okviru regionalnog projekta tehničke saradnje RER9153 „Jačanje regionalnog kapaciteta za kontrolu dugoročnih rizika zbog radona u stanovima i na radnim mjestima“, koji je podržan od strane Međunarodne agencije za atomsku energiju (MAAE), u cilju daljih aktivnosti na sprovođenju Programa zaštite od radona s Akcionim planom za period 2019-2023. Detektori su

predviđeni za istraživanje kojim će biti obuhvaćeno pugušćenje mreže i mjerenja koncentracije radona u boravišnim prostorima u radonski prioritnim područjima na sjeveru Crne Gore (Šavnik, Plužine, Petnjica i Mojkovac).

U okviru saradnje sa MAAE obezbiježena je donacija - uređaj za mjerenje površinske kontaminacije kroz učešće predstavnice Ministarstva u regionalnom projektu RER9155 „Poboljšanje regulatorne i metrološke infrastrukture potrebne za osiguranje zaštite od zračenja u industriji od materijala sa povećanim sadržajem prirodnih radionuklida (NORM)“, ukupne vrijednosti 1607,40 EUR.

U oblasti zaštite od jonizujućih zračenja sprovodi se aktivno **13 regionalnih, interregionalnih i nacionalnih projekata** podržanih od strane Evropske komisije i MAAE (JRODOS, EP&R, radon, ...).

Posredstvom saradnje sa Centrom izvrsnosti Evropske komisije i UNICRI-a održano je više sastanaka u oblasti borbe protiv hemijskih, bioloških, radioloških i nuklearnih hazarda (CBRN), čime je otpočeo regionalni projekat. Naime, Regionalni sekretarijat za region Jugoistočne i Istočne Evrope u bliskoj saradnji sa Zajedničkim istraživačkim centrom (JRC) otpočeo je aktivnosti obuke čiji je cilj unapređenje sposobnosti procjene CBRN rizika i prijetnji u partnerskim državama, od kojih je jedna i Crna Gora. Obuku za procjenu CBRN rizika i prijetnji zatražile su partnerske države Jugoistočne Evrope (JIE) tokom regionalnog okruglog stola i bilateralnih sastanaka. Tokom 2021. realizovane su sljedeće obuke: obuka u vezi primjene standarda ISO 31000 za upravljanje rizicima (14. i 21. VII 2021); obuka o procjeni CBRN rizika (1. i 16. XII 2021)

U procesu čitanja nacionalnih izvještaja Crna Gora je postavila 22 pitanja državama članicama Zajedničke konvencije o sigurnom upravljanju radioaktivnim otpadom i sigurnim upravljanjem istrošenim gorivom. U istom procesu Crnoj Gori je takođe postavljeno 22 pitanja. Odgovore na pitanja strana ugovornica Zajedničke konvencije na Četvrti nacionalni izvještaj o implementaciji obaveza koje proističu iz Zajedničke konvencije o sigurnosti upravljanja istrošenim gorivom i sigurnosti upravljanja radioaktivnim otpadom.

POGLAVLJE 21 - TRANS-EVROPSKE MREŽE

21.1. Saobraćajne mreže

21.1.1. Ostvareni rezultati

Do kraja izvještajnog perioda završeno je oko 99,1% radova, na izgradnji prioritetne dionice Smokovac-Mateševo autoputa Bar-Boljare, završetak radova i početak komercijalne upotrebe se očekuje u toku 2022. Istovremeno sa izvođenjem radova na prvoj dionici, u toku je bila izrada projektne dokumentacije za naredne dionice autoputa Bar-Boljare čija izrada bi trebala da bude završena u toku 2022, i to:

- idejnog projekta i elaborata procjene uticaja na životnu sredinu i društvo za dionicu Mateševo-Andrijevića (finansirano od strane Investicionog okvira za Zapadni Balkan);
- idejnog projekta i elaborata procjene uticaja na životnu sredinu i društvo za dionicu Smokovac-Farmacija (finansirano od strane Investicionog okvira za Zapadni Balkan),;
- priprema idejnog rješenja za dionicu Andrijevića-Boljare (finansirano sopstvenim sredstvima / „Monte-put“) je završena u decembru 2021.

U završnoj fazi je i izrada nove sveobuhvatne Studije opravdanosti za čitav autoput Bar-Boljare uključujući analizu troškova i koristi (finansirano od strane Investicionog okvira za Zapadni Balkan), koja bi trebala biti završena takođe u 2022. godini. Takođe je nastavljen proces projektovanja za obilaznicu oko Budve na trasi Brze saobraćajnice duž crnogorskog primorja u zoni Jadransko-jonskog koridora, i očekuje se da idejni projekat i elaborat procjene uticaja na životnu sredinu i društvo za čitavu obilaznicu oko Budve budu završeni u toku 2022. U januaru 2022, Evropska komisija je povukla investicioni grant od 42,1 milion eura koji je bio namijenjen za kofinansiranje izgradnje obilaznice oko Budve (centralna dionica) i opredijelila za druge projekte u Crnoj Gori, a zbog spore realizacije projekta, ističući da se Investitor / Korisnik sredstava može ponovo obratiti zahtjevom za odobrenje investicionog granta, kada projekat bude na zadovoljavajućem nivou zrelosti. U završnoj fazi je revizija glavnog projekta rekonstrukcije puta Šćepan polje – Plužine (dionica Paklice-Plužine), gdje su uočena od strane Investitora / Korisnika sredstava određena nepostupanja Projektanta u skladu sa Urbanističko-tehničkim uslovima, Projektnim zadatkom i Metodologijom za projektovanje, zbog čega je Investitor / Korisnik sredstava, nakon dodatnog internog sagledavanja i komunikacije (sastanaka) sa svim uključenim stranama, krajem februara 2022. dostavio predlog za rješenje, na koji očekuje saglasnost Donatora / IPF, kako bi mogao preduzeti dalje aktivnosti u cilju osiguranja nesmetanog završetka procesa

projektovanja i stvaranje preduslova za početak izvođenja radova, koje bi vjerovatno trebalo da bude realizovano kroz pet pod-dionica.

Vlada je 9. XII 2021. usvojila i Akcioni plan Strategije razvoja saobraćaja 2021-2022. s Izvještajem o realizaciji Akcionog plana Strategije razvoja saobraćaja 2019-2020.

21.2. Trans-evropske energetske mreže

21.2.1. Ostvareni rezultati

Elektroenergetska infrastruktura

Tokom 2021. postojao je problem završetka dalekovoda 400 kV Lastva – Podgorica zbog stubnih mjesta koja su u vlasništvu privatnih lica i sa istima je u međuvremenu zaključen sporazum o rješavanju imovinsko – pravnih odnosa, tako da se očekuje da radovi budu završeni u prvoj polovini tekuće godine, nakon čega će dalekovod 400 kV Lastva-Podgorica biti u cjelosti realizovan i pušten pod napon.

Nadalje, vezano za dionicu 400 kV Čevo – Pljevlja, dalekovod je dug više od 190 km i ima 680 stubova od kojih nijesu realizovana samo 55, urađena je kompletna projektna dokumentacija, isporučena je sva oprema i izvedeno je preko 85% radova. Na dionici Čevo – Brezna su završeni svi radovi osim dijela elektromontažnih radova povezivanja na dionicu Lastva – Čevo, koji će ubrzo biti gotovi. Na dionici Brezna – Njegovuđa su završeni svi temelji i montirani stubovi osim na 2 lokacije kod jednog vlasnika sa kojim se obavljaju pregovori, jer je ovaj predmet ponovo pred Upravnim sudom. Na ovoj dionici riješena je sporna sječa šume u trasi dalekovoda i biće obavljena nakon što uslovi na terenu to dozvole. Na dionici Njegovuđa – Tara izvođenje radova je uslovljeno povezivanjem Žabljaka sa TS Brezna, što nije moguće dok se ne riješe imovinsko pravni sporovi sa dva vlasnika. I na kraju, na dionici Tara – Pljevlja trenutno nije moguće izvođenje radova na lokaciji Đurđevića Tara, Javorak i Komini, zbog zahtjeva mještana za izmještanje trase dalekovoda. Za radove na lokacijama Javorak i Komini očekuje se dobijanje građevinske dozvole na bazi izmijenjene trase, nakon čega će ovi radovi biti obavljeni. Na lokaciji Đurđevića Tara se razmatra rješenje na bazi iste trase, ali koje bi bilo prihvatljivo za mještane.

21.3. Trans-evropske telekomunikacione mreže

21.3.1. Ostvareni rezultati

Skupština je 29. XII 2021. usvojila Zakon o korišćenju fizičke infrastrukture za postavljanje elektronskih komunikacionih mreža velikih brzina („Sl. list CG“, br. 1/22).

Vlada je 23. XII 2021. usvojila Mapu puta za uvođenje 5G mobilnih mreža i razvoj širokopojasnog pristupa internetu.

U okviru MAP REA procesa realizovan je Sporazum o smanjenju cijena usluga rominga na regionalnom nivou između Republike Albanije, Bosne i Hercegovine, Crne Gore, Republike Kosovo, Republike Sjeverne Makedonije i Republike Srbije. Smanjenje cijena usluga rominga u regionu sprovedeno je u dvije faze: prva faza tranzicije je počela u julu 2019, dok se druga faza, “roaming like at home”, primjenjuje od 1. VII 2021. Ekonomije zemalja Zapadnog Balkana podržane od strane RCC i EK u oktobru 2021. dogovorile su **Mapu puta o smanjenju troškova rominga između zemalja Zapadnog Balkana i Evropske Unije.**

Realizovana je I faza projekta „Razvoj infrastrukture za širokopojasni pristup internetu u Crnoj Gori“, koji se nalazi na Jedinствenoj listi infrastrukturnih projekata Vlade, koji podrazumijeva obezbijedivanje izgradnje adekvatne infrastrukture za brz i siguran internet do svih domaćinstava, privrednih subjekata, obrazovnih institucija i zdravstvenih ustanova u cilju podrške digitalnoj transformaciji društva i ekonomije, kroz izradu Studije izvodljivosti i Analize isplativosti u pojedinim zonama. Projekat je realizovan uz pomoć sredstava obezbijedenih od strane Zapadnobalkanskog investicionog okvira (WBIF) i uz tehničku pomoć Evropske komisije, a planirana je II faza realizacije projekta kroz novu tehničku podršku koja se odnosi na izradu Idejnog projekta. Crna Gora je 4. III 2022. predala zahtjev WBIF-u za tehničku pomoć.

Formirana je Radna grupa za izradu Nacrta Strategije uvođenja 5G mobilnih komunikacionih mreža u Crnoj Gori u martu 2022.

**Napomena: Oblast telekomunikacija je takođe obuhvaćena kroz Poglavlje 10: Informatičko društvo i mediji.*

POGLAVLJE 27 - ŽIVOTNA SREDINA I KLIMATSKE PROMJENE

27.1. Horizontalno zakonodavstvo

Crna Gora je 28. X 2021. usvojila Izvještaj o implementaciji Akcionog plana za ispunjavanje završnih mjerila u poglavlju 27 - Životna sredina i klimatske

promjene za period februar – jul 2021. Shodno istom, stepen realizacije obaveza iznosio je 82.1%.

Vlada je 23. XII 2021. donijela Finansijsku procjenu Akcionog plana za ispunjavanje završnih mjerila u poglavlju 27 – Životna sredina i klimatske promjene koja obuhvata period 2021-2025. Da bi se u periodu 2021-2025. realizovale planirane aktivnosti u Akcionom planu – procjena finansijskih potreba je na nivou od 482,996,838 eura.

Bilans stanja

Strateška procjena uticaja (SEA)

U periodu 1. I -31. XII 2021, Agencija za zaštitu životne sredine (AZŽS) je izdala osam saglasnosti na izvještaje o strateškoj procjeni uticaja na životnu sredinu i to:

- 1) Državna studija lokacije "Sektor 6" (Bijela, Rt Sv. Neđelja) opština Herceg Novi
- 2) Plan Upravljanja vodama na vodnom području Dunavskog sliva
- 3) Plan Upravljanja vodama na vodnom području Jadranskog sliva
- 4) Detaljni-urbanistički plan "Centar" opština Plužine
- 5) Prostorno-urbanistički plan opština Gusinje
- 6) Prostorno -urbanistički plan opština Plav
- 7) Strategija razvoja turizma do 2025. s Akcionim planom
- 8) Detaljni urbanistički plan "Lijeva obala Lima" opština Berane

Kada su u pitanju komisije za ocjenu Izvještaja o strateškoj procjeni uticaja na životnu sredinu, u toku 2021. bile su formirane dvije, za Plan upravljanja vodama Dunavskog sliva i Komisija za Plan upravljanja vodama Jadranskog sliva. Niti u jednoj od navedenih, nije bilo članova iz NVO sektora.

U okviru Priloga 2 se nalaze podaci u vezi sa sprovođenjem Direktive o Eko-kriminalu.

27.2. Kvalitet vazduha

Bilans stanja

Vlada je 28. X 2021. donijela Uredbu o graničnim vrijednostima emisija iz postrojenja za sagorijevanje i načinu izračunavanja graničnih vrijednosti emisija za postrojenja koja koriste više vrsta goriva („Sl. list CG“, broj 129/21).

Video-konferencija, kojoj su prisustvovali predstavnici EK i MEPPU, na temu Strategije upravljanja kvalitetom vazduha, održana je putem video linka 20. I 2022.

27.3. Upravljanje otpadom

Bilans stanja

Tokom 2021. intenzivno su se sprovodile aktivnosti na izradi novog Zakona o upravljanju otpadom, čije je donošenje planirano za III kvartal 2022. Donošenje Državnog plana upravljanja otpadom u Crnoj Gori za period od 2023-2028. planirano je PPCG-om za IV kvartal 2022. S tim u vezi, potpisan je Ugovor sa obrađivačem ovog planskog dokumenta, a projekat će biti finansiran iz godišnjeg Akcionog programa IPA 2017.

U opštini Plav izgrađeno je reciklažno dvorište sa sortirnicom, a u opštini Petnjica izgrađeno je reciklažno dvorište. Ova dva projekta finansirana su iz sredstava IPA fonda. Završetak izgradnje transfer stanice u opštini Andrijevica planira se polovinom 2022. Početak sanacije privremenog odlagališta komunalnog otpada na lokaciji „Zakršnica“ na teritoriji opštine Mojkovac, planira se tokom jula 2022. (revidovan Glavni projekat). Iako je potpisan Ugovor, zbog problema sa izvođačem radova na izgradnji reciklažnog dvorišta sa sortirnicom u opštini Berane, realizacija ovog projekta je do daljnog obustavljena.

Urađena je Studija izbora lokacije za regionalni centar za obradu otpada u opštini Nikšić (Nikšić, Šavnik, Plužine, Žabljak, Herceg Novi, Kotor, Tivat, Budva).

Kapitalnim budžetom za 2022. planirana su sredstva za realizaciju projekata sanacije neuređenih odlagališta u Baru, Nikšiću, Kolašinu i Tivtu.

Iako su sredstva obezbijeđena iz Kapitalnog budžeta, izrada tehničke dokumentacije za reciklažno dvorište sa sortirnicom i transfer stanicu u opštini Pljevlja, reciklažno dvorište u opštini Kolašin, biće kandidovana kroz IPA projekat „Podrška pripremi projekata za sektor životne sredine i klimatskih promjena, Crna Gora“. U vezi sa prethodno navedenim, Vlada je 29. XII 2021, usvojila Jedinствену listu prioriternih infrastrukturnih projekata, kako bi se stekli uslovi za obezbjeđenje sredstava za finansiranje projekta od strane međunarodnih finansijskih institucija i donatora. Na pomenutoj listi kandidovan je, između ostalih, projekat zamjene azbestno-cementnih cijevi u vodovodnim sistemima u Crnoj Gori koji je predviđen Državnim planom upravljanja otpadom i Akcionim planom za ispunjavanje završnih mjerila u poglavlju 27.

U okviru saradnje s EBRD-om, MEPPU dostavljena je Predstudija i Studija izvodljivosti za izgradnju regionalnog centra upravljanja otpadom u opštini Bijelo Polje koji će opsluživati opštine na sjeveru Crne Gore (Bijelo Polje, Berane, Pljevlja, Rožaje, Plav, Andrijevića, Petnjica, Gusinje, Mojkovac, Kolašin i Žabljak). Planirano je da Predstudija i Studija budu finalizovane do kraja aprila 2022.

U okviru IPA 2016 projekta „Snabdijevanje opremom za podršku sprovođenju i monitoringu upravljanja otpadom“, obezbjeđeno je 1247 kontejnera i jedanaest presa za opštinska komunalna preduzeća u Crnoj Gori.

Kompanija Rade Končar Service iz Makedonije, sa kojom je ugovoreno da izvrši dekontaminaciju opreme sa niskim stepenom kontaminacije, je završila posao. Ukupno 59 transformatora (oko 80 tona) je dekontaminirano i vraćeno vlasniku na dalju upotrebu. Kompanija Miteco Kneževac iz Srbije, koja je ugovorena da izvrši trajno odlaganje visoko kontaminirane PCB opreme, ulja i otpada, završila je posao. Ukupno je odloženo 224,76 tona. Dakle, količina PCB opreme i otpada koji je zbrinut ovim aktivnostima je oko 305 tona. S ovim količinama, ukupno je 553 tone, odnosno 85% PCB opreme i otpada identifikovanog u zemlji, zbrinuto na ekološki prihvatljiv način, a rizik od izlaganja ovoj opasnoj hemikaliji je značajno smanjen. Objavljen je tender za uklanjanje oko 1,000 tona zemljišta sa najvećim i opasnim stepenom kontaminacije i u toku je evaluacija pristiglih ponuda.

27.4. Kvalitet voda

Normativni okvir

U oblasti kvaliteta voda, donijeti su sljedeći podzakonski akti:

- Pravilnik o izmjeni Pravilnika o parametrima, provjeri usaglašenosti, metodama, načinu, obimu analiza i sprovođenju monitoringa zdravstvene ispravnosti vode za ljudsku upotrebu kojim se prenosi Direktiva 98/83/EC o kvalitetu vode namijenjene za ljudsku upotrebu („Sl. list CG“, broj 101/21) i
- Pravilnik o bližem načinu utvrđivanja i obezbjeđivanja ekološki prihvatljivog protoka površinskih voda („Sl. list CG“, broj 69/21).

Vlada je 3. III 2022. donijela planove upravljanja vodama na vodnom području Dunavskog i Jadranskog sliva čime se direktno doprinosi ispunjavanju četvrtog završnog mjerila u poglavlju 27.

Donijeta je Odluka o određivanju područja značajno ugroženih od poplava („Sl. list CG“, br. 30/22).

Bilans stanja

Tokom 2021. nastavljene su aktivnosti na sprovođenju IPA 2016 projekta „Podrška sprovođenju i praćenju upravljanja vodama, Crna Gora“.

U pogledu zaštite voda od zagađenja nitratima iz poljoprivrednih izvora urađena je analiza dostupnih podataka i stanja životne sredine i identifikacija zona osjetljivih na zagađenje nitratima. U toku je izrada Akcionog programa sa mjerama za ograničavanje primjene svih azotnih đubriva na zemlji i monitoring, u pogledu označenih ranjivih zona.

Vezano za implementaciju Direktive o poplavama 2007/60/EC, urađen je inventar postojeće infrastrukture za zaštitu od poplava, kao i preliminarna procjena rizika od poplava (PFRA) za vodno područje Dunavskog i Jadranskog sliva.

Započete su aktivnosti na izradi mapa opasnosti od poplava i rizika od poplava.

U pogledu implementacije Direktive o vodi za kupanje, urađena je analiza dostupnih podataka i poboljšanje monitoringa, kao i procjena i klasifikacija kvaliteta vode za kupanje.

Okvirna direktiva o morskoj strategiji

Dokument o određivanju dobrog stanja morske sredine i ciljevima i indikatorima za postizanje ili održavanje dobrog stanja morske sredine i Početna procjena stanja morske sredine finalizovani su na crnogorskom i engleskom jeziku. U periodu 21. XII 2021 - 31. I 2022. sprovedena je javna rasprava za oba dokumenta i finalizovan je i objavljen Izvještaj s javne rasprave. Dokumenta su dostavljena EK na mišljenje 18. III 2022. Takođe, projektni tim je pripremio Nacrt dokumenta Program monitoringa morske sredine koji je predat Radnoj grupi za MSFD koja je uspostavljena u okviru projekta, na komentare. Dokument je razmotren na sastanku Radne grupe, 18. XI 2021, dok su komentari dostavljeni do 11. II 2022. U toku je priprema Programa mjera za postizanje i/ili održavanje dobrog stanja morske sredine, shodno Zakonu o zaštiti morske sredine i podzakonskim aktima, odnosno MSFD. Zbog nemogućnosti dolaska broda u Crnu Goru tokom 2021. koji bi omogućio prikupljanje podataka na lokacijama definisanim u okviru cijelog teritorijalnog mora, terensko istraživanje i prikupljanje dodatnih podataka je obavljeno u mogućoj mjeri u drugoj polovini 2021.

Dodatno, u izvještajnom periodu, finalizovan je projekat GEF Adriatic: „Implementacija ekosistemskog pristupa u Jadranskom moru kroz planiranje namjene mora“ na Završnoj konferenciji održanoj 29. VI 2021. Glavni rezultati

projekta su: Integrisani program monitoringa morske sredine, shodno zahtjevima Barselonske konvencije, dokument kojim je definisana metodologija za procjenu stanja morske sredine, shodno zahtjevima ekosistemskog pristupa, odnosno procijenjen stepen postizanja dobrog stanja morske sredine. Projekat je takođe podržao unapređenje baze podataka o monitoringu morske sredine s ciljem omogućavanja jednostavnijeg izvještavanja ka Barselonskoj konvenciji i Evropskoj agenciji za životnu sredinu. Značajni rezultat projekta su i GIS baze podataka, analitičke osnove i podloge za izradu plana područja mora shodno Protokolu o integralnom upravljanju obalnim podrčjem i MSP Direktivi. U toku je realizacija GEF projekta: „Promocija upravljanja zaštićenim područjima kroz integrisanu zaštitu morskih i obalnih ekosistema u obalnom području Crne Gore“, koji je tokom 2021. pružio značajnu podršku procesu uspostavljanja tri morska zaštićena područja u priobalnom području Crne Gore. U okviru projekta pruža se podrška upravljaču kroz podršku izradi planova upravljanja, nabavku opremu i organizaciju obuka. MEPPU dodatno učestvuje i u sprovođenju Interreg MED projekta „Zaštita biodiverziteta“ (Panacea II), u okviru kojeg su predstavnici državnih institucija i NVO sektora iz Crne Gore učestvovali na Forumu za morska zaštićena područja u Mediteranu u periodu 28. novembar – 1. decembar 2021. u Monaku, tokom kojeg je poseban događaj na marginama posvećen obilježavanju proglašenja prvih morskih zaštićenih područja u Crnoj Gori. U toku je organizacija obuke na temu upravljanja morskim zaštićenim područjima kroz razmjenu dobrih praksi i iskustava iz Mediterana.

U oblasti otpadnih voda u periodu od juna 2021. do marta 2022. realizovane su sljedeće aktivnosti:

- 1) Raspisan je tender za izgradnju kanalizacione mreže u naselju Vranjina u iznosu od 0,3 miliona eura
- 2) Raspisan tender je tender za izgradnju i unapređenje PPOV-a u Pljevljima u iznosu od 0,4 miliona eura
- 3) Realizovan je projekat po osnovnom ugovoru u Baru u iznosu od 8,3 miliona €, koji podrazumijeva izgradnju 5.8km vodovodne mreže, 19.2km fekalne kanalizacione mreže, 1km atmosferske kanalizacione mreže, pumpne stanice sa izgradnjom novog podmorskog ispusta “Sutomore” i
- 4) rezervoara “Šušanj 2”. Takođe, realizovane su dodatne mjere u Baru, a koje se odnose na izgradnju sistema za vodosnabdijevanje za naselja Polje, Zaljevo, Sveti Ivan i Mala Volujica (sa rezervoarom Zaljevo), kao i izgradnja kanalizacione pumpne stanice Volujica sa opcionim potisnim cjevovodom u iznosu od 2,8 miliona eura.

- 5) Sprovedena je tenderska procedura za projekte koji se odnose na rekonstrukciju i proširenje vodovodne i kanalizacione infrastrukture u Ulcinju i u toku je pregovaranje. Ova aktivnost se realizuje u okviru Faze V u ukupnom iznosu od 20 mil. eura.
- 6) Završena je izgradnja dijela kolektorskog sistema u Podgorici u iznosu od oko sedam miliona eura.
- 7) Nastavljene su aktivnosti započete u prethodnom periodu u oblasti otocadnih voda (izgradnja PPOV-a u Podgorici, Andrijevici, Petnjici, kao i proširenje mreže u primorskim opštinama).

27.5. Zaštita prirode

Bilans stanja

Nakon Parka prirode „Platamuni“ (22. IV 2021), Vlada je morskim zaštićenim područjima proglasila Park prirode „Katič“ (16. IX 2021.) i Park prirode „Stari Ulcinj“ (30. XII 2021.). Vlada je donijela Odluku o stavljanju pod preventivnu zaštitu lokaliteta „Sopot“ i „Dražin Vrt“ 30. VII 2021. Proglašenjem tri morska zaštićena područja u Crnoj Gori, kojim se zaokružio proces uspostavljanja prvih zaštićenih područja u moru, obezbijedili su se uslovi za njihovu adekvatnu zaštitu, čime se površina zaštićenih područja u Crnoj Gori uvećava za skoro 5000 ha. Takođe, u toku je izrada planova upravljanja proglašanih područja i obuke upravljača (JP „Morsko dobro“).

Kada je riječ o aktivnostima koje se odnose na nastavak prikupljanja podataka sa ciljem identifikovanja potencijalnih Natura 2000 područja u okviru državnog budžeta tokom 2021. opredijeljena su sredstva u iznosu 300.000 eura za nastavak terenskog rada, koji je realizovala Agencija za zaštitu životne sredine. Kartiranje stanišnih tipova i vrsta realizovano je na sledećim lokacijama: Nikšićko polje, zaleđe Ade Bojane i Velike plaže (dio koji nije obuhvaćen dotadašnjim istraživanjima), Kosanica, Orijen (dio koji nije obuhvaćen istraživanjima prethodnih godina), Vrmac, Lovćen, Zeletin i Ahmica. Takođe, nastavljen je rad na prikupljanju podataka za ptice. Nastavljena je i obuka mladih stručnjaka. Objavljen je i „Priručnik za identifikaciju tipova staništa Crne Gore od značaja za Evropsku uniju“. Aktivnosti po pitanju Nature 2000 nastavile su se i tokom 2022. sredstvima koja su opredijeljena kroz državni budžet i kroz projekat podržan od strane Evropske unije (EUIF) „Doprinos uspostavljanju Nature 2000“ (u iznosu od 300.000 eura). Pripremne konsultacije i angažovanje stručnjaka je u toku i očekuje se početak terenskog rada tokom aprila 2022.

Odlukom Savjeta za privatizaciju, koja je donesena 21. VII 2021, navodi se da je Ulcinjska solana državno vlasništvo, te je imovina Crne Gore upisana na zemljište ukupne površine preko 14,5 miliona kvadratnih metara, dok pravo korištenja pripada Solani „Bajo Sekulić“.

Vežano za Park prirode „Ulcinjska solana“ u periodu jun 2021- mart 2022, Crna Gora je nastavila sa redovnim kvartalnim izvještavanjem Evropske komisije o nivou sprovođenja mjera za zaštitu Ulcinjske solane. Nastavljene su mjere i aktivnosti u cilju obezbjeđivanja dalje zaštite i održivog upravljanja Parkom prirode „Ulcinjska solana“, u saradnji sa Javnim preduzećem Nacionalni parkovi (JPNP), sa kojim je produžen Ugovor o zakupu Ulcinjske solane do 1. VIII 2022.

MPŠV, postupajući po zahtjevu Javnog preduzeća za uzgoj, zaštitu i lov divljači „Ulcinj“ iz Ulcinja, za davanje saglasnosti na Godišnji lovni plan za lovište „Ulcinj“, za lovnu 2021/22 lovnu godinu, djelimično je usvojilo zahtjev korisnika lovišta, pa je data saglasnost na Godišnji lovni plan za lovište „Ulcinj“, osim za dio lovišta koji zahvata Park prirode „Ulcinjska Solana“, površine 1.477 ha. Na taj način je obezbijeđeno da se na tom zaštićenom području ispoštuje zabrana lova, u skladu sa Odlukom o proglašenju Parka prirode „Ulcinjska solana“. Slično rješenje može se donijeti i za narednu lovnu godinu, a obzirom da važnost Lovne osnove ističe 31. III 2022, korisnik lovišta će nastaviti da gazduje lovištem na osnovu Privremenog godišnjeg lovnog plana.

Vežano za rijeku Taru, MEPPU, u saradnji sa Agencijom za zaštitu životne sredine i ekološkom inspekcijom, poslednjih mjeseci izvršilo je više kontrola kritičnih tačaka na Tari u cilju utvrđivanja činjeničnog stanja. Uočene su određene nepravilnosti, a kako u poslednjih godinu dana nije bilo novih radova, ni u koritu Tare, ni na obalama, zatečeno stanje je iz prethodnog perioda i da bi se saniralo formiran je multidisciplinarni tim koji čine predstavnici China Bridge and Road Corporation (CRBC), Agencije za zaštitu životne sredine, MEPPU, ekološke inspekcije i MPŠV, kao i nezavisni stručnjaci iz oblasti ekologije i zaštite životne sredine i hidrogeologije. Multidisciplinarni tim ima zadatak da prati postupak remedijacije za koji je Agencija za zaštitu životne sredine dala saglasnost, kao i da prati dinamiku sprovođenja planiranih mjera. Cilj je da se postojeće stanje što više popravi i da se korito Tare vrati u prvobitno stanje kroz postupke remedijacije/sanacije. Plan remedijacije/sanacije (Čestogaz-Uvač-Mataševo) se realizuje određenim tempom, gdje ima stalnih nepravilnosti, te je izvođaču naloženo da ih otkloni u najkraćem mogućem roku. Postupak sanacije je završen samo na prvom

lokaciji (Uvač), dok su radovi na sprovođenju sanacionih mjera na ostalim lokacijama u toku. Kompanija CRBC na obalama rijeke Tare obavljala je aktivnosti na odlaganju isključivo viškova prirodnog materijala iz iskopa iz tunela, te stoga ne radi se o građevinskom otpadu i deponijama. Posljednja četiri mjeseca 2021. CRBC je radio na uređenju već postojećih deponija iskopanog materijala. Inspektor za životnu sredinu je potvrdio da u proteklih godinu dana nije bilo odlaganja novog materijala, jer su završeni grubi građevinski radovi na cijeloj dionici autoputa. Takođe, Osnovni sud je izvršio uvid u nalaze uviđaja, iskaze svjedoka i foto i video materijal, te je 24. I 2021. izašao na lice mjesta. Osnovni sud u Podgorici usvojio je tužbeni zahtjev Sportsko-ribolovnog društva Tara i Morača i donio rješenje kojim se preduzeće CRBC obavezuje da isplati odštetu po tri osnova. Kineskoj kompaniji CRCB, koja gradi prvu deonicu autoputa Bar-Boljare, naloženo je da plati oko 200.000 evra odštete zbog uništavanja ribe i drugih organizama u rijeci Tari.

Povodom slučaja Porto Skadar Lake stalni komitet Bernske konvencije ponovo je razmotrio pritužbu na sastanku od 29. XI do 3. XII 2021, u svjetlu podnijetih izveštaja MEPPU i podnosioca žalbe. Stalni komitet se zahvalio objema stranama na izvještavanju tokom godine i pozdravio početak nekih oblika saradnje između nevladinih organizacija i državnih organa. Komitet je pozdravio brojne projekte i aktivnosti koje sprovode nacionalne vlasti. Međutim, izrazio je zabrinutost da su centralni aspekti žalbe prikazani u Preporuci br. 201 (2018) još uvek neadekvatno adresirani, tri godine nakon usvajanja Preporuke. To se odnosi na sledeća tri ključna problema koje ističe podnosilac žalbe: potpuno odustajanje od DSL Mihalovići, razvoj novog prostornog plana i plana upravljanja i sprovođenje/kontrolu primjene postojećeg zakonodavstva na terenu. Takođe, stalni komitet je primio k znanju zabrinutost podnosioca žalbe u kontekstu iskaza da politička situacija u zemlji odlaže napredak i daje pomiješane poruke. Zaključeno je da slučaj ostaje otvoren i da se traži da obje strane dostave ažurirane informacije za prvi sastanak Biroa 2022, koristeći 12 tačaka Preporuke br. 201 (2018) kao osnovu za njihovo izveštavanje. S tim u vezi, planirano je da se na sjednici Biroa 6-7. IV 2022. razmatra izvještaj koji je potrebno da MEPPU prethodno pripremi.

27.6. Industrijsko zagađenje

Normativni okvir

Na osnovu Zakona o industrijskim emisijama („Sl. list CG”, broj 17/19), kojim se prenosi Direktiva 2010/75/EU o industrijskim emisijama (IED), donijeta je Uredba o graničnim vrednostima emisija iz postrojenja za sagorijevanje i

metodu izračunavanja vrednosti emisije za postrojenja koja koriste više vrsta goriva ("SI list CG", 129/21).

Projekat „Upravljanje industrijskim otpadom i čišćenje“

Intenzivirane su aktivnosti na sprovođenju projekta „Upravljanje industrijskim otpadom i čišćenje“ u saradnji sa Svjetskom bankom. U prethodnom periodu, u skladu s ugovorom, nastavljeno je sa izvozom grita sa lokacije brodogradilišta Bijela budući da su obezbijeđene neophodne dozvole za izvoz otpada. Poslednje količine grita izvezene su početkom februara 2022. Završeni su radovi na remedijaciji flotacionog jalovišta „Gradac“ i na deponiji pepela i šljake „Maljevac“.

Sa stanovišta poglavlja 27, završetkom remedijacije ovih lokacija ostvaren je značajan napredak u implementaciji i sprovođenju pravne tekovine EU. Remedijacija je posebno značajna kada se uzme u obzir kontrola i spriječavanje daljeg zagađenja opštine Pljevlja i prigradskih naselja s obzirom na to da su ove deponije prepoznate kao najizraženiji ekološki problemi u Crnoj Gori i sanacija istih, u skladu sa ekološkim standardima, bila j prioriteta.

Kada je riječ o bazenima crvenog mulja i deponiji čvrstog otpada koji se nalaze na lokaciji KAPa, kroz budžet projekta obezbijeđena su sredstva za izradu tehničke dokumentacije za remedijaciju. Do sada su završeni Glavni projekat remedijacije za obje lokacije, koji su i odobreni od strane revidenta, a u toku je i priprema preostale tehničke dokumentacije, odnosno izrade Elaborata procjene uticaja na životnu sredinu (EIA) i Elaborata procjene uticaja na životnu sredinu i društvo (ESIA), povodom čega će biti organizovane javne rasprave.

U odnosu na pitanje tretmana opasnog i neopasnog otpada, uspostavljen je mehanizam za stvaranje i održavanje kvalitete baze podataka (registra) otpada i sistem je stavljen u funkciju.

Operateri Seveso postrojenja većeg rizika Jugopetrol AD Podgorica, Luka Bar AD, Bar, Energogas d.o.o., Podgorica i Polix Berane, su dostavili Agenciji za zaštitu životne sredine Izvještaj o bezbjednosti i Plan zaštite od udesa na saglasnost. Agencija je formirala dvije stručne komisije za ocjenu dokumentacije i to za Jugopetrol i Energogas. Procedura evaluacije navedenih dokumenata je u toku.

Kako je Protokol o registrima ispuštanja i prenosa zagađujućih materija ratifikovan u julu 2017, obaveza Crne Gore na osnovu Regulative (EC) No 166/2006 (EPRTR) je uspostavljanje i precizno definisanje katastra zagađivača (PRTR) sa bazom podataka o emisijama zagađivača, kako bi se na efikasan

način obezbijedio pristup javnosti informacijama o životnoj sredini. U tom smislu MEPPU je dostavilo pismo podrške za regionalni projekat „Unapređenje registara ispuštanja i prenosa zagađujućih materija u zemljama Zapadnog Balkana i Republici Moldaviji“, kroz koji je u decembru 2021. urađena Nacionalna procjena pravnih, institucionalnih i tehničkih potreba, kao i potreba izgradnje kapaciteta, u cilju uspostavljanja registra zagađivača.

MEPPU u saradnji sa Ekonomskom komisijom Ujedinjenih nacija za Evropu, kroz Program pomoći Konvencije o industrijskim akcidentima tokom 30. XI i 1. XII 2021 organizovalo je Tehničku misiju za podršku Crnoj Gori u implementaciji UNECE Konvencije o prekograničnim efektima industrijskih nesreća.

27.7. Hemikalije

Normativni okvir

Na osnovu Zakona o hemikalijama donešeni su:

- Pravilnim o izmjenama Pravilnika o klasifikaciji, označavanju i pakovanju hemikalijama u skladu sa Globalno harmonizovanim sistemom UN („SI list CG“, br. 85/17 i 117/21) kojim su prenijeti Aneksi I do V CLP Regulative i
- Pravilnik o sadržaju bezbjednosnog lista za hemikalije („SI list CG“, broj 25/22) kojim je prenijeta Regulativa EU 2020/878 o izmjeni Priloga II REACH Regulative.

Bilans ostvarenih rezultata

Crna Gora je 23. IX 2021. usvojila Izvještaj o realizaciji Akcionog plana za sprovođenje Nacionalnog plana implementacije Stokholmske konvencije 2019-2023, za 2019. i 2020.

Takođe, 23. XII 2021. donijet je Nacionalni plan za implementaciju Minamata konvencije o živi sa Akcionim planom 2022-2022 sa Minamata incijalnom procjenom, koji je u februaru 2022. dostavljen Sekretarijatu Minamata konvencije.

Memorandum o saradnji između Agencije za zaštitu životne sredine i MEPPU, MZD, Prirodno matematičkog fakulteta-smjer Biologija, Metalurško tehnološkog fakulteta, Instituta za javno zdravlje, Instituta za lijekove i medicinska sredstva, Centra za ekotoksikološka ispitivanja, Uprave za bezbjednost hrane, veterinu i fitosanitarne poslove, čime je uspostavljena zvanična saradnja između relevantnih zainteresovanih strana i Agencije o upravljanju hemikalijama i biocidnim proizvodima, potpisan je 13. XII 2021.

Nastavljena je kontinuirana saradnja i izgradnja kapaciteta za učešće u radu tijela Evropske agencije za hemikalije (ECHA) u okviru IPA projekta „Pripreme mjere za upravljanje hemikalijama za zemlje kandidate i potencijalne kandidate“.

U periodu 8-10. XI 2021. organizovana je TAIEX hibridna ekspertska misija sa ciljem izmjena i dopuna Zakona o biocidnim proizvodima. Takođe, predstavnici Crne Gore učestvovali su na sastancima nadležnih organa, kao posmatrači, za delegirane akte CLP i REACH - CARACAL sastanci, sastancima naleznih tijela za BPR regulativu, sastancima DNA za PIC Regulativu.

U toku 2021. odobreni su sljedeći projekti:

- Jačanje sinergije između Bazelske, Roterdamske, Stokholmske i Minamata konvencije,
- Izgradnja održivih kapaciteta za ažuriranje NIP-a Stokholmske konvencije (Nacionalni plan sprovođenja),
- Fazno isključivanje žive u sektoru zdravstva.

Takođe, u decembru 2021. MEPPU je potpisalo sedam ugovora s NVO u cilju finansiranja projekata/programa na temu sprovođenja edukativnih kampanja o bezbjednom upravljanju dugotrajnim organskim zagađujućim supstancama (POPs), u skladu sa Sektorskom analizom za utvrđivanje predloga prioriternih oblasti od javnog interesa i potrebnih sredstava za finansiranje projekata nevladinih organizacija iz Budžeta Crne Gore u 2021, koji će se realizovati tokom 2022.

Agencija je tokom 2021. izdala 448 dozvola za slobodan promet (uvoz) opasnih hemikalija i to 318 dozvola za uvoz hemikalija, 127 dozvola za uvoz ulja i maziva, tri dozvole za izvoz hemikalija, dok je 11 zahtjeva odbijeno kao neuredan podnesak. Dalje, izdato je 19 PIC saglasnosti (Postupak davanja saglasnosti na osnovu prethodnog obavještenja). Na osnovu Zakona o biocidnim proizvodima podnešeno je 193 zahtjeva, od kojih je izdato: 165 rješenja o upis u Privremenu listu biocidnih proizvoda; 18 rješenja za obavljanje djelatnosti prometa, upotrebe i skladištenja biocida, dok su 13 zahtjeva su odbijena. U izvještajnom periodu postavljeno je 14 pitanja Nacionalnom help-desku (helpdesk@epa.org.me), a većina se odnosila na registraciju biocidnih proizvoda. U cilju unaprijeđenja rada helpdeska pripremljena je brošura „PAZI ŠTA KUPUJEŠ“ dostupna <https://epa.org.me/wp-content/uploads/2022/02/Brochure-Pazi-sta-kupujes.pdf>.

Shodno Zakonu o hemikalijama, ekološka inspekcija je obavila 62 inspeksijska nadzora, donijela 15 rješenja o otklanjanju nepravilnosti, podnijela dva zahtjeva za pokretanje prekršajnog postupka. Sanitarni inspektori izvršili su 839 pregleda pošiljki pri uvozu hemikalija i biocidnih proizvoda u količini od 3 251 602 kg. Ukupnoj pregledanoj količini je odobren uvoz i promet. Sanitarni inspektori izvršili su u unutrašnjem prometu 229 inspeksijskih pregleda od toga 22 inspeksijska pregleda biocidnih proizvoda i nijesu utvrđene nepravilnosti, kao i 207 inspeksijskih pregleda u cilju kontrole Uredbe o zabranjenim odnosno dozvoljenim načinima upotrebe, proizvodnje i stavljanja na tržište hemikalija koje predstavljaju neprihvatljiv rizik po zdravlje ljudi i životnu sredinu. Takođe, izvršeno je 28 laboratorijskih ispitivanja plastičnih igračaka na prisustvo ftalata, od čega je 12 uzoraka bilo nebezbedno. Subjekti nadzora su obaviješteni o rezultatima i dobrovoljno su preduzele mjere neodložnog sprječavanja dalje distribucije nebezbednih igračaka.

27.8. Buka

Normativni okvir

Tokom 2021. donijet je Pravilnik o izmjenama i dopunama Pravilnika o graničnim vrijednostima buke u životnoj sredini, načinu određivanja indikatora buke i akustičnim zonama i načinu procjene štetnog dejstva buke („Sl. list CG“, broj 94/21) kojim je transponovana Direktiva Komisije (EU) 2020/367 kojom se mijenja Aneks III Direktive 2002/49/EC.

Bilans stanja

Glavni grad je, u skladu sa smjernicama relevantnih strateških dokumenata iz oblasti zaštite od buke u životnoj sredini, započeo implementaciju programa monitoringa buke na 11 rezidentnih lokacija. Nakon realizovanog drugog uzastopnog programa monitoringa buke, odnosno dobijanja konkretnije slike o izvorima/uzrocima i trendu eventualnog povećanja ili smanjenja nivoa buke, definisaće smjernice za ublažavanje prepoznatih prekoračenja i organizovati kampanju u cilju povećanja javne svijesti po datom pitanju.

27.9. Civilna zaštita

Normativni okvir

Skupština je donijela Zakon o dopunama Zakona o zaštiti i spašavanju („Sl. list CG“, broj 146/21) 29. XII 2021. Takođe, donijeti su i sljedeći podzakonski akti:

- Pravilnik o dopunama Pravilnika o opremi i stručnom kadru za vršenje ispitivanja protivpožarnih aparata („Sl. list CG“, broj 75/21),

- Pravilnik o načinu vršenja revizije tehničke dokumentacije složenih inženjerskih objekata u kojima se proizvode i skladište eksplozivne materije („Sl. list CG“, broj 83/21),
- Pravilnik o bližem elaboratu pripremnih radova za građenje složenih inženjerskih objekata u kojima se proizvode i skladište eksplozivne materije („Sl. list CG“, broj 84/21),
- Pravilnik o načinu vršenja tehničkog pregleda složenog inženjerskog objekta u kojem se proizvode i skladište eksplozivne materije („Sl. list CG“, broj 94/21),
- Pravilnik o načinu obavljanja stručnog nadzora nad građenjem složenih inženjerskih objekata u kojima se proizvode i skladište eksplozivne materije („Sl. list CG“, broj 95/21),
- Pravilnik o načinu izrade i sadržini tehničke dokumentacije za složene inženjerske objekte u kojima se proizvode i skladište eksplozivne materije („Sl. list CG“, broj 115/21),
- Pravilnik o zvanjima, oznakama zvanja, uniformi i zaštitnoj i spasilačkoj opremi pripadnika opštinskih službi za zaštitu i spašavanje („Sl. list CG“, broj 131/21),
- Rješenje o imenovanju Koordinacionog tima za zaštitu i spašavanje („Sl. list CG“, broj 52/21),
- Rješenje o imenovanju Operativnog štaba za zaštitu i spašavanje („Sl. list CG“, broj 85/21),
- Rješenje o imenovanju Operativnog štaba za zaštitu i spašavanje („Sl. list CG“, broj 128/21),
- Naredba o zabrani prodaje i upotrebe pirotehničkih sredstava razreda II – petardi („Sl. list CG“, broj 108/21).

Bilans stanja

U sklopu IPA Godišnjeg programa 2016 za Crnu Goru, MUP kao krajnji korisnik, učestvovalo je u projektu „Nabavka opreme za podršku implementacije Mehanizma evropske civilne zaštite“, finansiran od strane EK. Nakon sprovedenog tendera izvršena je nabavka vozila za prevoz opreme i članova timova za traganje i spašavanje iz ruševina, kao i specijalizovanih letilica dronova. Na osnovu utvrđenih specifikacija opremu čini šest vozila Dacia Duster 4*4, dva kombija i dva drona.

U decembru 2021. završen je rad na Procjeni rizika od katastrofa Crne Gore, u sklopu projekta koji je finansiran od strane EK, i u čiju izradu je bilo uključeno 94 eksperata iz različitih ministarstava, organa državne uprave, akademske zajednice i NVO. Dokument je dostavljen EK 14. XII 2021.

U toku decembra 2021. instalirana je oprema potrebna za uspostavljanje Sigurnog transevropskog servisa za telematiku između administracije (sTESTA), sto predstavlja preduslov za povezivanje sa Zajedničkim sistemom za komunikaciju i informisanje u vanrednim situacijama (CECIS). Oprema je instalirana u za to predviđenim prostorijama UP.

27.10. Klimatske promjene

Normativni okvir

U periodu 15. VI 2021 - 20. III 2022. donijeti su sljedeći podzakonski akti:

- Uredbu o vazduhoplovnim aktivnostima za koje se ne dostavlja plan praćenja emisija gasova sa efektom staklene bašte („Sl. list CG“, broj 77/21),
- Uredbu o supstancama koje oštećuju ozonski omotač i alternativnim supstancama („Sl. list CG“, broj 79/21),
- Pravilnik o bližem načinu i potrebnoj dokumentaciji za izdavanje dozvole za obavljanje djelatnosti ugradnje, održavanja i/ili popravke kao i isključivanja iz upotrebe opreme i proizvoda koji sadrže supstance koje oštećuju ozonski omotač ili alternativne supstance („Sl. list CG“, broj 82/21),
- Pravilnik o programu stručnog osposobljavanja lica koja vrše djelatnost ugradnje, održavanja i/ili popravke kao i isključivanja iz upotrebe opreme i proizvoda koji sadrže supstance koje oštećuju ozonski omotač ili alternativne supstance, („Sl. list CG“, broj 132/21) i
- Pravilnik o sadržaju plana praćenja emisija gasova sa efektom staklene bašte iz postrojenja („Sl. list CG“, broj 10/22).

Bilans stanja

Vlada je 23. XII 2021. donijela Treći dvogodišnji ažurirani izvještaj Crne Gore o klimatskim promjenama (TBUR). TBUR-om je ažuriran popis emisija gasova sa efektom staklene bašte za period do 2019. u odnosu na baznu 1990, u skladu sa novom metodologijom Međuvladinog panela za klimatske promjene IPCC-a iz 2006. čime Crna Gora ispunjava svoju obavezu kao potpisnica UNFCCC-a.

MEPPU je na osnovu Zakona o zaštiti od negativnih uticaja klimatskih promjena („Sl. list CG“, broj 73/19) i Pravilnika o bližem sadržaju oznaka, vodiča, postera, displeja i promotivne literature i materijala o potrošnji goriva i emisijama ugljendioksida iz novih putničkih vozila („Sl. list CG“, broj 113/20) finalizovalo *Vodič o potrošnji goriva i emisijama CO2*. Cilj izrade Vodiča je dostupnost informacija potrošačima o potrošnji goriva i emisijama ugljendioksida za svaki novi model putničkih vozila. Obaveza pravnog lica koji vrši prodaju ili iznajmljivanje vozila je da na mjestu prodaje, odnosno

iznajmljivanja vozila, ovaj vodič učini dostupnim. Ove informacije mogu biti korisne za upoređivanje vozila prilikom kupovine, radi odabira najefikasnijeg vozila koje najoptimalnije zadovoljava svakodnevne potrebe vozača.

Direkcija za klimatske promjene u okviru MEPPU finalizovala je Priručnik za pripremu strategije niskokarbonskog razvoja do 2050. Priručnik daje smjernice za razvoj strategije, uključujući viziju, opšte i specifične ciljeve, mjere, koje će dovesti do smanjenja emisija gasova sa efektom staklene bašte iz sektora poljoprivrede, upravljanja otpadom, energetike, industrijskih procesa i upotrebe proizvoda, šumarstva, korištenja zemljišta i prenamjene zemljišta. Takođe uključio je institucionalne i pravne osnove u oblasti klimatskih promjena u Crnoj Gori, mehanizme za uključivanje javnosti, kao i međusektorsku saradnju. Priručnik je dao obim i sadržaj Strategije niskokarbonskog razvoja do 2050, metodologiju izrade, preporuke u vezi izrade potrebnih stručnih analiza, dinamički plan kao i pregled aktivnosti kojima će se pratiti proces razvoja u skladu sa definisanim vremenskim okvirom.

Vlada je 3. III 2022. donijela *Drugi Izvještaj o sprovođenju Nacionalne strategije u oblasti klimatskih promjena do 2030*. Ovim izvještajem obuhvaćen je period realizacije od 17. IX 2018. - 17. IX 2021. i zaključeno je da od ukupnog broja mjera (69), realizovano je devet, u toku je realizacija ukupno 41 mjere, jedna mjera nije realizovana jer se od nje odustalo, dok realizacija preostalih 18 mjera nije otpočela, jer nisu dospjele na realizaciju. Stepenn realizacije se može sagledati i na način da je od ukupnog broja mjera 98% mjera realizovano ili su u toku realizacije.

Crnogorska delegacije je učestvovala na *Dvadesetšestoj Konferenciji Okvirne konvencije Ujedinjenih nacija o promjeni klime (COP 26)* koja je održana u periodu 31. X - 12. XI 2021, tokom koje je zapaženo učešće i prepoznata pozitivna ambicija Crne Gore da postane primjer Zapadnog Balkana u dijelu pravovremenog i potpunog ispunjenja EU i globalnog cilja kada je u pitanju smanjenje emisije GHG.

U toku su sljedeći projekti:

1. Strategija o niskokarbonskom razvoju sa akcionim planom - jedna od prioritarnih aktivnosti u okviru projekta „Tehnička podrška praćenju i implementaciji politika zaštite životne sredine i klimatskih akcija“, finansiranog iz IPA 2016, a čija izrada je usljed COVID 19 planirana kroz IPA III program 2021-2025.
2. „Podrška spremnosti za određivanje cijena ugljenika“ - podržano od strane Svjetske banke, a posredstvom programa Partnerstva za implementaciju

tržišta (PMI). Krajnji cilj je uspostavljanje stabilnog nacionalnog sistema cijena ugljenika u skladu sa zahtjevima politike EU i prikupljanje sredstava za sve potrebe zaštite životne sredine iz stacionarnih postrojenja na jedinstvenom principu (prikupljanje emisije CO2) i njihova raspodjela u skladu sa propisima. Predlog projekta za odobravanje granta od 2 miliona USD, biće finalizovan do kraja aprila 2022.

3. Jačanje crnogorskog Nacionalno utvrđenog doprinosa (NDC) i akcija adaptacije u okviru transparentnosti kroz inicijativu za izgradnju kapaciteta za transparentnost - CBIT
4. MEPPU je imenovalo nacionalnog direktora projekta, angažovalo menadžera i asistenta na projektu, i osnovalo jedinicu za implementaciju projekta u svojim prostorijama. U toku je organizovanje inicijalnog okruglog stola, najava projekta i prezentacija.
5. Nacionalni plan adaptacije na klimatske promjene - NAP
6. U saradnji s Programom Ujedinjenih nacija za razvoj (UNDP), MEPPU je otpočelo implementaciju projekta „Jačanje kapaciteta Crne Gore u oblasti integrisanja rizika od klimatskih promjena u proces planiranja“ za izradu Nacionalnog plana prilagođavanja klimatskim promenama-NAP. Predlog projekta odobrio je Zeleni klimatski fond - 23. X 2020. Projektom će biti obuhvaćena četiri sektora: voda, zdravstvo, turizam i poljoprivreda, jer su oni najugroženiji sektori u pogledu prilagođavanja.

U periodu jun 2021 – mart 2022. završen je prvi nacrt procjene institucionalnih kapaciteta za izradu Nacionalnog plana adaptacije kako bi se utvrdili individualni i institucionalni nedostaci u kapacitetima, i kako bi se tim NPA fokusirao na pripremu i implementaciju trening programa. Takođe, pružena je podrška redizajnu institucionalnog okvira za održivi razvoj kroz repozicioniranje Sekretarijata Nacionalnog savjeta za održivi razvoj kao dijela Generalnog sekretarijata Vlade. U procesu implementacije je trenutno pregled i konsolidacija dostupnih procjena klimatskih rizika u okviru četiri prioriteta sektora, kao i razvoj sistema praćenja i izvještavanje mjera adaptacije.

1. Prirodna rješenja za otpornija društva na Zapadnom Balkanu“ - ADAPT
2. Tranzicija ka ekonomiji sa niskim emisijama i klimatskim otporom na Zapadnom Balkanu i u Turskoj (TRATOLOW)“
3. „Dvogodišnji izveštaj o transparentnosti (BTR) i Četvrta nacionalna komunikacija“
4. Nacionalni energetske i klimatske plan (NECP) čija finalizacija se očekuje do sredine 2024. uz pripremu izvještaja o implementaciji svake dvije godine, počevši od 2026.

5. MonteNAGIS- Razvoj alata za podršku uspostavljanju i sprovođenju klimatske politike u Crnoj Gori - Projekat ima za cilj razvoj razvoj alata za podršku uspostavljanju i sprovođenju klimatske politike u Crnoj Gori, uz podršku Mađarskog zelenog centra za Zapadni Balkan, koje je ispitalo mogućnosti i preduslove za stvaranje geografskog informacionog sistema za prilagođavanje (adaptaciju) klimi u Crnoj Gori. Projekat ima za cilj pružanje tehničke podrške pri uspostavljanju i radu nacionalnog geoinformacionog sistema za adaptaciju na klimatske promjene. Finalizovana je studija izvodljivosti, analiza troškova i koristi, kao i plan procjene i praćenja koji podržava sprovođenje crnogorske klimatske politike. U toku je obuka službenika za korištenje specijalizovanog softvera, odnosno geografskog informacionog sistema za prilagođavanje (adaptaciju) klimi.
6. Razvoj nadograđenog integrisanog alata i ažuriranje Inventara emisija u vazduhu za period 2011-2019“- TWINNING LIGHT koji je finansiran od strane Agencije za životnu sredinu Austrije (Umweltbundesamt/UBA).
7. „Poboljšanje ekoloških performansi i klimatska zaštita infrastrukturnih ulaganja u regionu Zapadnog Balkana iz perspektive integracije u EU (ClimaProof)“
8. Akcioni plan za implementaciju Nacionalno utvrđenog doprinosa - MEPPU je izradilo:
9. Mapu puta za implementaciju NDC-a koja utvrđuje odgovornosti, vremenski okvir i izvor finansiranja za sprovođenje mjera;
10. Šemu praćenja i evaluacije za praćenje napretka u sprovođenju mjera.
11. Uz pomoć Mape puta za implementaciju NDC-a i šeme praćenja i evaluacije za praćenje napretka u sprovođenju mjera, MEPPU će pratiti realizaciju mjera predviđenih NDC-em, iz oblasti energetike kao najvećeg emitera, zatim industrije, otpada i poljoprivrede.

KLASTER 5: RESURSI, POLJOPRIVREDA I KOHEZIJA

Značajan dio obaveza u Klasteru 5 iz IV kvartala 2021. i iz I kvartala 2022. je realizovano ili je u završnoj fazi realizacije, čime se postiže dobar stepen učinkovitosti. Finalizacija određenog broja obaveza je u završnoj fazi i realizacija se očekuje do kraja marta. Ključni pomaci u okviru pregovaračkog poglavlja 11 tiču se pripreme Nacrta Strategije razvoja poljoprivrede i ruralnih područja 2022-2028, što predstavlja prioritetnu aktivnost u ovom periodu, kao i aktivnosti koje se tiču ubrzanja implementacije IPARD II i pripreme IPARD III programa. U okviru pregovaračkog poglavlja 12 nastavljeno je dodatno usaglašavanje sa pravnom tekovinom EU, kroz donošenje podzakonskih akata, a sve u skladu sa Programom pristupanja Crne Gore EU 2021-2023 (PPCG), kao i PPCG 2022-2023. Dodatno, nastavljen je proces unapređenja objekata u skladu sa zahtjevima EU, te je sada više od 50% objekata u skladu sa zahtjevima EU. Ključni pomak u okviru poglavlju 13 odnosi se na utvrđivanje Predloga Zakona o strukturnim mjerama državnoj pomoći u ribarstvu i akvakulturi. U poglavlju 22, fokus je, osim na analizama usmjerenih za potrebe jačanja administrativnih kapaciteta, bio i na ažuriranju Jedinstvene liste prioritetnih infrastrukturnih projekata. Što se tiče poglavlja 33 važno je imati u vidu da je realizacija svih aktivnosti planirana za II kvartal, a s tim u vezi je važno istaći da je u toku izrada ToR-a za Ugovor o pružanju usluga za uspostavljanje sistema sopstvenih sredstava, nakon čega će otpočeti realizacija preostalih aktivnosti.

POGLAVLJE 11 - POLJOPRIVREDA I RURALNI RAZVOJ

11.1. Ostvareni rezultati

Uredba o uslovima, načinu i dinamici sprovođenja mjera agrarne politike za 2022 – Agrobudžet stupio je na snagu 1. III 2022. („Sl. list CG“, broj 23/22). Agrobudžetom za 2022. nastavlja se s procesom usklađivanja politike direktnih plaćanja, sprovođenjem mjera ruralnog razvoja u cilju jačanja svih sektora poljoprivredne proizvodnje kao i sprovođenjem mjera uređenja tržišta donešenih u skladu s politikom Zajedničke organizacije tržišta (CMO).

U skladu s obavezama definisanim Programom pristupanja Crne Gore EU 2022-2023, MPŠV je u saradnji s MZD i MPNKS izradilo Nacrt programa poboljšanja dostupnosti hrane – voće, povrće, mlijeko i mliječni proizvodi za škole. U Program su prenešene odredbe evropskih propisa kojima se uređuje politika školskih šema. Propis je u fazi usaglašavanja sa Sekretarijatom za zakonodavstvo i početkom aprila se očekuje njegovo usvajanje. Sprovođenje ovog programa u Crnoj Gori po uzoru na školske šeme u zemljama EU predviđeno je Agrobudžetom za 2022. i planira se njegovo sprovođenje za

školsku 2022/23. Epidemiološka situacija tokom 2021. nije dozvolila realizovanje program „Voće, povrće, mlijeko i mliječni proizvodi za škole“ u Crnoj Gori.

Uvedene su garancije u sistem uvoznih preferencijalnih carinskih kvota.

Ministarstvo je registrovalo prvi crnogorski Panel za senzorsku ocjenu kvaliteta djevičanskih maslinovih ulja. Uz prethodno opremanje i ovlašćenje laboratorije za senzorsku analizu, stvoreni su preduslovi za potpunu kontrolu kvaliteta i kategorizaciju djevičanskih maslinovih ulja koja se proizvode u Crnoj Gori i ulja koja se uvoze i distribuiraju na crnogorskm tržištu.

Ažuriran je Akcioni plan za ispunjavanje preporuka eksperata EU sadržanih u Izvještaju ekspertske misije (Peer Review Mission) za politiku kvaliteta i vino, u skladu sa preporukama dobijenim na Pododboru održanom u oktobru 2021.

Udruženje vinogradara i vinara Riječke nahije dostavilo je 8. XII 2021. proizvođačku specifikaciju i zahtjev za zaštitu naziva za oznaku porijekla vina „Riječka nahija“. Nakon provjere i potvrde usklađenosti sa relevantnim propisima, specifikacija je postavljena na sajt Ministarstva radi pružanja mogućnosti za eventualne prigovore zainteresovanim stranama. Na liniji s tim u januaru 2022. zaštićen je naziv za oznaku porijekla vina „Riječka nahija“.

Definisan je novi Predlog zakona o jakim alkoholnim pićima usklađen s Regulativom (EU) 2019/787 Evropskog parlamenta i Savjeta od 17. IV 2019. o definisanju, opisivanju, prezentaciji i označavanju jakih alkoholnih pića, upotrebi naziva jakih alkoholnih pića u prezentaciji i označavanju drugih prehrambenih proizvoda, zaštiti oznaka geografskog porijekla za jaka alkoholna pića, upotrebi etilnog alkohola i destilata poljoprivrednog porijekla u alkoholnim pićima te stavljanju van snage Regulative (EZ) broj 110/2008. Zakon je trenutno u fazi razmatranja i dobijanja mišljenja od Sekretarijata za zakonodavstvo.

U pripremi je Zakon o organskoj proizvodnji, čije je donošenje u skladu sa Programom pristupanja Crne Gore EU 2022-2023, planirano za IV kvartal 2022. Za izradu zakona, u skladu sa Regulativom 2018/848, angažovan je ekspert putem TAIEX podrške.

Završen je tender i odabran ekspert za sprovođenje projekta za uvođenje livada i pašnjaka u okviru SIZEP-a i odabir agro-ekološke mjere, koji se sprovodi u okviru Midas 2 projekta. Završena je tehnička specifikacija za drugu nadogradnju GSAA i ista je odobrena od strane Svjetske, banke te je potpisan ugovor s izabranim dobavljačem.

U toku su pregovori sa odabranom kompanijom za izradu projekta kuće poljoprivrede/regionalne kancelarije u Beranama. Nastavljene su aktivnosti na obezbjeđenju objekata koji će biti rekonstruisani za potrebe ostalih regionalnih kancelarija. U saradnji sa Opštinom Pljevlja opredijeljen je poslovni prostor koji će biti rekonstruisan za potrebe kuće poljoprivrede/regionalne kancelarije. U saradnji sa Opštinom Nikšić u toku su aktivnosti na pronalaženju objekta koji može biti rekonstruisan za ovu namjenu. Sredstva za izgradnju i rekonstrukciju objekata u Beranama i Pljevljima obezbijedena su kroz MIDAS 2 projekat.

U drugoj polovini 2021. u okviru projekta UNFAO „Unapređenje tehničkih kapaciteta za uspostavljanje FADN sistema u Crnoj Gori“ izrađen je potpuno novi FADN softver – aplikacija za prikupljanje podataka, a prikupljeni su računovodstveni podaci sa 32 reprezentativna poljoprivredna gazdinstava. Prikupljanju podataka prethodile su intenzivne obuke službenika koji će administrirati FADN sistem i prikupljanje podataka u okviru savjetodavnih službi MPŠV. Uspostavljena je komunikacija sa RICCA1 bazom Evropske komisije i validirani su prikupljeni podaci.”

Uprkos prisustvu pandemije COVID-19 i otežane spoljnotrgovinske razmjene, sprovođenje Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju bilo je neometano. Izostanak turističke sezone uticao je na smanjen obim trgovine, kako primarnim, tako i prerađenim poljoprivrednim proizvodima. I dalje su prisutne neznantne razlike u podacima određenih poljoprivrednih proizvoda, čiji će monitoring biti pojačan u narednom periodu.

U periodu oktobar 2021 – januar 2022, Ministarstvo je u saradnji s Upravom za bezbjednost hrane, veterinu i fitosanitarne poslove intenzivno radilo na pripremi projektne dokumentacije za aktivnosti koje su predviđene da budu finansirane kroz IPA 2021 projekat „EU za podršku poljoprivrednom sektoru u Crnoj Gori“, ukupne vrijednosti devet miliona eura. Programirane su tri komponente za podršku: Komponenta I – Poljoprivreda i ruralni razvoj (uključujući šumarstvo) s četiri aktivnosti u iznosu od 3,6 miliona eura; Komponenta II – Bezbjednost hrane, veterina i fitosanitarni poslovi sa šest aktivnosti u iznosu od 3,4 miliona eura; Komponenta III – Ribarstvo s dvije aktivnosti u iznosu od dva miliona eura. Kao rezultat rada, 2. II 2022. Delegaciji Evropske unije na mišljenje su dostavljeni nacrti projektnih zadataka za devet aktivnosti. Osim toga, Ministarstvo je dalo doprinos u izradi IPA III Strateškog odgovora i kandidovalo projekte za IPA 2023/2024 iz oblasti poljoprivrede i ruralnog razvoja, šumarstva, bezbjednosti hrane i ribarstva. Takođe, kroz Fond za evropsku integraciju, obezbijedena su sredstva za izradu tehničke specifikacije i pripremu tenderske dokumentacije za nabavku dva softvera

koja će olakšati funkcionisanje Sektora za računovodstvo i budžet u Direktoratu za plaćanja u domenu finansijskog računovodstva i izvještavanja za IPARD III i vođenje Registra klijenata.

Prema posljednjim ažuriranim podacima, trenutno je u Registar poljoprivrednih gazdinstava (Sistem za jedinstvenu identifikaciju korisnika podrške) upisano 16.012 gazdinstava.

Prema posljednjim ažuriranim podacima, trenutno je u LPIS-u upisano 4.338 gazdinstava, što je za 1.714 gazdinstava više u odnosu na prethodni izvještajni period. Registrovano je ukupno 16.494 parcela, odnosno za 9.360 više u odnosu na prethodni izvještajni period, odnosno 9.551,9 ha, što je više za 5.947,5 ha u odnosu na prethodni izvještaj.

U narednim godinama nastavljeno je preuzimanje IAKS mjera na jedinstvenom obrascu za podnošenje zahtjeva.

Sistem Evidencije zahtjeva izrađuje se u skladu s preporukama ostvarenim kroz:

Mjere direktnih plaćanja dizajnirane za Crnu Goru i usklađene sa EU (podržana od EuropeAid / 132633 / C / SER / multi / 389025);

Definisaće se lista unakrsnih provjera (podržana od EuropeAid / 132633 / C / SER / multi / 389792);

Izradiće se tok rada aplikacije (podržan od EuropeAid / 132633 / C / SER / multi / 389792);

11.2. Izrada nove Strategije i Akcionog plana

Za potrebe izrade nove Strategije poljoprivrede i ruralnih područja 2022-2027. sa Akcionim planom, Ministarstvo je u toku 2021. kroz projekat MIDAS 2 angažovalo kompaniju za izradu sektorskih studija koje su odobrene krajem oktobra 2021, nakon čega je započeta faza pripreme Strategije. Ministarstvo je formiralo radnu grupu koju čine predstavnici relevantnih institucija, akademske zajednice i NVO sektora, kao i angažovalo eksperta kroz projekat MIDAS 2 čije je zajednički zadatak donošenje ovog dokumenta. Prvi Nacrt strategije urađen je početkom februara 2022. U skladu sa Akcionim planom za adresiranje ključnih preporuka iz Izvještaja EK 2021. dostavljanje finalnog nacrta Strategije biće dostavljen Evropskoj komisiji do kraja II kvartala na uvid i mišljenje. U skladu s Programom rada Vlade za 2022, kao i Programom pristupanja Crne Gore EU 2022-2023, predviđeno je da se Strategija sa Akcionim planom usvoji do kraja III kvartala 2022.

Imajuću u vidu da se važeća Strategija i Akcioni plan odnose na programski period 2015-2020. aktivnosti koje se odnose na usaglašavanja sa pravnom tekovinom EU sprovode se u skladu sa dinamikom predviđenom Revidiranim Akcionim planom, kao i Programom pristupanja Crne Gore Evropskoj uniji (PPCG).

11.3. Implementacija IPARD programa

Mjera 1 „Investicije u fizički kapital poljoprivrednih gazdinstava“

U okviru Mjere 1 prvog javnog poziva u periodu 1. VI 2021 – 20. III 2022. isplaćeno je šest zahtjeva za isplatu. Ukupna vrijednost isplaćenih investicija je 2,000,034.00 eura (s PDV-om), odnosno 1,652,920.65 eura (bez PDV-a), a isplaćena je bespovratna podrška u iznosu od 1,087,305.03 eura. Za tri korisnika zahtjev za isplatu je odbijen.

Takođe, kroz prvi javni poziv isplaćena su tri zahtjeva za avansno plaćanje u iznosu od 260.245,27 eura.

U okviru drugog Javnog poziva za Mjeru 1 u periodu 1. VI 2021 – 20. III 2022. ugovorena su četiri projekta, ukupne vrijednosti investicija 1.679.825,00 eura (sa PDV-om), 1.388.285,12 eura (bez PDV-a), uz mogući iznos podrške od 928.786,16 eura.

U okviru Mjere 1 drugi javni poziv u periodu 1. VI 2021 – 20. III 2022. isplaćeno je osmoro korisnika. Ukupna vrijednost ovih investicija je 786,249.94 eura (sa PDV-om), odnosno 666,425.14 eura (bez PDV-a), dok je iznos isplaćene podrške 468,483.57 eura. Isplaćen je jedan zahtjev za avansno plaćanje u iznosu od 122,631.86 eura.

Treći Javni poziv za Mjeru 1 objavljen je 10. XI 2021. Prijem zahtjeva za dodjelu podrške za ovaj Javni poziv je trajao u periodu 10. XI – 27. XII 2021. Od pristiglih 37 aplikacija, ugovorena su 22 projekta, ukupne vrijednosti investicija u iznosu od 13,039,224.86 eura (s PDV-om), odnosno 10,776,218.89 eura (bez PDV-a), uz potencijalni iznos podrške od 5,402,650.51 eura.

Četvrti Javni poziv kroz Mjeru 1 objavljen je 14. III 2022. Budžet poziva iznosi 7.780.404,40 eura. Prijem aplikacija trajeće do 30. IV 2022.

Mjera 3 „Investicije u fizički kapital za preradu i marketnig poljoprivrednih i ribljih proizvoda“

U periodu 1. VI 2021 – 20. III 2022. u okviru prvog Javnog poziva za Mjeru 3 jedan korisnik je isplaćen u iznosu investicije od 441.512,55 eura (s PDV-om), odnosno 364.886,41 eura (bez PDV-a), dok je iznos isplaćene podrške

182.443,20 eura. Jedan zahtjev za avansno plaćanje je isplaćen u iznosu od 39.734,58 eura.

U okviru Mjere 3 drugi javni poziv, u periodu 1. VI 2021 – 20. III 2022. isplaćeno je tri korisnika. Ukupan iznos ove investicija je 1.945.386,21 eura (s PDV-om), odnosno 1,607,757.20 eura (bez PDV-a), dok je iznos isplaćene podrške 824,098.60 eura. Kroz drugi javni poziv isplaćeno je šest zahtjeva za avansno plaćanje u ukupnom iznosu od 592.370,65 eura.

Za treći Javni poziv za Mjeru 3 ugovorena su 22 projekta ukupne vrijednosti investicija 13.039.224,86 eura (s PDV-om), 10.776.218,89 eura (bez PDV-a), uz mogući iznos podrške od 5.402.650,51 eura.

U okviru Mjere 3, u periodu 1. VI 2021 – 20. III 2022. zahtjev za isplatu je podnio i isplaćen je jedan korisnik. Ukupan iznos ove investicije je 82.271,10 eura (s PDV-om), 67.992,64 eura (bez PDV-a) dok je iznos isplaćene podrške 33.996,32 eura. Isplaćen je i jedan zahtjev za avansno plaćanje u iznosu od 249.692,44 eura.

Četvrti Javni poziv kroz Mjeru 1 objavljen je 14. II 2022. Budžet poziva iznosi 6.052.000,00 eura. Prijem aplikacija trajeće do 31. III 2022.

Mjera 7 „Diverzifikacija gazdinstva i razvoj poslovanja“, podmjera 7.1 „Podrška investicijama za razvoj ruralnog turizma“

U okviru Prvog Javnog poziva za Mjeru 7 podnijeta su 102 zahtjeva za dodjelu podrške. Nakon završene kontrole kompletnosti za sve aplikacije utvrđeno je da nijedna aplikacija nije bila kompletna. S tim u vezi, za 57 aplikacija poslato je Obavještenje o dopuni dokumentacije, dok su ostale aplikacije na Obavještenje o ispitnom postupku, nakon čega će se donijeti i konačna odluka o prihvatljivosti investicija. Kontrola aplikacija je još uvijek u toku.

POGLAVLJE 12 - BEZBJEDNOST HRANE, VETERINARSTVO I FITOSANITARNA POLITIKA

12.1. Implementacija Strategije i Akcionog plana - ažuriranje statusa

U periodu 15. VI 2021 – 20. III 2022. kontinuirano se sprovodila Strategija Crne Gore za transpoziciju i implementaciju pravne tekovine Evropske unije za Poglavlje 12 – Bezbjednost hrane, veterinarska i fitosanitarna politika sa sveobuhvatnim Akcionim planom i Posebnim Akcionim planom za suzbijanje i iskorijenjivanje klasične kuge svinja koja je usvojena 10. IX 2015. i ažurirana 26. XII 2019.

Vlada je 15. VII 2021. usvojila Izvještaj o sprovođenju Nacionalnog plana za održivu upotrebu sredstava za zaštitu bilja za 2020 i Program za kontrolu populacije pasa u Crnoj Gori sa akcionim planom.

Vlada je 26. VIII 2021. usvojila Četvrti izvještaj o realizaciji Nacionalnog programa za unaprjeđenje objekata za proizvode životinjskog porijekla i objekata za nus proizvode životinjskog porijekla.

Vlada je 2. IX 2021. usvojila Izmjene nacionalnog programa za unaprjeđenje objekata za proizvode životinjskog porijekla i objekata za nusproizvode životinjskog porijekla.

Vlada je 3. XI 2021. usvojila Nacionalni plan za održivu upotrebu sredstava za zaštitu bilja za period od 2021. do 2026.

Vlada je 1. XII 2021. usvojila Informaciju o izgradnji postrojenja za preradu nusproizvoda životinjskog porijekla na lokaciji Čelinska kosa, KO Majstorovina, Opština Bijelo Polje do 2024.

Vlada je 19. I 2022. usvojila Informaciju o izgradnji i potpisivanju sporazuma o regulisanju međusobnih prava i obaveza za funkcionisanje Nacionalne referentne fitosanitarne laboratorije s Predlogom sporazuma.

Sporazum o regulisanju međusobnih prava i obaveza za funkcionisanje buduće Nacionalne Referentne Fitosanitarne Laboratorije potpisan je 27. I 2022. Sporazum je potpisan između: Univerziteta Crne Gore, Biotehničkog fakulteta i MPŠV i Uprave za bezbjednost hrane, veterinu i fitosanitarne poslove (<https://ubh.gov.me/vijesti/245699/Postavljeni-temelji-funkcionisanja-buduce-Nacionalne-referentne-fitosanitarne-laboratorije.html>).

12.2. Prenosjenje pravne tekovine EU

12.2.1. Usvajanje okvirnog zakonodavstva

Sprovedene su aktivnosti u dijelu pripreme radnih grupa za usvajanje ili izmjene i dopune zakona zbog promjene pravne tekovine EU, naročito u dijelu novih propisa koji se odnose na: veterinarstvo, zdravstvenu zaštitu bilja i službene kontrole u skladu sa Inoviranom Strategijom Crne Gore za transpoziciju i implementaciju propisa Poglavlja 12 – Bezbjednost hrane, veterina i fitosanitarna politika sa sveobuhvatnim Akcionim planom i Specifičnim akcionim planom za klasičnu kugu svinja.

Na sastanku Pododbora za poljoprivredu i ribarstvo, koji je održan 7. X 2021. EK je sugerisala da se sa planiranim izmjenama i dopunama Zakona o zaštiti dobrobiti životinja sačeka kako bi u potpunosti usaglasili zakonodavni okvir sa EU legislativom nakon izmjena evropskih propisa u ovoj oblasti. Donošenje

Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o zaštiti dobrobiti životinja se odlaže radi gore navedenih razloga (donošenje nove legislative EU) za IV 2023.

12.2.2. Usvajanje sekundarnog zakonodavstva

U periodu 15. VI 2021 - 20. III 2022. usvojeno je sljedeće sekundarno zakonodavstvo:

Bezbjednost hrane:

- Program mjera bezbjednosti hrane i hrane za životinje za 2021. („Sl. list CG“, broj 81/21);
- Program monitoringa nitrata u hrani biljnog porijekla za 2021. („Sl. list CG“, broj 84/21) (CELEX: 32006R1881 art. 9 par. 1);
- Uredba o izmjeni Uredbe o novoj hrani koja se može koristiti i stavljati na tržište („Sl. list CG“, broj 108/21) (CELEX:32018R1633; 32019R0108; 32019R0109; 32019R0110; 32019R0387; 3201R0388; 32019R0456; 32019R0506; 32019R0760; 32019R1272; 32019R1294; 32019R1314; 32019R1686; 32019R1976; 32019R1979; 32019R02165; 32020R0016; 32020R0024; 32020R0206; 32020R0443; 32020R0478; 32020R0484; 32020R0500; 32020R0916; 32020R0917; 32020R0973; 32020R1163; 32020R1559; 32020R1634; 32020R1820; 32020R1821; 32020R1822; 32020R1993; 32021R0050; 32021R0051; 32021R008; 32021R0096; 32021R0120; 32021R0668; 32021R0670);
- Pravilnik o izmjeni pravilnika o načinu vršenja službene kontrole hrane neživotinjskog porijekla i hrane za životinje neživotinjskog porijekla („Sl. list CG“, broj 130/21) (CELEX: 32019R1793; 32020R0625; 32020R1540; 32021R0608; 32021R1900);
- Uredba o izmjenama i dopunama Uredbe o maksimalno dozvoljenim količinama kontaminenata u hrani („Sl. list CG“, broj 131/21) (CELEX: 32019R1870; 32019R1901; 32020R0685; 32020R1255; 32020R1322; 32020R2040; 32021R1323);
- Uredba o dopuni Uredbe o korišćenju zdravstvenih i nutritivnih tvrdnji prilikom označavanja, reklamiranja i prezentacije hrane („Sl. list CG“, broj 133/21) (CELEX: 32019R0343);
- Pravilnik o izmjeni pravilnika o maksimalno dozvoljenim količinama rezidua farmakološki aktivnih supstanci veterinarskih lijekova u proizvodima životinjskog porijekla („Sl. list CG“, broj 135/21) (CELEX: 32019R0238; 32019R1881; 32020R0042; 32020R0043; 32020R1685; 32020R1712; 32021R0621);

- Uredba o vitaminima, mineralima i drugim supstancama koje se mogu dodavati hrani („Sl. list CG“, broj 141/21) (CELEX: 32017R1203; 32019R0649; 32019R0650; 32021R0468);
- Pravilnik o uslovima za uvoz i izvoz hrane i hrane za životinje radi praćenja nivoa radioaktivnosti zbog incidenta u nuklearnoj elektrani u Černobilu („Sl. list CG“, broj 13/22) (CELEX: 32020R1158);
- Godišnji plan službene kontrole objekata za proizvodnju, preradu i distribuciju hrane neživotinjskog porijekla za period 1. IV 2021 – 1. IV 2022. (broj 02-310/21-570 od 8. IV 2021);
- Godišnji plan službene kontrole objekata za proizvodnju, preradu i distribuciju hrane neživotinjskog porijekla za period 1. IV 2021 – 1. IV 2022. (broj 02-310/21-402 od 5. III 2021);
- Smjernice o navođenju zemlje porijekla u skladu sa obavještenjem Evropske Komisije (broj 01-310/21-5905 od 16.XII 2021) (CELEX: 52020XC0131);
- Smjernice o sistemima upravljanja bezbjednosti hrane za djelatnosti maloprodaje hrane, uključujući donacije hrane (broj 01-310/21-5944 od 28. XII 2021.) (CELEX: 52020XC0612).

IMPLEMENTACIJA

U toku 2021. zaključno s 31. XII 2021. implementiran je Program mjera bezbjednosti hrane i hrane za životinje za 2021. Za sprovođenje Programa obezbijedena su sredstva Budžetom Crne Gore za 2021.

Program se sastojao od 17 potprograma monitoringa:

- Program monitoringa rezidua u hrani životinjskog porijekla i hrani za životinje;
- Program monitoringa rezidua sredstava za zaštitu bilja;
- Program monitoringa nitrata u lisnatom povrću;
- Program monitoringa *Listeriae Monocytogenes* u gotovoj hrane životinjskog porijekla;
- Program monitoringa mikrobioloških kriterijuma;
- Program monitoringa bezbjednosti školjki;
- Program monitoringa kontaminenata u hrane;
- Program monitoringa hrane za posebne prehrambene potrebe;
- Program monitoringa kvaliteta soli i sadržaja soli u pekarskim proizvodima;
- Program monitoringa kvaliteta meda i pčelinjeg voska;
- Program monitoringa korišćenja zdravstvenih tvrdnji u dodacima ishrani (suplementima) i biljnim čajevima;

- Program monitoringa predmeta i materijala koji dolaze u kontakt sa hranom;
- Program monitoringa prirodne mineralne i izvorske vode
- Program monitoringa nepoželjnih supstanci u hrani za životinje;
- Program monitoringa hrane i hrane za životinje na prisustvo genetski modificiranog materijala;
- Tehnička i administrativna podrška implementaciji programa;
- Hitne mjere.

Pripremljen je predlog Program mjera bezbjednosti hrane i hrane za životinje za 2022.

U Centralnom registru registrovanih objekata za proizvodnju, preradu i distribuciju hrane na dan 31. XII 2021, upisano je ukupno 14.913 (2021) objekata od kojih je: 3.095 (2021) za primarnu proizvodnju hrane životinjskog porijekla (pčelinjaci/med, uzgajališta riba i školji, proizvodnja jaja); 3.483 (2021) poljoprivrednih proizvođača hrane biljnog porijekla (njive, voćnjaci, plastenici, staklenici i dr.); 2.726 (2021) za preradu sirovog mlijeka na poljoprivrednim gazdinstvima i proizvodnja proizvoda od mlijeka (sir/kajmak); 99 (2021) objekata za preradu voća, povrća, žitarica na poljoprivrednim gazdinstvima i proizvodnja prerađenih proizvoda (vino, sokovi, džemovi, brašno i dr.); 5.510 (2021) objekata za prodaju na malo i veliko hrane (trgovina na malo i veliko hranom i hranom za životinje, ugostiteljstvo, objekti javne ishrane).

Veterina, zootehnika i dobrobit životinja:

U periodu 15. VI 2021 - 20. III 2022. usvojeno je sljedeće sekundarno zakonodavstvo:

- Vlada je 15. VII 2021. usvojila Program za kontrolu populacije pasa u Crnoj Gori sa akcionim planom;
- Program obaveznih mjera zdravstvene zaštite životinja u 2021. („Sl. list CG“, broj 81/21);
- Pravilnik o bližim uslovima koje treba da ispunjavaju objekti za prodaju kućnih ljubimaca („Sl. list CG“, broj 102/21);
- Pravilnik o uslovima za uvoz pasa, mačaka i pitomih tvorova („Sl. list CG“, broj 143/21) (CELEX: 32020R0692; 32021R0404 Annex VIII).

Realizovan je Program obaveznih mjera zdravstvene zaštite životinja za 2021. zaključno sa 31. XII 2021. Pripremljen je predlog Programa obaveznih mjera zdravstvene zaštite životinja za 2022. koji sadrži potprograme monitoringa i

nadzora bolesti životinja i zoonoza, za čije su sprovođenje obezbjeđena sredstva Budžetom.

Fitosanitarna politika:

U periodu 15. IV 2021 - 20. III 2021. usvojeno je sljedeće sekundarno zakonodavstvo:

Zdravlje bilja

- Program fitosanitarnih mjera za 2022. („Sl. list CG“, broj 28/22);
- Program fitosanitarnih mjera za 2021. („Sl. list CG“, broj 81/21);
- Pravilnik o načinu obavljanja pregleda, uslovima i načinu izdavanja biljnog pasoša („Sl. list CG“, broj 21/21) (CELEX: 32017R2313; 32019R0827; 32016R2031);
- Pravilnik o fitosanitarnim mjerama za sprječavanje unošenja i širenja štetnog organizma *Fusarium circinatum* Nirenberg & O'Donnell („Sl. list CG“, broj 27/21) (CELEX: 32019D2032);
- Naredba o hitnim mjerama radi sprečavanja unošenja i širenja štetnog organizma virusa Rose Rosette („Sl. list CG“, broj 69/21) (CELEX: 32019D1739);
- Pravilnik o izmjenama i dopuni Pravilnika o fitosanitarnim mjerama za sprečavanje unošenja i širenja bakterije *Pseudomonas syringae* pv. actinidiae Takikawa, Serizawa, Ichikawa, Tsuyumu & Goto („Sl. list CG“, broj 101/21) (CELEX: 32020R0885);
- Naredba o hitnim fitosanitarnim mjerama za sprečavanje širenja i suzbijanje zlatne žutice vinove loze („Sl. list CG“, broj 103/21);
- Pravilnik o izmjeni i dopuni Pravilnika o fitosanitarnim mjerama za sprečavanje unošenja i širenja štetnog organizma *Phyllosticta citricarpa* (McAlpine) Van der Aa* („Sl. list CG“, broj 116/21) (CELEX: 32021D0682);
- Pravilnik o fitosanitarnim mjerama za sprečavanje unošenja i širenja virusa smeđe naboranosti ploda paradajza Tomato brown rugose fruit virus (ToBRFV) („Sl. list CG“, broj 121/21) (CELEX: 32020R1191; 32021R0074);
- Pravilnik o fitosanitarnim mjerama za sprječavanje unošenja i širenja bakterije *Xylella fastidiosa* (Wells et al.) („Sl. list CG“, broj 121/21) (CELEX: 32020R1201; 32021R1688);
- Naredba o mjerama za sprečavanje unošenja štetnih organizama na bilje, biljne proizvode i objekte pod nadzorom koji se prenose drvenim materijalom za pakovanje porijeklom iz Kine, Bjelorusije i Indije („Sl. list CG“, broj 130/21) (CELEX: 32021R0127);
- Pravilnik o izmjenama Pravilnika o fitosanitarnim mjerama za sprječavanje unošenja, širenja i suzbijanje štetnih organizama i listama štetnih

organizama bilja, biljnih proizvoda i objekata pod nadzorom („Sl. list CG”, broj 136/21) (CELEX: 32019R2072; 32018R2019);

- Naredba o zabrani unošenja bilja radi sprečavanja unošenja i širenja štetnog organizma *Xylella fastidiosa* (Wells et al.) („Sl. list CG”, broj 136/21);
- Godišnji plan službenih kontrola za fitosanitarnu oblast za 2021. (broj 04-309/20-1691/2).

Implementacija:

Implementiran je Program fitosanitarnih mjera za 2021. sa Programom zdravstvene zaštite bilja, zaključno sa 31. XII 2021. kroz 24 Posebna nadzora nad štetnim organizmima:

- Posebni nadzor *Globodera pallida* i *Globodera rostochiensis*;
- Posebni nadzor *Synchytrium endobioticum*;
- Posebni nadzor *Ralstonia solanacearum* i *Clavibacter michigenensis* subsp. *Sepedonicus*;
- Posebni nadzor *Epitrix cucumeris*, *Epitrix papa*, *Epitrix subcrinita*, *Epitrix tuberis*;
- Posebni nadzor *Bursaphelenchus xylophilus*;
- Posebni nadzor *Phytophthora ramorum*;
- Posebni nadzor *Fusarium circinatum*;
- Posebni nadzor *Anoplophora chinensis*;
- Posebni nadzor *Anoplophora glabripennis*;
- Posebni nadzor *Pseudomonas syringae* pv. *actinidiae*;
- Posebni nadzor *Xylella fastidiosa* sa monitoringom vektora;
- Posebni nadzor *Aleurocanthus spiniferus*;
- Posebni nadzor *Neoleucinodes elegantalis* i *Anthonomus eugenii*;
- Posebni nadzor *Aromia bungii*;
- Posebni nadzor Candidatus *Phytoplasma vitis* (*Flavescence doree*) sa monitoringom cikade vinove loze *Scaphoideus titanus*;
- Posebni nadzor štetnih organizama u listopadnim i četinarskim šumama;
- Posebni nadzor Pepino mosaic virus;
- Posebni nadzor Tomato brown rugose fruit virus;
- Posebni nadzor voćnih muva iz familija Tephritidae i monitoring Drosophilidae;
- Monitoring *Dryocosmus kuriphilus*;
- Monitoring *Bactrocera oleae* (muva masline);
- Monitoring *Ceratitis capitata* (voćna muva);
- Obuke;

□ Hitne mjere.

Pripremljen predlog Programa fitosanitarnih mjera za 2022. sa Programom zdravstvene zaštite bilja i Posebnim nadzorima nad štetnim organizmima za čije su sprovođenje obezbjeđena sredstva Budžetom.

Sjeme i sadni materijal

- Program fitosanitarnih mjera za 2021. („Sl. list CG”, broj 81/21);
- Program fitosanitarnih mjera za 2022. („Sl. list CG”, broj 28/22);
- Program kontrolnog ispitivanja sjemenskog materijala za 2021. godinu („Sl. list CG”, broj 84/21);
- Program kontrolnog ispitivanja sjemenskog i sadnog materijala na GMO za 2021. („Sl. list CG”, broj 85/21);
- Program kontrolnog ispitivanja matičnih stabala sadnog materijala za 2021. („Sl. list CG”, broj 85/21);
- Program kontrolnog ispitivanja sadnog materijala za 2021. („Sl. list CG”, broj 85/21);
- Godišnji plan službenih kontrola za fitosanitarnu oblast za 2021. (broj 04-309/20-1691/2).

Implementacija:

Implementiran je Program fitosanitarnih mjera za 2021. s Programom kontrolnih ispitivanja proizvodnje sjemenskog i sadnog materijala, zaključno s 31. XII 2021. Usvojen je predlog Programa fitosanitarnih mjera za 2022. sa Programom kontrolnih ispitivanja proizvodnje sjemenskog i sadnog materijala koji sadrži potprograme, za čije su sprovođenje obezbjeđena sredstva Budžetom.

Sertifikacija 2021:

Rasad povrća: Izdato 120 sertifikata za 2.689.650 komada sertifikovanog rasada povrća.

Sadni materijal voća: Izdato 42 sertifikata za 74.041 komada sertifikovanog sadnog materijala voća.

Sadni materijal ukrasnog bilja: Ukupna količina sertifikovanog sadnog materijala ukrasnog bilja: 234.415 kom za koje je izdato 409 sertifikata.

Ukupna količina sertifikovanog rasada sadnog materijala ukrasnog bilja: 355.903 kom za koje je izdato 139 sertifikata.

Sadni materijal začinskog i ljekovitog bilja: Izdato 16 sertifikata za 29.550 komada sertifikovanog sadnog materijala začinskog/ljekovitog bilja.

Sadni materijal vinove loze: Izdato 16 sertifikata za 240.205 komada sertifikovanog sadnog materijala vinove loze. Izdato 3 sertifikata za 950.000 komada sertifikovane lozne podloge.

Sjemenski krompir: Izdato 111 sertifikata za 1.070.700 kg sertifikovanog sjemenskog krompira proizvedenog na ukupnoj površini od 132,7ha.

Sjemenski materijal žita: Izdato 30 sertifikata za 23.980 kg sertifikovanog sjemenskog materijala žita na ukupnoj površini od 34,9ha.

Sredstva za zaštitu bilja:

- Program fitosanitarnih mjera za 2021. („Sl. list CG”, broj 81/21);
- Program fitosanitarnih mjera za 2022. („Sl. list CG”, broj 28/22);
- Lista aktivnih supstanci dozvoljenih za upotrebu u sredstvima za zaštitu bilja za 2021. („Sl. list CG”, broj 20/21);
- Pravilnik o izmjeni Pravilnika o sadržaju i načinu vođenja evidencije o upotrebi sredstava za zaštitu bilja („Sl. list CG”, broj 81/21);
- Pravilnik o dopuni Pravilnika o označavanju sredstava za zaštitu bilja („Sl. list CG”, broj 81/21);
- Program monitoringa post-registracijske kontrole sredstava za zaštitu bilja za 2021. („Sl. list CG”, broj 84/21);
- Program monitoringa prometa sredstava za zaštitu bilja za 2021. („Sl. list CG”, broj 84/21);
- Program monitoringa održive upotrebe pesticida za 2021. („Sl. list CG”, broj 84/21);
- Program monitoringa uticaja upotrebe pesticida na životnu sredinu za 2021. („Sl. list CG”, broj 85/21);
- Nacionalni plan za održivu upotrebu sredstava za zaštitu bilja za period od 2021. do 2026. („Sl. list CG”, broj 115/21);
- Lista aktivnih supstanci dozvoljenih za upotrebu u sredstvima za zaštitu bilja za 2021. („Sl. list CG”, broj 118/21); (CELEX: 32021R0052; 32021R0129; 32021R0134; 32021R0080;32021R0081;32021R0427;32021R0413;32021R0459;32021R0566;32021R0464;32021R0567;32021R0574;32021R0556;32021R0809; 32021R0853;32021R0843;32021R0795;32021R0745;32021R0824;32021R0726;32021R0917;32021R1379;32021R1449;32021R1446;32021R1451; 32021R1448;32021R1452;32021R1455;32021R1450);
- Godišnji plan službenih kontrola za fitosanitarnu oblast za 2021. (broj 04-309/20-1691/2).

Implementiran je Program fitosanitarnih mjera za 2021. sa Programom praćenja sredstava za zaštitu bilja, zaključno sa 31. XII 2021.

Usvojen je predlog Programa fitosanitarnih mjera za 2022. sa Programom praćenja sredstava za zaštitu bilja sa potprogramima, za čije su sprovođenje obezbjeđena sredstva Budžetom za 2022.

IMPLEMENTACIJA

Crna Gora je u toku 2021. nastavila sa sprovođenjem Nacionalnog plana za održivu upotrebu sredstava za zaštitu bilja u skladu sa Akcionim planom za period 2016-2021. Sve planirane aktivnosti realizovane se u skladu sa Planom. Izveštaj o sprovođenju Nacionalnog plana za održivu upotrebu sredstava za zaštitu bilja za 2020. je usvojen 15. VII 2021.

Nastavljena je medijska kampanja u cilju podizanja svesti o održivoj upotrebi sredstava za zaštitu bilja, kao i obuka korisnika sredstava za zaštitu bilja za profesionalnu upotrebu, koja se kontinuirano sprovodi kao jedna od aktivnosti predviđenih Nacionalnim planom za održivu upotrebu sredstava za zaštitu bilja. U skladu sa nacionalnim Planom, sproveden je niz aktivnosti na uspostavljanju sistema za kontrolu uređaja za upotrebu sredstava za zaštitu bilja.

Nastavljeno je sprovođenje Programa za nadzor uređaja za primenu pesticida („Sl. list CG“, broj 17/20).

Komisija za pesticide nastavila je sa radom. Ukupno je zaprimljeno 72 zahtjeva, a registrovano 55 pesticida.

U skladu sa Zakonom o nevladinim organizacijama („Sl. list CG“, br. 39/11 i 37/17) u završnoj fazi je realizacija odobrenih projekata po javnom pozivu za učešće NVO u programu: „Upravljanje otpadom nastalim upotrebom sredstava za zaštitu bilja“, sredstva su obezbjeđena u budžetu Crne Gore.

Rezidue pesticida

- Program monitoringa rezidua pesticida u hrani biljnog i životinjskog porijekla za 2021. („Sl. list CG“, broj 84/21) (CELEX: 32020R0585);
- Pravilnik o izmjeni Pravilnika o maksimalnom nivou rezidua sredstava za zaštitu bilja na ili u bilju, biljnim proizvodima, hrani li hrani za životinje („Sl. list CG“, broj 130/21) (CELEX: 32020R1633, 32020R1566, 32020R1565, 32020R1085, 32020R0856, 32020R0785, 32020R0770, 32020R0749,

32020R0703, 32020R0192, 32021R0155, 32021R0590, 32021R0616, 32021R0618, 32021R0644, 32021R0663, 32021R0976, 32021R1098, 32021R1110, 32021R1247, 32021R1531, 32021R1884, 32021R1842, 32021R1810, 32021R1807, 32021R1804, 32021R1795);

- Godišnji plan službenih kontrola za fitosanitarnu oblast za 2021. (broj 04-309/20-1691/2).

IMPLEMENTACIJA

Realizovan je Program monitoringa rezidua pesticida u hrani biljnog i životinjskog porijekla za 2021, a rezultati se izvještavaju EFSI. Pripremljen Program monitoringa rezidua pesticida u hrani biljnog i životinjskog porijekla za 2022.

Programu monitoringa rezidua pesticida u hrani biljnog i životinjskog porijekla za 2021. („Sl. list CG", broj 84/21) i uzeto je ukupno 153 uzoraka:

- 105 uzoraka je bez ostataka pesticida;
- 48 uzoraka sa ostacima jedne ili više aktivnih supstanci od čega:
- 44 uzoraka sa aktivnim supstancama ispod maksimalno dozvoljenih količina,
- 4 iznad maksimalno dozvoljenih količina.

Uzorkovanje u primarnoj proizvodnji vršeno je prije stavljanja u promet i preduzete su propisane mjere.

12.3. Identifikacija i registracija životinja

Sprovedene su redovne aktivnosti na poslovima identifikacije i registracije životinja. Elektronska baza se ažurira kroz redovno praćenje aktivnosti koje veterinarske ambulante obavljaju u toku vršenja preventivnih mjera i registraciju gazdinstava i identifikaciju životinja, evidencije kretanja životinja na osnovu kojih se identifikuju gazdinstva koja ne sprovode zakonom propisane mjere od strane držalaca i pripremaju planovi kontrole koje sprovodi veterinarska inspekcija. U 2021. izvršeni su upravni i sa njima povezani stručni poslovi koji se odnose na oblast identifikacije i kontrole kretanja i prometa životinja, ustupanje na izvršavanje javnih poslova iz oblasti veterinarstva, vođenje i ažuriranje Centralnog registra gazdinstava i Elektronske baze podataka o životinjama, planiranje finansiranja, izrada uputstava, izvještaja i dr. Nastavljena je saradnja sa Direktoratom za plaćanja u djelu pojašnjenja zatečenog stanja na gazdinstvima sa životinjama pri vršenju terenske kontrole gazdinstava, kao i saradnja sa nadležnim institucijama, organizacijama, držaocima životinja i subjektima. Nastavljena je svakodnevna tehnička i usmena podrška korisnicima sistema i svim zainteresovanim stranama.

U skladu sa Zakonom o nevladinim organizacijama („Sl. list CG“, br. 39/11 i 37/17) objavljeni su javni pozivi za učešće NVO u programu: „Unapređenje uslova zaštite dobrobiti životinja u Crnoj Gori“, finansijska sredstva su obezbjeđena budžetom Crne Gore.

12.4. Strukturni zahtjevi za objekte za proizvodnju hrane i kvalitet sirovog mlijeka

Završno sa krajem 2021. u Crnoj Gori ostalo je još 65 neusaglašenih objekata za proizvodnju hrane životinjskog porijekla.

Odlukom o produženju rokova iz 2019. je definisano da subjekat kojem je na osnovu odobrenog Plana za unapređenje objekata izdato privremeno odobrenje za obavljanje djelatnosti sa rokom važenja od 31. XII 2020, 2021, 2022, 2023, 2024, a koji nije u mogućnosti da do ovog datuma otkloni sve neusaglašenosti predviđene Planom unapređenja, dužan je da u periodu od 1. II 2020. do 1. IX 2020. podnese Upravi zahtjev za produženje rokova u odobrenom Planu unapređenja, sa novim datumima otklanjanja pojedinih neusaglašenosti i datumom konačnog završetka unapređenja objekata. Krajnji rok za otklanjanje neusaglašenosti je 31. XII 2025.

Nakon podnošenja zahtjeva i zapisnika nadležnog inspektora, Uprava je odobrila nove rokove za unapređenje i donijela novo privremeno odobrenje za obavljanje djelatnosti do datuma završetka unaprjeđenja objekta datog u inoviranom Planu unaprjeđenja.

U skladu sa navedenom Odlukom od ukupnog broja neusaglašenih objekata (67 objekata), Upravi su podnijeta 52 zahtjeva za produženje roka za unapređenje objekata za hranu životinjskog porijekla koji su razvrstani u kategoriju III, a preostalih 15 će postupiti po rokovima utvrđenim uranije osobrenim Planovima unapređenja. Nakon sprovedenog postupka izdata su nova privremena odobrenja sa rokovima datim u novim Planovima unaprjeđenja, nakon čega je usvojem inovirani Nacionalni program za unaprjeđenje objekata za proizvode životinjskog porijekla i objekata za nusproizvode životinjskog porijekla, koji je Vlada Crne Gore usvojila na sjednici 3. XI 2021.

U tabeli ispod dat je uporedni prikaz stanja objekata u poslovanju hranom životinjskog porijekla 2014. i prikazom stanja na 31.XII 2021:

Kategorija	Potpuno usaglašeni s EU	Potpuno usaglašeni s EU	Potpuno usaglašeni s EU
-------------------	--------------------------------	--------------------------------	--------------------------------

	zahtjevima 2014.	zahtjevima, 31.12.2020.	zahtjevima, 31.12.2021.
Sektor mesa	2	17	17
Sektor mlijeka	0	10	10
Sektor proizvoda ribarstva	1	7	7
Ostalo (jaja, skladišta sa T režimom)	0	33	34
Ukupno	3	67	68

Tabelarni prikaz realizacije NPUO:

Djela tnost	Ukup an broj objek ata u Crnoj Gori nakon kateg orizac ije 2015/ 2016	Obje kti usag laše ni s EU zaht jevi ma jul 201 7 Datum usva janj a NPU O	Obje kti usag laše ni s EU zahtj evim a Prvi izvje štajn i peri od 01.0 6.- 31.1 2.20 17	Obje kti usag laše ni s EU zaht jevi ma Dru gi izvje štaj ni peri od 01.0 1- 30.-	Obje kti usag laše ni s EU zahtj evim a Treći izvje štajn i peri od 01.0 7- 31.1 2.20 18	Obje kti usag laše ni s EU zahtj evim a Treći izvje štajn i peri od 1.1. 2019 - 31.1	Obje kti usag laše ni s EU zahtj evim a Četv rti izvje štajn i peri od 1.1. 2020 - 31.1	Ukup an broj obje kata usag lašen ih s EU zahtj evim a	Ukupa n broj objek ata neusa glaše nih s EU zahtje vima
----------------	---	--	---	---	---	--	--	---	--

				06.2 018		2.20 20	2.20 21		
klani ce- papk ari*	6	2	1	1	1	0	0	5	15
klani ce- živin a	4	2	0	0	0	0	0	2	2
mesn e prer ađev ine	2	0	0	0	1	0	0	1	0
prer ada mesa	28	2	1	3	1	3	1	9	19
obra da crije va	2	1	0	0	0	0	0	1	1
prer ada mlije ka	29	5	2	1	2	0	0	10	15
proiz vodi ribar stva	7	5	0	0	0	1	0	5	0
centr i za	2	0	2	0	0	0	0	2	0

školk ke									
pako vanj e jaja	6	2	1	0	0	0	0	3	3
sklad išten je hran e	54	23	7	0	1	0	0	30	10
UKU PNO	156	42	14	5	7	4	1	68	65

Napomena: U izvještajnom periodu došlo je do određenih promjena: neki objekti su prestali s radom, neka skladišta su iz registra odobrenih objekata brisana jer u skladu s propisima o registraciji objekata obavljaju djelatnost koja podliježe registraciji, a ne odobravanju.

Ministarstvo je blagovremeno planiralo i uočilo potrebu za pružanje podrške subjektima za unapređenje objekata. U ovom periodu, subjekti su u procesu unapređenja objekata imali mogućnost korišćenja dostupnih IPARD like fondova. Određeni broj subjekata koristio je ova sredstva, ali su investicije još uvijek u toku.

Dodatno, nove Mjere IPARD su opredijeljene za unapređenje objekata za hranu u cilju dostizanja EU zahtjeva za bezbjednost hrane, tako da će subjekti biti u mogućnosti da i dalje koriste dostupna sredstva za unapređenje objekata.

Što se tiče objekata za nus proizvode životinjskog porijekla, u izvještajnom periodu, nije bilo nikakvih izmjena u odnosu na dostavljeni NPUO, te su i dalje četiri usaglašena i dva neusaglašena objekta.

Kategorija proizvoda	Usaglašeni s EU zahtjevima	Neusaglašeni s EU zahtjevima	UKUPNO
Koža i vuna	4	2	6

UKUPNO	4	2	6
---------------	----------	----------	----------

Vlada je 1. XII 2021. usvojila Informaciju o izgradnji postrojenja za preradu nusproizvoda životinjskog porijekla na lokaciji Čelinska kosa, KO Majstorovina, Opština Bijelo Polje do 2024.

12.5. Kvalitet sirovog mlijeka

Vlada je 6. V 2021. donijela Treći izvještaj o realizaciji Nacionalnog programa za unaprjeđenje kvaliteta sirovog mlijeka sa planom za postupanje sa neusaglašenim sirovim mlijekom (za 2020).

U skladu sa aktivnostima i mjerama koje su definisane Nacionalnim programom za unapređenje kvaliteta sirovog mlijeka sa planom za postupanje sa neusaglašenim sirovim mlijekom, svih deset aktivnosti je ili realizovano ili se realizuje kontinuirano planiranom dinamikom.

Pojedine aktivnosti, koje su kasnile u prethodnom periodu tako da je sada uspostavljena baze podataka gazdinstava na kojima se proizvodi sirovo mlijeko i vrši prerada u proizvode od mlijeka (sir). U završnoj fazi je povezivanje informacionog sistema za Laboratoriju za mljekarstvo sa veterinarskim informacionim sistemom, čime će se unaprijediti čitav sistem praćenja kvaliteta, a naročito sprovođenja mjera za neusaglašeno mlijeko.

Kvalitet sirovog mlijeka u periodu 2017 - 2021

Godina	Broj uzoraka	Mast	Proteini	Broj somatskih ćelija	Ukupan broj bakterija
		%	%	X 1000	X 1000
2017	50091	4.07	3.22	470	1907
2018	52773	4.01	3.28	464	1205
2019	48763	3.87	3.21	413	1225
2020	40166	3.92	3.30	338	974
2021	37815	3.97	3.25	320	887

Broj somatskih ćelija u 2021. u prosjeku je iznosio 320.000, što je u odnosu na 2020. manje za 5.33%. Ukupan broj bakterija u 2021. u prosjeku je iznosio 887.000, što je 9.81% manje od prethodne godine.

Aktivnosti iz projekta IPA 2014. Podrška veterinarskom sektoru, značajno je doprinjela unapređenje kvaliteta sirovog mlijeka, opremljena je laboratorija za mljekarstvo i usvojene su procedure za uzorkovanje sirovog mlijeka, obavještavanje o neusaglašenim uzorcima i izvršena je obuka lica koja vrše uzimanje uzoraka, veterinarima i inspektorima.

12.6. Sakupljanje i tretman leševa životinja i nus proizvoda životinjskog porijekla

Plan upravljanja nusproizvodima životinjskog porijekla koji nijesu namijenjeni ishrani ljudi sa Akcionim planom, a koji je usvojen 21. VI 2018. planirane aktivnosti se sprovode kontinuirano.

Tokom 2021, finalizovane su i realizovane sljedeće aktivnosti:

- uvojen je prostorni plan za lokaciju „Čelinjska kosa“, gdje su utvrđene dvije urbanističke parcele, od kojih je jedna predviđena za izgradnju postrojenja za preradu nusproizvoda;
- izrađena je i usvojena Strateška projekcija uticaja na životnu sredinu za predmetni plan;
- urađen je geodetski elaborat parcela obuhvaćenih predmetnom urbanističkom parcelom u okviru prostornog plana, za potrebe eksproprijacije zemljišta, i u proceduri je procjene kod Uprave za nekretnine;
- prijavljen je u Upravi javnih radova za kapitalni budžet 2021. projekat projektovanja i izgradnje pristupnog puta za predmetnu lokaciju.

Imajući u vidu da su kroz IPA 2018 projekat bila odobrena finansijska sredstva za potrebe izgradnje sabirnih centara i nabavku neophodnih vozila za prikupljanje nusproizvoda, otkazan, odnosno sredstva su opredjeljena za namjene borbe sa COVID-19, ista aplikacija je upućena kroz naredni projekat dostupnih IPA sredstava.

12.7. EU akreditacija poljoprivrednih proizvoda za izvoz

Sektor za bezbjednost hrane je tokom 2021. sprovodio potrebne aktivnosti na postupcima za akreditaciju poljoprivrednih proizvoda za izvoz u EU u skladu sa zahtjevima subjekata u poslovanju hranom koji su zainteresovani za izvoz na tržište EU.

U toku 2021. na listu EU stavljeni je objekat: Ask d.o.o., Golubovci, Podgorica (djelatnost - prerada proizvoda ribarstva) te ih je sada ukupno 19, od čega su tri za nusproizvode.

Crna Gora je na listi zemalja sa odobrenim planovima monitoringa rezidua i za mlijeko (Implementaciona Odluka Komisije (EU) 2017/903 od 23. V 2017. o izmjeni Odluke 2011/163/EU o odobravanju planova koje su dostavile treće zemlje u skladu s članom 29. Direktive Savjeta 96/23/EZ).

Crna Gora

Goveda	Ovce/koze	Svinje	Kopitari	Živina	Akvakultura	Mlijeko	Jaja	Zečevi
x	x	x		x	x	x	x	

U skladu sa FVO misijom objekata za preradu mlijeka i već stavljenih objekata za proizvode od mesa na EU listu, sprovedene u novembru 2017, Crna Gora je u fazi sprovođenja aktivnosti u skladu sa datim preporukama.

Nakon sprovedene monitoring misije EK u periodu 5-14. XI 2019. s ciljem priznavanja Crne Gore kao zemlje slobodne od fitopatogene bakterije *Clavibacter michiganensis* ssp. *sepedonicus*, što je i uslov za izvoz merkantilnog krompira na teritoriju Evropske Unije, Crnoj Gori je, nakon sprovođenja aktivnosti na ispunjavanju preporuka FVO, dozvoljen izvoz merkantilnog krompira na teritoriju Evropske Unije: Implementaciona regulativa Komisije (EU) 2021/2069 od 25. XI 2021, o izmjeni Priloga VI Implementacionoj regulativi 2013/2072 u pogledu unošenja u Uniju merkantilnog krompira iz Bosne i Hercegovine, Crne Gore i Srbije, te stavljanju van snage implementacionih odluka 2012/213/EU i (EU) 2015/1199.

12.8. Ažuriranje informacija o kontroli bolesti

12.8.1. Bolest kvrgave kože

Poslednji slučaj LSD-a u Crnoj Gori zabilježen je 10. X 2016. na nevakcinisanom grlu. Od tada je LSD u potpunosti pod kontrolom i do danas Crna Gora nije imala nijedan slučaj. Vakcinacija svih prijemčivih goveda se sprovodila četiri godine zaredom u periodu od 2016. do 2019, a od 1. I 2020. u Crnoj Gori se ne vrši vakcinacija protiv LSD.

U skladu s preporukama GF-TADs-a usvojen je Program nadzora bolesti kvrgave kože koji je odobrila i finansirala EK s ciljem potvrde odsustva LSD-a i

ranog otkrivanja žarišta LSD-a, kod goveda, na teritoriji Crne Gore, putem pasivnog i aktivnog nadzora bolesti, uključujući ugrožena i manje ugrožena područja, korišćenjem kliničkih, seroloških i virusoloških ispitivanja.

Aktivni nadzor: Ukupno je ispitano 404 uzorka krvi goveda (277 ugroženo i 127 iz manje ugroženog područja). Ukupno pet uzoraka je ispitano molekularnom tehnikom dijagnostike PCR i svi su bili PCR negativni.

Pasivni nadzor: Pasivni nadzor je sproveden tokom cijele godine na cijeloj teritoriji Crne Gore. Uzeto je ukupno osam uzoraka (od pet životinja) i svi su ispitani molekularnom tehnikom dijagnostike i svi su bili negativni.

12.8.2. Bolest plavog jezika

Nakon pojave bolesti plavog jezika na teritoriji Crne Gore, 11. VIII 2016. od marta 2017. sprovedena je vakcinacija goveda i ovaca. Vakcinacija se u kontinuitetu sprovodila tri godine (2017, 2018 i 2019), tako da je imunološki zaštićeno preko 80% populacije goveda i ovaca. Od 1. I 2020. prestala je vakcinacija protiv plavog jezika. Kako bi Crna Gora dobila status slobodne zemlje od plavog jezika sprovodi se program nadzora.

Aktivni nadzor: Ovlašćene veterinarske ambulante dostavile su ukupno 147 uzoraka. U 13 uzoraka je utvrđeno prisustvo specifičnih antitijela metodom cELISA. Uvidom u elektronsku bazu podataka, utvrđeno je da se kod šest seropozitivnih goveda radi o starijim govedima koja su u prethodnom periodu bila vakcinisana (2017-2019), zbog čega je i došlo do razvoja imunološkog odgovora koji je detektovan serološkim ispitivanjima. Za ostala seropozitivna goveda (nijesu vakcinisana) vršeno je dodatno uzorkovanje krvi tih životinja u cilju dodatnih laboratorijskih ispitivanja molekularnim tehnikama dijagnostike odnosno potvrđivanja prisustva/odsustva virusa uzročnika ove bolesti. Iz tog razloga, u SVL je dostavljeno i ispitano ostalih sedam uzoraka krvi od prethodno utvrđenih seropozitivnih grla goveda. Svi su bili PCR negativni.

Pasivni nadzor: dostavljeno je i ispitano ukupno 126 uzoraka pod sumnjom da se radi o bolesti plavog jezika i to: 38 uzorka porijeklom od goveda, 86 uzoraka porijeklom od ovaca i dva uzorka od koza. U jednom dostavljenom uzorku koji je ispitan metodom Real-time RT PCR. je utvrđeno prisustvo sekvence RNK virusa uzročnika BPJ (jedna ovca).

Entomološki nadzor (nadzor vektora): je vršen prikupljanjem i identifikacijom insekata iz roda *Culicoides* u cilju utvrđivanja prisutnosti i dinamike pojavljivanja. Za period od osam mjeseci, počev od aprila zaključno s

novembrom 2021, uzorkovanje insekata roda *Culicoides* se obavljalo na odabranim lokalitetima, a nakon prikupljanja, u SVL vršena je identifikacija i sortiranje na vrste insekata (i brojanje), izdvajanje insekata roda *Culicoides* i detekcije virusa molekularnom (PCR). Rezultati: utvrđeno je prisustvo insekata iz *Culicoides* i to: *Obsoletus complex* i *Pulicaris complex*, a ni u jednom uzorku nije utvrđeno genoma virusa bolesti plavog jezika.

12.8.3. Afrička kuga svinja

Afrička kuga svinja nikada nije zabilježena u Crnoj Gori. UBHVFP sprovodi sve preventivne mjere koje mogu doprinijeti smanjenju rizika od pojave i širenja bolesti afričke kuge svinja na teritoriji Crne Gore, kao i kampanju podizanja svijesti.

UBHVFP redovno obavještava Vladu o situaciji vezanoj za afričku kugu svinja.

Mjere nadzora AKS definisane su Programom obaveznih mjera zdravstvene zaštite životinja („Sl. list CG“, broj 81/21) i Programom nadzora afričke kuge svinja u 2021. koji su bazirani na pravnoj tekovini EU i preporukama EK, OIE-a i zaključcima GF-TADs-a. Program uključuje pasivni nadzor kod domaćih i divljih svinja, i aktivni nadzor kod divljih, kao i kampanju podizanja svijesti. Ni u jednom od ispitivanih uzoraka nije utvrđeno prisustvo virusa AKS niti specifičnih antitijela.

Godišnji tehnički izvještaj će biti dostavljen EK.

12.8.4. Klasična kuga svinja

Strategijom Crne Gore za transpoziciju i implementaciju pravne tekovine Evropske unije za poglavlje 12 - bezbjednost hrane, veterinarska i fitosanitarna politika uključen je prestanak vakcinacije protiv ove bolesti. Kao dio Strategije, sačinjen je i od strane EK odobren i Posebni akcioni plan za kontrolu i iskorjenjivanje klasične kuge svinja kod domaćih i divljih svinja u Crnoj Gori, nakon prestanka vakcinacije.

Od 1. I 2020. ne sprovodi se vakcinacija svinja protiv klasične kuge svinja u Crnoj Gori.

U 2021. sproveden je Program nadzora klasične kuge svinja, kao dio Programa obaveznih mjera zdravstvene zaštite životinja koji obuhvata aktivni i pasivni nadzor divljih svinja i pasivni nadzor domaćih svinja u cilju ranog otkrivanja moguće cirkulacije virusa klasične kuge svinja. Ni u jednom ispitivanom uzorku koji je dostavljen SVL pod sumnjom da se radi o KKS, nije utvrđeno prisustvo sekvence RNK virusa klasične kuge svinja ili specifičnih antitijela na virus ove bolesti.

12.9. Administrativni/institucionalni kapaciteti

BEZBJEDNOST HRANE

U skladu s Pravilnikom o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji radnih mjesta Uprave za bezbjednost hrane, vetrinu i fitosanitarne poslove Sektor za bezbjednost hrane organizuje poslove kroz tri odsjeka:

SEKTOR ZA BEZBJE DNOST HRANE	Broj sistemati zovanih radnih mjesta	Broj zaposl enih na dan 1.09.2 017.	Broj zaposl enih 30.06. 2018.	Broj sistemati zovanih radnih mjesta 4.04.2019 .	Broj zaposl enih 30.08. 2019.	Broj zaposl enih 31.12. 2020.	Broj zaposl enih 31.12. 2021.
Pomoćnik direktora	1	1	1	1	1	1	1
Odsjek za registraci ju, odobrava nje i praćenje objekata za proizvod nju, preradu i distribuci ju hrane, hrane za životinje i nus proizvod a životinjsk	9	2	4	9	6	6	7

og porijekla							
Odsjek za opšte zahtjeve bezbjednosti hrane	3	1	2	5	2	3	3
Odsjek za inspekciju hrane	38	13	14	24	14	14	14
UKUPNO	51	17	21	39	23	24	25

VETERINARSKA POLITIKA

U skladu s Pravilnikom o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji radnih mjesta Uprave za bezbjednost hrane, vetrinu i fitosanitarne poslove, Sektor za vetrinu organizuje poslove kroz tri odsjeka:

SEKTOR ZA VETERINU	Broj sistemativizovanih radnih mjesta	Broj zaposlenih na dan 1.09.2017.	Broj zaposlenih 30.06.2018.	Broj sistemativizovanih radnih mjesta 4.04.2019.	Broj zaposlenih 30.06.2019.	Broj zaposlenih 31.12.2020.	Broj zaposlenih 31.12.2021.
Pomoćnik direktora	1	1	1	1	1	1	1
Odsjek za zdravlje, zaštitu dobrobiti životinja i identifikaciju i registraciju	10	5	5	8	7	6	6

Odsjek za međunarodni promet	4	2	3	4	3	3	3
Odsjek za veterinarsku inspekciju	23	20	20	22	18	14	14
UKUPNO	38	28	29	35	29	24	24

FITOSANITARNA POLITIKA

U skladu s Pravilnikom o unutrašnjoj organizaciji i sistematizaciji radnih mjesta Uprave za bezbjednost hrane, veterinu i fitosanitarne poslove, Sektor za fitosanitarne poslove organizuje poslove kroz četiri odsjeka:

SEKTOR ZA FITOSANITARNE POSLOVE	Broj sistemati zovanih radnih mjesta	Broj zaposlenih na dan 01.09. 2017.	Broj zaposlenih 30.06. 2018.	Broj sistemati zovanih radnih mjesta 4.04.2019.	Broj zaposlenih 30.06. 2019.	Broj zaposlenih 31.12. 2020.	Broj zaposlenih 31.12. 2021.
Pomoćnik direktora	1	1	1	1	1	1	1
Odsjek za zdravstvenu zaštitu bilja	5	3	3	4	3	3	3
Odsjek za sjeme, sadni materijal, GMO, zaštitu biljnih	5	2	2	4	2	1	1

sorti i biljne genetičke resurse							
Odsjek za sredstva za zaštitu i ishranu bilja	5	2	2	4	2	2	2
Odsjek za fitosanitarnu inspekciju	23	14	16	24	16	17	17
UKUPNO	39	22	24	37	24	24	24

Sistematizacijom uspostavljeno je Odjeljenje za reviziju službenih kontrola i sistematizovana su četiri radna mjesta koja nijesu popunjena.

POGLAVLJE 13 - RIBARSTVO

13.1. Zakonodavni okvir

U cilju ispunjenja prvog završnog mjerila, Vlada je 28. X 2021. utvrdila Predlog zakona o organizovanju tržišta u ribarstvu i akvakulturi. Nadalje, u skladu sa Programom pristupanja Crne Gore EU 2022-2023 i Akcionim planom za adresiranje ključnih preporuka iz izvještaja Evropske komisije o Crnoj Gori 2021, Crna Gora je 2. II 2022. utvrdila Predlog zakona o strukturnim mjerama i dodjeli državne pomoći u ribarstvu i akvakulturi.

U svrhu izrade nove Strategije ribarstva Crne Gore 2023-2028 sa Akcionim planom za prenošenje, implementaciju i sprovođenje pravne tekovine EU MPŠV je kroz projekat MIDAS 2 angažovalo kompaniju koja je izradila sektorske studije, među kojim i onu za ribarstvo, koja će poslužiti kao osnova za izradu predmetnog strateškog dokumenta. Na liniji sa tim, ministarstvo je odobrilo sektorsku studiju i uslijedio je postupak odabira eksperta za izradu Strategije.

U skladu sa Akcionim planom za adresiranje ključnih preporuka iz izvještaja Evropske komisije o Crnoj Gori 2021. dostavljanje finalnog Nacrta strategije za ribarstvo 2023-2028 sa Akcionim planom za usaglašavanje sa pravnom tekovinom EU, EK na uvid i mišljenje planirano je za II kvartal 2022, dok je usvajanje u skladu sa Programom pristupanja Crne Gore EU 2022-2023 planirano za IV kvartal 2022.

13.2. Ostvareni rezultati

U skladu sa sporazumom koji je MPŠV potpisalo sa Generalnom komisijom za ribarstvo Mediterana (GFCM), u junu 2021. pripremljen je Nacrt izvještaja o socio-ekonomskim podacima u ribarstvu za 2019. sa obrađenim podacima.

Na osnovu Memoranduma o saradnji za 2021. potpisanog sa AdriaMed projektom, u finalnoj su fazi aktivnosti razvoja novih funkcionalnosti u okviru postojećih podsistema Ribarskog informacionog sistema i uspostavljanja sistema elektronskog izdavanja dozvola za sportsko-rekreativni ribolov na moru.

Nastavljena je implementacija Programa prikupljanja podataka (DCF-DCRF) u dijelu koji se odnosi na prikupljanje komercijalnih podataka o ulovu, dok je biološko uzorkovanje onemogućeno uslijed pandemije COVID-19.

Nastavljeno je sa realizacijom projekta „Održivi i inovativni lanac vrijednosti poljoprivrednih i ribarskih proizvoda u cilju unaprijeđenja tržišta za MSP“ – „Food4Health“, koji pripada INTERREG IPA II prekograničnom programu saradnje za Albaniju, Italiju i Crnu Goru. U izvještajnom periodu nastavljena je procedura nabavke opreme radi stavljanja u funkciju laboratorije za inovativna istraživanja iz oblasti marikulture i mrijestilišta kamenica (*Ostrea edulis*). Takođe su pripremljena dokumenta - protokoli namijenjeni uzgajivačima školjki, radi povećanja njihove kompetitivnosti i registrovanja djelatnosti u skladu sa principima organske proizvodnje. U toku je i stvaranje preduslova za zaštitu geografskog porijekla školjke mušulje koja se uzgaja na području Bokokotorskog zaliva.

MIDAS 2

Sektor ribarstva kroz MIDAS 2 podržava se na sljedeći način:

- Direktna podrška profesionalnim ribarima za modernizaciju ribarske flote ostvarivaće se u formi grantova za nabavku novih brodova, rekonstrukciju postojećih, nabavku opreme za navigaciju i poboljšanje bezbjednosti na plovilima i slično.

- Modernizacija sektora ribarstva kroz MIDAS 2 projekat obuhvatiće i investiciju u izgradnju, rekonstrukciju i opremanja luka za ribarska plovila, izgradnju mjesta prvog iskrcaja, rekonstrukciju postojećih ribljih pijaca kao i unapređivanje statistike ulova opremanjima mjesta iskrcaja sa odgovarajućim sistemima za unošenje količine izlovljene ribe.
- U cilju jačanja institucionalnog kapaciteta odnosno administrativnih kapaciteta Direktorata za ribarstvo, kao i inspekcije i kontrole, kroz ovaj projekat planirano je organizovanje obuka, studijskih posjeta, nabavka opreme za inspekciju kao i unapređivanje rada i profesionalizacija udruženja ribara.

Jedan od bitnih ciljeva ulaganja u sektor ribarstva je da se ojača nacionalni institucionalni okvir, administrativni kapaciteti i pripremi sektor za uspostavljanje sistema strukturnih mjera u ribarstvu i buduće korišćenje sredstava Evropskog fonda za pomorstvo i ribarstvo (EMFF).

Tokom 2021. realizovane su sljedeće aktivnosti:

- Grant podrška za investicije u ribolovne plovne objekte uključujući ribolovnu opremu i elektronske uređaje – poziv za dostavljanje zahtjeva za podršku je bio otvoren od kraja jula do kraja septembra 2021, nakon čega je MPŠV pristupilo administrativnoj i terenskoj provjeri primljenih zahtjeva. Ministarstvo je ukupno primilo 20 zahtjeva za bespovratnu podršku, od kojih je 19 odobreno i sa aplikantima su krajem decembra 2021. potpisani ugovori. Ukupna vrijednost potpisanih ugovora (vrijednost investicije) iznosi 2.996.841,00 eura, dok je potencijalna bespovratna (grant) podrška, od 80% od iznosa investicije, 2.397.472,80 eura.

Podrška u okviru ove mjere ima za cilj pružanje bespovratne podrške investicijama u zamjeni starih sa novim ribolovnim plovnim objektima kako bi se u sektoru ribarstva Crne Gore uvele i primijenile mjere održivog, isplativog i efikasnog ulova ribe i drugih morskih organizama, povećala tržišna konkurentnost i dostigli evropski standardi u bezbjednosti hrane koja potiče iz ulova.

Minimalni iznos planirane investicije iznosi 15.000,00 eura, dok je maksimalni iznos 200.000,00 eura, odnosno do 400.000,00 eura, ukoliko je predmet investicije nabavka ribolovnog plovnog objekta tipa koča (TO) ili plivarica (SP).

- Rekonstrukcija i opremanje ribarskih luka: konsultantska kompanija za izradu procjene uticaja na životnu sredinu i socijalnih uticaja za buduću ribarsku luku na lokaciji Rt Đeran sprovodi istraživanja o pogodnosti lokacije za izgradnju luke i izradu preliminarog dizajna luke zadovoljavajućom

dinamikom. Očekuje se da kompletna aktivnost bude završena krajem juna 2022.

- I pored iniciranja Ministarstva poljoprivrede da se u okviru AD Marina Bar pokrenu sve neophodne aktivnosti u rješavanju imovinsko-pravnih pitanja kako bi se stvorio pravni osnov za početak rekonstrukcije dijela ove marine za ribarsku luku, nije bilo daljih konkretnih koraka od kojih zavisi realizacija ove aktivnosti. Ovo se prevashodno odnosi na ostale institucije od kojih takođe zavisi donošenje konačne odluke (MKI, AD Marina Bar)
- Institut za biologiju mora – nakon nabavke i instalacije opreme, kao i stvaranja uslova za primanje posjetilaca uslijed epidemiološke situacije izazvane COVID19 pandemijom, akvarijum je zvanično otvoren za posjetioce sredinom 2021.

EUSAIR

Nastavljene su aktivnosti na implementaciji Evropske strategije za Jadransko – jonski region (EUSAIR), naročito u pogledu implementacije prvog stuba Strategije koji se odnosi na Plavi rast i kojim zajedno koordiniraju Crna Gora i Grčka. Tematska nadzorna grupa za Plavi rast (TSG1) je u izvještajnom periodu dala značajan doprinos u promovisanju vodećih inicijativa (Flagships) definisanih u susret novom finansijskom programskom periodu 2021-2027. Održan je redovni 14. sastanak Tematske nadzorne grupe za Plavi rast, 7. XII 2021. na kojem je, između ostalog, sagledano do kojeg stepena su vodeće inicijative (flagships) EUSAIR-a uključene u Glavne programe (ERDF, ERIF, CF, EMFF, IPA), Transnacionalne programe (ADRION), Programne prekogranične saradnje (CBC), kao i nacionalnom nivou (9 zemalja koje sprovode EUSAIR).

POGLAVLJE 22 - REGIONALNA POLITIKA I KOORDINACIJA STRUKTURNIH INSTRUMENATA

Kada je u pitanju sprovođenje **pretpristupne podrške EU**, nastavljene su redovne aktivnosti koje se tiču programiranja i sprovođenja programa i projekata. U okviru Instrumenta za pretpristupnu podršku (IPA), završena je implementacija projekata iz svih komponenata u perspektivi 2007-2013 (IPA I) u Crnoj Gori. Kada je riječ o IPA 2014-2020 (IPA II) nastavljen je rad na sprovođenju preostalih akcija koje su obuhvaćene programom IPA 2014 i IPA 2016, Programom Evropske unije i Crne Gore za zapošljavanje, obrazovanje i socijalnu zaštitu 2015-2017, kao i realizacija aktivnosti u oblasti reforme javne uprave kroz Sektorsku budžetsku podršku IPA 2017. Dodatno, intenziviran je rad na ugovaranju programa IPA 2017, u okviru kog je rok za ugovaranje istekao 17. XII 2021, kao i programa IPA 2018, dok je kod programa IPA 2019

i IPA 2020 nastavljen rad na pripremi projektne i tenderske dokumentacije. Pored toga, nastavljeno je intenzivno ugovaranje i implementacija sredstava u okviru IPARD-a II i programa prekogranične saradnje. I pored ograničenja izazvanim COVID-19, sve aktivnosti u vezi sa indirektnim upravljanjem IPA-e se realizuju redovno, uključujući i održavanje sastanaka Sektorskog nadglednog odbora za programe IPA-e II, koji su, podijeljeni po IPA II klasterima, održani tokom juna i novembra 2021, dok je sastanak Nadglednog IPA odbora održan u decembru 2021.

Nastavljene su aktivnosti u vezi s implementacijom Akcionog plana za ispunjavanje zahtjeva kohezivne politike EU. U dijelu strategijskog i zakonodavnog okvira, ključne aktivnosti su sprovedene u dijelu pripreme relevantnih strateških dokumenata u oblasti javnih nabavki, usvajanjem Strategije za unapređenje politike javnih nabavki i javno-privatnog partnerstva za period 2021-2025, daljim usklađivanjem u oblasti konkurencije usvajanjem Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o zaštiti konkurencije, te zaokruživanjem pravnog okvira u oblasti saobraćaja i transevropskih mreža kroz donošenje podzakonskih akata.

Što se tiče **institucionalnog okvira** za evropske strukturne i investicione (ESI) fondove, planirano je da se isti formalno i pravno definiše usvajanjem Zakona o evropskim strukturnim i investicionim fondovima. Usvajanje ovog zakona je, prema Mapi puta za ispunjenje preostalih obaveza u odnosu na privremeno zatvaranje pregovaračkog poglavlja 22 – Regionalna politika i koordinacija strukturnih instrumenata, planirana za III kvartal 2024. Inicijalne aktivnosti na kreiranju prijedloga referentnih struktura su otpočele, kroz sagledavanje najboljih praksi i naučenih lekcija u dijelu adekvatnog funkcionisanja okvira, uvažavajući optimalan model komunikacije i izvještavanja, kao i jasno prepoznatih nadležnosti kako institucija koje će biti uključene u sprovođenje podrške, tako i ključnih nosilaca zaduženja u okviru pojedinačnih institucija.

U oblasti **administrativnih kapaciteta**, sve aktivnosti vezane uz indirektno upravljanje sprovodile su se redovno, iako su na uspostavljeni IPA sistem djelimično uticale brojne i značajne promjene, kako organizacione tako i kadrovske. Nastavljen je razvoj kapaciteta IPA struktura i zapošljavanje novog kadra, ali uz i dalje značajan nedostatak obučenog kadra, prije svega u ugovaračkim tijelima, kao i u nekim jedinicama za sprovođenje projekata u resornim ministarstvima. U dijelu koji se odnosi na politiku zadržavanja kadra, Vlada je prethodno usvojila Odluku o dodatku na zarade za IPA strukture u decentralizovanom/centralizovanom, indirektnom/direktnom i zajedničkom

upravljanju, omogućavajući povećanje zarada zaposlenima u IPA strukturi do 30%. Politika je zadržavanja kadra je, nakon suspenzije primjene radi budžetskih ograničenja koja je donijela pandemija COVID-19 tokom 2020, nastavljena je i redovno primjenjivana tokom druge polovine 2021. i početka 2022.

U saradnji sa Upravom za kadrove izrađen je specifični program obuka u oblasti upravljanja IPA sredstvima i na osnovu njega definisan plan obuka za 2022. Zbog uticaja pandemije COVID-19 bilo je nemoguće provesti većinu obuka za planiranih za 2021. Planovi obuke su ažurirani u saradnji s Upravom za kadrove i biće sprovedeni u narednom periodu.

U oblasti **programiranja**, nastavljeno je sa izradom i finalizacijom punih projektnih predloga za program IPA 2021. Program je krajem decembra 2021. usvojen od strane Evropske komisije i istim je predviđeno finansiranje pet akcija, ukupne vrijednosti 32,4 miliona eura. Dodatno, u skladu sa preporukom Evropske komisije, nastavljeno je i sa izradom prvih nacrti akcionih dokumenata za program IPA 2022, kao i sa unapređivanjem nacrti Strateškog odgovora, čiji nacrti su, nakon višemjesečnih konsultacija sa svim relevantnim institucijama, upućeni Evropskoj komisiji tokom novembra 2021. Javna rasprava o Strateškom odgovoru završena je 5. II 2022. Takođe, započet je rad na izradi nacrti Programa IPARD III za period 2021-2027. Potvrđen je nastavak učešća Crne Gore u devet programa prekogranične i teritorijalne u okviru IPA III, te je nastavljen rad na finalizaciji programskih dokumenata za navedene programe. Radna grupa za poglavlje 22 otpočela je aktivnosti na analizi zahtjeva *Regulative Evropskog parlamenta i Savjeta (EU) br. 2021/1060 od 24. VI 2021. o utvrđivanju zajedničkih odredbi o Evropskom fondu za regionalni razvoj, Evropskom socijalnom fondu plus, Kohezijskom fondu, Fondu za pravednu tranziciju i Evropskom fondu za pomorstvo, ribarstvo i akvakulturu te finansijskih pravila za njih i za Fond za azil, migracije i integraciju, Fond za unutrašnju bezbjednost i Instrument za finansijsku podršku u području upravljanja granicama i vizne politike*, kako bi pravoremeno pristupila pripremi plana aktivnosti za izradu Sporazuma o partnerstvu i Operativnog sporazuma, shodno zahtjevima definisanim završnim mjerilima.

Kada je riječ o Jedinствenoj listi prioriternih infrastrukturnih projekata, Nacionalna investiciona komisija je ažurirala Jedinственu listu prioriternih infrastrukturnih projekata na sjednici održanoj 29. decembra 2021.

Kada su u pitanju **monitoring i evaluacija**, nastavljene su redovne aktivnosti po ovom pitanju, u skladu s procedurama za programe i projekte Ipe. Aktivnosti na sprovođenju projekta "Podrška srednjoročnoj evaluacije IPA II

aktivnosti koje se sprovode pod indirektnim upravljanjem” otpočele su u novembru 2021. Projekat predstavlja nastavak aktivnosti na evaluaciji IPA programa. Nakon prethodno uspješno završenog projekta evaluacije IPA 2014 programa, trenutni projekat ima za cilj evaluaciju programa IPA 2016 i IPA 2017, tj. evaluaciju postignutih rezultata za aktivnosti sprovedene do 1. VI 2021. i identifikovanje slabosti u implementaciji projekata, čije je dalje otklanjanje preduslov dugoročnog uspjeha svih aktivnosti finansiranih iz EU sredstava.

POGLAVLJE 33 - FINANSIJSKE I BUDŽETSKE ODREDBE

33.1. Realizacija aktivnosti

Skupština je 29. XII 2021. donijela Zakon o budžetu Crne Gore za 2022. („Sl. list CG”, broj 144/21), projektovan na oko 2,46 milijardi eura. Dodatno, u skladu s obavezom izvještavanja o realizaciji Akcionog plana za uspostavljanje sistema sopstvenih sredstava Evropske unije u Crnoj Gori, Vlada je 30. VII 2021. usvojila Godišnji izvještaj o realizaciji Akcionog plana za uspostavljanje sistema sopstvenih sredstava Evropske unije u Crnoj Gori za 2020. koji ima za cilj da prikaže stepen realizacije aktivnosti, kao i da ukaže na eventualne izazove i preporuke za naredni period.

33.2. Porez na dodatu vrijednost

Skupština je 29. XII 2021. donijela Zakon o dopunama Zakona o porezu na dodatu vrijednost („Sl. list CG”, broj 146/21), kojim je propisano da se PDV obračunava i plaća po sniženoj stopi od 7% od prometa usluga pripremanja i usluživanja hrane, pića i napitaka, osim alkoholnih pića, gaziranih pića sa dodatkom šećera i kafe u objektima za pružanje ugostiteljskih usluga.

33.3. Tradicionalna sopstvena sredstva

U pogledu tradicionalnih sopstvenih sredstava, nastavljena je dalja analiza računovodstvenih pravila (A i B računa), te ostvaren napredak u označavanju i definisanju prihoda u skladu sa njegovom budućom klasifikacijom u račune A i B, na osnovu toga da li su potraživanja plaćena, neplaćena, obezbijeđena ili sporna. Organizovane su vježbe simulacije za A i B računovodstvo i prijavu uočenih slučajeva prevare i nepravilnosti. Prijavljivanje prevara u skladu sa zahtjevima baze podataka sopstvenih sredstava (OWNRES) unaprijedeno je pripremom više prijava oduzete robe.

U okviru projekta "Reforma Poreske administracije" (finasiranog kreditom Svjetske banke) koji podrazumijeva uvođenje IRMS (Integrisanog

informacionog sistema) kao i modernizaciju poslovnih procesa u skladu sa važećim trendovima digitalizacije usluga poreskim obveznicima - završen je FRD dokument (opis budućeg stanja poslovnih procesa koje treba da podrži novi integrisani IT sistem). U toku je završna faza kompletiranja potrebne dokumentacija za raspisivanje tendera za nabavku IRMS-Integrisanog IT sistema, čiji je sastavni dio FRD dokument.

33.4. Administrativni kapaciteti

Imajući u vidu da nakon odobrenog i raspisanog tendera za „Twining light“ projekat “Uspostavljanje sistema sopstvenih sredstava Evropske unije u Crnoj Gori” u vrijednosti 225.000,00 eura, nije bilo dostavljenih ponuda, uz podršku delegacije EU u Crnoj Gori preduzete su aktivnosti u cilju obezbjeđivanja neophodnih sredstva, pa je pokretanje ponovnog tenderskog postupka za izbor eksperta u završnoj fazi, uz očekivanja da će projekat otpočeti u maju 2022.

KLASTER 6: VANJSKI ODNOSI

Crna Gora je nastavila da se usklađuje svaki put kad je bila pozvana na usklađivanje sa deklaracijama, pozicijama HRVP i odlukama Savjeta o restriktivnim mjerama, tako da je održan trend potpune usklađenosti. U vezi sa aktuelnom situacijom u Ukrajini, Vlada je 10. III 2022. usvojila Informaciju u vezi statusa lica iz Ukrajine u Crnoj Gori i donijela Odluku o odobravanju privremene zaštite licima iz Ukrajine koja se ne mogu vratiti u zemlju svog porijekla, a koju su bili prisiljeni da napuste zbog oružanih sukoba, na period do jedne godine. Dodatno, Vlada je 31. III 2022. donijela Odluku o obrazovanju Koordinacionog tijela za vršenje nadzora nad sprovođenjem Odluke o odobravanju privremene zaštite licima iz Ukrajine. Naposlijetku, kako bi se u potpunosti uskladili sa Zajedničkom vanjskom i bezbjednosnom politikom EU, Vlada se 8. IV 2022. pridružila odlukama Savjeta EU i donijela: Odluku o uvođenju međunarodnih restriktivnih mjera utvrđenih odlukom Savjeta Evropske unije 2022/266/ZVBP od 23. II 2022, kao odgovor na priznavanje područja ukrajinskih regija Donjecka i Luganjska koje nijesu pod kontrolom Vlade Ukrajine i na naredbu ruskim snagama da stupe na ta područja, Odluku o izmjenama i dopuni Odluke o uvođenju međunarodnih restriktivnih mjera utvrđenih odlukama Savjeta Evropske unije u odnosu na djelovanja koja podrivaju ili ugrožavaju teritorijalni integritet, suverenitet i nezavisnost Ukrajine i Odluku o izmjenama i dopunama Odluke o uvođenju međunarodnih restriktivnih mjera utvrđenih odlukama Savjeta Evropske unije s obzirom na djelovanja Rusije kojima se destabilizuje situacija u Ukrajini.

Više od polovine planiranih obaveza koje su realizovane, koje se kontinuirano realizuju ili su u finalnoj fazi realizacije ukazuju na to da je izvještajni period u u okviru klastera 6 obilježili napori za ispunjavanje planiranih obaveza, posebno u domenu ispunjavanja obaveza iz Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju, kao i aktivna i konstruktivna uloga u Svjetskoj trgovinskoj organizaciji, što je i EK pohvalila na posljednjem sastanku Odbora za SP. Važan rezultat je postignut i u domenu nadležnosti Skupštine, pa je u kontekstu poglavlja 30, Skupština donijela Zakon o kontroli izvoza roba dvostruke namjene usaglašenog sa Regulativom 2021/821, kao i Zakon o potvrđivanju Dodatnog protokola 6 o trgovini uslugama Sporazuma o izmjeni i pristupanju Centralnoevropskom sporazumu o slobodnoj trgovini. U poglavlju 30, pored značajnog broja realizovanih preporuka i preporuka koje se realizuju u kontinuitetu, važno je napomenuti da dio preporuka ne zavisi od aktivnosti Crne Gore i da u tom dijelu nije moguće definisati rok za realizaciju istih.¹⁴ U poglavlju 31, ostaje značajan aspekt kontinuiranog usklađivanja sa Zajedničkom vanjskom, bezbjednosnom i odbrambenom politikom.

POGLAVLJE 30 - VANJSKI ODNOSI

30.1. SVJETSKA TRGOVINSKA ORGANIZACIJA (STO)

U okviru STO u dijelu pristupa tržištu roba/Liste koncesija, Vlada je 23. XII 2021. usvojila Uredbu o carinskoj tarifi za 2022. („Sl. list CG“, broj 142/21). Pomenutom Uredbom su, pored usklađivanja s Kombinovanom nomenklaturom EU za 2022, utvrđene i visine carinskih stopa za 2022. u skladu s dinamikom definisanom Zakonom o potvrđivanju Protokola o pristupanju Crne Gore Sporazumu iz Marakeša o osnivanju STO. Pored pomenutog, ovom Uredbom su implementirane i obaveze definisane Ministarskom deklaracijom o proširenju trgovine proizvodima informacione tehnologije (ITA/ITA 2 Sporazum)²⁷.

Sporazum o trgovinskim olakšicama (TFA) - U cilju praćenja efikasnosti sprovođenja mjera i aktivnosti iz oblasti trgovinskih olakšica, kao i radi identifikovanja potencijalnih barijera u prekograničnoj trgovini, Uprava prihoda i carina (UPiC) je u novembru 2021, uz tehničku podršku Međunarodne finansijske korporacije (IFC) otpočela izradu druge Studije mjerenja prosječnog vremena puštanja robe, koja će dati podatke o prosječnom vremenu potrebnom za uvoz, izvoz i tranzit robe. Rezultati mjerenja će biti poznati do kraja marta 2022²⁸. Takođe, u martu 2022. otpočete su aktivnosti na formiranju Koordinacionog međuresorskog tima za izradu Mape puta (Blueprint) za uspostavljanje jedinstvenog šaltera za sprovođenje procedura u prekograničnom prometu, uz tehničku podršku IFC-a. Navedenom mapom puta će se definisati vizija nacionalnog jednošalterskog sistema, pravni i regulatorni okvir za njegovo funkcionisanje, modeli upravljanja i operativnog funkcionisanja, tehnička specifikacija, struktura finansiranja rada i održavanja sistema, reinžinjerinng poslovnih procesa, upravljanje promjenama i strategija komunikacija, te plan za izgradnju kapaciteta. U kontekstu TFA značajno je napomenuti i da je Vlada 29. XII 2021. utvrdila Predlog Carinskog zakona, koji je prilagođen uslovima u kojima se odvija savremena trgovina. Donošenje novog Carinskog zakona ima za cilj da olakša protok robe koja tranzitira, ulazi ili izlazi iz Crne Gore, i u tu svrhu, isti je usmjeren ka daljem napredovanju u uspostavljanju bespapirnog, integrisanog i elektronskog carinskog okruženja. Predlog zakona se nalazi u skupštinskoj proceduri.

U okviru STO, pitanje transparentnosti i izvještavanja je jedno od značajnijih. Crna Gora kontinuirano dostavlja notifikacije, pa se, u skladu s pomenutim, smatra jednom od aktivnijih STO članica (sve distribuirane notifikacije su dostupne na sajtu STO). Napominjemo da sva količinska ograničenja, a koja su

²⁷ Kada je u pitanju STO Protokol o pristupanju tranzicioni period je trajao zaključno sa 2022, dok u dijelu ITA/ITA 2 Sporazuma traje zaključno s 2023. Značajno je napomenuti da su obaveze koje se odnose na Protokol o izmjeni Aneksa sporazuma o trgovini civilnim vazduhoplovima i Odluku koja se odnosi na pristup tržištu bez kvota i carina za najmanje razvijene zemlje (DFQF for LDCs) već implementirane zaključno s 2016.

²⁸ Prva Studija mjerenja prosječnog vremena puštanja robe uspješno sprovedena 2016.

na snazi, navedena su u notifikaciji o kvantitativnim restrikcijama G/MA/QR/N/MNE/2²⁹, i ista se odnosi na dvogodišnji period (2020-2022). Notifikacija je razmatrana na STO [Komitetu za pristup tržištu](#) (*Committee on Market Access*) i dostupna je na sajtu STO. Takođe, u vezi s principom transparentnosti, posebna stranica koja se odnosi na STO je dio zvaničnog web portala MER-a i portal se redovno ažurira od strane Ministarstva (u toku su aktivnosti na ažuriranju engleske verzije web portala, imajući u vidu da je kreiran novi Portal Vlade Crne Gore).

Na sastanku Generalnog savjeta Svjetske trgovinske organizacije, članice su dogovorile da 12. Ministarska konferencija (MC12), a nakon što je dva puta odlagana, bude održana u sedmici koja počinje 13. VI 2022. u Ženevi. U skladu sa pomenutim, Crna Gora se uključila u različite inicijative (i u tom smislu se usaglašava s EU politikama u okviru STO), kao što su: elektronska trgovina³⁰, jačanje domaće regulative u sektoru usluga, inicijativa o trgovini i ekološkoj održivosti, unapređenje olakšica za mala i srednja preduzeća-MSMEs, te uvođenja nove oblasti koja se odnosi na olakšice u sektoru investicija polazeći od činjenice da je napredak međunarodne trgovine vezan za investicije. Pored već navedenog, u kontekstu MC12, podržan je i dokument „Podrška blagovremenom i efikasnom puštanju globalne robe kroz ubrzanu implementaciju sporazuma STO o trgovinskim olakšicama”³¹, Deklaracija koja se odnosi na unapređenje ravnopravnosti polova i ekonomskom osnaživanju žena u trgovini³² i Deklaracija o subvencijama na fosilna goriva³³. Značajno je napomenuti, da kada je u pitanju inicijativa o domaćoj regulativi u uslugama (*Joint Initiative on Services Domestic Regulation*), nakon konsultacija s EU, Crna Gora je 16. XI 2021. STO Sekretarijatu dostavila dokument „INF/SDR/IDS/MNE/Rev.1 - List of the Schedules of Specific Commitments concerning services domestic regulation disciplines”, nakon čega je Sekretarijat STO u februaru 2022. dostavio dokument “*Compilation of Conditional Commitments in GATS Schedules*” - S/CSC/W/70/Rev.3. Takođe, Crna Gora prepoznaje i ulogu koju STO sistem, mora odigrati kad je riječ o odgovoru na globalnu zdravstvenu krizu (COVID-19).

²⁹ Notifikacija je distribuirana u skladu sa dokumentom “*Notification pursuant to the Decision on notification procedures for quantitative restrictions (G/L/59/REV.1)*”

³⁰ Vezano za elektronsku trgovinu podržano je produženje neuvođenja carinskih dažbina na elektronske transakcije.

³¹ “*Supporting the Timely and Efficient Release of Global Goods Through Accelerated Implementation of the WTO Trade Facilitation Agreement*” - G/TFA/W/25/Rev.8.

³² “*Joint Ministerial Declaration on the Advancement of Gender Equality and Women's Economic Empowerment Within Trade 12th WTO Ministerial Conference*” - WT/MIN(21)/4/REV.1.

³³ “*Ministerial Statement on Fossil Fuel Subsidies*” - WT/MIN(21)/9/Rev.1.

U kontekstu usaglašavanja sa EU, a u vezi s dešavanjima u Ukrajini, Crna Gora je podržala Izjavu Joint Statement on aggression by the Russian Federation against Ukraine with the support of Belarus – WT/GC/244 od 15. III 2022.

Rješavanje sporova u okviru STO regulisano je Dogovorom o pravilima i procedurama za rješavanje sporova (DSU) i podjednako se primjenjuje na sve sporazume STO, bez obzira na razlike koje među njima postoje (bitno je napomenuti da protiv Crne Gore nije pokrenut nijedan spor). Crna Gora prepoznaje ulogu koju multilateralni trgovinski sistem STO, zasnovan na pravilima, treba da odigra u cilju obezbjeđenja sigurnosti i predvidljivosti multilateralnog trgovinskog sistema. Ovo posebno imajući u vidu da je Apelaciono tijelo prestalo sa radom zbog nedostatka kvoruma, čime je direktno narušena drugostепенost sistema rješavanja sporova. U skladu s pomenutim, kao i u dijelu daljeg usaglašavanja svojih trgovinskih politika s EU, Crna Gora se pridružila Privremenom sporazumu o arbitraži (MPIA³⁴).

30.2. NAJNOVIJI PODACI O TRGOVINI (UVOZ I IZVOZ)

Aneks 1: Eksel tabela podataka spoljnotrgovinske robne razmjene Crne Gore, za period (januar – decembar 2021).

30.3. REŽIM SPOLJNE TRGOVINE KONTROLISANOM ROBOM

□ Roba dvostruke namjene

Skupština je 29. XII 2021. donijela Zakon o kontroli izvoza robe dvostruke namjene ("Sl. list CG", broj 145/21 od 31. XII 2021.) koji je stupio na snagu osam dana nakon objavljivanja. Navedeni zakon je usklađen s Regulativom (EU) 2021/821. Engleska verzija Zakona je, u skladu s operativnim zaključcima sa sastanka Pododbora za trgovinu, industriju, carine i poreze - TCIP³⁵, dostavljena Evropskoj komisiji³⁶.

Vlada je 17. III 2022. usvojila novu Odluku o utvrđivanju nacionalne kontrolne liste robe dvostruke namjene koja je usklađena s Delegiranom regulativom Komisije 2022/2. Shodno preporukama sa sastanka Pododbora, Crna Gora će redovno ažurirati Nacionalnu kontrolnu listu robe dvostruke namjene sa listom EU, a kako bi bila kompatibilna s Listom EU.

□ Kontrolna lista za uvoz i izvoz robe

Posljednja izmjena Odluke o kontrolnoj listi za uvoz i izvoz robe („Sl. list CG”, br. 22/14, 38/15, 29/16, 62/16, 24/17, 35/18, 22/19 40/20 i 71/21), je

³⁴ Multi-Party Interim Appeal Arbitration Arrangement (MPIA).

³⁵ TCIP je održan 5. X 2021.

³⁶ Zakon je dostavljen 18. II 2022.

objavljena 29. VI 2021. u Službenom listu broj 71. Predlog nove odluke o izmjeni odluke o kontrolnoj listi za izvoz i uvoz robe, kojom se vrši usklađivanje s Uredbom o carinskoj tarifi za 2022, dostavljen je nadležnim organima na davanje mišljenja i u toku je inter-resorno usaglašavanje.

□ **Spoljno trgovinski promet neobrađenim dijamanatima - Kimberli proces**

Vlada je 18. II 2021. donijela Uredbu o izmjeni uredbe o uslovima za spoljno trgovinski promet neobrađenih dijamanata („Sl. list CG", broj 30/21).

□ **Multilateralni režimi kontrole izvoza (Vasenar aranžman - WA i Australijska grupa - AG)**

Međunarodni režimi kontrole izvoza pružaju okvir za sve države čak i one koje nisu njihove članice da uspostave sveobuhvatan, usklađen i razuman sistem kontrole spoljne trgovine strateškom robom koji će biti usklađen sa zahtjevima iz rezolucije Savjeta bezbjednosti UN-a 1540.

U vezi s WA, u kontroli izvoza roba dvostruke namjene Crna Gora primjenjuje liste koje kontroliše Vasenarski režim kontrole. Crna Gora se nalazi u procesu priključenja ovom aranžmanu, te je zahtjev za priključenje podnijela 2015³⁷. Tokom 2021. i u prvom kvartalu 2022. nijesu razmatrane kandidature na plenarnoj sjednici Vasenara. Napominjemo da ono što će odrediti bilans crnogorskog zahtjeva za članstvom jeste politička klima unutar WA grupe i podrška zemalja članica. U kontekstu AG nadležni resor za oblast ekonomije je u saradnji sa MVP pokrenulo inicijativu za članstvo u Australijskoj grupi. MER, pripremiolo je Informaciju o pokretanju procedure za pristupanje Australijskoj grupi, koja je dostavljena nadležnim resorima na mišljenje i u toku je inter-resono usaglašavanje.

30.4. IZVOZNI KREDITI

Investiciono razvojni fond CG A.D. (IRF) je formirao Radnu grupu, sa zadatkom izrade Nacrta uredbe o osiguranju izvoznih kredita od netržišnih rizika. Tekst prijedloga Uredbe o osiguranju izvoznih kredita od netržišnih rizika je usaglašen još krajem 2019, ali je na pomenuti prijedlog Uredbe Agencija za zaštitu konkurencije dala ocjenu da nije u skladu sa Zakonom o kontroli državne pomoći (bez navođenja konkretnih odredbi Uredbe koji nijesu u skladu sa predmetnim Zakonom, kao ni u kom dijelu i na koji način je potrebno korigovati istu). U cilju daljeg usaglašavanja i finalizacije Uredbe, a uslijed

³⁷ Izvjestioci za Crnu Goru - Bugarska, Njemačka i Slovenija - tokom 2017. i novembra 2019. posjetili su Crnu Goru. Predstavnici nadležnih organa održali su 19. XI 2019. u Podgorici sastanak sa delegacijom zemlje izvjestioca i zemalja koizvjestilaca.

nedostatka internih kompetencija, IRF je kandidovao prijedloge unaprjeđenja Uredbe kao jednu od zadataka u okviru tehničke pomoći Evropske investicione banke. S tim u vezi, namjera tehničke pomoći se odnosi na davanje preporuka u skladu sa praksom primijenjenom u sličnim institucijama.

Napominjemo da IRF do sada nije izdavao izvozne kredite.

30.5. SPORAZUMI O SLOBODNOJ TRGOVINI (FTA)

Crna Gora pored Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju (SSP), primjenjuje sporazume o slobodnoj trgovini (FTA) sa sljedećim zemljama koje nijesu članice EU, i to: Ruskom Federacijom, potpisnicama CEFTA 2006 sporazuma, Turskom, Ukrajinom i EFTA zemljama. Vezano za obuhvat pobrojanih sporazuma, aktuelnim FTA sa Ukrajinom kao i izmijenama FTA sa potpisnicama CEFTA 2006³⁸ i Turskom³⁹ definisani su pristup tržištu roba i usluga, dok se ostali sporazumi odnose samo na pristup tržištu roba. (Napomena: Pomenute izmijene FTA još uvijek nijesu stupile na snagu)

U kontekstu FTA, na zahtijev Privredne komore Crne Gore, upućena je inicijativa za zaključenje sporazuma o slobodnoj trgovini sa Marokom, Alžirom, R. Tunisom i Ujedinjenim Arapskim Emiratima. U ovom trenutku dobijena je potvrda od strane R. Tunisa (nakon čega su i otpočete procedure i izrada pregovaračke osnove).

Sporazum o slobodnoj trgovini s Turskom – Predmet pregovora o izmjenama i dopunama FTA sa Turskom bio je pristup tržištu usluga i pristup tržištu poljoprivrednih proizvoda. S tim u vezi, Skupština je 29. XII 2021. donijela Zakon o potvrđivanju Protokola I Sporazuma o slobodnoj trgovini između Crne Gore i Republike Turske i Protokola III o trgovini uslugama Sporazuma o slobodnoj trgovini između Crne Gore i Republike Turske („Sl. list CG - Međunarodni ugovori”, br. 6/21)⁴⁰.

Vezano za FTA u dijelu pravila porijekla i metode administrativne saradnje, svi aktuelni crnogorski sporazumi, osim u slučaju Ukrajine i Ruske Federacije, su već vezani za PEM Konvenciju⁴¹. U cilju stvaranja uslova za jedinstven početak primjene revidiranih (tranzicionih) PEM pravila, u toku su nacionalne procedure

³⁸ U skladu sa aktuelnim izmjenama CEFTA 2006 Sporazma koje se odnose na stupanje na snagu Dodatnog Protokola 6 („Sl. list CG - Međunarodni ugovori”, br. 7/2021 od 31. XII 2021).

³⁹ Vezano za Protokola III o trgovini uslugama, a koji se odnosi na Zakon o potvrđivanju Protokola I Sporazuma o slobodnoj trgovini između Crne Gore i Republike Turske i Protokola III o trgovini uslugama Sporazuma o slobodnoj trgovini između Crne Gore i Republike Turske („Sl. list CG - Međunarodni ugovori”, br. 6/21 od 31. XII 2021).

⁴⁰ *Law on Ratification of the Protocol I to the Free Trade Agreement between Montenegro and the Republic of Turkey and Protocol III on Trade In Services* - dostavljen EK 11. II 2022.

⁴¹ Ruska Federacija nije potpisnica PEM Konvencije, dok je za Ukrajinu Konvencija stupila na snagu nakon potpisivanja FTA.

za izmjenu Sporazuma sa Turskom⁴². Crna Gora je u junu 2021. usaglasila pregovaračka dokumenta s EFTA zemljama (Protokol o izmjenama i dopunama Sporazuma o slobodnoj trgovini između Crne Gore i EFTA zemalja, kao i tri Sporazuma o poljoprivredi: Crna Gora – Island, Crna Gora – Švajcarska i Crna Gora – Norveška). U skladu s navedenim, predmet pregovora bila su pravila porijekla, u kontekstu revizije PEM Konvencije. Protokol s pratećim bilateralnim sporazumima o poljoprivredi je potpisan 14. VII 2021. u Ženevi, dok je Skupština 29. XII 2021. donijela Zakon o potvrđivanju Protokola o izmjenama i dopunama Sporazuma o slobodnoj trgovini između EFTA Zemalja i Crne Gore, Izmjena sporazuma o poljoprivredi između Crne Gore i Švajcarske konfederacije, Izmjena sporazuma o poljoprivredi između Crne Gore i Kraljevine Norveške i Izmjena sporazuma o poljoprivredi između Crne Gore i Islanda („Sl. list CG - Međunarodni ugovori“, br. 7/2021). Crna Gora je dostavila ratifikacioni instrument i početak primjene se očekuje nakon obavještenja od strane depozitara (Norveške) o datumu stupanja na snagu, u skladu sa završnim odredbama izmjena FTA s EFTA zemljama. U odnosu na Sporazum CEFTA 2006, Zajednički komitet je 21. VI 2021. usvojio je odluku br. 1/2021 o izmjeni Aneksa 4 Srednjoevropskog sporazuma o slobodnoj trgovini (CEFTA 2006), o utvrđivanju Protokola o definiciji pojma „proizvodi sa porijeklom“ i načinima administrativne saradnje iz člana 14. stav 1. i 3, i ukidanju i zamjeni Odluke br. 3/2013 i Odluke 3/2015 Zajedničkog komiteta Srednjoevropskog sporazuma o slobodnoj trgovini kojom će se omogućiti primjena PEM tranzicionih pravila porijekla. Odluka je objavljena u „Sl. listu CG – Međunarodni ugovori“, broj 1/2022, stupila je na snagu u Crnoj Gori 17. II 2022. dok će primjena početi kada sve CEFTA strane okončaju nacionalne procedure ratifikacije. Vezano za SSP, Savjet za stabilizaciju i pridruživanje EU i Crne Gore usvojio je 9. II 2022, Odluku br. 1/2022 o izmjeni Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju između Evropskih zajednica i njihovih država članica, s jedne strane i Republike Crne Gore, s druge strane, zamjenom njegovog Protokola 3 o definiciji pojma „proizvodi sa porijeklom“ i metodama administrativne saradnje. Odluka je stupila na snagu i primjenjuje se od dana usvajanja, počev od 9. II 2022. Takođe, inicirane su i izmjene Sporazuma o slobodnoj trgovini s Ukrajinom. S tim u vezi, postojeća bilateralna kumulacija porijekla (koja se odnosi samo na FTA s Ukrajinom) će biti zamijenjena dijagonalnom kumulacijom (vezivanjem FTA za PEM Konvenciju), kao i uvođenja PEM tranzicionih pravila porijekla. U skladu sa pomenutim, Vlada je 29. XII 2021.

⁴² Značajno je napomenuti da je 1. VI 2021. stupila na snagu Odluka br. 1/2017 Zajedničkog komiteta ustanovljenog Sporazumom o slobodnoj trgovini između Crne Gore i Republike Turske o izmjeni Protokola II koji se odnosi na definiciju pojma „proizvodi sa porijeklom“ i metode administrativne saradnje. Navedenom odlukom stvoren je pravni osnov za primjenu PEM Konvencije, i definisan osnov za uvođenja PEM tranzicionih pravila porijekla.

utvrdila Predlog osnove za vođenje pregovora i zaključivanje Protokola o izmjenama i dopunama Sporazuma o slobodnoj trgovini između Vlade Crne Gore i Vlade Ukrajine, kojom se zamjenjuje Aneks II Sporazuma o slobodnoj trgovini pravila porijekla i metode administrativne saradnje.

30.5.1. CEFTA 2006 Sporazum i Zajedničko regionalno tržište (CRM) - trgovinska komponenta

CEFTA 2006 sporazum

U okviru CEFTA 2006 sporazuma, **kroz Ministarske zaključke usvojene su dvije Odluke i jedna Preporuka CEFTA Zajedničkog komiteta, i to:**

□ Odluka Zajedničkog komiteta CEFTA Sporazuma o slobodnoj trgovini, *br. 1/2021, usvojena 21. VII 2021*, o izmjenama i dopunama Aneksa 4 Centralnoevropskog sporazuma o slobodnoj trgovini (CEFTA 2006), uspostavljajući Protokol o definiciji pojma "proizvodi sa porijeklom" i metodama administrativne saradnje iz člana 14, st. 1 i 3, i ukidanju i izmjenama Odluke br. 3/2013 i Odluke 3/2015 Zajedničkog komiteta Centralnoevropskog sporazuma o slobodnoj trgovini. Odluka je objavljena u „Sl. listu CG - Međunarodni ugovori“, br. 1/2022, stupila je na snagu 17. II 2022, dok će primjena početi kada sve CEFTA strane okončaju nacionalne procedure ratifikacije;

□ Odluka Zajedničkog komiteta CEFTA Sporazuma o slobodnoj trgovini, *br. 2/2021, usvojena 2. VII 2021*, o pružanju podataka CEFTA Strana Sekretarijatu;

□ Preporuka Zajedničkog komiteta CEFTA Sporazuma o slobodnoj trgovini, *br. 1/2021, usvojena 2. VII 2021*: Aneks 1 Preporuke, br. 1/2021: Model teksta za sporazum između CEFTA Sekretarijata i Izvođača; Aneks 2 Preporuke, br. 2/2021: Obrazac za pravne sporazume između nadležnih organa i izvođača.

Odlukom br. 1/2021 inoviraju se postojeća pravila porijekla robe u cilju modernizacije i daljeg pojednostavljenja pravila o preferencijalnom porijeklu robe, i u tom smislu, primjenjivaće se tzv. alternativna "Tranziciona" pravila porijekla, dok je Odlukom broj 2/2021 (s pripadajućom Preporukom br. 1/2021), obezbijedena dostava relevantnih podataka CEFTA Sekretarijatu (pristup određenim zbirnim multivarijantnim statističkim analizama na osnovu podataka koji nisu osjetljivi za poslovanje).

Skupština je 29. XII 2021. donijela Zakon o potvrđivanju Dodatnog protokola 6 o trgovini uslugama Sporazuma o izmjeni i pristupanju Centralnoevropskom sporazumu o slobodnoj trgovini („Sl. list CG - Međunarodni ugovori“ br. 7/2021). Engleska verzija Zakona je, u skladu s operativnim zaključcima sa

sastanka Pododbora za trgovinu, industriju, carine i poreze - TCIP⁴³, dostavljena Evropskoj komisiji⁴⁴.

CEFTA Dodatni protokol 7 - Do sada je okončano sedam rundi pregovora. Sljedeća tj. osma runda pregovora je planirana da se održi tokom aprila 2022. U skladu s dosadašnjom dinamikom realizacije toka pregovora, može se očekivati da se pregovori okončaju tokom II kvartala 2022.

Zajedničko regionalno tržište (CRM)

U odnosu na Zajedničko regionalno tržište (CRM), u skladu s definisanim prioritetima, tokom 2022. Crna Gora će, kao i do sada, biti u potpunosti posvećena ispunjenju prethodno planiranih obaveza, i s tim u vezi, imaće aktivnu ulogu u implementaciji svih obaveza predviđenih u okviru Akcionog plana CRM.

U nastavku dajemo pregled aktivnosti po komponentama, za referentni vremenski period.

Komponenta 1 - (Međusektorske trgovinske mjere):

1.1. Održavanje Zelenih koridora/traka i pojednostavljenje BCPs/CCPs kontrola⁴⁵

Kako bi se ubrzao protok robe preko graničnih prelaza u kontekstu pandemije Covid-19, Uprava prihoda i carina uspješno je sprovela regionalni projekat **CEFTA Zeleni koridori**, koji je na graničnim prelazima omogućio prioritetni tretman osnovnih proizvoda - hrane, lijekova i medicinskih uređaja. Identifikovani su Zeleni koridori i prioritetni pravci (6 graničnih prelaza), gdje je osigurano stalno prisustvo carine, inspeksijskih i drugih organa kako bi se osigurao nesmetani protok robe. Uprava prihoda i carina je izdala dva službena uputstva o obavezama i postupanju s prioritetnim pošiljkama, od kojih se jedno odnosi na postupanje carinskog organa, a drugo na postupanje špeditera.

CEFTA Sekretarijat je 15. VII 2021. dostavio finalizovanu verziju dokumenta pod nazivom "*Harmonization of working hours in CEFTA and with the EU MS*".

⁴³ TCIP je održan 5. X 2021.

⁴⁴ *Additional Protocol 6 on Trade In Services to the Agreement on Amendment of and Accession to the Central European Free Trade Agreement* - dostavljen 11. II 2022.

⁴⁵ Zeleni koridori/trake unutar zapadnog Balkana uspostavljeni su na početku izbijanja COVID-19 kako bi se spriječila nestašica osnovne robe i medicinske opreme. Inicijativa se pokazala kao jedan od najuspješnijih primjera regionalne saradnje na zapadnom Balkanu.

- Zeleni koridori (Green corridors) odnose se na mrežu prioritetnih puteva i graničnih prelaza (BCPs-Border Crossing Points/CCPs-Common Crossing Points) dogovorenih između WB6 strana, a koji će biti povezani sa susjednim državama članicama EU.

- Zelene trake (Green lanes) odnose se na sistem određivanja prioriteta na graničnim prelazima (BCPs-Border Crossing Points/CCPs-Common Crossing Points) koji omogućavaju brži prelazak prioritetne robe.

Konsultacije su u toku, povodom davanja eventualnih komentara na dostavljenu verziju dokumenta.

U dijelu inicijative za proširenje "Zelenih koridora i Zelenih traka" na cestovne granične prelaze između CEFTA zemalja i EU država članica, a u skladu sa zaključcima sa CEFTA sastanaka⁴⁶, dogovoreno je da strane implementiraju proširenje za intra-CEFTA Zelene trake, za sve BCP/CCP do 1. V 2021. i za željezničke BCP/CCP do 30. VI 2021. (pomenute obavezu su implementirane).

1.2. Eliminacija netarifnih barijera (NTBs)

Prva runda pregovora o zaključivanju *CEFTA Dodatnog protokola 7* je održana 29. X 2020. Do sada je održano sedam rundi pregovora. Nastavak pregovora (osma runda) je planirana da se odrđži početkom aprila 2022, dok je okončanje pregovora planirano za II kvartal 2022.

1.3. Aspekti vezani za trgovinu

Akcioni Plan Zajedničkog regionalnog tržišta 2021-2024, između ostalog, pokriva sveobuhvatne trgovinske mjere koje uključuju aktivnost iz tačke 1.3.6 „Usvojiti regionalni okvir o trgovinskim aspektima intelektualne svojine i srodnih prava“ koje su planirane za implementaciju do 2023. uz podršku EUIPO-a (*EU Intellectual Property Office*) kako bi se uspostavila harmonizovana pravila, odnosno minimalni standardi pravne zaštite u različitim oblastima prava intelektualne svojine, kao i obezbijedilo sprovođenje primjene pravila, uzimajući u obzir EU i globalnu (TRIPS) praksu i jačanje saradnje između nadležnih organa za zaštitu prava intelektualne svojine. S tim u vezi, na poziv EUIPO-a, predstavnici MER-a učestvovali su na video-sastanku 17. VI 2021, pod nazivom *Konsultacije o mogućem projektu IP-a za CEFTA članice koji finansira EU*. Tokom sastanka, EUIPO je ukratko predstavio *Okvirni regionalni program o intelektualnoj svojini za CEFTA članice*, tražeći podršku od učesnika, predstavnika institucija za zaštitu intelektualne svojine iz CEFTA zemalja, odnosno iz: Albanije, BiH, Crne Gore, Srbije, Sjeverne Makedonije i Moldavije. Projekat će „doprinijeti regionalnoj integraciji prava intelektualne svojine kao dio regionalne ekonomske integracije, olakšavajući među-regionalnu trgovinu robom i trgovinu uslugama među CEFTA stranama i trgovinu sa Evropskom unijom u cilju postizanja više održive i inkluzivne ekonomije“. Specifični cilj je „implementacija regionalnog okvira o trgovinskim aspektima intelektualne svojine i srodnih prava u skladu s najboljom međunarodnom i Evropskom

⁴⁶ 10. sastanak CEFTA Komiteta za trgovinske olakšice, 21. sastanak CEFTA Potkomiteta za carine i pravila o porijeklu i 7. sastanak CEFTA Potkomiteta za necarinske mjere.

praksom i u podršci EU politikama proširenja". Učesnici su pružili punu podršku projektu.

U skladu sa zahtjevom EUIPO/a, MER je imenovalo kontakt osobe za projekat i popunilo Upitnik koji će služiti u svrhu razrade sveobuhvatne studije.

Sekretarijat CEFTA-e je u junu 2021. angažovao stručnjake za intelektualnu svojinu (IPR) sa ciljem da se razvije regionalni okvir o trgovinskim aspektima intelektualne svojine i srodne pravne tekovine EU i najbolje evropske prakse i standarde. Projekat će izraditi studiju na osnovu koje će stručnjaci u oblasti prava intelektualne svojine (IPR) izraditi predlog regionalnog okvira za unaprjeđenje saradnje u oblasti prava intelektualne svojine u okviru CEFTA sporazuma (tj. nacrt Dodatnog protokola, Odluka Zajedničkog komiteta, Preporuka Zajedničkog komiteta itd.), uključujući i format saradnje između nadležnih organa za intelektualnu svojinu.

U okviru sastanka CEFTA WEEK (koji je održan u Skoplju, 14-16. XII 2021.), EUIPO je, u saradnji sa CEFTA-om, organizovao radionicu na kojoj su predstavnici CEFTA nadležnih organa za oblast intelektualne svojine diskutovali o zajedničkim inicijativama u cilju unaprjeđenja svog zakonodavnog okvira i jačanja lokalnih institucija intelektualne svojine, uključujući mogućnost dalje integracije postojećih EUIPN alata vezanih za IPR i pripadajuće prakse. Osim toga, učesnici su podržali konkretne akcije vezano za rješavanje pitanja sprovođenja prava, kao i za podizanje svijesti i podršku lokalnim malim i srednjim preduzecima (SMSs). Sve strane su podržale zaključke radionice i složile se sa preporukama o uspostavljanju Podkomiteta za intelektualnu svojinu, koji bi djelovao pod okriljem CEFTA-e. (više informacija na <https://euipo.europa.eu/ohimportal/sl/news/-/action/view/9089625>).

1.4. Dijalog s privatnim sektorom - Nadležni organi su u stalnoj komunikaciji sa privatnim sektorom posredstvom Privredne komore Crne Gore.

1.5. Smanjenje trgovinskih troškova i transparentnost

□ Što se tiče nadogradnje MADB-a (*Market Access Database*) koja je bila neophodna zbog nedostataka tj. ograničenja postojeće verzije MADB-a, pripremljen je projektni zadatak za nadogradnju postojećeg MADB-a (tender je zatvoren i postupak je u toku). MADB će biti dio DSM-a (*Dispute resolution system*), i Sekretarijat CEFTA-e prikuplja komentare strana u cilju poboljšanja i ažuriranja softverskih rješenja.

□ Što se tiče Nacrta Odluke o smanjenju troškova u trgovini, Crna Gora je 11. VI 2021. dostavila svoju poziciju CEFTA Sekretarijatu, koja glasi: “*Obzirom da postoje različita mišljenja o tome treba li nastaviti raspravu o Nacrtu odluke o smanjenju trgovinskih troškova ili ne, Crna Gora želi naglasiti da je naš stav, da je Odluka u skladu sa članom 7 Dodatnog Protokola 5. Očekivani rezultat ove aktivnosti prvenstveno se odnosi na bolji pristup informacijama o taksama i naknadama za preduzeća i druge zainteresovane strane, dok je nophodno smanjiti broj i raznolikost taksu i naknada u vezi sa uvozom i izvozom robe iz svake od CEFTA strana, tamo gdje je to moguće i u periodičnim vremenskim intervalima*”. U skladu sa navedenim, od strane CEFTA Sekretarijata je dostavljena inovirana verzija dokumenta, na koje CEFTA strane treba da daju svoj komentar.

□ Međunarodna finansijska korporacija (IFC) pružila je tehničku pomoć za implementaciju studije TRS (TRS – *Time Release Study*), u okviru projekta „Podrška olakšavanju trgovine“, a njena implementacija je planirana do kraja ove godine.

Komponenta 2 (Slobodno kretanje robe):

2.1. Programi međusobnog priznavanja (MRPs) – Projektom „Podrška regionalnim ekonomskim integracijama“, koji je započeo u julu 2020. i koji će trajati tri godine, nastavljene su CEFTA aktivnosti radi olakšavanja trgovine između ugovornih CEFTA strana⁴⁷.

2.2. Sistem upravljanja rizikom (RMS) – Crna Gora aktivno učestvuje u CEFTA radnoj grupi za analizu rizika i u skladu sa obavezama, sprovodi sljedeće aktivnosti: usvojena je zajednička strategija za RMS; pripremljen je “*Information and communications technology*” (ICT) i upitnik o IT kapacitetima RCA (*Revenue and Customs information technology*); kreiran i testiran *Common risk profile* (CRP) modul u okviru SEED sistema; aktivno učešće u kreiranju uputstava o standardnim operativnim procedurama za CRP modul; aktivno učešće u prvoj pilot zajedničkoj carinskoj akciji koja se odnosi na praćenje kretanja praznih kamiona. Napominjemo da se sve aktivnosti vezane za zajedničke operacije odvijaju u okviru SEED sistema, u CRP modulu razvijenom za potrebe izvođenja zajedničkih operacija u okviru CEFTA.

⁴⁷ Ključne aktivnosti ovog projekta su pomoć CEFTA institucijama u finaliziranju regionalnog okvira za uzajamno priznavanje AEO (Authorised Economic Operator), podrška CEFTA zemljama u uspostavljanju ili prilagođavanju nacionalnih AEO programa u skladu sa Dodatnim protokolom 5, uspostavljanjem mjera za izgradnju kapaciteta za carinske službenike u skladu sa identifikovanim regionalnim i nacionalnim potrebama, pomažući CEFTA zemljama u potvrđivanju nacionalnih AEO programa koji su u potpunosti usklađeni sa AP 5 i elektronskoj razmjeni AEO podataka između CEFTA zemalja.

2.3. Sistem elektronske razmjene podataka (SEED+) - Uprava prihoda i carina, zajedno s drugim državnim organima nadležnim za carinjenje na granici, u okviru implementacije obaveza iz Dodatnog protokola 5 iz CEFTA 2006 Sporazuma, učestvuje u aktivnostima na uspostavljanju sistema SEED+. U okviru SEED sistema, koji je trenutno u funkciji, razmjenjuju se informacije između carinskih organa CEFTA strana ugovornica, a nadogradnja sa SEED na SEED+, omogućit će procesuiranje fitosanitarnih, veterinarskih i farmaceutskih certifikata, te razmjenu podataka i dokumenata prvo na nacionalnom nivou, a zatim i njihovu razmjenu između CEFTA strana, a sve kroz platformu NT TRACES koju je razvila EU (ToR za SEED+ je završen). Krajnji rok za implementaciju Projekta je 1. XII 2023.

2.4. Harmonizacija i kooperacija sa EU

Kako bi se osigurala implementacija *zajedničkih pravila o porijeklu* u okviru CEFTA i kumulacija porijekla s EU i drugim trgovinskim partnerima, a u skladu sa procesom revizije pan-euro-mediteranskih preferencijalnih pravila o porijeklu, Crna Gora je izrazila interes za primjenu prelaznih pravila (pravila iz revidirane PEM konvencije) o porijeklu robe u bilateralnim sporazumima o slobodnoj trgovini. S tim u vezi, Savjet za stabilizaciju i pridruživanje EU i Crne Gore, usvojio je 9. II 2022, Odluku br. 1/2022 o izmjeni Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju između Evropskih zajednica i njihovih država članica, s jedne strane i Republike Crne Gore, s druge strane, zamjenom Protokola 3 o definiciji pojma „*proizvodi s porijeklom*“ i metodama administrativne saradnje. Odluka je stupila na snagu i primjenjuje se od 9. II 2022.

U odnosu na Sporazum o slobodnoj trgovini između EFTA zemalja i Crne Gore, 14. VII 2021. potpisan je Protokol o izmjenama i dopunama sporazuma, kao i tri bilateralna sporazuma o poljoprivredi („Sl. list CG - Međunarodni ugovori“, br. 7/21). Početak primjene se očekuje nakon razmjene instrumenata ratifikacije.

Na Vanrednom sastanku CEFTA Zajedničkog komiteta, održanom (putem videokonferencije) 2. VII 2021, bilo je planirano usvajanje *Odluke o priznavanju AEO programa* Sjeverne Makedonije, Republike Srbije i Moldavije, međutim zbog neslaganja predstavnika Republike Srbije i Kosova, nije došlo do izglasavanja.

Komponenta 3 (Slobodno pružanje usluga):

3.1. Dodatni protokol 6 o trgovini uslugama

Skupština je 29. XII 2021. donijela Zakon o potvrđivanju Dodatnog protokola 6 o trgovini uslugama Sporazuma o izmjeni i pristupanju Centralnoevropskom sporazumu o slobodnoj trgovini („Sl. list CG - Međunarodni ugovori” br. 7/2021).

3.2. Turizam

Postignut je napredak u radu eksperata na Odluci o olakšavanju trgovine uslugama koje pružaju turističke agencije i turoperatori.

3.7. Elektronska trgovina

Finalizovan je tekst Predloga odluke o olakšavanju elektronske trgovine (E-commerce), i procedure oko njenog usvajanja su u toku. Nastavljaju se radne aktivnosti i u drugim oblastima identifikovanim kao prioritetnim u CEFTA Mapi puta za e-trgovinu, predsjedavanju Moldavije CEFTA sporazumom u 2022. i aktivnostima u okviru Akcionog plana za Zajedničko regionalno tržište.

30.6. OSTALI SPORAZUMI U OBLASTI TRGOVINE

□ Sporazumi o ekonomskoj saradnji

MER zaduženo je za pregovaranje i zaključivanje Sporazuma o ekonomskoj saradnji. Crna Gora je potpisala 24 Sporazuma o ekonomskoj saradnji, od kojih su 22 na snazi. U odnosu na izvještajni period, 5. XI 2021. potpisan je Sporazum o ekonomskoj saradnji između Vlade Crne Gore i Vlade Republike Koreje, i isti još uvijek nije stupio na snagu.

□ Nacrt Sporazuma o partnerstvu, trgovini i saradnji između Ujedinjenog Kraljevstva Velike Britanije i Sjeverne Irske i Crne Gore

Evropska komisija je upoznata sa ponuđenim nacrtom Sporazuma i pregovori su pozdravljeni od strane Komisije⁴⁸. Nakon sastanaka u julu i septembru 2021. s britanskom stranom, Ambasada UK u Podgorici je u novembru 2021. obavijestila da je britanska strana ažurirala sve relevantne djelove Sporazuma, kako bi uzela u obzir činjenicu da je Ujedinjeno Kraljevstvo napustilo EU i da su se od tada promijenili određeni zakoni UK. Tokom sastanka održanog u februaru 2022, još jednom je potvrđeno da će britanska strana dostaviti inovirani nacrt Sporazuma, uz prevod na crnogorski jezik, kako bi olakšala crnogorskoj strani da analizira tekst i identifikuje sve oblasti koje bi mogle izazivati nedoumice.

⁴⁸ Vlada je 18. III 2021. usvojila Informaciju o zaključivanju pomenutog Sporazuma i zadužila MVP, da u saradnji sa nadležnim resorima obrazuje Radnu grupu za vođenje pregovora i zaključivanje Sporazuma. Imenovani su članovi Radne grupe i MVP koordinira Radnom grupom.

30.7. BILATERALNI INVESTICIONI SPORAZUMI

Crna Gora ima 24 bilateralna investiciona sporazuma trenutno na snazi i više od polovine je zaključeno sa državama članicama EU.

Vlada je 30. VII 2021. usvojila novi model bilateralnog investicionog sporazuma (BIT) kojim je uspostavljen balans između zaštite investitorovih prava i prava države na samoregulaciju i u potpunosti je usaglašen s EU standardima i najboljom međunarodnom praksom. Navedenim BIT modelom reformisane su odredbe koje su u praksi bile predmet najčešćih zloupotreba i to odredbe kojim se definišu osnovni pojmovi zaštite kao što su termini investicija, investitori, sjedište i osnovni principi zaštite definisani klauzulom jednakog i pravičnog tretmana („FET“ klauzula), zatim klauzula nacionalnog tretmana („NT“ klauzula), klauzula najpovlašćenije nacije („MFN“ klauzula) i odredbe kojim se definiše sistem za rješavanje investicionih sporova. U skladu sa pomenutim, pri koncipiranju novog modela uzeto je u obzir dosadašnje iskustvo stečeno prilikom odbrane interesa Crne Gore u arbitražnim slučajevima, kao i uporedno iskustvo država koje su referentne Crnoj Gori. Takođe, inkorporirane su preporuke brojnih međunarodnih organizacija relevantnih za oblast međunarodnog investicionog prava i reformu međunarodnih investicionih ugovora, kao što su: Svjetska banka, Organizacija za međunarodnu saradnju i razvoj (OECD) i Konferencija Ujedinjenih nacija za trgovinu i razvoja (UNCTAD). Usklađen je sa Regionalnim standardima za pregovaranje BIT-ova koji su usvojeni na Samitu premijera u Sofiji.

Navedeni model će služiti kao polazna osnova za pregovaranje novih ili repregovaranja starih bilateralnih investicionih sporazuma Crne Gore sa drugim državama.

U periodu od 7 - 9. XII 2021. u Podgorici održana je I runda pregovora za zaključivanje Sporazuma o uzajamnoj zaštiti i promociji investicija između Vlade Crne Gore i Vlade Republike Mađarske.

30.8. RAZVOJNA POLITIKA I HUMANITARNA POMOĆ

Normativni okvir

Vlada je 26. XI 2021. utvrdila je Predlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o prevozu opasnih materija. Inoviranim odredbama uspostavljaju se standardi za sve subjekte koji se bave djelatnošću prevoza opasnih materija, što dovodi do podizanja stepena opšte bezbjednosti u Crnoj Gori. Zakon je usklađen i sa međunarodnim ugovorima iz ove oblasti što uključuje i novine koje su u međuvremenu predviđene u tim ugovorima i restrukturiranim tehničkim propisima i priložima. Tako su stvorene neophodne pretpostavke

kako za neposrednu primjenu međunarodnih ugovora, tako i za efektivnu primjenu Zakona u cjelini. Zakon se nalazi u skupštinskoj proceduri.

Vlada je 19. I 2022. utvrdila je Predlog zakona o izmjenama i dopunama Zakona o eksplozivnim materijama. Predloženim zakonskim rješenjem predviđena je zabrana prodaje i upotrebe eksplozivne materije – pirotehničkog sredstva razreda F2 sa efektom pucnja. Zakon se nalazi u skupštinskoj proceduri.

Skupština je 29. XII 2021. donijela Zakon o dopunama Zakona o zaštiti i spašavanju („Sl. list CG“, broj 146/21). Ovim dopunama regulisana su pitanja prestanka radnog odnosa vatrogasaca-spasilaca s pravom na penziju i uvođenje instituta inspektor za zaštitu i spašavanju na lokalnom nivou.

Doneseni su i sljedeći podzakonski akti: Pravilnik o dopunama Pravilnika o opremi i stručnom kadru za vršenje ispitivanja protivpožarnih aparata („Sl. list CG“, br. 75/21), Pravilnik o načinu vršenja revizije tehničke dokumentacije složenih inženjerskih objekata u kojima se proizvode i skladište eksplozivne materije („Sl. list CG“, br. 83/21), Pravilnik o bližem elaboratu pripremnih radova za građenje složenih inženjerskih objekata u kojima se proizvode i skladište eksplozivne materije („Sl. list CG“, br. 84/21), Pravilnik o načinu vršenja tehničkog pregleda složenog inženjerskog objekta u kojem se proizvode i skladište eksplozivne materije („Sl. list CG“, br. 94/21), Pravilnik o načinu obavljanja stručnog nadzora nad građenjem složenih inženjerskih objekata u kojima se proizvode i skladište eksplozivne materije („Sl. list CG“, br. 95/21), Pravilnik o načinu izrade i sadržini tehničke dokumentacije za složene inženjerske objekte u kojima se proizvode i skladište eksplozivne materije („Sl. list CG“, br. 115/21), Pravilnik o zvanjima, oznakama zvanja, uniformi i zaštitnoj i spasilačkoj opremi pripadnika opštinskih službi za zaštitu i spašavanje („Sl. list CG“, br. 131/21), Rješenje o imenovanju Koordinacionog tima za zaštitu i spašavanje („Sl. list CG“, br. 52/21), Rješenje o imenovanju Operativnog štaba za zaštitu i spašavanje („Sl. list CG“, br. 85/21), Rješenje o imenovanju Operativnog štaba za zaštitu i spašavanje („Sl. list CG“, br. 128/21) i Naredba o zabrani prodaje i upotrebe pirotehničkih sredstava razreda II – petardi („Sl. list CG“, br. 108/21).

Izrađena je Procjena rizika od katastrofa Crne Gore i dostavljena Evropskoj komisiji na upoznavanje. Izradu Procjene rizika od katastrofa Crne Gore koordinirao je Direktorat za zaštitu i spašavanje MUP-a, a u njenoj izradi učestvovala su 94 stručnjaka iz različitih državnih organa, organa državne uprave, akademske zajednice i NVO. Procjena rizika od katastrofa Crne Gore izrađena je uz podršku Evropske komisije-Generalnog direktorata za civilnu

zaštitu i aktivnosti humanitarne pomoći (DG ECHO) kroz poziv za „Pojedinačne grantove državama za upravljanje rizikom od katastrofa (Track 1)“. **Procjena rizika od katastrofa obuhvatila je analizu devet grupa rizika** (geološki rizici, klimatske promjene, poplave, šumski požari i požari na otvorenom prostoru, zarazne bolesti ljudi/epidemije, zarazne bolesti biljaka/epifitotije i zarazne bolesti životinja/epizootije, tehničko-tehnološke nesreće, radijacione/nuklearne nesreće, rizici u privrednim i vanprivrednim objektima i ustanovama - zaštita kritične infrastrukture), **i za iste su izrađeni scenariji za najvjerojatniji neželjeni događaj, kao i za događaj sa najgorim mogućim posljedicama (ukupno 51 scenario za pojedinačne rizike), kao i četiri multi rizika** (suše - šumski požari i požari na otvorenom prostoru, olujne vremenske nepogode - poplave, zemljotres - tehničko/tehnološke nesreće, klizišta - nesreće u drumskom i željezničkom saobraćaju (**ukupno 8 scenarija**)). Shodno, izrađenim scenarijima za pojedinačne rizike i za dva multirizika (olujne vremenske nepogode - poplave i klizišta - nesreće u drumskom i željezničkom saobraćaju), izrađene su mape rizika (**47 mapa za pojedinačne rizike i šest mapa za multi rizike**) u digitalnom formatu. Shodno utvrđenoj metodologiji za izradu Procjene rizika determinisani su i nivoi rizika za sve prethodno pomenute pojedinačne rizike i multi rizike. Sprovedenjem Procjene rizika unaprijediće se stanje u oblasti smanjenja rizika od katastrofa u našoj državi, pozitivno uticati na integraciju smanjenja rizika u politikama, programima i planovima, dodatno osnažiti i povećati kapaciteti za rano upozoravanje, te spriječiti događanje novih rizika i stvoriti otpornija zajednica na uticaj katastrofa koje će se neminovno događati u budućnosti.

Vlada je 9. XII 2021. usvojila Informaciju o stanju i izazovima u oblasti razvojne saradnje i humanitarne pomoći, Crna Gora kao donator u nastanku. U toku je formiranje Međuresorske radne grupe, koja ima za cilj da pripremi Nacrta zakona o izmjenama i dopunama Zakona o međunarodnoj razvojnoj saradnji i upućivanja međunarodne humanitarne pomoći. Predlogom Programa pristupanja Crne Gore Evropskoj uniji za period 2022-2023, definisano je usvajanje Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o međunarodnoj razvojnoj saradnji i upućivanju međunarodne humanitarne pomoći 2022/IV. Za realizaciju ove aktivnosti, MVP je u saradnji sa GIZ-om obezbijedilo ekspertsku pomoć Hrvatske. Izmjene Zakona inicirane su u cilju poboljšanja pravnog i institucionalnog okvira sistema razvojne saradnje i humanitarne pomoći.

Bilans ostvarenih rezultata

Operativno-komunikacioni centar 112 (OKC 112) Direktorata za zaštitu i spašavanje MUP-a, u periodu 15. VI 2021 - 8. III 2022. primio je 156.624 poziva

i koordinirao sa 41 akcijom spašavanja u planinama, u kojima je spašena 71 osoba (24 crnogorskih i 47 stranih državljana).

Crnogorski tim za traganje i spašavanje iz ruševina učestvovao je na NATO EADRCC međunarodnoj terenskoj vježbi „Sjeverna Makedonija 2021“, koja se održala u Ohridu i okolini, u periodu 19-24. IX 2021.⁴⁹

U okviru tematskog projekta “TO BE READY” – The flood and Big fire foREst, prediction, forecAst and emergency management” (Sistem ranog upozorenja, najave i upravljanja u vanrednim situacijama u slučaju poplava i velikih šumskih požara) koji se finansira u okviru IPA INTERREG Programa prekogranične saradnje između Italije, Crne Gore i Albanije nabavljen je *multifunkcionalni robotički sistem*. Vrijednost ovog robotičkog sistema je 949.502,40 eura. U pitanju je specijalizovani vid opreme za višestruku namjenu za potrebe sistema zaštite i spašavanja, koji se može koristiti za akcije zaštite i spašavanja u slučaju tehničko-tehnoloških hazarda, tj. požara velikih razmjera u proizvodnim pogonima, u slučaju saobraćajnih nesreća, hemijsko-bioloških hazarda, uklanjanja minsko eksplozivnih sredstava, kao i tokom elementarnih nepogoda tj. poplava, uklanjanja ruševina u slučaju zemljotresa, gašenja šumskih požara, itd. Korišćenjem ovakvih sistema značajno se povećava bezbjednost spasilaca odnosno čuvaju njihovi životi, jer robotički sistem se koristi sa bezbjedne udaljenosti i zamjenjuje slanje spasilaca gdje je rizik po život veoma visok.

Izvršena je edukacija nastavnog osoblja osnovnih i srednjih škola u Beranama (dva seminara), Podgorici (dva seminara), Nikšiću (dva seminara) i Ulcinju (jedan seminar) za sprovođenje međupredmetne oblasti *Obrazovanje u oblasti smanjenja rizika od katastrofa*. Edukacija su sproveli službenici Direktorata za zaštitu i spašavanje u saradnji sa Zavodom za školstvo, a prisustvovalo je ukupno 170 nastavnika i direktora škola.

Pružanje humanitarne pomoći

Usljed katastrofalnih poplava koje su pogodile veliki dio Zapadne Evrope jula 2021, Vlada je održanoj 30. VII 2021, odlučila da uputi humanitarnu pomoć Saveznoj Republici Njemačkoj, Kraljevini Holandiji i Kraljevini Belgiji u okvirnom iznosu od 30.000,00 eura, u vidu obezbjeđivanja smještaja za ljetovanje devedesetoro djece, sa koordinatorima i/ili starateljima, porodica pogođenih nevremenom, u nekom od hotela u državnom vlasništvu. Navedena

⁴⁹ Tim Crne Gore sačinjavali su predstavnici Direktorata za zaštitu i spašavanje MUP-a (menadžment tima) i službi za zaštitu i spašavanje Glavnog grada, Prijestonice Cetinje i opština Nikšić, Budva, Bar i Ulcinj. Vježbu je organizovao Centar za upravljanje krizama Republike Sjeverne Makedonije i Evroatlantski centar za koordinaciju odgovora na katastrofe (EADRCC) i na njoj su se uvježbavale i testirale procedure pružanja podrške nacionalnim institucijama u cilju podizanja otpornosti na katastrofe kroz unapređenje planiranja, prevencije, spremnosti i odgovora na katastrofe.

humanitarna pomoć nije prihvaćena zbog pogoršane epidemiološke situacije u Crnoj Gori izazvane pandemijom COVID-19, uz očekivanje da će biti realizovana kada epidemiološka situacija bude povoljnija.

Kraljevina Lesoto zatražila je pomoć Crne Gore avgusta 2021. u pribavljanju vakcina protiv COVID-19 za imunizaciju građana ove zemlje. MZD izrazilo je spremnost da opredijeli 20.000 doza „Pfizer“ vakcina, uz predlog da se transport zajednički organizuje do Italije. Kraljevina Lesoto je izrazila spremnost da prihvati donaciju i pokrije troškove transporta, te zamolili za pomoć u procjeni troškova koji se odnose na troškove samog transporta, skladištenja tokom tranzita i informaciju na koje druge troškove se treba računati u transportu.

Vlada je 4. XI 2021 opredijelila iznos od 100.000,00 dolara za pružanje finansijskog doprinosa UN-u za prevazilaženje humanitarne situacije u Avganistanu. U cilju realizacije navedene novčane pomoći, 14. XII 2021. potpisan je Standardni administrativni aranžman između Vlade Crne Gore i Kancelarije UNDP-a za Višepartnerski uzajamni fond, a opredijeljena sredstva preusmjerena 17. XII 2021.

Vlada je 4. XI 2021, donijela Odluku o obrazovanju Radne grupe radi razmatranja mogućnosti za odgovor na humanitarnu krizu i eventualnih kapaciteta za prijem ograničenog broja izbjeglica iz Avganistana, kojom je koordiniralo MVP. Vlada je 26. I 2022. usvojila Izvještaj o radu Radne grupe, koja je predložila preduzimanje aktivnosti za pružanje zaštite privremenog karaktera u trajanju do godinu dana, za ona lica iz Avganistana, koja se nalaze na Kosovu, a posjeduju važeću putnu ispravu ili drugi važeći identifikacioni dokument izdat od države porijekla, kao i izvršene neophodne bezbjednosne provjere. Imajući u vidu da je posredstvom Stalne misije Crne Gore pri NATO, Crna Gora dobila zahtjev da razmotri mogućnost da privremeno preuzme do 20 lica iz Avganistana koja borave na Kosovu, do njihovog preseljenja u neku drugu državu, MVP je dostavilo Vladi na razmatranje i usvajanje Informaciju o pružanju zaštite privremenog karaktera licima iz Avganistana. U međuvremenu, Crna Gora je obaviještena da je licima iz Avganistana odobren boravak u drugoj državi NATO-a, nakon čega je MVP započelo proceduru povlačenja predloga koji je upućen Vladi na usvajanje.

Povodom dešavanja u Ukrajini, prouzrokovanih agresijom ruskih snaga, Vlada je 3. III 2022, donijela je odluku da uputi novčanu pomoć Ukrajini u iznosu od 50.000,00 eura. Direktorat za zaštitu i spašavanje MUP-a opredijelio je sljedeću pomoć: vreće za spavanje - 50 komada, podmetače za spavanje - 50 komada, kuhinjske setove - 50 kompleta, ćebad - 100 komada, platnena nosila za

povrijeđene – 50 komada, posteljina – 50 kompleta, i 10 šatora za smještaj 50 osoba. Crveni krst Crne Gore je otvorio žiro račun za prikupljanje pomoći ugroženom stanovništvu Ukrajine, kao i putem SMS koda kod mobilnih operatera. Takođe, opredijelio je sljedeću opremu: ćebad – 500 komada, duksevi – 500 komada, jakne – 500 komada, kuhinjski setovi – 100 kompleta za petoro osoba.

Na molbu Ministarstva odbrane Ukrajine, MOD Crne Gore je opredijelilo 7.000 suvih obroka, 300 borbenih prsluka, 600 balističkih tabli za pancire i 500 šljemova za doniranje Vojsci Ukrajine.

Vlada je 10. III 2022. donijela Odluku o odobravanju privremene zaštite licima iz Ukrajine („Sl. list CG“, broj 26/22), kojom se odobrava privremena zaštita u trajanju od jedne godine državljanima Ukrajine, licima bez državljanstva kojima je posljednje boravište bilo u Ukrajini i licima kojima je Ukrajina odobrila međunarodnu zaštitu, a koja se ne mogu vratiti u Ukrajinu koju su bili prisiljeni da napuste zbog oružanih sukoba, odnosno u zemlju porijekla. Takođe, Crna Gora će formirati Koordinaciono tijelo za implementaciju Odluku o odobravanju privremene zaštite licima iz Ukrajine.

POGLAVLJE 31 - VANJSKA, BEZBJEDNOSNA I ODBRAMBENA POLITIKA

31.1. Zajednička vanjska i bezbjednosna politika

Crna Gora ostaje aktivan promoter politike otvorenih vrata NATO-a, s posebnim fokusom na aspirante sa Zapadnog Balkana, pa je, u skladu s tim, sprovodila aktivnosti u okviru NATO članstva usmjerene na promovisanje ove politike i isticanje strateškog značaja regiona za širu evroatlantsku bezbjednost i sigurnost.

Tokom izvještajnog perioda, nastavljena je uspješna saradnja s Evropskim centrom izvrsnosti za suprotstavljanje hibridnim prijetnjama iz Helsinkija, i to kroz održavanje redovnog dijaloga o pitanjima od značaja i kroz učešće Crne Gore u projektima Centra.

Crna Gora je posvećena unapređenju regionalne saradnje na polju bezbjednosti, što dokazuje aktivnim učešćem u odbrambenim regionalnim inicijativama kao što su Američko-jadranska povelja (A5), Inicijativa ministara odbrane Jugoistočne Evrope (SEDM), Inicijativa za odbrambenu saradnju zemalja Srednje Evrope (CEDC+), Centar za bezbjednosnu saradnju (RACVIAC), Balkanska namjenska medicinska jedinica (BMTF), Inicijativa za

odbrambenu saradnju (DECI), Jadransko-jonska inicijativa (ADRION), kao i Forum načelnika GŠ Jugoistočne Evrope (BCHOD).

Sprovođenje sankcija i restriktivnih mjera

Nastavljen je trend 100% usklađenosti, odnosno Crna Gora se uskladila svaki put kad je bila pozvana sa zahtjevima za usklađivanje sa deklaracijama, pozicijama HRVP i odlukama Savjeta o restriktivnim mjerama.

Saradnja s međunarodnim organizacijama

Saradnja s Ujedinjenim nacijama

Na nacionalnom planu, nastavljeno je s ispunjavanjem obaveza koje proizilaze iz članstva Crne Gore u međunarodnim instrumentima posvećenim razoružanju, kontroli oružja i neproliferaciji oružja za masovno uništenje. Kontinuirano se realizuju aktivnosti na planu kontrole spoljne trgovine oružjem, vojnom opremom i robom dvostruke namjene. Takođe, zapaženi naponi uloženi su u snaženje nacionalnog okvira za neproliferaciju oružja za masovno uništenje i suzbijanje HBRN rizika i prijetnji.

Crna Gora je, u svojstvu posmatrača, bila aktivna u radu Konferencije o razoružanju (CD), uključujući godišnje zasjedanje tokom kojeg je održano 50 formalnih i 13 neformalnih plenarnih sastanaka. Takođe, Crna Gora je učestvovala u radu 7. Konferencije država strana Ugovora o trgovini oružjem (ATT), kao i na godišnjim i ekspertskim sastancima konvencija i ugovora čiji su sekretarijati u Ženevi - Konvencije o konvencionalnom oružju (CCW), Konvencije o biološkom oružju (BWC), Konvencije o kasetnoj municiji (CCM), Konvencije o protivpješadijskim minama (APLC).

Crna Gora je, u skladu sa ustaljenom praksom, u roku dostavila godišnje izvještaje o implementaciji konvencija iz oblasti razoružanja i kontrole naoružanja - Konvencije o biološkom oružju (BWC), Konvencije o konvencionalnom oružju (CCW) i pratećih protokola, kao i Otavske konvencije (APLC). Takođe, Crna Gora je imala intenzivnu i sveobuhvatnu diplomatsku aktivnost u kontekstu godišnjih konferencija Međunarodne agencije za atomsku energiju (IAEA), Organizacije sveobuhvatnog ugovora za zabranu

nuklearnog testiranja (CTBTO) i Organizacije za zabranu hemijskog oružja (OPCW)⁵⁰.

Od ključnih sastanaka izdvajamo:

- Ministar vanjskih poslova Đorđe Radulović učestvovao je na šestom plenarnom zasijedanju Međunarodnog parlamenta za toleranciju i mir, koji je održan u Podgorici, 16. VII 2021, a koji okupio parlamentarce iz 41 države svijeta.
- Ministar vanjskih poslova Đorđe Radulović, na poziv generalnog sekretara Ujedinjenih nacija Antonia Gutereša, učestvovao je na ministarskom sastanku posvećenom humanitarnoj situaciji u Avganistanu, održanom u Ženevi, 13. IX 2021, u virtuelnom formatu. Konkretni ciljevi sastanka bili podizanje svijesti o pogoršanju humanitarne situacije i akutnim humanitarnim potrebama populacije u Avganistanu, te pružanje mogućnosti da se iskaže solidarnost i daju konkretna obećanja za podršku toj zemlji.
- Ministar vanjskih poslova Đorđe Radulović učestvovao je na Generalnoj debati 76. zasijedanja Generalne skupštine Ujedinjenih nacija, koja je održana od 21. do 27. IX u Njujorku. Generalna debata čija je tema „Izgradnja otpornosti kroz nadu – oporavak od COVID-19 pandemije, održiva izgradnja društava, odgovor na potrebe planete, poštovanje prava ljudi i revitalizacija UN“, predstavlja događaj na najvišem nivou koji okuplja šefove država ili vlada i ministre vanjskih poslova, koji u izlaganjima daju viđenje odgovora na globalne izazove, kao i na ulogu Ujedinjenih nacija.
- Ministar vanjskih poslova Đorđe Radulović učestvovao je na godišnjem sastanku Grupe za globalno upravljanje (3G) sa G20 Troikom, na marginama 76. zasijedanja Generalne skupštine Ujedinjenih nacija, 22. IX 2021. Sastanak je za cilj imao zajedničko razmatranje postojećih,

50

- Godišnji izvještaj o usklađenosti sa Konvencijom o konvencionalnom oružju (CCW), na nacionalnom nivou;
- Godišnji izvještaj o implementaciji Izmijenjenog protokola II o zabrani ili ograničenju upotrebe mina, mina iznenađenja i drugih sredstava CCW Konvencije, na nacionalnom nivou;
- Godišnji izvještaj po članu 7 Konvencije o zabrani upotrebe, skladištenja, proizvodnje i prometa protiv pješadijskih mina i njihovom uništavanju (APLC), na nacionalnom nivou;
- Godišnji izvještaj o mjerama za izgradnju povjerenja (CBM) u okviru Konvencije o biološkom oružju (BWC), s aspekta nadležnosti MOD;
- Godišnji izvještaj u skladu sa članom VII Konvencije o zabrani kasetne municije (CCM), s aspekta nadležnosti MOD;
- Godišnji izvještaj u vezi sa informacijama o nacionalnim programima u zaštitne svrhe protiv hemijskog oružja, u skladu sa članom X Konvencije o hemijskom oružju (CWC), sa aspekta nadležnosti MOD;
- Godišnji izvještaj po osnovu člana VII Konvencije o hemijskom oružju (CWC), s aspekta nadležnosti MOD;
- Godišnja izjava u skladu s Haškim kodeksom ponašanja protiv širenja balističkih projektila (HCOC), s aspekta nadležnosti MOD.

savremenih izazova - oporavak od uticaja COVID-19 pandemije i suočavanje s klimatskim promjenama u pravcu kreiranja održivog svijeta.

- Ministar vanjskih poslova Đorđe Radulović učestvovao je na Konferenciji država potpisnica Sveobuhvatnog ugovora o zabrani nuklearnih proba (CTBT), na marginama 76. zasjedanja GSUN, 23. IX 2021. Cilj sastanka bio da se iskoristi i održi momentum u pravcu što skorijeg stupanja na snagu CTBT.
- Potpredsjednik Vlade dr Dritan Abazović i ministar vanjskih poslova Đorđe Radulović, sastali su se s predsjedavajućim 76. zasjedanja Generalne skupštine Ujedinjenih nacija, Abdulom Šahidom, 21. X 2021, u Njujorku.
- Predsjednik Vlade Zdravko Krivokapić i rezidentni koordinator UN Piter Landberg obratili su se ceremoniji pod nazivom „Klimatska akcija: Poziv za buđenje“ koju su Vlada Crne Gore i sistem Ujedinjenih nacija organizivali u čast Dana Ujedinjenih nacija, 24. X.

Kad je riječ o obavezama koje proizilaze iz članstva Crne Gore u Ujedinjenim nacijama, a koje se odnose na izvještavanja o sprovođenju međunarodno-pravnih instrumenata iz oblasti razoružanja i kontrole naoružanja, u skladu s rokovima izvještavanja Ujedinjenih nacija, i finansijske kontribucije prema određenim mirovnim misijama, organizacijama i konvencijama. dostavljeni su izvještaji o implementaciji sljedećih konvencija iz domena razoružanja i kontrole naoružanja:

Crna Gora je dostavila informacije u skladu s određenim Rezolucijama UN-a:

- Informacije o primjeni Rezolucije GS UN 74/24 o objektivnom informisanju o vojnim pitanjima, uključujući transparentnost vojnih troškova i
- Informacije o primjeni Rezolucije GS UN 75/51 o mjerama za izgradnju povjerenja u regionalnom i pod regionalnom kontekstu.

Crna Gora ostaje posvećena promovisanju uloge žena u miru i bezbjednosti, kao i implementaciji Rezolucije 1325 SB UN. Vlada je 2. IX 2021. usvojila drugi Program sprovođenja Akcionog plana za primjenu Rezolucije Savjeta bezbjednosti Ujedinjenih nacija 1325 - žene, mir i bezbjednost (2019-2022), za period 2021-2022., kojim je predviđeno 36 aktivnosti za čiju implementaciju je zadužen 21 nosilac. Njime se definišu mjere i aktivnosti na integraciji rodne jednakosti u procese reformi sistema odbrane, kao i na svim nivoima odlučivanja, kreiranja i implementacije politike. Prioriteti ostaju isti kao i u prethodnom akcionom planu: povećanje broja žena u procesima donošenja odluka, zaštita žena i djevojaka u konfliktnim područjima, integracija rodne perspektive i obuke za učešće u misijama i operacijama. Trenutno se radi na

izradi Godišnjeg izvještaja o realizaciji aktivnosti iz Programa sprovođenja AP za RSBUN 1325, za 2021.

Saradnja s OEBS-om

Ministar vanjskih poslova Đorđe Radulović učestvovao je na Mediteranskoj konferenciji OEBS, koja održana 12 - 13. X 2021, na temu „Put ka otpornosti: oporavak nakon pandemije i bezbjednost u regionima OEBS-a i Mediterana“. Ministar Radulović je imao izlaganje u okviru sesije na visokom nivou u kojem se osvrnuo na situaciju prouzrokovanu pandemijom COVID-19, ali i zajedničke bezbjednosne izazove izazvane djelovanjem organizovanih kriminalnih grupa, sajber napadima i širenjem dezinformacija.

Na marginama konferencije, ministar Radulović je 13. X 2021. imao sastanak s generalnom sekretarkom OEBS-a Helgom Šmit. Sagovornici su razmotrili pitanja od značaja za dalji razvoj saradnje, među kojima projekat sistemskog praćenja slučajeva organizovanog kriminala i korupcije pred višim i apelacionim sudovima (Trial Monitoring), izbor novog šefa Misije OEBS u Crnoj Gori i status izbora predsjednika Državne izborne komisije.

Ministar vanjskih poslova Đorđe Radulović 11. XI 2021. imao sastanak sa šeficom Misije OEBS-a u Crnoj Gori Dominik Vag povodom njenog stupanja na dužnost. Pohvaljena je odlična saradnja koju Crna Gora ostvaruje kroz sve tri dimenzije sa Misijom OEBS-a u Crnoj Gori.

Visoki komesar OEBS za nacionalne manjine Kairat Abdrakhmanov je posjetio Crnu Goru 25 - 26. XI 2021, kojom prilikom je imao susrete sa predsjednikom Vlade prof. dr Zdravkom Krivokapićem, predsjednikom Skupštine Aleksom Bečićem, potpredsjednikom Vlade dr. Dritanom Abazovićem, ministrom vanjskih poslova Đorđem Radulovićem i ministarkom prosvjete, nauke, kulture i sporta Vesnom Bratić. Ministar vanjskih poslova Crne Gore Đorđe Radulović učestvovao je na 28. zasjedanju Ministarskog savjeta OEBS-a, održanom 2 - 3. XII 2021. u Štokholmu. Ministar Radulović je naglasio potrebu vođenja istinskog dijaloga i demonstriranja političke volje za kompromisom kako bi se obezbjedilo da OEBS bude u stanju da se suoči sa kompleksnim bezbjednosnim izazovima. Takođe je podvukao da se ne može praviti kompromis oko poštovanja OEBS-ovih vrijednosti i obaveza i međunarodnog prava. Ministar Radulović je ponovio podršku Crne Gore Sporazumima iz Minska i njihovoj punoj implementaciji, radu Normandijskog formata i Trilateralne kontakt grupe, kao i suverenitetu i teritorijalnom integritetu Ukrajine, u okviru njenih međunarodno priznatih granica.

Na marginama Ministarskog savjeta, ministar Radulović je 2. XII 2021. imao susret s predstavnicom OEBS za slobodu medija Terezom Ribeiro.

Ministar vanjskih poslova Đorđe Radulović, 24. I 2022, primio u posjetu ambasadora Republike Poljske u Crnoj Gori Artura Dmohovskog koji je postavljen za specijalnog izaslanika predsjedavajućeg OEBS-a (OSCE Special Envoy of the Chairperson-in-Office). Dmohovski predstavio prioritete poljskog predsjedavanja i posebno se osvrnuo na dešavanja na ukrajinskoj granici, ocijenjujući da je situacija veoma kompleksna i osjetljiva. Kazao da je uloga OEBS-a ključna i da multilateralna diplomatija ostaje presudna za mirno rješavanje krize. Dmohovski informisao da je Poljska u tu svrhu inicirala platformu o obnavljanju dijaloga o evropskoj bezbjednosti u okviru OEBS-a, koja ima za cilj da pokrene novi politički proces koji bi bio prilika za dalji i tješnji dijalog van regularnih diskusija u okviru OEBS-a. Ministar Radulović izrazio podršku prioritetima poljskog predsjedavanja, a koji se fokusiraju na konkretna pitanja u sve tri dimenzije.

Nakon odluke Ruske Federacije da prizna ukrajinske oblasti Donjeck i Lugansk kao nezavisnu teritoriju, te nakon ruske vojne operacije protiv Ukrajine, predsjedavajući OEBS-a poljski.mvp Zbignjev Rau organizovao je Ojačani sastanak Stalnog savjeta 24. II 2022. U izjavi.mvp Đorđe Radulović je oštro osudio rusku vojnu akciju protiv Ukrajine kao flagrantno kršenje međunarodnog prava i suvereniteta i teritorijalnog integriteta Ukrajine. Pozvao je zvaničnu Moskvu da odmah obustavi sve vojne aktivnosti i vrati se za pregovarački sto.

U periodu od 15. VI 2021. do 20. III 2022. ispunjene su obaveze u skladu s Kalendarom implementacije aktivnosti Organizacije za evropsku bezbjednost i saradnju - OEBS, u domenu kontrole naoružanja i razoružanja. U vezi sa tim, MOD je u datom periodu dostavilo odgovore na Upitnik o Kodeksu ponašanja o političko-vojn timerpektima bezbjednosti-CoC iz domena nadležnosti MOD.

Crna Gora je opredijeljena za dalje napore u demilitarizaciji viškova naoružanja i eksplozivnih naprava, kao i za uspostavljanje održivog sistema upravljanja životnim ciklusom naoružanja i eksplozivnih naprava. U tom smislu, tokom 2021. nastavljena je realizacija zajedničkog projekta sa OEBS-om „Ublažavanje bezbjednosnih rizika povezanih sa SALW/SCA u Crnoj Gori“, koji je predviđen da se završi u 2023.

Kontrola naoružanja

Crna Gora je u periodu 15. VI 2021 – 20. III 2022, nastavila da aktivno učestvuje u aktivnostima po pitanju kontrole naoružanja, shodno situaciji sa COVID-19, i realizovala sljedeće aktivnosti:

- U skladu s Bečkim dokumentom 2011 (BD11), 15. XII 2021, izvršena je Godišnja razmjena vojnih informacija- AEMI za 2022. sa svim zemljama OEBS-a. Inspekcije i evaluacije po BD11 u navedenom periodu nijesu realizovane zbog pandemije COVID19;
- U skladu sa Sporazumom o podregionalnoj kontroli naoružanja SPKN – DAYTON, Crna Gora je realizovala sve aktivnosti u vezi s održavanjem redovnih sastanaka Stalne radne grupe – SRG (online format), Podregionalne konsultativne komisije – PRKK (online format), kao i aktivnosti vezane za sprovođenje inspeksijskog nadzora iz domena SPKN. S tim u vezi, Crna Gora je ispunila kvotu za 2021. tako što je realizovan jedan Inspeksijski nadzor u Crnoj Gori od strane R. Hrvatske (pasivna kvota) i jedan Inspeksijski nadzor realizovan od strane Crne Gore u R. Hrvatskoj (aktivna kvota).

Viškovi naoružanja i ubojnih sredstava

U 2021. godini uništeno je 29,47 tona viškova ubojnih sredstava. Uništavanje je sprovedeno kroz II fazu programa ITF Ustanove za jačanje ljudske bezbjednosti Republike Slovenije. Ukupno, preko ovog programa, do sada je uništeno 125,54 tone. U februaru 2022. uništeno je 6,48 tona ubojnih sredstava, koja su u dužem periodu na granici stabilnosti. U toku 2021. od strane komisionara i kupaca, po ranije zaključenim ugovorima, preuzeto je 50,72 tone ubojnih sredstava i 876 komada naoružanja.

Saradnja sa Savjetom Evrope

Predsjednik Vlade Crne Gore prof. dr Zdravko Krivokapić boravio je 18-19. XI 2021. u posjeti Savjetu Evrope. U okviru posjete, premijer Krivokapić je imao sastanke s generalnom sekretarkom Savjeta Evrope Marijom Pejčinović-Burić, predsjednikom Evropskog suda za ljudska prava Robertom Spanom, komesarkom za ljudska prava Dunjom Mijatović i predsjednikom Venecijanske komisije Đanijem Bukikiom. Premijer se, takođe, sreo i s predsjedavajućim Komiteta ministara SE na zamjeničkom nivou, ambasadorom Italije pri Savjetu Evrope Mikeleom Đakomelijem. U razgovorima je potvrđeno da SE u Crnoj Gori ima kredibilnog partnera, kako u dijelu ispunjavanja obaveza koje proističu iz članstva, tako i po pitanju pristupa pravnim instrumentima iz domena Savjeta

Evrope. Istaknuta je važnost postizanja daljeg napretka u pogledu borbe protiv napada na novinare, jačanja položaja medija ali i borbe protiv nasilja nad ženama i porodičnog nasilja.

Crna Gora je 13. XII 2021. potpisala Prokotel 16 uz Evropsku konvenciju o osnovnim ljudskim pravima i slobodama. Crna Gora je 14. XII 2021. ratifikovala Protokol koji mijenja Dodatni Protokol uz Konvenciju o transferu osuđenih lica.

31.2. Zajednička bezbjednosna i odbrambena politika - kapaciteti za doprinos

Upravljanje vojnim krizama

NATO misije i aktivnosti

KFOR - Crna Gora je i tokom 2022. nastavila s aktivnim doprinosom misiji KFOR, a na osnovu odluke Skupštine iz jula 2018. o učešću pripadnika VCG u NATO misiji na Kosovu. Trenutno je na Kosovu angažovan jedan oficir u Komandi KFOR. Jedno civilno lice, koje je bilo raspoređeno na poslovima ljudskih resursa u okviru NATO tima za savjetovanje i vezu (NALT) na Kosovu, je okončalo svoj angažman 15. juna 2021.

NATO misija u Iraku - Skupština je 17. XII 2019. donijela Odluku o upućivanju pripadnika Vojske Crne Gore u NATO misiju u Republici Irak (NMI), kojom je predviđeno angažovanje do dva pripadnika. Prvi predstavnik VCG upućen je u ovu misiju 19. juna 2021. i vratio se 14. januara 2022. Isti je bio angažovan na štabnim dužnostima u Bagdadu. U toku je priprema za upućivanje drugog predstavnika VCG.

Ostale NATO aktivnosti

Doprinos Crne Gore aktivnostima Alijanse na njenim istočnim granicama ostvaruje se kroz angažovanje pripadnika VCG u okviru **NATO Ojačanog prisustva na Istoku (enhanced Forward Presence - eFP)** od decembra 2018. U junu 2021. upućena je šesta rotacija koju je činilo odjeljenje pješadijskih izviđača. Trenutno se u Letoniji nalazi sedma rotacija u okviru koje je angažovano jedno artiljerijsko odjeljenje, upućeno u decembru 2021, a koje broji 10 pripadnika VCG.

Pomoć Ukrajini

Imajući u vidu krizu u Ukrajini, kao i njihov zahtjev za pomoć, MOD je obezbijedilo određeni broj neborbenih sredstava, odnosno 300 balističkih prsluka, 500 šljemova i 7 000 suvih dnevnih obroka.

EU misije

Pripadnici VCG učestvuju u operaciji EU NAVFOR ATALANTA kroz: ukrcavanje na savezničke brodove - brodove Komande snaga, u saradnji s mornaricama Italije i Španije, kao i kroz angažovanje Samostalnog tima za zaštitu brodova-AVPD na trgovačkim brodovima koji su angažovani za potrebe WFP (*World Food Programme*) u području operacije. Trenutno je u ovoj operaciji jedan oficir na brodu Mornarice Republike Italije, angažovan od 5. III 2022, dok je sledeća rotacija za angažovanje oficira VCG na brodu komande snaga za jul 2022 Peti AVPD tim je angažovan u operaciji od oktobra 2021. do aprila 2022.

VCG učestvuje u misiji **EUTM Mali** od maja 2014. s jednim logističkim oficirima koji je angažovan u okviru instruktorskog logističkog tima, koji vrši obuku pripadnika OS Republike Mali. Trenutno je u misiji angažovan jedan oficir VCG koji je u misiju upućen 30. oktobra 2021.

UN misije

Pripadnici VCG u misiji Ujedinjenih nacija za referendum u Zapadnoj Sahari (*United Nations Mission for the Referendum in Western Sahara - MINURSO*) su angažovani u sastavu timova vojnih posmatrača UN, koji realizuju patrole radi sagledavanja situacije, kontrole poštovanja mirovnog sporazuma i izveštavanja nadležnih tijela UN. U periodu 18. XII 2020 – 15. III 2022. u ovoj misiji je po prvi put učestvovala oficirka Vojske Crne Gore. U toku je priprema za upućivanje druge oficirke VCG.

CMX

Crna Gora je tokom izvještajnog perioda kontinuirano, u skladu s utvrđenim planom rada, učestvovala u aktivnostima i na planskim konferencijama za pripremu simulacione vježbe upravljanja u kriznim situacijama (*Crisis Management Exercise - CMX*) za 2022., a koja je u međuvremenu odložena. Nacionalni predstavnici Crne Gore su učestvovali i na planskim konferencijama za pripremu vježbe CMX23. Tokom vježbe će biti testirane procedure konsultacija i donošenja političkih i vojnih odluka, kako unutar saveza tako i sa partnerskim zemljama, a u skladu sa fiktivnim scenarijom, čijem uobličavanju će Crna Gora nastaviti da doprinosi i u narednom periodu. U februaru 2022. ažuriran je Nacionalni katalog mjera za odgovor na krize, koji je usklađen s postojećim NATO priručnikom za sistem kriznog upravljanja. U navedenom Katalogu jasno su definisani nacionalni nosioci odgovora na NATO mjere i definisane su konkretne aktivnosti koje je potrebno preduzeti za implementaciju mjera kada se one aktiviraju od strane NATO. Katalog je namijenjen strategijsko-političko-vojnom rukovodstvu za donošenje odluka u kriznim situacijama. Izradom pomenutog Kataloga omogućena je kvalitetna

priprema i učešće svih elemenata sistema na predstojećim „CMX“ NATO vježbama kriznog upravljanja, ali i u daljem razvoju nacionalnog sistema kriznog upravljanja.

Strategijski i normativni okvir

MOD je dostavilo odgovor na NATO Upitnik o planiranju odbrambenih sposobnosti za 2021. (NDPCS) NATO-u u novembru 2021. Upitnik je jedan od najvažnijih instrumenata pomoću kojeg NATO sagledava odbrambene sposobnosti država članica, procjenjuje njihove odbrambene kapacitete, dinamiku modernizacije odbrambenog sistema, nivo finansijskih izdvajanja za sektor odbrane, odnosno funkcionisanje cjelokupnog odbrambenog sistema Crne Gore.

MOD je u januaru 2022. dostavilo NATO-u Godišnji strateški izvještaj Crne Gore o implementaciji Obaveze investiranja u odbranu za 2021. godinu. Izvještaj se radi na osnovu projekcija i podataka koji su dati u Planu investiranja Crne Gore u odbranu za period 2019 - 2024, Dugoročnom planu razvoja odbrane 2019-2028, kao i na osnovu podataka organizacionih jedinica MOD.

Administrativni kapaciteti

Vježbe i obuke

Aktivnosti po pitanju individualne obuke u periodu 15. VI 2021 - 20. III 2022. bile su fokusirane na dostizanje, unaprjeđenje i održavanje sposobnosti jedinica Vojske Crne Gore, a u cilju kvalitetnog izvršavanja postavljenih zadataka. Individualna obuka je bila usmjerena na zadatke osposobljavanja deklariranih jedinica, realizaciju karijernih kurseva, stručno-specijalističko usavršavanje i izučavanje stranih jezika u zemlji i inostranstvu. Obuke u zemlji su uglavnom realizovane u Centru za obuku, i to: liderski podoficirski kurs; osnovna obuka za osposobljavanje podoficira; CLS kurs; intenzivni kursevi engleskog jezika; obuka pripadnika VCG za učešće u međunarodnim misijama (EUTM, MINURSO, KFOR) i obuka SAR tima. Planiranje i realizacija obuke je bilo otežano zbog pandemije COVID-19, što je za rezultat imalo smanjeni obim realizacije aktivnosti u odnosu na planirani.

U periodu od 15. VI 2021. do 20. III 2022, otpočela je i realizacija kursa prekvalifikacije pomorskih diverzanata u Bataljonu za borbenu podršku, kao i obuka u zimskim uslovima u Kolašinu, čiji je nosilac 1. Pješadijski bataljon. U saradnji sa OS SAD-a, 1. Pješadijski bataljon je realizovao obuku u procesu donošenja vojnih odluka (MDMP).

U okviru formiranja Regionalnog centra za planinsko ratovanje i osposobljavanje osoblja koje će preuzeti ulogu instruktora u istom, pet pripadnika Vojske Crne Gore je pohađalo Ljetnji kurs instruktora vojnog planinara u Republici Austriji. Nastavak kurseva za osposobljavanje instruktora vojnog planinara je planiran za realizaciju u Republici Austriji u prvoj polovini 2022.

Obuka pripadnika Vazduhoplovstva Vojske Crne Gore je u datom periodu bila usmjerena na osposobljavanje pilota i inženjera-tehničara za izvršavanje zadataka i uvođenje novih vazduhoplova u operativnu upotrebu. Realizovana je kroz redovne oblike obučavanja u zemlji, ali i kroz usavršavanja na kursovima u Kraljevini Španiji.

Nacionalni STANAG test tim je u periodu 15. VI 2021. do 20. III 2022. realizovao prvo samostalno testiranje pripadnika VCG.

Pripadnici Vojske su u periodu 15. VI – 31. XII 2021. učestvovali na četiri vježbe u inostranstvu i dvije u Crnoj Gori, s ukupno 300 pripadnika (27 lica u inostranstvu i 273 lica u Crnoj Gori). Vježbe su izvedene na vojnim poligonima Republike Slovenije, Sjeverne Makedonije i Grčke, kao i na odgovarajućim mjestima za obuku u Crnoj Gori. Učešće na predmetnim aktivnostima je realizovano po sljedećem rasporedu:

- Vježba EARDCC (*Euro-Atlantic Disaster Response Coordination Centre*) „NORTH MACEDONIA 2021“ izvedena je u periodu 6-10. IX 2021. u Ohridu (Sjeverna Makedonija). Vježba je organizovana u cilju provjere spremnosti i sposobnosti Balkanske namjenske medicinske jedinice (*Balkan Medical Task Force* – BMTF) za djelovanje u slučaju prirodne katastrofe, a u skladu sa svojom definisanom misijom i zadacima.
- Vježba „VOJNA MOBILNOST ZA POMOĆ U KATASTROFAMA 21“ (*DISASTER RELIEF MILITARY MOBILITY EXERCISE 21*) izvedena je u periodu 18-28. IX 2021. na više lokacija u Republici Sloveniji. Vježba je organizovana u cilju provjere sposobnosti za pružanje podrške humanitarnim intervencijama u slučaju katastrofa u okviru evropskog koncepta efikasne civilno-vojne koordinacije.
- Vježba „Egejska foka 21“ (*AEGEAN SEAL 21*), izvedena je u periodu 31. X-10. XI 2021. u akvatoriju Atine (Republika Grčka). Uvježbavan je razvoj EOD sposobnosti deklariranih snaga za “NATO POOL OF FORCES” i u vezi CS M-7403.
- Vježba „ADRIATIC PARTNERSHIP MCM DIVE“ izvedena je u periodu 6-10. IX 2021. u akvatoriju Kopra u Republici Sloveniji. Vježba je organizovana u cilju uvježbavanja ronilačkih procedura i tehnika pretrage.

- Vježba „ODLUČAN ODGOVOR 21 (DECISIVE RESPONSE 21)“ izvedena je u periodu od 17 - 19. IX 2021. na poligonu „Židovići“, Pljevlja, Crna Gora. Vježba je izvedena sa ciljem kontrole i monitoringa borbene spremnosti deklariranih snaga za NRF, kao i izrade nacionalne metodologije za ocjenjivanje kopnenih snaga.
- Kompjuterska Vježba “ADRIAN POOL 21 CAX” izvedena je u periodu 24-25. XI 2021. Aktivnost je sprovedena istovremeno u Mornaričkom operativnom centru (MOC) VCG u Baru i u MOC R. Slovenije. Aktivnost je izvedena u cilju uvježbavanja procedura nadzora pomorskog saobraćaja i razmjene informacija.

Prilozi

Prilog 1: Spisak zakona koje je Skupština donijela u periodu 17. VI 2021 - 20. III 2022.

1. Zakon o standardizaciji
2. Zakon o potvrđivanju Konvencije o osnivanju Međunarodne organizacije za zakonsku metrologiju
3. Zakon o potvrđivanju Protokola I Sporazuma o slobodnoj trgovini između Crne Gore i Republike Turske i Protokola III o trgovini uslugama Sporazuma o slobodnoj trgovini između Crne Gore i Republike Turske
4. Zakon o potvrđivanju Dodatnog protokola 6 o trgovini uslugama uz Sporazum o izmjeni i pristupanju Centralnoevropskom sporazumu o slobodnoj trgovini (CEFTA)

5. Zakona o međubankarskim naknadama i posebnim pravilima poslovanja u vezi sa platnim karticama
6. Zakona o uporedivosti naknada povezanih sa računom za plaćanje potrošača, prebacivanju računa za plaćanje potrošača i računu za plaćanje sa osnovnim uslugama
7. Zakon o izmjena i dopunama Zakona o obaveznom osiguranju u saobraćaju
8. Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o osiguranju
9. Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o zaštiti konkurencije
10. Zakon o korišćenju fizičke infrastrukture za postavljanje elektronskih komunikacionih mreža velikih brzina
11. Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o zaštiti potrošača
12. Zakon o nadzoru nad veleprodajnim tržištem električne energije i prirodnog gasa
13. Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o poreskoj administraciji
14. Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o stečaju
15. Zakon o mirnom rješavanju radnih sporova
16. Zakon o kontroli izvoza robe dvostruke namjene
17. Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o nacionalnom brendu
18. Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o autorskom i srodnim pravima
19. Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o patentima
20. Zakon o budžetu Crne Gore za 2022.
21. Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o porezu na dobit pravnih lica
22. Zakon o zaštiti zaposlenih građana Crne Gore koji se upućuju na rad u inostranstvo
23. Zakon o dopunama Zakona o zaradama zaposlenih u javnom sektoru
24. Zakon o izmjenama i dopunama Krivičnog zakonika Crne Gore
Zakon o potvrđivanju Ugovora između Crne Gore i Knjaževine
25. Monako o izbjegavanju dvostrukog oporezivanja i sprječavanju izbjegavanja plaćanja poreza na dohodak
Zakon o potvrđivanju Konvencije o priznavanju evropskih patenata (Konvencija o evropskom patentu) od 5. oktobra 1973.
26. sa izmjenama člana 63 Konvencije o evropskom patentu od 17. decembra 1991. i izmjenama od 29. novembra 2000.

27. Zakon o prestanku važenja Zakona o ulaganju u konsolidaciju i razvoj Društva za transport putnika i robe u vazдушnom saobraćaju „Montenegro Airlines” A.D. Podgorica
28. Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o državnim i drugim praznicima
29. Zakon o izmjeni Zakona o porezu na upotrebu putničkih motornih vozila, plovni objekata, vazduhoplova i letilica
30. Zakon o izmjenama Zakona o unutrašnjim poslovima
31. Zakon o potvrđivanju Marakeškog ugovora za olakšanje pristupa objavljenim djelima za osobe koje su slijepe, slabovide ili imaju druge poteškoće u korišćenju štampanih materijala
32. Zakon o izmjenama Zakona o visokom obrazovanju
33. Zakon o izmjenama i dopuni Zakona o privrednim društvima
34. Zakon o izmjenama Zakonika o krivičnom postupku
35. Zakon o izmjeni Zakona o stručnom obrazovanju
36. Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o gimnaziji
37. Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o računovodstvu u javnom sektoru
38. Zakon o medicinski potpomognutoj oplodnji
39. Zakon o računovodstvu
40. Zakon o obeštećenju bivših korisnica naknada po osnovu rođenja troje ili više djece
41. Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti
42. Zakon o potvrđivanju Protokola o izmjenama i dopunama Sporazuma o slobodnoj trgovini između EFTA zemalja i Crne Gore, Izmjene sporazuma o poljoprivredi između Crne Gore i Švajcarske konfederacije, Izmjene sporazuma o poljoprivredi između Crne Gore i Kraljevine Norveške i Izmjene sporazuma o poljoprivredi između Crne Gore i Islanda
43. Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o penzijskom i invalidskom osiguranju
44. Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o sportu
45. Zakon o izmjeni Zakona o socijalnoj i dječjoj zaštiti
46. Zakon o izmjeni i dopuni Zakona o vaspitanju i obrazovanju djece sa posebnim obrazovnim potrebama
47. Zakon o izmjenama i dopunama Krivičnog zakonika Crne Gore
48. Zakon o dopuni Zakona o graničnoj kontroli
49. Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o putnim ispravama
50. Zakon o obaveznom zdravstvenom osiguranju

51. Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o porezu na dohodak fizičkih lica
52. Zakon o izmjenama i dopuni Zakona o doprinosima za obavezno socijalno osiguranje
53. Zakon o reprogramu poreskog potraživanja
54. Zakon o izmjeni Zakona o objedinjenoj registraciji i sistemu izvještavanja o obračunu i naplati poreza i doprinosa
55. Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o radu
56. Zakon o dopunama Zakona o zaštiti i spašavanju
57. Zakon o dopuni Zakona o izvršenju kazni zatvora, novčane kazne i mjera bezbjednosti
58. Zakon o dopuni Opšteg zakona o obrazovanju i vaspitanju
59. Zakon o dopunama Zakona o penzijskom i invalidskom osiguranju
60. Zakon o zaštiti poslovne tajne
61. Zakon o dopunama Zakona o porezu na dodatu vrijednost
62. Zakon o ostvarivanju prava na finansijsku podršku licima koja su bila zaposlena u privrednim društvima u sektoru rudarske i metalske industrije

Prilog 2: Podaci u vezi sa sprovođenjem Direktive o Eko-kriminalu (poglavlje 27 - Životna sredina i klimatske promjene)

01.01.2021 do 31.12.2021														
Član KZ	Nerijesen i predmeti	Prijmljeni predmeti	Ukupan broj predmeta u radu	Broj pravosnažno riješenih predmeta	Vrsta pravosnažnih odluka po licima				Vrste pravosnažnih kazni po licima					
					Osudjujuće	Oslobađajuće	Odbijajuće	Obustava postupka	Uslovna kazna	Zatvorska kazna	Rad u javnom interesu	Novčana kazna	Sudska opomena	Ostalo
303	2	1	3	1			3							
304	1		1	1			3							
307	0	1	1											
309	3	10	13	4	3		1		2				1	
310	0	1	1											
312	0	1	1											
323	2	1	3											
324	58	73	131	53	55	1	2	2	37	12	2	48		4
325	3	6	9	4	5			1	2		2			2
326	0	5	5	4	7				6		1			5

